

Tanou Moonsoi pinasaboi ri MATIUS

Pasiguluon

Tanou Moonsoi pinasaboi ri Matius mampasaboi ritakau ra i Jisus noyo Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'. Mansail ri Jisus noyo nanulut i Aki Kapuuno' ra atan ondo' binantu' Nali ra ulun No rano ralalom Nabantuan Lair. Kabalu' pana inanak am naayag i Jisus koson ra ulun Jaudi, kaa' Tanou Moonsoi no sala' ka tinimpok ra ulun Jaudi ak, kaa' ra ngaangai' ulun.

Kitab Matius ti sinusui tojojo. Inintaran ra naganakan ri Jisus, bagu pampariwan am pangkinaman ondo' nailian No, bagu kandoi Nali ra Galilia. Giu' no nampatanou lo, nangila' am namabas ra ulun. Nopongo raginio, mantunung kitab ti ra pangkiralanan ri Jisus intor ra Galilia mongoi ra Jirusalim. Tauli no, atan nasauk ri Jisus ra minggu' pupus ru bayag Nali ra tana' ti, ioginio pinatayan am linuatan Nali.

Rondo' baal kinaatang ru *Kitab Matius* ioginio, i Jisus noyo Mangingila' ra maatang ondo' makakuasa' mambala' ra arati' ru Ukum ri Aki Kapuuno' am ondo' nangila' ra i Aki Kapuuno' mamarinta koson ra raja'. Kasuangan intor ra pangilaan ri Jisus no tinimung sumugut ra puun nano. Makalimo nganti-mungan:

- (1) Pampatanawan giu' ra bulur, intor ra paliso, kandoi, kaapuan am kuayan ru bayag ru ulun ri Aki Kapuuno' rano (bab 5—7);
- (2) pambilinan ra koopor am ruo maamaya' ri Jisus koson mampaugar ra kandoi nilo (bab 10);
- (3) pagabigan intor ra Pamarintaan ri Aki Kapuuno' (bab 13);
- (4) pangilaan intor ra masuk ra maamaya' ri Jisus (bab 18); am (5) pangilaan intor ra pamupusan ru tana' am intor ra ratangan ru Anak ru Ulun (bab 24—25).

Suang

Suang ru papag ri Jisus Kristus am naganakan Nano	1.1—2.23
Kandoi ri Juanis Mampariu'	3.1—12
Pampariwan am pangkinaman pailiin ri Jisus	3.13—4.11

Kandoi ri Jisus ra libung ru Galilia	4.12—18.35
Intor ra Galilia mongoi ra Jirusalim	19.1—20.34
Minggu' pupus giu' ra Jirusalim am liliut no	21.1—27.66
Linuatan am tinalangan ru Tuhan	28.1—20

Suang ru papag ri Jisus Kristus

(Luk. 3.23–38)

1 Gitio noyo suang ru papag ri Jisus Kristus. I Jisus no papag ru raja' Daut, am i Daut papag ri Abraam. Intor ri Abraam suku' ri Daut gitio noyo inggalan ru kinamatuaan ri Jisus rali: ²I Abraam ama' ri Isak; i Isak ama' ri Jakup; i Jakup ama' ri Juda am pinongkotob no rano; ³I Juda ama' ri Piris am i Sira (ina' nilai i Tamar); i Piris ama' ri Ison; i Ison ama' ri Ram; ⁴I Ram ama' ri Aminadab; i Aminadab ama' ri Naason; i Naason ama' ri Salmon; ⁵I Salmon ama' ri Boas; (ina' nali i Raab); i Boas ama' ri Obid (ina' nali i Ruut); i Obid ama' ri Isai; ⁶I Isai ama' ru raja' Daut.

Intor ri Daut suku' ulun Israil inulipon ra pagun Babil, gitio noyo inggalan ru kinamatuaan rali:

I Daut ama' ri Salomo (ina' ri Salomo ti andu' galing ri Uria); ⁷I Salomo ama' ri Riabiam; i Riabiam ama' ri Abija; i Abija ama' ri Asa; ⁸I Asa ama' ri Jiosapat; i Jiosapat ama' ri Juram; i Juram ama' ri Usia; ⁹I Usia ama' ri Jutam; i Jutam ama' ri Aas; i Aas ama' ri Isikia; ¹⁰I Isikia ama' ri Manasi; i Manasi ama' ri Amun; i Amun ama' ri Josia; ¹¹I Josia

ama' ri Jikonia am pinongkotob no rano poyo ondo' inulipon am inibit giu' ra pagun Babil.

¹²Kalupus bo ra ilo inulipon ra pagun Babil suku' ra i Jisus inanak, gitio noyo inggalan ru kinamatuaan rali:

I Jikonia ama' ri Sialtial; i Sialtial ama' ri Sirubabil; ¹³I Sirubabil ama' ri Abiud; i Abiud ama' ri Iliakim; i Iliakim ama' ri Asur; ¹⁴I Asur ama' ri Sadok; i Sadok ama' ri Akim; i Akim ama' ri Iliud; ¹⁵I Iliud ama' ri Iliasar; i Iliasar ama' ri Matan; i Matan ama' ri Jakub; ¹⁶I Jakub ama' ri Jusup, ralaki ri Maria.

Am i Maria ti noyo naganak ri Jisus ondo' piawon ri Kristus.

¹⁷Intor ri Abraam suku' ri Daut mokoondo' mopor am apat papag ri Jisus. Am mokoondo' poyo mopor am apat papag intor ri Daut suku' ra ilo inulipon ra pagun Babil. Am mokoondo' poyo mopor am apat papag intor ragili suku' i Kristus inanak.

I Jisus inanak

(Luk. 2.1–7)

¹⁸Gitio noyo tunungon ru naganakan ri Jisus Kristus. Ina' nano i Maria nakapantamung ilo no ri Jusup. Kaa' kalo poyo nasimpung ilo, i Maria ti maapang intor ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki

Kapuuno'. ¹⁹I Jusup ti sangulun ondo' masalok mambaal ra motopot, kaa' kalo masaga' io mampakauyu' ri Maria koson mambala' ra ulun masuang. Pamaguangan ri Jusup bukaton no tamung nilono ra kolondo' ulun makatutun. ²⁰Paat ri Jusup nampaguang koson raginio nagingupi io. Bagu pulusat sangulun masundu am indagu io ri Jusup, "O Jusup, papag ru raja' Daut, pai' no kalaa' manangandu' ri Maria ti, nga anak nano intor ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'.^a ²¹Ginio ra maganak i Maria ti sangulun anak ungkuyon am inggalanin mu lo no i Jisus — nga lo ti mamayag ra ulun No rano intor ra tula nilono."

²²Ngaangai' ragitio masuk maya' ra ragu ru Tuhan ondo' pinasaboi ru nabi' Jisaya ra galing i, kon no, ²³"Maapang rala ti am maganak io ra sangulun anak ungkuyon am inggalanin anak ti ri Immanuel." (Sumugut ra ragu ru ulun Ibrani, Immanuel arati' no, 'I Aki Kapuuno' soroi ra taatanga' ritakau.')

²⁴Sukal i Jusup am bayaa' no susuban ru masundu ra inupi nali am ongoyo' no uoto' i Maria. ²⁵Am kalo liminampit i Jusup ri Maria saboi io nakapaganak. Am inggalanin ri Jusup anak no i Jisus.

Rinatangan ru ulun latok intor ra Sirangon

2 I Jisus inanak giu' ra pekan Bitliim ra Judia paat i Irodis nasauk ra raja'. Kalo bo nabuoi

ragili, kuukula' ngaulun magugulig ra butitin rminatong intor ra sirangon mongoi ra Jirusalim ²am pangkuot ilo, "Ati naganakan ru lalagang ondo' masuk ra raja' ru ulun Jaudi? Nakito mai butitin Nano siminirang giu' ra intok mai tampilon ra sirangon am nakasuku' akai ragiti mongoi samba Riso," kon nilo.

³Pakaining raja' Irodis ra tanou ragitio kalo bo mororo' guang nano, koson niak ra ngaangai' namagun ra Jirusalim. ⁴Bagu piawo' ru raja' Irodis ngaangai' tingganai imam Jaudi am niak mangingila' ra Ukum ri Musarano am kuati' no ilo, "Ati paganakan ru Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'?"^b

⁵Taam ilo, "Giu' ra pekan Bitliim, pagun ru Judia. Maya' ra binatang ru sangulun nabi',

⁶'Okou noyo Bitliim, pekan maatang kaga' intor ra ngaangai' pekan giti ra Judia.

Intor rirun matong sangulun tingganai ondo' maningganai ra ulun Israil.' "

⁷Bagu sinoko' piawo' ru raja' Irodis ulun ondo' intor ra sirangon tumuum riso. Pangkuot io risilo sanggilan nakito nilo butitin no siminila'. ⁸Bagu susubo' no ilo mongoi ra Bitliim am bilini', "Piroto' min tojojo maguyum ra Anak no, am amun matuum min lo pambala' kau raki', am mokoo-ngo' aku niak pakasamba!"

^a Ambiluo ri Aki Kapuuno'; Harfiah: Ambiluo Matulai Harfiah: Kristus.

^b Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno';

⁹⁻¹⁰ Magugulig ra butitin rano minugar noyo. Giu' ra tanga' ru ralan butitin ra nakito ilo ragili makito nilo minsur magulu risilo. Paat ilo nakakito ra butitin no naansukan ilo toojo. Butitin i minuog ra tuma' ru baloi intok ru Anak no. ¹¹ Umpos ilo ra baloi i am pagilong ra Anak no am ina' Nano i Maria. Igulatur ilo am samba ra Anak no. Bagu ukabo' nilo kaban ru arata' nilono am patalango' ra Anak no ioginio; maas, kemenyan am mur.^c

¹² Ralalom rondo' inupi, magugulig ra butitin rano sinawai ri Aki Kapuuno' kalo sumaguli' ilo ra raja' Irodis. Intor raginio saguli' ilo ra pagun galama' baya' ra ralan ra bokon.

Nagiruan nilo mongoi ra pagun Misir

¹³ Pakaugar bagu magugulig ra butitin rali am paginupi i Jusup. Bagu pulusat sangulun masundu ru Tuhan am indagu riso, "Sukal no, ibito' magina' no magiru' mongoi ra pagun Misir. Ayan kano ra giu' no saboi aku mambala' ramuyun saguli'. Uyumon ru raja' Irodis lalaing no koson potoyon no!"

¹⁴ Lakat ak poyo io rondon sukai i Jusup, ibito' no magina' no magiru' mongoi ra pagun Misir. ¹⁵ Minayan ilo ra giu' saboi raja' Irodis minatoi.

Ginio nasauk sumugut ra ragu ru Tuhan ondo' pinasaboi ru sangulun nabi', kon no, "Piawon Ku anak Kuno intor ra pagun Misir."

^c Ila' kamus.

Bulisang kemenyan (2.11)

Namatayan ra lalaing ungkuyon rano

¹⁶ Paat ri raja' Irodis nakatutun ra rinuung io ru magugulig ra butitin rali siminangit io toojo. Sumugut ra bala' ru magugulig ra butitin rali koson buoi ru butitin nakito nilo i siminila', nanusub i raja' Irodis ra potoyon ngaangai' lalaing ungkuyon giu' ra pekan Bitliim ondo' bagu inanak suku' ruo ngambilor.

¹⁷ Koson ragitio nasauk ra ragu ru nabi' Jirimia,

¹⁸ "Giu' ra pekan Rama,
morongog tinangian am
sulaboi.

Naupus i Rail ra anak no
rali,

mangiluk toojo guang
nano am marara' io
simoyoon,

nga anak no rali minatoi
ngai'."

Ulian nilo intor ra pagun Misir

¹⁹Paat raja' Irodis minatoi giu' ra pagun Israil, i Jusup ilo sambaloi lakat ak poyo soroi ra pagun Misir.

²⁰Paginupi i Jusup am pulusat sangulun masundu ru Tuhan riso am indagu io, "Sukal no, ibito' magina' no sumaguli' ra pagun Israil. Nga io ondo' nangkinam mamatoi ra lalaing ti minatoi noyo." ²¹Bagu sukal i Jusup am ibito' no magina' i sumaguli' ra pagun Israil.

²²Pakatutun bagu i Jusup ra anak raja' Irodis i Arkilaus nasauk ra raja' ra Judia, malaa' io muli' mayan ra tampilon ra giu'. Am io ti binalaan poyo paat ra io naginupi ra mongoi ra libung ru Galilia ²³am mayan ra pekan Najarit. Koson raginio nasauk ondo' rina-gu ru nabi' rali, "Io ti piawon ulun Najarit."

Mampatanou i Juanis Mampariu' ra pangilaan ri Aki Kapuuno'

(Mrk. 1.1-8; Luk. 3.1-18;
Jua. 1.19-28)

3 Paat ragili i Juanis Mampariu' timinalimpun mampatanou giu' ra intok masiluk ra Judia, kon no ²"Talikur kano intor ra tula minno nga mamarintou noyo i Aki Kapuuno' mamarinta!"^d ³I Juanis Mampariu' niayuk ondo' kon ru nabi' Jisaya, kon no,

"Makaulun mampipiau giu'
ra intok masiluk;

'Pongoono' min ralan ru
Tuhan,
baniso' noyo pansailan
Nano.'"

⁴Binayang ri Juanis no binaal intor ra bulu ru unta, am abot nano binaal intor ra kungkung. Akanon nano gapu' am ruu' ru maningot. ⁵Ulun ondo' ruma-tong mongoi ri Juanis, ilo ti intor ra bandar Jirusalim, ngaangai' Judia am niak libung ru Sungoi Jordan. ⁶Ulun rali mangiou ra tula nilai am riwon ilo ri Juanis ra Sungoi Jordan.

⁷Pakakito i Juanis masuang ulun tayar Parisi am tayar Saduki matong pakiriu' riso, ragui' no ilo, "Akau ti koson ra kukuo ondo' magiru' intor ra apui ru Ukum ri Aki Kapuuno' ondo' matong ra maagu no. ⁸Bonsoyo' bayag minno nga ginio noyo tatandu' ra akau timalikur intor ra tula minno. ⁹Pai' karaa' ra akau ti kalo ukumin ru Tuhan nga mindagu kau, 'Akai ti papag ri Abraam.' Balain takamin: i Aki Kapuuno' makakuasa' mambaal ra batu rati masuk ra ulun papag ri Abraam! ¹⁰Kapak kalalair noyo mantagar ra pun suku' ra bakat. Moonong pun ondo' kalo mangkawa' maa-ru' tagaron am suruin. ¹¹Ginio ra riwon takamin ra timug koson ra tatandu' ra akau ti timalikur noyo intor ra tula. Kaa' Io ondo' matong ra maagu no mampariu' ramuyun ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' am apui. Maayo kuasa' Nano ka aku, magibit ra kasut Nano pana kalo maaya' aku.

^d i Aki Kapuuno' mamarinta, Harfiah: Pamarintaan ri Aki Kapuuno'

Mangatap ra gandum (3.12)

¹² Mampaguut Io ra tapan am mangatap Io. Bilor ti paulion No ra kulapa', kaa' ondo' apol rano patirin ra apui ondo' kalo malaalasa'."

I Jisus riniu'

(Mrk. 1.9–11; Luk. 3.21–22)

¹³ Paat ragili minintor i Jisus intor ra libung ru Galilia mongoi pakiriu' ri Juanis giu' ra Sungoi Jordan. ¹⁴ Kaa' i Juanis marara', kon no, "Aku ti tupo riwon Mu, kaa' makiriu' Kou bo raki'!"

¹⁵ Kaa' taam i Jisus, "Polosoon ak ra raino ti, nga koson ragitio ito sumugut ra kasagaan ri Aki Kapuuno'." Am nangiou bagu i Juanis.

¹⁶ Kariu' i Jisus, asak Io intor ra sungoi no. Paat ragili kaukab limbowon am kakito ri Jisus Ambiluo ri Aki Kapuuno' timinuun Riso koson ra susuit asang. ¹⁷ Am mai-

ning bolos intor ra limbowon minindagu, "Gitio noyo Anak Kutu ondo' tagamin Ku. Maansayan Aku Riso."

I Jisus kininaman

(Mrk. 1.12–13; Luk. 4.1–13)

4 Bagu ibito' i Jisus ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' giu' ra intok masiluk koson kinamin Io ru Tingganai ru riwato. ² Kalupus bo i Jisus nampali buoi apat ngoopor ngoorou am apat ngoopor ngorondom, naitilan Io. ³ Pulusat Tingganai ru riwato no am indagu, "Amun Anak Kou ri Aki Kapuuno', susubo' batu rati masuk ra ruti'!"

⁴ Kaa' taam i Jisus, "Mokoondo' binatikan ru Alkitab, 'Ulun kalo maayag intor ra ruti' ayuk, kaa' mangkironogog ra moonong ragu ri Aki Kapuuno'!' "

⁵Ibito' i Jisus ru Tingganai ru riwato no giu' ra bandar Jirusalim, suku' ra tampak ru Baloi Tuhan. ⁶Am mindagu Riso, "Amun Anak Kou ri Aki Kapuuno', tindak no. Nga mokoondo' binatang ra Alkitab,

'I Aki Kapuuno' manusub ra masundu No rano mangindangan Rirun, am niak kaangin Kou ra kalindu' nilono, koson kalo mapilatan Kou ra batu.' "

⁷Taam i Jisus, "Kaa' mokoondo' poyo binatang ra Alkitab, 'Pai' pangkinam ra Tuhan, i Aki Kapuuno' muno!' "

⁸Bagu ibito' i Jisus ru Tingganai ru riwato no ra rondo' gunung ondo' masawat toojo, am pinakito no ngaangai' pamarintaan ru tana' ti am kalangkayaan nilono. ⁹Indagu Tingganai ru riwato no ri Jisus, "Ngaangai' ti taakin ku Rirun amun ru migulatur Kou am sumamba raki'."

¹⁰Taam i Jisus, "Pagiru' no, okou Tingganai ru riwato. Mokoondo' binatang ra Alkitab, 'Sambaa' mu ak Tuhan, i Aki Kapuuno' mu, am pangandoi kou ak Riso!' "

¹¹Kalupus raiti, iruani' bo i Jisus ru Tingganai ru riwato no am pulusat bo ru masundu no rali matong pangindangan Riso.

Tumalimpuun i Jisus mampasaboi ra Tanou Moonsoi ra Galilia

(Mrk. 1.14-15; Luk. 4.14-15)

¹²Pakaining i Jisus ra i Juanis ti inaput, ugar lo ongoi ra libung ru

Galilia. ¹³Kalo minayan lo ra pekan Najarit kaa' minongoi lo ayan ra pekan Kapirnaum, io ti rondo' pekan kiing ru Tasik Galilia ra libung ru Jibulun am Naptali. ¹⁴Koson raginio nasauk sumugut ra ragu ru nabi' Jisaya,

¹⁵"Libung ru Jibulun am Naptali, sandaup ru Sungoi Jordan pansailan mongoi ra raat, Galilia, libung ru ulun sala' ka Jaudi.

¹⁶Ulun ondo' soroi ralalom kalandaman makakito ra sinda matawang.

Am ondo' mayan ra intok kapatayan silawon ilo ra binusasal."

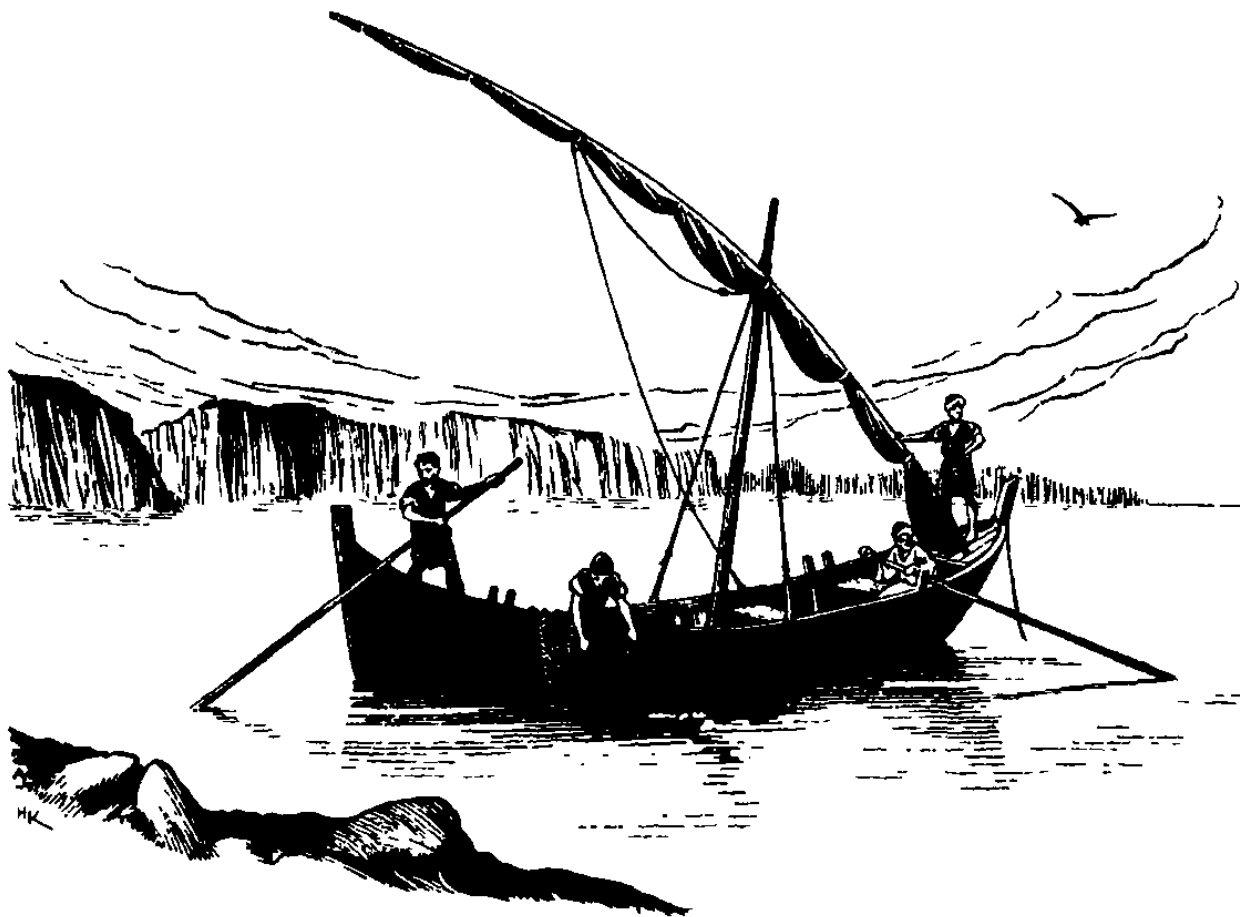
¹⁷Intor ragili timinalimpuun i Jisus mampabala' ra Tanou Moonsoi, kon No, "Talikur kano intor ra tula minno, nga mamar noyo i Aki Kapuuno' mamarinta!"

Nampiau i Jisus ra apat ngaulun mangimpait

(Mrk. 1.16-20; Luk. 5.1-11)

¹⁸Paat i Jisus nangkiralalan ra kiing ru Tasik Galilia, kakito No ruo ngaulun magaka', ioginio i Simon (ondo' poyo ininggalanan ri Pitrus) am boborok nano, i Andrias. Ilo ti namparambat ra tasik no. ¹⁹Indagu i Jisus risilo, "Baya' kano Raki'. Ilaan takamin mangkimait ra ulun mangintopot. Raki'." ²⁰Indibok iruani' nilo ralo nilono am baya' ilo bo ri Jisus.

²¹Paginjul poyo i Jisus, bagu kakito No poyo ruo ngaulun magaka', ioginio i Jakubus am i Juanis, anak ri Jibidius. Ilo am ama' nilo-

Tasik Galilia (4.18)

no soroi ralalom ru parau momo-ngo ra ralo. Piawo' ilo ri Jisus.²² Indibok iruani' nilo ayuk parau am ama' nilono am baya' ilo ri Jisus.

Mangila', mampatanou am mamabas i Jisus ra ulun

(Luk. 6.17-19)

²³ Am sinuku' ri Jisus ngaangai' libung ru Galilia. Nangila' lo ralom ru baloi sambayanan am nampatanou lo niayuk ra Tanou Moonsoi ra mamarinta i Aki Kapuuno'. Namabas lo ra ngaangai' maruol ru ulun rali.²⁴ Tanou koson ri Jisus napandayan noyo giu' ra ngaangai' pagun ru Siria.

Saboi masuang ulun nagibit ra ulun marualan am poyo ulun mo-koondo' ra nansalinut kapaganaan tumuum Riso: ulun sinubol ru riwato, am ondo' mamumukat, am poyo ulun kalo makalulu'. Ilo ngaangai' ti binabas ri Jisus.²⁵ Masuang toojo ulun minaya' Riso, ilo ginio intor ra libung ru Galilia, libung ru Mopor Pekan, bandar Jirusalim, Judia am poyo intor ra libung ru sandaup Jordan.

Mampatanou i Jisus giu' ra bulur

5 Ilai' ri Jisus ulun masuang rali, pagaloi lo bo ra bulur am panturung.^e Maamaya' No rano timi-

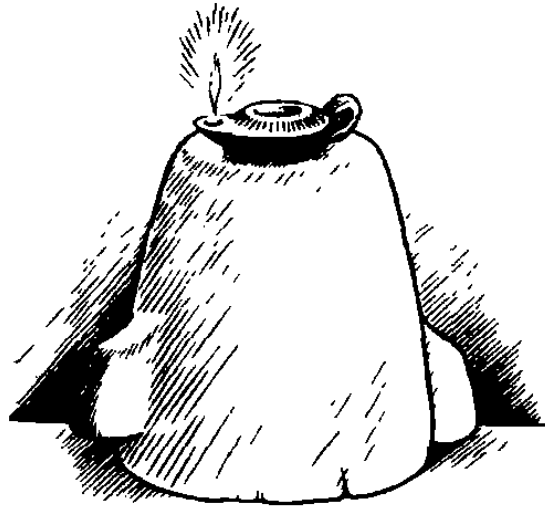
^e Paat ragih, manturung ulun Jaudi amun masaga' mangila'

nimung liput Riso, ² am tumalimpuun lo mangila' risilo:

**Kaansukan ondo' motopot
am mantilayun**

(Luk. 6.20-23)

- ³"Pakaansuk noyo ulun ondo' makapandai ra ilo masuang tula, nga ilo no ulun ri Aki Kapuuno'.
- ⁴Pakaansuk noyo ulun ondo' manulaboi, nga bansukon ilo ri Aki Kapuuno'.
- ⁵Pakaansuk noyo ulun ondo' minggana' guang, nga makaapu ilo ondo' binantu' ri Aki Kapuuno'.
- ⁶Pakaansuk noyo ulun ondo' maguyum ra kasagaan ri Aki Kapuuno', nga basugon ilo ri Aki Kapuuno'.
- ⁷Pakaansuk noyo ulun ondo' maluoi makaasi' ra ulun ra bokon, nga i Aki Kapuuno' niak makaasi' risilo.
- ⁸Pakaansuk noyo ulun ondo' mapasau guang, nga makakito ilo ri Aki Kapuuno'.
- ⁹Pakaansuk noyo ulun ondo' magibit ra kaansayan ra taatanga' ru ulun, nga piawon ilo ra anak ri Aki Kapuuno'.
- ¹⁰Pakaansuk noyo ulun ondo' kasisangin nga mambaal ak ra kasagaan ri Aki Kapuuno', nga ilo no ulun ri Aki Kapuuno'.

Lampung am pasu (5.15)

¹¹Pakaansuk kano amun asabin, imboloon am niak ilaaton kau ru ulun, nga akau mangintopot Raki'. ¹²Koson niak ra galing i ra nangimbolo' ilo ra nabi' rali ondo' naayag pagulu ramuyun. Pakaansuk kano, nga i Aki Kapuuno' mangatang ra ampos maayo kaga' ramuyun giu' ra suruga'."

Usi' am lampung

(Mrk. 9.50; Luk. 14.34-35)

¹³"Mogondo' ra usi' no mam-pagamis ra akanon, koson niak akau mopokoonsoi ra ulun ru tana' ti. Amun mapalo usi' no, ati kulaan mampaasin bagu? Kolondo' bo onong. Patirin am kikinjanjin ak bo ru ulun.

¹⁴Mogondo' ra lampung no manilau ra intok molondom, koson niak akau magibit ra silau ra tana' ti. Bandar ondo' binaal ra tampak ru bulur no kalo maalap ra buni. ¹⁵Kolondo' sangulun pana mansikit ra lampung bagu taubin ra pasu, kaa' patampakon ra

tatampakan ru lampung maa' raginio masilau no ngaangai' ulun ralalom ru baloi no. ¹⁶Am koson niak raginio lampung minno musiti' manilau ra pinaguluan ru ulun, bagu makakito ilo ra baal moonsoi minno am mongompor ri Ama' minno giu' ra suruga'."

Pangilaan ra Ukum ri Musa'

¹⁷"Pai' kau pangkara' ra Aku matong mamuso ra Ukum ri Musa' am pangilaan ru nabi' rali. Aku matong sala' ka mamuso kaa' mongoi pangukop. ¹⁸Karaa' min! Buo ru limbawon am tana' ti lakat ak poyo soroi kolondo' rondo' pana ralalom ru Ukum ri Musa' ti pusoon — suku' ra pamupusan.^f ¹⁹Intor raginio osoi ak pana manggal ra Ukum ri Musa' kabalu' pana koborok ayuk am koson niak raginio mangila' io ra ulun ra bokon, ulun raginio karaan kalo maatang ra ulun ri Aki Kapuuno' rano. Kaa' osoi ak pana mampagagaya' ra Ukum ri Musa' am mangila' ra ulun ra bokon koson raginio, ulun raginio karaan maatang ra ulun ri Aki Kapuuno' rano. ²⁰Balain takamin: amun mampagagaya' kau toojo ra kasagaan ri Aki Kapuuno' intor ra mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi rati, bagu masauk kau ra ulun ri Aki Kapuuno'."

Pangilaan intor ra sumangit

(Luk. 12.57-59)

²¹"Maaru' nokorongog kau ondo' pinabala' ra kinamatuaan takali, 'Pai' no pamatoi ra ulun; osoi

ak pana mamatoi, io ti ibiton ra pinaguluan ru akim.' ²²Kaa' raino ti balain takamin: osoi ak pana sumangit^g ra pabukat nano, io ti ibition ra pinaguluan ru akim; am osoi ak pana mampiau ra pabukat nano ra 'sasambungon', io ti ibiton ra Majlis Ugama; am osoi ak pana mampiau ra pabukat nano ra 'malaat', io ti pasubolon ra naraka. ²³Amun masaga' kau mampataak ra taak min ri Aki Kapuuno' rasawat ra panalaban ra taak, bagu mangkara' kau mokoondo' pabukat mu masisang rirun, ²⁴polosoo' mu ak poyo taak no ra giu' no am mongoi pansaung galing ra pabukat muno, bagu sumaguli' mongoi pampataak ra taak mu ri Aki Kapuuno'.

²⁵Amun mokoondo' sangulun masaga' manguu' rirun ra pinaguluan ru akim giu' ra makama, pobonsoi kano buoi akau kalo poyo makasuku' ra giu' no. Amun kalo, ulun ragitio mampataak rirun ra akim am akim no mampataak rirun ra pulis, am pulis no bagu mampasubol rirun ra lamin pangaputan. ²⁶Balain takamin: aputon kau ra lamin pangaputan no suku' mabayaran min ngaangai' sagit minni."

Pangilaan intor ra lumapau

²⁷"Maaru' nokorongog kau ra pangilaan: 'Pai' kau lapau!' ²⁸Kaa' raino ti balain takamin: Osoi ak pana monontong ra ruandu' am makaguang io, ulun ragitio liminapau noyo ra ruandu' no ralalom

^f suku' ra pamupusan, kaapoam. suku' ra ngaangai' pangilaan no masauk. ^g osoi ak pana sumangit, Kuukula' naskah nakalar. osoi ak pana sumangit ra kolondo' sasaban.

guang nano. ²⁹ Amun mato pami-
ris muno mangkinibit rirun maka-
tula, kuolo' am patiri'! Moonsoi
toojo ra matatakan kou ra santa-
yaran ru inan muno intor ra ngaa-
ngai' ru inan muno patirin ra
naraka. ³⁰ Amun kalindu' pamiris
muno mangkinibit rirun makatu-
la, pungguo' am patiri'! Moonsoi
toojo ra matatakan kou ra saka-
linduan intor ra ngaangai' ru inan
muno pasubolon ra naraka."

Pangilaan intor ra pangalian

(Mat. 19.9; Mrk. 10.11-12;
Luk. 16.18)

³¹ "Mokoondo' niak pangilaan:
'Osoi ak pana mangali ra andu'
nano musiti' io manaak riso ra
surat pangalian!' ³² Kaa' raino ti
balain takamin: Osoi ak pana ma-
ngali ra andu' nano, kaa' ondo'
ayuk ra io lumapau, io ti mangki-
nibit ra andu' nali lumapau amun
mangindalaki io po. Am ungku-
yon ondo' manangandu' ra ruan-
du' i niayuk makaaya' ra baal
lumapau."

Pangilaan intor ra magibot

³³ "Maaru' nokorongog kau on-
do' pinabala' ra kinamatuaan ta-
kali: 'Pai' bukato' bantu' minno,
kaa' suguto' noyo ondo' inibot
min ra pinaguluan ru Tuhan.'
³⁴ Kaa' raino ti balain takamin:
Pai' kau pagibot! Pai' kau pagibot
ra limbowon no alapon min ra sa-
si', nga limbowon no takhta ri Aki
Kapuuno'; ³⁵ kaapoam tana' ti ala-
pon min ra sasi', nga tana' ti pa-
pakirawan ri Aki Kapuuno' ra
kalayam Nano; kaapoam bandar

Jirusalim alapon min ra sasi', nga
ginio bandar ru raja' maayo toojo.
³⁶ Pai' pagibot ra ulu minno alapon
min ra sasi', nga akau ti kolondo'
kuasa' ra mampakapulak kaapoam
mampakaitom ra abuk minno.
³⁷ Sama' noyo ra akau mindagu ak
ra 'Iou' kaapoam 'Kalo'. Ngaangai'
raguon min ra bokon no intor ba-
gu ra Tingganai ru riwato."

Pangilaan intor ra pamamalos

(Luk. 6.29-30)

³⁸ "Maaru' nokorongog kau ra
pangilaan: 'Mato aligin ra mato;
ripon aligin ra rison.' ³⁹ Kaa' raino
ti balain takamin: Pai' noyo balasi'
ulun ondo' makasala ramuyun.
Amun lapon ru sangulun pingas
mu ra pamiris no polosoo' io niak
mampalapis ra pingas mu ra kait
no. ⁴⁰ Amun uuin kau ru sangulun
giu' ra makama am mompogogot
ra bayang mu, pataaki' no riso
bajukuut poyo. ⁴¹ Amun jajalin
kau ru sangulun saujor mamarinta
magibit ra kuliamos nano galur
rondo' kilometer, ibito' noyo ku-
liamos nano suku' ruo kilometer.
⁴² Amun mokoondo' sangulun ma-
kitaak ra atan ak pana intor ra-
muyun, anii' io no. Am amun
mokoondo' sangulun magira' ra atan
ak intor ramuyun, pairaa' io no."

Monogom ra pantula'

(Luk. 6.27-28, 32-36)

⁴³ "Maaru' nokorongog kau ra
pangilaan: 'Tagami' noyo rangan
minno am kasisang no ra pantula'
minno.' ⁴⁴ Kaa' raino ti balain ta-
kamin: Tagami' noyo pantula'
minno am pakiasi' kano koson ra

ulun ondo' mangimbolo' ramuyun, ⁴⁵maa' raginio masuk kau ra anak ru Ama' min giu' ra suruga'. Nga pinoloso ri Aki Kapuuno' ma to ru orou Nano sumirang ra ngaangai' ulun ondo' niak moonsoi am malaat. Io niak mampatuun ra rasam no ra ngaangai' ulun, ondo' mambaal ra moonsoi am niak ondo' mambaal ra malaat. ⁴⁶Atan barakat maalap min intor ri Aki Kapuuno' amun motogom kau ak ra ulun ondo' motogom ramuyun? Sala' ka kia ulun mampalulur ra sukai pana mambaal koson raginio niak! ⁴⁷Amun rangan minno ak tabion min atan niak bonsoi no? Ulun ondo' kalo makaulig ri Aki Kapuuno' pana mambaal niak koson raginio! ⁴⁸Sauk kano ra ulun matanda', koson ri Ama' min giu' ra suruga' no matanda'."

Pangilaan intor ra taak

6 "Karaa' min, pai' kau pambaal ra kandoi ru ugama minno ra taatanga' ru ulun masuang koson makito kau ru ulun. Amun baalon min koson raginio ra taatanga' ru ulun rano, akau ti matatakan ra barakat ri Ama' min giu' ra suruga'.

²Paat ra akau manaak, pai' min sisiraa' baal ragitio koson ondo' baalon ru ulun maabau-abau giu' ra baloi sambayanan am niak giu' ra lilisangon ru ralan, nga makiompor ilo ra ulun. Karaa' min, ilo ti nakaalap noyo ra ampos nilono. ³Kaa' akau, paat kau manaak, pa taaki' min noyo taak minno ra kolondo' sangulun pana makatutun, iou pana rangan minno galama'.

^h akanon ra orou raiti'; kaapoam, akanon ra susuab.

⁴Am polosoo' ak ra masuk koson raginio ra akau ayuk makapandai. Ama' min ondo' makakito ra baal moonsoi makasibuni no mangatang lo ra barakat no ramuyun."

Pangilaan intor ra makiasi'

(Luk. 11.2-4)

⁵"Paat ra akau makiasi', pai' kau tilu ra ulun maabau-abau rano. Ilo ti masaga' mangintairoi am makiasi' giu' ra baloi sambayanan am poyo giu' ra lilisangon ru ralan koson makiilong ilo ra ulun. Karaa' min, ilo ti nakaalap noyo ra balos nilono. ⁶Kaa' paat ra akau makiasi' subol no ra lamin minno am angabi', bagu pakiasi' no ri Ama' min ondo' kalo makito no. Am Ama' min ondo' makapandai ra baal moonsoi min makasibuni no, mangatang ra barakat no ramuyun.

⁷Paat ra akau makiasi', pai' kau pambabawar ra ragu kolondo' onong koson ra ragu ru ulun kalo makaulig ri Aki Kapuuno'. Pama guangan nilo ra rongogon ilo ri Aki Kapuuno' nga maawar pakiasian nilono. ⁸Pai' kau tilu risilo. Naka pandai pagulu i Ama' min ra atan ak kitaakon min ra akau kalo poyo nakitaak i. ⁹Sotopot no koson ragitio akau makiasi':

'Ama' mai giu' ra suruga',
omporon inggalan Muno.

¹⁰Gama' ru Okou mamarinta
sabo kasagaan Muno
saukon ra tana' ti
mogondo' giu' ra suruga'.

¹¹Anii' akai no ra akanon ra
orou raiti'.^h

¹² Ampuno' noyo tula mai,
koston akai niak
mangampun ra ulun
ondo' makatula ramon.

¹³ Pasailo' akai no ra pangkinaman
am ampini' no akai intor
ra kuasa' ru kalaatan.¹

[Nga Okou no Raja' ondo'
matulai am makakuasa'
sabuoi-buoi no. Amin.']²

¹⁴ Nga amun ampunon min tula
ru ulun ondo' makatula ramuyun,
Ama' min giu' ra suruga' pana
mangampun ra tula minno. ¹⁵ Kaa'
amun kalo ampunon min tula ru
ulun, Ama' min niak kalo ma-
ngampun ra tula minno."

Pangilaan intor ra mampali

¹⁶ "Paat ra akau mampali, pai'
no parikarus koston ra ulun
maabau-abau rano. Kalo mangin-
jagup ilo koston makiilong ra ulun
ra ilo ti mampali. Karaa' min, ilo
ti nakaalap noyo ra balos. ¹⁷ Paat
ra akau mampali, injagupi' noyo
bulos minno am surayo' noyo
abuk minno. ¹⁸ Maa' raginio ko-
londo' sangulun pana makapan-
dai ra akau ti mampali. Am Ama'
min ondo' kalo makito no, lo ak
makapandai. Am Ama' min ondo'
makapandai ra baal moonsoi min
makasibuni no, mangatang ra ba-
rakat no ramuyun."

Arata' giu' ra suruga'

(Luk. 12.33-34)

¹⁹ "Pai' no panimumung ra arata'
ra tana' ti, ondo' maapu' ru lipos
am togol am tokowon ru manta-
takou. ²⁰ Panimumung no ra arata' ru

suruga' ondo' kalo maapu' ru li-
pos am togol am kalo matakou ru
mantatakou. ²¹ Nga ati ak arata'
minno, giu' niak guang minno!"

Silau ru inan

(Luk. 11.34-36)

²² "Mato muno koston ra lam-
pung ru inan. Amun mato muno
moonsoi, ngaangai' inan muno
matawangan ru sinda no. ²³ Kaa'
amun mato muno malaat, ngaa-
ngai' inan muno molondom. Am
amun liminondom noyo lampung
muno, aibui bo molondom no."

I Aki Kapuuno' am arata'

(Luk. 16.13, 12.22-31)

²⁴ "Kolondo' sangulun pana uli-
pon makapangandoi ra ruo tuan:
sangulun kasisangin no am sangu-
lun tagamin no; kaapoam guma-
gaya' io ra sangulun am magasab
ra bokon no. Koston niak ramuyun
ra kalo makapangandoi ri Aki
Kapuuno' magampan ra kalang-
kayaan.

²⁵ Ginio ra balain takamin: Pai'
kau kaimamang ra bayag minno
koston ra atan akanon am inumon
kaapoam atan bayang sulungin.
Sala' ka kia kaayagan maatang
intor ra mangakan, am inan maa-
tang intor ra bayang? ²⁶ Ilai' min
ak susuit ondo' mansisiab rano,
kalo mantanom ilo ra sampug
kaapoam mangkumos am niak
manimumung ra akanon ra gudang,
kaa' Ama' min giu' ra suruga'
mampaakan risilo! Sala' ka kia
maatang kau kaga' intor ra susuit
rano? ²⁷ Osoi intor ramuyun no

¹ kuasa' ru kalaatan, kaapoam Tingganai ru riwato / Kuukula' naskah nakalaur mamparuang ra ayat ragitio

maalap maayag mabuoi^k ru mai-mamang io raginio?

²⁸Kua kaimamang kau ra atan bayang sulungin? I lai' min atan kulaan busak tumuu' giu' ra limayak: kalo mangandoi ilo kaapoam manalur ra konoon. ²⁹Kaa' balain takamin: kabalu' pana langkaya' toojo i raja' Salomo, kalo nakapambayang io koson ra kinoonsoi ru busak ti! ³⁰Amun koson poyo raginio i Aki Kapuuno' namaramai ra limayak no ra sakot, ondo' mokoondo' ra orou raiti' am susuab solobon ralalom ru rapuan, sala' ka kia ramayon kau toojo ri Aki Kapuuno'? Topot-topot kalo maikang pangintapatan minno! ³¹Pai' kau kaimamang am mindagu ra: 'Atan nua' akanon ku, am atan nua' inumon ku kaapoam atan nua' bayangon ku?' ³²Baal koson raginio noyo masalok karaan ru ulun ondo' kalo makatutun ri Aki Kapuuno'. I Ama' min giu' ra suruga' nakapandai ra kitaakon minno ra ngaangai' raginio. ³³Sotopot no, gogoto' min galing ra i Aki Kapuuno' mamarinta ra kaayagan minno am baalo' kitaakon Nano, bagu aniin kau ri Aki Kapuuno' ra ngaangai' baal ra bokon no. ³⁴Ginio nga ra pai' kau kaimamang baal suabon no, nga suabon no mokoondo' noyo kaimamangan no galama'. Pai' noyo ruangi' kapaganan ra orou raiti' nga sama' noyo."

Mangakim ra ulun

(Luk. 6.37-38, 41-42)

7 "Pai' kau pangakim ra ulun bokon, koson kalo niak aki-

^k maalap maayag mabuoi; kaapoam: sumawat koborok

min kau ri Aki Kapuuno', ²nga i Aki Kapuuno' mangakim ramuyun koson akau mangakim ra ulun bokon. Panuku' ondo' alapon minno koson mangakim ra ulun bokon, panuku' raginio niak alapon ri Aki Kapuuno' mangakim ramuyun. ³Kua kakito min tipolon ru tataun ra mato ru ulun bokon, kaa' akau galama' kalo makatutun ra mokoondo' tataun makalu ra mato min galama'? ⁴Kua pai' kau kalalaa' mindagu ra ulun bokon, 'Ibok, paingkualo' ku tipolon ru tataun intor ra mato muno,' kaa' mokoondo' tataun makalu ra mato min galama'. ⁵Oi ulun maabau-abau! Ingkualo' poyo galing tataun makalu intor ra mato minno galama', bagu no makakito kau toojo am maalap min kaingkual tipolon no intor ra mato ru ulun bokon.

⁶Pai' min pataaki' ondo' matulai no ra uku'; nga uku' no sumaguli' am mongokot rirun. Am pai' min pataaki' ondo' maatang kaga' no ra bauwi; nga kikinjangin ak bo ru bauwi no."

Pakitaak, paguyum am titiko' noyo

(Luk. 11.9-13)

⁷"Pakikitaak kano am aniin kau. Paguguyum kano am makatuum kau. Tititiko' min kulobon no am ukabin kau. ⁸Moonong ulun makitaak, aniin; moonong ulun maguyum, makatuum; moonong ulun manitik ra kulobon, ukabin io. ⁹Kolondo' sangulun ama' mangani' ra anak nano ra batu amun

mākitaak io ra ruti'. ¹⁰ Kaapoam aniin ra kukuo amun makitaak io ra papait. ¹¹ Kabalu' pana malaat kau, mapandai kau niak mangani' ra moonsoi ra anak minno. I Ama' min giu' ra suruga' pana masaga' mangani' ra moonsoi no ramuyun amun makitaak kau.

¹² Baalo' min noyo ra ulun ra bokon, atan ondo' kasagaan min ilo mambaal ramuyun. Gitio noyo suang ru Ukum ri Musa' am pangilaan ru nabi' rali."

Kulobon ra mapisok

(Luk. 13.24)

¹³ "Subol kano ra kulobon ondo' mapisok no, nga malangka' kulobon am malimparang ralan mongoi ra naraka! Masuang ulun maya' ra ralan ragitio. ¹⁴ Kaa' mapisok kulobon am mapagon ralan ondo' sumuku' ra kaayagan motopot. Kalo masuang ulun mo-koowot ra kaayagan ragitio."

Puun am kinawa' nano

(Luk. 6.43-44)

¹⁵ "Ilaalai' min ulun ondo' mi-giangku ra nabi' rano. Rumatong ilo ramuyun tumilu ra domba, kaa' sotopot no ilo ti koson ra taani masangit. ¹⁶ Mauligan min ilo ti intor ra binaal nilono. Bulungkut ra makaruui kalo mapakawa' ra anggur, am kusingan no kalo mapakawa' ra ara. ¹⁷ Koson niak ra puun ondo' malabung no, manangkawa' io ra moonsoi; am puun ondo' kalo malabung no, manangkawa' ra malaat. ¹⁸ Puun malabung no kalo manangkawa' ra malaat kaapoam puun ondo'

Kawa' ru anggur (7.16)

kalo malabung no kalo manangkawa' ra moonsoi. ¹⁹ Puun ondo' kalo manangkawa' ra moonsoi tagaron am suruin. ²⁰ Koson raginio mauligan min ulun ondo' mi-giangku ra nabi' rano intor ra binaal nilono."

Kalo nakaulig Aku ramuyun

(Luk. 13.25-27)

²¹ "Sala' ka ngaangai' ulun ondo' mindagu ra Aku Tuhan nilo masuk ra ulun ri Aki Kapuuno' rano, kaa' ilo ak ondo' sumugut ra kasagaan ru Ama' Ku giu' ra suruga'. ²² Paat ra Orou Pupus no masuang ulun mampiau Raki', 'Tuhan, sala' ka kia ralalom inggalan Mu nampatanou akai no ra Tanou Moonsoi; am ralalom inggalan Mu nampagiru' akai ra riwato rano, am niak nambaal ra masuang kaimuagan?' ²³ Kaa' tu-maam Aku risilo, 'Kalo nakaulig Aku ramuyun! Pagiru' kano intor Raki', akau ulun malaat!'"

Ruo ngaulun manambaloi

(Luk. 6.47–49)

²⁴ “Moonong ulun ondo' mangkironog am gumagaya' ra raguon Kuno, io ti koson ra ulun mapintar ondo' mambaal ra baloi nano ra rasawat ru batu. ²⁵ Paat ra rumasam maawas, mampaliur am masiob ru angin mapuor, baloi ti kalo matungkob nga pinatampak ra batu.

²⁶ Moonong ulun ondo' mangkironog ra raguon Kuno kaa' kalo gagayaan no, io ti koson ra ulun bungas ondo' nambaal ra baloi nano ra tampak ru agis. ²⁷ Paat ra rumasam maawas, mampaliur am masiob ru angin mapuor, bagu matungkob am malunsai toojo baloi no.”

Kuasa' ri Jisus

²⁸ Kopongo bagu i Jisus minindagu raginio, ulun masuang rali nangimuag ra pangilaan Nano, ²⁹ nga Io nangila' mababaya' ra kuasa', sala' ka koson mangingila' ra Ukum ri Musa' rano.

Namabas i Jisus sangulun makamaruol ra kungkung ondo' maaja'

(Mrk. 1.40–45; Luk. 5.12–16)

8 Timinuun i Jisus intor ra bulur no am masuang ulun minaya' Riso. ² Bagu sangulun ondo' makamaruol ra kungkung ondo' maaja' rimiratong am igulatur ra pinaguluan Nali. Indagu io, “Tuan, amun masaga' Kou, maalap Mu aku ra babas.”

³ Papuyayo' ri Jisus kalindu' Nali ra ulun no am indagu Io, “Masaga' Aku, kapali' no!” Paat ragili niak maruol nali napali'. ⁴ Bagu indagu i Jisus riso, “Rongog, pai' pantunung ra baal ragitio ra osoi ak pana, kaa' parayus no ongoi tuum ra imam Jaudi, am pakitono' inan mu riso. Bagu pampataak no ra taak koson ra nanusuban ri Musa'. Gitio koson pampakitanan mu ra ulun rano ra napalian muno.”

Namabas i Jisus ra sangulun ulipon ru tingganai ru saujor Roma

(Luk. 7.1–10)

⁵ Paat i Jisus nakasuku' ra pekan Kapirnaum, sangulun tingganai ru saujor Roma timinum am makitaak Riso, ⁶ “Tuan, sangulun ulipon kuno marualan ra malanjag. Soroi io ra baloi no am kalo makasukal.”

⁷ Indagu i Jisus riso, “Mongoi Aku pamabas riso.”

⁸ Kaa' taam tingganai ru saujor no, “Tuan, ka pana rumatong Kou nga aku ti kalo maaya' mangapu Rirun giu' ra baloi kuno. Panusub ak am ulipon kuno mairuan ra maruol. ⁹ Nga aku pana galama' gumagaya' poyo ra susuban ru masawat intor raki'. Am mo-koondo' aku ra saujor susubon ku. Amun manusub aku sangulun saujor, ‘Ugar!’ Io pana mugar. Am amun mindagu aku ra ulun bokon ‘Ibok!’ Io pana matong. Am amun manusub aku ra ulipon kuno,

¹ makamaruol ra kungkung ondo' maaja'. Maya' ra kaulayan ru ugama Jaudi maruol ragitio mangkinibit ra ulun kalo maaya' sumamba n Aki Kapuuno' ra baloi sambayanan

'Baalo' gitio!' Io pana gumaga-ya'."

¹⁰Nangimuag i Jisus nakaining ra ragu ragini, bagu indagu Io ra ulun rali ondo' sasunu'-sunu' Riso i, "Kalo igondo' Aku pakakito ra pangintapatan maayo koson ragitio, iou pana intor ra bulu ru Israil. ¹¹Karaa' min gitio! Masuang ulun sala' ka bulu Jaudi mabubunsag mababaya' ri Abraam, i Isak am i Jakub giu' ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'."^m ¹²Kaa' ulun ondo' sotopot no masuk ra ulun ri Aki Kapuuno' rano patirin giu' ra lisar ondo' molondom no. Giu' no pasalangis am sakuritot ak bo ripon nilono nga maruol kaga'." ¹³Indagu bagu i Jisus ra tingganai ru saujor no, "Uli' no, atan ondo' nangintapatan muni masuk rirun."

Am paat niak ragili nairu' bo maruol ru ulipon ru tingganai ru saujor i.

Namabas i Jisus ra masuang ulun

(Mrk. 1.29-34; Luk. 4.38-41)

¹⁴Ongoi i Jisus ra baloi ri Pitrus. Ilai' no iwan ri Pitrus ra ruandu' no botoi-botoi nga mansalom. ¹⁵Kombongo' ri Jisus kalindu' nanao am paat niak ragili salom no nairu'. Sukal io am pagayam bagu ri Jisus.

¹⁶Paat io mamai', ulun rali nagibit ra ulun ondo' sinubol ru riwato paumaan ri Jisus. Pagiruo' ri Jisus riwato raginilo am babaso' No ngaangai' ulun marualan rali. ¹⁷Gitio binaal no nga masuk bagu ra-

gu ru nabi' Jisaya, "Io galama' nagibit ra kapaganan am napainggallur ra atan ayuk maruol takau."

Ulun ondo' masaga' sumauk ra mamaaya' ri Jisus

(Luk. 9.57-62)

¹⁸Ilai' ri Jisus masuang ulun liminimpu Riso i, bagu susubo' maamaya' No rano mongoi ra sandaup ru tasik no. ¹⁹Sangulun mangingila' ra Ukum ri Musa' minuma' ri Jisus am indagu, "Mangingila', masaga' aku maya' Rirun ra ati ak pana angayan!"

²⁰Taam i Jisus, "Munin mokoondo' ra luang no galama' am susuit mokoondo' ra bunsut no galama', kaa' Anak ru Ulun kolondo' intok luyaan am tangusan."

²¹Am sangulun maamaya' ra bokon no minindagu, "Tuan, ongoyo' ku poyo galing lobongo' bangkai ru ama' kuli."

²²Kaa' taam i Jisus, "Polosoo' ak ra ulun ondo' kalo maya' Raki' mompolobong ra bangkai no am baya' no Raki'."

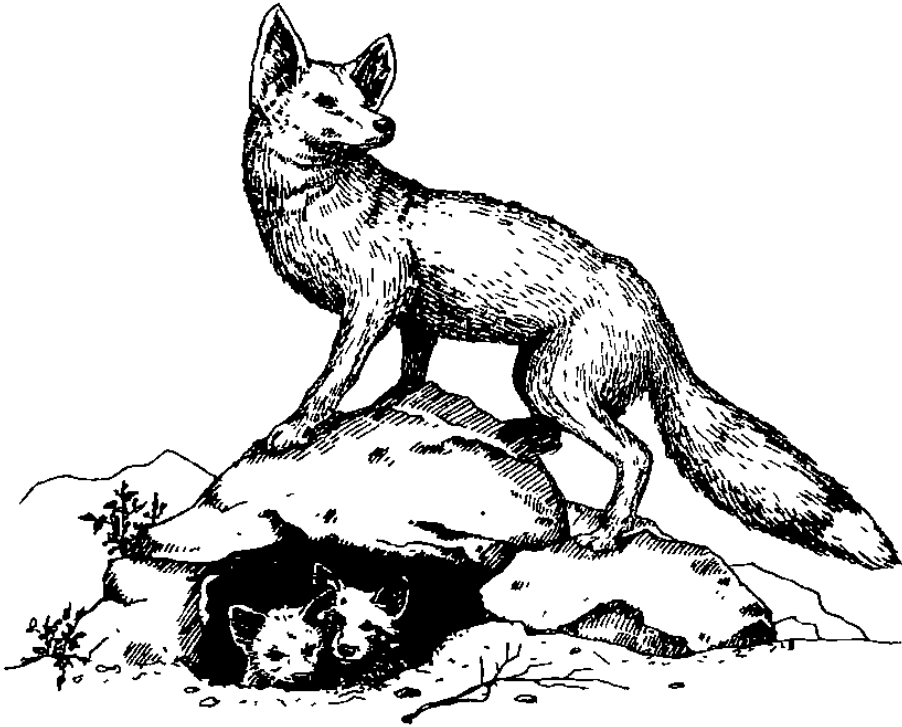
Nampalinos i Jisus ra angin mapuor

(Mrk. 4.35-41; Luk. 8.22-25)

²³Sakoi i Jisus am maamaya' No rano ra rondo' parau. ²⁴Bagu ratong angin mapuor kaga' no ra tasik saboi napanu' parau i ra timug. Paat ragili nombolong i Jisus. ²⁵Maamaya' No rano nangkarat Riso. Indagu ilo, "Tuhan, indangano' akai! Makalom takau!"

²⁶Taam i Jisus, "Kua kalaa' kau? Topot-topot noyo malawo

^m Tana' Bagu ri Aki Kapuuno', Harfiah: Pamanntaan ri Aki Kapuuno'.

Munin mokoondo' ra luang nano (8.20)

pangintapatan min!" Bagu sukal i Jisus am palinosa no angin am aug maayo no. Linos bagu angin no am maliuk bo kaga'.

²⁷ Am nangimuag ilo ngaangai'. Indagu ilo, "Atan ra ulun lo ti saboi angin am aug maayo pana gumagaya' ra susuban Nano!"

Namabas i Jisus ruo ngaulun ondo' sinubol ru riwato

(Mrk. 5.1–20; Luk. 8.26–39)

²⁸ Pakasuku' i Jisus ra sandaup ru tasik, ioginio libung ru Gadara, ruo ngaulun ondo' sinubol ru riwato timinum Riso. Ilo ruo ti miningkual intor ra intok ru pampalabangan. Nga malaat ilo kaga' kolondo' ulun makakau' mansail ra intok raginio. ²⁹ Golok ilo, "Atan pamakuan Mu ramon, Oi Anak ri Aki Kapuuno'? Mangukum Kono kia ramon ra kalo poyo nasuku' orou inaru' no?"

³⁰ Kalo maalur intok raginio, mokoondo' masuang bauwi nagi-

nakan. ³¹ Riwato rano nakitaak ri Jisus, "Amun susubon Mu akai mingkual, pasubolo' akai no ra bauwi rano."

³² "Ongoi kano!" kon ri Jisus. Parayus riwato rano ingkual intor ra ruo ngaulun i bagu subol ra bauwi raginilo. Am bauwi rali timinindak ra lagam ralalom ru tasik am kolosor.

³³ Ulun magagalung ra bauwi rano nasimbul uli' ra pekan am pantunung ilo ngaangai' baal raginio, am atan ondo' nasauk ra ruo ngaulun ondo' sinubol ru riwato i. ³⁴ Ngaangai' ulun ru pekan i minongoi tuum ri Jisus. Paat ra ilo nakakito ri Jisus, kitaakon ilo i Jisus mangiruan ra intok nilono.

Namabas i Jisus ra sangulun ondo' kalo makalulu'

(Mrk. 12.1–12; Luk. 5.17–26)

9 Sakoi i Jisus ra parau i am laup lo ra tasik no uli' ra pekan no

galama'." ²Giu' no kuukula' ngaulun namandas ra sangulun ondo' kalo makalulu'. Ilai' ri Jisus ra maikang pangintapatan nilono, bagu indagu lo ra ulun ondo' kalo makalulu' no, "Kaikango' noyo guang muno, oi anak Ku! Inampun noyo tula muno."

³Kuukula' ngaulun mangingila' ra Ukum ri Musa' mangkara' ra ralalom ru guang nilo, "Ulun ragitio magasab ri Aki Kapuuno'!"

⁴Napandayan ri Jisus atan guangon nilono, bagu indagu lo: "Kua ramuyun ti mangkara' ak ra baal ondo' malaat no? ⁵Ati matasu' raguon, 'Tula muno inampun noyo,' kaapoam 'Sukal am ugar no?' ⁶Mampainono' Aku ramuyun ra Anak ru Ulun makakuasa' ra tana' ti mangampun ra tula." Bagu indagu i Jisus ra ulun ondo' kalo makalulu' no, "Sukal no, kayango' tilam muno am uli' no!"

⁷Bagu tirong io am uli' ra baloi nano. ⁸Pakakito ulun rali ra nasauk koson raginio, nalaa' ilo am pongompor ilo ri Aki Kapuuno' nga nanaak lo ra kuasa' ondo' maayo toojo ra ulun.

Nampiau i Jisus ri Matius

(Mrk. 2.13-17; Luk. 5.27-32)

⁹Iruani' ri Jisus intok raginio. Taatanga' ra lo nangkiralalan, kakito no sangulun mampalulur ra sukai, ioginio i Matius, nanturung ra baloi ru sukai no. Indagu i Jisus riso, "Baya' Raki'!"

Bigor i Matius am baya' io ri Jisus.

¹⁰Giu' ra baloi ri Matius i, nangakan i Jisus magugulung ra mampalulur ra sukai, ulun ondo' karaan ra malaat am maamaya' No rano ra rondo' mija'.

¹¹Kuukula' ngaulun tayar Parisi nakakito ra baal raginio. Kuati' nilo maamaya' ri Jisus rano, "Kua ra mangingila' minno mangkan magugulung ra mampalulur ra sukai am ulun ondo' karaan ra malaat?"

¹²Nokorongog i Jisus ra pangkuatan nilono bagu taam lo, "Ulun maligag kalo muma' ra duktur; Kaa' ondo' ayuk ulun marualan.

¹³Uyumo' min noyo atan arati' binatang ru Alkitab ti: 'Marara' Aku ra taak ondo' sinimbalui min kaa' masaga' Aku ra makaasi' kau ra ulun bokon.' Aku minatong sala' ka mampiau ra ulun ondo' moonsoi rokookoon, kaa' mampiau ra ulun ondo' karaan ra malaat."

Pangkuatan intor ra mampali

(Mrk. 2.18-22; Luk. 5.33-39)

¹⁴Maamaya' ri Juanis Mampariu' timinuum ri Jisus am pangkuot ilo, "Kua ramon am ulun tayar Parisi masalok mampali kaa' maamaya' Mu rati kalo igondo' pampali?"

¹⁵Taam i Jisus, "Malansan kau kia ra tambului ondo' minaya' ra ungkuyon uatin no mampali ra io soroi ak poyo risilo? Maaru' kalo! Kaa' masuku' niak orou ungkuyon uatin no alapon intor risilo am bagu mampali ilo.

¹⁶Kolondo' sangulun pana mangangkup ra bayang lairon ra sabinsang konoon baguon. Nga

ⁿ pekan No galama': ioginio Kapimaum, pekan inayanan Nali (Ilai' 4.13).

pangangkup raginio mampalilak ra bayang no, saboi malilak toojo. ¹⁷Koson niak ra kolondo' sangulun pana mambuli ra ruu' ru anggurun baguon ralalom kantong kung-kung liron. Nga maaru' malilak kantong no am ruu' ru anggurun no matuntuar. Anggur ra nakabagu no maaru' buliin ralalom kantong ra baguon niak. Maa' raginio kalo bo malilak am matuntuar."

Anak ruandu' ru tingganai baloi sambayanan am ruandu' ondo' nangambong ra bayang maawar ri Jisus
(Mrk. 5.21-43; Luk. 8.40-56)

¹⁸Taatanga' ri Jisus minindagu koson raginio risilo, sangulun tingganai baloi sambayanan minatong igulatur ra pinaguluan Nano am indagu, "Anak ruandu' kuno minatoi noyo. Kaa' ongoi kombongo' am maayag io saguli'."

¹⁹Ongoi i Jisus nababaya' ra ama' ru lalaing i am maamaya' No rano.

²⁰Bagu sangulun ruandu' ondo' mopor am ruo ngambilor noyo naimbolo' ra liniuran, ioginio maruol ru ruandu', mininggaar ra timbakulungon ri Jisus am kambong io ra pompor ru bayang Nano. ²¹Indagu ruandu' no ralalom ru guang nano, "Amun makakambong aku ak ra bayang Nano bagu mababas aku."

²²Pangkaili i Jisus am kakito No ruandu' i. Indagu Io riso, "Kaikango' noyo guang muno, anak Ku! Nga okou nangintopot nababas kou noyo!" Paat niak ragili nababas ruandu' i.

²³Paat i Jisus nakasuku' ra baloi ru tingganai i, ilai' no ulun rano

manulali am posongonsol maya' ra kaulayan ru pampalabangan ru ulun Jaudi. ²⁴Indagu io, "Ingkual kau ngaangai'! Anak ruandu' ti sala' ka minatoi — io ti nombolong ak."

Tumalimpun ilo mangiis ri Jisus. ²⁵Kaa' pakaingkual ak ulun rali, subol i Jisus ralalom ru lamin ru anak ruandu' no am guuto' no kalindu' no. Anak ruandu' i pana liminuat. ²⁶Tanou ragitio nakasuku' ra ati-ati libung ru pagun raginio.

Namabas i Jisus ra ruo ngaulun bolou

²⁷Iruani' ri Jisus intok raginio. Taatanga' ra Io nangkiralan, mokoondo' ruo ngaulun bolou siminunu' Riso. Golok ilo, "Anak ru raja' Daut, asii' akai."

²⁸Pakasubol ak i Jisus ra rondo' baloi, inggaar bo ruo ngaulun bolou i Riso, am kuati' ilo ri Jisus, "Mangintopot kau kia ra maalap takamin ra babas?"

"Iou, Tuan!" kon nilo.

²⁹Bagu kombongo' ri Jisus mato nilono am indagu Io, "Kasauk noyo maya' ra pangintapatan minno!" ³⁰Am makakito ilo bo saguli'. Pinsono' ilo bo ri Jisus, "Pai' kau pambala' ra baal ragitio ra osoi ak pana."

³¹Kaa' ugar ilo am papatanou ra baal ti giu' ra ngaangai' libung ru pagun no.

Namabas i Jisus ra sangulun bobou

³²Taatanga' ra ulun rali mama-gugar, kuukula' ngaulun nagibit

ra sangulun bobou ondo' sinubalan ru riwato paumaan ri Jisus. ³³Indiboko' pagiruo' ri Jisus riwato no am makaindagu bo saguli' ulun no. Moonong ulun nangi-muag nakakito raginio. Indagu ilo, "Kalo poyo igondo' akai pakakito ra kaimuagan koson ragitio ra pagun ru Israil ti!"

³⁴Kaa' ulun tayar Parisi rali minindagu, "Tinggalai ru riwato no nanaak Riso ra kuasa' koson mampagiru' ra riwato."

Makaasi' i Jisus ra ulun masuang

³⁵Minongoi i Jisus ra ngaangai' pekan am pamangunan. Nangila' Iogiu' ra baloi sambayanan am nampatanou ra Tanou Moonsoi ra i Aki Kapuuno' mamarinta. Namabas lo ra ulun rali intor ra nansalinut maruol nilono. ³⁶Paat ra lo magilong ra ulun rali, makaasi' lo toojo risilo, nga ilo ti mangalaa' am mangalawo koson ra domba kolondo' magagalung. ³⁷Indagu i Jisus ra maamaya' No rano, "Kumoson ti mauli' kaga', kaa' ulun mangkumos kalo masuang. ³⁸Pakiasi' kano ra tatangan ru kumoson no maa' raginio manusub io ra ulun mangkumos ra tinanom nano."

Mopor am ruo ngaulun rasul rano

(Mrk. 3.13-19; Luk. 6.12-16)

10Piawo' ri Jisus mopor am ruo ngaulun maamaya' No rano, bagu anii' No ilo ra kuasa' mampagiru' ra riwato am mamabas ra nansalinut maruol.

²Gitio noyo inggalan ru mopor am ruo ngaulun rasul No rano: Kasaa'; i Simon (ondo' poyo sabiton ri Pitrus) am pinongkotob nano i Andrias; i Jakubus am pinongkotob nano i Juanis, ilo ti anak ri Jibidius; ³i Pilipus am i Bartolomius; i Tomas, am i Matius mampalulur ra sukai no; i Jakubus anak ri Alpius, am i Tadius; ⁴i Simon ulun parti Patriot no, am i Judas Iskariot ondo' nampataak ri Jisus ra pantula' No rano.

Kandoi ru rasul rano

(Mrk. 6.7-13; Luk. 9.1-6)

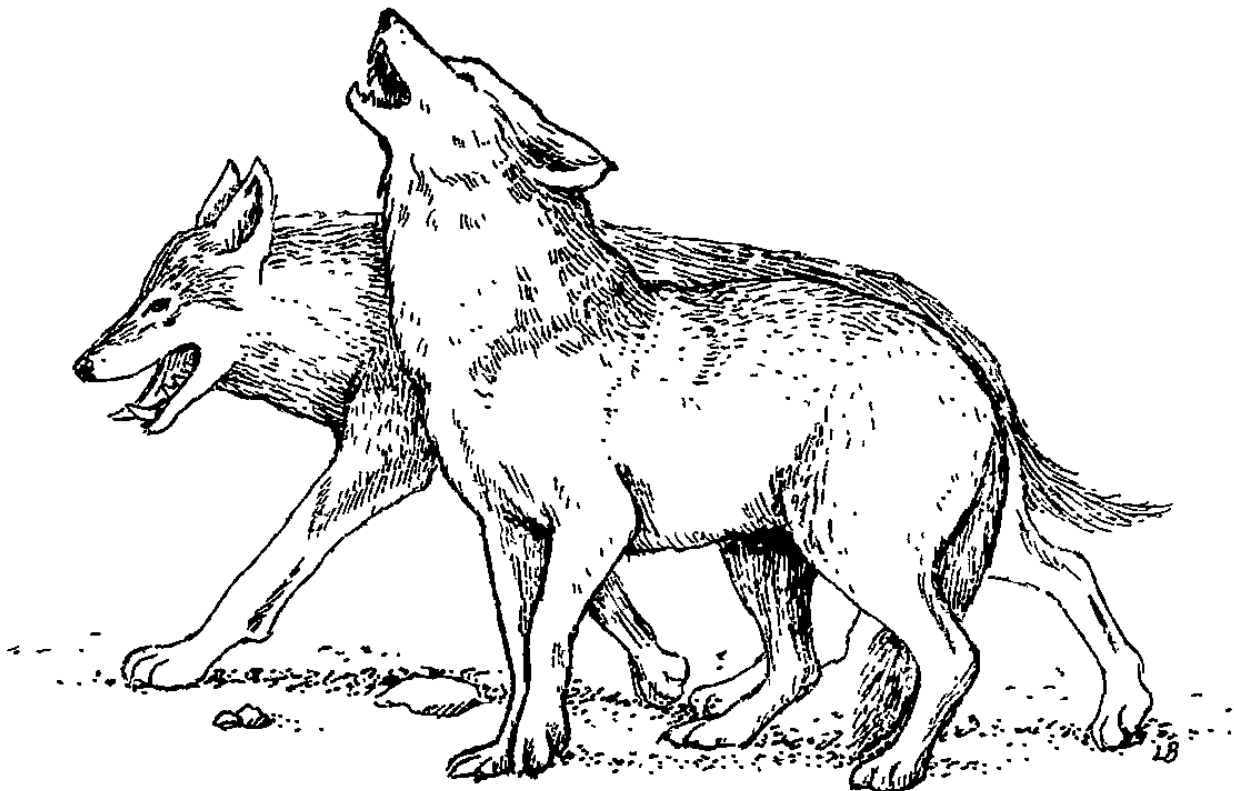
⁵Susubo' ri Jisus mopor am ruo ngaulun rasul no am pambilin lo risilo koson ragitio: "Pai' kano ongoi ra libung ru ulun sala' ka Jaudi kaapoam pekan ru ulun Samaria. ⁶Kaa' ongoi kau ak ra ulun Israil, domba ondo' timinanggau rano. ⁷Ongoi kau am pambala', 'Mamaar noyo i Aki Kapuuno' mamarinta.' ⁸Babaso' min noyo ulun ondo' marualan; paluato' min noyo ulun ondo' minatoi, babaso' min noyo ulun ondo' makamaruol ra kungkung **maaja'**, am pagiruo' min noyo **riwato rano**. Inanian kau ra kalo kinilagaan am panaak kau pai' min kilagai! ⁹Pai' pagibit ra ruit maas, pirok, kaapoam tambaga ralaalom ru pakit minno. ¹⁰Pai' pagibit ra katia' pakitaakan, kaapoam konoon sulungin paat ra akau mugar, kaapoam kasut am susukur. Nga sangulun mangangandoi musiti' makaalap ra ampos nano.

¹¹ Paat ra akau makasuku' ra rondo' pekan kaapoam rondo' pagunungan subol am paguyum no ra sangulun ondo' masaga' mangapu ramuyun. Ayan no riso saboi akau mangiruan ra intok raginio. ¹² Paat ra akau sumubol ra rondo' baloi, indagu no, 'Kaansayan ramuyun.' ¹³ Amun ulun ru baloi no mangapu ramuyun, polosoo' noyo ragu kaansayan no tumilayun ayan risilo. Kaa' amun kalo, polosoo' noyo kaansayan no sumaguli' ramuyun. ¹⁴ Amun mokoondo' baloi kaapoam bandar ondo' kalo mangapu am mangkirongog ra ragu minno, iruani' min noyo intok raginio am kabuli' min noyo kaau ru kasut minno.^o ¹⁵ Karaa' min! Paat ra Orou Pupos, i Aki Kapuuno' makaasi' ra ulun Sodom am Gomora, ka ulun ru pekan raginii!"

Kaimboloon ra matong no

(Mrk. 13.9-13; Luk. 21.12-17)

¹⁶ "Karaa' min! Susubon takamin koson ra domba giu' ra taatanga' ru taani. Akau musiti' no mapintar koson ra kukuo am moonsoi koson ra susuit asang. ¹⁷ Ilalai' min, nga mokoondo' ulun mamparakop am magibit ramuyun giu' ra makama, am lopsoson kau giu' ra baloi sambayanan. ¹⁸ Uuin kau ra pinaguluan ru tingganai ru ulun rano am niak raja' rano nga akau mangintopot Rakki', am bagu mampatanou ra Tanou Moonsoi no risilo am poyo ra ulun sala' ka Jaudi. ¹⁹ Paat ra akau uuin, pai' kano kalaa' ra atan kulaan akau mindagu. Paat ra masuku' paat no, balain kau ra atan ondo' raguon minno. ²⁰ Nga ragu ondo' raguon minno sala' ka intor

Taani (10.16)

^o kabuli' min noyo kaau ru kasut minno: Koson mansawai ra ulun bokon.

ra guang min galama', kaa' io no matong intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', ondo' sabiton ra Ama' min. Io no mangindangan ramuyun.

²¹ Mokoondo' ulun mampataak ra pinongkotob nano galama' koson ra potoyon, am ama' pana mambaal niak koson raginio ra anak nano. Mokoondo' anak manggal ra matuo nano saboi pa-taakon nilo ra potoyon. ²² Ginio ra moonong ulun masisang ramuyun nga akau mangintopot Raki'. Kaa' osoi mokoort saboi ra tauli no io ti bayagon. ²³ Paat ra akau imbo-loon ra rondo' pekan, pagiru' no ra pekan ra bokon. Mindagu Aku ramuyun: Ra kalo poyo masuku' min ngaangai' pekan ru Israil, Anak ru Ulun rumatong noyo.

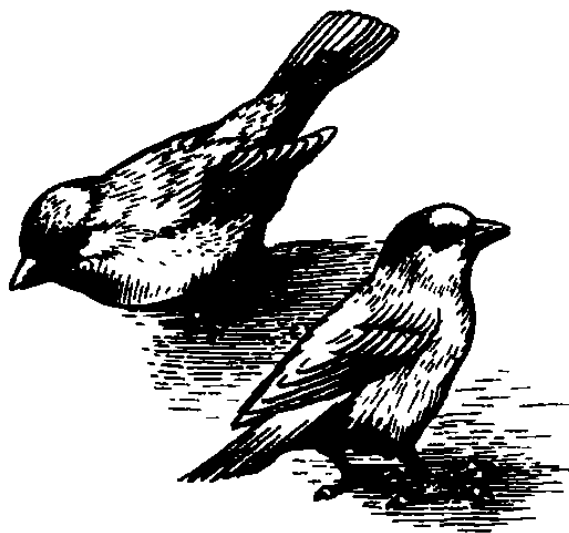
²⁴ Amun sangulun mangingila' kasisangin, migigila' no rano pana kasisangin. Amun sangulun tuan kasisangin, ulipon no rano pana kasisangin. ²⁵ Atan baalon nilo ra mangingila', baalon nilo niayuk ra migigila'. Am atan baalon nilo ra tuan, baalon nilo niayuk ra ulipon. Amun puun baloi no sabiton ra Biil-jibul,^p mumpara' pi bo laat ulun ru baloi raginio sabiton ru ulun."

Kalaa' kano ri Aki Kapuuno'

(Luk. 12.2-7)

²⁶ "Pai' no kalaa' ra ulun raginilo nga atan ondo' nolopot bungkaloron am moonong ondo' kalo igondo' pinabala' pasalulaan. ²⁷ Atan ondo' rinagu Ku ramuyun ra molondom, musiti' no raguon min poyo sagulio' ra orou matawang.

^p Ilai' kamus.

Susuit pilit (10.29)

Am atan ondo' norongog min ra kinonos ak, pabalaa' min noyo ra ati-ati ak. ²⁸ Pai' kano kalaa' risilo ondo' makapamotoi ramuyun, kaa' ondo' kolondo' kuasa' mampasubol ramuyun ra naraka. Kaa' kalaa' kano ri Aki Kapuuno' ondo' makapamotoi ramuyun am maka-kuasa' mampasubol ramuyun ra naraka. ²⁹ Mambali kau ra ruo ngainan susuit pilit ra sausin ak, kaa' kolondo' sanginan pana maratu' ra tana' no amun kalo kasa-gaan ru Ama' min. ³⁰ Suang ru abuk ra ulu minno pana nauntob noyo. ³¹ Am bagu, pai' no kalaa'. Maatang kau toojo intor ra nasua-ngan susuit pilit!"

Mangiou kaapoam magali' ri Kristus

(Luk. 12.8-9)

³² "Osoi ak mangiou ra pinagulan ru ulun ra io maamaya' Raki', Aku pana mangiou niak riso ra pinagulan ru Ama' Ku giu' ra

suruga'. ³³Kaa' osoi ak magali' ra pinaguluan ru ulun ra io maamaya' Raki', Aku pana magali' riso ra pinaguluan ru Ama' Ku giu' ra suruga'."

**Sala' ka pababansayan,
kaa' pantutulaan**

(Luk. 12.51-53, 14.26-27)

³⁴"Pai' no pangkara' ra Aku magibit ra pababansayan ra tana' ti. Kalo magibit Aku ra pababansayan, kaa' pantutulaan. ³⁵Ratangan Ku noyo mangkinibit ra anak unangkuyon mantula' ra ama' nano, anak ruandu' mantula' ra ina' nano, am anak mangiwan ra ruandu' mantula' ra iwan no ra ruandu'. ³⁶Am pantula' maayo ru sasangulun no ioginio ulun ru baloi nano galama'.

³⁷Osoi ak motogom toojo ra ama' am ina' nano intor Raki' kalo sama' masuk io ra maamaya' Ku. ³⁸Am osoi ak kalo mansaan ra salip nano am mugar maya' Raki' kalo masuk io ra maamaya' Ku. ³⁹Osoi ak kalo masaga' mampataak ra kaayagan no, io no matatakan ra kaayagan motopot; kaa' osoi ak mampataak ra kaayagan no nga Aku makaalap ra kaayagan motopot."

Ampos ru baal moonsoi

(Mrk. 9.41)

⁴⁰"Osoi ak ondo' mangapu ramuyun, Aku niak apuon no. Am osoi ak ondo' mangapu Raki', Io ondo' nanusub Raki' ti noyo ondo' apuon nati. ⁴¹Am osoi ak mangapu ra nabi' nga io sangulun nabi', ampos ondo' moowot no

mogondo' ra ampos ru sangulun nabi'. Am poyo, osoi ak mangapu ra ulun nga matanda' paliso nano, io pana mokoowot niak ra ampos ru sangulun matanda'. ⁴²Balain takamin: osoi ak mampainum ra santiib timug ak pana ra sangulun ondo' kalo umparaan ru ulun nga maamaya' Ku io, tootopot niak makaalap ulun no ra ampos nano."

**Ulun sinusub rano intor ri
Juanis Mampariu'**

(Luk. 7.18-35)

11 Kopongo i Jisus nangila' ra mopor am ruo maamaya' No rano, iruani' No bo intok raginio am ongoi pangila' am poyo pampatanou giu' ra pekan ondo' nakapaginggaar rano.

²Paat ri Juanis Mampariu' ondo' soroi ralalom pangaputan no nokorongog ra kandoi ri Kristus, panusub io ra kuukula' ngaulun maamaya' nano mongoi ri Jisus. ³Indagu ilo, "Tuan, balai' akai no, Okou kia kon ri Juanis, Io ondo' matong no, kaapoam maginaa po kia ra ulun ra bokon?"

⁴Taam i Jisus, "Saguli' no am balai' i Juanis ra atan ondo' morongog am makito min: ⁵Ulun bolou makakito, ulun kalo makalulu' makaugar, ulun makamaruol ra kungkung ondo' maaja' mababas; ulun barat mokorongog, ulun minatoi maayag saguli', am Tanou Moonsoi no pinatanou ra ulun kunsikang. ⁶Pakaansuk no ulun ondo' mangintopot ra Aku no kon ri Juanis."

⁷Taatanga' ra maamaya' ri Juanis no minuli', indagu i Jisus intor

ri Juanis ra ulun masuang rano, kon No: "Paat ra akau minongoi ri Juanis giu' ra intok masiluk, atan inongoi min ilai'? Magilong ra ulun ondo' magalig-alig pangilaan nano koson ra sakot nasiob ru angin? ⁸Akau miningkual magilong ra atan? Sangulun ondo' nambayang ra moonsoi kia? Ulun ondo' nambayang ra koson raginio mayan ra istana! ⁹Balai' Aku, akau miningkual magilong ra atan? Sangulun nabi' kia? Iou, mindagu Aku ramuyun ra i Juanis maatang poyo intor ra sangulun nabi'! ¹⁰Nga io no ondo' rinagu ralalom ru Alkitab:

'Io no sinusub Ku,' kon ri
Aki Kapuuno',
'Susubon Ku io magulu
intor Rirun koson
momongo ra ralan Muno.'

¹¹Karaa' min! I Juanis Mampariu' no maatang toojo intor ra ngaangai' ulun giti ra tana' ti. Kaa' ulun ondo' kalo maatang ra ulun ri Aki Kapuuno' rano, maatang poyo intor ri Juanis. ¹²Intor ri Juanis nampatanou ra tanou no suku' raino ti, Pamarintaan ri Aki Kapuuno' inanggal ru ulun malaat ondo' mangkinam mangua-sa' no ra kalaatan.⁷ ¹³Ngaangai' ru nabi' am i Musa' ralalom Ukum nali suku' rinatangan ri Juanis, nambala' pagulu ra sauk raginio. ¹⁴Amun masaga' kau ak mangintopot ra tanou nilai no, i Juanis ti noyo i nabi' Ilia, ondo' ratangan no pinabala' noyo pagulu. ¹⁵Rongogo' am karaa' min!

¹⁶Atan papagandaan Ku ra ulun ra raino ti? Ilo ti koson ra

lalaing rano ondo' mantuturung giu' ra pasar. Sampulupuk no mampiau ra bokon no: ¹⁷'Marimbai akai ra rimbai kaansayan ramuyun, kaa' kalo masaga' kau magililigo'! Marimbai akai ra rimbai makalulumpus ra guang, kaa' kalo masaga' kau mantangi'!¹⁸ Mogondo' niak paat i Juanis riminatong, nampali io am kalo nanginginum ra anggur, bagu ulun mindagu, 'Sinubol io ru riwato!' ¹⁹Paat ra Anak ru Ulun no matong mangakan am manginum; bagu ulun mindagu, 'Ilai' min ulun no! Moroot, gagaukon, am rangan ru mampalulur ra sukai am ulun ondo' karaan ra malaat!' Kaa' kapandayan ri Aki Kapuuno' makito intor ra kaayagan ru maa-maya' No rano."

Ulun ru pekan rano ondo' kalo mangintopot

(Luk. 10.13-15)

²⁰Bagu tumalimpun i Jisus mansawai ra ulun ru pekan rano ondo' intok raginio nambaalan no ra masuang kaimuagan, nga ulun ondo' minayan ra pekan rano raginio kalo tumalikir intor ra tula nilono. ²¹"Mumpara' bo laat ru ulun Korajin! Am mumpara' bo laat ru ulun Bitsaida! Amun kaimuagan ondo' binaal ra taatanga' min nabaal noyo giu' ra Tirus am Sidon, lair noyo ulun ru giu' no mangulir am manauk ra ulu nilai ra kaau, koson tatandu' ra ilo ti timinalikir noyo intor ra tula nilono! ²²Karaa' min, paat ra Orou Pupus no, maayo guang ri

⁷ inanggal ru ulun malaat ondo' mangkinam mangua-sa' no ra kalaatan, kaapoam matong mabaya' ra kinaikang.

Aki Kapuuno' makaasi' ra ulun Tirus am Sidon rano ka akau!
²³Am akau, ulun Kapirnaum! Guang min, painsawaton kau saboi ra suruga'? Patirin kau giu' ra naraka!^r Amun kaimuagan ondo' binaal taatanga' ramuyun i binaal ra giu' Sodom, maaru' Sodom i lakat ak poyo soroi ra raino ti!
²⁴Karaa' min, paat ra Orou Pupus no, maayo guang ri Aki Kapuuno' makaasi' ra ulun Sodom ka akau!"

Ratong kau Raki' am tangus kau

(Luk. 10.21-22)

²⁵Paat ragili indagu i Jisus; "Ama', Tuhan ru limbowon am tana'! Paringkuanangan Ku Rirun nga pinakito Mu ngaangai' raginio ra ulun kolondo' kapandayan, am pinasibuni Mu intor ra ulun mapintar am nakaigigila'.
²⁶Iou Ama', gitio pinili' am kasagaan Mu galama'.

²⁷Pinataakan ri Ama' ngaangai' Raki'. I Ama' ak sangulun nakaulig ra Anak, am Anak ak sangulun makaulig ra Ama' am poyo ulun ondo' kasagaan ru Anak ayuk makaulig ri Ama'.

²⁸Ratong kano Raki' akau ngaangai' ondo' naagui nga naagatan; patanguson takamin.
²⁹Gagayaa' noyo susuban Ku am igigila' kano Raki', nga Aku ti mataau am minggana' guang am bagu makaalap kau ra kaansayan.
³⁰Gagayaa' noyo susuban Kuno nga matasu' am mamaan pasaanin Ku ramuyun."

Pangkuatan intor ra orou Sabat

(Mrk. 2.23-28; Luk. 6.1-5)

12 Kalo bo nabuoi ragili, paat rondo' orou Sabat, pansail i Jisus ra umo ru gandum. Maamaya' No rano naitilan, am tumalimpun ilo mangupu' ra gandum no am akano'.
²Paat ra ulun tayar Parisi rano nakakito ragitio, indagu ilo ri Jisus: "I lai', maamaya' Mu rano minanggal ra Ukum ri Musa' mambaal koson raginio paat ra orou Sabat!"

³Taam i Jisus: "Kalo kia igondo' kau pambasa' atan ondo' binaal ru raja' Daut paat ra io am ulun no rali nangaitilan?
⁴Subol io ralaalom Baloi Tuhan. Bagu io am ulun no rali nangakan ra ruti' ondo' pinataak noyo ri Aki Kapuuno', kabalu' pana baal raginio manggal ra Ukum ri Musa'. Imam Jaudi rano ak ondo' makapangan ra ruti' no.
⁵Kaapoam kalo poyo kia igondo' kau pambasa' ralaalom ru Ukum ri Musa' ra paat ra moonong orou Sabat, imam Jaudi rano mangandoi ralaalom Baloi Tuhan am sotopot no manggal ilo ra ukum ru orou Sabat, kaa' ilo ti kolondo' sala!
⁶Balain takamin: ragiti mokoondo' mulu' poyo maatang intor ra Baloi Tuhan.
⁷Mokoondo' binatikan ru Alkitab, 'Marara' Aku ra taak ondo' sinibalui min kaa' masaga' Aku ra makaasi' kau ra ulun bokon.' Amun nakarati' kau ra atan koson ru raguon no, maaru' kalo manguu' kau ra ulun on-

^r harfiah: Hades.

do' kolondo' sala. ⁸ Nga Anak ru Ulun no Tuhan ra orou Sabat."

Ulun ondo' minatoi satata' ra longon nano

(Mrk. 3.1-6; Luk. 6.6-11)

⁹ Iruani' ri Jisus intok raginio, bagu ongoi ra rondo' baloi sambayanan. ¹⁰ Giu' no mokoondo' sangulun ondo' longon ra satata' nano minatoi. Kaa' mokoondo' niak kuukula' ngaulun masaga' manguu' ri Jisus ra baal masala. Pangkuot ilo ri Jisus, "Mamabas ra ulun paat ra orou Sabat ti manggal kia ra Ukum ri Musa' no?"

¹¹ Taam i Jisus, "Ati kulaan no amun sangulun intor ramuyun mokoondo' sanginan domba ondo' naratu' ralalom ra luang paat ra orou Sabat? Sala' ka kia guuton am paingkualon min io intor ra luang no? ¹² Ulun mologo kaga' intor ra domba! Ginio nga ra Ukum ri Musa' no makataak ritakau mangindangan ra sasangulun paat ra orou Sabat." ¹³ Bagu indagu i Jisus ra ulun no, "Patutuyo' longon muno."

Patutuyo' no longon nano, am kapali' bo koson ra longon no ra sapapa' no. ¹⁴ Kaa' ulun tayar Parisi i nangiruan ra intok raginio, bagu maguyum ra panguyatan koson mamatoi ri Jisus.

Ulun sinusub ondo' pinili' ri Aki Kapuuno'

¹⁵ Paat i Jisus nakatutun ra panguyatan mamatoi Riso, ugar lo intor ra intok raginio; am masuang ulun ondo' minaya' Riso.

Namabas lo ra ngaangai' ulun ondo' marualan, ¹⁶ am nanusub risilo kalo mambala' ra tanou no ra ulun bokon. ¹⁷ Binaal No koson raginio maa' raginio masuk bo ragu ri Aki Kapuuno' ondo' pina-saboi ri nabi' Jisaya:

¹⁸ "Gitio noyo susubon ondo' pinili' Ku,

sangulun ondo' asiin Ku am mapakatasu' ra guang Kuno.

Pataakin Ku Ambiluo Kuno Riso,

am mampatanou lo ra ulun sala' ka Jaudi ra Aku ti motopot.

¹⁹ Kaa' kalo maansang-ansang kaapoam gumolok lo, kaapoam mansang lo ra ralan pansailan ru ulun.

²⁰ Kalo mangangambai lo kalamio' ulun kolondo' lulu'. Mangandoi lo saboi katapatan no manguasa' ra ati ak

²¹ am ngaangai' bulu malansan Riso."

I Jisus am i Biiljibul

(Mrk. 3.20-30; Luk. 11.14-23)

²² Bagu ibito' ri Jisus ru ulun rali sangulun bolou am bobou nga sinubol ru riwato. Binabas ri Jisus ulun no suku' io makaindagu am makakito saguli'. ²³ Ngaangai' ulun rali nangimuag. Pangkuot ilo, "Sala' ka kia lo ti Anak ru raja' Daut ondo' pinili' i?"

²⁴ Paat ra ulun tayar Parisi rano nokorongog' ragitie, taam ilo, "Mampagiru" lo ra riwato, nga inanian lo ra kuasa' ri Biiljibul, Tingganai ru riwato no."

²⁵ Napandayan ri Jisus ra atan pamaguangan nilo Riso, bagu indagu lo risilo, "Moonong pagun ondo' natayar-tayar am mantutula' ra ilo galama', maaru' mapuso. Am moonong pekan kaapoam sambaloi ondo' natayar-tayar am mantutula' ra ilo galama', mantutuliar ilo. ²⁶ Amun sampulupuk riwato mansasangor ra riwato ra bokon natayar-tayar ilo am kuasa' ru Tingganai ru riwato risilo maingkurangan. ²⁷ Mindagu' kau ra Aku mampagiru' ra riwato rano nga inanian Aku ru Biiljibul no ra kuasa'. Amun koson raginio, osoi nangani' ra maamaya' min rano ra kuasa' koson mampagiru' ra riwato rano? Maamaya' minno galama' mampainono' ra pamaguangan minno nasala! ²⁸ Ambiluo ri Aki Kapuuno' nangani' Raki' ra kuasa' mampagiru' ra riwato, am gitio mampainono' ra i Aki Kapuuno' nakatalimpuun noyo mamarinta ramuyun.

²⁹ Kolondo' sangulun pana makasubol ra baloi ru ulun maikang am mantakou ra kuliámos nano ka ondo' ak am bangkilon fio pagulu ulun maikang no, bagu magau no ngaangai' kuliámos no.

³⁰ Osoi ak sala' ka bala Ku sotopot no manggal Raki', am osoi ak kalo sumambaya' Raki' manimung, sotopot no mampatuliar! ³¹ Ginio nga balain takamin: tula ra atan ak pana binaal ru ulun, maalap ra ampun. Kaa' osoi ak magasab ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', kalo maalap ra ampun! ³² Osoi ak magasab ra Anak ru Ulun, maalap ra ampun. Kaa' osoi ak magasab ra

Ambiluo ri Aki Kapuuno' kalo maalap ra ampun, paat raino kaapoam Orou Pupus no!"

Puun tataun am kinawa' rano

(Luk. 6.43-45)

³³ "Amun masaga' makaalap ra kawa' moonsoi, akau no musiti' mokoondo' ra puun moonsoi. Amun kalo moonsoi puun no, kawa' nano pana kalo niak moonsoi. Kinoonsoi ru rondo' puun tataun no mapandayan intor ra kawa' no. ³⁴ Akau ulun malaat. Ginio poyo, ati kulaan kau makaindagu ra baal ondo' moonsoi? Nga atan ondo' soroi ralalom ru guang, ginio noyo raguon ru kabang. ³⁵ Ulun moonsoi mampasalula' ra paliso moonsoi intor ra ralalom no, nga io ti moonsoi. Ulun malaat mampasalula' ra paliso malaat intor ra ralalom no, nga io ti malaat.

³⁶ Mampakara' Aku ramuyun: Paat ra Orou Pupus moonong ulun mangiou ra ngaangai' ragu jajajou ondo' sinabit no. ³⁷ Nga ragu muno galama' ondo' mami-sara' rirun, ra makasala kou kia kaapoam kalo."

Mompogot milong ra kaimuagan

(Mrk. 8.11-12; Luk. 11.29-32)

³⁸ Bagu kuukula' ngaulun mangingila' ra Ukum ri Musa' am tayar Parisi mindagu, "Mangingila', masaga' akai milong ra Okou mambaal ra kaimuagan."

³⁹ Kaa' taam i Jisus, "Mumpara' bo laat am puka' ru ulun ra orou raiti'! Makitaak kau Raki' mambaal ra kaimuagan? Kolondo' kai-

muagan patutunon Ku ramuyun, kaa' rondo' ayuk, ioginio kaimuagan ri nabi' Junus. ⁴⁰Koson ri Junus minayan talu ngoorou am talu ngorondom ralalom tinai' ru papait maayo, mogondo' niak ra Anak ru Ulun mayan talu ngoorou am talu ngorondom ralalom tana'. ⁴¹Paat ra Orou Pupus no, ulun Niniwi rano migor am manguu' ramuyun nga ilo timinalikur intor ra tula nilono paat ra ilo nangkiro-gog ra ragu ri Junus! ⁴²Paat ra Orou Pupus no, ratu Syiba migor am manguu' ramuyun nga minugar io saboi ra sampiruo ru tana' ti mongoi pangkirongog ra pangilaan matanda' toojo intor ri raja' Salomo. Balain takamin: Giti raino mokoondo' maatang toojo intor ri raja' Salomo!"

Riwato siminaguli'

(Luk. 11.24–26)

⁴³"Sanggilan riwato no mangiruan ra inan ru sasangulun, mangkayat riwato ra giu' ra intok masiluk maguyum ra intok tangusan. Kaa' kolondo' matuum no. ⁴⁴Mindagu io bo, 'Sumaguli' aku ra inayanan ondo' tinatang kuli!' Saguli' io am ilai' no inayanan no kolondo' minayan, mapasau am matampos. ⁴⁵Bagu mingkual riwato no am mampiau poyo ra tulu' riwato ondo' malaat kaga' intor riso, bagu mayan ilo ra inan ru ulun no. Am pupus baal ru ulun no mulu' poyo malaat intor ra talimpun i. Gitio noyo kasaukan ru ulun malaat orou raiti'."

Ina' am pabukat ri Jisus

(Mrk. 3.31–35; Luk. 8.19–21)

⁴⁶Taatanga' ri Jisus minindagu ra ulun masuang no ratong ina' am pabukat Nano. Naginaa ilo ra liwar am masaga' ilo tumuum ri Jisus. ⁴⁷Sangulun intor ra ulun masuang i minindagu ri Jisus: "Ilai', ina' am pabukat Muno soroi giu' ra liwar no am masaga' makimansunur Rirun."^s

⁴⁸Indagu i Jisus: "Osoi ina' Ku? Osoi pabukat Ku?" ⁴⁹Bagu tuluo' no maamaya' No rano am indagu, "Ilai' gitio noyo ina' Ku am pabukat Ku rati. ⁵⁰Osoi ak mampagagaya' ra kasagaan ri Ama' Ku giu' ra suruga', ulun ragitio noyo pabukat Ku ra unengkuyon am pabukat Ku ra ruandu', kaapoam ina' Ku."

Abig ra sangulun mapatias

(Mrk. 4.1–9; Luk. 8.4–8)

13 Orou ragili niak i Jisus nangiruan ra baloi, bagu ongoi ra kiing ru Tasik Galilia. Panturung Io ra intok raginio am pangila'. ²Ulun ondo' liminimpu Riso no masuang toojo suku' siminakoi Io ra parau am panturung ra ralalom no. Ulun masuang no minigor giu' ra lantur no. ³Nangila' i Jisus risilo ra masuang baal ralalom ru abig.'

Indagu Io, "Mokoondo' sangulun minongoi papatias. ⁴Paat ra io napatias ra sampug no, mokoondo' niak naratu' ra ralan, bagu tinduko' ru susuit. ⁵Mokoondo' niak naratu' ra tana' makabatu ondo' kalo masuang tana'. Bagu sampug

^s Kuukula' naskah nakalar kolondo ayat ragitio. ^t Ilai' kamus

Mapatias ra sampug (13.4)

no mataki' timinuu' nga tana' no kalo masuang. ⁶Paat ra mato ru orou no malásu', tutuu' ru sampug no liminonot nga bakat nano kalo makasuku' ra ralom am mapua' ra mataki'. ⁷Mokoondo' niak naratu' ra taatanga' ru bulungkut ondo' timinuu' am mamisi' ra tutuu' ru sampug no. ⁸Kaa' mokoondo' niak naratu' ra tana' malabung, bagu nangkawa' io. Mokoondo' maatus kawa' nano, mokoondo' onom ngoopor, am mokoondo' niak talu ngoopor."

⁹Bagu indagu i Jisus, "Rongogo' am karaa' min!"

Kua baalo' ri Jisus ra abig

(Mrk. 4.10-12; Luk. 8.9-10)

¹⁰Bagu ratong maamaya' ri Jisus am pangkuot Riso, "Kua raguo' Mu ra abig paat mangila' Kou ra ulun masuang no?"

¹¹Taam i Jisus, "Binalaan kano ondo' kalo igondo' pinabala' ra ati kulaan i Aki Kapuuno' mamarinta, kaa' ulun masuang no kalo.

¹²Nga osoi mokoondo', ruangin poyo, am maulian io; kaa' osoi kolondo', ondo' sanganu soroi riso no alapon niayuk. ¹³Ginio nga ra Aku magabig paat Aku mindagu ra ulun rano, magilong ilo ra kaimuangan Ku kaa' kalo mangintopot am mangkironogog ilo ra pangilaan Ku kaa' kalo makarati'!

¹⁴Bagu nasauk bo ragu ru nabi' Jisaya risilo: 'Ulun ti mangkironogog am mangkironogog,

kaa' kalo makarati';
magigilong ilo kaa' kalo makakito.

¹⁵Nga pangkaraan nilono kalo kinalarom,

sinilong nilo talingo nilono,
am koromo' nilo mato nilono.

Nga amun kalo, makakito mato nilono,

mokorongog talingo nilono
am pangkaraan nilono malarom

am sumaguli' ilo Raki',
bagu mamabas Aku risilo,
kon ri Aki Kapuuno'.

¹⁶Kaa' akau, mumpara' bo bonsoi minno! Makakito mato minno, am mokorongog talingo minno. ¹⁷Karaa' min gitio! Masuang nabi' am ulun motopot ra galing i masaga' toojo milong atan ondo' makito min ra raino ti, kaa' kalo nakarampot ilo. Am masaga' ilo mangkironogog ra atan ondo' morongog min kaa' kalo nokorongog ilo."

**Nambala' i Jisus ra arati' ru
abig ra sangulun mapatias**

(Mrk. 4.13–20; Luk. 8.11–15)

¹⁸“Rongogo' min noyo atan arati' ru abig ra sangulun mapatias no. ¹⁹Ulun ondo' mangkironogog ra tanou ati kulaan i Aki Kapuuno' mamarinta, kaa' kalo makarati', ulun koson ragitio noyo koson ra sampug ondo' naratu' ra ralan. Tingganai ru riwato no riminatong am nampagaau ra atan ondo' nakatias ra ralalom ru guang nilono. ²⁰Sampug ondo' naratu' ra intok makabatu koson ra ulun ondo' maansayan mangapu ra tanou ti ra ilo mangkironogog. ²¹Kaa' tanou raginio kalo mantilayun ra guang nilono am kalo tumaan ra mabuoi. Paat ra ilo makakapaganan kampoam maimbolo' nga tanou no, marayus kalawo guang nilono. ²²Sampug ondo' naratu' ra taatanga' ru bulungkut no koson ra ulun ondo' mangkironogog niak ra tanou no, kaa' maimamang ilo ra

kaayagan nilai am pamaguangan nilo ra lumangkaya' mamisi' ra tanou no saboi kalo mangkawa' ilo. ²³Am sampug ondo' nakatias ra tana' malabung no koson ra ulun ondo' mangkironogog ra tanou no am makarati' ilo. Mangkakawa' ilo, mokoondo' mangkawa' ra maatus ruli' no, mokoondo' onom ngoopor am bokon no talu ngoopor.”

Abig ra alab

²⁴Nantunung poyo i Jisus risilo ra rondo' abig. “Paat i Aki Kapuuno' mamarinta, baal no koson sangulun mapatias ra sampug ondo' moonsoi giu' ra umo nali. ²⁵Igondo' io rondom, paat ngaa-ngai' ulun nombolong, sangulun pantula' ru mapatias no minatong am pampatanom ra alab pinalatok ra gandum no, bagu ugar io. ²⁶Paat ra sampug no tumuu' am tumalimpuun manasal, mauligan bo alab no. ²⁷Ulipon ru tuan no minatong riso am indagu,

Bulungkut (13.7)

'Tuan, sala' ka kia nantanom kou ra sampug moonsoi giu' ra umo muno. Ati intor ru alab ti?'²⁸ Taam tuan no, 'Sangulun pantula' nambaal ragitio!' Ulipon no rano nangkuot, 'Masaga' kou kia bubulon mai alab no?'²⁹ Taam io, 'Kalo, amun bubulon min alab no ati ru makaaya' niak gandum rano.³⁰ Polosoon ak alab no tumuu' saboi mangkumos. Bagu mindagu aku ra ulun ondo' mangkumos rano: Bubulo' min galing alab no am bongkoso' min, bagu pasu-boon ra apui. Malupus raginio bagu luluro' min gandum am paulion ra gudang.' "

Abig ra sangunor puun mustard

(Mrk. 4.30-32; Luk. 13.18-19)

³¹ Nantunug poyo i Jisus risilo ra rondo' abig. "Paat i Aki Kapuuno' mamarinta, baal no koson ra sangunor puun mustard" ondo' tonomon ru sangulun giu' ra umo nali. ³² Unor no boborok kaga' intor ra nansalinut unor ra tana' ti. Kaa' paat ra io tumuu', masuk io maayo toojo intor ra nasalinut puun tonomon ra bokon no. Masauk io ra puun ta-taun, saboi susuit rano rumatong manabunsut ra raan nano."

Abig intor ra ragi

(Luk. 13.20-21)

³³ Nantunung poyo i Jisus risilo ra rondo' abig. "Paat i Aki Kapuuno' mamarinta, baal no koson ra ragi" ondo' inalap ru sangulun ruandu'. Polotoko' no ra apat

ngoopor ngakilo ra tapung, am samput bo tapung i."

Kua baalo' ri Jisus ra abig

(Mrk. 4.33-34)

³⁴ Paat ri Jisus nangila' ra ulun masuang no ra ngaangai' baal ragitio, raguon no ra abig. Kalo masaga' lo mindagu risilo amun sala' ka abig. ³⁵ Baalon ri Jisus ra koson raginio maa' raginio masuk bo ragu ru nabi' Jisaya,

"Magabig Aku paat ra Aku mangila' risilo;

Mambala' Aku risilo ra sauk ondo' kalo napandayan ru ulun intor ra tana' ti binaal."

Nambala' i Jisus ra arati' ru abig ra alab

³⁶ Bagu iruani' ri Jisus ulun masuang no am subol ra rondo' baloi. Maamaya' No rali minatong Riso am indagu, "Balai' akai no ra atan arati' ru abig ra alab ondo' taatanga' ru gandum no."

³⁷ Taam i Jisus, "Ulun ondo' napatias ra sampug moonsoi no, ioginio Anak ru Ulun. ³⁸ Umo no, ioginio tana' ti. Sampug moonsoi no, ioginio ulun ondo' nasauk noyo ra ulun ri Aki Kapuuno', am alab no ulun ondo' maya' ra Tingganai ru riwato. ³⁹ Pantula' ondo' napatias ra sampug ru alab no Tingganai ru riwato. Pangkumasan no, ioginio Orou Pupus no, am ulun ondo' mangkumos no masundu rano. ⁴⁰ Koson ra alab no timungon am suruin ra apui, koson niak ra Orou Pupus ra tauli no.

^u I lai' kamus. ^v I lai' kamus.

⁴¹ Anak ru Ulun no manusub ra masundu No rano manimung intor ra Pamarintaan Nano ngaangai' ulun ondo' mangkinibit ra ulun makatula, am ngaangai' ulun ra bokon ondo' nambaal ra kalaa-tan. ⁴² Ilo ngaangai' ti patirin ra apui. Giu' no pasalangis am saku-ritot ak bo ripon nilono nga maruol kaga'. ⁴³ Am bagu baal ru ulun motopot makito ru ngaangai' koson ra silau ru mato ru orou giu' ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno', Ama' nilono. Rongogo' am karaa' min!"

Abig ra arata' nokolobong ra tana'

⁴⁴ "Paat i Aki Kapuuno' mamarinta, baal no koson ra arata' nokolobong ra umo. Paat sangulun makatuum ra arata' no, pumpuni' no sagulio'. Nga naansukan io kaga', ongoyo' no talano' ngaangai' kuliámos nano, bagu sagulio' io am balio' no umo i."

Abig ra mutiara ondo' mologo

⁴⁵ "Paat i Aki Kapuuno' mamarinta poyo, baal no koson ra sangulun mantatalan ondo' maguyum ra mutiara mologo. ⁴⁶ Paat ra io nakatuum rondo' mutiara ondo' mapasau kaga', ongoyo' no talano' ngaangai' kuliámos nano, bagu balion no mutiara i."

Abig ra ralo

⁴⁷ "Paat i Aki Kapuuno' mamarinta poyo, baal no koson ra ralo ondo' pinataan ra tasik bagu makaalap nansalinut papait. ⁴⁸ Paat

masuang sulung ru ralo no, aaso' ru mangimpait rano ralo i ra lantur no. Panturung ilo am pantuliario' nilo papait rano: papait moonsoi no pinauli ra rondo' pambulian, am papait ondo' malaat no pinatiran nilo. ⁴⁹ Koson niak raginio baal no paat Orou Pupus. Mongoi masundu rano am pampasuai ra ulun malaat intor ra ulun moonsoi. ⁵⁰ Bagu patirin nilo ulun malaat no ra ralalom ru apui. Giu' no mantangi' ilo am mangu-ritot ripon nilono."

Mangila' ra katapatan nakabagu am nakalair

⁵¹ Pangkuot i Jisus, "Nakarati' kau kia ra abig ragitilo?"

Taam maamaya' No rano, "Nakarati' akai."

⁵² Bagu indagu poyo i Jisus, "Moonong mangingila' ra Ukum ri Musa' ondo' nasauk ra ulun ri Aki Kapuuno', io ti koson ra sangulun puun baloi ondo' mapaingkual ra kuliámos nakabagu am lairon intor ra kaban ru arata' nano."

Kalo inapu i Jisus giu' ra Najarit

(Mrk. 6.1-6; Luk. 4.16-30)

⁵³ Kopongo i Jisus nantunung ra abig no rano, iruani' no intok raginio. ⁵⁴ Bagu uli' Io ra pamagunan No galama'. Nangila' Io giu' ra baloi sambayanan am ulun ondo' nangkirongog. Riso no nangimuag. Pangkuot ilo, "Ati taalapan No ra kapintaran koson ragitio? Ilai' kuasa' No mambaal ra kaimua-gan! ⁵⁵ Sala' ka kia Io ti anak ru sangulun manambaloi ayuk? Sala'

ka kia i Maria no ina' Nano, am pabukat No i Jakub, i Jusup, i Simon am i Judas? ⁵⁶ Am sala' ka kia pabukat No ra ruandu' no soroi ritakau? Ati intor am naalapan No ra ngaangai' ragitio?" ⁵⁷ Ginio nga ra ilo kalo nangapu Riso.

Indagu i Jisus risilo, "Sangulun nabi' omporon ra ati-ati intok, kaa' kalo omporon io ru mama-gun am pabukat no galama'." ⁵⁸ Kalo nambaal i Jisus ra masuang kaimuagan ra giu' no nga kalo nangintopot ilo Riso.

Pinatayan ri Juanis Mampariu'

(Mrk. 6.14-29; Luk. 9.7-9)

14 Paat ragili niak raja' Irodis, gabenor ru libung Galilia, nokorongog ra tanou ri Jisus. ² Indagu raja' Irodis ra tingganai no rano, "Maaru' gitio i Juanis Mampariu' i! Naayag io saguli'! Ginio nga ra lo mokoondo' ra kuasa' mambaal ra kaimuagan."

³ Kuukula' buoi no ra nakasail i, maya' ra susuban ru raja' Irodis, i Juanis Mampariu' ti rinakop. Bangkilo' io am pasubolo' ra pangaputan. Binaal ru raja' Irodis ra koson raginio maya' ra kasagaan ri Irodias, andu' ri Pilipus, pongkotob ru raja' Irodis. ⁴ Nga masalok i Juanis mansawai ri raja' Irodis, kon no, "Kalo mabuli okou manangandu' ri Irodias!" ⁵ Potoyon raan ri raja' Irodis i Juanis no kaa' malla' io ra ulun Jaudi nga ilo ti mangkara' ri Juanis no sangulun nabi'.

⁶ Paat ra pangiantakan orou naganakan ri Irodis, anak ruan-

du' Irodias nansayau ra pinagulan ru tambului rali. Tinuyangtuyang i raja' Irodis lumaai riso, ⁷ saboi io minindagu, "Magibot aku rirun ra atan ak kitaakon mu, aniin tokou!"

⁸ Nga sinusuk io ru ina' nano, indagu bo rala' no, "Pataaki' raki' raino niayuk ulu ri Juanis Mampariu' ra rondo' talam!"

⁹ Mumpara' bo siluk guang ru raja' Irodis no, kaa' nakapagibot io no ra pinagulan ru tambului rali. Ginio ra panusub i Irodis bayaan kitaakon ru rala' no. ¹⁰ Ginio nga ra i Juanis ininggulan' ra pangaputan. ¹¹ Bagu ibito' ulu no am pataaki' ra rala' no ra rondo' talam. Am ibito' poyo ru rala' no ra ina' nano. ¹² Kalupus ragili ongoyo' bo alapo' bangkai ri Juanis no ru maa-maya' no rano am lobongo' nilo. Bagu ugar ilo am balai' nilo i Jisus ra baal raginio.

Nampaakan i Jisus ra limo ngaribu ngaulun

(Mrk. 6.30-44; Luk. 9.10-17;

Jua 6.1-14)

¹³ Paat i Jisus nokorongog ra tanou ri Juanis no, iruani' No intok raginio, sakoi ra parau am bagu ongoi ra rondo' intok masiluk nga masaga' lo misasangulun. Kaa' ulun masuang no nakapandai ra angayan No. Iruani' nilo pekan nilono am baya' ilo ra ralan nantana' sumunu' ri Jisus. ¹⁴ Paat i Jisus masak intor ra parau no am ilai' no masuang ulun, makaasi' lo risilo am babaso' no ulun ondo' marualan rali.

¹⁵ Paat ra io mamai', maamaya' ri Jisus minatong am indagu Riso, "Mangingila', mamai' noyo, am intok ragitio masiluk. Susubo' noyo ulun masuang rano mugar, mongoi ra ati ak pamagunan am makapambali ilo ra akanon nilo galama."

¹⁶ Kaa' taam i Jisus, "Kalo pana paugaron ilo, akau galama' mangani' risilo ra akanon."

¹⁷ Maamaya' No rano minindagu, "Mokoondo' akai limo ngampila' ruti' am ruo ngaunor papait ayuk!"

¹⁸ Indagu i Jisus, "Ibito' ragiti."
¹⁹ Bagu susubo' No ulun masuang rano mantuturung ra sakot no. Alapo' ri Jisus limo ngampila' ruti' am ruo ngaunor papait no. Pantingaa' lo ra limbowon am paringkuanang lo ri Aki Kapuuno'. Bagu pipilango' No ruti' no am pataaki' No ra maamaya' No rano am tatayaro' nilo ra ulun masuang no. ²⁰ Moonong ulun nakaakan am naasug. Bagu luluro' ru maamaya' No rano suu ru akanon i am suang no mopor am ruo ngambakul. ²¹ Suang ru ungkuyon ondo' nangakan i olo-olo' limo ngaribu ngaulun, kalo poyo nakaaya' kauntob ruandu' am laing.

Minugar i Jisus ra rasawat ru timug

(Mrk. 6.45-52; Jua. 6.15-21)

²² Kopongo raginio panusub i Jisus ra maamaya' No rano sumakoi ra parau lumaup pagulu ra tasik no. Paat raginio niak nantusub lo ra ulun masuang rano mu-

li'. ²³ Pakaugar bo ulun masuang rano, bagu pagaloi i Jisus ra rondo' bulur am pakiasi' lo. lo mamai' noyo misasangulun ak i Jisus ra giu' no. ²⁴ Paat ragili niak parau i nakalintanga' noyo ra tasik no, milimpatui bo parau no nalapos ru kinulun am masiob ru angin mapuor.

²⁵ Olo-olo' lotot jam katalu am koonom io susuab, minatong i Jisus risilo minugar ra rasawat ru timug. ²⁶ Paat ra maamaya' No rano nakakito ra lo minugar ra rasawat ru timug no, nalaa' ilo kaga'. "Manambung!" kon nilo, saboi nompogolok nga nalaa'.

²⁷ Kaa' parayus taam i Jisus, "Kaikango' noyo guang minno! Aku gitio. Pai' kalaa'!"

²⁸ Bagu indagu i Pitrus, "Tuhan, amun Okou ginio, susubo' aku no matong Rirun mugar ra rasawat ru timug."

²⁹ "Ibok no," kon ri Jisus. Tuun i Pitrus ra parau no am tumalimpuun ugar ra rasawat ru timug mongoi ri Jisus. ³⁰ Kaa' kalimani' no angin mapuor no, nalaa' i Pitrus am tumalimpuun io malinjob ru timug. Pompogolok io, "Tuhan, indangano' aku!"

³¹ Paat niak ragili patutuyo' ri Jisus kalindu' Nano am guuto' No i Pitrus. Indagu lo, "Mumpara' bo borok ru pangintapatan muno! Kua kaimamang kou?"

³² Sakoi ilo karuo ra parau no, am angin i pana limininos. ³³ Maamaya' No rano ondo' soroi ra parau no siminamba ri Jisus, kon nilo, "Topot-topot Okou no Anak ri Aki Kapuuno'!"

**Namabas i Jisus ra ulun
marualan rano giu' ra
Ginisarit**

(Mrk. 6.53-56)

³⁴Laup ilo ra tasik no bagu pakasuku' giu' ra Ginisarit. ³⁵Ulun ra giu' no nakaulig ri Jisus. Piawo' nilo ngaangai' ulun marualan ra libung raginio am ibito' nilo ri Jisus. ³⁶Makitaak ilo ri Jisus pokombongon ak ulun marualan rano ra pompur ru bayang maawar Nano. Am ngaangai' ulun ondo' nakakambong ra bayang maawar Nano nababas.

Pangilaan ru kinamatuaan

(Mrk. 7.1-13)

15 Bagu kuukula' ngaulun tayar Parisi am mangingila' ra Ukum ri Musa' intor ra bandar Jirusalim timinum ri Jisus am pangkuot Riso, ²"Kua ra maamaya' Mu rano kalo gumagaya' ra pangilaan ondo' pinasaboi ru kinamatuaan takali? Paat ra mangakan kalo mambagu' ilo galing ra kalindu' maya' ra kaulayan ru ugama takau."

³Taam i Jisus, "Am kua pai' kau niak sugut ra panusuban ri Aki Kapuuno', kaa' sumugut kau ra pangilaan min galama'?" ⁴Nga mokoondo' bala' ri Aki Kapuuno', 'Urumato' noyo ina' am ama' muno, osoi ak mampaluta' ra ina' am ama' nano, maaru' ulun no potoyon.' ⁵Kaa' mangila' kau ra amun sasangulun no mokoondo' ra kuliamos ondo' sotopot no makapangindangan ra ina' am ama'

nano, kaa' mindagu bo ulun no, 'Pinataakan ku noyo gitio ri Aki Kapuuno','⁶ kalo bo pana mangu-rumat ulun no ra ama' nano."^w Bagu inimpayan min ragu ri Aki Kapuuno' am gumagaya' ra pangilaan min galama'. ⁷Akau ulun maabau-abau! Mumpara' bo topot ru nabi' Jisaya paat ra io mindagu koson ramuyun!

⁸Kon ri Aki Kapuuno',
'Ulun koson raginio
mongompur Raki' ra ragu
nilono ak,
kaa' sotopot no guang
nilono maalur intor Raki'.

⁹Kolondo' onong sumamba
ilo Raki',
nga ilo mangila' ra
susuban ru ulun ak,
sala' ka pangilaan ri
Aki Kapuuno'.' "

**Baal ondo' mampajamol
ra ulun**

(Mrk. 7.14-23)

¹⁰Bagu piawo' ri Jisus ulun masuang no Riso am indagu risilo, "Rongogo' am aratio' no! ¹¹Sala' ka atan ondo' sumubol ra ralalom ra kabang ru sasangulun no mampajamol riso, kaa' atan ondo' mingkual intor ra kabang, ginio noyo mampajamol riso."

¹²Bagu maamaya' ri Jisus minatong am indagu Riso, "Mangingila', makapandai kou kia ra guang ru ulun tayar Parisi rano nasindualan ra ragu Muni?"

¹³Taam i Jisus, "Moonong tatanom ondo' kalo tinanom ru ama' Ku giu' ra suruga' maaru' bubu-

^w ama' nano: Kuukula' naskah nakalair: ama' kaapoam ina' nano

lon. ¹⁴Pai' no kaimamang risilo. Ilo no tingganai ondo' noolou'ra-no; am paat ra ulun bolou no mangitang ra ulun bolou, ilo karuo-ruo makasubol ra parit."

¹⁵Indagu i Pitrus, "Balai' akai no atan arati' ru abig raginio."

¹⁶Taam i Jisus, "Akau niak koston ra ulun ra bokon. ¹⁷Kalo kia nakarati' kau? Atan ondo' sumubol ra kabang ru sasangulun, sumuang ra tinai' bagu mingkual poyo saguli' intor ra inan nano."

¹⁸Kaa' atan ondo' mingkual intor ra kabang ru ulun no mingkual intor ra guang nano, am baal ragitio noyo mampajamol ra ulun.

¹⁹Nga intor ra guang no matong pangkaraan malaat, ondo' mangayat ra sasangulun no mamatoi, lumapau, mambaal ra makauyuyu', mantakou, magabau, am mampaluta'. ²⁰Baal raginio noyo mampajamol ra ulun. Mangakan ra kalo mabaguan kalindu' maya' ra kaulayan ru ugama, kalo mangakinibit ra sasangulun no mampajamol!"

Pangintapatan ru sangulun ruandu'

(Mrk. 7.24-30)

²¹Iruani' ri Jisus intok raginio bagu ongoi ra libung ondo' ma-
maar ra bandar Tirus am Sidon. ²²Mokoondo' sangulun ruandu' intor ra bulu Kanaan minayan ra intok raginio. Minatong ruandu' no ri Jisus am indagu, "Tuan, Anak ru raja' Daut, pakaasi' no raki'! Anak ruandu' kuno sinubol ru riwato am makalalaa' baal nano."

²³Kalo tinaam io ri Jisus. Maa-maya' No rano minatong am nakitaak Riso, "Susubo' ruandu' no muli'. Ilai' baal nano maya' ritakau. Mauta' kaga'!"

²⁴Taam i Jisus ra ruandu' no, "Sinusub Aku mongoi ra ulun Israil ak, domba ra timinanggau rano."

²⁵Pokorongog ra ragu ri Jisus ni, ongoi ruandu' no igulatur ra pinaguluan Nano. Indagu io, "Indangano' aku no."

²⁶Kaa' taam i Jisus, "Kalo monsoi akanon ru lalaing papatiron ra uku'!"

²⁷"Topot tuan," kon ru ruandu' no, "Kaa' uku' no pana mangakan niak ra tipopol ondo' naratu' intor ra mija' ru tuan nano."

²⁸Bagu indagu i Jisus ra ruandu' no, "Maayo toojo pangintapatan muno. Kasauk noyo rirun maya' ra kasaga' muno!" Paat ragili niak anak ruandu' nano nababas.

Namabas i Jisus ra ulun masuang

²⁹Iruani' ri Jisus intok raginio bagu pangkiralan ra kiing ru Tasik Galilia. Pagaloi lo ra rondo' buhur am panturung. ³⁰Masuang ulun minatong Riso nagibit ra ulun ondo' pakira', bolou, kalo makalulu', bobou, am masuang poyo ulun narualan. Ibiti' nilo ulun rati ra pinaguluan ri Jisus am ilo ngaangai' ti binabas ri Jisus. ³¹Ulun masuang rali nangimuag paat ra ilo nakakito ulun bobou makaindagu, ulun ondo' kalo makalulu' nababas, ondo' pakira'

makaugar toojo am ondo' bolou makakito saguli'. Bagu omporo' nilo i Aki Kapuuno', Tuhan ru ulun Israil.

Nampaakan i Jisus ra apat ngaribu ngaulun
(Mrk. 8.1-10)

³² Piawo' ri Jisus maamaya' No rano am indagu, "Makaasi' Aku toojo ra ulun rati, nga kataluan noyo minaya' ilo Raki', am raino ti nakayaan ilo no ra akanon. Kalo masaga' Aku mompoloso risilo muli' ra maitilan ilo, nga ati lair ru mangalaus an ilo taatanga' ilo mangkiralan."

³³ Maamaya' ri Jisus no nangkuot Riso, "Ati kaalapan mai ra akanon giti ra intok masilik-ti?"

³⁴ Pangkuot i Jisus risilo, "Kula' suang ru ruti' soroi ramuyun?"

"Tulu' ngampila', am kuukula' ngaunor papait malumot," kon nilo.

³⁵ Susubo' ri Jisus ulun masuang no mantuturung ra tana' no.

³⁶ Alapo' No tulu' ngampila' ruti' am papait no, bagu pataako' No ra maamaya' No rano, am tatayaro' ru maamaya' No rano ra ulun rali. ³⁷ Sigagama' ilo mangakan suku' naasug. Bagu timungo' ru maamaya' No rano suo ru ruti' am papait no am tulu' poyo ngambakul. ³⁸ Am apat ngaribu ngaulun unguoyon nangakan, kalo poyo nakaaya' kauntob ruandu' am lalaing.

³⁹ Kopongo raginio susubo' ri Jisus ulun rali minuli'. Io galama' siminakoi ra parau am ongoi ra libung ru Magadan.

Ulun tayar Parisi rali makitaak ri Jisus mambaal ra kaimuagan

(Mrk. 8.11-13; Luk. 12:54-56)

16 Kuukula' ngaulun tayar Parisi am tayar Saduki minatong ri Jisus. Masaga' ilo mangkinam Riso. Nakitaak ilo ri Jisus mambaal ra kaimuagan koson mampainono' ra lo minatong intor ri Aki Kapuuno'. ² Kaa' taam i Jisus, ["Paat ra mato ru orou no tumolop, mindagu kau, 'Kalo rumasam nga nangkalamia'." ³ Am paat ra susuab ti, mindagu kau, 'Rumasam orou raiti', nga nangkalamia' am majuut! Magilong kau ra limbowon no maaru' mapandayan min baal ru orou-ti, kaa' tatandu' ondo' mambala' ra Orou Pupus no kalo maratian min!]^x ⁴ Mumpara' bo laat am puka' ru ulun ra raiti! Makitaak kau Raki' mambaal ra kaimuagan? Kalo! Rondo' ak kaimuagan paintutunon Ku ramuyun ioginio kaimuagan ri nabi' Junus."

Kopongo minindagu koson raginio, iruani' ilo i Jisus am ugar lo.

Ragi ru ulun tayar Parisi am tayar Saduki rano

(Mrk. 8.14-21)

⁵ Paat ra maamaya' ri Jisus no siminandaup ra tasik no, nalilianan nilo magibit ra ruti'. ⁶ Indagu i Jisus risilo, "Tataani' am ilalai' min ragi ru ulun tayar Parisi am tayar Saduki."

⁷ Tumalimpun ilo galama' mansusunur, "Mindagu lo kon raginio

^x Kuukula' naskah nakalair kolondo' ayat 2 am 3

nga kalo nakapagibit takau ra ruti'."

⁸ Nakapandai i Jisus ra atan sunuron nilono. Indagu Io, "Kua pansusunur kau ra kalo nakapagibit kau ra ruti'? Mumpara' bo lawo ru pangintapatan minno! ⁹ Lakat kau ak poyo kia kalo nakarati'? Kalo kia nakara' min ra ati kulaan Aku namimilang ra limo ngampila' ruti' ondo' pinataakan Ku ra limo ngaribu ngaulun ungkuyon i? Kula' ngambakul suo ondo' linulur minni? ¹⁰ Am ati kulaan ra tulu ngampila' ruti' ondo' pinaakan Ku ra apat ngaribu ungkuyon i? Kula' ngambakul suo ondo' linulur minni? ¹¹ Kua pai' kau pakarati' sala' ka mapakara' Aku ramuyun ra ruti'? Tataani' am ilalai' min ragi ru ulun tayar Parisi am tayar Saduki!"

¹² Bagu no maamaya' ri Jisus nakarati' ra kon ri Jisus ni sala' ka mangkara' ra ragi ondo' poloto-kon mambaal ra ruti', kaa' koson ra pangilaan ru ulun tayar Parisi am tayar Saduki.

Pangiawan ri Pitrus ri Jisus

(Mrk. 8.27-30; Luk. 9.18-21)

¹³ Ongoi i Jisus ra libung ma-maar ra pekan Kaisaria Pilipi. Giu' no nangkuot Io ra maamaya' No rano, "Kon ru ulun, osoi sotopot no Anak ru Ulun no?"

¹⁴ Taam ilo, "Mokoondo' mindagu i Juanis Mampariu'. Mokoondo' niak mindagu nabi' Iliia. Bokon poyo mindagu nabi' Jiri-mia, kaapoam sangulun nabi' ra bokon."

¹⁵ "Kaa' akau, " kon ri Jisus, "Osoi Aku ti?"

¹⁶ Taam i Simon Pitrus, "Okou no Mamamayag ondo' sinusub i, Anak ri Aki Kapuuno' ondo' maayag."

¹⁷ "Pakaansuk no Simon, anak ri Juanis!" kon ri Jisus, "nga katapatan ragitio sala' ka intor ra ulun, kaa' gitio pinabala' rirun ri Ama' Ku giu' ra suruga'. ¹⁸ Nga raginio balain tokou: okou no i Pitrus, koson ra batu maikang, am tampak ru batu ti mampabigor Aku ra pasisimpungan Kuno. Kuasa' ru kapatayan pana kalo makagula' raginio. ¹⁹ Aniin tokou ra kungsi' ru Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'. Atan ondo' sawayon mu giti ra tana' ti; sawayon niak giu' ra suruga'. Atan ondo' iowon mu ra tana' ti, iowon niak ra suruga'."

²⁰ Bagu manusub i Jisus ra maamaya' No rano ra kalo mantunung ra osoi ak pana ra Io no Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'.

Nambala' i Jisus ra kaimbloon am patayan Nano

(Mrk. 8.31-9.1; Luk. 9.22-27)

²¹ Paat raginio pambala' bo too-jo i Jisus ra maamaya' No rano, "Mongoi Aku ra Jirusalim am imbloon Aku ru tingganai ru ulun Jaudi rano, tingganai imam Jaudi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rano. Potoyon nilo Aku, kaa' malupus kataluan bayagon Aku saguli' intor ra kapatayan!"

²² Ibiti' ri Pitrus i Jisus ra sangkiingan am sawayo' no. Indagu

^y Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno', Harfiah Kristus

io, "I Aki Kapuuno' mapainggalur ra baal raginio, Tuhan! Kalo masauk baal raginio Rirun Tuhan!"

²³ Pangkaili i Jisus bagu indagu Io ri Pitrus, "Pagiru' intor Raki', okou Tingganai ru riwato! Okou mongompong ra ralan Kuno. Pamaguangan muno pamaguangan ru ulun, sala' ka pamaguangan ri Aki Kapuuno'!"

²⁴ Bagu indagu i Jisus ra maamaya' No rano, "Moonong ulun ondo' masaga' maya' Raki', lilianin no kasagaan nano galama', mansaan io ra salip nano am maya' Raki'. ²⁵ Nga osoi ak kalo masaga' mampataak ra kaayagan no, io no matatakan ra kaayagan ondo' motopot. Kaa' osoi ak mampataak ra kaayagan nga Aku makaalap ra kaayagan ondo' motopot.

²⁶ Atan onong ru ulun makaalap ra ngaangai' ru tana' ti amun ru matatakan io ra painawo nano? Maaru' kolondo'! Nga atan kia pangangalig ra painawo nano?

²⁷ Nga Anak ru Ulun no mamar noyo rumatong ralalom katulayan ru Ama' Nano sumbayaan ru masundu rali. Paat raginio mambalos Io ra moonong ulun maya' ra ondo' binaal nali. ²⁸ Karaa' min! Mokoondo' kuukula' ngaulun ragiti kalo matoi suku' ilo makakito ra Anak ru Ulun no rumatong koson ra raja'."

Natulayan ri Jisus

(Mrk. 9.2-13; Luk. 9.28-36)

17 Kalupus onom ngoorou ibito' ri Jisus i Pitrus, i Jakubus am pinongkotob nano i Juanis, pagaloi ra rondo' gunung. ² Paat ra

ilo magilong ri Jisus, minalui baal Nano; bulos Nano makabinusasal koson ra mato ru orou am bayang Nali mapulak kaga', kukuliat ak. ³ Bagu maamaya' No rano nakakito i nabi' Ilia am i nabi' Musa' nakimansunur ri Jisus. ⁴ Indagu i Pitrus ri Jisus, "Tuhan, moonsoi toojo itakau soroi ragiti. Amun ru masaga' kou ak Tuhan, manirong aku ra talu kalukub; rondo' Rirun, rondo' ri nabi' Musa' am rondo' poyo ri nabi' Ilia."

⁵ Taatanga' ri Pitrus mindagu, ratong gaun ondo' makabinusasal no nangulumpot risilo, am bolos intor ra gaun no mindagu, "Gitio noyo Anak Ku ondo' tagamin Ku, mapakatasu' Io ra guang Ku. Rongogo' min Io no!"

⁶ Paat ra maamaya' No rano nokorongog ra bolos no, nalaa' ilo kaga', saboi nakakubu ilo ra tana'. ⁷ Kaa' ratong i Jisus am kombongo' No ilo. "Bigor no," kon No, "Pai' no kalaa'!". ⁸ Pakabigor ilo ak am kolondo' osoi-osoi nakitonilo, ka ondo' ak am i Jisus.

⁹ Paat ra ilo nambusul intor ra gunung no, panusub i Jisus risilo; "Pai' min tunungo' ra osoi ak panna ondo' nakito minni, suku' Anak ru Ulun paluaton intor ra kapatayan."

¹⁰ Maamaya' No rano nangkuot Riso, "Kua ra mangingila' ra Ukum ri Musa' rano minindagu ra i nabi' Ilia matong pagulu am bagu Anak ru Ulun?"

¹¹ Taam i Jisus, "Topot, i nabi' Ilia matong pagulu koson momo-ngo ra ngaangai' no. ¹² Kaa' balain takamin: i nabi' Ilia nakaratong

noyo, am ulun rano kalo nakaulig riso, ginio ra ilo nambaal ra atan ak kasaga' nilo riso. Ondo' binaal nilo ri nabi' Ilia, koson niak baa-lon nilo ra Anak ru Ulun."

¹³ Bagu no nakarati' ilo ra i nabi' Ilia ondo' kon ri Jisus ni, io no i Juanis Mampariu'.

Namabas i Jisus ra sangulun lalaing ondo' sinubol ru riwato

(Mrk: 9.14–29; Luk. 9.37–43a)

¹⁴ Paat ri Jisus am katalu maamaya' No siminaguli' ra ulun ma-suang no, mokoondo' sangulun minatong am igulatur ra pinagulan ri Jisus. ¹⁵ Indagu io, "Tuan, pakaasi' no ra lalaing kuno! Io ti masalok mamumukat. Paat ra maruol no matong masalok io mokororop ra timug am makasubol ra apui. ¹⁶ Inibit ku io no ra maamaya' Mu rano kaa' kalo maalap nilo ra babas."

¹⁷ Taam i Jisus, "Mumpara' bo kalo mangintopot am timinang-gau kau! Kula' noyo buoi no Aku sumimpung mayan ramuyun? Kula' poyo buoi no Aku tumaan ramuyun? Ibitoi' raiti' lalaing no!" ¹⁸ Susubo' ri Jisus riwato no mingkual intor ra lalaing no am riwato no pana mingkual. Paat ragili niak nababas bo lalaing i.

¹⁹ Bagu maamaya' No rano minatong Riso ra ilo ak ngaangai' am pangkuot, "Kua pai' kaalap mai ra anjau riwato no?"

²⁰ Taam i Jisus, "Nga kalo mangintopot kau toojo. Karaa' min! Amun makapangintapatan kau

koson ra gayo ru sangunor puun mustard, makaindagu kau ra bulur ti, 'Banding no intor ragiti ongoi ra giu' no!' am maaru' manding io! Makapambaal kau ra atan ak! [²¹ Kaa' riwato koson ragitio maalap ak ra anjau amun ru makiasi' am mampali kau.]"^z

Nambala' poyo i Jisus ra patayan Nano

(Mrk. 9.30–32; Luk. 9.43b–45)

²² Paat ra ngaangai' maamaya' No nakatimung giu' ra libung Galilia, bagu indagu i Jisus risilo, "Kalo bo mabuoi, Anak ru Ulun pataakon ²³ am potoyon Io ru ulun. Kaa' malupus kataluan, luat-on Io saguli' intor ra kapatayan."

Mangiluk bo tojojo guang ru maamaya' No rano.

Pambayaran ra sukai ru Baloi Tuhan

²⁴ Paat ri Jisus am maamaya' No rano nakasuku' ra pekan Kapirnaum, mampalulur ra sukai ru Baloi Tuhan rano minatong ri Pitrus am pangkuot, "Mambayar kia mangingila' minno ra sukai ru Baloi Tuhan?"

²⁵ Taam i Pitrus, "Maaru' mambayar."

Pakasubol i Pitrus ra baloi, am kalo poyo nakaindagu io, pagulu i Jisus pangkuot riso, "Simon Pitrus, atan pamaguangan mu? Osoi mambayar ra sukai ru raja' ru tana' ti? Mamagun galama' kia kaapoam ulun ra bokon?"

²⁶ "Ulun ra bokon," kon ri Pitrus.

^z Kuukula' naskah nakalar mamparuang ra ayat ragitio (Ilai' Markus 9 29)

Pekan Kapirnaum (17.24)

“Amun koson poyo raginio,” kon ri Jisus, “Mamagun galama' kalo pana mambayar. ²⁷Kaa' pai' takau sinduali' guang ru ulun rati. Ongoi pagapon ra tasik. Intor ra kabang ru papait ra kasaa' maapon mu, makatum kou ra ruit makaukop pambayar ra sukai tano. Alapo' ruit no am bayari' sukai tano.”

Osoi sotopot no maatang?

(Mrk. 9.33-37; Luk. 9.46-48)

18 Paat ragili niak maamaya' ri Jisus rali rminatong am pangkuot Riso, “Osoi maatang toojo ra ulun ri Aki Kapuuno' rano?”

²Bagu pampiau i Jisus ra sangulun lalaing am susubo' no migor ra taatanga' nilono. ³Am indagu i Jisus, “Karaa' min! Amun kalo ku-

mulau am sumauk kau koson ra lalaing ti, kalo masuk kau ra ulun ri Aki Kapuuno' rano. ⁴Ulun ondo' minggana' guang am sumauk koson ra lalaing ti, io maatang toojo ra ulun ri Aki Kapuuno' rano. ⁵Am osoi ak mangapu ra lalaing ti nga mangintopot io Raki', Aku niak apuon no.”

Baal ondo' mangkinibit ra tula

(Mrk. 9.42-48; Luk. 17.1-2)

⁶“Osoi ak magibit ra ulun ondo' mangintopot Raki' koson ra lalaing, tumalikul Raki', moonsoi pabangkilo' batu maayo ra liog ru ulun no am papatiro' io ra taatanga' ru raat malandom no. ⁷Aibui bo ra ulun ru tana' ti ondo' mangkinibit ra ulun makatula. Baal raginio masalok masuk, kaa'

mumpara' bo usung ru ulun ra mambaal no!

⁸ Amun kalindu' kaapoam kalayam mangkinibit rirun ra tula; pungguo' am patiri'! Moonsoi makaliman kou ra kaayagan ri Aki Kapuuno' ra sakalinduan kaapoam sangkalayaman ak, intor karuruo kalindu' am kalayam ti mangkinibit ra patirin kou ra apui naraka. ⁹ Am amun mato muno mangkinibit rirun makatula, kulo' am patiri'. Moonsoi makaliman kou ra kaayagan ri Aki Kapuuno' ra samataan ak, intor karuruo mato muno mangkinibit ra patirin kou ra apui naraka."

Abig ra domba timin-anggau (Luk. 15.3-7)

¹⁰ "Ilalai'! Pai' kau pagasab ra ulun ondo' mangintopot Raki' koson ra lalaing. Balain takamin: masundu ondo' magalung risilo ti masalok maining ru Ama' Ku giu' ra suruga'. [¹¹ Nga Anak ru Ulun minatong mamayag ra ulun timinanggau.]^a

¹² Amun sangulun mokoondo' maatus ngainan domba am sanginan intor ra maatus ni natatak, atan bagu alapon ru tatangan ra domba ti? Sala' ka kia tatangan no siam ngoopor am siam domba no mongkotop ra bulur am ongoi uyumo' sanginan i. ¹³ Balain takamin: paat nakito no saguli' sanginan ti, maringkuanang io toojo ra sanginan i, intor ra siam ngoopor am siam ondo' kalo timinanggau. ¹⁴ Koson niak Ama' min ra suru-

ga'^b kalo masaga' ra sangulun intor ra ngaangai' ondo' mangintopot Raki' ti koson ra lalaing tumanggau."

Amun sangulun ondo' mangintopot ri Jisus makatula rirun

¹⁵ "Amun sangulun ondo' mangintopot Raki' makatula rirun, tuumo' am balai' sala nano ra akau ak ruo. Amun mangkironog io rirun, naalap mu io ti saguli'. ¹⁶ Kaa' amun kalo mangkironog io rirun, pagibit no ra sangulun rangan kaapoam ruo poyo: Ginio nga, mokoondo' binatikan ra Alkitab: 'Amun kalo kironogon kou, pagibit no ruo kaapoam talu ngaulun sasi' mambala' riso.'¹⁷ Amun kalo niak mangkironog io ti, pabalaa' baal raginio ra pasisimpungan ulun Kristian. Am pupus ti, amun kalo niak mangkironog io ra ragu ragitio, alapo' noyo io ti koson ra kalo nakaulig ri Aki Kapuuno' kaapoam sangulun mampalulur' ra sukai."

Ondo' sawayon am ondo' iowon

¹⁸ "Balain takamin: atan ak sawayon min ra tana' ti, sawayon niak ra suruga'. Am atan ak iowon min ra tana' ti, iowon niak ra suruga'.

¹⁹ Am karaa' min niak: Amun mokoondo' ruo ngaulun intor ramuyun rorondo' guang makiasi' ra atan ayuk, pakiasian nilo ti saukon ru Ama' Ku giu' ra suru-

^a Kuukula' naskah nakalar mamparuung ra ayat ragitio (Ilai' Lukas 19.10). ^b Ama' mun, Kuukula' naskah nakalar: Ama' Ku. ^c Kuukula' naskah nakalar kolondo': rirun.

ga'.²⁰ Am amun ruo kaapoam talu ngaulun tumimung ralalom inggalan Ku, soroi Aku ra taatanga' nilono."

Abig ra ulipon ondo' kalo masaga' mangampun ra bokon

²¹ Paat rondo' orou ratong i Pitrus ri Jisus am pangkuot, "Tuhan, amun rangan ku makatula raki', sabuoi ingkula' aku mangampun riso? Saboi intulu' kia?"

²² Taam i Jisus, "Kalo, sala' ka intulu' ak, kaa' intulu' tulu' ngoopor.^d ²³ Nga paat i Aki Kapuuno' mamarinta, baal no koson ragitio: Mokoondo' sangulun raja' manalasai ra ira' ru ulipon no rali.

²⁴ Paat raja' ti tumalimpuun manguntob, paumaa' riso sangulun ulipon ondo' ira' nati masuang kaga'. ²⁵ Am kalo bagu mabayaran no saguli'. Bagu raja' ti manusub patalanin no ulipon ti mabaya' ra anak, andu' am niak ngaangai' arata' nano. Am ruit naalap intor raginii papusoon ra ira' ti. ²⁶ Pokorongog ak ulipon ragu ra raja' nii, ongoi io kubu ra kalayam nano am indagu, 'Tuan, anii' aku poyo ra kaluagan. Bayarin ku ngaangai' ira' kuli.' ²⁷ Bagu raja' ti makaasi' ra ulipon ti am minindagu riso, 'Kalo pana bayarin mu ira' muli.'

²⁸ Paat ulipon ti nakaingkual, pakauma' io ra rangan no ondo' ulipon niak, ondo' ira' nano riso kuukula' ngaatus ayuk. Rokopo' no rangan nati am sikako', bagu indagu, 'Bayari' ngaangai' ira' muli raki'!' ²⁹ Bagu kubu rangan

nati am indagu, 'Anii' aku poyo ra kaluagan. Bayarin ku ngaangai' ira' kuli.' ³⁰ Kaa' kalo rinongog no ragu nali. Kaa' ongoyo' no poyo pasubolo' makaira' riso ti ra pangaputan saboi mabayaran no ira' nali. ³¹ Paat ulipon ra bokon rali nakakito, nakaasi' ilo ti am pabala' nilo ra raja'. ³² Piawo' ru raja' ulipon malaat i am indagu, 'Okou ulipon ra malaat! Ngaangai' ira' muli kalo pabayarin nga nakaasi' aku rirun. ³³ Sala' ka kia makaasi' kou niak ra rangan muno koson ra aku nakaasi' niak rirun?' ³⁴ Raja' ti siminangit kaga'. Bagu ulipon ra malaat i pasubolo' bo ra pangaputan saboi makai' no kabayari' ira' nano."

³⁵ Pupus ra tunung, indagu' poyo i Jisus, "I Ama' ra suruga' mambaal niak ramuyun koson raginio amun kalo masaga' mangampun kau ra rangan minno."

Pangilaan ri Jisus ra pangalian

(Mrk. 10.1-12)

19 Kopongo ak i Jisus minindagu ra baal raginio, iruani' no Galilia ti am minongoi ra libung ru Judia ondo' sandaup ru Sungoi Jordan. ² Masuang ulun minaya' Riso am babaso' No mangarualan rali ra giu' i.

³ Bagu kuukula' ngaulun tayar Parisi minatong koson mangkinam ri Jisus ralalom pangkuatan. Kon nilo, "Sumugut ra Ukum ri Musa', iowon kia sangulun mangali ra andu' nano maya' ra kagsagaan nano galama'?"

^d intulu' tulu' ngoopor; kaapoam. tulu' ngoopor am tulu'

⁴Taam i Jisus, "Kalo kia nakabasa' kau ra Alkitab ra lo ondo' nambaal ra ngaangai' ulun ti, intor poyo ra talimpun ru tana' ti, sauko' no ilo unguyon am ruandu'?"
⁵Am kon No, 'Anak unguyon mangiruan ra ama' am ina' nano mongoi simpung ra andu' nano am bagu ilo ti masuk rondo'.'
⁶Ilo ti sala' ka ruo kaa' rondo', am ilo ondo' kinorondo' ri Aki Kapuuno', pai' ilo no patuliron ru ulun."

⁷Pangkuot poyo ulun tayar Parisi rali, "Amun koson raginio, kua ra Ukum ri Musa' mangiou ra sangulun mangali ra andu' nano amun nambatik io galing ra surat pangalian."

⁸Taam i Jisus, "I nabi' Musa' nambaal koson raginio nga akau ti mokotog ulu, kaa' sotopot no sala' ka koson raginio paat ra talimpun ru tana' ti.
⁹Balain takamin: osoi ak mangali ra andu' nano kabalu' pana andu' nano kalo igondo' lapau, am bagu manangandu' unguyon ti ra bokon, unguyon no niak lumapau."

¹⁰Bagu maamaya' ri Jisus rali indagu Riso, "Amun koson raginio baal nano, moonsoi kalo manangandu'."

¹¹Taam poyo i Jisus, "Ragu raginio sala' ka patuluon ra ngaangai' ulun kaa' ulun ondo' inaru' ri Aki Kapuuno' ak.
¹²Mokoondo' niak ulun ra kalo makapaguot ra io inanak koson raginio. Am mokoondo' ulun kalo makapaguot ra io ti naintalian, am mokoondo' niak kalo maguot nga io ti mangandoi ak ri Aki Kapuuno'.

Osoi makaapu ra pangilaan ragitio moonsoi sumugut io."

Namarakat i Jisus ra kuukula' ngaulun lalaing

(Mrk. 10.13-16; Luk. 18.15-17)

¹³Mokoondo' kuukula' ngaulun nagibit ra lalaing paumaan ri Jisus. Makitaak ilo ra papuyayon no kalindu' nano ra ulu ru lalaing ti am makiasi'. Kaa' maamaya' ri Jisus ti siminangit risilo.
¹⁴Bagu indagu i Jisus ra maamaya' No rano, "Polosoo' min lalaing rano muma' Raki'! Pai' min ingai' ilo nga ulun koson ragitilo noyo masuk ra ulun ri Aki Kapuuno' rano."

¹⁵Bagu pabantaa' ri Jisus kalindu' Nano ra ulu ru lalaing rali am barakato' No ilo, bagu ugar lo.

Ulun mamulok ondo' langkaya'

(Mrk. 10.17-31; Luk. 18.18-30)

¹⁶Paat rondo' orou mokoondo' sangulun minuma' ri Jisus, am pangkuot, "Mangingila', baal moonsoi ra atan kia maaru' baalon koson mokoowot ra kaayagan mantilayun?"

¹⁷Taam i Jisus, "Kua pangkuot kou Raki' ra atan moonsoi? Nga i Aki Kapuuno' ak moonsoi. Amun masaga' kou maayag mantilayun, baya' na ra Ukum ri Aki Kapuuno'."

¹⁸"Ukum ra, atan?" kuot ru ulun i.

Taam i Jisus, "Pai' pampatoi, pai' lapau, pai' pantakou, pai' pagabau;
¹⁹Urumato' matuo muno;

^e mangandoi ak ri Aki Kapuuno', Harfiah. Pamanntaan ri Aki Kapuuno'.

tagami' noyo ngaangai' ulun koson ra kaayagan mu galama'."

²⁰ "Ngaangai' ukum ti binaya' ku noyo," taam ru ulun mamulok i, "Atan poyo baalon ku?"

²¹ Indagu poyo i Jisus riso, "Amun masaga' kou matanda', ongoyo' talano' ngaangai' kulia-mos muno am ruit no pataaki' ra ulun kunsikang, bagu makaarata' kou giu' ra suruga'. Am ibok, baya' no Raki'."

²² Norongog no ak ragu raginii, ugar io am mangiluk toojo guang nano nga arata' nano masuang.

²³ Bagu indagu i Jisus ra maamaya' No rali, "Balain takamin: mapagon toojo sangulun langkaya' masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'."

²⁴ Indagu poyo i Jisus, "Matasu' poyo sanginan unta sumubol ra luang ru jarum intor sangulun langkaya' makaumpòs ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'."

²⁵ Paat maamaya' No rano no korongog ragini, nangimuag ilo am indagu, "Amun koson raginio, osoi kia maalap kabayag?"

²⁶ Bagu ponontong i Jisus risilo am indagu, "Kaayagan mantilayun ti kalo maalap ru ulun, i Aki Kapuuno' ak makapangani' ra kolondo' atan kon kalo mabaal No."

²⁷ Bagu taam i Pitrus, "Ilai," kon no, "Tinatang mai ngaangai' kasagaan mai am baya' Rirun. Atan kia balos Mu ramon?"

²⁸ Ragu ri Jisus risilo, "Pangintopot ak. Giu' ra Tana' Bagu, Anak ru Ulun mamarinta am manturung ra takhta Nano. Paat raginio akau mopor am ruo maamaya' niak manturung ra takhta am ma-

ngakim ra mopor am ruo tayar ru bulu Israil! ²⁹ Am osoi ak mangiruan ra baloi, kaapoam pabukat no ra untkuyon, kaapoam pabukat no ra ruandu', kaapoam ina' am ama', kaapoam anak nano, kaapoam lanau am umo nano; ulun ragitio makaalap maatus ruli' ra raino ti am niak aniin io ra kaayagan mantilayun. ³⁰ Kaa' masuang ulun ra maatang ra raino ti masuk ra kalo maatang am ondo' raino ti kalo maatang masuk ra maatang."

Abig ra mangangandoi ra umo ru anggur rano

20 "Paat i Aki Kapuuno' mamarinta, baal no koson sangulun tatangan ra umo ru anggur. Rumondom io mingkual maguyum ra mangangandoi ra umo nano. ² Mangiou io mambayar rondo' ruit pirok ra sangulun songorou ondo' masaga' mangandoi rali. Bagu patalimpuuno' nilo ra paat ragili niak. ³ Paat jam kasiyam io susuab, tatangan ra umo i saguli' ra pasar am kakito no kuukula' ngaulun kolondo' kandoi nanturung ra giu' i. ⁴ Bagu ragui' no ilo, 'Ongoi kau pangandoi ra umo kuno. Aniin takamin ra gaji' ru kuli'.' ⁵ Bagu ongoi ilo pangandoi. Paat ra tanga' ru orou am poyo jam katalu ra mamai', ongoi poyo tatangan ra umo i ra pasar am tiluo' no niak koson ra ongoi galing nani. ⁶ Mamaar jam kalimo ra mamai' saguli' io poyo ra pasar i, bagu pakakito io mokoondo' poyo kuukula' ngaulun kolondo' kandoi sabibigor ra giu' i. Pang-

kuot io risilo, 'Kua ponsongorou kau sabibigor am kolondo' atan-atan kondoyon?' ⁷ Taam ulun rali, 'Nga kolondo' ulun mangkimait ramon mangandoi.' 'Amun koson raginio,' ragu ru tatangan ra umo i, 'Ongoi kau niak pangandoi ra umo kuno.'

⁸ Paat ra lumondom, indagu tatangan ra umo i ra mandur ru mangangandoi rali, 'Piawo' ngaangai' mangandoi rali am gajii' noyo, intor ra piniau ku mangandoi ra mamai' ti saboi ra ondo' nangandoi intor ra susuab i!' ⁹ Ondo' nangandoi intor ra jam kalimo ra mamai' i ngaangai' nakaalap rondo' ruit pirok sangulun. ¹⁰ Bagu ratong ondo' nangandoi intor ra susuab i, guang nilo makaalap ra gaji' mologo koborok. Kaa' ngaangai' ilo ti inanian rondo' ruit pirok ak. ¹¹ Paat ilo nangapu ra gaji' nilo, bu-buong ilo ak ra tatangan ru umo i. ¹² Indagu ilo, 'Nangandoi ra pupus ti sanjam ak, am akai nonsongorou nangandoi ra orou mapangit, kaa' nanaak kou risilo nogondo' niak ramon!' ¹³ Tatangan ra umo ru anggur ti timinaam ra sangulun intor ra nangkuot rani: 'Rangan, pai' ru namparuung aku ramuyun. Sala' ka kia nangiou kou ra gaji' rondo' ruit pirok songorou?' ¹⁴ Alapo' gaji' muno am uli' no. Amun masaga' aku, manaak aku ra nangandoi ra pupus ti nogondo' niak rirun. ¹⁵ Maaru' makapanaak aku maya' ra guang ku am ruit kuno galama'! Kua sangit kau ra kina-taau ru guang kuno?"

¹⁶ Bagu indagu poyo i Jisus, "Koson niak ra ulun ondo' kalo maa-

tang, masuk ilo ra maatang: am ulun ondo' maatang masuk ilo ra kalo maatang."

Kaintalu nambala' i Jisus ra patayan Nano

(Mrk. 10.32-34; Luk. 18.31-34)

¹⁷ Paat i Jisus minongoi ra bandar Jirusalim, ibito' no koopor am ruo maamaya' No rali tumuliar, am taatanga' ilo nangkiralan indagu i Jisus risilo. ¹⁸ "Rongogo' min, itakau raino sumaguli' ra bandar Jirusalim am maagu no Anak ru Ulun pataakin ra tingganai imam Jaudi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rano. Ukumin nilo Io ra potoyon, am pataakin Io no ra ulun sala' ka Jaudi. ¹⁹ Ilo ti magagasab Riso, mampalapos Riso am salipon nilo Io. Kaa' malupus kataluan, bayagon Io saguli'."

Kitaakon ru ina' ri Jakubus am Juanis

(Mrk. 10.35-45)

²⁰ Kalupus ragili andu' ri Jibidius ilo sangangaina' minuma' ri Jisus am igulatur Riso ra mokoondo' kitaakon no.

²¹ Pangkuot i Jisus, "Atan pa-kiindanganan mu Raki?"

Taam io, "Makitaak aku Rirun ra paat ra Okou masuk ra raja', karuo anak kutu panturungan Mu koson ragitio; sangulun ra pamis am sangulun ra kait Mutu."

²² Indagu i Jisus risilo, "Akau kalo nakapandai ra atan kinitaak minno. Makakau' kau kia manginum ra sangkir kaimboloon ondo' maaru' inumon Ku?"

Taam ilo, "Makakau' akai."

²³Indagu poyo i Jisus, "Maaru' manginum kau ra sangkir kaimbo-
loon Kuno. Kaa' manturung ra pa-
miris am kait Kutu sala' ka Aku ra
kuasa'. Intok raginio mokoondo'
noyo ulun inaru' ri Ama' Kuno."

²⁴Paat ra mopor maamaya' ri
Jisus ra bokon nokorongog ra baal
ragini, sangit ilo ra ruo magaka' ti.

²⁵Bagu piawo' ri Jisus ngaangai'
maamaya' No rali am indagu,
"Nakapandai kau ra tingganai
maayo sala' ka Jaudi rano ondo'
kalo mulig ri Aki Kapuuno' ma-
gingkaut ra mamagun rano. Am
tingganai boborok rano mokotog
mamarinta risilo no. ²⁶Kaa' akau
pai' ru koson raginio. Amun sa-
ngulun intor ramuyun masaga'
sumauk ra maatang, moonsoi
masuk io ra ulipon min. ²⁷Am
amun mokoondo' intor ramuyun
masaga' sumauk ra kasaa', moon-
soi maangun io ra ulipon min.
²⁸Koson niak ra Anak ru Ulun
minatong sala' ka makiindangan,
kaa' mangindangan, am mampa-
taak ra painawo nano am mama-
yag ra masuang ulun."

Mamabas i Jisus ra ruo ngaulun bolou

(Mrk. 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹Paat i Jisus am ngaangai'
maamaya' rano miningkual ra
bandar Jiriko, masuang ulun mini-
ku' ri Jisus. ³⁰Kiing ru ralan i,
mokoondo' ruo ngaulun bolou
nanturung. Pakaining ilo ra i Jisus
mansail risilo, golok ilo ruo,
"Anak ru raja' Daut, pakaasi' no
ramon!"

³¹Ulun masuang miniku' ri
Jisus i siminangit am nanusub ri-
silo mongkoror. Kaa' kosongowo'
ru karuo-ruo bolou i golok nilo.
"Tuan, Anak ru raja' Daut, pakaa-
si' no ramon!"

³²Bagu uog i Jisus am piawo'
No, "Atan kasaga' min intor Ra-
ki'?" kuot i Jisus.

³³Taam ilo, "Tuan, masaga'
akai makakito."

³⁴Bagu makaasi' bo i Jisus risilo.
Papuyayo' no kalindu' Nano ra
mato ru karuo ulun bolou i, am
paat ragili niak makakito ilo. Bagu
baya' ilo ri Jisus.

Inurumat toojo i Jisus sumubol ra bandar Jirusalim

(Mrk. 11.1-11; Luk. 19.28-40;
Jua. 12.12-19)

21 Paat i Jisus am maamaya'
No rano makaimpal ra Ji-
rusalim, apit ilo galing ra pamagu-
nan Bitpagi, giu' ra bulur Jaitun.
Giu' ni nanusub i Jisus ruo ngau-
lun maamaya' sumigulu risilo
²am pambilin, "Ongoi kano ra pa-
magunan no am bagu makakito
kau sanginan kaladai pinarukug
am anak nano soroi mininggaar.
Bugali' am ibito' karuruo Raki'.
³Amun mokoondo' ulun mang-
kuot, balai' ulun no, 'Tuhan' ma-
kapakuan ragitio,' am polosoon ru
ulun no paibiti'."

⁴Gitio masuk, maa' raginio
morontop bo pambalaan ru nabi';

⁵"Balai' mamagun ru bandar
Sion,^g

Ilai', raja' minno matong
ra raino ti rirun.

^f Tuhan; kaapoam tatangan no. ^g Ilai' kamus

Io no minggana' guang am
siminakoi ra kaladai,
am ra sanginan anak
kaladai ondo' mamulok."

⁶Maamaya' ni ugar am baalo' nilo bala' ri Jisus risilo. ⁷Ibito' nilo kaladai i am anak nano am apini' nilo bakulung ru kaladai rano ra bayang maawar nilo i, bagu sakoi i Jisus. ⁸Ulun masuang rano napa-banta' ra bayang maawar nilono ra ralan, am mokoondo' niak ulun masuang rali napabanta' ra raan ondo' inindaanan nilo i. ⁹Ulun masuang rali ondo' minugar siminigulu am timinauli ri Jisus i, tumalimpun ilo mompogolok, "Omporo' Anak ru raja' Daut! Kabarakat noyo Io ondo' minatong ralalom inggalan ru Tuhan. Omporo' noyo i Aki Kapuuno' Ondo' Masawat Kaga'!"

¹⁰Paat i Jisus simumubol ra bandar Jirusalim, ngaangai' minayan ra bandar ni nakatigog am sauta-uta' ak. "Osoi kia Io ti?" ragu nilo.

¹¹Taam siminunu' ri Jisus rali, "Gitio noyo nabi' Jisus, intor ra pekan Najarit, libung ru Galilia."

Sumubol i Jisus ra Baloi Tuhan

(Mrk. 11.15-19; Luk. 19.45-48;
Jua. 2.13-22)

¹²Bagu subol i Jisus ra Baloi Tuhan am pagiruo' no ngaangai' mantalan am mambali ondo' so-roi ra giu'. Tuntuaro' no mija' ru magagalig ra ruit rali am niak pantuturungan ru mantatalan ra susuit asang. ¹³Indagu i Jisus risilo, "Mokoondo' binatang ra Alkitab ra i Aki Kapuuno' minindagu, 'Ba-

Bandar Jirusalim (21.10)

loi Kuno inggalanin ra intok pakiasian.' Kaa' raino baalon min ra pansibunian ru mantatakou!"

¹⁴Kuukula' ngaulun bolou am pakira' rminatong ri Jisus giu' ra Baloi Tuhan am binabas ilo ri Jisus. ¹⁵Tingganai imam Jaudi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rano siminangit paat ilo nakakito kaimuagan ondo' binaal ri Jisus. Am siminangit ilo nokorongog ra lalaing rali nompogolok ra Baloi Tuhan, "Koompor noyo Anak ru raja' Daut!"

¹⁶Indagu ilo ri Jisus, "Makainig kou ra atan sinabit nilono?"

"Iou, makaining Aku," taam i Jisus. "Kalo kia igondo' kau pambasa' tayar ru Alkitab ragitio? 'Lalaing am lalagang inila' Mu noyo mongompor ri Aki Kapuuno'.' "

¹⁷ Bagu iruani' ri Jisus ulun rali am ingkual ra bandar ongoi ra Bitania am nombolong ra giu'.

Nagibot i Jisus ra sampuun ara
(Mrk. 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Paat tumawang ra susuab, sumaguli' i Jisus am maamaya' No rali ra bandar. Taatanga' ilo nangkiralan nalimanan ri Jisus naitilan.

¹⁹ Kiing ru ralan binayaan nilo mokoondo' sampuun ara timinuu'. Bagu ongoi lo ra puun ru ara i, kaa' rondo' kawa' pana kolondo' nakito no, raun ru ara ak soroi. Bagu pagibot i Jisus ra puun ru ara ni, "Kalo bo mangkawa' kou ra sabuoi-buoi no!" Bagu lonot puun ara ni.

²⁰ Paat maamaya' rano nakakito ra atan binaal ri Jisus ni, nakatigog ilo. "Ati koson puun ara ni narampus minatoi?" kuot nilo.

²¹ "Karaa' min," taam ri Jisus, "Amun mangintopot kau am kalo pagantangan guang, makaalap kau ra atan ondo' binaal Ku ra puun ru ara ni. Am sala' ka ginio ak, kaa' maindaguan min bulur ti, 'Kakat no am patir no giu' ra raat!' Bagu baal raginio masuk." ²² Amun mangintopot kau Raki', atan ak kitaakon min ra akau makiasi', makaalap kau."

Pangkuatan ra kuasa' ri Jisus
(Mrk. 11.27-33; Luk. 20.1-8)

²³ Bagu saguli' i Jisus ra Baloi Tuhan. Paat lo nangila', tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi rano ratong Riso am pangkuot, "Atan kia ra kuasa' Mu mambaal ra ngaangai' ragitio? Osoi nangani' Rirun kuasa' ragitio?"

²⁴ Taam i Jisus, "Mangkuot Aku niak ramuyun. Am amun maamaan min, bagu no mambala' Aku kuasa' ra atan ra Aku makapambaal raginio. ²⁵ I Juanis Mampariu' kuasa' ru osoi? I Aki Kapuuno' kia kaapoam ulun?"

Bagu tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi rano tumalimpuun minindagu ra ilo ak ngaangai', "Amun balain takau, 'Kuasa' ri Aki Kapuuno'", maaru' tumaam lo, 'Amun i Aki Kapuuno', kua pai' kau pangintopot riso?' ²⁶ Kaa' amun balain takau, 'Kuasa' ru ulun,' malaa' takau ra ulun masuang ti, nga ilo ngaangai' ti mangkara' ra i Juanis i sangulun nabi'." ²⁷ Bagu pupus ni taam ilo, "Kalo makapandai akai."

Indagu i Jisus risilo, "Amun koson raginio, Aku pana kalo mambala' ramuyun ra kuasa' ru atan Aku makapambaal raginio."

Abig ra ruo ngaulun anak

²⁸ "Raino ti atan kulaan pamaanguan min ra baal ragitio?" ragu ri Jisus poyo. "Mokoondo' sangulun ama' ondo' makaruo anak ungkuyon. Ama' ti panusub ra katuaan ti, 'Ongoi no pangandoi ra umo ru anggur ra orou raiti'.' ²⁹ 'Marara' aku,' taam ru anak ni. Kaa' kabuoi ragini pampaanguang io saguli' am ongoi pangandoi ra umo i. ³⁰ Kalupus ragili ama' ti ongoi ra anak pupusan am indagu, 'Ongoi no pangandoi ra umo ru anggur ra orou raiti'.' Taam anak pupusan ni, 'lou, ama', kaa' kalo minongoi io pangandoi."

³¹ I lai', intor ra karuo anak ti, ati kia nangimaya' ra panusuban ru ama' ni?"

"Katuaan ni," taam ru tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi rano.

Indagu i Jisus risilo, "Pangintopot no! Mampalulur ra sukai am ruandu' mantalan ra inan rano makasigulu masuk ra ulun ri Aki Kapuuno' rano intor ramuyun. ³² Nga i Juanis Mampariu' minatong manulu' ramuyun ra kaayaan motopot ondo' kasagaan ri Aki Kapuuno'. Akau kalo nangintopot ra pangilaan nali; kaa' mampalulur ra sukai am ruandu' mantalan ra inan rano mangintopot riso. Kabalu' pana nakito min ngaangai' ti, kaa' kalo niak timinalikur kau am mangintopot ri Aki Kapuuno'."

Abig ra ulun rali ondo' naniwa' ra umo ru anggur
(Mrk. 12.1-12; Luk. 20.9-19)

³³ "Rongogo' poyo rondo' abig ragitio," ragu ri Jisus. "Mokoondo' sangulun langkaya' ondo' nantanom ra umo ru anggur. Liputo' no pagaro' am pangkali io ra rondo' luang ra batu maayo, pamagaan ra anggur am niak nambaal io ra menara masawat pagimpalan. Bagu pasiwai' no umo ru anggur i ra kuukula' ngaulun, am ongoi io ra pagun ru bokon. ³⁴ Kasuku' orou ra mangkumos, tatangan ra umo i nanusub ra kuukula' ngaulun ulipon nano mongoi ra naniwa' rali, koson mongoi pangapu ra tayar nali intor ra naniwa' rali. ³⁵ Kaa' rokopo' nilo ulipon ru tatangan ra

umo i. Sangulun i linamba' nilo; ondo' bokon i pinatoi nilo am bokon binobol nilo ra batu. ³⁶ Tataangan ra umo i nanusub poyo ra ulipon nali, masuang poyo intor ra ondo' minongoi ra kasaa' ni. Kaa' ilo ngaangai' jinamaran niak no gondo' ra kasaa' ni. ³⁷ Bagu pupus no tatangan ra umo ni, nanusub io ra anak nano galama' minongoi. 'Maaru' anak kutu urumaton nilo,' ra pamaguangan no. ³⁸ Kaa' paat naniwa' rali nakakito ra anak ru tatangan ra umo ti, pagindagu ilo ngaangai', 'Io gitio anak ru tatangan ra umo ti. Ibok, potoyo' takau io, bagu makaalap takau ra waris no!' ³⁹ Bagu rokopo' nilo io am ralaato' paingkualo' intor ra umo i, am potoyo'."

⁴⁰ Pangkuot i Jisus, "Amun tataangan ra umo ru anggur ti matong, atan alapon no ra naniwa' rali?"

⁴¹ Taam ilo, "Maaru' potoyon no ulun malaat rali, bagu pasiwain no umo anggur nano ra ulun bokon ondo' masaga' mantayar ra nakumos i paat masuku' orou pantayaran."

⁴² Indagu poyo i Jisus risilo, "Kalo poyo kia igondo' kau nakabasa' ra atan binatang ra Alkitab?

'Batu ondo' kinara' ru manambaloi rali ra kolondo' onong, nasauk ra batu maatang kaga'.

Gitio noyo binaal ru Tuhan, mumpara' bo bonsoi no! "

⁴³ "Bagu karaa' min," ragu ri Jisus, "Barakat ru Pamarintaan ri Aki Kapuuno' alapon intor ramuyun am pataakin ra bulu ondo' gumagaya' ra panusuban ri Aki

Kapuuno'." [44 Osoi ak maratu' am makaingku' ra batu raginio mapipilang koson ra batu; am amun batu ti makatiu' ra sasangulun, io no ligison ru batu no saboi saukon ra kaau.]^h

45 Paat tingganai imam Jaudi am ulun tayar Parisi rano nokorongog ra abig ri Jisus ni, mapandayan nilo ra ilo kon ri Jisus ni. 46 Bagu ilo ti mirot toojo mamparakop ri Jisus, kaa' malaa' ilo ra ulun masuang rali nga ulun rati mangkara' i Jisus ti sangulun nabi'.

Abig ra bunsag naguatan

(Luk. 14.15-24)

22 Igondo' poyo i Jisus minindagu ra abig paat ra nambala' ra ulun masuang rali. 2 Kon No, "Paat i Aki Kapuuno' mamarinta, baal no koson sangulun raja' mampatamos ra bunsag paguatan ra anak ungkuyon nano. 3 Raja' ti panusub ra ulipon no rali mongoi pambala' ra tambului ra binalaan nali matong ra bunsag ti. Kaa' binalaan rati kalo masaga' matong. 4 Bagu panusub poyo raja' ti ra ulipon no ra bokon i mongoi pambala'. Bilin no risilo, 'Balai' noyo ondo' binalaan kuli ra akanon ra bunsag ti nakatamos noyo. Sapi' am anak ru sapi' mngoonsoi kuno, nasimbalui noyo. Ngaangai' ti nopongo noyo. Ibok, ratong kano ra bunsag naguatan ti!' 5 Kaa' tambului ra binalaan ti kalo gumagaya'. Mongoi ilo bagu pangandoi ra umo am mokoondo' niak mongoi ra kadai nilo galama'; 6 Am bokon rali bagu namparakop

ra ulipon ru raja' rati, linamba' am pinatoi nilo ulipon rali.

7 Paat raja' ti nokorongog ra baal ragini, siminangit io kaga'. Panusub io ra saujor rano mongoi pamatoi risilo am ponolob ra bandar nilono. 8 Kalupus ragili piawo' no ulipon no rali, am indagu, 'Bunsag naguatan ti nakatamos noyo, kaa' tambului rali kalo maaya'. 9 Raino ongoi kano ra ralan mangaayo am porotongo' min noyo osoi ak matuum min ra bunsag ti.' 10 Bagu ugar ulipon rali. Ongoi ilo ra ralan mangaayo bagu timungo' nilo ngaangai' ulun ra nauma' nilo ra giu' ni, ondo' moonsoi kaapoam malaat. Bagu napapak bo intok ru bunsag naguatan i ra tambului.

11 Paat raja' ti sumubol magilong ra tambului rano, kakito no mokoondo' sangulun kalo nambayang ra bayang moonsoi. 12 Bagu kuati' no ulun no, 'Rangan, atan kulaan nakasubol kou ra kalo nambayang kou ra bayang moonsoi toojo?' Ulun ti nongkoror. 13 Bagu indagu raja' ti ra ulipon no rano, 'Bangkilo' kalayam am kalindu' nano am patiri' io ti ra lisar ondo' intok molondom. Giu' no mantangi' io am manguritot bo ripon nano.' "

14 Bagu pupusi' ri Jisus abig ragini, kon No, "Masuang piawon, kaa' kalo masuang pilion."

Pangkuatan ra pambayaran ra sukai

(Mrk. 12.13-17; Luk. 20.20-26)

15 Ulun tayar Parisi nampapakat koson mangkinam ri Jisus ra kuu-

^h Kuukula' naskah nakalair mamparuung ra ayat ragitio (Ilai' Lukas 20.18).

kula' pangkuatan. ¹⁶ Panusub ilo kuukula' ngaulun maamaya' ru tayar Parisi am ulun tayar Irodis tumuum i Jisus. "Mangingila'," kon nilo, "Makapandai akai mabanis guang Muno. Mangila' Kou ra ulun.ra kasagaan ri Aki Kapuuno' ondo' motopot. Okou niak kalo baabaya' ra atan ak pangkaraan ru ulun am kalo mampili' ra osoi ak ulun. ¹⁷ Nga raginio, balai' akai atan koson pangkaraan Mu. Amun mambayar takau ra sukai ra Kaisar Roma, makasala takau kia ra Ukum ri Musa', kaapoam kalo?"

¹⁸ I Jisus nakapandai ra pangkaraan malaat nilono, bagu indagu lo, "Akau no kalo mangintopot ri Aki Kapuuno'! Kua pangkinam kau Raki'? ¹⁹ Pakitono' Aku ra ruit pambabayar min ra sukai no!"

Ibito' nilo ruit ni ri Jisus. ²⁰ Bagu pangkuot i Jisus risilo, "Bulos am inggalan ru osoi gitio?"

²¹ Taam ilo, "I Kaisar."

Indagu i Jisus risilo, "Amun koson raginio, pasagulio' ra Kaisar ondo' io tatangan am pasagulio' niak ri Aki Kapuuno' ondo' lo tatangan."

²² Paat ilo nokorongog pambalaan ragini, nangimuag ilo am ugar ilo mangiruan ri Jisus.

Pangkuatan ra maayag saguli' intor ra kapatayan
(Mrk. 12.18-27; Luk. 20.27-40)

²³ Paat orou raginio niak kuukula' ngaulun intor ra tayar Sarduki minatong ri Jisus — (ulun ragitilo noyo ondo' mangkara' ra malupus matoi kolondo' kaa-

yagan saguli'). ²⁴ "Mangingila'," kon nilo, "I nabi' Musa' nangingila'; Amun sangulun ungkuyon matoi kolondo' anak, pongkotob no musiti' manangandu' ra napuor no, bagu makaalap ilo ra anak koson manungkus ra sayat ru minatoi i! ²⁵ Mokoondo' nasauk ra tulu' ngaulun sangkaaka' ra galing i minayan ragiti. Ondo' katuaan ti nanangandu' kaa' minatoi am kolondo' anak. Bagu tatango' napuor nati ra pinongkotob no. ²⁶ Baal ondo' nogondo' nasauk niak ra pinongkotob no ra karuo, katalu saboi ra pupusan no ra katulu' ti. ²⁷ Pupus ti bagu, ruandu' ti minatoi. ²⁸ Paat ra orou ulun minatoi bayagon saguli', ruandu' ti masuk ra andu' ri osoi? Ngaangai' pinongkotob ti nakapanangandu' riso."

²⁹ Taam i Jisus, "Mumpara' bo layau ru pangkaraan minno! Akau kalo makarati' ra Alkitab kaapoam kuasa' ri Aki Kapuuno'. ³⁰ Nga paat ulun minatoi bayagon saguli', ilo ti masuk koson ra masundu ru suruga', kalo magu-guot ilo. ³¹ Kaa' intor ra baal ulun minatoi bayagon saguli', kalo kia igondo' kau pambasa' ra atan ondo' pinatanou ri Aki Kapuuno'? Kon no, ³² 'Aku no i Aki Kapuuno' ondo' sambaan ri Abraam, i Isak am niak i Jakub.' Arati' no i Aki Kapuuno' sambaan ru ulun maayag, sala' ka sambaan lo ru ulun minatoi."

³⁵ Paat ulun masuang nokorongog ra pambalaan ri Jisus ni, nangimuag ilo ra pangilaan ni.

Panusuban ra maatang

(Mrk. 12.28–34; Luk. 10.25–28)

³⁴Paat ulun tayar Parisi no-korongog ra i Jisus nambaal ra ulun tayar Saduki ti kalo makakau' mangkuot Riso, timung ilo. ³⁵Bagu sangulun intor ilo ngaangai' ti, ioginio sangulun mangingila' ra Ukum ri Musa', mangkinam mampalandak ri Jisus ra rondo' pangkuatan. ³⁶"Mangingila'," kon no, "Ati rondo' panusuban maatang intor ra ngaangai' Ukum ri Musa'?"

³⁷Taam i Jisus, " 'Tagami' noyo i Aki Kapuuno' Tuhan mu ra tootopot ru guang, kaayagan am pangkaraan muno.' ³⁸Gitio noyo panusuban ondo' maatang kaga' am kasaa' toojo intor ra bokon rano. ³⁹Panusuban maatang ra karuo nogondo' koson ra kasaa' i; 'Tagami' noyo ulun ra bokon koson ra kaayagan mu galama'.' ⁴⁰Karuruo panusuban ti puun ru ngaangai' Ukum ri Musa' am pangilaan ru nabi' rali."

Pangkuatan ra Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'

(Mrk. 12.35–37; Luk. 20.41–44)

⁴¹Paat ulun tayar Parisi timimumung pangkuot i Jisus risilo, ⁴²"Atan kulaan pangkaraan min ra Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'? Papag ru osoi kia lo ti?"

Taam ilo, "Papag ru raja' Daut!" ⁴³"Amun koson poyo raginio," taam ri Jisus, "Kua Ambiluo ri Aki Kapuuno' nampaliman ri Daut ra

mampiau Riso 'Tuhan'? Nga i raja' Daut minindagu,

⁴⁴'I Aki Kapuuno' minindagu ra Tuhan ku:

Panturung no ra pamiris
Kutu,
saboi baalon Ku pantula'
Mu rali kumuku' ngai'
Rirun.'

⁴⁵Amun i Daut mampiau Riso 'Tuhan', ati koson Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' masuk ra papag ri Daut?"

⁴⁶Kolondo' sangulun pana makataam ri Jisus ra rondo' ragu pana. Am intor ra orou raginio, kolondo' sangulun pana makakau' mangkuot Riso ra rondo' pangkuatan ak pana.

Pangkaraan koson pagilalain paliso ru mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi rano

(Mrk. 12.38–39; Luk. 11.43, 46, 20.45–46)

23 Bagu indagu i Jisus ra ulun masuang am ra maamaya' No rano, ²"Mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi ti noyo inanian ra kuasa' mampaintutun ra Ukum ri Musa'. ³Nga raginio, bayaa' am baalo' noyo ngaangai' panusuban nilono. Kaa' pai' noyo tiluo' paliso nilono, nga ilo ti mangila' ak kaa' kalo mampagagaya'. ⁴Ilo ti mansusub ra ulun mambaal ra mapagon kaga', kaa' ilo galama' kalo mangindangan risilo ra koborok pana. ⁵Ilo mambaal ngaangai' ragitio makiilong ak ra ulun: Ilai' ak gayo ru pambulian ra tayar ru Alkitab on-

do' pinabangkos ra ulu am longon nilono; Ilai' ak gawar ru rumbai ru bayang' nilono! ⁶Ilai' ak ra ilo manturung ra intok mongoonsoi paat mokoondo' bunsag, am panturungan pinabatang ra pinagulangan ra baloi sambayanan. ⁷Ilai' ak ra ilo makitabi' ra ulun giu' ra pasar am piawon ra mangingila'. ⁸Kaa' akau kalo pana sabiton ra 'Mangingila', nga ngaangai' akau koson ak mabubukat am rondo' ak Mangingila'. ⁹Pai' kau panabit ra osoi ak pana ra tana' ti 'i Ama' nga rondo' ak Ama' min giu' ra suruga'. ¹⁰Am niak pai' kau pakisabit ra 'Tingganai' nga rondo' ak toojo tingganai min, roginio Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i. ¹¹Ilo intor ramuyun ondo' maatang toojo, musiti' masauk ra ulipon min. ¹²Osoi ak makapaliso ra minsawat guang, paingganaan; am osoi ak makapaliso minggana' guang, painsawat-ton."

Mansawai i Jisus ra mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi rano ondo' maabau-abau

(Mrk. 12.40; Luk. 11.39-42, 44, 52, 20.47)

¹³"Aibui bo ramuyun, mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi! Maabau-abau kau kaga', akau galama' kalo masaga' masuk ra ulun ri Aki Kapuuno' rano, am niak mongompong kau ra ulun bokon ondo' masaga' masuk ra ulun ri Aki Kapuuno' rano.

Pambulian ra tayar ru Alkitab (23.5)

[¹⁴Aibui bo ramuyun, mangingila' ra Ukum ri Musa' rano am ulun tayar Parisi. Maabau-abau kau! Mamparuung kau ra napuor rano am manalingau ra baloi nilono, bagu makiasi' ra mangaawar koson makiilong ra ulun. Ginio ra akau ukumin ra maagat kaga'.]

¹⁵Aibui bo ramuyun, mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi! Maabau-abau kau! Lumaup kau ra raat am ongoi ra ati ak pagun koson maalap ra sangulun ayuk pana mangintopot ra pangilaan min ti. Kaa' paat io masuk ra maamaya' min, io pana pasubolon ra naraka koson ramuyun nga malaat io ka akau.

¹⁶Aibui bo ramuyun, tingganai ondo' nobolou! Mangila' kau ra: 'Amun sasangulun magibot am alapon no Baloi Tuhan no ra sasinano, ulun no kalo nogonggom ru

¹ rumbai ru bayang Rumbai raginio pinakai koson ra tatandu' ra gumagaya' ilo tojojo ri Aki Kapuuno' (Ilai' Bilangan 15.37-41). / Kuukula' naskah nakalar mamparuang ra ayat ragitio (Ilai' Markus 12.40).

ibot nano. Kaa' amun magibot io am alapon no maas ralalom Baloi Tuhan no ra sasi' nano, io no-gonggom ru ibot nano!' ¹⁷ Akau ulun kolondo' pangaratian am bolou! Atan kia ondo' maatang toojo? Maas no kia kaapoam Baloi Tuhan ondo' mampatulai ra maas no? ¹⁸ Mangila' kau ra: 'Amun sasangulun magibot am alapon no panalaban ra taak ra sasi' nano, ulun no kalo nogonggom ru ibot nano.' ¹⁹ Mumpara' bo bolou minno! Atan kia ondo' maatang toojo? Ondo' pataakon no kia kaapoam panalaban no ondo' mampatulai ra taak nano? ²⁰ Intor poyo raginio, paat sasangulun magibot am alapon no panalaban ra taak ra sasi' nano, arati' no intok ragitio noyo nampataran no mabaya' poyo ra ngaangai' taak ra rasawat ru panalaban no. ²¹ Am paat sasangulun magibot am alapon no Baloi Tuhan ra sasi' nano, sala' ka baloi raginio ayuk, kaa' i Aki Kapuuno' alapon no ra sasi' nano. ²² Am paat sasangulun magibot am alapon no limbowon ra sasi' nano, sala' ka limbowon ayuk, kaa' takhta ri Aki Kapuuno' am Io ondo' manturung no alapon no ra sasi' nano.

²³ Aibui bo ramuyun, mangingila' ra Ukum ri Musa' am akau ulun tayar Parisi! Maabau-abau kau! Mangani' kau niak ri Aki Kapuuno' mopor piatus intor ra pampagamis ra akanon pana, ioginio selasih, adas manis kaapoam jintan. Kaa' ondo' maatang kaga' ra Ukum ri Musa', ioginio koson akau kalo mampili' ra ulun, ma-

luoi makaasi' am malansanan, polosoon min ak! Gitio noyo panusuban ru Ukum ti ondo' moonsoi suguton min am bagu susuban ra bokon pana kalo manatang. ²⁴ Akau ti tingganai bolou! Bulongor ralalom panginuman inimpilian min, kaa' unta ralalom no tolonon min.

²⁵ Aibui bo ramuyun, mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi! Maabau-abau kau! Mampaliung kau ra liwar ru sangkir am kakanan min suku' mapasau, kaa' ralalom no majamol, mapanu' ra baal malaat ra akau mampagaau ra kuliamos am mingingkaut. ²⁶ Akau poyo ulun tayar Parisi, bolou kau nai! Bagui' pagulu atan ondo' ralalom ra sangkir no, bagu liwar no pana masuk mapasau.

²⁷ Aibui bo ramuyun, mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi! Maabau-abau kau! Akau koson ra karanda' ondo' sinaat mapulak, ra liwar moonsoi ilain, kaa' ralalom no napanu' ra bungul ru ulun am bangkai ondo' mongootong. ²⁸ Koson niak ramuyun, pagilangan ru ulun akau moonsoi, kaa' ralalom ru guang min, mapanu' ra abau am tula."

**Manala' i Jisus ra ukuman
ru mangingila' ra Ukum ri
Musa' am ulun tayar
Parisi rano**
(Luk. 11.47-51)

²⁹ "Aibui bo ramuyun, mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi! Maabau-abau kau! Mambaal kau ra lobong moonsoi

ra nabi' rali, am binungaan min lugu' pangkaraan ra ulun moonsoi ondo' naayag ra galing i. ³⁰Am mindagu kau, 'Amun naayag akai paat ru kinamatuaan maili, kalo tiluon mai atan binaal nilo, koson mamatoi ra nabi' rali.' ³¹Intor raginio mapandayan ra akau no mogondo' guang ra mamamotoi rali. ³²Bagu baalo' am pongoono' min atan ondo' kinamatuaan minni nanalimpuun pambaal. ³³Akau ngaangai' ti ulun malaat! Sayat kau ru kukuo! Akau ukumin mongoi ra naraka am kolondo' pagiruan min. ³⁴Ginio ra rongogo' min toojo gitio: Aku manusub ra nabi' rano matong ramuyun, am ulun pintar niak mangingila': Potoyon min kuukula' intor ilo ngaangai', salipon min bokon no am bokon no poyo lopuson min ra baloi sambayanan, am mangilou kau niak risilo intor ra rondo' pekan mongoi ra pekan ra bokon. ³⁵Pupus no, ukum ra namatoi ra ngaangai' ulun ondo' kolondo' sala i paratuon ramuyun. Intor namatayan ri Abil ondo' kolondo' sala, suku' namatayan ri Jakaria, anak ri Barakia, ondo' pinatoi min ra lolot ru panalaban ra taak am Intok Matulai. ³⁶Balain takamin: ukum ru ngaangai' raginio paratuon ra ulun ra raino ti!"

Togom ri Jisus ra Jirusalim

(Luk. 13.34-35)

³⁷"Mamagun ru Jirusalim! Namatoi kau ra nabi' rali am binobol min ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' rali! Inkgula' noyo Aku masaga' mangampin ramu-

yun, koson ra manuk puunan mampagupu' ra gogol ra kawo nano, kaa' akau marara'. ³⁸Nga raginio, Baloi Tuhan min iruanin ri Aki Kapuuno', am masiluk bagu. ³⁹Balain takamin: Intor raino kalo bo makito min Aku saboi mindagu kau, 'Kabarakat noyo lo ondo' minatong ralalom kuasa' ru Tuhan.' "

Ragu ri Jisus intor ra kalunsayan ru Baloi Tuhan

(Mrk. 13.1-2; Luk. 21.5-6)

24 Ugar i Jisus intor ra Baloi Tuhan. Taatanga' lo mingkual ra intok no, maamaya' No rano ratong uma' Riso am panulu' Riso ra baloi rano ru Baloi Tuhan ondo' maginggaar. ²"Iou", ragu ri Jisus, "Ilai' noyo ngaangai' til Balain takamin: kolondo' rondo' batu pana intor ragitio soroi ra intok nano; ngaangai' ti lunsayon."

Kapaganan am kaimboloon

(Mrk. 13.3-13; Luk. 21.7-19)

³Paat i Jisus nanturung giu' ra bulur Jaitun, maamaya' No rano simininok pangkuot Riso, "Balai' akai, ~~sanggila' ngaangai'~~ baal ti ~~masuk?~~ Am baal ra atan masuk koson manulu' ra nasuku' noyo ratangan Mu am pamupusan ru tana' ti?"

⁴Taam i Jisus, "Ilalai', am pai' min polosoo' osoi ak pana mamparuung ramuyun. ⁵Nga masuang ulun ma'ong sumalu Raki' am mindagu, 'Aku noyo Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'!' Mamparuung ilo ra masuang ulun. ⁶Mokorongog kau

bolos ru pampatayan ra mamaar kaga', am tanou pampatayan giu' ra intok mangaalur. Kaa' rongo-go' min, pai' kau kalaa'! Baal ragitio musiti' masuk, kaa' pai' ru nasuku' noyo orou pamupusan. ⁷Pagun mantula' ra pagun ra bokon am parinta mantula' ra parinta ra bokon. Ati ak intok mo-koondo' bitilan makalalaa' am tana' mapuyu'. ⁸Ngaangai' ragitio matong koson ra maruol ra maganak.

⁹Malupus ginio, rokopon kau, bagu imboloon am potoyon. Ngaangai' ru ulun masisang ramuyun ra akau maya' Raki'. ¹⁰Paat raginio masuang ulun kalo bo mangintopot Raki'. Ilo ti mampataak ra rondo' am bokon ra pantula' am mansisang rondo' am bokon. ¹¹Bagu masuang nabi' sumalu Raki' matong am mamparuung ra ulun masuang. ¹²Kalaatan lumanja' suang saboi ulun kalo motogom ra rondo' am bokon. ¹³Kaa' osoi ak tumaan saboi ra pupus no bayagon. ¹⁴Am Tanou Moonsoi ra i Aki Kapuuno' mamarinta posoboyon ra ngaangai' ulun ru tana' ti koson ra sasi' mampaintutun risilo. Malupus ginio bagu no matong pamupusan ru tana' ti."

Sauk Malaat

(Mrk. 13.14-23; Luk. 21.20-24)

¹⁵"Makakito kau ra Sauk Malaat, ondo' rinagu ri nabi' Daniil, migor ra Baloi Tuhan. (Pangkaaran ra mambabasa' rati: Aratio' min atan pambalaan ragitio!) ¹⁶Bagu osoi ak soroi ra Judia mu-

siti' magiru' ra kabuluran. ¹⁷Ulun ondo' soroi giu' rasawat ru baloi nano kalo pana tumuun mongoi pangalap ra kuliarnos intor raganan' ru baloi no. ¹⁸Ulun ondo' soroi ra umo kalo pana rumuli' mangalap ra bayang maawar nano. ¹⁹Mumpara' bo lalaat orou raginio ra ruandu' mangaapang am ina' ondo' mampatiti' ra lalagang nilai. ²⁰Pakiasi' kano ri Aki Kapuuno' koson ra pagiruan min ti kalo masuk ra paat masimu' kaapoam paat orou Sabat. ²¹Nga kalaatan ru paat raginio kalo igondo' nasauk intor ra tana' ti biningkal saboi raino am kalo bo masuk saguli'. ²²Kaa' kinariwa' ri Aki Kapuuno' orou raginio; amun kalo, kolondo' sangulun pana ra ulun ti maayag. Am nga ra ulun pinili' rali, kinariwa' ri Aki Kapuuno' orou raginio.

²³Am osoi ak mindagu ramuyun, 'Ilai', gitio Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'!' kaapoam, 'Ginio Io, giu' no!' Pai' kau pangintopot ra ulun no. ²⁴Nga raginio ra ulun migiangku ra mamamayag am nabi' rumatong. Ilo ti mambaal ra baal kaimuagan ra mampalayau ra ulun ri Aki Kapuuno' rano amun maalap nilo. ²⁵Rongogo' min! Makaindagu Aku no ramuyun paat ra kalo poyo nasuku' baal ti.

²⁶Kaa' amun ulun mindagu ramuyun, 'Ilai' soroi Io ra giu', ra intok masiluk!', pai' kano ongoi ra giu'. Kaapoam, amun mindagu ilo ramuyun, 'Ilai', nansibuni Io ragiti!', pai' no pangintopot. ²⁷Nga Anak ru Ulun rumatong

koson ra ganit suminda ra ngaangai' limbowon intor ra sirangon suku' ra kalasaan.

²⁸Ati mokoondo' ra bangkai, ginio timungan ru susuit mangakan ra bangkai no."

Ratangan ru Anak ru Ulun

(Mrk. 13.24-27; Luk. 21.25-28)

²⁹"Kalo mabuoi malupus paat kapaganan raginio, mato ru orou lumondom, bulan kalo bo sumila' am butitin rano rumatu' intor ra limbowon, am ikang ru limbowon uyogon. ³⁰Bagu no tatandu' ra Anak ru Ulun no makito ra limbowon am bagu no ulun ra tana' ti mantatangi', am makito nilo Anak ru Ulun matong ra gaun mabaya' ra ikang am katulayan Nano ra maayo. ³¹Tarumpit maayo manambolos am manusub lo ra masundu No rano mongoi ra ngaangai' pamagunan ru tana' ti, am manimung ilo ra ulun pinili' rali intor ra ngaangai' ru tana' ti."

Pangilaan intor ra puun ru ara

(Mrk. 13.28-31; Luk. 21.29-33)

³²"Iggigila' noyo pangilaan intor ra puun ru ara. Paat raan nano masansam am malami' am tumalimpuun manangumbus, napandayan min mamaar noyo manampio. ³³Koson niak paat makito min ngaangai' baal ragitio, napandayan min orou nano mamaar kaapoam tumalimpuun ra mataki'.^k ³⁴Karaa' min! Ngaangai' baal raginio masuk ra kalo poyo matoi ngaangai' ulun ondo'

maayag ra raino ti. ³⁵Limbowon am tana' ti mapuso, kaa' ragu Kutu mantilayun."

Kolondo' sangulun makapandai ra orou am paat nano

(Mrk. 13.32-37; Luk. 17.26-30, 34-36)

³⁶"Kaa' koson pana raginio, kolondo' sangulun makapandai ra orou kaapoam paat nano, masundu rano pana kaapoam Anak Nano.^l I Ama' ak makapandai. ³⁷Ratangan ru Anak ru Ulun masuk koson ra atan nasauk ri nabi' Nuh. ³⁸Koson niak paat kalo poyo rosob i, ulun mangakan am manginum, unengkuyon am ruandu' maguot saboi i Nuh siminubol ralamom ru kapal i. ³⁹Kalo nakapandai ilo atan ondo' nasauk saboi rosob i nangabas risilo. Koson niak raginio paat Anak ru Ulun rumatong. ⁴⁰Paat orou raginio, ruo ngaulun unengkuyon taatanga' mangandoi ra umo. Sangulun ibiton, am sangulun patatangan. ⁴¹Mogondo' niayuk ruo ngaulun ruandu' taatanga' mangandoi ra pangisaran ra gandum. Sangulun ~~ibiton~~ am sangulun patatangan. ⁴²Ilalai' min, nga kalo napandayan orou ra atan Tuhan min rumatong. ⁴³Karaa' min gitio! Amun ampu' ru baloi nakapandai sangulun mantatakou no matong, kalo mombolong io am kalo poloosoon no mantatakou no sumubol ra baloi nano. ⁴⁴Ginio ra akau pana musiti' tumampos, nga

^k orou nano mamaar kaapoam tumalimpuun ra mataki'; kaapoam: lo no mamaar kaapoam matong ra mataki'.

^l Kuukula' naskah nakalar kolondo' Anak Nano

Anak ru Ulun matong paat ra orou kalo guangon min.”

Ulipon ra malansanan am kalo malansanan

(Luk. 12.41–48)

⁴⁵ “Osoi kia ulipon ondo' malansanan am mapintar? Io no ulun ondo' tuan nano manusub mapaakan ra ulipon no ra bokon rano paat ra inaru' i. ⁴⁶ Mumpara' bo bonsoi ru ulipon no paat tuan nano sumaguli' am nakito ra ulipon nati giminagaya' ra nanusuban nali. ⁴⁷ Balain takamin: mampalansan toojo tuan ti ra ngaangai' arata' nano ra ulipon ragitio. ⁴⁸ Kaa' amun ulipon ti ulun malaat, mampaguang io, 'Mabuoi tuan kuli sumaguli.' ⁴⁹ Am tumalimpuun io mampalamba' ra ulipon ra bokon rano am mangakan am manginum io

ra ulun gagaukon. ⁵⁰ Am muli' bo tuan ru ulipon ragitio ra paat kalo kinarra' am kalo natutunan nano. ⁵¹ Bagu totokon^m no ulipon ti am poongoyon no intok ra ulun mangalaat. Giu' no mantangi' io am manguritot ripon nano.”

Abig ra mopor ngaulun ralaa

25 “Paat i Aki Kapuuno' tumalimpuun mamarinta, baal no koson ragitio: Mopor ngaulun ralaa mingkual magibit ra pilasut nilono mongoi panguma' ra ungkuyon uatin. ² Limo ngaulun ti sasambungan, kaa' limo ti matanda'. ³ Limo ngaulun sasambungan ti nagibit ra pilasut nilono, kaa' kalo nagibit ra umau masuang. ⁴ Kaa' limo ngaulun ralaa ra matanda' ti nagibit ra pilasut am umau masuang. ⁵ Ungkuyon uatin ti nabuoi mina-

Ralaa am pilasut (25.4)

^m totokon; kaapoam' patinn.

tong, bagu pokororot ngaangai' ralaa ti.

⁶Paat tanga' ru rondon, pakain'ing ilo ra bolos giminolok, 'Ungkuyon uatin sumuku' noyo! Ibok umaa' min io!' ⁷Mopor ngaulun ralaa ti karat am sikiti' nilo pilasut nilai. ⁸Ralaa sasambungan rano nakitaak ra matanda' rati, kon nilo, 'Anii' akai kaborok ra umau minno, nga pilasut mai no maar noyo malasa'.' ⁹'Kalo!' kon ru ralaa matanda' no, 'Nga kalo makaukop ra itakau ngai'. Ongoi kano bali giu' ra kadai.' ¹⁰Ralaa limo ngaulun ti ongoi bali. Buoi ilo minugar, pakasuku' bagu ungkuyon uatin i, am limo ngaulun nakatampas ti subol ra bunsag mabaya' ra ungkuyon uatin am kulobon pana inangaban.

¹¹Bagu limo ngaulun ralaa sasambungan i ratong, 'Tuan, tuan,' golok nilono, 'Ukabi' noyo kulobon ti, sumubol akai.' ¹²Kaa' ungkuyon ti timinaam, 'Kalo nakaulig aku ramuyun!' "

¹³Bagu pupusi' ri Jisus abig ragitio ra; "Kaa' akau, ilalai', nga kalo napandayan min orou kampoam paat ratangan ru Anak ru Ulun no!"

Abig ra talu ngaulun ulipon

(Luk. 19.11-27)

¹⁴"Paat i Aki Kapuuno' tuma-limpuun mamarinta, baal no koston ragitio: Mokoondo' sangulun tuan masaga' mugar mongoi ra pagun ra bokon. Pampiau io ra ulipon no rano, bagu pataaki' no arata' nano am pailain no risilo. ¹⁵Inanian no ulipon nali maya' ra

Riut maas (25.15)

kampiratan nilai sigagama'. Sangulun inanian no limo ngaribu ruit maas. Bokon inanian no ruo ngaribu ruit maas am sangulun poyo inanian no saribu ruit maas. Bagu ugar tuan ti. ¹⁶Ulipon ondo' inanian ra limo ngaribu ruit maas ti parayus ongoi palaburo' ruit ra tinaakan riso, bagu pakaalap limo ngaribu poyo. ¹⁷Mogondo' niak ra ulipon ondo' inanian ra ruo ngaribu ruit maas ni ra nakaalap io ruo ngaribu poyo. ¹⁸Kaa' ulipon ondo' inanian ra saribu ruit maas ti ongoi pangkali ra luang am bunio' no ruit ni.

¹⁹Bagu kabuoi ragili, tuan i saguli' am umaa' ra ulipon rali koston manguntob ra ruit pinailayan nali risilo. ²⁰Ulipon ondo' inanian ra limo ngaribu ruit maas ratong am pasagulio' no limo ngaribu am limo ngaribu poyo intor ra pinaugar nali. Kon no, 'Tuan, nampa-taak kou limo ngaribu ruit maas raki'. Ilai', nakaalap aku limo ngaribu poyo.' ²¹'Moonsoi,' ragu ru tuan ni, 'Okou ulipon ra moonsoi ondo' malansanan, nga okou

maalap ra intopot ra sanganu, malansan aku niak rirun ra masuang. Ayan no simpung raki' ralalom kaansayan.'

²² Bagu ulipon ondo' inanian ra ruo ngaribu ruit maas ratong am indagu ra tuan no, 'Nangani' kou raki' ruo ngaribu ruit maas. Ilai', nakaalap aku ruo ngaribu poyo.'

²³ 'Moonsoi,' ragu ru tuan no, 'Okou ulipon ra moonsoi ondo' malansanan. Nga okou maalap ra intopot ra sanganu, malansan aku niak rirun ra masuang. Ayan no simpung raki' ralalom kaansayan!'

²⁴ Bagu ulipon ondo' inanian ra saribu ruit maas ti ratong am indagu ra tuan no, 'Napandayan ku okou ti mapuka', mangkaang kou ak ra ampos ru kandoi ra ulun bokon. ²⁵ Nalaa' aku, bagu bunio' ku ruit ti ra ralalom ru tana'. Noo', gitio ruit muli.'

²⁶ 'Okou ulipon ra malaat am matiar!' kon ru tuan ni, 'Nakapandai kou ra aku mangkaang ra ampos ru kandoi ru ulun bokon.

²⁷ Amun koson raginio, kua guat kalo binulian mu ruit kutu ra bank, bagu paat aku sumaguli', maalap ku saguli' ruit kuli mabaya' ra ampos nano? ²⁸ Alapo' ruit no intor riso, am taaki' ra ulun ondo' mokoondo' mopor ngaribu no. ²⁹ Nga osoi mokoondo', ruangin poyo suku' maulian io; kaa' osoi kolondo', ondo' sanganu soroi riso no alapon niayuk. ³⁰ Am ulipon ra kolondo' onong ti, patirin min io ti ra intok molondom kaga' no. Giu' no mantangi' io am manguritot ripon nano!'"

Pangukuman ra orou pupus ru tana' ti

³¹ "Paat Anak ru Ulun sumaguli' koson ra raja' mabaya' ra ngaangai' masundu Nano, manturung lo ra takhta matulai Nano, ³² am ngaangai' ulun ru tana' ti timungon ra pinaguluan Nano. Lilion No ilo ti ra ruo ngantayaran, koson ra magagalung mampalili' ra domba nano intor ra kambing. ³³ Lilion No domba rano ra pamiris am kambing rano ra kait.

³⁴ Bagu raja' ti mindagu ra ulun ra pamiris Nano: 'Akau ondo' binarakat ru Ama' Ku, ayan kano ra pamarintaan ondo' inaru' ramuyun intor ra tana' ti biningkal.

³⁵ Nga paat Aku naitilan, pinaakan min Aku am paat Aku pinaason, pinainum min Aku. Ra Aku sangulun latok, inapu min Aku ra baloi min. ³⁶ Paat ra Aku kolondo' bayang, inanian min Aku ra bayang. Paat ra Aku narualan, tinapisan min Aku am paat ra Aku inaput, inongoi min Aku ilai'.'

³⁷ Kaa' taam ulun motopot, 'Kaa' Tuhan, sanggilan kia akai nakakito Rirun naitilan bagu inanian mai ra akanon, kaapoam inumon paat Okou pinaason? ³⁸ Sanggilan kia akai nakakito Rirun ra Okou ulun latok am inapu mai Okou subol ra baloi mai, kaapoam kolondo' bayang bagu inanian mai Okou ra bayang? ³⁹ Sanggilan kia akai nakakito Rirun ra narualan kaapoam inaput bagu inongoi mai ilai'?' ⁴⁰ Tumaam bo raja' no, 'Balain takamin: paat akau nambaal koson raginio ra sangulun rangan

Ku óndo' kalo maatang, koson binaal min niak ginio Raki'.'

⁴¹Mindagu bo raja' no ra ulun ru kait rati: 'Pagiru' kano intor Raki', akau ulun inibatan ri Aki Kapuuno'! Ayan kau ra ralalom apui ra mantilayun ondo' inaru' ra tingganai ru riwato am masundu no rano. ⁴²Nga paat Aku naitilan am pinaason kalo pinaakan kaapoam pinainum min Aku. ⁴³Ra Aku sangulun latok, kalo inapu min Aku ra baloi minno. Ra Aku kolondo', kalo inanian min Aku ra bayang. Ra Aku narualan am inaput, kalo inongoi min Aku ilai'.' ⁴⁴Mindagu ilo Riso, 'Kaa' Tuhan, sanggilan kia akai nakakito Rirun ra naitilan, kaapoam pinaason, kaapoam nasauk ra ulun latok, kaapoam kolondo' bayang, kaapoam narualan, kaapoam inaput am akai kalo nangindangan Rirun?' ⁴⁵Tumaam raja' ti, 'Balain takamin: paat akau kalo nangindangan ra sangulun kalo maatang ti, ginio nogondo' ra akau marara' nangindangan Raki'.' ⁴⁶Akau ti ukumin ra ukum mantilayun, kaa' ulun motopot mokoowot ra kaayagan mantilayun."

Mangatang mamatoi ri Jisus

(Mrk. 14.1-2; Luk. 22.1-2;
Jua. 11.45-53)

26 Kakai' ak i Jisus nangila' ra baal ragili, indagu Io ra maamaya' rano, ²"Koson raino nakapandai kau, ruo ngoorou poyo Pangiantakan ra Paska am Anak ru Ulun pataakin ra salipon!"

³Kabuoi bo ragili tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi

rano timinimung am magindagu giu' ra istana Tingganai maayo imam Jaudi, i Kayapas. ⁴Ilo ti mangatang ra pamparakapan ri Jisus ra mamatoi Riso ra sinokon ak. ⁵Kaa' kon nilo, "Pai' takau sasati' ginio ra paat pangiantakan no, nga mamagun rano kumuliangi-angi lair."

Inumau i Jisus ra umau maamis owou ra Bitania

(Mrk. 14.3-9; Jua. 12.1-8)

⁶Paat i Jisus soroi ra Bitania, giu' ra baloi ri Simon ondo' ra galing i nakamaruol ra kungkung ondo' maaja', ⁷sangulun ruandu' minatong ri Jisus am nagibit ra rondo' butul pualam makasuang ra umau maamis owou ra mologo. Paat i Jisus nangakan, pabuuro' ru ruandu' i umau no ra ulu ri Jisus. ⁸Maamaya' ri Jisus ni nakakito ra baal ragini, bagu sangit ilo, "Kua lubato' mu ginio?" kon nilo, ⁹"U mau raginio maalap katalan ra mologo kaga' am ruit no tatayaron ra ulun kunsikang!"

¹⁰Nakapandai i Jisus ra pangkuatan ru maamaya' Nano, bagu indagu Io risilo, "Kua sangit kau ra ruandu' ti? Ondo' binaal nati Raki' moonsoi kaga'. ¹¹Ulun kunsikang rano masalok mabaya' ramuyun, kaa' Aku kalo mantilayun mabaya' ramuyun. ¹²Ondo' binaal ru ruandu' ti ra nampabuur ra umau maamis owou ra ulu Kuti, gitio mamintor ra pampalabangan Raki'. ¹³Karaa' min gitio; ati-ati ak ra tana' ti Tanou Moonsoi ti potonowon, ondo' binaal ru ruandu' ti patunungon masuk ra pangkaraan riso."

Mangiou i Judas mampataak ri Jisus

(Mrk. 14.10-11; Luk. 22.3-6)

¹⁴ Bagu sangulun intor ra mopor am ruo maamaya' ri Jisus, ondo' ininggalanan i Judas Iskariot, minuma' ra tingganai imam Jaudi rano am indagu, ¹⁵ "Atan panganian min raki' amun pataakin ku i Jisus ramuyun?" Panguntob ilo talu ngoopor ruit pirok am taaki' ri Judas. ¹⁶ Intor ragini naguyum i Judas ra kaluagan papataakan no ri Jisus ra tingganai imam Jaudi rano.

Nagagakan i Jisus am maamaya' No rano ra akanon ru Pangiantakan ra Paska

(Mrk. 14.12-21; Luk. 22.7-13, 21-23; Jua. 13.21-30)

¹⁷ Paat orou kasaa' ru Pangiantakan Ruti' Kalo Linatakan ra Ragi," maamaya' ri Jisus minuma' Riso am pangkuot, "Ati kia kasaan Mu pongoonon mai pagakanan ru Paska no?"

¹⁸ Taam i Jisus, "Ongoi uma' ra sangulun giu' ra bandar am balai', 'Kon ru mangingila'; Orou Kuno nasuku' noyo, Aku am maamaya' Ku rano masaga' mangiantak ra Orou Paska ra baloi muno.' "

¹⁹ Bagu maamaya' rano bayaa' nilo bilin ri Jisus ti am pongoono' nilo noyo pagakanan ru Paska no.

²⁰ Paat molondom i Jisus am mopor am ruo maamaya' rano nanturung nangakan. ²¹ Taatanga' ilo nangakan indagu i Jisus, "Balain takamin: sangulun intor

ramuyun ti mampataak Raki' ra pantula' rano."

²² Maamaya' No rano tumalimpun bo mangiluk guang, rorondo' ilo bagu mangkuot ni Jisus, "Maaru' sala ka aku kon Muno Tuhan?"

²³ Taam i Jisus, "Ulun ondo' mompososop ra ruti' mabaya' Raki', ulun raginio noyo mampataak Raki'. ²⁴ Anak ru Ulun matoi koston ra binatang ra Alkitab. Kaa' mumpara' bo lalaat ra ulun ondo' mampataak ra Anak ru Ulun! Mulu' bonsoi ru ulun no ra kalo inanak!"

²⁵ I Judas ra mamparuung ti indagu, "Maaru' sala' ka aku kon Muno mangingila'?"

Taam i Jisus, "Ginio noyo ragu muno!"

Pagakanan ru Tuhan

(Mrk. 14.22-26; Luk. 22.14-20; 1 Kor. 11.23-25)

²⁶ Taatanga' ilo nangakan, alapo' ri Jisus sampila' ruti' am pakiasi' ra paringkuanangan, bagu pipilango' No ruti' i. Tatayaro' No ra maamaya' rano am indagu, "Alapo' am akano', gitio noyo inan Ku."

²⁷ Kalupus raginii, alapo' No sangkir am pakiasi' ra paringkuanangan ri Aki Kapuuno', bagu pataaki' No sangkir i ra maamaya' rano am indagu, "Panginum kano ngai' ragitio. ²⁸ Nga gitio noyo raraa' Ku ondo' mampainono' ra nantuan ri Aki Kapuuno', ioginio raraa' Ku ondo' pasasaron, maa' raginio tula ru masuang ulun ampunon. ²⁹ Balain takamin: Kalo bo

ⁿ Ila' kamus

manginum Aku ra ruu' ru anggur saboi ra orou i Ama' tumalimpuun mamarinta am paat raginio bagu manginum Aku ra ruu' ru anggur baguon mabaya' ramuyun." ³⁰ Kalupus ilo narimbai ra rimbai mongompur ri Aki Kapuuno', ugar ilo ongoi ra bulur Jaitun.

Manala' i Jisus ra magali' i Pitrus Riso

(Mrk. 14.27-31; Luk. 22.31-34; Jua. 13.36-38)

³¹ Bagu indagu i Jisus ra maamaya' No rano, "Rondom raiti' niak magiru' am manatang kau Raki'. Nga binatikan noyo ra Alkitab ra, 'Potoyon Ku magagalung no am domba rano mantutuliar bagu.' ³² Kaa' malupus Aku bayagon saguli' intor ra kapatayan, sumigulu Aku ramuyun mongoi ra Galilia."

³³ Indagu i Pitrus ri Jisus, "Iou pana bokon no rano manatang Rirun, kaa' aku kalo."

³⁴ Indagu i Jisus riso, "Ilalai', kalo poyo maningkuluuk manuk tandaa' no ra rondom raiti', intalu kono pagali' ra kalo nakaulig Raki'."

³⁵ Taam i Pitrus, "Ati kulaan mindagu aku ra kalo nakaulig Rirun? Matoi aku pana marumar ak Rirun."

Ngaangai' maamaya' rano ra bokon pana minindagu koson ragino.

Makiasi' i Jisus giu' ra Gitsimani

(Mrk. 14.32-42; Luk. 22.39-46)

³⁶ Bagu i Jisus am maamaya' No rano ugar ongoi ra rondo' intok ondo' ininggalanan ra Gitsimani. Indagu Io risilo, "Panturung kau

ragiti'. Mongoi Aku pakiasi' ra giu' no." ³⁷ Inibit ri Jisus i Pitrus am karuo anak ri Jibidius. Mangiluk toojo guang ri Jisus am malimanan No kaimboloon. ³⁸ Indagu bo i Jisus ra maamaya' No rano, "Mangiluk kaga' guang Kutu, koson matoi pamalimanan Ku. Pagi-naa' kano ragiti am pai' kau pombolong."

³⁹ Ugar i Jisus inggalur koborok risilo bagu kubu ra tana' am pakiasi', "O Ama', amun maalap ak painggaluro' sangkir kaimboloon ti intor Raki'! Kaa' pai' gagayaa' kitaakon Ku, kaa' maya' ra kasagaan Mu Ama'."

⁴⁰ Kalupus gini, saguli' Io ra talu ngaulun maamaya' Nano am ilai' No nombolong ilo. Indagu Io ri Pitrus, "Kua ra akau talu ti kalo makapaginaa mabaya' Raki' saboi sanjam ak pana? ⁴¹ Ilalai' min am pakiasi' kau koson kalo maratu' kau ra pangkinaman. Sotopot no, ambiluo minno masaga' mambaal ra motopot kaa' kalo gumagaya' kau nga paliso ru ulun malawo."

⁴² Saguli' poyo i Jisus ongoi pakiasi', "O Ama', amun sangkir kaimboloon ti kalo maalap ra inggalur, polosoo' Aku manginum no maya' ra kasagaan Mu Ama'."

⁴³ Saguli' poyo i Jisus am ilai' No maamaya' No rano nombolong ilo poyo saguli'! Matikoolong ilo kaga'.

⁴⁴ Igondo' poyo i Jisus mininggalur risilo am ongoi pakiasi' poyo ra kaintalu am nogondo' ak pakiasian no ra pagulu ni. ⁴⁵ Bagu saguli' poyo i Jisus ra maamaya' No rano am indagu, "Lakat kapo kia mom-

bolong am tumangus? Ilai' min! Nasuku' noyo paat ra Anak ru Ulun ti pataakin ra kuasa' ra ulun makatula. ⁴⁶Karat kano, mugar takau! Ilai' min! Io ondo' mampataak Raki' nakaratong noyo!"

Rinakop i Jisus

(Mrk. 14.43-50; Luk. 22.47-53; Jua. 18.3-12)

⁴⁷Liliwa' i Jisus lakat ak poyo mindagu, ratong i Judas nabaya' ra ulun masuang ondo' nagibit ra ilang am lalamba'. Sinusub ilo ru tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi rali. ⁴⁸Ulun mampataak no nangaru' noyo rondo' tatandu' ra ulun masuang, kon no, "Osoi ondo' ganggalin am alakin kuno, ulun raginio noyo uyumon min. Rokopo' min Io no."

⁴⁹Pakasuku' ak i Judas parayus io ongoi uma' ri Jisus am indagu, "Kaansayan Rirun mangingila'." Bagu ganggali' am alaki' no i Jisus.

⁵⁰Taam i Jisus, "O rangan, ribaki'!"^o

Paat raginio ulun masuang matong am rokopo' nilo i Jisus am ikangi' nilo guuto'. ⁵¹Sangulun maamaya' ri Jisus paakango' no ilang am piaso' no talingo ru ulipon ru Tingganai maayo imam Jaudi. ⁵²Indagu i Jisus riso, "Paangkapo' sagulio' ilang muno, nga ngaangai' ulun ondo' manangilang potoyon ra ilang. ⁵³Kalo kia nakapandai kou ra amun ru makiindangan Aku ak ri Ama' Ku, mangator Io masuang poyo intor ra mopor am ruo ngampulalai masundu ondo' riribu suang nilo.

⁵⁴Kaa' amun koson raginio, ati koson masuk ondo' binatang ru Alkitab, kon no, baal ragitio maaru' pasaukon."

⁵⁵Bagu indagu i Jisus ra ulun masuang rano, "Ulun malaat Aku kia saboi matong kau magibit ra ilang am lalamba' koson mamparakop Raki'? Moonong orou soroi Aku mangila' ra Baloi Tuhan am kalo rinakop min Aku. ⁵⁶Kaa' ngaangai' baal ragitio maaru' masuk koson mampainono' ondo' binatang ru nabi' rali ra Alkitab."

Kalupus gini ngaangai' maamaya' Nano nagiru' nanatang ri Jisus.

Inibit i Jisus ra Majelis Ugama no

(Mrk. 14.53-65; Luk. 22.54-55, 63-71; Jua. 18.13-14, 19-24)

⁵⁷Karakop nilo i Jisus ibito' nilo ra baloi ru Tingganai maayo imam Jaudi, i Kayapas. Giu' no naginaa noyo mangingila' ra Ukum ri Musa' am tingganai ru ulun Jaudi rano. ⁵⁸I Pitrus nansinok ak intor ra maalur. Siminunu' io ri Jisus suku' ra baloi ru Tingganai maayo imam Jaudi. Subol i Pitrus ra liliut ru baloi no am baya' panturung ra saujor ru Baloi Tuhan koson makapandai ra atan kapupusan no. ⁵⁹Tingganai imam Jaudi rano am ngaangai' Majelis Ugama no maguyum toojo ra sasi' koson mangkinam mamparuung ri Jisus, maa' raginio bagu maalap nilo Io kapatoi. ⁶⁰Kaa' kalo nakaalap ilo ra atan-atan sala ri Jisus kabalu' pana masuang sasi' nagabau piniau. Pupas ti mokoondo' ruo ngaulun mi-

^o O rangan, nbaki'!, kaapoam: Kua guat okou ragiti, rangan?

ninggaar ⁶¹ am indagu, "Ulun ragitio minindagu, 'Lunsayon Ku Baloi Tuhan no am ralalom talu ngoorou baalon Ku saguli.' "

⁶² Tingganai maayo imam Jaudi minigor am indagu ri Jisus, "Kolondo' kia pataamon Mu ra manguu' rirun raginii?" ⁶³ Nongkoror ak i Jisus. Igondo' poyo Tingganai maayo imam Jaudi ti mangkuot Riso, "Mansail ra inggalan ri Aki Kapuuno' ondo' naayag pambala' no ramon, Okou kia Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno', ioginio Anak ri Aki Kapuuno'?"

⁶⁴ Taam i Jisus, "Rinagu mu noyo: Balain takamin; intor raino makakito kau ra Anak ru Ulun no manturung ra pamiris ri Aki Kapuuno' Ondo' Maayo Kaga' Kuasa'. Am makito min lo matong ralalom ru gaun giu' ra limbowon!"

⁶⁵ Bagu Tingganai maayo imam Jaudi ti nampalilak ra bayang nali galama' am indagu, "Nagasab lo ri Aki Kapuuno'! Raino kalo pana maguyum takau ra sasi'. Akau ngai' nakaining atan rinagu Nani, ra magasab ri Aki Kapuuno'.

⁶⁶ Raino atan koson ukum min?"

⁶⁷ Taam ilo, "Io ti makasala, moonsoi potoyon." Bagu tiwagi' nilo bulos ri Jisus am lambaa' am ulun ondo' nampalapis Riso no ⁶⁸ indagu, "Uligi' am balai' akai, Oi Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno', osoi nampalamba' Rirun!"

Nagali' i Pitrus ri Jisus

(Mrk. 14.66-72; Luk. 22.56-62;
Jua. 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Paat i Pitrus nanturung ra liiut ru baloi, ratong sangulun uli-

pon ruandu' ru Tingganai maayo imam Jaudi am indagu, "Okou niak nabaya' ri Jisus ulun Galiliana!"

⁷⁰ Kaa' alio' ri Pitrus ra pinaguluan nilai no, "Kalo makapandai aku atan rinagu muni," taam nano. ⁷¹ Paat i Pitrus mingkual ra kulobon ru tembok ru baloi no, mokoondo' sangulun ulipon ruandu' ra bokon nakakito ri Pitrus. Indagu io ra ulun ondo' soroi ra giu' no, "Ilain ku ulun raginio nabaya' niak ri Jisus ulun Najarit i."

⁷² Igondo' poyo i Pitrus nagali' am indagu, "Magibot aku kalo nauligan ku ulun no!"

⁷³ Kalupus ragini, ulun rano ondo' minigor ra giu' i ratong ri Pitrus am indagu, "Maaru' okou ti sangulun intor raginilo. Mauligan mai intor ra lalayuk ru ragu muno."

⁷⁴ Bagu pagigibot i Pitrus konno, "Kalo nauligan ku ulun no. Amun topot aku po nakaulig ra ulun ti, kaluus aku no!"

Paat raginio niak naningkuluuk manuk tandaa' no. ⁷⁵ Bagu kakara' ri Pitrus ragu ri Jisus riso, "Kalo poyo maningkuluuk manuk tandaa' no, intalu kono mindagu ra kalo makaulig Rakiki'." Ingkual i Pitrus am sisingut nantangi'.

Pinauma' i Jisus ri Pilatus

(Mrk. 15.1; Luk. 23.1-2;
Jua. 18.28-32)

27 Paat ra tumawang ngaa-ngai' tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi rano nambaal ra ragu pupus mamatoi

ri Jisus. ²Bangkilo' nilo Io am ibito' paumaan ri Pilatus, gabenor karajaan Roma.

Pinatayan ri Judas

(Rin. 1.18–19)

³Paat i Judas, ondo' nampataak ri Jisus ra pantula' No rano, nakakito ri Jisus inukuman ra potoyon, pansagulian bo guang nano. Bagu alapo' no ruit pirok no ongoyo' pasagulio' ra tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi rano. ⁴Indagu io, "Makatula aku ra nampataak ra ulun kolondo' sala saboi inukum Io potoyo'!"

Kaa' taam ilo, "Pai' ru akai, okou nambaal!"

⁵Papatiro' ri Judas ruit no ra ralalom Baloi Tuhan am iruani' no ilo. Bagu ugar io am ongoi sigot pantuwo.

⁶Anamo' ru tingganai imam Jaudi rano ruit no am indagu, "Ruit ragitio alig ru raraa'. Maya' ra Ukum ri Musa' ruit ragitio kalo moonsoi pasubolon ra ralalom kaban panimungan ra ruit ru Baloi Tuhan takau ti." ⁷Bagu pabalio' nilo ruit ni ra sampila' tana' ru sangulun mambabaal ra rarapu' koson ra intok pampalabangan ra ulun latok. ⁸Ginio nga saboi raino tana' no ininggalanan 'Tana' Raraa'.'

⁹Maa' raginio bagu masuk bala' ri nabi' Jirimia, kon no, "Alapon nilo ruit pirok talu ngoopor i, ginio logo ru ulun Israil pambayar ra ulun nampataak ri Jisus i. ¹⁰Am ruit no alapon pambabali ra tana' ru ulun mambabaal ra rarapu' maya' ra susuban ru Tuhan raki'."

Nangkuot i gabenor Pilatus ra binaal ri Jisus

(Mrk. 15.2–5; Luk. 23.3–5; Jua. 18.33–38)

¹¹Paat i Jisus pinauma' ra gabenor Pilatus, kuati' Io, "Okou kia raja' ru ulun Jaudi?"

Taam i Jisus, "Rinagu mu noyo." ¹²Kaa' kalo timinaam i Jisus ra atan ak panguuan ru tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi rano.

¹³Nga raginio i Pilatus mindagu Riso, "Kalo kia norongog Mu ragu panguuan nilono Rirun?"

¹⁴Kaa' kalo timinaam i Jisus ra rondo' pana ragu, saboi gabenor no nangimuag.

Ukum ra potoyon pinataak ri Jisus

(Mrk. 15.6–15; Luk. 23.13–25; Jua. 18.39–19.16)

¹⁵Moonong masuku' Pangiantakan ra Paska, gabenor ti naindalom mampalabus ra sangulun inaput no maya' ra kasagaan ru ulun masuang rano. ¹⁶Paat raginio mo-koondo' sangulun inaput ondo' mauligan, inggalan nali i Jisus Barabas. ¹⁷Paat ulun masuang rano nantitimung, pangkuot i Pilatus risilo, "Osoi kasagaan min labusin ku ramuyun? I Jisus Barabas kia, kaapoam i Jisus ondo' sabiton i Kristus?" ¹⁸Napandayan noyo ru gabenor ti ra mangusolon tingganai ru ulun Jaudi rano am ginio nga nampataak ilo ri Jisus riso.

¹⁹Paat i Pilatus nanturung ra intok panalayanan no, panusub andu' nano ra sangulun mongoi

pambala' riso, kon no, "Pai' no latok mangukum riso nga lo ti ulun kolondo' sala, nga magalabo aku ra inupi kuli ra rondo' i intor Riso." ²⁰ Kaa' tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi rano nanusuk ra ulun masuang koson i Barabas palabuson am i Jisus potoyon. ²¹ Pangkuot i Pilatus risilo, "Osoi kia intor ra ruo ngaulun ti kitaakon min palabuson ku ramuyun?"

"I Barabas," taam nilono.

²² "Koson poyo raginio, atan kia baalon ku ri Jisus ti ondo' sabiton i Kristus?" kon ri Pilatus risilo.

"Salipo' Io," kon ru ulun masuang no.

²³ Kon poyo i Pilatus, "Atan kia sala ondo' binaal Nati?"

Bagu giminolok ilo, "Salipo' Io."

²⁴ Paat kalimani' ri Pilatus ra kolondo' onong no mingkotog mambaal raginio am ra ulun masuang rano maaru' lumunsai, alapo' no timug am bagui' no kalindu' nano am indagu, "Kolondo' tayar ku ra pinatayan Nano, akau ak ra kandoi."

²⁵ Ngaangai' ru ulun rano timinaam, "Polosoo' noyo akai am anak mai rano balasin ukumin nga ra pinatayan Nano."

²⁶ Bagu palabuso' ri Pilatus i Barabas, am susubon no saujor rali mampalapos ri Jisus am pataakin no risilo ra salipon.

Nagasab saujor Roma rano ri Jisus

(Mrk. 15.16-20; Jua. 19.2-3)

²⁷ Kalupus ragini, ibito' ru saujor Roma rano i Jisus mongoi subol ra istana ru gabenor, am ngaangai'

saujor rano timung liput ri Jisus. ²⁸ Aluso' nilo bayang ri Jisus am pambayango' ra bayang maawar malia'. ²⁹ Pambaal ilo rondo' karaun intor ra bulisang makaruui am pasampako' nilo ra ulu ri Jisus. Saujor rano niak nangani' Riso rondo' tataun ra kalindu' pamiris nano am igugulatur ra pinaguluan Nano am pagasab Riso, "Tabi', raja' ru ulun Jaudi!" kon nilo. ³⁰ Tiwagi' nilo am alapo' nilo tataun no bagu palambaa' ra ulu ri Jisus. ³¹ Kalupus ilo nagasab aluso' nilo bayang maawar no am pasulungo' saguli' bayang galama' ri Jisus. Bagu ibito' mingkual nilo i Jisus ra ongoyon salipo'.

Sinalip i Jisus

(Mrk. 15.21-32; Luk. 23.26-43; Jua. 19.17-27)

³² Paat ilo mingkual, kauma' nilo sangulun intor ra pekan Kirini ininggalanan i Simon. Jinajalan io ti mansaan ra salip ri Jisus. ³³ Suku' ilo ra rondo' intok ondo' ininggalanan ra Golgota, arati' no, 'Intok kuapak'. ³⁴ Giu' no pinainum nilo i Jisus ra rau' ru anggur naratok ra tãtapis ondo' mapait kaga'. Kaa' kakinami' no ak ginio, marara' bagu Io manginum.

³⁵ Bagu salipo' i Jisus ru saujor rano am tatayaro' nilo bayang No ra magugundi galing. ³⁶ Kalupus raginio panturung am tamungi' nilo Io. ³⁷ Rasawat ru salip Nano pinolokot rondo' papan ondo' binatikan ra, "Gitio noyo i Jisus, raja' ru ulun Jaudi." ³⁸ Nababaya' ri Jisus sinalip nilo ruo ngaulun mantatakou; sangulun sinalip ra

tampilon ra pamiris am ra sangu-lun sinalip tampilon ra kait.

³⁹ Ulun rano ondo' mansail ra intok ti mamisik ra ulu am magasab ri Jisus, kon nilo, ⁴⁰ "Ragu Mu, 'Lunsayon Ku Baloi Tuhan am baalon Ku saguli' buoi kataluan': Amun Anak Kou ri Aki Kapuuno', ibayag no galama' am tuun ra salip no!"

⁴¹ Koson niak ra tingganai imam Jaudi, mangingila' ra Ukum ri Musa' am tingganai ru ulun Jaudi rano magasab ri Jisus, kon nilo, ⁴² "Ulun bokon bayagon no, kaa' lo galama' kalo maalap no! Sala' ka kia lo ti raja' ru ulun Israil? Amun raino ti tumuun lo ra salip ti mangintopot akai Riso.

⁴³ Io ti malansan ri Aki Kapuuno' am rokon no, 'Anak Aku ri Aki Kapuuno''. Moonsoi ilai' takau bayagon lo kia ri Aki Kapuuno'."

⁴⁴ Mantatakou ra sinalip rano pana nangiis Riso.

Pinatayan ri Jisus

(Mrk. 15.33-41; Luk. 23.44-49;
Jua. 19.28-30)

⁴⁵ Paat tanga' ru orou, buoi talu nganjam pagun no liminondom.

⁴⁶ Paat jam katalu ra mamai', golok i Jisus ra bolos mosongou, "Eli, Eli, lema sabakhtani?" Arati' no, 'O Aki Kapuuno', O Aki Kapuuno', kua iruani' Mu Aku?'

⁴⁷ Kuukula' ngaulun ondo' minigor ra giu' no nakaining ra golok nano am indagu, "Nampiau lo ra nabi' Ilia!" ⁴⁸ Sangulun intor risilo no pasimbul ongoi pangalap ra busak ru karang ondo' kalo moko-tog. Bagu pososopo' no ra ruu' ru

anggur mataris, pasusuko' no ra sambanis tataun malumot ondo' maawar am pasuuo' no ri Jisus.

⁴⁹ Kaa' indagu ulun ra bokon rano, "Pai' poyo, ilai' takau galing amun ru matong i nabi' Ilia mamayag Riso!"

⁵⁰ Igondo' poyo i Jisus gimino-lok, am kaampus bagu painawo Nano.

⁵¹ Tabir ondo' pinatair ralalom Baloi Tuhan napiruo kalilak intor ra rasawat suku' ra ragana'. Tana' ti nauyog am bulur batu rano nangapilang. ⁵² Lobong rano nangaukab am masuang ulun ri Aki Kapuuno' ondo' minatoi rali binayag saguli'. ⁵³ Ingkual ilo intor ra lobong rano am nalupus i Jisus binayag saguli', ongoi ilo ra Jirusalim am giu' no masuang ulun nakakito risilo.

⁵⁴ Tingganai ru saujor am saujor rano ondo' nantamung ri Jisus ni nalaa' ilo kaga' paat ilo nakakito ra tana' ti nauyog am ngaangai' ondo' nasauk ni am bagu indagu, "Motopot toojo lo ti Anak ri Aki Kapuuno'!"

⁵⁵ Mokoondo' masuang niak ruandu' ondo' nagilong intor ra maalur. Ilo ti minaya' ri Jisus intor ra libung ru Galilia am nangindangan Riso. ⁵⁶ Talu ngaulun intor risilo ti am i Maria Magdalina, i Maria ina' ri Jakubus am i Jusup, am andu' ri Jibidius.

Nampalabangan ri Jisus

(Mrk. 15.42-47; Luk. 23.50-56;
Jua. 19.38-42)

⁵⁷ Paat ra palunggai', sangulun ra maamaya' ri Jisus intor ra pe-

kan Arimatia ondo' ininggalanan i Jusup minatong. ⁵⁸Uma' io ri Pilatus am kitaako' no bangkai ri Jisus. Bagu panusub i Pilatus koston bangkai no pataakin riso. ⁵⁹Alapo' ri Jusup bangkai no am kulumputo' no ra konoon kumalas ondo' baguon. ⁶⁰Pabantaa' no bangkai ra lobong nano galama' ondo' bagu kopongo kinalian ra bulur batu. Bagu luuro' ri Jusup batu maayo pangangangob ra luang ru lobong no am ugar. ⁶¹I Maria Magdalena am i Maria ra bokon no soroi manturung ma- maar ra lobong no.

Nantamung saujor rano ra lobong ri Jisus

⁶²Suabon no, paat ra orou Sabat, tingganai imam Jaudi am ulun tayar Parisi rano uma' ri Pilatus ⁶³am indagu, "Tuan, makara' mai paat magagabau no naayag, nakaindagu lo kon no, 'Malupus kataluan bayagon Aku saguli.'" ⁶⁴Panusub ra saujor mu rano mantamung toojo ra lobong no buoi kataluan. Maa' raginio maamaya' No rano kalo mantakou ra bangkai no bagu mindagu ra ulun, 'Binayag lo no saguli' intor ra kapatayan.' Nga amun makapantakou ilo ra bangkai no, mumpara' bo abau tunungon nilo ra ulun intor ra abau nilo ragili."

⁶⁵Ragu ri Pilatus risilo, "Ongoi no am ibito' saujor rano am tamungi' tojojo lobong no."

⁶⁶Bagu ongoi ilo ra lobong i am tatandui' nilo kulobon no koson mapandayan amun linuir angob i

am poyo paayano' nilo saujor rano mantamung ra kulobon no.

Linuatan ri Jisus

(Mrk. 16.1-10; Luk. 24.1-12; Jua. 20.1-10)

28 Pakasail ra orou Sabat, paat tumawang ra orou minggu', i Maria Magdalena am i Maria ra bokon ongoi pagilong ra lobong no. ²Bagu uyog tana' ti ra makalalaa' am sangulun masundu timinuun intor ra suruga', nampaluir ra batu pangangob ra lobong am panturung ra rasawat no. ³Baal ru masundu no koson ra ganit am bayang no mapulak koston ra kanawai. ⁴Saujor rano nalaa' kaga' saboi nonontol am baal nilono koson ra bangkai.

⁵Indagu masundu no ra ruandu' rano, kon no, "Pai' kau kalaa'! Nakapandai aku maguyum kau ri Jisus ondo' sinalip i. ⁶Kalio lo ragiti, liminuat noyo koson ra rinagu Nali. Ibok am ilai' intok napabantaan Riso no. ⁷Ribaki' ugar no raino am balai' maamaya' No rano, 'Liminuat lo intor ra kapatayan, am raino sumigulu lo intor ramuyun mongoi ra Galilia. Giu' no makakito kau Riso.' Karaa' atan rinagu ku ramuyun ti."

⁸Kabalu' pana naansukan ilo nalaa' pi bo kakaga' am bagu indibok ingkual intor ra lobong no am simbul ilo ongoi pambala' ra maamaya' No rano.

⁹Bagu pulusat ri Jisus uma' ra ruandu' rano am indagu, "Kaan- sayan Ku ramuyun." Minggaar ilo Riso guut ra kalayam Nano am samba Riso. ¹⁰"Pai' kano kalaa',"

ragu ri Jisus risilo, "Ugar kano susubo' pabukat Ku rano mongoi ra Galilia, am giu' no makakito ilo Raki'."

Tunung ru saujor rano

¹¹ Taatanga' ruandu' rali marayus mugar, kuukula' saujor ondo' nantamung ra lobong i, saguli' ra bandar Jirusalim am pambala' ra tingganai imam Jaudi rano ra ngaangai' ondo' nasauk ni. ¹² Bagu tingganai imam Jaudi rano nantitimung ra tingganai ru ulun Jaudi rano am mangatang ilo mangani' ra ruit masuang ra saujor rano, ¹³ bala' nilo, "Pambala' kau toojo, ra paat akau nombolong i maamaya' No rano minatong pantakou ra bangkai no. ¹⁴ Akau kalo pana magalabo ra potoyon amun makaining gabenor no ra baal ragitio, paintopoton mai io no."

¹⁵ Alapo' ru saujor rano ruit no am gagayaa' nilo susuban ru ting-

ganai rano. Am ginio niak pabalaan ru ulun Jaudi saboi raino.

Minuma' i Jisus ra maamaya' rano

(Mrk. 16.14-18; Luk. 24.36-49; Jua. 20.19-23; Rin. 1.6-8)

¹⁶ Koopor am rondo' maamaya' ri Jisus no minongoi ra bulur ru Galilia ondo' intok binilinan ri Jisus risilo. ¹⁷ Paat nakito nilo i Jisus samba ilo Riso, ondo' pana kuukula' ngaulun intor risilo kalo nangintopot toojo. ¹⁸ Inggar i Jisus risilo am indagu, "Ngaangai' kuasa' ra suruga' am ra tana' ti pinataak noyo Raki'. ¹⁹ Ongoi ra ngaangai' bulu ra tikop-tikop ru tana' ti am sauko' ilo no ra maamaya' Ku. Riwo' ilo no ralalom inggalan ri Ama', Anak, am Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ²⁰ Am ilaa' ilo ti mampagagaya' ra atan ondo' panusuban Kuli. Am karaa', soroi Aku mabaya' ramuyun saboi pamupusan ru tana' ti."

Tanou Moonsoi pinasaboi ri MARKUS

Pasiguluon

Tanou Moonsoi pinasaboi ri Markus tumalimpuun ra pambalaan: “Gitio ñoyo talimpuun Tanou Moonsoi, i Jisus Kristus, Anak ri Aki Kapuuno”. Ralalom Tanou Moonsoi ti pinakito ra i Jisus sangulun ondo' masuang binaal am makakuasa'. Kuasa' Nano makito ra lo nangila', ra lo nampagiru' ra riwato rano am ra lo nangampun ra tula ru ulun. Nampakito i Jisus ra lo galama' “Anak ru Ulun” ondo' mampataak ra painawo Nano, maa' raginio makalabus ulun intor ra tula.

Tunung intor ri Jisus ralalom Kitab ragitio pinasaboi ra tootopot makabunduk ra guang. Binaal Nali kinaatang toojo intor ra rinagu am pangilaan Nali. Nopongo pasiguluon ra mariwa' intor ri Juanis Mampariu', pampariwan am poyo pangkinaman ri Jisus, *Kitab Markus* ti marayus pantunung ra kandoi ri Jisus ra pamabasan am pangilaan Nano. Buoi-kabuoi makarati' maamaya' ri Jisus rano Riso, kaa' pantula' No rano mantula' poyo Riso. Bab ra pupus mantunung ra kasaukan paat ra minggu' pupus ru bayag ri Jisus ra tana' ti, mulu' poyo nanalipan am linuatan Nali intor ra kapatayan.

Karuruo tayar pupus ondo' pinasubol ra tatandu' kurungan maayo [], karaan sala' ka binatang ru mamamatik ra *Kitab Markus* ti, kaa' ulun ra bokon.

Suang

Panalimpuunan	1.1–13
Kandoi ri Jisus ra libung ru Galilia	1.14—9.50
Intor ra Galilia mongoi ra Jirusalim	10.1–52
Minggu' pupus ra Jirusalim am liliut no	11.1—15.47
Linuatan ri Jisus	16.1–8
Tinalangan am nangayangan ri Jisus ra Suruga'	16.9–20

**Tanou pinasaboi ri
Juanis Mampariu'**

(Mat. 3.1-12; Luk. 3.1-18;
Jua. 1.19-28)

1 Gitio noyo talimpuun Tanou Moonsoi, i Jisus Kristus, Anak ri Aki Kapuuno'.^a ²Tanou ti koson ra binatikan ru nabi' Jisaya, kon ragino,

“ ‘Gitio noyo ulun sinusub Kutu,’ kon ri Aki Kapuuno’,
‘Ulun sinusub kutu,
magulu io Rirun,
maa' raginio mambaal io
ra ralan Mu.’

³Makaulun mampipiau giu' ra intok masiluk,

‘Pongoono' noyo ralan ru
Tuhan,
baniso' noyo pansailan
Nano.’ ”

⁴Koson ra binatikan no, no-gondo' niak i Juanis Mampariu' siminila' giu' ra intok masiluk. Mampariu' ra ulun rali am mam-pabala' ra tanou ri Aki Kapuuno',^b ragu no, “Talikur kano intor ra tula minno am pakiriu' kano am am-punon kau bo ri Aki Kapuuno'.”
⁵Masuang ulun intor ra Judia am bandar Jirusalim minongoi pang-kirongog ri Juanis am liliwa' nilo nangakun ra tula nilo, riwon ilo ra Sungoi Jordan.

⁶Binayang ri Juanis binaal intor ra bulu ru unta am abot nano kungkung. Akanon nano gapu' am ruu' ru maningot. ⁷Gitio noyo ondo' pinabala' nali, “Mopongo aku, matong poyo sangulun ondo' maayo kaga' kuasa' ka aku. Mamugal ra kaputan ru kasut Nano pana kalo maaya' aku. ⁸Ri-

Intok masiluk (1.4)

^a Ralalom kuukula' naskah nakalar kolondo' "Anak n Aki Kapuuno'" ^b Kuukula' naskah nakalar kolondo' Mampariu' ra ulun rali

won takamin ra timug, kaa' Io mampariu' ramuyun ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'.^c

Nampariwan ri Jisus

(Mat. 3.13–17; Luk. 3.21–22)

⁹Paat ragili ratong i Jisus intor ra pekan Najarit, libung ru Galilia, am riwo' Io ri Juanis ra Sungoi Jordan. ¹⁰Paat Io minasak intor ra sungoi i, makito No ra limbowon pabulowou am Ambiluo ri Aki Kapuuno' timinuun Riso koson ra susuit asang. ¹¹Kalupus ragili, morongog bolos ri Aki Kapuuno' mambala'; "Okou noyo Anak Kutu ondo' tagamin Ku, maansayan Aku Rirun."

Nangkinaman ri Jisus

(Mat. 4.1–11; Luk. 4.1–13)

¹²Kopongo ragili, indibok Ambiluo ri Aki Kapuuno' naŋgaak Riso mongoi ra agis limayak. ¹³Mina-yan Io ra giu' buoi apat ngoopor ngoorou, kininaman Io ru Tingganai ru riwato. Io soroi ra giu' am nagiantanga' ra maayag masigo am masundu rano nangindangan Riso.

Nampiau i Jisus ra apat ngaulun mangimpait

(Mat. 4.12–22; Luk. 4.14–15, 5.1–11)

¹⁴Kalupus i Juanis rinakop, ratong noyo i Jisus ra Galilia pampasaboi ra Tanou Moonsoi intor ri Aki Kapuuno'. ¹⁵Ragu No, "Paat nano naukop noyo; i Aki Kapuuno' tumalimpuun mamarrinta.^d Talikur kano intor ra tula

minno am pangintopot kano ra Tanou Moonsoi ti!"

¹⁶Paat ri Jisus nangkiralan mansusug ra Tasik Galilia, kaki-to No ruo ngaulun mangimpait, i Simon am i Andrias magaka'. Namparambat ilo. ¹⁷Indagu i Jisus risilo, "Ibok, baya' kano Raki', am ilaan takamin mangkimait ra ulun maya' Raki'." ¹⁸Iruani' nilo ayuk rambat nilono am baya' Riso.

¹⁹Pakasail ayuk koborok i Jisus, ilai' No i Jakobus am i Juanis, anak ilo ri Jibidius. Taatanga' ilo mamuna' ra ralo ralalom ru parau. ²⁰Nalingas i Jisus nampiau risilo maya' Riso. Am iruani' nilo ama' nilono, i Jibidius, ondo' soroi ra parau, nababaya' ra ginajian rano, am baya' ilo ri Jisus.

Ulun sinubol ru riwato

(Luk. 4.31–37)

²¹Pakasuku' i Jisus am maamaya' rano ra pekan Kapirnaum. Paat ra orou Sabat sumunu' no, mumpos i Jisus ra baloi sambayangan am tumalimpuun mangila'. ²²Ulun ondo' mangkironog Riso mangimuag ra pakuan No mangila', nga Io mangila' makakuasa', sala' ka koson ra mangingila' ra Ukum ri Musa' rano.

²³Paat ragili, sangulun ondo' sinubol ru riwato minumpos ra baloi sambayangan am pompogolok. ²⁴Kon no, "Atan kia kitaakon Mu ramon, O Jisus, ulun Najarit? Masaga' Kou kia mamuso ramon? Napandai aku osoi Kou: Okou no-

^c Ambiluo ri Aki Kapuuno'; Harfiah: Ambiluo Matulai. Pamarntaan ri Aki Kapuuno'

^d i Aki Kapuuno' tumalimpuun mamarrinta; Harfiah

yo ulun sinusub ondo' binantu' ri Aki Kapuuno'!"

²⁵ Inggalari' ri Jisus riwato no, kon No, "Pongkoror am ingkual no intor ra ulun ti!"

²⁶ Ugoogogo' ru riwato no inan ru ulun no. Pomogolok io liliwa' ingkual intor ra inan ru ulun i.

²⁷ Ngaangai' ru ulun nangimuag saboi mindagu ilo rondo' am bokon, "Atan kia nua' gitio, rondo' pangilaan nakabagu? Ulun ti makakuasa' mampagiru' ra riwato am gumagaya' ilo ra susuban Nano!"

²⁸ Tanou ri Jisus ti matasik nakatabual ra ngaangai' libung ru Galilia.

Namabas i Jisus ra ulun masuang

(Mat. 8.14–17; Luk. 4.38–41)

²⁹ Iruani' ri Jisus am maamaya' No rano baloi sambayanan no am parayus ongoi ra baloi ri Simon am Andrias. I Jakobus am i Juanis minaya' risilo. ³⁰ Iwan ruandu' ri Simon botoi-botoi nga mansalom. Kakasaboi nilo ra giu', pambala' ilo mataki' ra baabaal nano ri Jisus. ³¹ Ongoi Io ra intok ru ruandu' no, guuto' No kalindu' nano am sukalo' No. Kairu' bagu salom nali am kalo nabuoi minongoi io pansulung risilo.

³² Io palunggai', nokotolop noyo mato ru orou, ngaangai' ulun marualan am sinubol ru riwato pinauma' nilo ri Jisus. ³³ Ngaangai' ulun namagun ra pekan no kumuriulu-ulu ra lisar ru baloi no. ³⁴ Masuang ulun ondo' nansali-

nut maruol binabas No am nampairu' Io ra masuang riwato. Inggalari' No riwato rali mindagu nga nakaulig ilo Riso.

Nambala' i Jisus ra Tanou Moonsoi giu' ra libung ru Galilia

(Luk. 4.42–44)

³⁵ Suabon no, maar matawang, luat i Jisus am ongoi ra lisar ru pekan. Minongoi Io ra intok masiluk nga makiasi' Io ra giu' no. ³⁶ Kaa' i Simon am rangan no rali naguyum Riso. ³⁷ Pakatum ilo Riso indagu ilo, "Ngaangai' ru ulun maguyum Rirun."

³⁸ Taam Io, "Ibok kano ongoi takau ra pekan ra bokon rano ondo' libung ru gitio. Nga giu' no pana, musiti' mampabala' Aku ra Tanou Moonsoi, nga ginio ra Aku minatong!"

³⁹ Ugar Io bo ra tikop-tikop ru Galilia. Pambala' Io ra Tanou Moonsoi ralalom ru baloi sambayanan rano am mampagiru' Io ra riwato.

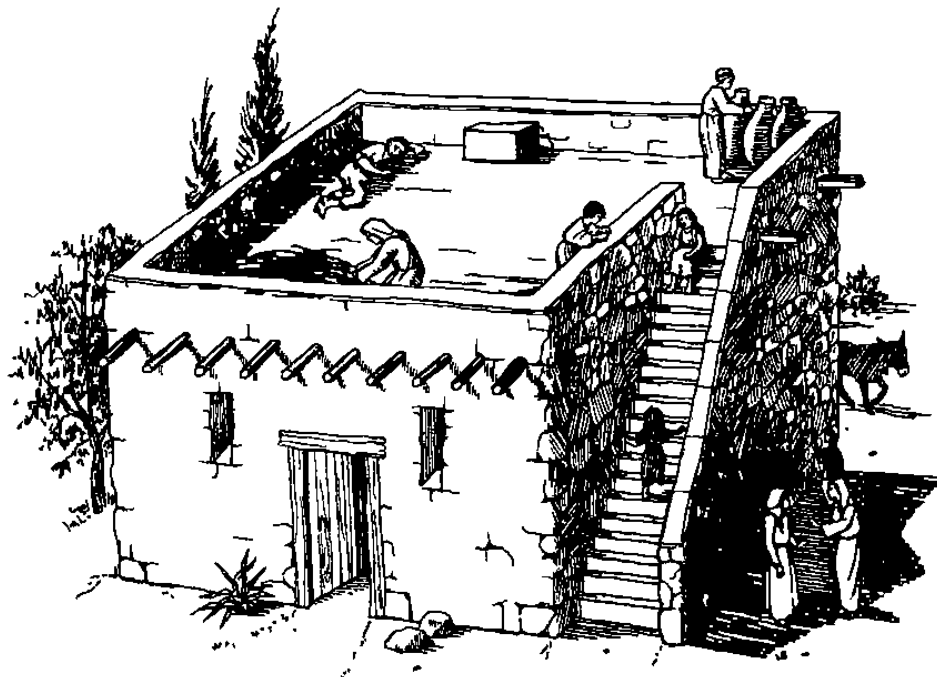
Namabas i Jisus ra sangulun makamaruol ra kungkung ra maaja'

(Mat. 8.1–4; Luk. 5.12–16)

⁴⁰ Sangulun ondo' makamaruol ra kungkung ondo' maaja' minuma' ri Jisus. Ulun no minigulatur am indagu, "Amun masaga' Kou, maalap Mu aku ra babas."^e

⁴¹ Makaasi' i Jisus ra ulun no.^f 'Pokopoo' No kalindu' Nano ra ulun no liliwa' No mindagu,

^e maalap Mu aku ra babas: Maya' ra kaulayan ru ugama Jaudi maruol ragitio mangkumbit ra ulun kalo maaya' sumamba ri Aki Kapuuno' ra baloi sambayanan. ^f Makaasi'; Kuukula' naskah nakalar: sumangit.

Baloi ru ulun Jaudi (2.4)

“Maansayan Aku, kababas no!”

⁴² Paat ragili niayuk maruol nano nairu' am ulun no nababas noyo.

⁴³ Susubo' bo ri Jisus ulun i mugar am pinson No bilini', ⁴⁴ “Karaa', pai' pantunung ra nasauk ragitio ra osoi-osoi ayuk pana, kaa' ongoi no ra imam Jaudi am polosoo' io mangiou ra okou nababas noyo. Malupus raginio, patalango' noyo taak sumugut ra parinta ri Musa', koson mapaintutun ra ulun ra okou ti raino nababas noyo.”

⁴⁵ Kaa' ulun no minugar am mantuutunung ra ati-ati ayuk ra io ti binabas noyo. Saboi i Jisus kalo bo makaumpos mintalang ra ati ayuk pekan. Nongkoror Io ak ra intok masiluk am ulun intor ra ati-ati minatong Riso.

Namabas i Jisus ra sangulun kalo makalulu'

(Mat. 9.1–8; Luk. 5.17–26)

2 Tauli, kuukula' ngoorou buoi, paat i Jisus minatong saguli' ra pekan Kapirnaum, nakasuku'

noyo tanou ra Io soroi ra baloi.

² Ratong noyo ulun kumuriulu-ulu saboi kolondo' intok ngaa-ngai' ru kulobon pana. Buubuat No mampasaboi ra Tanou Moonsoi risilo, ³ mokoondo' apat ngaulun matong namandas ra ulun kalo makalulu'. ⁴ Kaa' kalo makaingar ilo Riso nga masuang kaga' ulun no. Bagu, sukiapo' nilo taap ru baloi tuma' ri Jisus no am patuuno' nilo namandakan ra ulun no. ⁵ Paat i Jisus magilong ra nangintopot ilo toojo, indagu Io ra ulun marualan no, “Anak Ku, tula muno inampun noyo!”

⁶ Kaa' mokoondo' niayuk kuu-kula' ngaulun mangingila' ra Ukum ri Musa' nantuturung ra giu' i, mampaguang ilo; ⁷ “Kua indagu Io koson raginio? I Aki Kapuuno' ayuk galama' maka-kuasa' mangampun ra tula! Magasab Io ri Aki Kapuuno'!”

⁸ Paat ragili niak napandayan ri Jisus ra ilo mampaguang koson raginio, bagu indagu Io risilo;

“Kua pampaguang kau koson raginio? ⁹Ati poyo matasu', mindagu ra ulun kalo makalulu' ti, 'Tula muno inampun noyo,' kaapo am mindagu riso, 'Tirong no, kayango' noyo tilam muno am ugar?' ¹⁰Kaa' mapainono' Aku ramuyun ra tana' ti ra Anak ru Ulun maka-kuasa' mangampun ra tula.” Indagu lo ra ulun kalo makalulu' no, ¹¹“Tirong, kayango' tilam muno am uli' no ra baloi muli!”

¹²Am liliwa' ru ulun ngaangai' no magilong ra ulun kalo makalulu' no, timinirong am kayango' no tilam nano am ingkual. Nangimuag ilo kaga', bagu nongompor ilo ri Aki Kapuuno', ragu nilo, “Kalo poyo igondo' takau pakakito ra nasauk koson ragitio!”

Nampiau i Jisus ri Liwi

(Mat. 9.9–13; Luk. 5.27–32)

¹³Kopongo ginio ongoi poyo i Jisus ra kiing ru Tasik Galilia, am ulun masuang matong Riso. Mangila' lo bo risilo. ¹⁴Tauli, paat lo nansail ragitio, kakito No sangulun mampalulur ra sukai, inggalan nano i Liwi, anak ri Alpius. Nanturung io ra lamin ru sukai am indagu bagu i Jisus riso, “Baya' no Raki!” Bigor i Liwi am baya' Riso.

¹⁵Tauli, paat i Jisus am maamaya' No rali nangakan giu' ra baloi ri Liwi,[§] masuang mampalulur ra sukai am ulun ondo' karaan ra malaat giminulung. Masuang niayuk intor risilo minaya' ri Jisus. ¹⁶Paat ru mangingila' ra Ukum ri Musa' intor ra tayar Parisi nakakito ra i Jisus giminulung ra ulun mampa-

lulur ra sukai am ulun ondo' karaan ra malaat rano, pangkuot ilo ra maamaya' No rali, “Kua gulung lo ra mampalulur ra sukai am ulun ondo' karaan ra malaat rano?”

¹⁷Nokorongog i Jisus am indagu risilo, “Sala' ka ulun maligag makibabas, kaa' ulun marualan. Aku minatong sala' ka mampiau ra ulun ondo' moonsoi rokookoon, kaa' ulun ondo' karaan ra malaat.”

Pangkuatan ra mampali

(Mat. 9.14–17; Luk. 5.33–39)

¹⁸Paat rondo' orou ru maamaya' ri Juanis Mampariu' am ulun tayar Parisi rali mampali, ratong ulun rali am pangkuot ri Jisus, “Kua ra maamaya' ri Juanis Mampariu' rano am maamaya' ru ulun tayar Parisi rano mampali, kaa' maamaya' Mu rati kalo?”

¹⁹Taam i Jisus risilo, “Maka-pampali kia rangan ru unguayon uatin rano paat mabaya' io risilo? Bui ru uatin no mabaya' risilo kalo makapampali ilo. ²⁰Kaa' paat nano masuku' uatin no ongoyon alapo' intor risilo, am paat raginio ilo makapampali.

²¹Kolondo' sangulun pana mpaangkup sabinsang konoon baguon ra bayang lairon, nga amun koson raginio pangangangkup no mampalilak ra lairon no. Bagu gumayo lilak nano. ²²Koson niayuk kolondo' sangulun pana mambuli ra ruu' ru anggur baguon ralalom ru kantong kungkung lairon. Nga amun koson raginio ruu' ru anggur no mampalilak ra kantu-

[§] giu' ra baloi ri Liwi; kaapoam: giu' ra baloi Nano (togino baloi ri Jisus).

ngan kungkung no, suku' ruu' ru anggur am kantong kungkung karuuruo patirin. Kaa' ruu' ru anggur ondo' baguon no maaru' buliin ra ralalom ru kantong kungkung baguon poyo."

Pangkuatan ra orou Sabat

(Mat. 12.1-8; Luk. 6.1-5)

²³Paat rondo' orou Sabat, ugar i Jisus ra umo ru gandum. Am paat ilo marapas, maamaya' No rano nantipu' ra kawa' ru gandum. ²⁴Indagu bo ulun tayar Parisi rali Riso, "Ilai'! Kua pambaal ilo ra ondo' inggalarin ru Ukum ri Musa' ra orou Sabat?"

²⁵Taam No risilo, "Kalo poyo kia igondo' kau pambasa' atan binaal ru raja' Daut, paat ra io am maamaya' no rali nakayaan ra akanon? ²⁶Am minumpos io ra Baloi Tuhan, paat i Abiatar nasauk ra Tingganai maayo imam Jaudi, am nangakan io ra ruti' pasulungon ri Aki Kapuuno' no. Maya' ra Ukum ri Musa' osoi pana kalo makaakan ra ruti' ti, ondo' ayuk am imam Jaudi rali, kaa' nangani' io poyo ra maamaya' no rano."

²⁷Bagu i Jisus minindagu risilo, "Orou Sabat ti binaal koson pataakon ra ulun, am sala' ka ulun binaal koson pataakon ru orou Sabat. ²⁸Ginio ra Anak ru Ulun pana, manguasa' ra orou Sabat."

Ulun ondo' minatoi satata' ra longon nali

(Mat. 12.9-14; Luk. 6.6-11)

3Tauli umpos poyo i Jisus ra baloi sambayanan. Giu' i mo-koondo' sangulun ondo' minatoi

satata' ra longon nano. ²Mangurio toojo ulun rali ri Jisus, insan ru mamabas Io ra ulun paat ra orou Sabat, maa' raginio mauuan nilo Io. ³Indagu i Jisus ra ulun minatoi satata' ra longon no, "Ibok ragiti!" ⁴Tauli pangkuot Io risilo, "Ati kia rondo' maaru' baalon takau ra orou Sabat, mambaal ra moonsoi kaapoam malaat, mangampin' ra painawo ru ulun, kaapoam mamatoi ra ulun?"

Kaa' ilo no nongkoror ayuk. ⁵Mongoror Io risilo nga maruol guang Nano, kaa' mangiluk Io ra mokotog ulu nilo. Indagu Io bo ra ulun no, "Patutuyo' noyo longon muno!" Am patutuyo' ru ulun no longon nano, am kapali' bo. ⁶Ingkual noyo bagu ulun tayar Parisi rali am ongoi ilo simpung ra ulun tayar Irodis mangatang koson mamatoi Riso.

Ulun masuang kiing ru Tasik Galilia

⁷Tauli i Jisus am maamaya' No rano mininggalur ongoi ra ma-maar ra Tasik Galilia, am masuang ulun intor ra libung ru Galilia sumunu' Riso. Am niayuk intor ra Judia, ⁸bandar Jirusalim, libung ru Idumia, tampilon sirangon ru Sungoi Jordan, am bandar Tirus am Sidon. Masuang timinum Riso nga nokorongog ilo no ra ngaangai' binaal Nano. ⁹Susubo' No maamaya' No rali mangalap ra rondo' parau sakayan No nga masuang toojo ulun, maa' raginio kalo mapanjit Io. ¹⁰Nga masuang ulun binabas Nano, am masuang poyo marualan mampi-

pisi' nga masaga' kumambong Riso. ¹¹ Pakakito Riso ulun sinubol ru riwato rali, pakakubu ilo ra pinaguluan Nano am mompogolok ilo, "Okou ti noyo Anak ri Aki Kapuuno'."

¹² Kaa' inggalari' No ilo ra kalo mambala' ra osoi Io.

Nampili' i Jisus ra mopor am ruo ngaulun maamaya' No

(Mat. 10.1-4; Luk. 6.12-16)

¹³ Tauli pagaloi i Jisus ra tampak ru bulur. Piawo' No ulun kagsagaan No rali am ratong ilo Riso. ¹⁴ Pilio' No mopor am ruo ngaulun^h mamarangan Riso am susubon No ilo mampasaboi ra Tanou Moonsoi, ¹⁵ am aniin No ilo ra kuasa' mampagiru' ra riwato.

¹⁶ Koopor am ruo ngaulun pini-li' Nano ilo ginio: i Simon (ondo' ininggalanan ri Jisus ra i Pitrus), ¹⁷ i Jakobus ilo magaka' ri Juanis anak ri Jibidius (ilo ruo no ininggalanan No ra i Boanirjis, ondo' arati' nano "Anak Tingkalur"), ¹⁸ am bokon no i Andrias, i Pilipus, i Bartolomius, i Matius, i Tomas, i Jakobus anak ri Alpius, i Tadius, i Simon ulun parti Patriot, ¹⁹ am i Judas Iskariot ondo' nampataak ri Jisus ra pantula' No rano.

I Jisus am i Biiljibul

(Mat. 12.22-32; Luk. 11.14-23, 12.10)

²⁰ Tauli, uli' i Jisus ra baloi. Rantung bo ulun masuang liminimpu Riso, saboi kalo makapangakan Io am maamaya' No rano. ²¹ Intor

raginio mokoondo' niayuk ulun mindagu ra kalo bo matanda' Io. Paat ra pabukat ri Jisus rano no korongog raginio, matong ilo magibit Riso.

²² Am mangingila' ra Ukum ri Musa' ondo' minatong intor Jirusalim minindagu, "Sinubol i Jisus ru Biiljibul, Tingganai ru riwato no mangani' Riso ra kuasa' mampagiru' ra riwato."

²³ Piawo' ilo ri Jisus am indagu Io bo risilo ra abig, "Tingganai ru riwato kalo mampairu' ra Tingganai ru riwato!" ²⁴ Amun rondo' pamagunan mantutuliar am manggal, maaru' pamagunan raginio mapuso. ²⁵ Am amun sambaloi mantutuliar am mantutula', sambaloi raginio maaru' mabin-tas ilo. ²⁶ Koson niayuk ra pamarintaan ru Tingganai ru riwato, amun mantutuliar am manggal, maaru' kalo makatanggang am mapuso.

²⁷ Am kolondo' sangulun pana makasubol ra baloi ru sangulun maikang koson mantakou ra baloi raginio, amun kalo bangkilon no galing ulun maikang no, am bagu makapantakou io ra kulia-mos no.

²⁸ Balain takamin, sotopot no ngaangai' tula am asab rinagu ru ulun ampunon.ⁱ ²⁹ Kaa' osoi ak magasab ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', kalo ampunon io sabuoi-buoi no, nga nambaal io ra tula mantilayun." ³⁰ (Mindagu i Jisus koson raginio nga minindagu ilo, "Sinubol Io ru riwato".)

^h Ralalom kuukula' naskah nakalair mokoondo': am inggalanin No ilo rasul. ⁱ ngaangai' tula am asab rinagu ru ulun; kaapoam ngaangai' tula am asab rinagu ru ulun n Aki Kapuuno'.

Ina' am pongkotob ri Jisus rali

(Mat. 12.46-50; Luk. 8.19-21)

³¹ Ratong bo ina' am pongkotob ri Jisus rali. Buoi nilo minigor ra liwar, susubo' nilo ulun mangkuot Riso. ³² Mokoondo' masuang ulun nantuturung liminimpu Riso, am indagu ilo Riso, "Ilai', ina' am pongkotob Mu rano soroi giu' ra liwar, am moogot tumuum Rirun."

³³ Taam i Jisus risilo, "Mapaintutun Aku ramuyun osoi pakinaan am pakipangkataban ku."

³⁴ Monontong Io ra ulun rali ondo' nantuturung liminimpu Riso no am indagu, "Akau noyo ina' Ku am pongkotob Ku rati! ³⁵ Osoi ak mambaal ra kasagaan ri Aki Kapuuno', io no pongkotob Ku ra ungkuyon, io no pongkotob Ku ra ruandu', io no ina' Ku."

Abig ra sangulun mapatias

(Mat. 13.1-9; Luk. 8.4-8)

4 Paat rondo' orou, tumalimpuun i Jisus mangila' giu' ra kiing ru Tasik Galilia. Ratong bo ulun masuang kakaga' liminimpu Riso, saboi mainsi' Io ra kiing ru timug no. Sakoi Io bo ayuk ra rondo' parau am loyog ra malaalandom no am panturung. Am ulun masuang rano soroi ra lantur no. ² Am mangila' Io risilo masuang igigilaan ralalom ru abig. Ralalom pangilaan Nano risilo indagu Io,

³ "Rongog kau! Mokoondo' sangulun minongoi papatias. ⁴ Paat ra io napatias, mokoondo' sampug naratu' ra ralan. Ratong bo susuit rali am tinduko' suku' nakai'.

⁵ Mokoondo' niak naratu' ra tana' makabatu, ondo' kalo masuang tana' nano. Bagu sampug no maktaki' timinuu' nga tana' no manipis. ⁶ Kaa' pakasirang bo mato ru orou no, kapua' am kolonot bo nga mariwa' bakat nano. ⁷ Mokoondo' poyo naratu' ra tanga' ru bulungkut no, ondo' timinuu' am pinisi' io saboi kalo nangkawa'. ⁸ Am mokoondo' naratu' ra tana' malabung. Malabung tuu' nano am nangkawa' io. Sampug ti mokoondo' nangkawa' talu ngoopor ruli', mokoondo' onom ngoopor ruli' am poyo maatus ruli'."

⁹ Am ragu No, "Amun makatalingo kau, pangkirongog tojojo!"

Kua baalo' ri Jisus ra abig

(Mat. 13.10-17; Luk. 8.9-10)

¹⁰ Paat Io misasangulun, ratong noyo ulun rali am koopor am ruo maamaya' Nano mangkuot Riso ra arati' ru abig rano. ¹¹ Taam Io, "Binalaan kano ondo' kalo igondo' pinabala' ra ati koson i Aki Kapuuno' mamarinta, kaa' ulun ra bokon nansalinut posoboyon ralalom ru abig, ¹² maa' raginio:

'Magilong ilo pana,

kalo mauligan;

Mangkirongog ilo pana,

kalo mapandayan.

Maa' raginio kalo sumaguli' ilo ri Aki Kapuuno' am ampunon.' "

Nambala' i Jisus ra arati' ru abig ra sangulun mapatias

(Mat. 13.18-23; Luk. 8.11-15)

¹³ Bagu indagu Io risilo, "Kalo kia nakarati' kau ra abig ragitio?"

Amun koson raginio ati kulaan min makarati' ra ngaangai' abig ra bokon? ¹⁴ Ulun no mapatias ra Tanou Moonsoi. ¹⁵ Mokoondo' niayuk ulun koson ra sampug naratu' ra ralan. Kalupus ilo nangkirongog ra Tanou ti, ratong bo Tingganai ru riwato nangalap ra Tanou no ondo' bagu rinongog nilo i. ¹⁶ Mokoondo' poyo ulun koson ra sampug naratu' ra tana' makabatu-batu, am kalupus ilo nangkirongog ra Tanou ti naansayan ilo no nangapu. ¹⁷ Kaa' kalo riminondon ra guang nilo am sangkinolor ilo ayuk. Paat ilo natiu' ra imbolo' am kapaganaan nga Tanou ti, mataki' ilo kalo bo mangintopot. ¹⁸ Mokoondo' poyo ulun koson ra sampug nakatias ra bulungkut. Ilo ti nangkirongog ra Tanou no, ¹⁹ kaa' kaimamangan ru bayag ti, kasagaan lumangkaya' am nansalinut lilipok poyo, mamisi' ra Tanou no saboi kalo mangkawa'. ²⁰ Kaa' mokoondo' poyo ulun koson ra sampug nakatias ra tana' malabung. Mangkirongog am mangapu ilo ra Tanou ti suku' nangkawa'. Mokoondo' nangkawa' talu ngoopor ruli', mokoondo' onom ngoopor ruli' am poyo maatus ruli'."

Lampung tiningkapan ra pasu (Luk. 8.16-18)

²¹ Minindagu i Jisus risilo, "Kolonondo' ulun magibit ra lampung am tingkapin ra pasu. Am kolondo' mampasusut ra papangkau. Maaru' patampakon no ra papatampakan ru lampung. ²² Atan ak

ondo' nakasibuni paintalangan, am atan ak ondo' nolopot bungkaloron. ²³ Amun makatalingo kau, pangkirongog tojojo!"

²⁴ Indagu poyo i Jisus, "Talinaasi' min noyo ondo' norongog min ti! Atan ayuk pangukum min ra ulun, ginio niayuk pambabalos ri Aki Kapuuno' ramuyun — am janjain No poyo. ²⁵ Osoi mokoondo', ruangin poyo; kaa' osoi kolondo', ondo' sanganu soroi riso no alapon niayuk."

Abig ra sampug timinuu'

²⁶ Indagu bo i Jisus, "Koson noyo ragitio ra i Aki Kapuuno' mamarinta; koson ra ulun mapatias ra sampug giu' ra umo. ²⁷ Paat ra rondon mombolong io. Paat ra matawang makarat io, kaa' sampug ra pinatias nali timinuu' am siminawat. Kalo napandayan no atan kulaan io timinuu'. ²⁸ Tana' ti noyo mapatuu' ra puun rano sumawat am mangkawa'. Manangumbus io galing, bagu mangan-tian, am pupus no mangkawa'. ²⁹ Paat kawa' nano maansak, indibakin tantabo' ru ulun no, nga nasuku' noyo pangkumasan."

Abig sangunor puun mustard

(Mat. 13.31-32, 34;

Luk. 13.18-19)

³⁰ Indagu i Jisus, "Ati koson baal nano ra i Aki Kapuuno' mamarinta? Atan pagabigan nano? ³¹ Sauk nano nogondo' sangunor puun mustard' ondo' tonomon ra tana'. Naaru' unor no boborok kaga' intor ra nansalinut unor ra

tana' ti. ³²Kaa' kalo mabuoi, tumuu' io am masuk maayo kaga' intor ra nansalinut puun tonomon ra bokon, am mananraan makalu saboi matong susuit rali manabunsut ra raan ondo' masindungan no."

³³Nambala' i Jisus risilo ra abig koson ragitilo, koson mampaintutun risilo polos ru kapandayan nilo. ³⁴Ondo' nangilaan No ra ulun masuang abig ayuk, kaa' paat ilo-ilo ayuk, nambala' Io tojojo ra maamaya' No rali ra arati' nano.

Nampalinos i Jisus ra angin mapuor

(Mat. 8.23-27; Luk. 8.22-25)

³⁵Paat mamai' orou ragili indagu i Jisus risilo, "Ibok kano, laup takano ra sandaup ru tasik no!"

³⁶Iruani' nilo ak ulun masuang no am maamaya' No rano siminakoi ra parau ondo' nanturungan ri Jisus, am lumaup ilo. Am mo-koondo' parau ra bokon ra giu' i.

³⁷Bagu angin mapuor no am kinulun ru timug lumapos suang ra parau, suku' parau no maar mapanu' ra timug. ³⁸Paat ragili nokororot i Jisus ra ulin ru parau. Minulun Io ra rondo' ulunan. Maamaya' No rali nangkarat Riso am pangkuot, "Mangingila', ka lioon Mu amun molosor takau?"

³⁹Kakarat Io, am susubo' No angin mapuor no am indagu ra tasik no, "Pongkoror! Linos no!" Bagu angin no limininos am tasik no liminiuk. ⁴⁰Indagu Io risilo, "Kua kalaa' kau koson raginio? Kua pai' kau pangintopot Raki?"

⁴¹Malaa' ilo bo kaga' am mindagu ilo sangulun am bokon, "Osoi kia nua' ulun ti, saboi angin mapuor am kinulun rano gumagaya' Riso?"

Namabas i Jisus ra sangulun ondo' sinubol ru riwato

(Mat. 8.28-34; Luk. 8.26-39)

5 Pakasuku' bagu i Jisus am maamaya' No rali ra sandaup ru Tasik Galilia, libung ru Girasa. ²Bagu ak i Jisus minasak intor ra parau, uma' noyo sangulun ungkuyon ondo' miningkual intor ra kalabangan, ioginio luang ru bulur batu. Sinubol io ru riwato, ³am minayan io ra kalabangan. Kolondo' sangulun pana makaalap mopogonggong riso ra rantai pana. ⁴Nga masalok noyo kalindu' am kalayam no gonggongon ra rantai, kaa' ukaton no rantai no am lunsayon no ondo' pinomogonggong ra kalayam nano. Mapanggol io kaga' saboi kolondo' makagula' riso. ⁵Orou-rondom mangkayat io ra kalabangan no am golok-golok ra kabubuluran liliwa' no mamilat ra inan nano ra pilang ru batu.

⁶Pakakito io ri Jisus intor ra maalur, pasimbul io rapog am igulatur ra talupak ri Jisus no, ⁷am golok io, "Atan raguon Mu raki' inda' Jisus, Anak ri Aki Kapuuno' Ondo' Masawat Kaga'? Ralalom inggalan ri Aki Kapuuno', pai' aku imboloo'!" (⁸Uluñ ti minindagu koson raginio nga i Jisus nambala' riso, "Ingkual riwato! Ingkual intor ra ulun ti!")

⁹Pangkuot bo i Jisus riso, "Osoi inggalan mutu?"

Taam ulun no, "Inggalan kutu 'i Lijon',^k nga akai ti masuang." ¹⁰Nakitaak io ri Jisus kalo pagiruon riwato rano intor ra pamagunan no.

¹¹Giu' ra pipilon ru bulur no masuang bauwi maguyum ra akanon. ¹²Mompogogot riwato rali intor ri Jisus, kon nilo, "Susubo' akai no manding am polosoo' akai no sumubol ra bauwi rano!" ¹³Ginagaya' ri Jisus kitaak nilono. Ingkual bo riwato rali intor ra ulun no am subol ilo ra ralalom ru bauwi rano. Bauwi rali, ondo' suang nilo olo'-olo' ruo ngaribu ngainan, saguguluyur am riminatu' intor ra lagam ru tasik no am nolosor ilo ngai'.

¹⁴Am pasisimbul magagalung ra bauwi no, ongoi ra bandar am pamagunan ra libung no am pantunung ra atan nakito nilai. Ingkual bo ulun rali koson magilong atan ondo' nasauk. ¹⁵Uma' ilo ri Jisus am nakito nilo ulun sinubol ru riwato i. Ulun no nanturung, nakapambayang am matanda' bo, am mangalaa' bo ulun rali. ¹⁶Ulun ondo' nakakito galama' ra atan nasauk ra ulun i am bauwi rali, pinatunung nilo ra ulun masuang. ¹⁷Kitaako' bo ru ulun rali i Jisus mangiruan ra intok nilo.

¹⁸Paat i Jisus sumakoi poyo ra parau, ulun sinubol ru riwato ra raitii' i, moogot maya' Riso.

¹⁹Kaa' i Jisus kalo mapaaya' riso, ragu No, "Uli' no ra baloi muli am pabukat mu rali. Tunungi' ilo ngaangai' binaal ru Tuhan rirun am atan kulaan Io nakaasi' rirun!"

²⁰Ugar bo ulun ra binabas i, am tumalimpuun mantunung ra rondo' libung Mopor Pekan ra ngaangai' binaal ri Jisus ra bayag nano, am mangimuag bagu ulun ra tinunungan nano.

Anak ruandu' ri Jairus am sangulun ruandu' ondo' narualan

(Mat. 9.18-26; Luk. 8.40-56)

²¹Pakalaup saguli' i Jisus ra sandaup i, Io lakat ak poyo ra kiing ru Tasik Galilia, saguguluyur ulun rali matong lumimpu Riso. ²²Ratong bo sangulun tingganai ru baloi sambayanan, ininggalanan ri Jairus. Pakakito io ri Jisus, minigulatur io ra pinaguluan ri Jisus ²³am makitaak io toojo Riso, "Anak ruandu' kuno marualan malanjag, mamaar matoi, ratong am pabantaa' kalindu' Muno ra inan nano am maaru' mababas am maayag io."

²⁴Ugar bo i Jisus am ulun no. Ulun masuang ondo' minaya' saguguluyur liminimpu am nampajuul Riso.

²⁵Mokoondo' sangulun ruandu' ondo' mopor am ruo ngambilor noyo naimbolo' ra liniuran, ioginio maruol ru ruandu'. ²⁶Ruli'-ruli' io babason ru nansalinut duktur, suku' kinai' no ngaangai' ruit no kaa' kolondo' sonor am nyumanya' poyo bagu. ²⁷Nakaining io no ra tanou ru kandoi ri Jisus, nakaunor io no ra ulun masuang am inggar io ri Jisus intor ra bakulung am kambong ra bayang maawar Nano. ²⁸Nampaguang io,

^k Paat ra Kaisar Augustus, rondo' Lijon mokoondo' 6000 ngaulun saujor.

“Makakambong aku ayuk ra bayang maawar Nano, maaru' mataru' aku.”

²⁹ Kombokong' no am sangkinolor ragili niak taru' bo raraa' nano, am malimanan no ra napali' io noyo intor ra maruol nali. ³⁰ Paat ragili niayuk nalimanan ri Jisus ra mokoondo' binuor mingkual intor Riso. Am pangkaili bo Io ra taatanga' ru ulun masuang am pangkuot, “Osoi kiminambong ra bayang maawar Kutu?”

³¹ Taam maamaya' No rano, “Okou galama' nakapandai ra ulun masuang ti liminimpu am nampajuul Rirun, kaa' kua pangkuot Kou poyo ra osoi kiminambong Rirun?”

³² Pagilong Io bo ra libung Nano koson magulig ra osoi ondo' kiminambong Riso. ³³ Ruandu' i nalaa' saboi nonontol am ongoi io igulat ur ra pinaguluan ri Jisus am pambala' io ra ngaangai' binaal nali. ³⁴ Indagu i Jisus ra ruandu' no, “Anak Ku, pangintapatan muno Raki' namabas noyo rirun. Tumoojo kou, nga napali' kou no.”

³⁵ Paat i Jisus lakat ak poyo makimansunur, ratong noyo ulun sinusub intor ra baloi ri Jairus, indagu ulun no, “Anak muno minatoi noyo. Atan poyo pakuan mu mantipagon ra Mangingila' no?”

³⁶ Kaa' i Jisus kalo mampagagaya' ra ragu nilono am indagu Io ri Jairus, “Pai' kalaa', pangintopot ak.” ³⁷ Ugar bo i Jisus am kalo mapaaya' ra sangulun pana, kaa' ondo' ayuk pinaaya' no am i Pi-

trus, i Jakubus, am pongkotob nano i Juanis. ³⁸ Pakasuku' ilo' ra baloi ri Jairus, am ilai' No ulun rati posongonsol am noloos ak tinangian am sulaboi. ³⁹ Pakaumpos ak i Jisus, indagu Io ra ulun ranò, “Kua kumulisasayan kau am pasatangi'? Lalaing ti kalo minatoi kaa' nokororot ayuk.”

⁴⁰ Kaa' kuritin Io bo. Bagu inggalari' No ulun rano am ibito' No matuo ru anak no am talu ngaulun maamaya' Riso minumpos ra lamin ru anak no. ⁴¹ Guuto' No bo longon ru anak no, kon No, “Talita Kum!” Ondo' arati' nano, “Anak, mindagu Aku rirun, sukal no!”

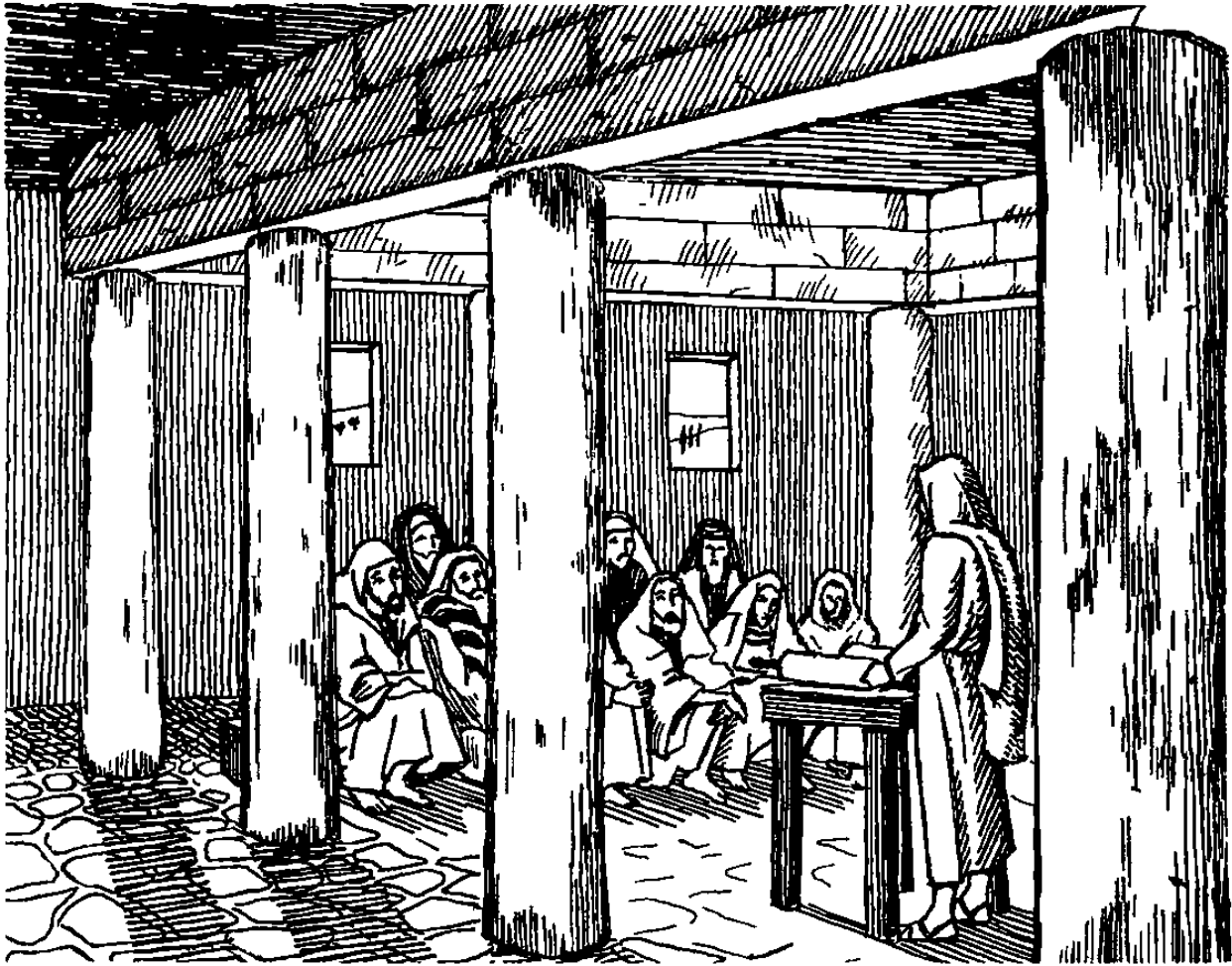
⁴² Sangkinolor ragili niayuk anak no siminukal am ugar-ugar. (Sukor nano mopor am ruo ngambilor noyo.) Ulun rali nangimuag kaga' raginii. ⁴³ Mapiot kaga' bilin No risilo, kon No, “Pai' kau pantunung ra osoi-osoi ak ondo' nasauk ragiti.” Susubo' No bo ilo mangani' ra anak no ra akanon.

Kalo inapu i Jisus giu' ra Najarit

(Mat. 13.53–58; Luk. 4.16–30)

6 Tauli i siminaguli' i Jisus ra pamagunan galama' Nali, am maamaya' No rali minaya' Riso. ² Paat ra orou Sabat tumalimpun mangila' Io giu' ra baloi sambayangan. Ulun masuang i nangimuag paat nokorongog Riso am indagu ilo, “Ati naalapan No ra ngaangai' ragitio? Kapintaran koson ra atan kia ondo' Riso ti? Ati kulaan No mapakito ra kaimuagan? ³ Sala' ka

¹ kalo mampagagaya'; kaapoam. kalo mangkironogog

Baloi sambayanan (6.2)

kia Io ti sangulun manambaloi, anak ri Maria, pabukat ri Jakubus, i Josis, i Judas am i Simon? Am sala' ka kia pabukat No ra ruandu' rano soroi ritakau?" Am kalo bo nangapu ilo Riso.

⁴Am indagu bo i Jisus risilo, "Sangulun nabi' omporon ra ati ak intok kaa' kalo omporon io ru mamagun, pabukat am baloi nano galama'."

⁵Kalo makapambaal Io ra kaimuagan ra giu' i, kaa' namabas Io ak ra kuukula' ngaulun marualan ra kinambong No ilo. ⁶Mangimuag Io risilo ra ilo kalo mangin-topot.

Nanusub i Jisus ra mopor am ruo ngaulun maamaya' Nano

(Mat. 10.5–15; Luk. 9.1–6)

Bagu ongoi i Jisus ra kuukula' pamagunan panginggar am mangila' Io ra ulun. ⁷Piawo' No mopor am ruo ngaulun maamaya' No am susubo' No ilo tumaruruo. Inanian No ilo ra kuasa' mampagiru' ra riwato rano, ⁸am bilini' No ilo, "Pai' kau pagibit ra atan-atan ayuk buoi akau mangkiralan. Ondo' ak am susukur; ruti' pana pai', katia' pakitaakan kaapoam ruit pana pai'. ⁹Pangkasut kau kaa' pai' pagibit ra ralinan." ¹⁰Ragu No poyo

risilo, "Amun paumposon kau ra rondo' baloi, ayan kano raginio suku' akau manding intor ra bandar no. ¹¹Kaa' amun makasuku' kau ra rondo' bandar am mokoondo' kalo mapaumpos am kalo masaga' mangkironog ramuyun, iruani' bandar raginio am kabuli' min noyo kaau ru kasut minno koson pangkaraan risilo."

¹²Bagu ugar mopor am ruo ngaulun maamaya' no mampabala' ra ulun musiti' tumalikul intor ra tula nilai. ¹³Mapairu' ilo ra masuang riwato am masuang ulun marualan pipilin nilo ak ra umau jaitun am mamabas risilo no.

Pinatayan ri Juanis Mampariu'

(Mat. 14.1-12; Luk. 9.7-9)

¹⁴Norongog noyo ru raja' Irodis^m ngaangai' ondo' nasauk, nga inggalan ri Jisus nauligan ru ngaangai' ulun. Mokoondo' mindagu; "I Juanis Mampariu' naayag saguli'! Ginio nga ra lo mokoondo' ra kuasa' mambaal ra kaimuagan."

¹⁵Ondo' bokon mindagu, "Io no i nabi' Ilia!"

Ondo' bokon mindagu, "Io no sangulun nabi' nogondo' ra nabi' rali ra galing i."

¹⁶Paat norongog ru raja' Irodis sunur raginio, indagu io, "Io no i Juanis Mampariu' ondo' ininggulan kuli kaa' naayag io saguli'."

¹⁷Nga ragili nanusub raja' Irodis ra ulun namparakop ri Juanis am ganggangi' ra lamin pangaputan. Nga raja' Irodis sinawai ri

Juanis ra io namundus am naguot ri Irodias, andu' ri Pilipus, pongkotob nano galama'. ¹⁸Ragu' ri Juanis ra io nansawai, "Kalo mabuli okou manangandu' ra andu' ru pinansukapo muno!"

¹⁹⁻²⁰Nga malikokot i Irodias ri Juanis am mangatang io koson mamatoi ri Juanis, kaa' kalo maa-lap, nga raja' Irodis malaa' ri Juanis ra i Juanis ti sangulun moonsoi ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'. Ginio nga ra raja' Irodis mangampin riso. Maansayan io mangkironog ra pangilaan ri Juanis, kabalu' pana ragu' ri Juanis mampakaimamang riso tojojo.

²¹Pupus nali nakaalap niak i Irodias ra kaluagan. Paat ragili, piawo' ru raja' Irodis tingganai ru parinta rali, tingganai ru saujor rali am tingganai ru libung ru Galilia rali mongoi pangiantak ra orou naganakan nano. ²²Paat ragili anak ralaa ri Irodiasⁿ nansayau, am sayau nali mampakaansuk ra guang ru raja' Irodis am tambului no rali. Raja' ti minindagu ra ralaa i, "Atan ak kitaakon mu intor raki' aniin tokou!" ²³Bagu pagigibot i raja' Irodis, "Atan ak kitaakon mu, aniin tokou, iou pana sampiruo intor ra pinarinta kutu!"

²⁴Ongoi ralaa no pangkuot ra ina' nano, "Atan nua' kitaakon ku?"

Taam i Irodias, "Ulu ri Juanis Mampariu'!"

²⁵Nalingas ralaa no ongoi indagu ra raja', "Taaki' raki' raino niayuk ulu ri Juanis Mampariu' ra rondo' talam!"

^m raja' Irodis: Irodias Antipas, ondo' nanguasa' ra Galilia. ⁿ anak ralaa ri Irodias; Kuukula' naskah nakalair: anak ralaa nano (logino anak ralaa ri raja' Irodias) ondo' inggalan nano Irodias.

²⁶Intor raginio mangiluk bo kaga' guang ru raja' no, kaa' naka-pagibot io no am tambului no rano nokorongog am maaru' gayaan no. ²⁷Raja' Irodis nanusub sangulun saujor mongoi pangalap ra ulu ri Juanis. Ongoi ulun no am inggului' no i Juanis ralalom lamin pangaputan. ²⁸Inibit no ulu i ra rondo' talam, am taaki' no ra rala i, am taaki' ru rala i ulu no ra ina' nali. ²⁹Paat ru maamaya' ri Juanis rano nokorongog ra koson ra ginii, ongoyo' nilo alapo' bangkai i am lobongo'.

Nampaakan i Jisus ra limo ngaribu ngaulun

(Mat. 14.13-21; Luk. 9.10-17; Jua. 6.1-14)

³⁰Tauli rasul rali timinimung saguli' ri Jisus am nambala' Riso ondo' ngaangai' kinandoi am inila' nilo i. ³¹Masuang ulun matong am mugar ra giu' i, saboi kalo bo makapangkalan i Jisus am maamaya' No rali. Bagu indagu Io risilo, "Ibok! Ongoi takau ra intok masiluk, maa' ra itakau ak galama' am makatangus kau sangkinolor." ³²Am pamparau ilo ongoi ra intok masiluk.

³³Kaa' paat ra ilo mintor, masuang ulun makakito risilo am nakapandai ra katingkuangan nilo i. Ulun masuang intor ra ngaangai' bandar libung raginio nagisisimbul, saboi nakasigulu ilo po risilo. ³⁴Paat i Jisus masak, kakito No masuang kaga' ulun am makaasi' Io bo risilo, nga ilo koson ra domba kolondo' magagalung. Am talimpuun Io no mangila' risilo ra

masuang baal. ³⁵Paat ra io palunggai', ratong noyo maamaya' No rali Riso am indagu, "Masiluk intok ragitio am lumondom noyo. ³⁶Susubo' ulun rati mugar maa' raginio makapambali ilo ra akanon giu' ra pamagunan am pekan ondo' mangamaar ti."

³⁷Kaa' taam Io, "Akau maaru' mapaakan risilo!"

Indagu ilo Riso, "Kua, kalo nakapandai Kou kula' kinasuang ru ruit pambabali ra akanon ra ulun rati?"

³⁸Kaa' indagu Io risilo, "Kula' ngampila' ruti' soroi ramuyun? Kinami' ilai'!"

Kopongo nagilong indagu ilo, "Limo ngampila' ruti' am ruo ngaunor papait."

³⁹Susubo' No ulun rali mantutular ra rorondo' pantulibungan ra sakot no. ⁴⁰Panturung ilo pantutulibung, mokoondo' maatus ngaulun, mokoondo' limo ngoopor ngaulun. ⁴¹Am kaalap No limo ngampila' ruti' am ruo ngaunor papait no, pantingaa' Io ra rasawat am paringkuanang Io ri Aki Kapuuno'. Bagu piipilango' No ruti' no am pataaki' No ra maamaya' rali koson patayaron nilo ra ulun masuang. Koson niayuk ra ruo ngaunor papait no taa-tayaro' No ra ngaangai' ulun i. ⁴²Am ilo ngaangai' nakaakan saboi naasug. ⁴³Tauli luluro' ru maamaya' No rali suo ru ruti' am papait rano ondo' makasuang mopor am ruo ngambakul napanu'. ⁴⁴Suang ru unengkuyon ondo' minaya' pangakan i am limo ngaribu ngaulun.

Minugar i Jisus ra rasawat ru timug

(Mat. 14.22-33; Jua. 6.15-21)

⁴⁵ Kopongo ragili i Jisus nanusub ra maamaya' No rali, koson sumakoi ra parau magulu lumaup ra Bitsaida. Paat raginio niak nanusub lo ra ulun masuang muli'. ⁴⁶ Pakatuliar lo ak intor risilo, ongoi lo ra bulur koson makiasi'. ⁴⁷ Paat ra io molondom galing, parau no nakalintanga' ra tasik, kaa' i Jisus lakat ak poyo misasangulun ra lantur. ⁴⁸ Maimpal No ilo mapagon kaga' mangkabil nga mauma' nilo angin mapuor. Am olo-olo' lolot jam katalu am konom io susuab, mininggaar lo risilo am minugar rasawat ru timug, koson mansail risilo.^o ⁴⁹ Paat ilo magilong Riso minugar rasawat ru timug guang nilo lo ti manambung am pompogolok ilo. ⁵⁰ Nga paat ilo nakakito Riso nangalaa' ilo.

Kaa' nataki' i Jisus minindagu risilo, "Pongkoror kau! Pai' kau kalaa'! Aku i Jisus." ⁵¹ Bagu sakoi lo ra parau no am angin mapuor pana liminonos. Nangimuag ilo kaga', ⁵² nga kalo nakarati' ilo ra kaimuagan ra limo ngampila' ruti' i, am mailo ilo toojo makarati'.

Namabas i Jisus ra ulun marualan rano giu' ra libung ru Ginisarit

(Mat. 14.34-36)

⁵³ Pakalaup i Jisus am maamaya' No rano ra tasik, rukugi' nilo

parau no am asak ilo ra libung ru Ginisarit. ⁵⁴ Paat masak ilo ra parau mataki' ulun rano nakaulig ri Jisus. ⁵⁵ Pasisimbul ilo ra ngaangai' intok am ati ak karangangan nilo ra lo soroi, tumalimpuun ilo mamandas ra ulun marualan rali ra rasawat ru tilam nilono mongoi ri Jisus. ⁵⁶ Ati ak angayan No, pamagunan, pekan kaapoam bandar, ulun mapabantata' ra ulun marualan giu' ra tamu, am makitaak ilo Riso koson pokombongon ilo ayuk ra pompor ru bayang maawar Nanno. Am ngaangai' ulun ra nakakambong i, nababas.

Kaulayan ru kinamatuaan

(Mat. 15.1-9)

7 Kuukula' ngaulun tayar Parisi am mangingila' ra Ukum ri Musa' intor ra bandar Jirusalim liminimpu ri Jisus. ² Nakakito ilo ra maamaya' ri Jisus nangakan ra kalindu' nilo kalo mapasau, ioginio kalo mambagu' galing ra kalindu' sumugut ra kaulayan ru ugama Jaudi.

³ Nga ulun tayar Parisi rali nongondo' niayuk ra ulun Jaudi rali ra bokon, sumugut toojo ra kaulayan ru kinamatuaan nilo i. Kalo igondo' ilo pangakan ru kalo poyo makapambagu' galing sumugut ra kaulayan ondo' inaru' ⁴ Atan balion nilo intor ra pasar, kalo igondo' ilo pangakan ru kalo baguin poyo galing. Masuang poyo kaulayan binaya' nilo intor ra kinamatuaan nilo i koson ra mam-

^o mansail risilo; kaapoam: sumambaya' nsilo. ^p Atan balion nilo intor ra pasar, kaapoam: Pakauli' intor ra pasar, kalo mangakan ilo amun ru kalo mangimpasau ra inan nilai galama'

paliung ra sangkir, pinggan am kakamot tambaga'.⁴

⁵Ulun tayar Parisi rali am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali nangkuot ri Jisus, "Kua ra maamaya' Mu rano kalo maya' ra kaulayan ru kinamatuaan takau rali? Kua ilo mangakan kalo mambagu' galing toojo ra kalindu'?"

⁶Taam i Jisus risilo, "Motopot tupo kon ru nabi' Jisaya ramuyun, akau ti ulun maabau-abau! Koson binatang ru nabi' Jisaya, kon ri Aki Kapuuno',

'Bulu ragitio mongompor
Raki' ralalom ru ragu nilo,
kaa' guang nilono maalur
intor Raki'.

⁷Papalo nilo sumamba Raki',
nga mangila' ilo ra
kaulayan ru ulun,
koson ginio bo pangilaan Ku.'

⁸Inimpayan min pangilaan ri Aki Kapuuno' am gagayaan min bo tojojo ra kaulayan ru ulun."

⁹Indagu poyo i Jisus, "Mapandai kau mampaalig ra pangilaan ri Aki Kapuuno' ra kaulayan min galama'. ¹⁰Nga nakaindagu i Musa' ra galing i, 'Urumato' noyo ama' am ina' minno! Osoi ak mampaluta' ra ama' kaapoam ina' nano, maaru' ukumin ra potoyon!' ¹¹Kaa' mangila' kau, 'Amun ulun mindagu ra matuo nano, atan ondo' maaru' taakin ku ramuyun, nakapampataak aku noyo ri Aki Kapuuno'.' ¹²Nompoloso kau ra ulun ti intor ra kandoi nano mangindangan ra ama' am ina' nano. ¹³Ginio nga paat akau

mangila' ra kaulayan min ra ulun ra bokon, luluon min bala' ri Aki Kapuuno' am masuang poyo koson raginio binaal minno."

Baal ondo' mampajamol ra ulun

(Mat. 15.10-20)

¹⁴Bagu igondo' poyo piawo' ri Jisus ulun masuang rano, "Akau ngaangai', rongogo' am pakarati' kano ra ragu Kuno. ¹⁵Kolondo' rondo' intor ra lisar sumubol rala^llom ru sasangulun mampajamol riso, kaa' atan ondo' mingkual intor ra sasangulun, ginio noyo mampajamol riso. [¹⁶Amun makatalingo kau, pangkirongog tojojo!]"

¹⁷Paat ri Jisus nangiruan ra ulun masuang rano am subol ra rondo' baloi, maamaya' No rano nangkuot Riso arati' ru abig nii. ¹⁸Taam i Jisus risilo, "Akau niak koson ra ulun ra bokon. Kalo kia nakarati' kau? Kolondo' rondo' pana sumubol ra sasangulun intor ra lisar ru inan nano topot-topot mampajamol riso. ¹⁹Nga ondo' sumubol kalo maya' ra guang nano, kaa' sumubol ra tinai' nano am tauli mingkual poyo intor ra inan nano." (Am ondo' rinagu ri Jisus, nambala' Io ra ngaangai' akanon maakan.)

²⁰Tungguli' poyo ri Jisus ragu Nano, "Atan ondo' mingkual intor ra guang ru sasangulun, ginio noyo mampajamol riso. ²¹Nga intor ra guang nano mingkual pangkaraan malaat ondo' mangayat riso mambaal ra kalaatan: koson

⁴ Ralalom kuukula' naskah nakalair ruangin: am kaalangan. ^l Kuukula' naskah nakalair mokoondo' ra ayat ragitio.

mansasawa', mantakou, mam-patoi, ²²lumapau, kumaluluung, mambaal ra makauyuyu', mam-paruung, mangusolon, manimbaal ra ragu, masumbung, bungas am atan ak kalaatan. ²³Baal ondo' malaat nii, mingkual intor ra guang am ginio noyo ondo' mam-pajamol riso."

Pangintapatan ru sangulun ruandu'

(Mat. 15.21-28)

²⁴Bagu ugar i Jisus intor raginio am ongoi ra libung mamaar ra bandar Tirus. Subol Io ra rondo' baloi, nga kalo masaga' Io ra ulun makatutun ra ayanan Nano. Kaa' rinatangan Nali kalo naalap ra ali'. ²⁵Ati ka ratong bo sangulun ina' ondo' anak ruandu' nano sinubol ru riwato, naala' ra ondo' binaal ri Jisus. Bagu ratong io am igulatur ra tuma' ru kalayam ri Jisus. ²⁶Kitaakon no i Jisus mam-pagiru' ra riwato intor ra inan ru anak nano. Ruandu' no sangulun latok intor ra Siria ondo' inanak ra libung Pinisia. ²⁷Kaa' taam i Jisus riso, "Polosoo' noyo lalaing rati magulu kaasug, nga kalo moonsoi akanon ru lalaing alapon am papatiro' ra uku'."

²⁸Kaa' taam ruandu' no, "Topot; tuan. Kaa' uku' ondo' saau ru mija' no mangakan niayuk ra tipopol ondo' ratuin ru lalaing rano!"

²⁹Bagu indagu i Jisus ra ruandu' no, "Nga taaman muni, ugar no raino nga riwato no miningkual noyo intor ra anak muno!"

³⁰Uli' ruandu' no ra baloi am ilai' no anak nano liminuya' ra

kaalangan no am motopot riwato i miningkual noyo intor ra anak i.

Namabas i Jisus ra sangulun bobou am nabarat

³¹Kopongo ragili iruani' ri Jisus libung ru Tirus am pansail Io ra bandar Sidon am libung ru Mopor Pekan mongoi ra Tasik Galilia. ³²Giu' ra Mopor Pekan kuukula' ngaulun nangaak sangulun bobou am nabarat patuumon ri Jisus. Kitaakon nilo i Jisus mapabanta' ra kalindu' Nano ra ulun no. ³³Patuliaro' ri Jisus ulun no intor ra ulun masuang, pasilongo' no tutulu' Nano ra karuo-ruo talingo ru ulun no. Bagu pantiwog i Jisus am tiwog Nano pinapiir No ra rila' ru ulun no. ³⁴Kopongo raginio pantingaa' am pampalaa i Jisus bagu indagu ra ulun no, "Ipata!" Ondo' arati' no 'Kaukab no!'

³⁵Paat ragili niak ulun no mokerongog am kalo bo mokotog rila' nano bagu makasail io toojo mindagu. ³⁶Bagu pangampol i Jisus ra ulun rano, kalo mantunung ra ondo' nasauk no ra osoi ak pana. Kaa' mampagaai-gaai ayuk risilo mantutunung. ³⁷Am ngaangai' ondo' nokorongog no nangimuag kaga'. Indagu ilo, "Moonsoi toojo baalon Nano, ondo' barat mokerongog am bobou makaindagu."

Nampaakan i Jisus ra apat ngaribu ngaulun

(Mat. 15.32-39)

8 Paat ragili masuang toojo ulun timinimung am kolondo' akanon nilo. Piawo' ri Jisus maamaya' No rano am indagu Io, ²"Makaasi'

Aku toojo ra ulun rati. Nataluan ilo noyo minaya' ritakau am raino ti nakayaan ilo no ra akanon. ³Amun susubon Ku ilo muli' ra ilo naitilan, maaru' malausan ilo ra tanga' ru ralan, nga mokoondo' risilo minatong intor ra maalur."

⁴Taam maamaya' No rano, "Ati koson maguyum risilo ra akanon ra intok masiluk ti?"

⁵Pangkuot i Jisus risilo, "Kula' ngampila' ruti' soroi ramuyun?"

Taam ilo, "Tulu' ngampila'."

⁶Bagu susubo' No ulun masuang rano mantuturung ra tana'. Bagu alapo' No ruti' tulu' ngampila' no pogompor lo ri Aki Kapuuno', pipilango' No am patayari' ra maamaya' No rano ra ulun masuang i. ⁷Mokoondo' ilo niayuk kuukula' ngaunor papait malumot. Kopongo i Jisus nogompor ri Aki Kapuuno', susubo' No maamaya' No rali manayar koson niayuk ra ruti' i. ⁸Ngaangai' nilo nangakan suku' naasug. Tauli, luluro' ru maamaya' No rano suo ru akanon no, tulu' poyo ngambakul napanu'. ⁹Suang ru ulun nangakan no am olo-olo' apat ngaribu ngaulun. Bagu susubo' ilo ri Jisus mugar. ¹⁰Parayus lo am maamaya' No rano sakoi ra parau am mongoi ra libung ru Dalmanuta'.

**Ulun tayar Parisi rali
makitaak ri Jisus mambaal
ra kaimuagan**
(Mat. 16.1-4)

¹¹Bagu ratong ulun tayar Parisi rali am makimantaam ilo ri Jisus. Koson mangkinam Riso, kitaakon nilo i Jisus mambaal rondo' kai-

muagan koson mapainono' ra lo sinusub ri Aki Kapuuno'. ¹²Pampalaa i Jisus am indagu, "Kua pakitaak kau ra kaimuagan? Mindagu Aku ramuyun, sotopot no akau ti kalo pakitonon Ku ra kaimuagan."

¹³Iruani' ilo ri Jisus am sakoi saguli' ra parau am laup ra sandaup ru tasik.

**Ragi ru ulun tayar Parisi am
tayar Irodís**
(Mat. 16.5-12)

¹⁴Kabuoi ragili, bagu napandayan ru maamaya' ri Jisus rano ra ilo nakalilian nagibit masuang ruti'. Mokoondo' sampila' ak ruti' soroi risilo ralalom ru parau nilono. ¹⁵Bagu nampakara' i Jisus risilo, ragu No, "Ilalai' min ragi ru ulun tayar Parisi am tayar Irodís."

¹⁶Nangkakara' am minindagu ilo ra rondo' am bokon, "Mindagu lo koson raginio nga itakau ti kolondo' ruti'!"

¹⁷Nakapandai i Jisus ra atan ondo' rinagu nilo, am ginio ra lo minindagu risilo, "Kua sunuro' min ra akau kolondo' ruti'? Kalo poyo kia nakapandai am nakarati' kau? Talingo kau kia ru kingkilat?"

¹⁸Makamoto kau! Kalo kia makakito kau? Makatalingo kau! Kalo kia mangkironog kau? Kalo bo kia makara' min, ¹⁹paat ra Aku namimilang ra limo ngampila' ruti' i, paakanin ra limo ngaribu ngaulun? Kula' ngambakul suo ru akanon linulur minni?"

Taam ilo, "Mopor am ruo ngambakul."

²⁰"Am poyo paat ra Aku namimilang ra tulu' ngampila' ruti'

paakanin ra apat ngaribu ngaulun i, kula' ngambakul suo ru akanon linulur minni?"

Taam ilo, "Tulu' ngambakul."

²¹ Pangkuot poyo i Jisus risilo, "Lakat ak poyo kia akau kalo makarati?"

Namabas i Jisus ra ulun bolou giu' ra Bitsaida

²² Kabuoi ragili pakasuku' noyo i Jisus am maamaya' No rano ra Bitsaida. Ulun rano nangaak ra sangulun bolou paumaan ri Jisus am kitaakon nilo i Jisus mapabanta' ra kalindu' nano ra ulun bolou no. ²³ Aako' ri Jisus kalindu' ru bolou no am ibito' mingkual ra pekan no. Bagu tiwagi' ri Jisus mato ru bolou no am pabantaa' kalindu' Nano ra mato ru ulun no, bagu pangkuot, "Makakito kono kia ra atan-atan?"

²⁴ Pagilong ulun no am indagu, "Iou, makakito aku ra ulun mugar-ugar, kaa' koson ak ra puun tataun."

²⁵ Pabantaa' poyo ri Jisus kalindu' Nano ra mato ru ulun no. Ponontong ulun no am makakito bo am makaulig io toojo. ²⁶ Kalupus raginio susubo' io ri Jisus muli' ra baloi nali am bilini' No, "Pai' no saguli' ra pekan raginio."

Pangiawan ri Pitrus ri Jisus

(Mat. 16.13-20; Luk. 9.18-21)

²⁷ Kalupus raginio i Jisus am maamaya' No rano minongoi ra kuukula' pamagunan libung ru Kaisaria Pilipi. Tanga' ru ralan pangkuot i Jisus ra maamaya' No rano, "Osoi Aku ti, rokoon ru ulun?"

²⁸ Taam ilo, "Mokoondo' ulun mindagu, Okou i Juanis Mampariu'. Mokoondo' poyo bokon mindagu, nabi' Ilia am niayuk bokon mindagu, sangulun nabi'."

²⁹ "Kaa' akau galama', osoi Aku ti?"

Taam i Pitrus, "Okou noyo Kristus, Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'!"

³⁰ Bagu pangampol i Jisus risilo koson kalo mantunung ra osoi osoi ak ra osoi lo sotopot no.

Nambala' i Jisus ra kaimboloon am patayan Nano

(Mat. 16.21-28; Luk. 9.22-27)

³¹ Kalupus ragili, tumalimpuun i Jisus mangila' ra maamaya' No rano, "Anak ru Ulun maaru' masuang imbolo', anggalon Io ru tingganai ru ulun Jaudi rano, tingganai imam Jaudi rano am mangingila' ra Ukum ri Musa' rano. Potoyon Io, kaa' malupus kataluan, bayagon Io saguli'." ³² Riansak toojo ri Jisus ra Io nambala' ra maamaya' No rano. Kulayuso' ri Pitrus i Jisus ra sangkiingan am sawayo' No. ³³ Kaa' kailio' ri Jisus maamaya' No rano am sangiti' No i Pitrus. Indagu Io, "Pagiru' intor raki', okou Tingganai ru riwato! Pamaguangan mu-no pamaguangan ru ulun, sala' ka pamaguangan ri Aki Kapuuno'."

³⁴ Kabuoi raginii, piawo' ri Jisus ulun masuang rano am maamaya' No rano. Indagu Io risilo, "Moo-nong ulun masaga' maya' Raki', lilianin no kasagaan nano galama' am mansaan io ra salip nano am maya' Raki'." ³⁵ Nga osoi ak kalo

masaga' mampataak ra kaayagan no, io no matatakan ra kaayagan ondo' motopot. Kaa' osoi ak mampataak ra kaayagan nga aku am Tanou Moonsoi intor ri Aki Kapuuno', makaalap ra kaayagan ondo' motopot. ³⁶Atan onong ru ulun makaalap ra ngaangai' kuliamos ru tana' ti, kaa' matatakan io ra kaayagan nano? ³⁷Nga atan kiam ondo' mataakan no ra alig ru painawo nano? Maaru' kolondo'. ³⁸Nga osoi ak mauyu' mangiou Raki' am pangilaan Ku ra taatanga' ru ulun ondo' kalo bo mangintopot am makatula ti, Anak ru Ulun pana mauyu' mangiou ra ulun raginio paat Io matong ralom katulayan ru Ama' Nano, sumbayaan ru masundu matulairano."

9 Indagu poyo Io risilo, "Balain takamin, sotopot no mokoondo' poyo ulun ragiti kalo matoi saboi ra makakito ilo ri Aki Kapuuno' mamarinta am maka kuasa'."

Natulayan ri Jisus

(Mat. 17.1-13; Luk. 9.28-36)

²Kalupus onom ngoorou ibito' ri Jisus i Pitrus, i Jakubus am i Juanis am pabaya' ilo pagaloi ra rondo' gunung masawat. Ilo ak apat ngaulun ra giu' i. Bagu balui baal ri Jisus ra talupak ru mato nilo. ³Am binayang Nali mapulak kaga' am kukuliat ak. Kolondo' sangulun pana ra tana' ti makapampupu' ra kinapulak ru bayang koson raginio. ⁴Kakito nilo bo i Ilia nabaya' ri Musa', ilo ruo ti nakimansunur ri Jisus. ⁵Indagu i

Pitrus ri Jisus, "Mangingila', mapara' pi bo bansuk mai soroi ra intok ragitio. Moonsoi manirong akai talu kalukub: rondo' Rirun, rondo' ri Musa' am rondo' ri Ilia." ⁶Minindagu io koson raginii nga kalo nakapandai io atan sotopot raguon no, nga malaa' i Pitrus am karuo ngaulun rangan nano.

⁷Ratong bagu gaun nangulumput risilo am intor ra ralom ru gaun no norongog nilo bolos: "Gitio noyo Anak Kutu ondo' tagamin Ku, rongogo' min Io!" ⁸Indibok ilo pampulolou ra libung no, kaa' kolondo' sangulun pana nakito nilo nababaya' risilo ondo' ak am i Jisus sangulun.

⁹Paat nambusul ilo intor ra gunung no, nangampol i Jisus risilo, "Pai' min tunungo' ra osoi ak pana ondo' nakito min nii, saboi Anak ru Ulun lumuat intor ra kapatayan."

¹⁰Inintopot nilo bilin nii liliwa' nilo mansusunur atan nua' arati' ru ragu "Lumuat intor ra kapatayan." ¹¹Pangkuot ilo ri Jisus, "Kua mangingila' ra Ukum ri Musa' rano minindagu ra maaru' i Ilia matong pagulu am bagu Anak ru Ulun?"

¹²Taam i Jisus, "Topot, i Ilia matong pagulu koson momongo ra ngaangai' no, kaa' ati kulaan ra Anak ru Ulun? Nogondo' ra binatikan ralom ru Alkitab ra Io imboloon am anggalon ru ulun. ¹³Balain takamin, i Ilia nakaratong noyo am ulun rali nambaal ra atan ak kasagaan nilo riso, nogondo' ra binatikan ralom ru Alkitab tutunungon intor ri Ilia."

**Namabas i Jisus ra sangulun
lalaing sinubol ru riwato**
(Mat. 17.14-21; Luk. 9.37-43a)

¹⁴Paat ri Jisus, i Pitrus, i Jakubus am i Juanis siminaguli' ra maamaya' No ra bokon rali, ilai' nilo masuang ulun liminimpu risilo. Kuukula' ngaulun mangingila' ra Ukum ri Musa' mantataam ra maamaya' No rano. ¹⁵Kakito ulun masuang rano ri Jisus, nangimuag am nasimbul ilo minuma' Riso. ¹⁶Pangkuot i Jisus ra maamaya' No rano, "Atan nantaaman min ra mangingila' ra Ukum ri Musa' ranii?"

¹⁷Sangulun intor ra ulun masuang rali timinaam, "Mangingila', nagibit aku ra lalaing kuno Rirun, nga sinubol io ru riwato am bobou bo. ¹⁸Paat riwato no sumubol riso, inan nano migigiampas ra tana', manamputa' kabang nano, manguritot ripon nano am ngaangai' inan nano kumotog. Nakiindangan aku ra maamaya' Mu rati mampagiru' ra riwato no, kaa' kalo naalap nilo."

¹⁹Indagu bo i Jisus risilo, "Topot-topot noyo akau ti kolondo' pangintapatan! Nabuoi Aku noyo minayan ramuyun am kalo poyo mangintopot kau. Ati kulaan Aku tumaan ramuyun? Ibito' lalaing no ragiti!" ²⁰Ibito' nilo bo lalaing nii ri Jisus.

Pakakito ak riwato no ri Jisus, pokoroyo' no inan ru lalaing no saboi naratu' pagiluluir ra tana' am nanamputa' kabang nano. ²¹Bagu pangkuot i Jisus ra ama' ru lalaing no, "Kula' noyo buoi io koson ragino?"

Taam ama' ru lalaing i, "Intor ak poyo ra io boborok! ²²Masalok riwato no mangkinam mamatoi riso am paratuon ralalom ru apui am timug. Pakaasi' no ramon. Indangano' akai ru maalap Mu ak!"

²³Taam i Jisus, "Atan? Amun maalap Ku? Osoi ak mangintopot ri Aki Kapuuno', ngaangai' maalap no kabaal."

²⁴Golok bo ama' ru lalaing no, "Tuhan, mangintopot aku kaa' indangano' aku koson mangintopot aku poyo tojojo!"

²⁵Paat i Jisus nakakito ra ulun masuang mongoi limpu, susubo' No riwato no, "Riwato mampakabarat am mompokobobou, susubon tokou mingkual intor ra lalaing ti am pai' no subol saguli!"

²⁶Riwato no nompogolok am pagiam paso' inan ru lalaing no, am bagu miningkual. Lalaing no kolondo' pongkotoi saboi ngaangai' ulun minindagu, "Minatoi io no!" ²⁷Kaa' guuto' ri Jisus longon ru lalaing no am indangano' no migor. Am bigor bo lalaing i.

²⁸Subol i Jisus am maamaya' No rano ra baloi. Paat ilo-ilo ayuk kua ti' ru maamaya' No rano i Jisus, "Kua kalo naalap mai ra unjau riwato i?"

²⁹Taam i Jisus, "Riwato koson raginio kalo maalap ra unjau ru kalo makiasi' kau ri Aki Kapuuno'."

**Nambala' poyo i Jisus ra
patayan Nano**

(Mat. 17.22-23; Luk. 9.43b-45)

³⁰Iruani' ri Jisus am maamaya' No rali intok raginio, am ugar ilo pansail ra libung ru Galilia. Marara' i Jisus ra ulun rali makapandai

ra ati Io, ³¹ nga mangila' Io ra maamaya' No rano. Kon no, "Anak ru Ulun pataakon ra ulun, rokopon am potoyon nilo Io. Kaa' malupus kataluan lumuat Io saguli!"

³² Maamaya' ri Jisus rano kalo nakarati' ra pangilaan ragitio am malaa' ilo mangkuot.

Osoi sotopot no maatang?

(Mat. 18.1-5; Luk. 9.46-48)

³³ Pakasuku' ilo ra pekan Kapirnaum am umpos ilo ra baloi. Pangkuot i Jisus ra maamaya' No rali, "Atan kia sinunur min. ra tanga' ru ralan ra raitij' ni?"

³⁴ Nongkoror ilo ak nga naga-gansang ilo ra tanga' ru ralan ra osoi maatang toojo risilo. ³⁵ Panturung i Jisus,⁵ bagu piawo' No koopor am ruo ngaulun maamaya' Nano. Indagu Io risilo, "Ulun ondo' masaga' ra maatang toojo, maaru' io tumauli am masuk ra ulipon ra ngaangai' ulun." ³⁶ Kalupus ragili pangalap i Jisus sangulun lalaing am pabigoro' ra taatanga' nilono. Ganggali' No lalaing no am indagu risilo, ³⁷ "Osoi ak mangapu ra lalaing koson ragitio nga mangintopot Raki', arati' no mangapu io Raki'. Am osoi ak mangapu Raki', sala' ka Aku ayuk, kaa' i Aki Kapuuno' poyo ondo' nanusub Raki' apuon no."

Osoi kalo manggal ritakau, io no bala takau

(Luk. 9.49-50)

³⁸ Indagu i Juanis ri Jisus, "Mangingila', nakakito akai ra sangulun

nampagiru' ra riwato ralalom ru inggalan Mu. Am inggalari' mai io nga io sala' ka bala takau."

³⁹ Kaa' indagu i Jisus, "Pai' min inggalari' io, nga kolondo' sangulun pana mambaal ra kaimuagan ralalom ru inggalan Ku am sangkinolor raginio magugulas io Raki'. ⁴⁰ Nga osoi kalo manggal ritakau, io no bala takau. ⁴¹ Balain takamin! Osoi ak mapainum ramuyun ra akau maamaya' Raki', ulun no maaru' makaalap ra ampos nano."

Baal mangkinibit ra tula

(Mat. 18.6-9; Luk. 17.1-2)

⁴² "Osoi ak mangkinibit ra sangulun intor lalaing rati kalo bo mangintopot Raki', moonsoi batu maayo pobongkoson ra liog ru ulun no am patapungon ra raat no. ⁴³ Amun kalindu' muno mangkinibit rirun ra tula, pungguo' noyo kalindu' no! Moonsoi poyo okou maayag ra sakalinduan, kaa' okou ruo kalindu' am paumposon ra naraka, ralalom ru apui mantilayun. [⁴⁴ Giu' no ulor kalo matoiatoi am apui kalo malaalasa'.]" ⁴⁵ Am amun kalayam muno mangkinibit ra tula, pungguo' io no! Moonsoi poyo okou maayag ra sangkalayaman ak, kaa' okou ruo kalayam paumposon ra naraka. [⁴⁶ Giu' no ulor kalo matoiatoi am apui kalo malaalasa'.]" ⁴⁷ Am amun mato muno mangkinibit ra tula kuolo' noyo mato nol Moonsoi poyo mumpos ra Tana' Bagu ri

⁵ panturung: Paat ragali, ulun Jaudi nanturung amun mangila' [†] Kuukula' naskah nakalair mokoondo' ra ayat ragitio [‡] Kuukula' naskah nakalair mokoondo' ra ayat ragitio.

Aki Kapuuno" ra samataan ayuk, kaa' okou ruo mato paumposon ra naraka. ⁴⁸ Giu' no ulor kalo matoiatoi am apui kalo malaalasa'.

⁴⁹ Koson ra taak impasawin ra usi', moonong ulun impasawin ra apui.

⁵⁰ Usi' moonsoi, kaa' amun mapalo usi' no, ati koson kaasinon saguli'?

Tilu kano ra usi', ioginio mobobonsoi kau ra rondo' am bokon."

Pangilaan ri Jisus ra pangalian

(Mat. 19.1-12; Luk. 16.18)

10 Kopongo ragili, ugar i Jisus intor ra intok no am ongoi ra Judia ondo' sandaup ru Sungoi Jordan. Masuang ulun minatong am liminimpu poyo ri Jisus am koson ra kailandaman No mangila' lo risilo.

² Kuukula' ngaulun tayar Parisi minatong koson mangkinam ri Jisus. Pangkuot ilo, "Sumugut ra Ukum ri Musa', ioginio ukum ru ugama takau, iowon kia sangulun mangali ra andu' nano?"

³ Taam i Jisus ra mangkuot risilo, "Atan guat parinta tinaak ru nabi' Musa' ramuyun?"

⁴ Taam ilo, "I Musa' nangiou koson sasangulun mangali ra andu' nano kaa' mambatik io galing ra surat pangalian."

⁵ Indagu i Jisus risilo, "I Musa' namatik ra undang raginio nga akau ti mokotog ulu. ⁶ Kaa' paat ra talimpun i, paat i Aki Kapuuno' namingkal ra tana' ti, kon ru Ki-

tab, 'I Aki Kapuuno' nambaal risilo unengkuyon am ruandu'. ⁷ Ginio nga ra sasangulun unengkuyon makasuai ra matuo no rano am masimpung ra andu' nano,^w ⁸ am karuuruo no maangun rondo'. Amun koson raginio sala' ka ruo ilo kaa' rondo'. ⁹ Am ilo ondo' kinorondo' ri Aki Kapuuno', pai' ilo noyo pantuliaro' ru ulun."

¹⁰ Pakauli' ilo ra baloi, pangkuot maamaya' rano ri Jisus ra pagagalian ti. ¹¹ Indagu i Jisus risilo, "Osoi mangali ra andu' nano am bagu maguot ra ruandu' ra bokon, ulun no lumapau ra andu' galing nano. ¹² Am koson niayuk ra ruandu' mangali ra ralaki nano am bagu mangindalaki ra bokon, io pana lumapau niayuk."

Namarakat i Jisus ra kuukula' ngaulun lalaing

(Mat. 19.13-15; Luk. 18.15-17)

¹³ Mokoondo' kuukula' ngaulun nagibit ra lalaing patuumon ri Jisus ra mapabanta' ra kalindu' Nano koson mamarakat risilo. Kaa' maamaya' ri Jisus rano siminangit ra ulun rali. ¹⁴ Pakakito i Jisus, sangit lo am indagu ra maamaya' No rano, "Polosoo' ak lalaing rano matong Raki'! Pai' min ingai' ilo, nga ulun koson ra lalaing rati noyo masuk ra ulun ri Aki Kapuuno' rano. ¹⁵ Balain takamin! Sotopot no Osoi kalo mangapu ra pamarintaan ri Aki Kapuuno' koson ra sangulun lalaing, ulun no kalo masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'." ¹⁶ Kopongo mininda-

^v Tana' Bagu ri Aki Kapuuno', Harfiah Pamarintaan ri Aki Kapuuno' ^w Kuukula' naskah nakalar kolondo' ra. masimpung ra andu' nano

gu, ganggali' ri Jisus lalaing rali, bagu pabantaa' kalindu' Nano risilo koson mamarakat risilo.

Ulun langkaya'

(Mat. 19.16-30; Luk. 18.18-30)

¹⁷ Paat i Jisus minintor, nanunggul ra pangkiralanan nano, ratong sangulun nasisimbul rumampot Riso. Ulun no minigulatur ra pinaguluan ri Jisus am pangkuot, "Mangingila' ra moonsoi, atan maaru' baalon ku koson mokoowot ra kaayagan ondo' motopot am mantilayun?"

¹⁸ Taam i Jisus, "Kua guat inggalani' mu Aku ra moonsoi? Kolondo' sangulun pana moonsoi kaa' rondo' ayuk i Aki Kapuuno'. ¹⁹ Okou maaru' makapandai ra susuban ri Aki Kapuuno': 'Pai' pampatoi, pai' lapau, pai' pantakou, pai' panguu' ra ulun bokon amun kalo motopot, pai' pamparuung, urumato' noyo ina' am ama' muno.' "

²⁰ Bagu taam ulun no, "Mangingila', intor ra aku mamulok ak poyo, ngaangai' susuban raginio ginagaya' ku noyo."

²¹ Kaa' pagilong i Jisus ra ulun no am maansayan riso, bagu indagu, "Rondo' ak bo kalo nabaal mu. Ugar no am talano' kuliamos muno, am tatayaro' ruit no ra ulun kunsikang, bagu makakuliamos kou giu' ra suruga'; bagu saguli' ragiti am baya' Raki'." ²² Pokorongog ra ragu ri Jisus no, ulun no mangiluk toojo guang nga kuliamos nano masuang.

²³ Bagu ponontong i Jisus ra maamaya' No rali am indagu, "Mapara' bo pagon ru ulun langkaya' masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'!"

²⁴ Maamaya' No rano mangimuag nokorongog ra ragu ri Jisus nii. Kaa' indagu lo poyo, "Anak kau, mapagon toojo masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'! ²⁵ Matasu' poyo sanginan unta sumubol ra luang ru jarum intor sangulun langkaya' makaumpos ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'."

²⁶ Maamaya' ri Jisus rali mangimuag toojo ra pangilaan' No am bagu pangkuot ilo ra rondo' am bokon, "Amun koson poyo ragino osoi ak bo bayagon?"

²⁷ Ponontong i Jisus risilo am indagu, "Ginio kalo mabaal ru ulun, kaa' kolondo' kalo mabaal ri Aki Kapuuno'. Ngaangai' mabaal No."

²⁸ Bagu indagu i Pitrus, "Ilai', ngaangai' iniruanan mai am baya' Rirun."

²⁹ Taam i Jisus, "Balain takamin ra sotopot no, osoi ondo' nangiruan ra pamagunan nano kaapoam pinongkotob no ra ungkuyon kaapoam ruandu', ina', ama' kaapoam lalaing no rano, kaapoam lanau am umo nano nga maya' io Raki' am nga mampasaboi ra Tanou Moonsoi no; ³⁰ Am paat ra raino ti ulun no maaru' makaalap maatus poyo ruli'. Maruangan poyo ayanan, pinongkotob ra ungkuyon kaapoam ruandu', ina', lalaing no rano, lanau am umo nano am maimbolo' niayuk. Am orou tauli no makaalap ulun no ra kaayagan motopot am mantilayun. ³¹ Kaa' masuang ulun ondo' raino ti sumigulu, tumauli ilo am masuang ulun ondo' raino ti tumauli, sumigulu ilo."

Kaintalu nambala' i Jisus ra patayan Nano

(Mat. 20.17-19; Luk. 18.31-34)

³² I Jisus am maamaya' No rali mangkiralan mongoi ra Jirusalim. I Jisus minugar siminigulu risilo am maimamang ilo ngaangai'. Am ulun rano ondo' siminunu' risilo i pana nangalaa'. Igondo' poyo piawo' ri Jisus koopor am ruo ngaulun maamaya' No rali ra sangkiingan am pambala' lo risilo ra atan ondo' masuk Riso no. ³³ Kon no, "Rongogo' min. Rano mongoi takau ra Jirusalim. Giu' i Anak ru Ulun pataakon ra tingganai imam Jaudi rano am mangingila' ra Ukum ri Musa' rano. Ukumin nilo lo ra potoyon am pataakin nilo ra ulun sala' ka Jaudi. ³⁴ Mangiis ilo Riso, tiwagin lo, loposon lo, potoyon lo kaa' malupus kataluan maayag lo saguli'."

Kitaakon ri Jakubus am i Juanis

(Mat. 20.20-28)

³⁵ Bagu i Jakubus am i Juanis, anak ilo ri Jibidius, mininggaar ri Jisus am indagu ilo Riso, "Mangingila', makiindangan akai Rirun!"

³⁶ Pangkuot i Jisus risilo, "Atan pakiindanganan min Raki'?"

³⁷ Taam ilo, "Paat Okou mamarinta mabaya' ra kuasa' matulai moogot akai manturung ra pamiris^x am kait Muno."

³⁸ Taam i Jisus, "Akau ti kalo makapandai atan gogoton min-

no. Makakau' kau kia manginum ra sangkir kaimbloon ondo' maaru' inumon Ku? Makakau' kau kia manguma' ra pampariwan kaimbloon ondo' maaru' umaan Ku?"

³⁹ Taam ilo, "Makakau' akai."

Indagu poyo i Jisus risilo, "Maaru' manginum kau ra sangkir kaimbloon ondo' maaru' inumon Ku am manguma' kau ra pampariwan kaimbloon ondo' maaru' umaan Ku. ⁴⁰ Kaa' osoi ondo' tumurung ra pamiris am kait Kuno sala' ka Aku mangatang. I Aki Kapuuno' mangatang osoi panturungan ra intok raginio."

⁴¹ Paat mopor ngaulun maamaya' ri Jisus ra bokon no nokorongog raginio, siminangit ilo ri Jakubus am i Juanis. ⁴² Bagu piawo' ilo ngaangai' ri Jisus am indagu lo, "Napandai kau ra tingganai ru ulun ondo' kalo makaulig ri Aki Kapuuno' mamarinta mami-si' am manginjang tojojo ra mamagun nilono. ⁴³ Kaa' akau ngai' kalo koson raginio. Amun sangulun intor ramuyun moogot sumauk ra maatang, musiti' maangun io ra ulipon ru bokon. ⁴⁴ Am amun osoi ak intor ramuyun masaga' masuk ra kasaa', musiti' maangun io ra ulipon ru ngaangai'. ⁴⁵ Nga Anak ru Ulun no pana kalo minatong koson maninggalanai ra ulipon, kaa' lo galama' sumauk ra ulipon am mampataak ra painawo Nano koson mamayag ra masuang ulun."

^x manturung ra pamiris. Muno: Maya' ra kaulayan ru ulun Jaudi, ondo' urumaton am makakuasa' ak manturung ra tampilon ra pamiris

Pamagunan Bitania (11.1)

Namabas i Jisus ri Bartimius ondo' nobolou

(Mat. 20.29–34; Luk. 18.35–43)

⁴⁶ Bagu pakasuku' i Jisus am maamaya' No rano ra bandar Jiriko. Am paat ilo mingkual intor ra bandar no, saguguluyur ulun masuang maya' risilo. Mokoondo' sangulun nobolou nanturung makikitaak ra kiing ru ralan. Inggalan nano i Bartimius, anak ri Timius. ⁴⁷ Pokorongog io ak ondo' mansail no am i Jisus, ulun Najarit, pompogolok io, "Jisus, Anak ru raja' Daut! Pakaasi' no raki'!"

⁴⁸ Sinangitan io ru ulun masuang, pongkororon io. Kaa' kongsongowon no poyo golok nali, "Anak ru raja' Daut! Pakaasi' no raki'!"

⁴⁹ Uog i Jisus bagu indagu, "Piawo' io nga!"

Piawo' nilo nobolou no kon nilo, "Pai' pagalabo, luat no mam-piau lo rirun."

⁵⁰ Aluso' ru ulun bolou no bayang maawar nano am patiri', bagu indibok bigor am rapog ri Jisus.

⁵¹ Pangkuot i Jisus, "Atan kitaakon mu Raki'?"

Taam nobolou no, "Mangingila', masaga' aku makakito."

⁵² Indagu i Jisus, "Ugar no, nga mangintopot kou Raki' mababas kou noyo."

Paat ragili niak makakito bo ulun no. Bagu baya' io ri Jisus nangkiralan.

Inurumat toojo i Jisus sumubol ra bandar Jirusalim

(Mat. 21.1–11; Luk. 19.28–40;
Jua. 12.12–19)

11 Paat maar makasaboi ra Jirusalim, nakasuku' ilo ra

libung ru pamagunan Bitpagi am Bitania, giu' ra kiing ru Bulur Jaitun. Giu' i susubo' ri Jisus ruo ngaulun maamaya' Nali.² am pambilin: "Ongoi kau ra pamagunan ra giu' no. Makasuku' kau ra giu' no makakito kau ra sanginan anak kaladai ondo' kalo igondo' sakai' ru ulun. Bugali' min anak kaladai no am ibito' min ragiti.³ Am amun mokoondo' ulun mangkuot ramuyun ra akau mamugal ra anak kaladai no, balai' min, 'Makapakuan Tuhan ragitio am pasagulion No ra mataki'." "

⁴Karuruo ngaulun maamaya' Nali pana minongoi am kakito nilo sanginan anak kaladai rinukugan ra kiing ru ralan tuma' ru kulobon ru baloi. Am bugali' nilo bo. ⁵Kuukula' ngaulun ondo' siminoroi ragili nangkuot risilo, "Kua bugali' min anak kaladai no? Atan pakuan min?"

⁶Balai' nilo ulun rali ra atan nanusuban ri Jisus risilo am polosoo' ilo ak bagu ru ulun rali nagibit ra anak kaladai i. ⁷Paat ra anak kaladai i nakasuku' ri Jisus, apini' nilo bakulung ru anak kaladai i ra bayang nilai am sakoi bagu i Jisus. ⁸Masuang ulun nangapin ra ralan i ra bayang maawar nilai, am bokon i nangalap ra bulisang ru tataun ondo' inalap intor ra umo am pabantaa' nilo ra tanga' ru ralan. ⁹Ulun rano ondo' minugar ra pinaguluan am tinaulian ngaangai' giminolok, "Omporo' noyo i Aki Kapuuno'! Kabarakat noyo Io ondo' minatong ralalom inggalan ru Tuhan! ¹⁰Kabarakat noyo pamarintaan No ra orou matong

no — pamarintaan ru raja' Daut kinamatuaan takau! Omporo' noyo i Aki Kapuuno'!"

¹¹Pakasuku' ra Jirusalim, parayns. Io subol ra Baloi Tuhan am pulolowo' No ngaangai'. Paat ragili tumalimpuun noyo lumondom, miningkual Io am maamaya' No rali minongoi ra Bitania.

Ibot ri Jisus ra sampuun ara

(Mat. 21.18-19)

¹²Io suabon, paat ilo minugar intor ra Bitania, naitilan i Jisus. ¹³Intor ra maalur nakito No sampuun ara ondo' maawas raun no. Ongoyo' No ilai' ru mokoondo' kawa'. Kaa' pakasuku' ra puun ru ara i, ilai' No raun ak, nga paat ragili kalo poyo pangkawaan ru ara. ¹⁴Ragui' bagu ri Jisus puun ru ara i, "Intor raino kolondo' sangulun pana mangakan ra kawa' intor rirun ti!"

Ngaangai' maamaya' ri Jisus nokorongog ra ragu i.

Sumubol i Jisus ra Baloi Tuhan

(Mat. 21.12-17; Luk. 19.45-48;

Jua. 2.13-22)

¹⁵Pakasuku' ilo ra Jirusalim, ongoi i Jisus ra Baloi Tuhan am tumalimpuun mampagiru' ra ngaangai' ulun ondo' mantalan am mambali ra giu' i. Mija' ru ulun mangangalig ra ruit rano am pantuturungan ru ulun mantatalan ra susuit asang, tinuntuar No ngaangai'. ¹⁶Kolondo' sangulun mataak No magibit ra atan-atan kuliemos magantos ra liliut ru Baloi Tuhan

i. ¹⁷ Am pangila' lo bagu·ra ulun ondo' soroi ra giu' i. Indagu lo, "Binatikan noyo ralom ru Alkitab koson ragitio: I Aki Kapuuno' minindagu, 'Baloi ku sabiton ra intok pakiasian ru ngaangai' bulu!' Kaa' binaal min bagu Baloi Tuhan ti ra pansibunian ru mantatakou!"

¹⁸ Tingganai imam Jaudi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali nokorongog ra ragu Nani. Am tumalimpuun ilo maguyum ra ralan mamatoi ri Jisus. Malaa' ilo Riso nga ulun masuang rali mabunduk guang mangkirongog ra pangilaan Nali.

¹⁹ Io palunggai', i Jisus am maa-maya' No rano nangiruan ra bandar no.

Pangilaan intor ra sampuun ara i

(Mat. 21.20-22)

²⁰ Io susuab, paat ilo nansail ra puun ru ara no, ilai' nilo puun no minatoi noyo suku' ra bakat no rali. ²¹ Am kakara' bagu ri Pitrus ibot ri Jisus ra puun i. Indagu bagu i Pitrus ri Jisus, "Mangingila', ilai' puun ru ara ondo' inibatan Muli, naguol noyo!"

²² Taam i Jisus risilo, "Pangintopot kano ri Aki Kapuuno'!" ²³ Balain takamin: amun mindagu kau ra bulur no, 'Kakayang no am patir no giu' ra raat!' Ginio maaru' masuk amun kalo maimamang kau kaa' mangintopot ra ondo' raguon minno topot-topot masuk. ²⁴ Nga raginio karaa' min gitio: 'paat kau makiasi' ri Aki

Kapuuno' am makitaak ra atan ayuk, pangintopot kano ra naapu min noyo kitaakon minni, am maaru' aniin kau. ²⁵ Am paat ra akau makiasi', amun sasangulun makasala ramuyun, ampuno' noyo galing ulun no bagu Ama' min giu' ra suruga' mangampun niak ra tula min." [²⁶ Amun kalo mangampun kau ra tula ru ulun, Ama' min giu' ra suruga' niak kalo mangampun ra tula min.]^y

Pangkuatan ra kuasa' ri Jisus

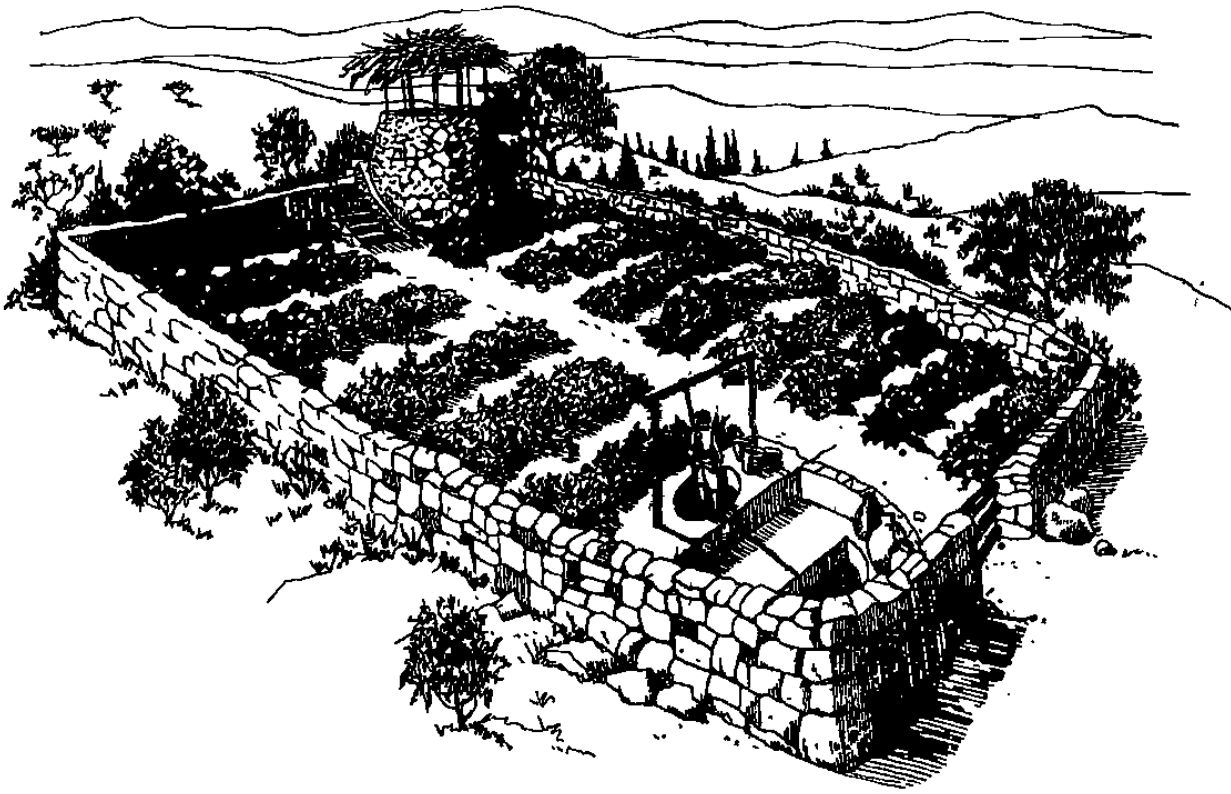
(Mat. 21.23-27; Luk. 20.1-8)

²⁷ Saguli' ilo poyo ra Jirusalim. Am paat ri Jisus minugar ra liliut ru Baloi Tuhan i, tingganai imam Jaudi, mangingila' ra Ukum ri Musa' am tingganai ru ulun Jaudi rali minatong Riso. ²⁸ Pangkuot ilo Riso, "Atan kuasa' Mu mambaal raginio? Osoi nangiou Rirun mambaal raginio?"

²⁹ Taam i Jisus, "Kuat in takamin galing. Amun makataam kau ra pangkuatan Kutu, bagu no mambala' Aku osoi nangiou Raki' mambaal raginio? ³⁰ Balai' min Aku: osoi nangiou ri Juanis Mampariu' mampariu' ra ulun, i Aki Kapuuno' kia kaapoam ulun?"

³¹ Tumalimpuun ilo mansusunur, kon nilo, "Atan paraguon takau? Amun mindagu takau, 'Intor ri Aki Kapuuno',' maaru' mindagu lo bo ritakau, 'Kua pai' kau pangintopot ri Juanis?' ³² Kaa' mapagon niak mindagu, 'Intor ra ulun...' " (Nga malaa' ilo ra ulun masuang ondo' mangintopot ra i Juanis no sangulun nabi'.)

^y Kuukula' naskah nakalair mokoondo' ra ayat ragitio

Umo ru anggur (12.1)

³³Taam ilo bagu, “Kalo nakapan-dai akai.”

Indagu bagu i Jisus risilo, “Koson poyo ragino, Aku pana kalo niak mambala' osoi nangiou Raki' mambaal raginio.”

**Abig ra ulun rali ondo'
naniwa' ra umo ru anggur**

(Mat. 21.33–46; Luk. 20.9–19)

12 Am tumalimpuun i Jisus mantunung ra abig ra tingganai imam Jaudi, mangingila' ra Ukum ri Musa' am tingganai ru ulun Jaudi rali. Indagu i Jisus, “Mokoondo' sangulun ungkuyon nanangumo ra anggur, bagu pagaro' no umo i. Kopongo ragili, pangkali io ra rondo' luang ra batu maayo, pamagaan ra anggur, bagu pambaal io ra menara masawat pagimpalan. Bagu pasiwai' umo nali ra ulun bokon am ongoi io ra

pagun bokon. ²Kasuku' pangu-puan ra kawa' ru' anggur, ulun ti nanusub ra sangulun ulipon mongoi pangalap ra tayar nali intor ra ulun nampasiwaan no ra umo i. ³Kaa' rokopo' ru naniwa' rali ulipon i am lambaa' nilo, bagu susu-bo' nilo io muli' am kalo pinagibit ra atan-atan. ⁴Bagu tatangan ra umo no nanusub poyo ra sangulun ulipon ra bokon. Kaa' lambaa' ru naniwa' rali ulu ru ulipon no am tauyuwo' nilo. ⁵Bagu panusub io ra sangulun ulipon ra bokon, kaa' potoyo' nilo. Am masuang poyo ulipon ra bokon i, mokoondo' linamba' am mokoondo' niak pina-toi nilo. ⁶Sangulun ak bo soroi, anak nali galama' ondo' tagamin nali. Susubo' no bo anak nali mongoi ra naniwa' rali, 'Maaru' anak kutu urumaton nilo,' pangkaraan nali. ⁷Kaa' naniwa' rali minindagu

ra ilo-ilo ak, 'Gitio anak nati ondo' manungkus ra arata' nati, moon-soi potoyon takau. Tauli no itakau tatangan ra arata' ti!' ⁸Rokopo' am potoyo' nilo anak tatangan ra umo i. Bangkai nali patiri' nilo ra lisar ru umo no."

⁹Pangkuot bagu i Jisus, "Atan bo alapon ru tatangan ra umo i? Maaru' matong io am potoyon no ngaangai' naniwa' rali, am pasiwai' umo no ra ulun ra bokon. ¹⁰Kalo kia igondo' kau pambasa' ragu ragitio ralalom ru Alkitab?

'Batu ondo' pinatiran ru manambaloi rano
nasauk noyo ra batu
maatang.

¹¹Ginio binaal ru Tuhan am mumpara' bo bonsoi no!' "

¹²Tingganai ru ulun Jaudi rali mirot mamparakop ri Jisus, nga napandayan nilo ra ilo inabigan ri Jisus. Kaa' malaa' ilo ra ulun masuang rali, bagu nangiruan ilo ri Jisus.

Pangkuatan intor ra mambayar ra sukai

(Mat. 22.15-22; Luk. 20.20-26)

¹³Santayaran ulun tayar Parisi am tayar Irodis sinusub mangkinam ri Jisus ra kuukula' pangkuatan. ¹⁴Ratong ilo ri Jisus am indagu, "Mangingila', nakapandai akai ra Okou ti masalok mindagu ra motopot am kalo mangkara' ra atan ak pangkaraan ru ulun. Mangila' Kou ra kasagaan ri Aki Kapuuno' ondo' motopot ak, nga Okou kalo mangkara' ra osoi ak ulun no. Kinami' akai balai',

amun mambayar takau ra sukai ra Kaisar Roma, ginio makasala kia ra Ukum ri Musa', kaapoam kalo?"

¹⁵Nakapandai i Jisus ra guang nilono. Taam Io, "Kua pangkinam kau Raki'? Pakitono' min Aku ra rondo' ruit pirok."

¹⁶Pakitono' nilo i Jisus ra samnila' ruit pirok am pangkuot i Jisus, "Osoi ra bulos am inggalan ragitio?"

"I Kaisar," kon nilo.

¹⁷Kon ri Jisus, "Amun koson poyo raginio, pasagulio' ra Kaisar ondo' io tatangan am pasagulio' niayuk ri Aki Kapuuno' ondo' Io tatangan."

Nangimuag ilo ngaangai' nakaining ra ragu ri Jisus.

Pangkuatan ra kaayagan saguli'

(Mat. 22.23-33; Luk. 20.27-40)

¹⁸Santayaran ulun tayar Saduki minatong ri Jisus. Ilo ti noyo am ulun ondo' mangkara' ra malupus matoi kalo maayag saguli'. Indagu ilo ri Jisus: ¹⁹"Mangingila', i Musa' namatik ritakau ra ukum ti: 'Amun sangulun ungkuyon makaandu' matoi, kaa' kolondo' anak nilo, boborok no ra ungkuyon ti musiti' manangandu' ra along nano. Amun makaanak ilo, anak ragitio karaan koson ra sayat intor ra ralaki ra minatoi i.' ²⁰Ragili tulu' ngaulun sangkaaka'. Kataan i nanangandu' kaa' minatoi am kolondo' anak. ²¹Boborok nali poyo nanangandu' ra napuor i, kaa' io pana minatoi am kolondo' anak. Koson niak ra boborok ra

katalu ²² saboi ra pupusan i. Katalu'-tulu' nilo nanangandu' ra ruandu' i am minatoi ilo ngaangai' kolondo' anak. Pupus i ruandu' i pana minatoi. ²³ Paat ra orou kaayagan saguli' no, osoi bo tatanngan ra ruandu' i? Nga katulu'-tulu' nilo nanangandu' riso!"

²⁴ Taam i Jisus, "Sotopot no nasala kau. Kalo nangarati' kau ra Kitab am kuasa' ri Aki Kapuuno'. ²⁵ Nga paat ngaangai' ulun minatoi maayag saguli', ilo kalo bagu maguguot, kaa' maayag ilo koson ra masundu giu' ra suruga'. ²⁶ Am koson ra ulun matoi bayagon saguli', kalo kia igondo' kau pambasa' ra Ukum ri Musa', koson sampuun tataun magana' ondo' mapaang kaa' kalo nosolob? Ginio mokoondo' binatikan ra i Aki Kapuuno' minindagu ri Musa', 'Aku noyo i Aki Kapuuno' ondo' sambaan ri Abraam, ri Isak am ri Jakub.' ²⁷ Arati' no, i Aki Kapuuno' sala' ka Tuhan ondo' sambaan ru ulun minatoi, kaa' ulun maayag. Nakalayau toojo pangkaraan minno."

Panusuban ondo' maatang kaga'

(Mat. 22.34-40; Luk. 10.25-28)

²⁸ Bagu ratong sangulun mangingila' ra Ukum ri Musa' ondo' nangkirongog ra sunur ri Jisus am ulun tayar Saduki rali. Rongogon no motopot taam ri Jisus i. Pangkuot io niayuk ri Jisus, "Ati rondo' panusuban ondo'

maatang kaga' intor ra ngaangai' Ukum ri Musa'?"

²⁹ Taam i Jisus, "Gitio noyo panusuban ondo' maatang kaga': 'Rongog kau bulu ru Israil! Tuhan no, Io no i Aki Kapuuno' takau. Tuhan no rondo' ak.' ³⁰ Tagami' noyo Tuhan, i Aki Kapuuno' min ra topot-topot ru guang min, kaayagan min, pangkaraan min am ikang min.' ³¹ Am panusuban maatang ra karuo: 'Tagami' noyo ulun ra bokon koson okou niayuk mitotogom galama'. Kolondo' bo panusuban ra bokon ondo' maatang intor ra ruo nii."

³² Indagu bo mangingila' ra Ukum ri Musa' no, "Moonsoi, Mangingila'! Topot toojo ragu Muno ra Tuhan no, Io no i Aki Kapuuno' ondo' rorondo' ak am kolondo' bokon. ³³ Am ulun musiti' motogom ri Aki Kapuuno' ra topot-topot ru guang, kaayagan, pangkaraan am niayuk ikang nano. Am niayuk musiti' motogom ra ulun ra bokon koson io mitotogom galama'. Gumagaya' ra panusuban ra ruo ti maatang kaga' intor ra mangani' ri Aki Kapuuno' ra taak simbaluyon ondo' solobon^a am niak taak ra bokon."

³⁴ Nalimanan ri Jisus ra motopot toojo taam ru mangingila' ra Ukum ri Musa' i. Am Indagu i Jisus riso, "Raino bagu maaar kou masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'."^b

Kopongo ragili kolondo bo makakau' mangkuot ri Jisus koson mangkinam Riso.

^z Tuhan no, Io no i Aki Kapuuno' takau. Tuhan no rondo' ak; kaapoam: Tuhan, Io no i Aki Kapuuno' takau, Io rorondo' ak Tuhan takau. ^a taak simbaluyon ondo' solobon; kaapoam: taak simbaluyon ondo' mampakatasu' ra guang ru Tuhan ^b masuk ra ulun ri Aki Kapuuno', Harfiah: Pamarintaan ri Aki Kapuuno'.

**Pangkuatan ra Mamamayag
ondo' sinusub ri
Aki Kapuuno'**

(Mat. 22.41-46; Luk. 20.41-44)

³⁵ Liliwa' i Jisus mangila' giu' ra Baloi Tuhan, pangkuot lo, "Ati kulaan mangingila' ra Ukum ri Musa' rano mangila' ra Mamamayag no papag ru raja' Daut?"

³⁶ Am i raja' Daut galama' minindagu ra io binalaan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', kon no,

'I Aki Kapuuno' minindagu
ra Tuhan kuno:

Panturung no ra pamiris

Kutu

saboi baalon Ku pantula'

Mu rali kumuku' ngai'

Rirun.'

³⁷ I raja' Daut galama' nampiau Riso 'Tuhan.' Ati kulaan Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' no masuk ra papag ru raja' Daut?"

**Pangkaraan koson pagilalain
paliso ru mangingila' ra
Ukum ri Musa' rano**

(Mat. 23.1-36; Luk. 20.45-47)

Ulun masuang maansayan mangkironogog ra pangilaan ri Jisus. ³⁸ Indagu lo risilo, "Ilalai' min ra mangingila' ra Ukum ri Musa' rano. Masaga' ilo ak ugar-ugar am mambayang ra maawar, am masaga' ilo makitabi' ra ulun giu' ra pasar. ³⁹ Masaga' ilo manturung ra panturungan pinabatang ra pinagulan ra baloi sambayanan am ra pangiantakan. ⁴⁰ Mamparuung ilo ra napuor rano am talingaawon nilo baloi nilono. Am koson ma-

ngampin ra kalaatan ru inggalan malaat nilo rano, kaawaron nilo makiasi'. Ukum taakin risilo ra maagu no makalalaa'."

Taak ru sangulun napuor

(Luk. 21.1-4)

⁴¹ Paat i Jisus nanturung maar ra kaban panimungan ra ruit ru Baloi Tuhan i, tantangin No ngaangai' ulun ondo' mampasubol ra ruit nilo ra kaban no. Masuang ruit pasuangon ru ulun langkaya'.

⁴² Bagu sangulun napuor kunsikang nampasuang ra ruo ngampila' ruit tambaga', ioginio sanganu ak logo nano. ⁴³ Pampiau i Jisus ra maamaya' No rano am bagu indagu risilo, "Balain takamin: Ondo' pinasuang ru napuor kunsikang nii mauli' toojo ka pasuangon ru ulun bokon rano. ⁴⁴ Nga ngaangai' nilo nangani' intor ra suo ru ruit nilo. Kaa' napuor i, kabalu' pana ra io kunsikang, pinataak no ngaangai' ondo' soroi riso no — nanaak io ra tukir ru kaayagan nano."

**Ragu ri Jisus intor ra
kalunsayan ru Baloi Tuhan**

(Mat. 24.1-2; Luk. 21.5-6)

13 Paat i Jisus nangiruan ra Baloi Tuhan no, sangulun intor ra maamaya' No rali minindagu, "Mangingila', kinami' ilai' baloi ru Baloi Tuhan, mangasawat am mangaayo. Ilai' batu rano, moonsoi kaga'!"

² I Jisus timinaam, "Baloi ra mangasawat am mangaayo rano kia nakito mu? Kolondo' rondo' batu pana intor ra baloi raginio soroi ra

intok nano. Ngaangai' no lunsayon."

Kapaganan am kaimboloon

(Mat. 24.3-14; Luk. 21.7-19)

³Pakasuku' i Jisus ra Bulur Jaitun ondo' kalo maalur intor ra Baloi Tuhan, panturung lo am ralong bo i Pitrus, i Jakubus, i Judias am i Andrias koson mangkuot Riso. Paat ragili naluluur ilo ayuk. ⁴Indagu ilo ri Jisus, "Balai' akai ra sanggilan ngaangai' raginio masuk? Am tatandu' no rano ra mapandayan ra mamar noyo orou ngaangai' raginio masuk."

⁵Taam i Jisus, "Ilalai' min, pai' kau karuung ru osoi ak pana. ⁶Masuang ulun matong am mi-giangku ra 'Aku noyo lo!' Ilo ti mamparuung ra masuang ulun. ⁷Amun maining min bubuor kaa-poam tanou ru pampatayan, pai' kau kalaa'. Baal ragitio musiti' masuk, kaa' sala' ka nasuku' noyo kiamat. ⁸Rondo' bulu maki-mampatoi ra bulu ru bokon. Rondo' pagun makimampatoi ra pagun ru bokon. Ati-ati ak masuk tana' mogonggon am paat kolondo' bo akanon. Ngaangai' no talimpuun ayuk, koson ra maruol ru sangulun ruandu' paat io matipaganak.

⁹Ilalai' min, rokopon am ibiton kau ra intok pamisaraan. Lambaan kau ra giu' ra baloi sambayanan rano. Ongoyon kau paumaa' ra tingganai am raja' rano, nga akau maamaya' Ku, am koson raginio akau mampaintutun risilo ra Tanou Moonsoi intor Raki'. ¹⁰Tanou Moonsoi ti musi-

ti' pabalaan galing ra ngaangai' bulu. ¹¹Paat akau rokopon am ibiton ra pamisaraan, pai' kau kalaa' ra atan raguon min, nga paat raginio raguon min ak ondo' pa-taakon ramuyun. Ragu ondo' sabiton minno sala' ka intor ra guang min, kaa' matong intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ¹²Sangulun mampataak ra pongkotob koson ra papatayin. Ama' niak mambaal koson raginio ra anak no galama', am anak rano manggal ra matuo nilo suku' papatayin. ¹³Ngaangai' ulun masisang ramuyun nga akau maamaya' Ku, kaa' ulun ondo' mokoerot saboi ra pupus no, ulun no bayagon."

Sauk Malaat giu' ra Jirusalim

(Mat. 24.15-28; Luk. 21.20-24)

¹⁴Tungguli' poyo' ri Jisus ragu Nali, "Makakito kau ra 'Sauk Malaat' migor ra intok panginggalaran no. (Ngaangai' mambabasa' pakarati' kano ragitio!) Am paat raginio, ulun ondo' soroi ra Judia musiti' magiru' ra kabuluran. ¹⁵Ulun ondo' soroi ra rasawat ru baloi, kalo pana tumuun mangalap ra atan-atan kuliamos intor ra baloi. ¹⁶Ulun ondo' minongoi ra umo, pai' noyo saguli' mangalap ra bayang maawar nano. ¹⁷Aibui bo ra ruandu' ra maapang am ondo' mampatiti' ra lalagang rano paat raginio. ¹⁸Pakiasi' kano ri Aki Kapuuno' koson baal ragitio kalo masuk musim mangkawan. ¹⁹Paat raginio tumalimpuun kaimboloon ondo' kalo igondo' kasauk ra tana' ti, intor ri Aki Kapuuno' nambaal ra tana' ti sa-

boi raino am kalo bo baalon. ²⁰ Kinariwa' noyo ri Aki Kapuuno' orou no, amun kalo, kolondo' sangulun pana maayag. Am nga ra ulun pinili' Nano, kinariwa' noyo ri Aki Kapuuno' orou no.

²¹ Paat raginio, amun sasangulun mindagu ramuyun, 'Ilai', Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' soroi ragiti! Kaapo am, 'Ginio Io soroi ra giu', 'pai' kau pangintopot riso. ²² Nga mamamayag magabau am migiangku ra nabi' rano rumatong. Mambaal ilo ra kaimuagan koson mamparuung ra ulun ri Aki Kapuuno' amun maalap. ²³ Am ilalain min! Ngaangai' pinabala' Ku noyo ramuyun ra kalo poyo masuku' paat raginio."

Ratangan ru Anak ru Ulun

(Mat. 24.29-31; Luk. 21.25-28)

²⁴ "Mopongo orou kaimbloon raginio, mato ru orou lumondom am bulan kolondo' binusasal. ²⁵ Mangaratu' butitin rano intor ra limbowon, am mangunguasa' ru limbowon rano majajou. ²⁶ Paat raginio, makito Anak ru Ulun matong ralalom ru gaun mabaya' ra kuasa' am katulayan Nano. ²⁷ Anak ru Ulun manusub ra masundu rano mongoi ra ngaangai' pamagunan ru tana' am manimung ilo ra ngaangai' ulun pinili' ri Aki Kapuuno'."

Pangilaan intor ra puun ru ara

(Mat. 24.32-35; Luk. 21.29-33)

²⁸ "Alapo' min ra igigilaan puun ru ara. Amun masansam raan na-

no am malami', am tumalimpuun manalantar, mapandayan min ra maaar noyo musim mogorou. ²⁹ Mogondo' niayuk amun maki-to min baal raginio masuk, mapandayan min ra maaar noyo kaga' ratangan nano. ³⁰ Balain takamin! Ngaangai' baal raginio masuk ra kalo poyo matoi ngaangai' ulun ondo' maayag ra raino ti. ³¹ Limbowon am tana' ti mapuso, kaa' ragu Kutu mantilayun."

Kolondo' sangulun makapandai ra orou am paat nano

(Mat. 24.36-44)

³² "Kaa' koson pana raginio, kolondo' sangulun makapandai ra orou kaapoam paat nano, masundu rano giu' ra suruga' kaapoam Anak; kaa' i Ama' ak makapandai. ³³ Ilalai' am tataanin min! Nga kalo napandayan min sanggilan paat nano sumuku'. ³⁴ Am sauk nano koson sangulun mugar ra maalur, ondo' mangiruan ra baloi nano am paalungin no ra ulipon no rano. Sigagama' inanian no ra kondoyon, am nambilin io ra magagalung ra kulobon ra ilalain toojo. ³⁵ Ginio nga tataanin, nga akau kalo nakapandai paat ulian ru tatangan ra baloi; paat mamai', kaapoam tanga' rondon, kaapoam mampayung rondon kaapoam matawang. ³⁶ Amun pulusat tatangan ru baloi no matong, pai' no karampati' kau mokororot. ³⁷ Ondo' raguon Ku ramuyun, raguon Ku niayuk ra ngaangai' ulun: Pantataani' min!"

Narwastu am butul (14.3)

Mangatang mamatoi ri Jisus

(Mat. 26.1–5; Luk. 22.1–2;
Jua. 11.45–53)

14 Pangiantakan ra Ruti' Kalo Linatakan ra Ragi am Pangiantakan ra Paska, karuaan poyo am tumalimpun. Tingganai imam Jaudi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali maguyum ra ralan koson mamparakop am mamatoi ri Jisus, koson kalo mapandayan ru ulun ra bokon. ²Kaa' indagu ilo, "Pai' takau sasati' ra paat ru pangiantakan, nga mamagun rano kumuliangi-angi lair."

Inumau i Jisus ra umau maamis owou ra Bitania

(Mat. 26.6–13; Jua. 12.1–8)

³Paat ragili i Jisus soroi ra Bitania, giu' ra baloi ri Simon ondo' ra galing i makamaruol ra kungkung

ondo' maaja'. Paat ilo nagagakan, ratong sangulun ruandu' nagibit ra butul pualam makasuang ra umau maamis owou narwastu' ondo' mologo kaga'. Kopongo namabak ra liog ru butul no, pabuuron' no umau i ra ulu ri Jisus. ⁴Ra giu' i, mokoondo' kuukula' ngaulun siminangit am nagindagu ra rondo' am bokon, "Kua lubato' umau maamis owou no? ⁵Nga umau raginio maalap katalan labi' talu ngaatus ruit pirok am tatayaron ra ulun kunsikang." Am sangiti' bo nilo ruandu' no.

⁶Kaa' indagu i Jisus, "Polosoo' min io no. Kua sangit kau riso? Nambaal io ra kandoi moonsoi Raki'. ⁷Nga ulun kunsikang rano masalok mabaya' ramuyun am makapangindangan kau risilo ra sasanggalan ayuk, kaa' Aku kalo bo masalok maya' ramuyun. ⁸Ruandu' ti nambaal ra atan malulu' no kabaal. Nampabuur io ra umau no ra inan Kutu koson namintor ra pampalabangan Raki'. ⁹Balain takamin: Ati ak pambalaan ra Tanou Moonsoi ra tana' ti, ondo' binaal ru ruandu' ti patunungon niayuk koson mangkara' riso."

Nangiou i Judas mampataak ri Jisus ra pantula' No rano

(Mat. 26.14–16; Luk. 22.3–6)

¹⁰Ugar bo i Judas Iskariot, sangulun intor ra mopor am ruo ngaulun maamaya' ri Jisus rano, tumuum ra tingganai imam Jaudi rano nga guang no mampataak ri Jisus risilo. ¹¹Naansukan kaga' tingganai imam Jaudi rano paat

^c Ilai' kamus.

nangkitongog am bantu' nilo mangani' riso ra ruit. Kopongo ragili mampaguang io ra orou moonsoi pataakon no i Jisus risilo.

**Nagagakan i Jisus am
maamaya' No rali ra akanon
ru Pangiantakan ra Paska**

(Mat. 26.17-25; Luk. 22.7-14, 21-23;
Jua. 13.21-30)

¹²Paat orou kasaa' ra Pangiantakan ra Ruti' Kalo Linatakan ra Ragi, paat ulun manimbalui ra anak domba ru Pangiantakan Paska, maamaya' ri Jisus rano minindagu Riso, "Ati intok kasagaan Mu ra pagakanan ru Paska?"

¹³Panusub Io bagu ra ruo ngaulun maamaya' Nano am bilini' No, "Ongoi kau ra bandar. Makatum kau sangulun ungkuyon ondo' muli' nansagou am baya' kano riso.

¹⁴Paat io sumubol ra baloi kuati' min tatangan ra baloi no, kamin, 'Bilin ru Mangingila', Ati kia lamin sinadia' Raki' koson pagakanan ru Paska mabaya' ra maamaya' Kuno?' ¹⁵Tuluin kau bo ru ulun no rondo' lamin ra rasawat ondo' maayo, ondo' sinadiaan ra ngaangai' kuliamos. Ra giu' no sadiaa' min noyo ngaangai' ritakau!"

¹⁶Pintor noyo bo ruo ngaulun maamaya' am pakasuku' ilo ra bandar. Kakito nilo ngaangai' koson ra rinagu ri Jisus risilo. Bagu sadiaa' nilo pagakanan ru Paska no.

¹⁷Io rondon, ratong i Jisus nabaya' ra koopor am ruo ngaulun maamaya' Nali. ¹⁸Paat ilo nagagakan indagu i Jisus, "Balain takamin: pataakon Aku ru sangulun

intor ramuyun ra pantula' rano — sangulun ondo' rano ti mangakan gumulung Raki'."

¹⁹Maamaya' No rali mangiluk bagu guang nilo. Rorondo' ilo nangkuot ri Jisus, "Sala' ka aku, kon Muno?"

²⁰Taam i Jisus, "Aku mopor am ruo ngaulun, io no sangulun intor ramuyun. Gumulung io ra akanon am papatunjakan Ku ra ruti' ti.

²¹Maaru' Anak ru Ulun matoi koson ra binatikan ralalom ru Alkitab; Kaa' mumpara' bo pagon ra maagu no ru ulun ondo' mampataak Riso ra pantula' rano! Moonsoi amun kalo inanak ulun raginio!"

Pagakanan ru Tuhan

(Mat. 26.26-30; Luk. 22.14-20;
1 Kor. 11.23-25)

²²Paat ri Jisus am maamaya' No rali magagakan, alapo' ri Jisus ruti' am naringkuanang Io ri Aki Kapuuno'. Piipilango' No bo am taaki' No risilo, indagu Io, "Alapo' noyo, gitio noyo inan Ku."

²³Kopongo ragili, alapo' No sangkir am indagu Io ra paringkuanangan, taaki' No bo risilo, am ngaangai' nilo nanginum intor ra sangkir no. ²⁴Am indagu i Jisus risilo, "Gitio noyo raraa' Ku, raraa' nabantuan ri Aki Kapuuno' ondo' pasaron ra masuang ulun.

²⁵Balain takamin: sotopot no kalo bo manginum Aku ra anggur saboi Aku manginum saguli' ra anggur baguon giu' ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'." ^d

²⁶Kopongo ilo narimbai ra rondo' rimbai mongopor ri Aki

^d Tana' Bagu ri Aki Kapuuno', Harfiah: Pamanntaan ri Aki Kapuuno'

Kapuuno', ongoi ilo bagu ra Bulur Jaitun.

Manala' i Jisus ra magali' i Pitrus Riso

(Mat. 26.31-35; Luk. 22.31-34; Jua. 13.36-38)

²⁷Indagu i Jisus risilo, "Akau ngaangai' magiru' manatang Raki'. Nga binatikan noyo ra Alkitab, 'Potoyon ri Aki Kapuuno' magagalung no, am ngaangai' domba nano mantutuliar.' ²⁸Kaa' mopongo Aku bayagon saguli', sumigulu Aku ramuyun mongoi ra Galilia."

²⁹Indagu bo i Pitrus, "Polosoon noyo ngaangai' ilo manatang Rirun, kaa' aku ti kalo."

³⁰Kon ri Jisus, "Balain tokou: rondon ra raiti' niak, ra kalo poyo minduo paningkuluuk manuk tандаа' no, intalu kou no pagali' ra okou kalo nakaulig Raki'."

³¹Kaa' ansang i Pitrus, kon no, "Ati kulaan mindagu aku ra kalo nakaulig Rirun? Matoi aku pana marumar ak Rirun!"

Am maamaya' ra bokon rali pana minindagu koson raginio.

Makiasi' i Jisus giu' ra Gitsimani

(Mat. 26.36-46; Luk. 22.39-46)

³²Pakasuku' ilo ra rondo' intok ininggalanan ra Gitsimani, indagu i Jisus ra maamaya' No rali, "Panturung kau ragiti buoi Aku mongoi pakiasi'." ³³Am kimaiti' bagu ri Jisus i Pitrus, i Jakubus am i Juanis mabaya' Riso. Am magalabo am mangiluk toojo guang Nali. ³⁴"Mangiluk kaga' guang Kutu, koson matoi pampaliman

Ku. Paginaa kau ragiti am pai' kau pombolong," kon No ra katalu ngaulun pinaaya' Nali.

³⁵Ongoi i Jisus ra maalur koborok i am kubu lo ra tana' am pakiasi'. Nakitaak lo amun ru maalapak, pasailon lo ra orou kaimboloon no. ³⁶Kon No, "Ama', O Ama'! Kolondo' rondo' pana ondo' kalo mabaal Mu. Painggaluro' noyo sangkir kaimboloon ti intor Raki', kaa' pai' noyo gagayaa' kasagaan Kutu, kaa' kasagaan Mu ayuk."

³⁷Saguli' bo i Jisus, ilai' No katalu ngaulun pinaaya' Nali nombobolong. Am indagu lo ri Pitrus, "Simon, nombolong kou kia? Kalo kia makapaginaa kou saboi sanjam?" ³⁸Indagu bagu i Jisus risilo, "Ilalai' min am pakiasi' kau koson kalo maratu' kau ra pangkinaman. Sotopot no, ambiluo minno masaga' mambaal ra motopot kaa' kalo gumagaya' kau nga paliso ru ulun malawo."

³⁹Igondo' poyo i Jisus minongoi pakiasi' am nogondo' ak ra pakiasian No ra raitii' ni. ⁴⁰Saguli' lo poyo ra intok ru maamaya' No rali am ilai' No nombobolong ilo po saguli'. Matikoolong ilo kaga' am kalo nakapandai ilo ra atan bagu paraguon nilo ri Jisus.

⁴¹Paat ra kaintalu lo siminaguli', indagu i Jisus, "Lakat ak poyo mombolong am tumangus kau kia? Sama' noyo! Nasuku' noyo ra Anak ru Ulun pataakin ra kuasa' ru ulun makatula. ⁴²Tirong kano am ugar takau. Ilai', io ondo' mampataak Raki' nakaratong noyo!"

Rinakop i Jisus

(Mat. 26.47–56; Luk. 22.47–53;
Jua. 18.3–12)

⁴³Lakat ak poyo i Jisus mindagu, ratong i Judas. Io ti sangulun intor ra koopor am ruo ngaulun maamaya' ri Jisus. Minatong io nababaya' ra ulun masuang ondo' nagibit ra ilang am tataun lalamba'. Sinusub ilo ru tingganai imam Jaudi, mangingila' ra Ukum ri Musa' am tingganai ru ulun Jaudi rano. ⁴⁴Ulun nampataak Riso nambaal kalalair ra rondo' tandu' risilo: "Ulun ondo' umaan am alakin ku, Io ginio. Rokopo' am ibito' min Io am alungi' tojojo," kon no risilo.

⁴⁵Ratong i Judas, parayus io ongoi ri Jisus am indagu, "Mangingila'." Bagu alaki' no bo i Jisus. ⁴⁶Ulun rano ondo' minatong nababaya' ri Judas i namparakop ri Jisus am guuto' nilo toojo. ⁴⁷Kaa' sangulun ondo' soroi ragili nampaakang ra ilang nali am piriso' no talingo ru ulipon ru Tingganai maayo imam Jaudi i. ⁴⁸Indagu i Jisus risilo, "Ulun malaat Aku kia, saboi akau minatong nagibit ra ilang am tataun lalamba' koson mamparakop Raki'?" ⁴⁹Moonong orou nangila' Aku giu' ra Baloi Tuhan ra tatanga' min, am kalo rinakop min Aku. Kaa' inaru' noyo masuk atan ondo' binatikan ra Alkitab."

⁵⁰Ngaangai' maamaya' ri Jisus nangiruan Riso.

⁵¹Mokoondo' sangulun tuu'-bagu siminunu' ri Jisus, nansabuk ak ra sampila' konoon. Kinamin nilo

rokopo' ⁵²kaa' labaso' no konoon i am nagibabaang ak io nagiru'.

**Inibit i Jisus ra Majlis
Ugama ru Jaudi no**

(Mat. 26.57–68; Luk. 22.54–55,
63–71; Jua. 18.13–14, 19–24)

⁵³Inibit i Jisus giu' ra baloi ru Tingganai maayo imam Jaudi. Giu' i, ngaangai' tingganai imam Jaudi, tingganai ru ulun Jaudi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rano timinimung. ⁵⁴Siminunu' i Pitrus ri Jisus intor ra maalur polos nakasubol ra liliut baloi ru Tingganai maayo imam Jaudi i. Giu' i, nanturung io am rimirang nababaya' ra saujor rali. ⁵⁵Tingganai imam Jaudi rano am ngaangai' Majlis Ugama mirot toojo maguyum ra kaintutunan ondo' mampasala ri Jisus koson maukuman nilo Io ra potoyon. Kaa' kolondo' rondo' naalap nilo. ⁵⁶Masuang sasi' magabau piniau, kaa' ragu nilo kalo nogogondo' ra rondo' am bokon.

⁵⁷Minigor kuukula' ngaulun sasi' am nangani' ra kaintutunan magabau ri Jisus. ⁵⁸Kon nilo, "Nokorongog akai ra ulun ti minindagu, 'Lunsayon Ku Baloi Tuhan ondo' binaal ru ulun, am mopongo talu ngoorou, baalon Ku sagulio' Baloi Tuhan ra bokon ondo' sala' ka baalon ru ulun.'" ⁵⁹Kaa' kaintutunan ru ulun rano niak nansasala' ra rondo' am bokon.

⁶⁰Bigor Tingganai maayo imam Jaudi no ra taatanga' ru Majlis am pangkuot ri Jisus, "Kolondo' kia pataamon Mu ra ragu manguu' Rirun rano?"

⁶¹ Nongkoror ak i Jisus am kalo tinaam No. Kuati' poyo ru Tingganai maayo imam Jaudi i, "Okou kia Mamamayag ondo' sinusub i,^e Anak ri Aki Kapuuno' ondo' Matulai i?"

⁶² Taam i Jisus, "Iou, akau ngaangai' makakito ra Anak ru Ulun manturung ra pamiris ri Aki Kapuuno' ondo' Maayo Kaga' Kuasa'. Am makito min lo matong rala-lom ru gaun giu' ra limbowon."

⁶³ Lilako' ru Tingganai maayo imam Jaudi i bayang nali galama', nga nakatigog am siminangit io toojo nakaining ra ragu ri Jisus nii am indagu, "Kalo pana rongogon sasi' ra bokon! ⁶⁴ Nakaining kaḅo galama' ra ragu magasab Nani. Raino atan bo ukum min?"

Ilo ngaangai' nangiou ra makasala i Jisus, am musiti' ukumin ra potoyon.

⁶⁵ Nantiwog bo kuukula' ngaulun ri Jisus. Mokoondo' poyo nanili ra mato No am linamba' nilo. Am kon nilo, "Kinami' sabito', osoi nampalamba' Rirun?" Saujor rali pana minaya' panampiling Riso.

Nagali' i Pitrus ri Jisus

(Mat. 26.69-75; Luk. 22.56-62; Jua. 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Lakat ak poyo i Pitrus soroi ra liliut ru baloi i, ratong sangulun ruandu' ulipon ru Tingganai maayo imam Jaudi. ⁶⁷ Kakito no i Pitrus rimirang ra giu' i, uligi' no toojo bulos ri Pitrus am indagu, "Okou niak masalok maya' ri Jisus, ulun Najarit no."

⁶⁸ Kaa' pagali' i Pitrus, kon no, "Atan rinagu muni? Kalo nakarati' aku." Ingkual bo i Pitrus minongoi ra susubalan ru baloi no. [Paat ragili naningkuluuk manuk tandaa' i.]^f

⁶⁹ Ulipon ruandu' i nakakito poyo ri Pitrus. Balai' nó ulun ra giu' i, "Ulun ragitio maaru' sangulun intor ra maamaya' ri Jisus no!"

⁷⁰ Kaa' alio' poyo ri Pitrus.

Kalo nabuoi ragili, ulun rali minindagu ri Pitrus, "Pai' pagali', maaru' okou sangulun intor risilo, nga okou ulun Galila!"

⁷¹ Am pagibot bo i Pitrus, kon nó, "Amun topot aku po nakaulig ra ulun ti, kaluus aku no!"

⁷² Paat ragili niak kainduo ru manuk tandaa' i naningkuluuk. Am kakara' bagu ri Pitrus ragu ri Jisus riso, "Kalo poyo minduo paningkuluuk manuk tandaa' no, intalu kono indagu kalo makaulig Raki'." Pantatangi' bo i Pitrus.

Pinauma' i Jisus ri Pilatus

(Mat. 27.1-2, 11-14; Luk. 23.1-5; Jua. 18.28-38)

15 Io suabon, tingganai imam Jaudi, tingganai ru ulun Jaudi, mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun Majelis Ugama rano ra bokon, nagindibok nansusunur. Rantayo' nilo i Jisus, paumaa' am pataaki' nilo lo ra gabenor Pilatus. ² Pangkuot i Pilatus ri Jisus, "Topot kia Okou no raja' ru ulun Jaudi?"

"Okou galama' minidagu," kon ri Jisus.

^e Mamamayag ondo' sinusub i; Harfiah: Kristus. ^f Kuukula' naskah nakalair kolondo' ayat ragitio.

Saujor Roma (15.16)

³Tinggalnai imam Jaudi rano nambaal masuang ragu manguu' ri Jisus. ⁴Kuati' po ri Pilatus i Jisus, "Kalo kia masaga' Kou tu-maam? Ilai', mumpara' bo suang ru ragu manguu' Rirun ti!"

⁵Kaa' kalo niak tinaam ri Jisus, saboi nakasioro i Pilatus.

Ukum ra potoyon pinataak ri Jisus

(Mat. 27.15–26; Luk. 23.13–25; Jua. 18.39–19.16)

⁶Paat moonong Pangiantakan ra Paska, kaindalaman ri Pilatus mampalabus sangulun inaput maya' ra kasagaan ru ulun masuang. ⁷Ralalom ru pangaputan, mokoondo' sangulun ungkuyon makaingalan ri Barabas ondo' minaya'

pampatoi ra ulun paat ra ulun masuang minanggal ra karajaan. ⁸Ratong ulun masuang ri Pilatus am makitaak ilo ra palabuson sangulun inaput koson ra kaindalaman. ⁹Pangkuot i Pilatus risilo, "Masaga' kau kia ra palabuson ku raja' ru ulun Jaudi ti ramuyun?" ¹⁰Napandayan ri Pilatus ra tingganai imam Jaudi rano nampataak ri Jisus riso nga sumolon ilo.

¹¹Kaa' tingganai imam Jaudi rano nanusuk ra ulun masuang koson manusub ri Pilatus mampalabus ri Barabas risilo. ¹²Indagu poyo i Pilatus ra ulun masuang rali, "Amun koson ragino, atan baalon ku ra ulun sabiton min ra raja' ru ulun Jaudi.no?"

¹³Golok ilo, "Salipo' Io!"

¹⁴Pangkuot poyo i Pilatus, "Kaa' atan kalaatan Nati?"

Kosongowo' nilo poyo golok nilai, "Salipo' Io!"

¹⁵Palabuso' bagu ri Pilatus i Barabas risilo, nga mampakaansuk ra guang nilo. Bagu susubo' no ulun mampalapos ri Jisus am pinoloso no salipon.

Nagasab saujor rano ri Jisus

(Mat. 27.27-31; Jua. 19.2-3)

¹⁶Inibit i Jisus ru saujor rali ra lilit ru Panalayanan giu' ra istana ru gabenor. Piawo' bagu sampulalai saujor ra bokon tumimung. ¹⁷Am pambayango' nilo i Jisus ra bayang maawar matanggilung, am pambaal ra karaun intor ra bulisang ra makaruui am pasampako' ra ulu ri Jisus. ¹⁸Kopongo ragili, tumalimpuun ilo manabi' ri Jisus, kon nilo, "Tabi', raja' ru ulun Jaudi!" ¹⁹Lambaa' nilo ulu ri Jisus ra tataun, tiwagi' nilo Io, igulatur am sambaa' nilo Io. ²⁰Kaasabi' nilo i Jisus, iruo' nilo bayang maawar matanggilung i am pambayango' nilo ra bayang Nali galama'. Ibito' nilo bo i Jisus miningkual ra ongoyon salipo'.

Sinalip i Jisus

(Mat. 27.32-44; Luk. 23.26-43; Jua. 19.17-27)

²¹Taatanga' ru ralan, jajali' nilo sangulun ungkuyon nansaan ra salip ri Jisus. Ulun i bagu ak poyo intor ra pamagunan am masaga' sumubol ra bandar Jirusalim. (Inggalan nano i Simon. Intor io ra bandar Kirini, ama' ri Aliksandar

am i Rupus.) ²²Inibit i Jisus ra rondo' intok ininggalanan ra Golgota, ondo' arati' nano, 'Intok kuapak'. ²³Giu' i, mangani' ilo Riso ra anggur naratok ra mur, kaa' kalo masaga' i Jisus manginum. ²⁴Bagu salipo' nilo i Jisus. Bayang Nano tinayar-tayar nilo, am nagugundi' ilo koson mangaru' ra alapon ru sasangulun. ²⁵Nanalipan Riso no paat jam kasiam ra io susuab. ²⁶Rasawat ru salip i, pinolokot nilo ra ragu manguu' Riso. Gitio noyo ondo' binatik raginio, "Raja' ru Ulun Jaudi." ²⁷Nababaya' ri Jisus, sinalip nilo ruo ngaulun mantatakou; sangulun sinalip tampilon ra pamiris am sangulun sinalip tampilon ra kait. [²⁸Am raginio nasauk noyo ondo' binatikan ra Alkitab, koson ragino, "Kinara' Io ra ulun ma-laot."]^g

²⁹Ulun rano ondo' nansail ra giu' i pisik-pisik ilo nagasab ri Jisus, kon nilo, "Oi, napasat Kou raino! Masaga' Kou mampalunsai ra Baloi Tuhan am baalon Mu saguli' ralalom talu ngoorou! ³⁰Kinam tuun intor ra salip no am ibayag galama'!"

³¹Koson niak ra tingganai imam Jaudi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali, magasab ilo ri Jisus. Mindagu ilo ra rondo' am bokon, "Ulun ra bokon bayagon No, kaa' Io galama' kalo! ³²Amun raja' Io ru ulun Israil, Mama-mayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i, moonsoi tumuun Io intor ra salip, bagu makakito am mangintopot takau Riso!"

^g Kuukula' naskah nakalair kolondo' ayat ragitio.

Ulun ondo' sinalip nababaya' ri Jisus i pana nangiis Riso.

Pinatayan ri Jisus

(Mat. 27.45-56; Luk. 23.44-49;
Jua. 19.28-30)

³³ Paat tanga' ru orou, buoi talu nganjam ngaangai' pagun no londom. ³⁴ Am paat jam katalu ra io mamai', i Jisus giminolok ra mosongou kaga', "Eloi, Eloi, lema sabakhtani?" ondo' arati' no, "I Aki Kapuuno' Ku, i Aki Kapuuno' Ku, kua iruani' Mu Aku?"

³⁵ Kuukula' ngaulun ondo' no-korongog ra golok i minindagu, "Rongogo' min, nampiau Io ri nabi' Iliá!" ³⁶ Sangulun intor risilo pagindibok ongoi pangalap ra busak karang ondo' malami' am pososopo' no ra anggur mataris. Pasusuko' ra pompor ru rondo' tataun, am patunjako' ra bibil ri Jisus, liliwa' minindagu, "Inaani' takáu! Iliá! takau ru matong i Iliá mampatuun Riso intor ra salip no."

³⁷ Bagu golok i Jisus am patoi.

³⁸ Tabir panili ondo' pinatair ra Baloi Tuhan nalilak kapiroo intor ra rasawat suku' ra gana'. ³⁹ Tingganai ru saujor ondo' minigor ra tuma' ru salip i, nakakito ati kulaan i Jisus matoi.^h Tingganai ru saujor i minindagu, "Mopot toojo ulun ti Anak ri Aki Kapuuno'!"

⁴⁰ Giu' i mokoondo' niak kuukula' ngaulun ruandu' ondo' nagilong ra ngaangai' baal ti intor ra maalur. Intor risilo am i Salomi, i Maria Magdalena am i Maria, ina'

ri Josis am i Jakubus Mamulok. ⁴¹ Ilo no masalok maya' am mangindangan ri Jisus paat lo soroi ra Galilia. Am mokoondo' ma-suang poyo ruandu' ra bokon rali ra giu' i minatong ra Jirusalim nababaya' ri Jisus.

Nampalabangan ri Jisus

(Mat. 27.57-61; Luk. 23.50-56;
Jua. 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Orou maaar noyo lumondom paat i Jusup, ulun Arimatia, minatong. Io sangulun suang ru Majelis Ugama ondo' urumaton ru ngaangai' ulun. Io galama' naginaa niak ra i Aki Kapuuno' tumalimpuun mamarinta. Orou ragili orou Tampasan (io ti am songorou kalo poyo orou Sabat), nga raginio, baani i Jusup minuma' ri Pilatus am kitaako' no bangkai ri Jisus.

⁴⁴ Nangimuag i Pilatus nangkiro-ngog ra i Jisus minatoi noyo. I Pilatus nampiau ra tingganai ru saujor i koson mangkuot ra nabuoi noyo kia i Jisus minatoi.

⁴⁵ Pakaining ak ra ragu ru tingganai ru saujor i, polosoo' ri Pilatus i Jusup mangalap ra bangkai ri Jisus i. ⁴⁶ Pambali i Jusup ra konoon mapulak ondo' kumalas. Kopongo nampatuun ra bangkai ri Jisus i, kulumputo' no ra konoon i. Am paulio' no bangkai i ralalom rondo' gua ondo' bagu ak poyo kalio' ra bulur batu. Kopongo ragili, luro' no rondo' batu maayo koson mangangob ra luang ru lobong no. ⁴⁷ Liliwa' ragili, i Maria Magda-

^h matoi; Kuukula' naskah nakalair: giminolok am patoi

lina am Maria ina' ri Josis naka-kito ati napabantaan ra bangkai ri Jisus i.

Linuatan ri Jisus

(Mat. 28.1–8; Luk. 24.1–12;
Jua. 20.1–10)

16 Kopongo orou Sabat, i Maria Magdalina, i Maria ina' ri Jakubus am i Salomi minongoi pambali ra tatapis maamis' owou koson pakupilon ra bangkai ri Jisus. ² Paat orou minggu i, naka-sirang mato ru orou, minongoi ilo ra kalabangan. ³⁻⁴ Paat ilo nangkiralan nansusunur ilo, "Osoi nua' mangindangan ritakau mampaluir ra batu pinaangob ra lobong i?" (Nga batu i maayo toojo.) Kaa' pakasuku' ak ra giu' i, kakito nilo batu i naluir noyo. ⁵ Am umpos ilo ra lobong i. Ralalom i tampilon ra pamiris, nakito nilo mokoondo' sangulun unglyon mamulok nanturung, nambayang ra bayang maawar ondo' mapulak, ginio ra ilo nakatigog.

⁶ Ungkuyon i minindagu risilo, "Pai' kalaa'! Nakapandai aku maguyum kau ri Jisus ulun Najarit ondo' sinalip i. Kalio lo ragiti. Binayag lo saguli'! I lai', gitio intok napabantaan ra bangkai Nali. ⁷ Rairano ongoyo' min balai' maamaya' No rali am i Pitrus niak. Balai' min, 'Nagulu lo ramuyun mongoi ra Galilia. Giu' no makatum kau Riso, koson ra rinagu No ramuyun i.' "

⁸ Ingkual ilo intor ra lobong i am pasimbul ilo nga nakatigog am nalaa'. Kalo nagindagu ilo ra osoi ak pana nga nangalaa' ilo.

PUPUS RU INJIL MARKUS SUMUGUT RA NASKAH NAKALAIR RANO'

Minintalang i Jisus ri Maria Magdalina

(Mat. 28.9–10; Jua. 20.11–18)

[⁹ Kalupus binayag noyo saguli' i Jisus, io susuab ra orou minggu, minintalang lo galing ri Maria Magdalina. (Intor ri Maria ti, igondo' i Jisus napaingkual ra tullu' riwato.) ¹⁰ I Maria Magdalina minongoi pambala' ra rangan ri Jisus rali ra atan nasauk. Nanula-boi am nangulir ilo. ¹¹ Kaa' paat ilo nokorongog ra i Jisus naayag noyo am ra i Maria nakakito Riso, kalo nangintopot ilo.

Minintalang i Jisus ra ruo ngaulun maamaya' Nali

(Luk. 24.13–35)

¹² Kopongo ragili, minintalang i Jisus ra ruo ngaulun maamaya' Nali am minalui lo. Gitio nasauk paat ilo nangkiralan mongoi ra rondo' pamagunan. ¹³ Saguli' ilo am pambala' ra baal ti ra rangan nilo rali. Kaa' ilo pana kalo nangintopot.

Minintalang i Jisus ra mopor am rondo' ngaulun maamaya' Nali

(Mat. 28.16–20; Luk. 24.36–49;
Jua. 20.19–23; Rin. 1.6–8)

¹⁴ Pupus nali, minintalang i Jisus ra koopor am rondo' maamaya' Nali paat ilo nangakan. Giu' i sinawai No ilo nga kolondo' pangintapatan am mokotog ulu nilo

⁷ Kuukula' naskah am alig ra ragu nakalair kolondo' tayar ragituo (ayat 9–20)

saboi kalo nangintopot ilo ra ulun ondo' nakakito galama' ra lo naayag. ¹⁵ Bagu indagu lo risilo, "Ugar kano ra tikop-tikop ru tana' ti, balai' min moonong' ulun ra Tanou Moonsoi." ¹⁶ Osoi ak mangintopot am riwon, io no bayagon; kaa' osoi ak kalo mangintopot, io no ukumin. ¹⁷ Tatandu' ragitio sumumbaya' ra ulun ondo' mangintopot: Mampagiru' ilo ra riwato ralalom inggalan Ku, mansusunur ilo ra ragu kalo maratian nilo. ¹⁸ Amun mampaguut ilo ra kukuo kaapoam manginum ilo ra tuwo, kolondo' malaat masuk risilo. Pabantaan nilo kalindu' nilo ra ulun marualan am ulun no mababas."

I Jisus kinayang ra suruga'

(Luk. 24.50-53; Rin. 1.9-11)

¹⁹ Kopongo ak ragu ri Jisus risilo, kayango' lo no ra suruga', am

panturung lo ra pamiris ri Aki Kapuuno'. ²⁰ Ilo pana ugar mampabala' ra Tanou Moonsoi ra ati-ati ayuk, am Tuhan maya' pangandoi am mampainono' ra tanou no motopot mansail ra tatandu' ondo' binaal nilo.]

PUPUS RU INJIL MARKUS SUMUGUT RA NASKAH NAKALAIR RA BOKON RANO'

[⁹ Tuum ruandu' rano ri Pitrus am rangan no rali am ontoso' nilo tunungo' ngaangai' ondo' pinabala' ru unengkuyon mamulok i risilo. ¹⁰ Kopongo raginio, intor ra sirangon mongoi ra kalasaan, mansail ra maamaya' No rali, i Jisus galama' nampabala' ra tanou ondo' mapasau am mantilayun, ioginio pamaayagan ondo' sabuoi-buoi no.]

¹ Kuukula' naskah am alig ra ragu nakalar mokoondo' poyo ruo ayat ragitio

Tanou Moonsoi pinasaboi ri LUKAS

Pasiguluon

Tanou Moonsoi pinasaboi ri Lukas mantunung ra i Jisus Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' ra ulun Israil am ngaangai' ulun. Namatik i Lukas ra i Jisus inanian ra kandoi ru Ambiluo ru Tuhan koson mampabala' ra Tanou Moonsoi ra ulun kunsikang. Tanou Moonsoi ti mampaguang toojo ra ulun rano ondo' mansalinut kapaganaan. Mokobolos ra maansukan ralalom *Kitab Lukas* ti, mulu' poyo ra talimpuun no, ioginio ratangan ri Jisus, am ra pupus no niak, ioginio nangayangan ri Jisus ra suruga'. Tunung intor ra naralatan am natabualan ru ugama Kristian kakaaloi ri Jisus ra suruga', tinunung niak ru mamamatik ra Kitab ti ra Kitab *Rinalatan*.

Tayar 2 am 6 (ilai' suang ra gana' ti) makamasuang tunung ondo' matuum ak ra *Kitab Lukas*: koson ra tunung intor ra rimbai ru masundu rano am niak nanambuluyan ru magagalung ra domba rano paat kakaanak ri Jisus, i Jisus giu' ra Baloi Tuhan paat lakat poyo lalaing, pagabigan intor ra Ulun Samaria ondo' moonsoi guang am niak Anak ra Timinanggau. Kitab ragitio mampa-kaatang niak ra baal pakiasian, Ambiluo ri Aki Kapuuno', baalon ru ruandu' ralalom kandoi ri Jisus am pangampunan ri Aki Kapuuno' ra tula.

Suang

Panalimpuunan	1.1–4
Naganakan ri Juanis Mampariu' am i Jisus am paat ilo lalaing	1.5—2.52
Kandoi ri Juanis Mampariu'	3.1–20
Nampariwan am nangkinaman ri Jisus	3.21—4.13
Kandoi ri Jisus ra libung ru Galilia	4.14—9.50
Intor ra Galilia mongoi ra Jirusalim	9.51—19.27
Minggu' pupus ra Jirusalim am liliut no	19.28—23.56
Linuatan, tinalangan am nangayangan ru Tuhan	24.1–53

Ragu Magulu

1 Tiopilus ondo' urumaton ku, Masuang noyo ulun nopongo namatik ra pambalaan motopot koson ra atan ondo' nasauk ra tatanga' takau. **2** Namatik ilo maya' ra tinunung ramon i ru ulun rali ondo' nakakito galama' ra atan ondo' nasauk intor ra puun i am tauli nampatanou ra bala' i. **3** Kopongo ngaangai' no naimumuyan ku tojojo intor ra puun i, aku pana nampaguang ra moonsoi mamatik aku rirun ra rondo' pambalaan ondo' masusu' tojojo. **4** Binaal ku gitio koson makatutun kou ra ngaangai' atan ondo' nangilaan rirun i motopot toojo.

Pinabala' ra i Juanis Mampariu' anakon

5 Paat i Irodis raja' ru Judia,^a mo-koondo' sangulun imam Jaudi makainggalan ri Jakaria. Io sangulun papag ru imam Jaudi rali, tayar ru Abia. Inggalan ru andu' nano am i Ilisabit, am niak papag ru imam rali. **6** Kaayagan ru mansawo rati mampakaansuk ra guang ri Aki Kapuuno'. Ilo karuruo gumagaya' tojojo ra ngaangai' susuban am ukum ru Tuhan. **7** Kaa' kolondo' anak nilo nga i Ilisabit ti tabanang am matutuo ilo no karuruo.

8 Paat rondo' orou, i Jakaria nampaugar ra kandoi nano koson ra imam ra pinaguluan ri Aki Kapuuno', maya' ra paat ru tayar Abia no. **9** Sumugut ra pampilian, ondo' masalok baalon ru imam

rali, napili' io sumubol ra Baloi Tuhan am monolob ra kemenyan. **10** Liliwa' monolob i pinaugar, ulun masuang makiasi' giu' ra liwar.

11 Paat ragili, pulusat masundu ru Tuhan ri Jakaria. Minigor masundu no tampilon ra pamiris ru panalaban, intok nanalaban ra kemenyan. **12** Paat i Jakaria nakakito ra masundu no, naliangan am nala' io. **13** Kaa' indagu masundu no, "Pai' kalaa', Jakaria! Norongog noyo ri Aki Kapuuno' pinakiasian muli. I Ilisabit, andu' muno maganak ra sangulun anak ra ungkuyon. Inggalan' io ri Juanis. **14** Maansukan kou kaga' am masuang ulun maansukan ra io maanak lalaing no! **15** Masauk io ra sangulun maatang maya' ra pagilangan ru Tuhan; ginio nai ra kalo makainum io ra 'anggur kampoam inumon ra bokon ondo' makagauk am kuasaan io ru 'Ambiluo ri Aki Kapuuno'^b intor ra io kakaanak ak poyo. **16** Masuang ulun Israil ibiton no sumaguli' ri Aki Kapuuno', Tuhan nilai. **17** Momongo io ra ralan ru Tuhan am maikang am makakua-sa' io koson ra nabi' Ilia. Mopobonsoi io ra ama' am anak, magibit ra ulun ondo' kalo gumagaya' sumaguli' ra pangkaraan motopot. Am koson raginio, momongo io ra ulun rano tumampos manguma' ra Tuhan."

18 Kuati' ri Jakaria masundu no, "Atan kulaan aku makapandai ginio masauk? Akai mansawo matutuo noyo."

^a Judia: Arati' ru ragu ragito am ngaangai' pagun Palestina. ^b Ambiluo ri Aki Kapuuno', Harfiah: Ambiluo Matulai.

Pekan Najant (1.26)

¹⁹ Taam masundu no, "I Gabriil aku. Mangandoi aku ri Aki Kapuuno'. Am Io nanusub raki' mampasaboi ra pambalaan moonsoi ti rirun. ²⁰ Atan ondo' rinagu kutu, masuk toojo ra orou inaru' no. Kaa' kalo mangintopot kou, kalo makaindagu kou saboi masuk at an ondo' rinagu kuli."

²¹ Liliwa' raginio, ulun rali naginaa ak ri Jakaria. Nangimuag ilo kua nabuoi io kaga' ralalom ru Baloi Tuhan i. ²² Am paat io miningkual, kalo bo makaindagu io risilo, mambaal io ak ra tatandu' ra kalindu' mambala' risilo. Am ilo pana nakapandai ra i Jakaria ti nakakito ra rondo' pagilangan intor ri Aki Kapuuno' ralalom ru Baloi Tuhan i.

²³ Kopongo kandoi no ra giu' i, uli' i Jakaria ra baloi. ²⁴ Kalo nabuoi ragili, andu' nali i Ilisabit pana maapang. Nagaput io ra baloi buoi limo ngambulan. ²⁵ Indagu io, "Pupus nali, inindangan aku

ru Tuhan ra Io namuso ra asab kutu!"

Pambalaan ra i Jisus anakon

²⁶ Paat i Ilisabit maapang onom ngambulan noyo, panusub i Aki Kapuuno' ra masundu Nano, i Gabriil mongoi ra Najarit, rondo' pekan ru libung Galilia. ²⁷ Sinusub i Gabriil mongoi ra sangulun rala, makainggalan i Maria. Ralaa ti makatamung makainggalan i Jusup, am io ti intor ra papag ru raja' Daut ra galing i. ²⁸ Ratong masundu no ri Maria am indagu, "Kaansayan rirun, okou no toto-pot kaansayin ru Tuhan! Tuhan mabaya' rirun!"

²⁹ Naliangan kaga' i Maria nakaining ra ragu ru masundu i, saboi nampaguang io, atan arati' ru ragu ni. ³⁰ Indagu poyo masundu riso, "Maria, pai' kalaa', nga maansayan i Aki Kapuuno' no rirun. ³¹ Maapang kou am maganak kou ra sangulun anak unguyon.

Inggalani' anak no i Jisus. ³² Masauk lo ra sangulun ondo' maatang kaga' am lo ti sabiton Anak ru Tuhan Ondo' Masawat Kaga'. Am bagu saukon lo ri Aki Kapuuno' ra sangulun raja', koson ra kinamatuaan Nali, i raja' Daut. ³³ Mantilayun lo mamarinta ra papag ri Jakub am pamarintaan Nano kolondo' pupus."

³⁴ Indagu i Maria ra masundu no, "Aku ti rala' am kalo igondo' lampit ra ungkuyon. Atan kulaan masuk baal raginio?"

³⁵ Taam masundu no, "Matong Ambiluo ri Aki Kapuuno' rirun am kuasa' ri Aki Kapuuno' sumoro rirun. Ginio nga ra anak ondo' anakon muno sabiton Anak ri Aki Kapuuno' ondo' matulai. ³⁶ Ilai', i Ilisabit pabukat muno, maapang io onom ngambulan noyo, kabalu' pana matutuo io no am ulun mindagu ra tabanang io. ³⁷ Kaa' kolondo' kalo mabaal ri Aki Kapuuno'."

³⁸ Am indagu i Maria, "Aku ti ulipon ru Tuhan. Polosoon noyo masuk raki' koson ra rinagu muni." Am liot bagu ru masundu no nangiruan ri Maria.

Minongoi i Maria pagayam ri Ilisabit

³⁹ Kopongo ak raginii, parayus i Maria ra rondo' pekan ra Judia, giu' ra kabuluran. ⁴⁰ Minongoi io ra baloi ri Jakaria, am paat io minumpos, indagu io ri Ilisabit, "Kaansayan rirun". ⁴¹ Kaining ak ri Ilisabit ragu ri Maria ni, lalagang tininai' nali pana minimbuir. Am kinuasa' i Ilisabit ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', ⁴² am taam io ra

mosongou, "Okou no binarakat tojojo intor ra ngaangai' ruandu'! Am binarakat niayuk anak ondo' anakon muno! ⁴³ Osoi niak aku ti saboi ina' ru Tuhan ku matong raki'. ⁴⁴ Kaining ku ak ragu muni, lalagang tininai' kutu pana minimbuir naansukan. ⁴⁵ Mumpara' bansuk muno, nga nangintopot kou ra rinagu ru Tuhan rirun no masuk!"

Rimbai ri Maria mongomp ri Aki Kapuuno'

⁴⁶ Indagu bagu i Maria,
"Mongompur aku ra Tuhan
ra sotopot-topot ru guang
kutu.

⁴⁷ Am maansukan aku tojojo
nga i Aki Kapuuno'
Mamamayag ku.

⁴⁸ Nangkara' lo raki',
kabalu' pana aku ti ulipon
Nano ondo' kunsikang!
Intor raino aku ti sabiton ru
ngaangai' ulun
ra aku binarakat ru Tuhan.

⁴⁹ Mongompur aku ri
Aki Kapuuno' Ondo'
Makakuasa'
nga binaal No raki' baal
ondo' maatang kaga'.
Matulai inggalan Nano.

⁵⁰ Makaasi' i Aki Kapuuno' ra
ulun ondo' mangurumat
Riso,
intor ra rondo' papag
suku' ra papag ra bokon.

⁵¹ Mampakito lo ra kuasa' Nano
am mampatuliar ra ulun
mangasumbung rano.

⁵² Patuunon No raja' ondo'
nanguasa' rali,

kaa' pasingkoton No
ulun ondo' kunsikang.

⁵³ Basugon No ulun
nangaitilan ra ngaangai'
ondo' moonsoi,
kaa' paugaron No ulun
langkaya' ra kolondo'
taakin risilo.

⁵⁴ Mangindangan Io ra ulun
Israil, ulipon No rano,
nga mangkara' Io ra asi'
Nali.

⁵⁵ Koson ondo' binantu' No ra
kinamatuaan takali,
i Abraam am papag no ra
sabuoi-buoi no."

⁵⁶ Talu ngambulan buoi i Maria
siminimpung ri Ilisabit, bagu mi-
nuli' ra baloi nano galama'.

Naganakan ri Juanis Mampariu'

⁵⁷ Kasuku' orou paganakan ri
Ilisabit, am naganak io ra sanga-
lun lalagang ungkuyon. ⁵⁸ Pakai-
ning pinasambalayan am pabukat
no rali ra atan kulaan gayo ru asi'
ru Tuhan ri Ilisabit i, minaya' ilo
niayuk riso maansukan.

⁵⁹ Balu' ngoorou noyo buoi ru
lalagang i, ratong ilo koson mo-
ngoi panunat riso. Masaga' ilo
manginggalan ra lalagang no i
Jakaria, paansangayon ra ama'
nano. ⁶⁰ Kaa' indagu ina' nano,
"Kalo! Inggalan nano i Juanis."

⁶¹ Indagu ilo riso, "Kolondo' sa-
ngulun pana intor ra pabukat mu
rati makainggalan koson raginio."

⁶² Am nambaal ilo ra tatandu' ru
kalindu' koson mangkuot ri Jaka-
ria ra osoi painggalanon ra anak
no.

⁶³ Pakitaak i Jakaria ra rondo'
papan pamatikan am pamatik io,
"I Juanis inggalan nano." Nangi-
muag ilo ngaangai'. ⁶⁴ Paat ragili
niak makaindagu bo saguli' i Ja-
karia am pongompor io ri Aki
Kapuuno'. ⁶⁵ Nangalaa' ngaangai'
pinasambalayan no rali am tanou
raginio nakatabual ra ngaangai'
pamagunan ru kabuluran ru Judia.
⁶⁶ Ngaangai' ulun ondo' nakaining
ra tanou raginii nampaguang,
"Atan nua' kasaukan ru lalagang
no ra tauli no?" nga kuasa' ru
Tuhan sumoroi riso.

Nampasaboi i Jakaria ra pambalaan ru Tuhan

⁶⁷ I Jakaria, ama' ru lalagang no,
kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'
am nampasaboi io ra pambalaan
ru Tuhan. Indagu io,

⁶⁸ "Omporo' takau no i
Aki Kapuuno',
Tuhan ru ulun Israil,
nga minatong Io
mangindangan am
mampalabus ra ulun No rano.

⁶⁹ Nanusub Io ra Mamamayag
ondo' maikang matong
ritakau,
ulipon Nano intor ra
papag ru raja' Daut.

⁷⁰ Sumugut ra nabi' rali ondo'
pinili' No ra galing i,
nangani' Tuhan ra
bantu' Nano

⁷¹ koson mamayag ritakau
intor ra pantula' takau rano,
am niak intor ra kuasa' ru
ulun mangasiswa ritakau.

⁷² Koson mampakito ra asi'
Nano ra kinamatuaan takali

am suluton No bantu'
Nali ra matulai i.

- ⁷³⁻⁷⁴ Nagibot am namantu' Io ri
Abraam, kinamatuaan takali,
mamayag Io ritakau intor
ra pantula' takau rano,
maa' raginio makakau'
takau mangandoi Riso,
⁷⁵ am mambaal ra kasagaan
Nano am mangandoi Riso ak,
buoi itakau maayag ra
tana' ti.
- ⁷⁶ Am okou anak ku,
piawon ra nabi' ri
Aki Kapuuno' Ondo'
Masawat Kaga'.
Sumigulu kou ra Tuhan
kason momongo ra ralan
Nano.
- ⁷⁷ Koson mampabala' ra
ngaangai' ulun No rano
ra bayagon ilo nga
ampunon tula nilai no.
- ⁷⁸ Tuhan takau no mataau am
makaasi' kaga'
am matong Io mamayag
ritakau.
Koson niak ra mato ru orou
sumirang paat ra susuab,
⁷⁹ mangani' Io ra sinda ra ulun
rali
ondo' mayan ra
kalandaman am malaa'
ra kapatayan,
am maningganai ritakau
ra ralan sumuku' ra
kaansayan."
- ⁸⁰ Anak ri Jakaria i siminukor
am kinuasa' io poyo tojojo ri Aki
Kapuuno'. Minayan io giu' ra in-
tok masiluk suku' ra orou pamba-
laan no ra ulun Israil osoi io
sotopot no.

I Jisus inanak

(Mat. 1.18-25)

2 Paat ragili i Kaisar Agustus na-
nusub ra ngaangai' mamagun
ralalom Empayar Roma, mongoi
pamatik ra inggalan nilo koson
manguntob ra suang ru ulun. ² Pa-
nguntaban kasaa' ti pinaugar paat
i Kirinius nasauk ra gabenor ru
pagun Siria. ³ Paat ragili, moo-
nong ulun mongoi ra pamagunan
nilo galama' koson sumuang ra
panguntaban ti.

⁴ Pintor bo i Jusup intor ra pe-
kan Najarit, giu' ra libung ru
Galilia, am minongoi ra rondo'
pekan makainggalan ra Bitliim ra
pagun Judia, intok i raja' Daut
inanak ra galing i. Minongoi io ra
giu' no nga io galama' papag ri
Daut. ⁵ Minongoi io suang ra pa-
nguntaban ti nabaya' ra tamung
no i Maria, ondo' kaayaan noyo
kaga'. ⁶ Paat ilo nakasaboi ra Bit-
liim, nasuku' noyo orou pagana-
kan ri Maria. ⁷ Am naganak io ra
sangulun lalagang unguoyon. Gi-
tio anak no ra katuaan. Kusibi' no
lalagang no ra konoon am pala-
ngano' ralalom rondo' papaaka-
nan ra bibiag nga kolondo' intok
pambalangan natuum nilo ra giu'.

Masundu am magagalung ra domba

⁸ Mamar ra Bitliim rondom ra-
gili, mokoondo' niayuk kuukula'
ngaulun magalung ra domba rali
giu' ra pampakatapan. ⁹ Pulusat ru
masundu ru Tuhan i risilo am ka-
sinda ilo ru kinatulai ru Tuhan.
Am nalaa' ilo kaga'. ¹⁰ Kaa' indagu

masundu no, "Pai' kalaa'! Aku ti minatong nagibit ra tanou moonsoi ramuyun. Tanou ragitio mampakaansuk ra ngaangai' ulun. ¹¹Orou raiti' sangulun Mamamayag inanak noyo ramuyun giu' ra pekan ru raja' Daut. Io no i Kristus, ioginio Tuhan. ¹²Gitio tandu' nano, makatum kau sangulun lalagang kinusib ra koon ondo' pinalangan ra rondo' papaakanan ra bibiag."

¹³Pulusat bagu masuang masundu ra bokon intor ra suruga' nababaya' ra masundu ra raitii' ni. Am nongompur ilo ri Aki Kapuuno', kon nilo,

¹⁴"Noompur tojojo inggalan ri Aki Kapuuno' giu' ra rasawat!

Am giti ra tana',
kaansayan pataakin
noyo risilo ondo'
mampakatasu' ra guang
ru Tuhan!"

¹⁵Kopongo masundu rali nangiruan risilo am saguli' ra suruga', ulun magagalung rali nagigindagu ra rondo' am bokon, "Ongoi takau ra Bitliim am ilai' takau ondo' pinabala' ru Tuhan ritakau ra raitii' ni."

¹⁶Pagindibok ilo ugar, am katuum nilo i Maria, i Jusup am niak lalagang ondo' pinalangan ralam papaakanan ra bibiag. ¹⁷Kakito nilo lalagang ti, tunungo' nilo atan ondo' rinagu ru masundu rali intor ra lalagang ti. ¹⁸Am nangimuag ngaangai' ulun ondo' nangkirongog ra tunung nilai. ¹⁹Kaa' kinara' am ginuang ri Maria ngaa-

ngai' baal raginio. ²⁰Ulun magagalung rali riminuli' liliwa' mongongompur ri Aki Kapuuno' ra ngaangai' ondo' norongog am nakito' nilai. Ngaangai' no nasauk koson ra rinagu ru masundu i.

Inggalani' nilo Io ri Jisus

²¹Balu' ngoorou noyo buoi lalagang i, sunati' nilo am inggalani' nilo Io ri Jisus. Gitio pinainggalan ru masundu i Riso ra Io kalo poyo tininai' ru ina' Nali.

I Jisus pataakon ra Tuhan giu' ra Baloi Tuhan

²²Nasuku' orou pangimpasawan maya' ra kaulayan ru Ukum ri Musa', inibit nilo lalagang no ra bandar Jirusalim koson pataakon ra Tuhan. ²³Nga binatang noyo ra Ukum ru Tuhan koson ragitio, "Moonong anak katuaan ra ungkuyon pataakon ra Tuhan." ²⁴Am nangani' ilo poyo ra taak koson inaru' ra Ukum ru Tuhan, ioginio santuop susuit maningku-luuk kaapoam ruo ngainan susuit asang ondo' mamulok.

²⁵Paat ragili giu' ra bandar Jirusalim mokoondo' sangulun ungkuyon, makainggalan ri Simion. Io sangulun motopot ondo' gumagaya' ri Aki Kapuuno' am maginaa ra pamayagan ru Israil. Kinuasa' ²⁶am binalaan io ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' no ra kalo poyo matoi io ru kalo makakito io ra Mamamayag ondo' sinusub ru Tuhan.^c ²⁷Inibit io ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' sumubol ra Baloi Tuhan. Paat ragili

^c Mamamayag ondo' sinusub ru Tuhan; Harfiah Kristus

niak minumpos i Jusup am i Maria nagibit ri Jisus koson mambaal ra nanusuban ru Ukum ri Musa' no. ²⁸ Alapo' am kubibilo' ri Simion lalagang no, bagu pongompopor io ri Aki Kapuuno', kon no,

²⁹ "Tuhan, sinugut Mu noyo bantu' Muli raino.

Polosoo' noyo ulipon Mu mugar mabaya' ra kaansayan.

³⁰ Nga nakito ku noyo

Mamamayag intor Rirun,

³¹ ondo' inatang Mu noyo ra ngaangai' bulu.

³² Koson ra sinda

mampakatawang ra ralan

manulu' lo ra ulun sala'

ka Jaudi rumatong Rirun.

Io niayuk sinda ondo'

mampasauk ra ulun Mu

Israil urumaton."

³³ Matuo ru lalagang no nangi-muag nokorongog ra rinagu ri Simion i ra anak nilono. ³⁴ Barakato' ilo ri Simion am indagu io ri Maria, ina' ru lalagang no, "Anak ragitio pinili' noyo ri Aki Kapuuno' koson mangukum am niayuk mamayag ra masuang ulun Israil. Masauk lo ra tatandu' intor ri Aki Kapuuno' kaa' masuang poyo manggal Riso.

³⁵ Am ginio nai mapandayan bo ondo' gogoton ru guang nilo. Am okou pana mangiluk kaga' guang muno ra maagu no koson tobokon ra ilang."

³⁶ Mokoondo' sangulun nabi' ruandu' ondo' matutuo kaga' makainggalan i Ana. Anak io ri Panuil, intor ra papag ru Asyir.

Tulu' io ak ngambilor nasimpung ra ralaki nali am nasauk io no ra napuor. ³⁷ Raino balu' ngoopor am apat ngambilor noyo kinatuo nano.^d Orou-rondom io soroi ra Baloi Tuhan koson makiasi' ri Aki Kapuuno' am mampali. ³⁸ Nakapaat ragitio niayuk rimitatong io am pongompopor io ri Aki Kapuuno' am pambala' io intor ra lalagang no ra ulun rali, ondo' maginaa ri Aki Kapuuno' mampalabus ra bandar Jirusalim.

Siminaguli' ra Najarit

³⁹ Kabaal noyo ngaangai' nanusuban ra Ukum ru Tuhan, i Jusup am i Maria siminaguli' ra intok nilo, pekan Najarit, giu' ra libung ru Galilia. ⁴⁰ Siminukor lalaing i am maikang, mapintar am tagamin lo tojojo ri Aki Kapuuno'.

Giu' i Jisus ra Baloi Tuhan

⁴¹ Moonong bilor matuo ri Jisus mongoi pangiantak ra Orou Paska giu' ra Jirusalim. ⁴² Paat i Jisus moopor am ruo ngambilor, minongoi ilo poyo ra pangiantakan ragitio, maya' ra kaindalaman nilai. ⁴³ Kopongo pangiantakan i, uli' ilo. Kaa' kalo natutunan ru matuo ri Jisus ra lakat ak poyo soroi lo ra Jirusalim. ⁴⁴ Indos nilo nakaaya' lo no ra pababaya' nilai. Songorou noyo buoi ilo nangkiralan, bagu uyumo' nilo i Jisus, insan lair minaya' lo ra pabukat kaapoam rangan nilai. ⁴⁵ Kaa' kolondo' natuum nilo lo am saguli' ilo po ra Jirusalim mongoi paguyum Riso.

^d balu' ngoopor am apat ngambilor noyo kinatuo nano; kaapoam balu' ngoopor am apat ngambilor noyo nasauk ra napuor.

⁴⁶Kataluan ilo naguyum am bagu katum nilo Io ralalom ru Baloi Tuhan. Nanturung i Jisus ra giu' no mangkironogog am mangkuot ra mangingila' ra ugama Jaudi rali.

⁴⁷Ngaangai' ulun ondo' nangkiro-
ngog Riso i nangimuag nga ma-
pintar Io am matimpok tojojo
taaman No rali. ⁴⁸Matuo Nali
pana nangimuag nagilong Riso.
Indagu ina' Nali Riso, "Anak, kua
kuat Kou koson raginio? Akai
mangkatuo maimamang kaga'
Rirun!"

⁴⁹Taam i Jisus, "Kua uyumo'
min Aku? Kalo kia nakapandai
kau ra inatang noyo Aku ti soroi
ra baloi ru Ama' Ku?" ⁵⁰Kaa' kalo
nakarati' ilo ra taaman ri Jisus ni.

⁵¹Kopongo ragili, saguli' i Jisus
baya' ra matuo Nano ra Najarit
am gumagaya' risilo. Nampa-
guang ina' Nano ra ngaangai' ra-
ginio. ⁵²Siminukor bo i Jisus am
gaai-gaai kapintaran Nano am
niak kasagain Io ri Aki Kapuuno'
am ulun.

**Tanou ondo' posoboyon ri
Juanis Mampariu'**

(Mat. 3.1-12; Mrk. 1.1-8;
Jua. 1.19-28)

3 Paat bilor koopor am limo ra
pamarintaan Kaisar Tibirius, i
Pontius Pilatus nasauk ra gabenor
ru Judia; raja' Irodis namarinta
giu' ra pagun Galilia; Pongkotob ri
Irodis, raja' Pilipus, namarinta giu'
ra pagun Ituria am Trakonitis; ra-
ja' Lisaniyas namarinta giu' ra pa-
gun Abilini. ²Paat i Anas am i Ka-
yapas nasauk ra Tingganai Maayo
imam Jaudi, minindagu i Aki

Kapuuno' ri Juanis, anak ri Jakaria,
giu' ra intok masiluk. ³Am ongo-
yo' ri Juanis ngaangai' intok ra li-
bung ru Sungoi Jordan am nampa-
tanou ra bala' ri Aki Kapuuno',
kon no, "Talikur kano intor ra tula
minno am pakiriu' kau, bagu am-
punon kau ri Aki Kapuuno'." ⁴Ra-
gu ri Juanis koson ra binatang ra
kitab ru nabi' Jisaya,

"Makaulun mampipiau giu'
ra intok masiluk,
'Pongoono' noyo ralan ru
Tuhan,
baniso' noyo pansailan
Nano.

⁵Moonong limayak pumpunin,
moonong gunung am
bulur lampayon.

Ralan ra parikou-rikou
banison,
am ralan ra takulubok
pumpunin.

⁶Am ngaangai' ulun ru tana'
ti makakito
ra atan kulaan i
Aki Kapuuno' mamayag
ra ulun!' "

⁷Masuang ulun minatong ma-
kiri' ri Juanis. Indagu i Juanis
risilo, "Ulun malaat kau! Osoi
mindagu ramuyun ra makapagi-
ru' kau intor ra sangit am ukum
ri Aki Kapuuno' ra maagu no?
⁸Pakitono' min noyo paliso am
baal minno ra nakatalikur kano
intor ra tula minno! Pai' kau in-
dagu ra rondo' am bokon ra ki-
namatuaan min am i Abraam.
Karaa' min! Intor ra batu rati pa-
na maangun ri Aki Kapuuno' ra
papag ri Abraam! ⁹Raino mo-
koondo' noyo panaa' koson man-

tagar ra puun ru tataun suku' ra bakat no rano. Moonong puun ondo' kalo mangkawa' ra moonsoi, tagaron am solobon ra apui."

¹⁰ Pangkuot ulun rali ri Juanis, "Amun koson poyo raginio, atan kia musiti' baalon mai?"

¹¹ Taam i Juanis, "Osoi ak makabayang ruo, taaki' rondo' ra ulun kolondo' bayang! Osoi ak mokoondo' ra akanon, tayaro' akanon no!"

¹² Ulun ondo' mampalulur ra sukai rali, minatong ri Juanis koson makiriu'. Pangkuot ilo, "Mangingila', atan musiti' baalon mai?" ¹³ Taam i Juanis, "Pai' min kologoo' sukai no intor ra ondo' inaru' no."

¹⁴ Mokoondo' niak saujor nangkuot, "Atan kulaan ramon? Atan musiti' baalon mai?"

Taam i Juanis, "Pai' kau pampagaau ra ruit ru osoi ak pana am pai' kau pangilalaa' ra ulun koson mangalap ra ruit nilo. Sama' noyo ra gaji' minno galama'!"

¹⁵ Liliwa' ragitio niayuk tuma-limpuun ulun rali mampaguang ru i Juanis ti noyo kia Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'.^e ¹⁶ Kaa' indagu i Juanis risilo, "Aku ti mampariu' ramuyun ra timug ayuk, kaa' ra maagu no matong sangulun ondo' maayo kuasa' Nano intor raki'. Mamagus ra kasut Nano pana kalo maaya' aku. Mampariu' Io ramuyun ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' am apui. ¹⁷ Io ti koson ra ulun ondo' mangatap ra ngaangai' gandum nano saboi mapasau, am timungon no

ralalom ru kulapa'. Kaa' ngaangai' apol solobon no ra apui ondo' kalo malasa' ra sabubuoi."

¹⁸ Paat i Juanis nampasaboi ra Tanou Moonsoi ra ulun rali masuang poyo bilin rinagu no risilo. ¹⁹ Kaa' nansawai i Juanis ra raja' Irodias, gabenor ru pagun Galilia, ra io namundus ra andu' ru pongkotob nano. Inggalan ru ruandu' no am i Irodias. Am masuang poyo kalaatan ra bokon ondo' binaal no. ²⁰ Kaa' giminaai poyo tojojo laat ru raja' Irodias koson pinaaputan no i Juanis ra lamin pangaputan.

I Jisus riniu'

(Mat. 3.13-17; Mrk. 1.9-11)

²¹ Kakai' ngaangai' ulun riniu', i Jisus pana riniu'. Am paat Io nakiasi', naukab limbowon ²² am bagu Ambiluo ri Aki Kapuuno' koson ra baal ru susuit asang timinuun Riso. Am morongog bolos ri Aki Kapuuno' mambala', "Okou noyo Anak Kutu ondo' tagamin Ku, maansayan Aku Rirun."

Suang ru kinamatuaan ri Jisus

(Mat. 1.1-17)

²³ I Jisus nanalimpuun ra kandoi Nano ra Io talu ngoopor ngambilor. Sumugut ra tunung ru ulun, anak Io ri Jusup. I Jusup anak ri Ili. ²⁴ I Ili anak ri Matat, i Matat anak ri Liwi, i Liwi anak ri Malki, i Malki anak ri Janai, i Janai anak ri Jusup. ²⁵ I Jusup anak ri Matatias, i Matatias anak ri Amos, i Amos anak ri Naum, i

^e Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'; Harfiah Krstus

Naum anak ri Isli am i Isli anak ri Nagai. ²⁶I Nagai anak ri Maat, i Maat anak ri Matatias, i Matatias anak ri Simi, i Simi anak ri Josik am i Josik anak ri Joda. ²⁷I Joda anak ri Joanan, i Joanan anak ri Risa, i Risa anak ri Jirubabil, i Jirubabil anak ri Sialtil am Sialtil anak ri Niri. ²⁸I Niri anak ri Malki, i Malki anak ri Adi, i Adi anak ri Kosam, i Kosam anak ri Ilmadam am i Ilmadam anak ri Ir. ²⁹I Ir anak ri Jisua, i Jisua anak ri Ilijir, i Ilijir anak ri Jorim, i Jorim anak ri Matat am i Matat anak ri Liwi. ³⁰I Liwi anak ri Simion, i Simion anak ri Juda, i Juda anak ri Jusup, i Jusup anak ri Jonam am i Jonam anak ri Ilyakim. ³¹I Ilyakim anak ri Milia, i Milia anak ri Mina, i Mina anak ri Matata, i Matata anak ri Natan am i Natan anak ri Daut. ³²I Daut anak ri Isai, i Isai anak ri Obid, i Obid anak ri Boas, i Boas anak ri Salmon am i Salmon anak ri Naason. ³³I Naason anak ri Aminadab, i Aminadab anak ri Admin, i Admin anak ri Arni, i Arni anak ri Ijiron, i Ijiron anak ri Piris am i Piris anak ri Juda. ³⁴I Juda anak ri Jakub, i Jakub anak ri Isak, i Isak anak ri Abraam, i Abraam anak ri Tira am i Tira anak ri Naor. ³⁵I Naor anak ri Sirug, i Sirug anak ri Riu, i Riu anak ri Pilig, i Pilig anak ri Ibir am i Ibir anak ri Sila. ³⁶I Sila anak ri Kinan, i Kinan anak ri Arpaksad, i Arpaksad anak ri Sim, i Sim anak ri Nuh am i Nuh anak ri Lamik. ³⁷I Lamik anak ri Mitusala, i Mitusala anak ri Inok, i Inok anak ri Jarid, i Jarid anak ri Malalil am i

Malalil anak ri Kinan. ³⁸I Kinan anak ri Inos, i Inos anak ri Sit, i Sit anak ri Adam am i Adam anak ri Aki Kapuuno'.

Tingganai ru riwato nangkinam ri Jisus

(Mat. 4.1-11; Mrk. 1.12-13)

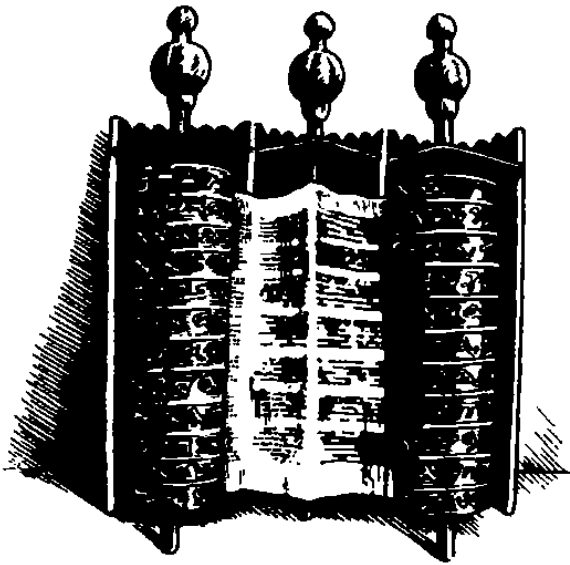
4 Paat i Jisus minuli' intor ra Sungoi Jordan, kinuasa' lo tojojo ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' am inibit lo ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' no giu' ra intok masiluk. ²Kininaman lo ru Tingganai ru riwato no ra giu' i buoi apat ngoopor ngoorou. Buoi raginio nampali i Jisus am kalo nangkan lo ra atan ak pana am pupus nali naitilan lo.

³Indagu Tingganai ru riwato no Riso, "Amun motopot Anak Kou ri Aki Kapuuno', kinami' susubo' batu rati masuk ra ruti'."

⁴Taam i Jisus, "Binatikan noyo ralalom Alkitab, 'Sala' ka ruti' ayuk mampakaayag ra ulun.'"

⁵Bagu ibito' i Jisus ru Tingganai ru riwato no ra rondo' intok ondo' masawat. Am sangkuliop ayuk pinakito no i Jisus ra ngaangai' karajaan ra tana' ti. ⁶Indagu Tingganai ru riwato no ri Jisus, "Pataakin ku Rirun ngaangai' kuasa' am kalangkayaan ti. Nga ngaangai' no pinataak noyo raki' am pataakin ku ra osoi ak pana ondo' kasagaan ku. ⁷Okou tatanngan ngaangai' no amun ru minsugut Kou sumamba raki'."

⁸Taam i Jisus, "Binatikan noyo ralalom Alkitab, 'I Aki Kapuuno' ayuk sambaan mu am mangandoi ak Riso!'"

Naskah rinulun (4.17)

⁹Ibito' i Jisus poyo ru Tingganai ru riwato no giu' ra Jirusalim. Am patampako' no Io ra rasawat ru taap ru Baloi Tuhan am indagu, "Amun Anak kou ri Aki Kapuuno', kinam ratu' intor ragiti. ¹⁰Binatikan noyo ralalom Alkitab, 'Manusub i Aki Kapuuno' ra masundu No rano magalung tojojo Rirun.' ¹¹Am niayuk, 'Kaangin Kou ru masundu No rali, koson kalayam Muno kalo bo mapilatan ra batu.' "

¹²Taam i Jisus, "Binatikan noyo ralalom Alkitab, 'Pai' pangkinam ra Tuhan, i Aki Kapuuno' muno.' "

¹³Kopongo ak Tingganai ru riwato no nangkinam ri Jisus ra nansalinut baal raginio, iruani' no i Jisus buoi maginaa ra ka luagan.

Kandoi ri Jisus timinalimpuun giu' ra Galilia

(Mat. 4.12-17; Mrk. 1.14-15)

¹⁴Kopongo ragili saguli' i Jisus ra libung Galilia am kinuasa' Io ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' no. Tanou intor Riso nakatabual ra ati ak intok ra libung raginio. ¹⁵Nangila' Io ra ati ak makabalo'i sambayanan, am ngaangai' ulun nongompur Riso.

Kalo inapu i Jisus giu' ra Najarit

(Mat. 13.53-58; Mrk. 6.1-6)

¹⁶Kopongo ragili, ongoi i Jisus ra Najarit, intok nasukuran Nali. Paat ra orou Sabat, maya' ra kaindalamnan Nano, mongoi Io ra baloi sambayanan. Bigor Io koson mambasa' ra Alkitab ¹⁷am inanian Io ra tayar ru nabi' Jisaya. Bungkalaro' ri Jisus naskah rinulun no am basaa' No ragu ragitio,

¹⁸"Ambiluo ru Tuhan soroi Raki',

nanusub Io no Raki'
mampabala' ra Tanou
Moonsoi ra ulun
kunsikang.

Pinili' No Aku koson
mambala' ra pampalabusan
ra ulun rinakop rali
am mamabas ra ulun
noolou.

Am niayuk mampalabus ra
ulun kikinjangin.

¹⁹Am mambala' ra nasuku'
noyo paat ru Tuhan
mamayag ra ulun No rano."

²⁰Ruluno' No saguli' naskah i
am pasagulio' No ra ulun mangi-

ngindangan ra giu' i am panturung^f Io. Ngaangai' ulun giu' ra baloi sambayanan i nangurio Riso. ²¹ Bagu nangila' i Jisus risilo, kon No, "Ragu ru Alkitab ra raitii' ni nasauk noyo ramuyun paat norongog min ra orou raiti' niayuk."

²² Moonsoi kaga' rinagu Nali, saboi nangimuag am nangiou ulun rali Riso, kon nilo, "Anak alia gitio ri Jusup."

²³ Indagu i Jisus risilo, "Maaru' magabig kau Raki' koson ragitio, 'Duktur, okou galama' mibabas.' Kaimuagan ondo' norongog mai ra binaal Muni giu' ra Kapirnaum, baalo' niak giti ra intok Muno galama'." ²⁴ Tungguli' poyo ri Jisus ragu Nali, "Karaa' min, kolondo' sangulun nabi' pana urumaton kaapoam apuon ra intok no galama'." ²⁵ Balain takamin tojojo: Paat ru nabi' Ilia ra galing i, mokoondo' tampio buoi talu ngambilor am naintanga' ra ngaangai' pagun. Paat ragili bitilan giti ra pagun Israil am masuang napuor. ²⁶ Kabalu' pana koson raginio, sala' ka ulun Jaudi nampaangayan ri Aki Kapuuno' ri Ilia. Pinoongoi io ayuk ra sangulun napuor ondo' sala' ka ulun Jaudi ra bandar Sarapat giu' ra pagun Sidon. ²⁷ Koson niak ra paat ru nabi' Ilisa, masuang ulun Israil makamaruol ra kungkung ondo' maaja'. Kolondo' sangulun pana intor risilo napali'. Ondo' napali' i Naaman ayuk, ulun Siria am sala' ka bulu ru Israil."

²⁸ Pakaining ngaangai' ulun giu' ra baloi sambayanan i ra atan

ondo' rinagu ri Jisus nii, siminangit ilo tojojo. ²⁹ Ingkakat ilo am pagiruo' nilo i Jisus ra liwar ru pekan. Am ibito' nilo Io ra kiing ru bulur ondo' mapasuk, nambaa-lan ra pekan ragitio, nga masaga' ilo mampajuul ri Jisus intor ra giu'. ³⁰ Kaa' pansail i Jisus ra ulun masuang rali am ugar Io.

Sangulun ondo' sinubol ru riwato

(Mrk. 1.21-28)

³¹ Kopongo ragili, ongoi i Jisus ra pekan Kapirnaum giu' ra Galilia. Moonong orou Sabat nangila' Io ra ulun ru giu' i. ³² Nangimuag ilo ra baal ru pangilaan ri Jisus nga ragu Nali makakuasa'. ³³ Giu' ra baloi sambayanan i, mokoondo' sangulun sinubol ru riwato. Golok ulun no, ³⁴ "Anii Jisus, ulun Najarit, atan kia kitaakon Mu ramon? Mongoi Kou kia pamuso ramon? Makaulig aku Rirun, Okou no Matulai ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'!"

³⁵ Sawayo' ri Jisus riwato no, kon No, "Pongkoror am ingkual no intor ra ulun ti!" Bigogo' ru riwato ulun no ra saang ru ulun rali am ingkual kaa' kalo nampakaruol ra ulun ti.

³⁶ Nangimuag ngaangai' ulun am pansusunur ilo ra rondo' am bokon, "Mapara' bo bonsoi ru ragu Nano. Mabaya' ra kuasa' ru ragu Nano, susubon No riwato rano magiru' am gumagaya' ilo!" ³⁷ Am tanou intor ri Jisus nakatabual ra ngaangai' libung raginio.

^f panturung: Paat ragili manturung ulun Jaudi amun mangila'.

Namabas i Jisus ra masuang ulun

(Mat. 8.14–17; Mrk. 1.29–34)

³⁸Iruani' ri Jisus baloi sambayangan no am ongoi ra baloi ri Simon. Iwan ri Simon ra ruandu' no boobotoi mansalom am pababasin io ri Jisus ru ulun rano. ³⁹Ongoi i Jisus ra nambalangan ru ruandu' no am pagiruo' No salom i am bagu kababas io. Am parayus iwan ri Simon siminukal am nampasulung risilo ra akanon.

⁴⁰Ra io palunggai', ngaangai' nagibit ra ulun mokoondo' nansalinut maruol muma' ri Jisus. Pabantaan ri Jisus kalindu' Nali risilo sigagama' am namabas risilo. ⁴¹Riwato rali pana miningkual intor ra inan ru masuang ulun liliwa' ilo giminolok, "Anak Kou ri Aki Kapuuno'!"

Kaa' sawayo' ilo ri Jisus am kalo pindaguon No ilo nga nakapandai ilo ra Io no Mamamayagondo' sinusub ri Aki Kapuuno'.

Nangila' i Jisus ra intok ra bokon

(Mrk. 1.35–39)

⁴²Suabon i, riminondom i Jisus nangiruan ra pekan Kapirnaum ongoi ra rondo' intok masiluk. Kaa' inuyum Io ru ulun rali am katum nilo Io, ingai' nilo i Jisus koson kalo mangiruan risilo. ⁴³Kaa' indagu i Jisus, "Tanou Moonsoi ra ati kulaan i Aki Kapuuno' mamarinta^s potonowon Ku ra bandar ra bokon niak.

Ginio nai ra Aku sinusub ri Aki Kapuuno' matong ra tana' ti."

⁴⁴Am nangila' i Jisus ra ati ak baloi sambayangan ra ngaangai' ru Judia.

I Jisus timalimpuun mampili' ra maamaya' No rano

(Mat. 4.18–22; Mrk. 1.16–20)

5 Paat rondo' orou, nangintairoi i Jisus ra nagas ru tasik Gini-sarit. Masuang ulun liminimpu Riso koson mangkironogog ra Bala' intor ri Aki Kapuuno'. ²Kakito ri Jisus ruo parau ra nagas i. Ulun mangingimpait rali minasak intor ra parau am mambagu' ra ralo nilai. ³Rondo' intor ra parau raginii i Simon tatangan. Gitio sinakayan ri Jisus am panusub Io ri Simon mompoloyog koborok ra parau no. Panturung i Jisus am pangila' ra ulun masuang.

⁴Kakai' Io nangila', indagu Io ri Simon, "Kabili' parau mutu ra malandom no am paatango' ralo muno koson mampasulung ra papait."

⁵Indagu i Simon, "Tuan, saboi nasuaban akai namparalo, kaa' kolondo' siminulung! Kaa' amun okou manusub, paatangon ku poyo ralo ti." ⁶Pakaatang ralo nilai, nakaalap ilo ra masuang papait saboi maaar malilak ralo nilai. ⁷Ginio nga ra pangulawi ilo pakiindangan ra rangan nilo ra bokon i intor ra parau ra bokon. Ratong rangan nilai, suangi' nilo karuruo parau i ra papait saboi napanu' am maar makalom parau

^s 1 Aki Kapuuno' mamarinta; Harfiah Pamarntaan ri Aki Kapuuno'.

Paatango' ralo muno (5.4)

nilai. ⁸Kakito ri Simon baal raginio, igulatur io ra pinaguluan ri Jisus am indagu, "Iruani' aku, Tuhan! Nga aku ti ulun makatula!"

⁹I Simon am ngaangai' ulun pababaya' nali nangimuag nakakito ra masuang kaga' papait noowot nilai. ¹⁰Rangan ri Simon rali pana naliangan. Ilo ti am i Jakubus am i Juanis, karuruo ti anak ri Jibidius. Indagu i Jisus ri Simon, "Pai' kalaa'! Intor raino mangkimait kou ra ulun mangintopot Raki'."

¹¹Paasako' nilo parau nilai am iruani' nilo ngaangai' no am baya' ilo ri Jisus.

Namabas i Jisus ra sangulun unguyon makamaruol ra kungkung ondo' maaja'
(Mat. 8.1-4; Mrk. 1.40-45)

¹²Paat rondo' orou, soroi i Jisus ra rondo' pekan am giu' i mo-

koondo' sangulun unguyon makamaruol ra kungkung ondo' maaja'. Napuu inan nali ra maruol no. Pakakito io ri Jisus, igulatur io ra pinaguluan Nali am indagu, "Tuan, amun masaga' Kou, maalap Mu aku ra babas!"^h

¹³Bagu pokopoo' ri Jisus kalindu' Nali ra ulun no liliwa' minindagu, "Masaga' Aku, kapali' no!" Paat ragili niak nairu' maruol ru ulun i. ¹⁴Am kalo pantunungon ri Jisus ulun i ra osoi ak pana ra atan nasauk riso. Kon No, "Sumugut ra Ukum ri Musa', ongoi no ra imam Jaudi am polosoo' io mangiou ra okou nababas noyo. Am pangani' niak ra taak maya' ra susuban ralalom Ukum ri Musa', koson tatandu' mu ra ulun rano ra napali' kono."

¹⁵Kaa' nakatabual poyo tanou intor ri Jisus ti saboi masuang ulun minatong mangkironog am makibabas Riso. ¹⁶Kaa' masalok i

^h maalap Mu aku ra babas Maya' ra kaulayan ru ugama Jaudi maruol ragitio mangkimbit ra ulun kalo maaya' sumamba ri Aki Kapuuno' ra baiot sambayanan.

Jisus mongoi ra intok masiluk nga masaga' Io poyo makiasi'.

Namabas i Jisus ra sangulun kalo makalulu'

(Mat. 9.1-8; Mrk 2.1-12)

¹⁷ Sangarawan ragili paat i Jisus nangila', mokoondo' kuukula' ngaulun intor ra tayar Parisi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali nantuturung mangkironog Riso. Minatong ilo intor ra bandar Jirusalim am poyo intor ra moonong intok giu' ra libung Galilia am Judia. Am kuasa' ru Tuhan siminoroi ri Jisus koson mamabas ra ulun marualan rali. ¹⁸ Paat ragili ratong kuukula' ngaulun ungkuyon namandas ra sangulun ungkuyon ondo' kalo makalulu'. Ulun no pinalangan ra intok namandasan. Kinamin nilo paumposo' ulun no ra baloi no paumaan ri Jisus. ¹⁹ Kaa' kalo nakaumpos ilo nga masuang kaga' ulun ra giu' i. Ginio nga pagaloi ilo ra rasawat ru baloi am sukiapo' nilo taap i. Patuuno' nilo ulun no nabaya' ra bandasan nali giu' ra tuma' ri Jisus ra tatanga' ru ulun masuang rali. ²⁰ Pakakito i Jisus ra maikang pangintapatan nilai, indagu Io ra ulun no, "Rangan, tula muno inampun noyo."

²¹ Kaa' mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi rali nansusunur ra rondo' am bokon, "Osoi ulun ragitio ondo' makakau' magasab ri Aki Kapuuno'? Osoi mangampun ra tula kaa' i Aki Kapuuno' ayuk galama'?"

²² Nakapandai i Jisus ra pamaugangan nilai, indagu Io, "Kua

pampaguang kau koson raginio?

²³ Ati kia matasu' raguon, 'Inampun noyo tula muno', kaapoam mindagu ra, 'Sukal am ugar no'?

²⁴ Kaa' raino aniin takamin ra tandu' ra Anak ru Ulun makakuasa' ra tana' ti mangampun ra tula."

Am indagu i Jisus ra ulun kalo makalulu' no, "Sukal no, kayango' noyo bandasan muno am uli' no!"

²⁵ Tirong ulun no ra saang nilai ngaangai'. Kayango' no bandasan nali am uli' liliwa' nongompor ri Aki Kapuuno'. ²⁶ Nokosolong tojojo ngaangai' ulun am pongompor ilo ri Aki Kapuuno'. Am nabaya' ra pangkaraan malaa', indagu ilo, "Orou raiti' nakakito takau ra kaimuagan."

Nampiau i Jisus ri Liwi

(Mat. 9.9-13; Mrk. 2.13-17)

²⁷ Kopongo ragili, ugar i Jisus am pakakito Io ri Liwi, sangulun mampalulur ra sukai. Panturung io ra pangandayan nali. Indagu i Jisus riso, "Baya' Raki'." ²⁸ Bigor i Liwi am iruani' no ngaangai', bague baya' io ri Jisus.

²⁹ Kopongo ragili pambaal i Liwi ra rondo' bunsag giu' ra baloi nano koson mangiantak ra ratangan ri Jisus. Masuang mampalulur ra sukai am ulun ra bokon rali poyo giminulung pangakan risilo.

³⁰ Kuukula' ngaulun tayar Parisi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali kalo naansayan ilo raginio. Am indagu ilo ra maamaya' ri Jisus rali, "Kua gulung kau pangakan am panginum ra ulun mampalulur ra sukai am poyo ulun ondo' karaan ra malaat?"

³¹ Taam i Jisus, "Pai' ru ulun ma-
ligag makibabas kaa' ulun marua-
lan ayuk. ³² Aku minatong sala' ka
mampiau ra ulun ondo' moonsoi
rokookoon, kaa' ulun makatula
koston tumalikur ilo intor ra tula."

Pangkuatan ra mampali

(Mat. 9.14-17; Mrk. 2.18-22)

³³ Indagu ulun rali ri Jisus,
"Maamaya' ri Juanis rano am
maamaya' ra ulun tayar Parisi ra-
no masalok mampali am makiasi'.
Kaa' maamaya' Mu rati manga-
kan am manginum ilo."

³⁴ Taam i Jisus, "Manusub kau
kia ra ulun ondo' minongoi sual
ra bunsag ru paguguatan no
mampali, amun ru ungkuyon
uatin lakat ak poyo soroi risilo?
Maaru' kalo! ³⁵ Kaa' masuku'
ungkuyon uatin no alapon intor
ra ngaangai' nilo am kalio bagu,
paat raginio niak ilo mampali."

³⁶ Am tunungo' bo ri Jisus risilo
abig ragitio: "Kolondo' sangulun
pana mampaangkup ra sabinsang
konoon intor ra bayang baguon ra
bayang lairon. Amun baalon no
ginio, maaru' makumbo bayang
baguon no am niayuk kalo matimpok
amun bibinsang baguon
paangkupon ra bayang lairon.

³⁷ Koston niak ra kolondo' sangulun
pana mampalingig ra ruu' ru
anggur baguon ralalom kantong
kungkung ondo' lairon. Maaru'
malilak kantong no nga ruu' ru
anggur baguon no, am lumawas
bagu ruu' no am kantong no
pana maapu'. ³⁸ Kaa' ruu' ru ang-
gur baguon no maaru' lingigon ra-
lalom kantong baguon niayuk.

³⁹ Koston niayuk ra osoi ak pana
maindalom manginum ra ruu' ru
anggur ondo' lairon, marara' io
bo manginum ra ruu' ru anggur
ondo' baguon. Nga, 'Lairon no
moonsoi kaga', kon no."

**Pangkuatan intor ra
orou Sabat**

(Mat. 12.1-8; Mrk. 2.23-28)

6 Paat rondo' orou Sabat, ra i
Jisus am maamaya' No rano
nansail ra kuukula' umo ru gan-
dum, maamaya' No rano nangu-
pu' ra kawa' ru gandum i. Pisolo'
nilo kawa' ru gandum no am aka-
no'. ² Indagu kuukula' ngaulun
intor ra tayar Parisi i, "Kua angga-
lo' min nanusuban ru Ukum ri
Musa'. Kua baalo' min ondo' kalo
sinusub mai baalon paat ra orou
Sabat?"

³ Taam i Jisus, "Kalo kia igondo'
kau pambasa' ra atan ondo' bi-
naal ri raja' Daut ragili, ra io am
ulun ondo' minaya' no rali naiti-
lan? ⁴ Subol io ralalom Kim Samba-
yangan am alapo' no ruti' ondo'
pinataak noyo ri Aki Kapuuno'
am akano' no. Am anii' no niayuk
ulun ondo' minaya' riso i. Am
sotopot no sumugut ra Ukum ri
Musa', imam Jaudi rali ak manga-
kan ra ruti' raginio."

⁵ Am indagu i Jisus risilo, "Anak
ru Ulun manguasa' ra orou Sabat
niayuk."

**Ulun ondo' minatoi satata'
ra longon nano**

(Mat. 12.9-14; Mrk. 3.1-6)

⁶ Sangarawan ragili, paat rondo'
orou Sabat poyo, minongoi i Jisus

pangila' ra rondo' baloi sambayan-
ngan. Giu' i mokoondo' sangulun
ungkuyon ondo' minatoi satata'
longon nali ra pamiris. ⁷Kuukula'
ngaulun mangingila' ra Ukum ri
Musa' am ulun tayar Parisi rali
mangurio toojo ri Jisus insan ru
mamabas lo ra ulun paat ra orou
Sabat, bagu mokoowot ilo ra
panguuan. ⁸Kaa' napandayan ri
Jisus pamaguangan nilai. Indagu
lo ra ulun ondo' minatoi satata'
ra longon no, "Ibok, bigor ra tata-
nga' ti!" Bagu bigor ulun no. ⁹Ko-
pongo ragili, kuati' ri Jisus ulun
rali, "Atan pamaguangan min?
Sumugut ra Ukum ri Musa', atan
kia maaru' baalon takau ra orou
Sabat? Mambaal ra moonsoi kia
kaapoam malaat? Mamayag kia
kaapoam mamatoi ra ulun?"
¹⁰Oloro' ilo ngaangai' ri Jisus am
indagu' ra unguoyon no, "Patutu-
yo' longon muno." Pakatutui ak
longon nali am bagu kapali'.

¹¹Kaa' malikokot tojojo mangi-
ngila' ra Ukum ri Musa' am ulun
tayar Parisi rali, am tumalimpuun
ilo mansusunur ra atan baalon ni-
lo ri Jisus.

Nampili' i Jisus ra mopor am ruo ngaulun rasul rali

(Mat. 10.1-4; Mrk. 3.13-19)

¹²Paat ragili i Jisus nagaloi ra
rondo' bulur koson makiasi'. Na-
suaban lo nakiasi' ri Aki Kapuuno'
ra giu' i. ¹³Mamaar matawang,
piawo' No mamaya' No rano,
am pampili' lo suang mopor am
ruo ngaulun intor risilo. Inggalani'
No ilo ra rasul. Ilo no am ¹⁴i Simon

(ondo' ininggalanan no ri Pitrus)
am boborok nano i Andrias. I Ja-
kubus am i Juanis, i Pilipus am i
Bartolomius. ¹⁵I Matius am i Tu-
mas, i Jakubus anak ri Alpius, i
Simon (ondo' sabiton ri Patriot).
¹⁶I Judas anak ri Jakubus am i Ju-
das Iskariot, ondo' pupus i nampa-
taak ri Jisus ra pantula' No rali.

Nangila' am namabas i Jisus ra ulun

(Mat. 4.23-25)

¹⁷Bagu pambusul i Jisus am ra-
sul No rali intor ra bulur no am
uog ilo ra rondo' limayak. Giu' i
mokoondo' poyo masuang maa-
maya' No ra bokon. Am masuang
poyo ulun nakaratong intor ra Ju-
dia, Jirusalim am bandar Tirus am
Sidon, ondo' karuruo ti mamaar
ra raat. ¹⁸Minatong ilo mangkiro-
ngog ri Jisus am niayuk makiba-
bas intor ra maruol nilai. Ondo'
sinubol ru riwato pana minatong
am nababas ilo. ¹⁹Gogoton ru
ngaangai' ulun gumuut ri Jisus
nga mokoondo' ra kuasa' ming-
kual intor Riso mamabas risilo
ngaangai'.

Maansukan am mangiluk

(Mat. 5.1-12)

²⁰Tantangi' ri Jisus maamaya'
No rano am indagu,

"Pakaansuk kano, ondo'
kunsikang,
nga akau noyo ulun ri
Aki Kapuuno' rano.

²¹Pakaansuk kano ondo'
nangaitilan raino,
nga basugon kau!

¹ indagu, Kuukula' naskah nakalaur: indagu am sumangit

Pakaansuk kano ondo'
mantangi' raino,
nga pakuriton kau.

²² Pakaansuk kano ondo' kasi-
sangin, kalo apuon, asabin am
raguon ra ulun malaat nga ma-
ngintopot kau ra Anak ru Ulun!

²³ Pakaansuk kano amun masuk
gitio ramuyun, nga maayo ampos
maginaa ramuyun giu' ra suruga'.
Nga koson raginio niak pinama-
kuan ru kinamatuaan nilai ra na-
bi' rali ra galing i.

²⁴ Kaa' aibui bo ramuyun no
ondo' langkaya' raino ti,
nga kalangkayaan ru tana'
ti ayuk ampos minno!

²⁵ Aibui bo ramuyun ondo'
naasug ra raino ti,
mangaitilan kau ra
maagu no!

Aibui bo ramuyun ondo'
pasakurit ra raino ti
nga mangiluk guang am
mantangi' kau ra
maagu no!

²⁶ Aibui bo ramuyun no, amun
ngaangai' ulun mongompor ramu-
yun. Nga koson raginio niak pina-
makuan ru kinamatuaan takali ra
nabi' maabau-abau rali ra galing i."

Monogom ra pantula'

(Mat. 5.38-48, 7.12a)

²⁷ "Kaa' akau ngaangai' ondo'
mangkirongog Raki' raino ti, gitio
bilin Kutu: Tagami' noyo pantu-
la' minno, am koonsoi kano ra
ulun masisang ramuyun. ²⁸ Bara-
kato' min ulun ondo' magasab
ramuyun, am pakiasi' kano ri Aki
Kapuuno' ra ulun ondo' malaat
ramuyun no. ²⁹ Amun pingas mu

ra sapapa' no lapison, palapisi'
niak sapapa' no. Amun gaawon
ru ulun bayang muno, pataako'
poyo bayang mu ra bokon.

³⁰ Amun mokoondo' makitaak ra-
muyun ra atan ak pana, anii'
ayuk. Am amun alapon ru ulun
kuliamos muno, pai' kitaako' sa-
guli'. ³¹ Ondo' kasagaan min baa-
lon ru ulun bokon ramuyun, ginio
niayuk baalon min risilo.

³² Amun motogom kau ra ulun
ondo' motogom ramuyun no
ayuk, atan onong no ramuyun?
Ulun makatula pana motogom ra
osoi ak motogom risilo! ³³ Amun
moonsoi kau ra ulun ondo' moon-
soi ramuyun no ayuk, atan onong
no ramuyun? Ulun makatula pa-
na koson niak raginio! ³⁴ Amun
mampaira' kau ra ruit ra ulun
ondo' makapambalos no ayuk,
atan onong no ramuyun? Ulun
makatula pana mampaira' ra ruit
ra ulun ondo' makapambalos
ayuk! ³⁵ Kaa' akau, tagami' noyo
pantula' minno am koonsoi kau
risilo. Pairaa' min ayuk am pai'
kau kalansan maalap saguli'.
Amun koson raginio, maayo am-
pos minno am akau masuk ra
anak ri Aki Kapuuno' Ondo' Ma-
sawat Kaga'. Nga moonsoi lo to-
jojo ra ulun ondo' kalo mapandai
maringkuanang am ra ulun ondo'
malaat niak. ³⁶ Kataau kano koson
i Ama' min pana mataau!"

Mangakim ra ulun

(Mat. 7.1-5)

³⁷ "Pai' kau kasauk ra akim ru
ulun bokon, koson i Aki Kapuuno'
kalo mangakim ramuyun. Pai' kau

pangkum ra ulun, koson kalo ukumin kau ri Aki Kapuuno'. Ampuno' noyo ulun ra bokon, koson akau pana ampunon ri Aki Kapuuno'. ³⁸Pangani' kano, koson i Aki Kapuuno' pana mataau mangani' ra tayar moonsoi ramuyun. Tayar ondo' insokon no tojojo am ruangin no saboi mapapak. Panunuku' ondo' alapon min mangakim ra ulun ra bokon, panunuku' raginio niak alapon ri Aki Kapuuno' mangakim ramuyun."

³⁹Am tunungo' bo ri Jisus abig ragitio risilo: "Amun ulun noolou mangitang ra ulun noolou ra bokon, maaru' ilo karuruo maratu' ra parit. ⁴⁰Kolondo' sangulun pana migigila' mapandai poyo intor ra mangingila' nano. Kaa' amun makai' ru migigila' no inigigilaan nano, mogondo' bo kapandayan nano ra nangila' riso i.

⁴¹Kua kakito mu tipolon ru tataun nakasubo ra mato ru pabukat mu, kaa' tataun makalu nakasubo ra mato mu galama' kalo natutunan mu. ⁴²Kalo noyo lair mindagukou ra pabukat muno, 'Rangan, ibok, paingkualo' ku tipolon ru tataun intor ra mato muno,' kaa' tataun makalu ra mato mu galama' kalo matutunan mu! Maabau-abau kou! Ingkualo' poyo galing tataun makalu intor ra mato muno. Bagu makakito kou tojojo am maalap mu kaingkual tipolon no intor ra mato ru pabukat muno."

Puun am kawa' nano

(Mat. 7.16–20, 12.33–35)

⁴³"Maaru' puun ra malabung kalo mangkawa' ra malaat. Koson

niak ra puun ondo' kalo malabung kalo mangkawa' ra moonsoi. ⁴⁴Moonong puun mauligan intor ra kawa' nano. Bulungkut ra makaruui, kalo mangkawa' ra ara, am kusingan kalo mangkawa' ra anggur. ⁴⁵Ulun moonsoi makapaliso niayuk ra moonsoi, nga guang nano napanu' ra kaansayan. Ulun malaat makapaliso niayuk ra malaat, nga guang nano napanu' ra kalaatan. Nga atan ondo' raguon ru ulun matong intor ra guang."

Ruo ngaulun manambaloi

(Mat. 7.24–27)

⁴⁶"Kua piawo' min Aku ra, 'Tuhan, Tuhan,' kaa' kalo gagaan min panusuban Ku ramuyun? ⁴⁷Raino balain takamin paliso ru sasangulun no ondo' matong Raki', mangkiringog ra raguon Kuno am gumagaya': ⁴⁸Io no koson ra sangulun manambaloi. Kolondomo' no kali no ra luang am patirongo' toojo lugu' no ra batu. Paat mampaliur, kalo matungkob baloi ti nga inindon am piniot toojo. ⁴⁹Kaa' ulun ondo' mangkiringog ra raguon Kutu am kalo gumagaya', io no koson sangulun manambaloi ondo' kalo mampatirong tojojo ra lugu'. Paat mampaliur, matungkob bagu am malunsai toojo baloi no!"

Namabas i Jisus ra sangulun ulipon ru tingganai saujor Roma

(Mat. 8.5–13)

7Kakai' i Jisus nambala' ra ngaangai' baal raginio ra ulun rali, ugar Io ongoi ra Kapirnaum.

²Giu' i mokoondo' sangulun tingganai ru saujor Roma ondo' ma-kaulipon ra tagamin no toojo. Marualan malanjag am maar matoi ulipon no. ³Kaining ru tingganai ru saujor Roma no ra i Jisus soroi, panusub io ra kuukula' ngaulun tingganai ru ulun Jaudi no mongoi uma' ri Jisus, koson mompoongi Riso mamabas ra ulipon nano. ⁴Katum nilo i Jisus, gumogot ilo makiindangan ri Jisus, kon nilo, "Moonsoi indanganon Mu ulun raginio ⁵nga moonsoi guang nano am motogom io ra bulu takau. Ilai', tinambalayan no akai poyo ra baloi sambayanan."

⁶Bagu baya' i Jisus risilo. Ilo maar makasuku' ra baloi i, susubo' ru tingganai ru saujor no rangan no rali mambala' ri Jisus, "Tuan, kalo pana mantipagon kou mongoi ra baloi kutu. Kalo maaya' aku mangapu Rirun ra baloi kutu. ⁷Am aku galama' kalo maaya' muma' Rirun. Panusub ayuk, bagu mababas ulipon kutu. ⁸Nga aku galama' gumagaya' ra susuban ru tingganai mai rali. Am niak mokoondo' saujor rano ondo' gumagaya' ra panusuban kuno. Amun ru manusub aku ra sasangulun saujor, 'Ugar!', io pana mugar. Am amun mindagu aku ra bokon no poyo, 'Bok ragiti!', io pana matong. Am amun manusub aku ra ulipon kuno, 'Baalo' gitio!', io pana gumagaya'."

⁹Nangimuag i Jisus nakaining raginio. Pangkaili lo ra ulun rali ondo' sasunu'-sunu' Riso i am indagu io, "Kalo igondo' Aku pa-

katuum ra pangintapatan maikang koson ragitio, intor ra bulu ru Israil pana!"

¹⁰Uli' ulun sinusub rali ra baloi ru tingganai ru saujor i, ilai' nilo nababas noyo ulipon nali.

Binayag saguli' ri Jisus anak unguyon ru sangulun napuor

¹¹Kalo nabuoi ragili, ongoi i Jisus ra pekan Nain. Maamaya' No rano am ulun masuang rali pana minaya' Riso. ¹²Ilo maar nakasuku' ra subalan ru pekan no, mokoondo' ulun mingkual intor ra pekan namandas ra bangkai. Ondo' minatoi i am sangulun anak unguyon, anak langkuir ru sangulun napuor. Masuang ulun ru pekan i siminumbaya' ra napuor ti. ¹³Kakito ri Jisus napuor no, nakaasi' lo riso am indagu, "Pai' pantangi'!" ¹⁴Inggaari' no bo ri Jisus am kopoo' No bandasan napaalangan ra bangkai i am bagu uog ulun namandas rali. Indagu i Jisus, "Tuu'-bagu, sukal no!" ¹⁵Sukal anak unguyon ra minatoi i, panturung am pakaindagu io bagu, am pasagulio' ri Jisus ra ina' nali.

¹⁶Ngaangai' ulun nalaa' tojojo am nongompor ri Aki Kapuuno'. Bagu indagu ilo, "Sangulun nabi' ondo' makakuasa' minatong ra taatanga' takau! Minatong noyo i Aki Kapuuno' mongoi pamayag ra ulun No rati!"

¹⁷Tanou ragitio intor ri Jisus nakatabual ra ngaangai' ru Judia am poyo ra ngaangai' libung ondo' nakainggar no.

/ Kalo nabuoi ragili, Kuukula' naskah nakalaur. Suabon no.

I Jisus am i Juanis Mampariu'

(Mat. 11.2-19)

¹⁸Maamaya' ri Juanis rali nambala' riso ra ngaangai' atan ondo' nasauk ri Jisus. Piawo' no ruo ngaulun maamaya' nano, ¹⁹bagu susubo' no ilo tumuum ri Jisus am pangkuot, "Okou kia ondo' matong sumugut ra bantu' ri Aki Kapuuno' kaapoam maginaa akai poyo kia ra bokon?"

²⁰Ongoi ilo uma' ri Jisus am indagu, "I Juanis Mampariu' nanusub ramon mangkuot Rirun, 'Okou kia ondo' matong sumugut ra bantu' ri Aki Kapuuno' kaapoam maginaa akai poyo kia ra bokon?' "

²¹Paat ragili niayuk, namabas i Jisus ra nansalinut maruol am kaimboloon ru ulun. Am nampagiru' lo poyo ra riwato am niak namabas ra ulun noolou. ²²Taam i Jisus, "Saguli' kau ri Juanis am pambala' kau ra atan ondo' nakito am norongog min. Ulun bolou makakito, ulun kalo makalulu' makaugar, ulun makamaruol ra kungkung ondo' maaja' mababas, ulun barat makaining, ulun matoi maayag saguli' am Tanou Moonsoi intor ri Aki Kapuuno' pinabala' noyo ra ulun kunsikang. ²³Pakaansuk no ulun ondo' pangintapatan no Raki' kalo malawo!"

²⁴Pakaugar ak ulun ondo' sinusub ri Juanis rali, tunungo' bo ri Jisus ra ulun masuang kandoi ri Juanis, kon No, "Atan inongoi min ilai' ra intok masiluk? Sakot nasiob ru angin kia? ²⁵Atan inongoi min ilai' ra giu'? Sangulun nambayang ra moonsoi kia? Ulun

ondo' mambayang koson raginio am langkaya' kaga' mayan ak ra istana! ²⁶Atan guat inongoi min ilai'? Sangulun nabi' kia? Topot, kaa' mulu' poyo intor ra sangulun nabi'. ²⁷Nga i Juanis ti noyo ondo' kon ru Alkitab,

'Gitio noyo ulun sinusub Kutu,'
kon ri Aki Kapuuno',
'Susubon Ku io sumigulu Rirun,
koson momongo ra ralan
Muno!' "

²⁸Indagu i Jisus, "Karaa' min! Giti ra tana' ti, kolondo' sangulun pana maatang intor ri Juanis Mampariu'. Kaa' ulun ondo' kalo maatang ra ulun ri Aki Kapuuno' rano, maatang poyo intor ri Juanis Mampariu'."

²⁹Ngaangai' ulun am mampalulur ra sukai pana nangkirongog ri Juanis. Ilo no giminagaya' ra susuban ri Aki Kapuuno' ondo' motopot am nakiriu' ilo ri Juanis. ³⁰Kaa' ulun tayar Parisi rali am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali, kalo inapunilo pamaguangan ri Aki Kapuuno' am kalo nakiriu' ilo ri Juanis.

³¹Tungguli' poyo ri Jisus, kon No, "Atan kia papagandaan Ku ra ulun raiti'? Koson ra atan ga ilo ti? ³²Koson ak ra paliso ru lalaing mantuturung giu' ra pasar. Sampulupuk mampiau ra bokon i, 'Sinamputan mai suling ra kaansukan, kaa' kalo nagiligo' kau! Narimbai akai ra makalulumpus ra guang, kaa' kalo nantangi' kau!' ³³Ratong i Juanis Mampariu', nampali am kalo nanginum io ra anggur. Am minindagu kau, 'Sinubol io ru riwato!' ³⁴Ratong Anak ru Ulun, mangakan am mangi-

num Io am minindagu kau, 'Ilai' ulun no! Moroot, gagaukon, kumubayau Io ra ulun mampalulur ra sukai am ulun ondo' karaan ra malaat.' ³⁵Kaa' osoi ak mangapu ra kapandayan intor ri Aki Kapuuno' makatutun io ra ngaa-ngai' baalon Nano motopot."

I Jisus giu' ra baloi ru sangulun tayar Parisi

³⁶Sangulun intor ra tayar Parisi, nangkimait ri Jisus mangakan giu' ra baloi nano. Ratong i Jisus ra baloi no am pangakan. ³⁷Giu' ra pekan no, mokoondo' sangulun ruandu' ondo' kauligan ra makatula. Pakaining io ra nangakan i Jisus giu' ra baloi ru sangulun tayar Parisi no, ratong io nagibitambutul boborok sinuangan ra umau maamis owou. ³⁸Bigor io ra bakulung ri Jisus, maaar ra kalayam Nano, am pantangi' io saboi naasa' kalayam ri Jisus ra lomou nali. Bagu piiri' no kapuaa' kalayam ri Jisus ra abuk nali, alaki' no kalayam Nano am buuri' no ra umau maamis owou i. ³⁹Kakito ru ulun tayar Parisi no raginio, kon ru guang nali, "Amun ru sangulun nabi' Io, kua polosoo' no ruandu' koson ragitio kumambong Riso. Maaru' naka-pandai Io ra sotopot no ruandu' ti kauligan ra makatula!"

⁴⁰Am indagu i Jisus ri Simon, "Simon, mokoondo' poyo paba-laan Ku rirun."

Taam i Simon, "Iou mangingila', rago' ak."

⁴¹Indagu i Jisus, "Mokoondo' ruo ngaulun nagutang intor ra ulun mampaira' ra ruit. Sangulun

i nagutang suang limo ngaatus ruit pirok, am bokon i nagutang suang limo ngoopor ruit pirok. ⁴²Karuruo ilo kalo nakabayar ra ira' nilai am pinuso ayuk bagu ru nampaira' i. Osoi intor ra ruo ngaulun ti motogom toojo ra ulun nampaira' ra ruit i?"

⁴³Taam i Simon, "Guang ku ulun ondo' masuang toojo pinuso ra ira' i!"

Taam i Jisus, "Motopot ragu muni." ⁴⁴Tantangi' ri Jisus ruandu' no am indagu ri Simon, "Ilai' ruandu' ti! Ratong Aku ra baloi mutu am kalo nangani' kou Raki' ra timug pambaguan ra kalayam Kutu. Kaa' binaguan ru ruandu' ti kalayam Kutu ra lomou nano am piniiran no ra abuk nano. ⁴⁵Kalo inuma' mu Aku ra alok. Kaa' ruandu' ti kalo lumonggo' mangalok ra kalayam Kutu intor ra Aku minatong. ⁴⁶Kalo pinasakan mu ulu Kutu ra umau. Kaa' ruandu' ti nompotosok ra kalayam Kutu ra umau maamis owou. ⁴⁷Togom no topot-topot maayo nga inampun io noyo kabalu' pana masuang tula nano! Amun sanganu ayuk tula ru ulun no ampunon, togom nano pana kalo maayo."

⁴⁸Indagu i Jisus ra ruandu' no, "Inampun noyo tula mu rali."

⁴⁹Ulun rali ondo' giminulung pangakan ri Jisus mansusunur bagu ra rondo' am bokon, "Osoi ulun ragitio saboi makapangampun bo ra tula?"

⁵⁰Kaa' indagu i Jisus ra ruandu' no, "Pangintapatan muno nama-yag rirun. Uli' no mabaya' ra kaansayan!"

Inindangan i Jisus ru ruandu' rali

8 Kalo nabuoi ragili, mugar-ugar i Jisus ra masuang bandar am pamagunan. Nampabala' lo ra Tanou Moonsoi ra i Aki Kapuuno' tumalimpuun noyo mamarinta. Am mopor am ruo ngaulun maa-maya' Nali minaya' niayuk Riso. ²Mokoondo' niayuk kuukula' ngaulun ruandu' minaya' risilo. Gili pinagiru' noyo ri Jisus riwato intor risilo am binabas ilo intor ra maruol nilai. Ilo ti am i Maria, ondo' poyo sabiton Magdalina, ondo' sinubol ru tulu' riwato kaa' pinagiru' noyo ri Jisus; ³i Joana, andu' ri Kuja, tingganai ru baloi raja' Irodis, i Susana am masuang poyo ruandu' ra bokon rali. Masalok ilo mangindangan ri Jisus am maamaya' No rano koson mangani' risilo ra balanja'.

Abig ra sangulun mapatias ra sampug

(Mat. 13.1-9; Mrk. 4.1-9)

⁴Saguguluyur ulun masuang rali matong ri Jisus. Intor ilo ra nansalinut bandar am pamagunan. Pakatimung ulun rali, tunungo' ri Jisus abig ragitio risilo:

⁵"Mokoondo' sangulun mangan-doi ra umo mapatias ra sampug. Paat io napatias i, mokoondo' naratu' ra bayaan ru ulun saboi kininjangan am niak inakan poyo ru susuit. ⁶Mokoondo' niak naratu' ra tana' makabatu. Paat ra tutuu' ti minulai, liminonot io ra mataki' nga tana' no mapua' kaga'. ⁷Mokoondo' poyo sampug naratu' ra

tana' makakusingan. Am karuruo timinuu'. Kaa' napisi' tutuu' ti ru kusingan saboi minatoi. ⁸Kaa' sampug ondo' naratu' ra tana' malabung, timinuu' am nanangkawa' ra maatus poyo ruli'."

Bagu pupusi' ri Jisus ra bolos mosongou, "Rongogo' am karaa' min tojojo!"

Kua baalo' ri Jisus ra abig

(Mat. 13.10-17; Mrk. 4.10-12)

⁹Pangkuot maamaya' rali ri Jisus ra arati' ru abig i. ¹⁰Taam i Jisus, "Binalaan kano ondo' kalo igondo' pinabala' ra ati kulaan i Aki Kapuuno' mamarinta. Kaa' ulun ra bokon ilaan ayuk ra pagabigan; nga kabalu' pana monontong ilo kaa' kalo makakito, mangkiringog ilo noyo kaa' kalo makarati'."

Arati' ru abig ra sangulun mapatias ra sampug

(Mat. 13.18-23; Mrk. 4.13-20)

¹¹"Gitio noyo arati' ru abig no: Sampug no am bala' intor ri Aki Kapuuno'. ¹²Ondo' naratu' ra bayaan ru ulun i, io no ulun ondo' mangkiringog ra bala' ragitio. Kaa' ratong tingganai ru riwato am alapo' no bala' no intor risilo koson kalo bo mangintopot am kalo bo bayagon ilo. ¹³Ondo' naratu' ra tana' makabatu i, io no ulun ondo' mangkiringog ra bala' no am maansukan ilo mangapu. Kaa' bala' no kalo siminoroi ra guang nilai. Sangkinolor ak ilo mangintopot. Pakauma' ilo ra pangkinaman kalo bo mangintopot ilo. ¹⁴Ondo' naratu' ra tana'

makakusingan i, io no ulun ondo' mangkirongog ra bala' no, kaa' pagalabaan, kalangkayaan am kagsagaan ru guang nilai ti galama' mamisi' ra bala' no saboi kawa' nilai kalo maansak toojo. ¹⁵ Ondo' naratu' ra tana' malabung i, io no ulun ondo' mangkirongog ra bala' no am porondonon nilo ra guang ra matanda'. Mongorot ilo saboi manangkawa'."

**Lampung tiningkapan
ra pasu'**

(Mrk. 4.21-25)

¹⁶ "Kolondo' sangulun pana mansikit ra lampung am tingkapin no ra pasu' kaapoam pasusuton ra saau ru pambalangan. Kaa' maaru' patampakon tupo ra tatampakan ru lampung koson makito ru ulun binusasal no paat ilo mumpos.

¹⁷ Am atan ak nasibuni, paintalangan am atan ak kalo igondo' pinabala' ra ulun pabalaan am mapandayan.

¹⁸ Ginio nga talinaasi' min noyo atan ondo' norongog minno. Nga osoi mokoondo' masuang, ruangin poyo. Kaa' osoi kolondo' atan-atan, sanganu ak pana ondo' indos no soroi riso, alapon poyo."

Ina' am pabukat ri Jisus

(Mat. 12.46-50; Mrk. 3.31-35)

¹⁹ Ina' am pabukat ri Jisus rali minongoi uma' Riso, kaa' kalo nakatum ilo nga masuang kaga' ulun rali. ²⁰ Mokoondo' nambala' ri Jisus, kon no, "Tuan, ina' am pabukat Mu rano soroi ra liwar no. Masaga' ilo tumuum Rirun."

²¹ Kaa' indagu i Jisus risilo, "Ulun ondo' sumugut ra bala' ri Aki Kapuuno' am gumagaya', ilo no ina' am pabukat Ku rano."

**Nampalinos i Jisus ra
angin mapuor**

(Mat. 8.23-27; Mrk. 4.35-41)

²² Paat rondo' orou, i Jisus am maamaya' No rano siminakoi ra parau. Indagu i Jisus risilo, "Ongoi takano ra sandaup." Bagu pasundoi ilo. ²³ Paat ilo nasundoi i, nokororot i Jisus. Bagu ratong angin mapuor kaga' giu' ra tasik i. Sumubol bo timug i ra parau, saboi mampakalalaa' risilo ngaangai'. ²⁴ Bagu maamaya' No rano nangkarakat ri Jisus, kon nilo, "Tuan, tuan, makalom takau!"

Bagu palinoso' ri Jisus angin am kinulun ra makalalaa' i. Am longgo' bo angin am kinulun i, tasik i pana maliuk bo kaga'. ²⁵ Indagu bo i Jisus ra maamaya' No rano, "Kua pai' kau pangintopot Rakik'?"

Nangimuag am nalaa' ilo. Am pasakuot ilo ra rondo' am bokon, "Osoi kia sotopot no ulun ragitio saboi gumagaya' angin am kinulun no ra susuban Nano!"

**Namabas i Jisus ra sangulun
ondo' sinubol ru riwato**

(Mat. 8.28-34; Mrk. 5.1-20)

²⁶ Nasundoi i Jisus am maamaya' No rano sumandaup ra tasik Galilia saboi ra rondo' intok inggalanin ra Girasa.^k ²⁷ Paat i Jisus minasak ra nagas i, umaa' Io ru sangulun ungkuyon intor ra giu'

^k Girasa, Kuukula' naskah nakalair: Gadara (Ila' Matius 8.28), mokoondo' poyo Girgisa.

ondo' sinubol ru nansalinut riwato. Nabuoi io no nantilagas ayuk am marara' mayan ra baloi, kaa' sumoroi io ak ra kalabangan. ²⁸ Pakakito io ri Jisus golok io, bagu igulatur io ra pinaguluan Nano am indagu ra mosongou, "Jisus, Anak ri Aki Kapuuno' Ondo' Masawat Kaga'! Atan kitaakon Mu raki'? Pai' aku imboloo'!" ²⁹ Minindagu ulun no koson raginio nga susubon ri Jisus riwato no mingkual intor riso, nga riwato no masalok mangayat riso. Kabalu' pana kalindu' am kalayam nano bangkilon ra rantai am alungin io tojojo, kaa' lakat io ak poyo makauntas ra rantai no am aya-ton io ra intok masilik.

³⁰ Kuati' ri Jisus riwato no, "Osoi inggalan muno?"

Taam io, "I Lijon,"¹ nga masuang kaga' riwato siminubol riso. ³¹ Am gumogot tojojo riwato rali ri Jisus koson kalo pagiruon ilo giu' ra intok ru ulun namagatoi.^m

³² Mamaar ra giu' i masuang kaga' bauwi naginakan ra kiing ru bulur. Ginio ra gumogot tojojo riwato rali ri Jisus koson pasubolon ilo ra bauwi rano. Kalo iningaan ilo ri Jisus. ³³ Ingkual riwato rali intor ra ungkuyon no am subol ra bauwi rano. Bagu pagigiru' bauwi rano, karatu' ra lagam am pakatapung ra tasik am kolosor ilo ngai'.

³⁴ Ulun magagalung ra bauwi rano nakakito ra atan ondo' nasauk. Pagiru' ilo am mongoi pambala' giu' ra pekan am poyo

ondo' makabaloi ra nakainggaar. ³⁵ Am ongoi ulun rali ilong ra atan ondo' nasauk i. Pakasuku' ilo ra giu' i, kakito nilo ungkuyon ondo' sinubol ru riwato ra raitii' ni. Nanturung io bagu ra tuma' ri Jisus, nambayang am niak matanda' io. Am nalaa' ilo bo. ³⁶ Ilo ondo' nakakito ra nasauk i nantunung ra ulun bokon rali ra atan kulaan ungkuyon i nababas. ³⁷ Ngaangai' mamagun ru Girasa no nakitaak ri Jisus koson mangiruan ra intok raginio nga nalaa' ilo kaga'. Bagu sakoi i Jisus ra parau am uli' Io no. ³⁸ Ulun iniruanan ru riwato rali masaga' maya' ri Jisus.

Kaa' kalo pinaaya' io. ³⁹ Kon ri Jisus, "Uli' no ra intok mu galama' am potonowo' noyo ra atan ondo' binaal ri Aki Kapuuno' rirun."

Bagu ugar ungkuyon no am ongoi pampatanou ra ngaangai' ulun ra giu' i ra atan ondo' binaal ri Jisus riso.

Anak ruandu' ri Jairus am ruandu' ondo' nangambong ra bayang ri Jisus

(Mat. 9.18-26; Mrk. 5.21-43)

⁴⁰ Pakasandaup i Jisus ra tasik no, naansukan kaga' ulun rali nanguma' Riso nga nagiginaa ilo Riso. ⁴¹ Bagu ratong sangulun tingganai ru baloi sambayanan makainggalan ri Jairus. Igulatur io ra pinaguluan ri Jisus am makiasi' koson mompoongoi ra baloi nano. ⁴² Nga anak ruandu' langkuir nano ondo' makaumur mopor am

¹ Paat ra Kaisar Augustus, rondo' Lijon mokoondo' 6000 ngaulun saujor. ^m intok ru ulun namagatoi Kon ru ulun Jaudi, nwato aputon ra luang malandom lilrwa' maginaa ra ukuman nilo ra pamupusan.

ruo ngambilor marualan am maar noyo matoi.

Liliwa' i Jisus mangkiralan mongoi ra baloi ri Jairus ti, magigisok ulun rali minggaar Riso. ⁴³ Mokoondo' intor risilo i sangulun ruandu' ondo' mopor am ruo ngambilor noyo buoi no makamaruol ra liniuran. Am maruol nano kalo naalap kababas. ⁴⁴ Inggaar ruandu' no ri Jisus intor ra baku-lung am kambong ra pompor ru bayang ri Jisus i. Sangkuliop ak am kapali' io. ⁴⁵ Pangkuot i Jisus, "Osoi kiminambong nii?"

Kaa' inali' ru ngaangai' ulun. Am taam bagu i Pitrus, "Tuan, masuang kaga' ulun makaguut Rirun nga magigisok ilo minggaar Rirun!"

⁴⁶ Kaa' indagu i Jisus, "Raitii' ni mokoondo' nangambong Raki', nga nalimanan Ku mokoondo' kuasa' miningkual intor Raki'."

⁴⁷ Pakatutun ruandu' no ra binaal nali napandayan noyo, nonontol io mininggaar ri Jisus am bagu igulatur ra pinaguluan Nano. Tunungo' no ra ulun masuang rali kua kambong io ri Jisus am atan kulaan kapali' maruol nali ra maktaki'. ⁴⁸ Indagu i Jisus ra ruandu' no, "Napali' kou bo nga nangintopot kou Raki'. Ugar no mabaya' ra kaansayan."

⁴⁹ Paat i Jisus lakat ak poyo mindagu, mokoondo' sangulun mintong intor ra baloi ri Jairus. Indagu io ri Jairus, "Tuan, anak muno minatoi noyo. Pai' noyo pantipagon ra Mangingila' no."

⁵⁰ Pakaining ak i Jisus raginio indagu Io bo ri Jairus, kon No,

"Pai' kalaa', kaa' pangintopot ak am mababas anak muno."

⁵¹ Pakasuku' ak ra baloi, inggalari' ri Jisus ulun rali maya' umpos. Ondo' ak inibit Nali am i Pitrus, i Juanis, i Jakubus am matuo ru lalaing no ak. ⁵² Ngaangai' ulun nantangi' am nanulaboi nga pinatayan ru anak no. Kaa' indagu i Jisus, "Pai' pantangi'. Kalo minatoi anak no, kaa' nokororot ak."

⁵³ Nangiis ilo ri Jisus nga nakapandai ilo ra anak ruandu' no minatoi noyo tojojo. ⁵⁴ Guuto' ri Jisus longon ru anak no am indagu Io ra mosongou, "Anak, sukal no!" ⁵⁵ Paat ragili niak anak ruandu' ti namainawo saguli' am bagu sukal io. Bagu susubo' ilo ri Jisus mampaakan ra anak no. ⁵⁶ Matuo ru anak no nangimuag tojojo. Kaa' kalo pantunungon ilo ri Jisus ra baal ragitio ra osoi ak pana.

Nanusub i Jisus ra mopor am ruo ngaulun maamaya' No rano

(Mat. 10.5-15; Mrk. 6.7-13)

9 Piawo' ri Jisus mopor am ruo ngaulun maamaya' No rano. Anii' No ilo ra kapandayan am kuasa' mampagiru' ra riwato am mamabas ra ulun marualan. ² Bagu susubo' No ilo mongoi pamabas ra ulun marualan am pampabala' ra ati kulaan i Aki Kapuuno' mamarinta. ³ Indagu i Jisus risilo, "Pai' kau pagibit ra atan ak pana ra ugar minno. Pai' kau pagibit ra susukur, katia' pakitaakan, akanon, ruit kaapoam bayang ralinan. ⁴ Ati ak intok mangapu ramuyun, ayan

kau ra baloi raginio saboi manding kau ra intok ra bokon. ⁵Ati ak intok kalo mangapu ramuyun, iruanini' min am kabuli' min kaau ru kasut minno koson mampakara' tojojo risilo."

⁶Ugar maamaya' ri Jisus rali am ongoi ilo ra moonong pamagunan mampabala' ra Tanou Moonsoi am mamabas ra ulun marualan ra ati ak nasukuan nilo.

Magalabo i Irodis

(Mat. 14.1-12; Mrk. 6.14-29)

⁷Pakaining i Irodis, raja' ru libung Galilia, ra ngaangai' ondo' nasauk no, nagalabo io bagu nga kon ru ulun, "Naayag saguli' i Juanis Mampariu'!" ⁸Mokoondo' poyo minindagu ra i nabi' Ilia naayag saguli'. Bokon i poyo minindagu ra sangulun nabi' ra bokon intor ra nabi' ra galing i naayag' saguli'. ⁹Indagu i Irodis, "Pinainggulan ku noyo i Juanis. Kaa' 'osoi poyo sotopot no ulun ragitio? Masuang norongog ku ra tutunungon intor Riso." Ginio bo ra gumogot tojojo i Irodis tumuum ri Jisus.

Nampaakan i Jisus ra limo ngaribu ngaulun

(Mat. 14.13-21; Mrk. 6.30-44; Jua. 6.1-14)

¹⁰Saguli' rasul rali am pantunung ilo ri Jisus ra ngaangai' binaal nilai. Ibito' ilo ri Jisus ra rondo' intok masiluk mamar ra pekan Bitsaida. ¹¹Pakatutun ulun masuang rali ra giu' Io, sunu' ilo ri Jisus. Apuo' No ilo am pantunung Io ati kulaan i Aki Kapuuno'

mamarinta am namabas Io niak ra ulun marualan rali.

¹²Ra io palunggai', ratong mopor am ruo ngaulun maamaya' Nali am indagu, "Intok ragitio masiluk. Moonsoi susubon Mu ulun rano muli' koson makauyum ilo ra akanon am pambalangan ra ati ak pamagunan ondo' nakainggar no."

¹³Kaa' taam i Jisus, "Akau ak pana mampaakan risilo."

Indagu maamaya' No rano, "Kaa' limo ngampila' ruti' am ruo ngaunor papait ayuk soroi ramon. Mongoi akai kia bali ra akanon koson pataakin risilo ti?" ¹⁴(Nga suang ru unguyon ra giu' i, limo ngaribu ngaulun.)

Indagu i Jisus ra maamaya' No rano, "Pantulibungo' min ilo ra kuukula' ngampulupuk, limo ngoopor ngaulun ra sampulupuk."

¹⁵Bagu gagayaa' nilo nanusuban ri Jisus i. ¹⁶Am alapo' ri Jisus limo ngampila' ruti' am ruo ngaunor papait i. Bagu pantingaa' Io ra limbowon am paringkuanang ri Aki Kapuuno'. Pipilango' no ruti' am papait no am pataaki' ra maamaya' No rano koson tatayaron ra ulun rali. ¹⁷Pagagakan ilo ngaangai' saboi naasug. Am luluro' ru maamaya' ri Jisus rali suo ru akanon i am suang no mopor am ruo ngambakul.

Pangintapatan ri Pitrus ri Jisus

(Mat. 16.13-19; Mrk. 8.27-29)

¹⁸Igondo' ragili, taatanga' i Jisus misasangulun makiasi', ratong maamaya' No rano Riso.

Pangkuot i Jisus risilo, "Maya' ra ragu ru ulun, osoi kia Aku ti?"

¹⁹Taam ilo, "Mokoondo' mindagu ra i Juanis Mampariu' kou lair. Am mokoondo' mindagu ra nabi' Ilia kou. Bokon rano poyo mindagu ra okou ti lair sangulun intor ra nabi' ru galing i ondo' naayag saguli'."

²⁰Pangkuot i Jisus, "Kaa' maya' ra pamaguangan min, osoi kia Aku ti?"

Taam i Pitrus, "Okou no Kristus, Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'."

Nambala' i Jisus ra kaimboloan am patayan Nano
(Mat. 16:20-28; Mrk. 8.30-9.1)

²¹Bagu pangampol i Jisus risilo koson kalo mambala' ra baal raginio ra osoi ak pana. ²²Tungguli' ri Jisus, "Anak ru Ulun maaru' maimbolo' tojojo am anggalon ru tingganai ru ulun Jaudi rano, tingganai imam Jaudi rano am mangingila' ra Ukum ri Musa' rano. Potoyon io, kaa' malupus kataluan bayagon Io saguli'."

²³Indagu Io risilo ngaangai', "Osoi masaga' maya' Raki' no, lilianin no katasuan ru kaayagan no galama'. Am moonong orou mansaan io ra salip nano galama' am maya' Raki'. ²⁴Nga ulun ondo' masaga' maya' ra kasagaan nano galama' kalo makaalap ra kaayagan mantilayun. Kaa' ulun ondo' mampataak ra kaayagan nano, arati' no gumagaya' io Raki', io no makaalap ra kaayagan mantilayun. ²⁵Atan onong ru sangulun no amun makaalap io

ngaangai' arata' ru tana' ti, kaa' maluusan am mapusaan io ra kaayagan nano? Maaru' kolondo' onong. ²⁶Nga osoi ak mauyu' mangiou Raki' am pangilaan Kuno, Anak ru Ulun pana mauyu' mangiou ra ulun no paat ra Io matong ra tauli no. Matong Io mabaya' ra katulayan Nano am niak Ama' Nano am poyo katulayan ru masundu rano ondo' matulai kaga'! ²⁷Balain takamin ra mokoondo' niayuk ulun ragiti ondo' kalo matoi saboi makakito ilo ati kulaan i Aki Kapuuno' mamarinta."

Katulayan ri Jisus
(Mat. 17.1-8; Mrk. 9.2-8)

²⁸Pakasaminggu' i Jisus nangila' ra ngaangai' ondo' naila' ra raitii' ni, ibito' no bagu i Pitrus, i Juanis am i Jakubus ra rasawat ru rondo' gunung mongoi pakiasi'. ²⁹Liliwa' Io makiasi' ra' giu' i, minalui bulos Nali am binayang Nali pana nasauk ra mapulak manguliat. ³⁰Bagu pusat ru ruo ngaulun nabi', io no i Musa' am i Ilia, nagigindagu ri Jisus. ³¹Karuo nabi' ti minintalang nabaya' ra sinda intor ra suruga' am nagigindagu ilo ri Jisus intor ra baal ru patayan Nano ondo' masuk giu' ra Jirusalim ra maagu no. ³²Paat ragili nakalunus i Pitrus am rangan no rali. Kaa' kakarat ilo am kakito nilo i Jisus nabaya' ra katulayan Nano am mokoondo' poyo ruo ngaulun minigor nabaya' Riso. ³³Paat ruo ngaulun no sumaguli' mangiruan ri Jisus, indagu bo i Pitrus, "Tuan, moonsoi

tojojo itakau ragiti. Mangkalukub akai talu ringai'. Rondo' Rirun no, rondo' ri Musa' am rondo' niayuk ri Ilia." (Minindagu i Pitrus kon raginii nga kalo naka-pandai io ra atan ondo' sotopot no raguon.)

³⁴Liliwa' i Pitrus lakat ak poyo minindagu, ratong bagu gaun nangulumput saboi nalaa' ilo kaga'. ³⁵Kaining nilo bolos intor ra gaun minindagu, "Gitio noyo Anak ondo' pinili' Ku. Pangkirongog kano Riso!"

³⁶Longgo' bolos i am kakito nilo misasangulun ak bo i Jisus ra giu' i. Nongkoror maamaya' No rano am kalo nambala' ilo ra atan ondo' nakito nilai ra osoi ak pana.

Namabas i Jisus ra sangulun lalaing sinubol ru riwato

(Mat. 17.14–18; Mrk. 9.14–27)

³⁷Io suabon, tuun i Jisus intor ra gunung i nababaya' ra talu ngaulun maamaya' Nali. Am masuang ulun minuma' ri Jisus. ³⁸Sangulun intor ra ulun rali giminolok makiasi', "Mangingila', ongoyo' raki' ilai' anak langkuir kuno! ³⁹Paat io subolon ru riwato mompopogolok io am inan no pana kumakang saboi manamputa' kabang nano. Imboloon io ru riwato no ondo' kalo masaga' mingkual intor riso! ⁴⁰Nakiindangan aku noyo ra maamaya' Mu rano mampagiru' ra riwato no kaa' kalo naalap nilo."

⁴¹Taam i Jisus, "Akau ti tojojo kalo mangintopot am nakalayau! Kalo bo tumaan Aku sumimpung ramuyun!" Bagu indagu i Jisus ra

ama' ru lalaing no, "Ibito' lalaing muno ragiti!"

⁴²Pakainggaar lalaing no ri Jisus, pinagiampas io ru riwato no am inan nano pana kumakang. Kaa' susubo' ri Jisus 'riwato no magiru' am babaso' no lalaing i. Bagu pasagulio' no lalaing i ra ama' nali. ⁴³Nangimuag ngaa-ngai' ulun nakakito ra gayo ru kuasa' ri Aki Kapuuno'.

Nambala' poyo i Jisus ra patayan Nano

(Mat. 17.22–23; Mrk. 9.30–32)

Paat ra ulun rali lakat ak poyo nokosolong nagilong ra binaal ri Jisus, indagu Io ra maamaya' No rano, ⁴⁴"Rongogo' am aratio' min bilin Ku ragitio: Inaru' noyo ra Anak ru Ulun pataakin ra kuasa' ru ulun." ⁴⁵Kaa' kalo nngarati' maamaya' No rano ra rinagu Nali, nga kalo poyo pinatalang risilo arati' ru bilin ragitio am malaa' ilo poyo mangkuot Riso.

Osoi matang poyo?

(Mat. 18.1–5; Mrk. 9.33–37)

⁴⁶Nagagansang maamaya' ri Jisus rali ra osoi matang poyo intor risilo. ⁴⁷Nakapandai i Jisus ra pangkaraan nilai, bagu piawo' No sangulun lalaing am susubo' no minigor ra kiing Nali. ⁴⁸Am indagu Io ra maamaya' No rano, "Ulun ondo' mangapu ra lalaing ti nga Aku, arati' no mangapu io niak Raki'. Am ondo' mangapu Raki', mangapu niak Riso ondo' nanusub Raki' i. Nga io ondo' kalo matang ra pamaguangan

min ngai', sotopot no io no ondo' maatang kaga'."

**Osoi kalo manggal ritakau,
io no bala takau**

(Mrk. 9.38-40)

⁴⁹ Indagu i Juanis, "Tuan, naka-kito akai ra sangulun ondo' nam-pagiru' ra riwato ralalom ra inggalan Mu. Am inggalari' mai io nga io sala' ka bala takau."

⁵⁰ Indagu i Jisus ri Juanis am maamaya' No ra bokon rali, "Pai' io inggalari'! Nga osoi kalo mang-gal ramuyun, arati' no io no bala min."

**Mamagun ru Samaria kalo
nangapu ri Jisus**

⁵¹ Paat mamar noyo pangaka-tan ri Jisus mongoi ra suruga', aruo' No ra mongoi Io ra Jiru-salim. ⁵² Susubo' No ulun bokon sumigulu Riso. Ugar ulun ondo' sinusub No rati suku' ra rondo' pamagunan giu' ra Samaria. Giu' i pongoonon nilo pambalangan ri Jisus. ⁵³ Kaa' mamagun ra giu' i kalo masaga' mangapu ri Jisus, nga nakapandai ilo ra mangki-ralan Io mongoi ra Jirusalim." ⁵⁴ Katutun maamaya' rano, i Ja-kubus am i Juanis, ra baal ragi-nio, indagu ilo ri Jisus, "Tuhan, masaga' Kou kia ru kitaakon mai apui intor ra suruga' mamuso risilo?"^o

⁵⁵ Talikur i Jisus am pansawai risilo.^p ⁵⁶ Bagu ugar ilo ongoi ra pamagunan ra bokon.

**Ulun ondo' masaga' sumauk
ra maamaya' ri Jisus**

(Mat. 8.19-22)

⁵⁷ Liliwa' i Jisus am maamaya' No rano nanunggul ra pangkirala-nan nilai, mokoondo' sangulun minindagu ri Jisus, "Maya' aku Rirun ra ati ak pana!"

⁵⁸ Taam i Jisus, "Munin mo-koondo' ra luang no galama' am susuit ra bunsut no galama', kaa' Anak ru Ulun kolondo' intok lu-yaan am tangusan."

⁵⁹ Am indagu i Jisus ra sangulun poyo, "Baya' no Raki'."

Kaa' indagu ulun i, "Ongoyo' ku poyo galing lobongo' bangkai ru ama' kuli."

⁶⁰ Taam i Jisus, "Kalo pana. Polosoo' ak ra ulun ondo' kalo maya' Raki' mompolobong ra bangkai no. Kaa' okou, ongoi no pampabala' ra i Aki Kapuuno' ti-minalimpuun noyo mamarinta."

⁶¹ Indagu bokon i, "Tuan, ma-ya' aku Rirun, kaa' uli' aku po galing pambala' ra pabukat ku ra-no."

⁶² Taam i Jisus, "Ulun ondo' tu-malimpuun mamparagus am ma-gail ak mangkaili ra tinaulian, kalo maaya' masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'."

**Nanusub i Jisus ra tulu'
ngoopor am ruo ngaulun
maamaya' nano**

10 Kopongo ragili, pampili' i Jisus ra tulu' ngoopor am

^o Kinamatuaan ru ulun Samana minundagu ra kalo pana mongoi samba n Aki Kapuuno' giu' ra Jirusalim, kaa' giu' ra intok nilai galama' ayuk ^p Kuukula' naskah nakalar mokoondo' ragu ragitio koton binaal n nab'i Ilia ^p Kuukula' naskah nakalar mokoondo' ra ragu ragitio: Kalo makaulig kau Ambiluo ondo' manguasa' ramuyun, nga Anak ru Ulun kalo minatong mamuso ra ulun, kaa' mamayag nsilo.

ruo⁹ ngaulun poyo maamaya' nali. Susubo' no ilo tumaruo sumigulu intor Riso mongoi ra moonong bandar am intok apitan nano. ²Indagu i Jisus risilo, "Kumoson no mauli' kaga' kaa' mangkukumos rano kalo masuang. Pakiasi' kano ri Aki Kapuuno' ondo' tatangan ra kumoson ti koson manusub lo poyo ra ulun mangkumos ra umo no. ³Ugar kano! Susubon takamin koson ra anak domba ra taatanga' ru taani. ⁴Pai' kau pagibit ra rumpit kaapoam beg kaapoam kasut. Pai' kau uog tumabi' ra osoi ayuk pana matuum min giu' ra ralan. ⁵Ati ak pana baloi umpasan min, indagu kau ra, 'Kaansayan sumoroi ra baloi ragitio.' ⁶Amun mamagun no masaga' ra kaansayan, polosoo' noyo tabi' minno soroi riso. Amun kalo, tabi' no sumaguli' ramuyun. ⁷Ayan kau ra baloi no. Atan ak akanon am inumon pasulungon ramuyun, apuo' min ak. Nga sangulun mangangandoi maaya' makaalap ra ampos ru kandoi nano. Pai' pababanding ra ayanan. ⁸Amun sumubol kau ra rondo' bandar am apuon kau ru mamagun rano, akano' min ak ondo' pasulungon ramuyun no. ⁹Babaso' min ulun marualan ra giu' no am pambala' risilo, 'Mamaar noyo i Aki Kapuuno' tumalimpun mamarinta ramuyun.' ¹⁰Kaa' amun sumubol kau ra rondo' bandar am kalo apuon, ongoi kau ra ralan maayo am indagu ra; ¹¹'Kaa' pana ru bandar min ti

ondo' siminokot ra kasut mai ti, kabulin mai ra pinaguluan min. Kaa' karaa' min, mamaar noyo i Aki Kapuuno' tumalimpun mamarinta ramuyun.' ¹²Balai' takamin, paat Orou Pupus no, maayo poyo guang ri Aki Kapuuno' makaasi' ra ulun bandar Sodom intor ra bandar raginii!"

Bandar ondo' kalo mangintopot rano

(Mat. 11.20-24)

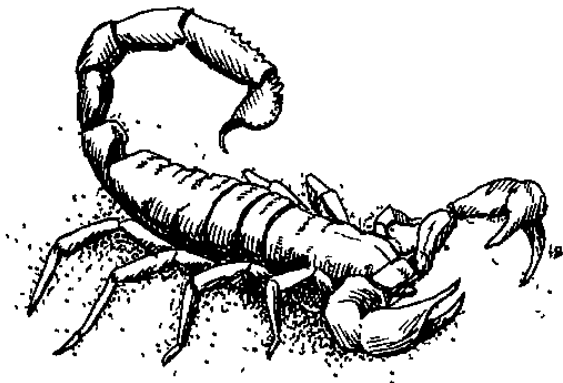
¹³"Mumpara' bo laat ru bandar Korajin! Mumpara' bo laat ru bandar Bitsaida! Amun kaimuagan ondo' binaal ra taatanga' min nabaal noyo giu' ra bandar ru Tirus am Sidon, lair poyo ulun ru giu' i timinalikur intor ra tula nilai am nangulir. ¹⁴Paat Orou Pupus no, maayo guang ri Aki Kapuuno' makaasi' ra ulun Tirus am ulun Sidon ka akau! ¹⁵Am okou, pekan Kapirnaum! Guang mu, painsawaton kou kia saboi ra suruga'? Patirin kou nai ra naraka!"

¹⁶Indagu bo i Jisus ra maamaya' No rano, "Osoi ak mangkirongog ra raguon minno, mangkirongog niak Raki'. Kaa' osoi ak manggal ramuyun, manggal niak Raki'. Am osoi ak manggal Raki', manggal niak Riso ondo' nanusub Raki'."

Siminaguli' katulu' ngoopor am ruo ngaulun ra sinusub ri Jisus

¹⁷Katulu' ngoopor am ruo⁵ ngaulun ondo' sinusub ri Jisus i naansukan kaga' ra ilo siminaguli'

⁹ tulu' ngoopor am ruo, Kuukula' naskah nakalair tulu' ngoopor. ^r Harfiah Hades ⁵ tulu' ngoopor am ruo; Kuukula' naskah nakalair tulu' ngoopor (Ilai' 10 1)

Lingait (10.19)

tuum Riso. Indagu ilo, "Tuhan, riwato rali pana giminagaya' paat sinabit mai inggalan Mu ra akai nampagiru' risilo!"

¹⁸Indagu i Jisus risilo, "Nakito Ku Tingganai ru riwato naratu' intor ra limbowon koson ra ganit. ¹⁹Rongogo' min! Inanian takamin ra kuasa' manginjang ra kuku makabisa' am lingait am niak kuasa' makaanggal ra ikang ru pantula' minno. Kolondo' mam-pakaruol ramuyun. ²⁰Kaa' kaba-lu' pana koson raginio, pai' kau pakaansuk nga riwato rano guma-gaya' ramuyun, kaa' pakaansuk kano nga inggalan minno binati-kan noyo ra suruga'."

Naansukan i Jisus

(Mat. 11.25-27; Mrk. 13.16-17)

²¹Paat ragili niak naansukan i Jisus ra kinuasa' Io ru Ambiluo ri Aki Kapuuno',¹ kon No, "Ama', Tuhan ru limbowon am tana'!

Paringkuanangan Ku Rirun nga pinakito Mu noyo ra ulun kolon-do' kapandayan ondo' pinasibuni Mu intor ra ulun mapintar. Ama', ginio noyo kasagaan Mu.

²²Pinataakan ri Ama' ngaangai' Raki'. I Ama' ak rondo' makaulig ra Anak am Anak ak rondo' ma-kaulig ra Ama'. Am osoi ak kasa-gaan ru Anak no mambala' am mampaulig ra Ama' Nano."

²³Am talikur i Jisus ra luur ru maamaya' No rano am indagu risilo, "Mumpara' bo bonsoi min ondo' makakito ra inilayan minno! ²⁴Balai' takamin, intor noyo ra galing i masuang nabi' am raja' masaga' magilong ra nakito min ti, kaa' kalo nakakito ilo. Am masaga' mangkironogog ra naining min ti, kaa' kalo nakaining ilo."

Abig intor ra ulun Samaria ondo' moonsoi guang

²⁵Igondo' ragili, ratong sangan-lun mangingila' ra Ukum ri Musa' ri Jisus koson mangkinam Riso. Pangkuot io, "Tuan! Atan kia baa-lon ku koson makaalap ra kaayagan mantilayun?"

²⁶Taam i Jisus, "Atan kon ru Alkitab? Atan pamaguangan mu raginio?"

²⁷Taam ulun i, " 'Tagami' noyo i Aki Kapuuno', Tuhan muno, ra ngaangai' guang muno, saliguor muno, ikang muno am pangka-raan muno.' Am 'Tagami' noyo ulun ra bokon koson okou niayuk monogom ra kaayagan mu gala-ma'."

¹ kinuasa' Io ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'; Kuukula' naskah nakalar Ambiluo, mokoondo' poyo: ralaom ambiluo Nano

²⁸Indagu i Jisus riso, "Motopot taam muno. Baalo' noyo ginio, am maayag kou."

²⁹Kaa' mangingila' ra Ukum ri Musa' no masaga' mampakito ra io motopot. Pangkuot io, "Osoi ulun ra bokon ondo' tagamin ku?"

³⁰Taam i Jisus, "Mokoondo' sangulun intor ra Jirusalim mongoi ra Jiriko. Inawangan io ru ulun malaat am ginaawan ra kuliamos am linamba' io ru giall am pino-
 loso io nalaus. ³¹Nakainamot ragili nansail sangulun imam Jaudi ra giu' i. Kakito no ulun nalau-
 san i, pagiliu io. ³²Koson niak ra sangulun papag ru Liwi, mangi-
 ngindangan ra imam, nansail ra giu' i. Inggaari' am ilai' no ulun i, kaa' saili' no ayuk am ugar. ³³Bagu mokoondo' poyo sangulun intor ra libung ru Samaria nansail ra giu' i. Kakito no ulun i, makaasi' io kaga' riso. ³⁴Inggaari' no ulun i, tapisi' no pipilat nali ra umau am anggur am bongkoso' no. Bagu posokoyo' no ulun i ra kaladai nano am ibito' no ra baloi siwa' am alungi' no ra giu' i. ³⁵Io sua-
 bon, anii' no tatangan ra baloi siwa' i ra ruo ngampila' ruit pirok am ragui' no, 'Alungi' ulun no am paat aku sumaguli' ragiti, bayarin ku poyo atan ak pinaruang mu ragitio.' "

³⁶Am pupusi' ri Jisus, "Guang mu, osoi intor ra talu ngaulun ti motogom ra ulun tinakawan i?"

³⁷Taam mangingila' ra Ukum ri Musa' i, "Ulun ondo' makaasi' riso no."

Indagu bo i Jisus, "Ugar am bayaa' noyo paliso koson raginio!"

I Marta am i Maria

³⁸Paat i Jisus am maamaya' No rano nangkiralan, minapit ilo ra rondo' pamagunan. Giu' i, mokoondo' sangulun ruandu' makainggalan ri Marta nangapu risilo ra baloi nali. ³⁹I Marta ti mokoondo' sangulun pongkotob ra ruandu' makainggalan ri Maria. Nanturung i Maria ra tuma' ru kalayam ru Tuhan Jisus mangkirongog ra pangilaan Nali. ⁴⁰Kaa' magalabo i Marta nga masuang kandoi baalon no. Inggaari' no i Jisus am indagu, "Tuhan, polo-
 soon Mu ak kia pongkotob kutu kalo mangindangan raki'? Susu-
 bo' io mangindangan raki'!"

⁴¹Taam i Jisus, "Marta, magalabo am maimamang kou ra masuang baal. ⁴²Kaa' sotopot no rondo' ak maaru' baalon mu. Ondo' pinili' ri Maria ti motopot, am tumilayun ginio riso."

Pangilaan ri Jisus intor ra makiasi'

(Mat. 6.9-13, 7.7-11)

11 Paat rondo' orou, nakiasi' i Jisus giu' ra rondo' intok. Kakai' nakiasi', indagu sangulun intor ra maamaya' No rano, "Tuhan, ilaa' akai makiasi' koson i Juanis nangila' ra maamaya' no rali nakiasi'."

²Indagu i Jisus risilo, "Pakiasi' kano ri Aki Kapuuno' koson ragitio,

'Ama', omporon inggalan Muno.

Gama' ru Okou mamarinta giti ra tana' ti.

³Anii' akai no ra akanon ra moonong orou.⁴

⁴Ampuno' noyo tula mai nga akai pana mangampun ra moonong ulun ondo' makatula ramon.

Am pasailo' akai no ra pangkinaman.' "

⁵Pagabig i Jisus ra maamaya' No rano, "Amun sangulun intor ramuyun mongoi ra baloi ru rangan ra io tanga' rondon, am mindagu io, 'Rangan, pairaa' aku talu ngampila' ruti', ⁶nga mokoondo' sangulun rangan ku ralom pangkiralanan minapit ra baloi kuno am kolondo' akanon pasulungon ku riso!' ⁷Ati koson amun ru tumaam rangan muno intor ra ralom, 'Pai' pantipagon raki'! Inangaban ku noyo kulobon no. Aku am anak ku rati nombobolong noyo, boboon aku sumukal mangani' rirun ra atan ayuk pana.' " ⁸Indagu i Jisus, "Atan kulaan? Kabalu' pana marara' io sumukal mangani' ra kitaakon muno, nga io rangan mu, sumukal io niak am mangani' rirun, nga kalo mauyu' kou makikitaak. ⁹Ginio nga mambala' Aku ramuyun: Pakitaak kano am aniin kau; paguyum kano am makaalap kau; titiko' min kulobon no am ukabin kau. ¹⁰Nga moonong ulun ondo' makitaak makaalap, ondo' maguyum makatum am kulobon ukabin ra ulun ondo' manitik. ¹¹Kalo noyo lair sangulun ama' mangani' ra anak nano ra kukuo amun ru papait kitaakon nano! ¹²Kaa-

poam mangani' ra lingait amun makitaak io ra talu'! ¹³Kula' pana laat minno, mapandai kau mangani' ra moonsoi ra anak minno. Mulu' poyo i Ama' giu' ra suruga'! Io pana mangani' ra Ambiluo Nano risilo ondo' makitaak Riso!"

I Jisus am i Biiljibul

(Mat. 12.22-30; Mrk. 3.20-27)

¹⁴Paat rondo' orou' nampagiru' i Jisus ra riwato ondo' nompokobobou. Pakapagiru' riwato i, tumalimpuun ulun no mindagu. Nangimuag ulun rali. ¹⁵Kaa' mokoondo' minindagu, "Makapampagiru' Io ra riwato nga inanian Io ri Biiljibul, Tingganai ru ngaa-ngai' riwato no, ra kuasa'."

¹⁶Mokoondo' ulun ra bokon i masaga' mangkinam ri Jisus. Susubo' nilo i Jisus mambaal ra kaimuagan koson tatandu' ra iniou Io ri Aki Kapuuno'. ¹⁷Kaa' napandayan ri Jisus atan guangon nilai. Indagu Io risilo, "Rondo' pagun ondo' nakapantutuliar nga mansasangor ilo ra rondo' am bokon, maaru' mapuso. Sambaloi ondo' nansusuai nga mansasangor ilo ra rondo' am bokon, maaru' mabin-tas. ¹⁸Amun natatayar pamarintaan ru Tingganai ru riwato no nga mansasangor ilo ra rondo' am bokon, atan kulaan ilo tumaan? Mindagu kau nampagiru' Aku ra riwato nga inanian Aku ri Biiljibul ra kuasa'. ¹⁹Koson poyo raginio, osoi ra kuasa' inalap ru maamaya' min rano mampagiru' ra riwato? Ilo galama' mapaintutun ra akau no galama' kalo motopot! ²⁰I Aki

⁴ akanon ra orou raiti, kaapoam, akanon ra susuab

Kapuuno' nangani' Raki' ra kua-sa' mampagiru' ra riwato am gitio noyo tatandu' ra timinalimpuun noyo i Aki Kapuuno' mamarinta ramuyun.

²¹ Amun sangulun maikang ondo' makailang magalung ra baloi no galama', ngaangai' kuliamos nano kalo matakou. ²² Kaa' amun sangulun ondo' maikang poyo intor riso no, mongoi pakimansangor riso, maaru' kalo maanggal no. Gaawo' ru ulun no sanjata' nali ondo' pinagalung no ra kuliamos nali, am ondo' tinakou nali tatayaron no.

²³ Osoi kalo maya' Raki', sopot no manggal Raki'. Osoi kalo mangindangan Raki' manimung, sopot no mampatuliar!"

Riwato siminaguli'

(Mat. 12.43-45)

²⁴ "Paat riwato mangiruan ra sangulun, mangkakayat riwato no ra intok masiluk maguyum ra intok tangusan. Amun kolondo' matuum no, indagu io, 'Moonsoi sumaguli' aku subol ra intok ondo' tinatang kuli.' ²⁵ Saguli' io am ilai' no mapasau am moonsoi baloi i. ²⁶ Ingkual riwato no am pangkimait ra tulu' riwato ra bokon ondo' malaat poyo intor riso, am ongoi ilo ayan ra inan ru ulun no. Am malaat bo tojojo baal ru ulun no intor ra galing i."

Kaansayan mantilayun

²⁷ Paat i Jisus minindagu raginii, indagu bo Riso sangulun ruandu' intor ra taatanga' ru ulun rali,

"Pakaansuk noyo ruandu' ondo' naganak am nampatiti' rirun!"

²⁸ Kaa' taam i Jisus, "Sopot no, pakaansuk noyo ilo ondo' mangkironogog ra ragu ri Aki Kapuuno' am gumagaya!"

Mompogogot ra kaimuagan

(Mat. 12.38-42)

²⁹ Taatanga' ulun rali liminimpu ri Jisus, tungguli' No ragu Nali, "Mumpara' bo laat ru ulun raiti! Mompogogot ilo ra kaimuagan. Kolondo' rondo' pana kaimuagan taakin risilo kaa' kaimuagan intor ri nabi' Junus ak. ³⁰ Koson ri nabi' Junus nasauk ra rondo' tatandu' ra ulun bandar Niniwi ra galing i, Anak ru Ulun pana masuk ra tatandu' ra ulun raitii'. ³¹ Paat Orou Pupus no, ratu ru pagun Seba migor am manguu' ra ulun raiti, nga maalur ugar nali mongoi pangkironogog ra pangilaan matanda' intor ra raja' Salomo i. Am mindagu Aku ramuyun, giti raino mokoondo' sangulun maatang poyo intor ra raja' Salomo! ³² Paat Orou Pupus no, ulun Niniwi rano migor am manguu' ramuyun, nga timinalikur ilo no intor ra tula nilo paat ilo nangkironogog ra ragu ri Junus. Kaa' giti raino mokoondo' sangulun ondo' maatang poyo intor ri Junus!"

Lampung ru inan

(Mat. 5.15, 6.22-23)

³³ "Kolondo' sangulun pana mansikit ra lampung am pasibunion kaapoam tingkapin ra pasu'." Maaru' patampakon no ra

^v Kuukula' naskah nakalar kolondo' ra ragu tingkapin ra pasu'

tatampakān ru lampung, am bagu makito ru ulun sinda nano paat ilo mumpos. ³⁴ Mato muno koson ra lampung ru inan muno. Amun mato muno moonsoi, ngaangai' inan muno matawangan ru sinda no. Kaa' amun mato muno malaat; ngaangai' inan muno molondom. ³⁵ Ginio nga ra ilalai', pai' masaboi sinda ru inan muno lumondom! ³⁶ Amun natawangan inan muno ra sinda am kolondo' malandaman, ngaangai' inan muno matawang, koson sinilau kou ru lampung ondo' mapaang kaga'."

Manguu' i Jisus ra ulun tayar Parisi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali

(Mat. 23.1-36; Mrk. 12.38-40)

³⁷ Kakai' ak i Jisus minindagu raginii, pangkimait sangulun intor ra tayar Parisi no Riso mangakan giu' ra baloi nano. Ongoi i Jisus am panturung am tumalimpun mangakan. ³⁸ Nangimuag ulun tayar Parisi no nagilong ri Jisus nangkan am kalo nambagu' galing ra kalindu' maya' ra kaulayan nilai. ³⁹ Kaa' indagu Tuhan riso, "Akau ulun tayar Parisi! Mampaliung kau ra ralimbou ru galas am piring min rano, kaa' ralalom guang minno masuang puka' am kalaatan. ⁴⁰ Sasambunon kau! Karuo-ruo ralimbou am niak ralalom, binaal ri Aki Kapuuno'. ⁴¹ Pataaki' noyo suang ru galas am piring minno ra ulun kunsikang, bagu maya' ra pagilaian ri Aki Kapuuno', ngaangai' no mapasau ramuyun.

⁴² Mumpara' bo usung minno ulun Parisi! Kabalu' pana taakin min ri Aki Kapuuno' mopor piatus ra selasih, inggu am ngaangai' pampagamis ra akanon ra bokon, kaa' inimpayan min ak katapatan am togom ri Aki Kapuuno'. Baa-lo' min karuo-ruo am pai' impai' bokon no.

⁴³ Mumpara' bo usung minno ulun Parisi! Masaga' kau ak ra panturungan pinabatang ra pinagulan ra baloi sambayanan am urumaton ru ulun giu' ra pasar.

⁴⁴ Mumpara' bo usung minno! Koson kau ra lobong kolondo' tantandu' ondo' kinjangin ru ulun kaa' kalo mapandayan nilo."

⁴⁵ Indagu sangulun intor ra mangingila' ra Ukum ri Musa' rano ri Jisus, "Mangingila', amun koson raginio ragu Muno, akai pana asabin Mu niak!"

⁴⁶ Taam i Jisus, "Akau pana mangingila' ra Ukum ri Musa', mumpara' bo usung minno! Pangilaan min ra maagat no pasaanin min ra ulun, kaa' akau galama' kalo masaga' mangindangan risilo. ⁴⁷ Mumpara' bo usung minno! Mambaal kau ra lobong ra moonsoi ru nabi' rali ondo' pinatoi ru kinamatuaan min i. ⁴⁸ Binaal min ti mangiou niayuk ra kandoi ru kinamatuaan min i. Ilo mamamotoi ra nabi' rali am akau mambabaal ra lobong nilai! ⁴⁹ Ginio nai kon ru kapintaran ri Aki Kapuuno', 'Manusub Aku ra nabi' am rasul Ku rano mongoi risilo, kaa' sampiruo intor risilo no potoyon nilo am imboloon bokon rano!' ⁵⁰ Ginio bo ra ulun ra raiti

ukumon nga namatayan ra nabi' rali intor ra tana' ti binaal. ⁵¹Io ginio intor ra namatayan ri Abil saboi ra namatayan ri Jakaria. Pinatoi io ra lolot ru panalaban ra taak am Intok Matulai. Am balain takamin, ulun ra raitii' ukumon nga namatayan ra nabi' rali.

⁵²Akau mangingila' ra Ukum ri Musa', mumpara' bo usung minno! Binuni min kungsi' ru kulobon kapandayan. Akau galama' marara' sumubol kaa' manginga' kau ra ulun bokon ondo' mapiroto mumpos!"

⁵³Pakaugar i Jisus intor ra giu' i, sigain ragu Nali ru mangingila' ra ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi rali. Masuang pangkuatan nilai Riso, ⁵⁴koson maguyum ilo ra sala ralalom raguon Nali, maa' raginio makaalap ilo ra panguuan mamparakop Riso.

Pangilaan ra ulun maabau-abau

(Mat. 10.26–27)

12 Liliwa' kuukula' ngaribu ngaulun nagigisok, saboi mangakinjangan nilo kalayam ru rondo' am bokon, indagu galing i Jisus ra maamaya' No rano, "Ila-lai' min pangilaan ru ulun tayar Parisi rano, ioginio pagabawan nilai. ²Atan ondo' nolopot bungkaloron am moonong ondo' kalo igondo' pinabala' pasalulaan. ³Atan ondo' raguon min ra intok molondom, maining ra intok matawang, am atan ondo' konoson min ra talingo ru ulun ra lamin naaput, pabalaan ra ulun masuang."

Kalaa' kano ri Aki Kapuuno'

(Mat. 10.28–31)

⁴"Pabukat kau ngaangai', kaa' min, pai' kau kalaa' risilo ondo' mamatoi ra inan, kaa' malupus raginio kolondo' kuasa' mambaal ra atan ondo' malaat poyo. ⁵Tuluin takamin osoi kalaanin. Kalaa' kano ri Aki Kapuuno'! Nga mopongo mamatoi, makakuasa' poyo mamatir ra ambiluo ru ulun ra naraka! Balain takamin tojojo, kalaa' kano Riso!

⁶Kalo kia limo ngainan pilit talanon ra logo ruo ngausin? Kaa' kolondo' sanginan pana lilianin ri Aki Kapuuno'. ⁷Sotopot no inuntob noyo ngaangai' abuk ra ulu minno. Ginio nga ra pai' kau kalaa'. Mologo kau poyo intor ra masuang pilit ra pagilangan ri Aki Kapuuno'!"

Mangiou kaapoam magali' ri Jisus

(Mat. 10.32–33, 12.32, 10.19–20)

⁸"Mindagu Aku ramuyun, osoi mangiou ra pinaguluan ru ulun rano ra mangintopot io Raki', Anak ru Ulun pana mangiou ra ulun no ra pinaguluan ru masundu ri Aki Kapuuno' rano. ⁹Kaa' osoi magali' Raki' ra pinaguluan ru ulun rano, Anak ru Ulun niak magali' ra ulun no ra pinaguluan ru masundu ri Aki Kapuuno' rano.

¹⁰Osoi ak magasab ra Anak ru Ulun, ampunon niayuk; kaa' osoi ak magasab ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', kalo ampunon.

¹¹Paat salasayon kau ra pinaguluan ru gabenor rano, kaapoam

giu' ra baloi sambayanan rano, pai' kau pagalabo ra atan kulaan akau tumaam kaapoam atan paraguon minno. ¹²Nga paat raginio ilaan kau ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra atan pataamon min."

Abig ra sangulun langkaya' ondo' sasambungon

¹³Indagu sangulun intor ra ulun masuang rali ri Jisus, "Mangingila', susubo' maayo ku ra unguyon no mantayar ra waris ru ama' maili."

¹⁴Indagu i Jisus riso, "Kua rirun ti, pai' ru Aku inanian ra kuasa' sumauk ra akim, kaapoam mantayar ra waris minno!" ¹⁵Bagu indagu i Jisus risilo ngaangai', "Karaa' min, am ilalain kalit minno. Nga sotopot no, sala' ka kuliamos ondo' maatang ra kaayagan ru ulun, kabalu' pana langkaya' io tojojo."

¹⁶Bagu tunungo' ri Jisus abig ragitio risilo; "Sangulun langkaya' mokoondo' ra tana' ondo' maulian ra moonsoi. ¹⁷Mangkara' io, 'Kolondo' bagu intok pambulian ku ra ampos ru tatanom kutu. Atan baalon kutu? ¹⁸Mambaal aku koson ragitio; lunsayon ku bo gudang ku rano am mambaal aku ra maayo poyo, koson papasuangan ku ra ampos ru tana' am ngaangai' kuliamos ku ra bokon. ¹⁹Bagu mampaguang aku, pakansuk no! Masuang toojo kuliamos ku ondo' sama' saboi kuukula' ngambilor. Matasu' aku bo! Pangakan, panginum, am pakansuk no!" ²⁰Kaa' indagu i Aki Kapuuno' riso, 'Ulun sasambu-

ngon! Random ra raiti' niak patayan muno! Osoi mangalap ra ngaangai' ondo' tinimung muno galama'?" "

²¹Am pupusi' ri Jisus, "Gitio noyo pinambalos ra ulun ondo' lumuntut ak manimung ra kuliamos, kaa' sotopot no kunsikang io ra pagilangan ri Aki Kapuuno'."

Pangintopot kano ri Aki Kapuuno'

(Mat. 6.25-34)

²²Indagu i Jisus ra maamaya' No rano: "Ginio ra mindagu Aku ramuyun; Pai' kau pagalabo ra kaayagan min koson atan akanon kaapoam bayangon minno. ²³Kaayagan maatang poyo intor ra akanon, am inan maatang poyo intor ra bayang min. ²⁴Ilai' min ak susuit bangkaak rano! Kalo mantanom ilo ra sampug kaapoam mangkumos, kolondo' intok pampaulian nilo ra akanon, kaa' paakanon ilo ri Aki Kapuuno'! Mologo kau poyo intor ra susuit rano! ²⁵Osoi intor ramuyun no maalap maayag mabuoi^w ru maimamang io raginio? ²⁶Amun kolondo' kuasa' min mambaal raginio, kua pagalabo kau ra baal ra bokon? ²⁷Ilai' min atan kulaan busak tumuu' giu' ra limayak. Kalo mangandoi ilo kaapoam manalur ra konoon. Kaa' mindagu Aku ramuyun, kabalu' pana langkaya' tojojo i raja' Salomo, kalo nambayang io koson ra kinoonsoi ru busak no! ²⁸Amun mamparamai i Aki Kapuuno' ra sakot giu' ra limayak, ondo' orou

^w maalap maayag mabuoi, kaapoam: sumawat koborok.

raiti' tumuu' kaa' susuab talason am solobon ra apui, mulu' poyo bo ramuyun. Topot-topot kalo maikang pangintapatan minno!

²⁹ Ginio nga ra sala' ka magalabo kau ayuk mangkara' ra atan akanon am inumon. ³⁰ (Nga ginio ondo' masalok karaan ru ulun ondo' kalo mangintopot ri Aki Kapuuno'.) I Ama' min giu' ra suruga' nakapandai ra kitaakon min. ³¹ Kaa' pirot kano ra i Aki Kapuuno' mamarinta ra kaayagan minno, bagu aniin kau ra ngaangai' raginio."

Arata' giu' ra suruga'

(Mat. 6.19-21)

³² "Pai' kau kalaa', kabalua' pana kalo masuang kau, nga i Ama' min masaga' mangani' ramuyun ra barakat ru pamarintaan Nano. ³³ Talano' ngaangai' arata' min, am ruit no tatayaro' ra ulun kunsikang rano. Baalo' min beg pambulian ra ruit ondo' kalo maapu', ioginio arata' giu' ra suruga' ondo' mantilayun, kalo matakou am kalo niak mokokot ru lipos. ³⁴ Nga ati ak pana arata' minno, giu' niak guang minno!"

Ulipon ondo' nakatamos

³⁵ "Tamos kano manguma' ra atan ak ondo' maaru' masuk, koson ra ulun mambayang am manikit ra lampung. ³⁶ Tilu kau ra ulipon ondo' maginaa ra tuan nilai no muli' intor ra bunsag ru paguguatan. Paat tuan nilono makiukab ra kulobon, ukabin nilo ra mataki'. ³⁷ Mumpara' bo bonsoi ru ulipon rano ondo' nangkuli-

man am nakatamos paat tuan nilai no matong! Balain takamin, rumalin bo tuan no, susubon no ulipon no rano manturung am sulungin no ilo. ³⁸ Mumpara' bo bonsoi ru ulipon rano, amun ilai' ru tuan nilai no nangkuliman am nakatamos ilo, kabalua' pana matong io ra tanga' ru rondon kapaam mabuoi intor raginio! ³⁹ Karaa' min gitio! Amun napandayan ru tatangan ra baloi no sanggilan ratangan ru mantatakou, kalo polosoon no mantatakou no sumubol ra baloi. ⁴⁰ Am akau pana, pangkuliman am tamos kau, nga Anak ru Ulun no sumaguli' ra orou kalo guangon min."

Ulipon ra gumagaya' kaapoam kalo gumagaya'

(Mat. 24.45-51)

⁴¹ Indagu i Pitrus, "Tuhan, Okou nantunung ra abig ti, pasukuon ak kia ramon kaapoam ngaangai' ulun?"

⁴² Taam ru Tuhan, "Osoi ulipon ra gumagaya' am matanda' tojotojo? Io no ondo' susubon ru tuan nano maninggalanai ra ulipon ra bokon rano, am mangani' risilo ra akanon paat ra inaru' noyo. ⁴³ Mumpara' bo bonsoi ru ulipon matanda' no amun muli' tuan nali, am ilai' no binaal no ngaangai' nanusuban nali! ⁴⁴ Balain takamin, ulipon matanda' no lansanin ru tuan nano magalung ra ngaangai' arata' nano. ⁴⁵ Kaa' amun kon ru guang ru ulipon no, 'Mabuoi sagulian ru tuan kuli,' am tumalimpun io mampalamba' ra ulipon

ra bokon rali, unguyon am ruandu', mangakan am manginum io saboi magauk, ⁴⁶bagu paat ra kalo kinara' am kalo napandayan ru ulipon no, pusat ru tuan nali minuli'. Am totokon^x io ru tuan nano am patiluon ra ukum ru ulun ondo' kalo gumagaya' ra panusuban ri Aki Kapuuno'.

⁴⁷Ulipon ondo' nakapandai noyo ra kasagaan ru tuan nano, kaa' kalo tumampos mambaal io, lopuson io ra maruol tojojo. ⁴⁸Kaa' ulipon ondo' kalo nakapandai ra kasagaan ru tuan nano, am makasala niayuk, lopuson io ra ka kula' ruol. Ulun ondo' inanian ra masuang no, masuang niak sikaan intor riso no. Am amun masuang poyo pinalansan ra sangulun no, mulu' poyo suang ru kitaakon intor riso."

Mangkinibit i Jisus ra pantutulian

(Mat. 10.34-36)

⁴⁹"Minatong Aku ra tana' ti magibit ra apui ru ukum ri Aki Kapuuno'. Malansan Aku kaga' ra napaangan noyo apui no! ⁵⁰Mokoondo' kaimboloon masuk Raki' am mumpara' bo labo Kuno saboi ngaangai' no mopongo! ⁵¹Guang min rinatangan Kutu magibit ra pababansayan ra tana' ti kia? Balain takamin, sala' ka pababansayan, kaa' pantutulaan. ⁵²Intor raino, sambaloi makasuang limo ngaulun mantutula', talu ngaulun mantula' ra ruo ngaulun kampoam ruo ngaulun mantula' ra talu ngaulun. ⁵³Ama' mantula' ra

anak unguyon nano, am anak unguyon mantula' ra ama' nano. Ina' mantula' ra anak ruandu' nano, am anak ruandu' mantula' ra ina' nano. Iwan ra ruandu' mantula' ra anak mangiwan ra ruandu' nano, am anak mangiwan ra ruandu' mantula' ra iwan ra ruandu' nano."

Mangulig ra tatandu'

(Mat. 16.2-3)

⁵⁴Indagu poyo i Jisus ra ulun rali, "Paat makito min gaun giu' ra tampilon ra kalasaan, mindagu kau, 'Rumasam orou raiti',' am totopot rumasam. ⁵⁵Paat makaliman kau ra angin intor ra rabugus sumoyob, mindagu kau, 'Mapangit orou raiti',' am totopot malasul'. ⁵⁶Akau maabau-abau! Mapandai kau magilong ra tatandu' ru limbowon am tana', kua pai' kau pakarati' ra tatandu' ra orou raitii'."

Koonsoi kano ra pantula' minno

(Mat. 5.25-26)

⁵⁷"Kua pai' kau pakapandai ra atan motopot baalon min? ⁵⁸Amun mokoondo' sasangulun manguu' rirun giu' ra pinaguluan ru akim, kinami' salasayo' baal ragitio ra akau kalo poyo makasuku' ra akim. Amun kalo, pataakin kou ru akim no ra pulis am pasubolon kou ralalom ru lamin pangaputan. ⁵⁹Mindagu Aku ramuyun, kalo makaingkual kou intor ra lamin pangaputan no ru kalo bayarin mu ngaangai' tagi' mu no."

^x totokon, kaapoam: patinn

**Talikul kano intor ra tula
kaapoam matoi**

13 Paat ragili mokoondo' kuu-kula' ngaulun ra giu' i nambala' ri Jisus ra sauor ru gabe-nor Pilatus namatoi ra kuukula' ngaulun intor ra Galilia, paat ra ilo nangani' ra taak nilo ri Aki Kapuuno'. ²Indagu i Jisus risilo, "Guang min pinatayan ru ulun Galilia rali tatandu' ra masuang tula nilo intor ra ulun Galilia ra bokon rano kia? ³Kalo! Balain takamin, amun kalo tumalikul kau intor ra tula minno, akau ngaangai' matoi koson risilo am pasubolon ra neraka. ⁴Atan kulaan ra mopor am balu' ngaulun ondo' minatoi giu' ra Siloam ra naabaan ilo ru baloi masawat i? Guang min pinatayan nilai tatandu' ra masuang tula nilo intor ra ngaangai' ulun ra bokon ondo' soroi giu' ra Jirusalim kia? ⁵Kalo! Balain takamin, amun kalo tumalikul kau intor ra tula minno, akau pana matoi koson risilo am pasubolon ra neraka."

**Abig ra sampuun ara ondo'
kalo mangkawa'**

⁶Bagu tunungo' ri Jisus abig ragitio risilo, "Mokoondo' sampuun ara timinuu' giu' ra umo ru anggur ru sangulun. Naguyum ulun no ra kawa' ru ara no, kaa' kolondo' natuum no. ⁷Ginio nga indagu io ra ulun magalung ra umo nano, 'Ilai', talu ngambilor aku no minatong ragiti maguyum ra kawa' ru ara ti, kaa' kolondo' natuum ku. Tagaro' ak! Kolondo'

onong no tumuu' ra tana' ti.' ⁸Kaa' taam ulun magalung ra umo nali, 'Tuan, polosoon io sambilor poyo. Liputon ku kalii' puun nano am taukin ku ra baja. ⁹Amun mangkawa' io bilor ra sumunu' ti, moonsoi. Amun kalo, bagu tagaron mu.' "

**Namabas i Jisus ra sangulun
ruandu' paat ra orou Sabat**

¹⁰Paat rondo' orou Sabat, nangila' i Jisus ra baloi sambayanan. ¹¹Giu' i mokoondo' sangulun ruandu' ondo' sinubol ru riwato. Mopor am balu' ngambilor noyo io narualan saboi tangkuung inan nano am mailo migor ra mabanis. ¹²Kakito io ri Jisus, piawo' No, kon No, "Minan, nababas kono intor ra maruol muni!" ¹³Pabantaa' ri Jisus kalindu' Nali ra ruandu' no, am paat ragili niak nabanis inan nali am nongongompur io ri Aki Kapuuno'.

¹⁴Kaa' tingganai ru baloi sambayanan siminangit nga namabas i Jisus paat ra orou Sabat. Indagu tingganai i ra ulun rali, "Onom ngoorou itakau makapa-ngandoi, ratong kau pakibabas ra orou raginio am sala' ka paat ra orou Sabat!"

¹⁵Taam ru Tuhan ra tingganai no, kon No, "Okou ti maabau-abau! Ngaangai' ulun maaru' mampalabus ra kaladai kaapoam sapi' nilo ongoyon painumo' kabaluu' pana paat ra orou Sabat. ¹⁶Ilai' ruandu' papag ri Abraam ti, binangkil io ru Tingganai ru riwato buoi mopor am balu' ngambilor. Kalo kia bugalon ba-

bangkil nano paat ra orou Sabat?"
 17 Nangauyu' bo ngaangai' ulun minanggal ri Jisus ra taaman Nali, kaa' ngaangai' ulun ra bokon rali naansukan ra kaimuagan ondo' binaal ri Jisus.

Abig ra sangunor puun mustard

(Mat 13 31-32, Mrk 4 30-32)

18 Indagu i Jisus, "Masaga' Aku mapaintutun ramuyun ati kulaan i Aki Kapuuno' mamarinta. Atan papagandaan Ku raginio? 19 Baal nano koson ra sangunor mustard' ondo' inalap ru sangulun am tonomo' no giu' ra umo. Kabalu' pana malumot unor no, tumuu' am masuk ra puun masawat saboi manabunsut susuit rali ra raan nano."

Abig intor ra ragi

(Mat. 13.33)

20 Indagu poyo i Jisus, "Atan papagandaan Ku ra i Aki Kapuuno' mamarinta? 21 Baal nano koson ra ragi ondo' inalap ru sangulun ruandu'. Polotoko' no ra apat ngoopor ngakilo ra tapung, am samput bo tapung i!"

Kulobon ondo' mapisok

(Mat. 7.13-14, 21-23)

22 Nangila' i Jisus ra kuukula' bandar am pamagunan ondo' sinailan Nali paat Io mongoi ra Jirusalim. 23 Pangkuot sangulun i Riso, "Tuan, kalo masuang kia ulun bayagon?"

Taam i Jisus risilo, 24 "Kinami' min tojojo sumubol ra kulobon

ondo' mapisok no. Balain takamin, masuang ulun kuminam subol kaa' kalo makaumpos ilo. 25 Mingkakat bagu tatangan ra baloi no am angabin no kulobon. Migor kau ra liwar am manitik ra kulobon liliwa' mindagu, 'Tuan, ukabi' ramon kulobon ti!' Taam ru tuan no, 'Kalo makapandai aku ati intor min!' 26 Tumaam kau bo, 'Nangakan am nanginum akai no gulung rirun, am nangila' kou no giu' ra intok mai!' 27 Kaa' indagu saguli' tuan no, 'Kalo makapandai aku ati intor min. Pagiru' kau intor raki', akau ngaangai' ondo' mambaal ra kalaatan!' 28 Mumpara' bo sulaboi am kinuritot ru ripon min ra tauli no, paat makito min i Abraam, i Isak, i Jakub am ngaangai' nabi' rali giu' ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno', kaa' akau patirin ak ra liwar! 29 Am matong ulun intor ra sirangon, kalasaan, ralayo am rabugus mantulibung ilo pangakan giu' ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'. 30 Bagu ulun ondo' raino ti makatauli, makasigulu ilo ra maagu no, am ulun ondo' raino ti makasigulu, makatauli ilo."

Togom ri Jisus ra Jirusalim

(Mat. 23.37-39)

31 Paat ragili niak, mokoondo' kuukula' ngaulun tayar Parisi minatong ri Jisus am pambala', "Iruani' intok ragitio. Ongoi no intok ra bokon, nga raja' Irodis masaga' mamatoi Rirun."

32 Taam i Jisus, "Ongoi balai' ulun kolondo' onong no, ra: 'Orou raitii' am susuab mookoon-

^y Ilat' kamus ^z Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'. Harfiah. Pamarintaan ri Aki Kapuuno'

do' poyo kandoi Ku mampagiru' ra riwato am mamabas ra ulun, kaa' malaas no pongoonon Ku kandoi Kutu.' ³³Raitii', susuab am malaas tunggulin Ku pangkiralanan Kutu suku' ra Jirusalim nga giu' ak pamatayan ru nabi' rano.

³⁴Jirusalim, Jirusalim! Namatoi kou ra nabi' rali am binobol mu ra batu ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' rali rirun! Ingkula' Aku noyo masaga' mampalulur ra ngaangai' mamagun muno, koson ra sanginan manuk puunan manggupu' ra gogol no rano, kaa' marara' kau! ³⁵Sotopot no iruanin bo ri Aki Kapuuno' Baloi Tuhan minno. Kalo bo makakito kau Raki' saboi mindagu kau, 'Nabarakat noyo Io ondo' matong ralalom inggalan ru Tuhan.' "

Namabas i Jisus sangulun marualan

14 Paat rondo' orou Sabat ru ulun Jaudi, minongoi i Jisus pangakan giu' ra baloi ru sangulun intor ra tayar Parisi ondo' nauligan toojo. Tantangin tojojo ru ulun rali i Jisus ra atan ondo' baalon nali. ²Giu' ra pinaguluan ri Jisus mokoondo' sangulun ondo' liminanit kalindu' am kalayam nali. ³Kuati' ri Jisus mangingila' ra ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi rali, "Iowon kia ru Ukum ri Musa' mamabas ra ulun marualan paat ra orou Sabat kaapoam kalo?"

⁴Kaa' nongkoror ilo ayuk. Ginio nga piawo' ri Jisus ulun marualan i am babaso' no, am susubo' no mugar. ⁵Bagu indagu

i Jisus risilo, "Amun sangulun intor ramuyun mokoondo' ra lalaing kaapoam sapi' naratu' ralamom ru parigi paat ra orou Sabat, kalo kia indibakin min paingkualo' kabalu' pana nakainamot ra orou Sabat?"

⁶Kaa' kalo nakataam ilo ra pangkuatan ri Jisus ni.

Guang ra minggana' am mataau

⁷Inilayan ri Jisus atan kulaan kuukula' ngaulun tambului nampili' ra intok moonsoi toojo. Ginio nga ra tunungo' no abig ragitio risilo ngaangai': ⁸Kon no, "Amun piawon kau ru sasangulun mongoi ra bunsag ru paguatan, pai' kau ongoi turung ra intok moonsoi tojojo, nga mokoondo' pi lair ulun maatang toojo ondo' piniau. ⁹Am tatangan ra baloi ondo' nampiau karuruo ramuyun matong rirun am mindagu, 'Pataaki' intok ragitio riso.' Am maaru' mauyu' kou ongoyon paturungo' ra intok ondo' kalo moonsoi no. ¹⁰Ginio nga ra amun piawon kou, ongoi kou panturung ra intok kalo moonsoi, maa' raginio tatangan ra baloi no matong am mangkimait rirun, 'Ibok, ongoi turung ra intok moonsoi ti.' Baal ragitio mampakaansuk rirun ra pinaguluan ru tambului ra bokon rano. ¹¹Moonong ulun makapaliso ra min-sawat guang, paingganaan; am moonong ulun makapaliso minggana' guang, painsawaton."

¹²Bagu indagu i Jisus ra tatangan ra baloi i, "Sasanggilan ak okou mampiau ra ulun mongoi

akan ra baloi muno, pai' piawo' pabukat mu rano, rangan mu rano, kaapoam pasambalayan mu ondo' langkaya' no ayuk. Nga balasin kou bagu piawo', am ginio noyo ampos muno. ¹³Kaa' amun mampiau kou ra ulun mongoi akan ra baloi, piawo' niayuk ulun kunsikang, ulun kalo makalulu', ulun kimpo' am ulun bolou, ¹⁴bagu barakaton kou. Nga ulun ragitilo kalo makabalos rirun, kaa' i Aki Kapuuno' mamalos rirun paat ra ulun motopot bayagon saguli'."

Abig ra bunsag maayo

(Mat. 22.1-10)

¹⁵Kaining ru sangulun tambului i ragu ri Jisus, indagu io Riso, "Mumpara' bonsoi nilo ondo' mabaya' ri Aki Kapuuno' mangakan ra bunsag maayo ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'."^a

¹⁶Indagu i Jisus ra ulun no, "Mokoondo' sangulun munsag am mampiau io ra masuang ulun. ¹⁷Kasuku' paat ru bunsag i, susubo' no ulipon nali mongoi pambala' ra ngaangai' piniau nali am indagu, 'Ibok kano, nopongo noyo ngaangai!' ¹⁸Kaa' rorondo' ilo makimaap ra kalo mokoongoi ilo. Ondo' kasaa' i nambala' ra ulipon no, 'Nambali aku bagu ra sampila' tana'. Musiti' aku mongoi pagilong. Makimaap aku ra kalo mokoongoi!' ¹⁹Bokon i mindagu, 'Nambali aku bagu mopor ngainan karabau am masaga' aku mangkinam risilo. Makimaap aku ra kalo mokoongoi!' ²⁰Bokon i

mindagu, 'Bagu aku ak naguot; ginio nga ra aku' kalo makarotong.' ²¹Uli' ulipon no am pambala' ra tuan nano. Siminangit io tojojo am indagu ra ulipon nano, 'Ribaki' ongoi ra ralan maayo am boborok giu' ra bandar am piawo' ulun kunsikang rano, ulun kalo makalulu', ulun bolou am ulun kimpo'.' ²²Kopongo ragili indagu ulipon no, 'Tuan, nanusuban muli binaal noyo, kaa' lakat ak poyo mokoondo' masuang intok panturungan.' ²³Indagu tuan no ra ulipon nano, 'Ongoi no ra ralan maayo am boborok giu' ra liwar ru bandar am jajali' porotongo' ulun rano, koson mapapak bagu baloi kutu. ²⁴Balain takamin, kolondo' sangulun pana intor ra piniau galing kuli makasia' ra akanon ru bunsag kutu!' "

Mampaguang galing ra kalo poyo sumauk ra maamaya' ri Jisus

(Mat. 10.37-38)

²⁵Sasusunu' ulun masuang rali ri Jisus ralalom pangkiralanan Nali. Pangkaili i Jisus risilo am indagu, ²⁶"Osoi ak matong Raki' no, kalo masuk ra maamaya' Ku amun kalo motogom io tojojo Raki' intor ra togom no ra ina' nano, ama' nano, andu' nano, anak no rano, pinongkotob no ra unengkuyon am ruandu' am kaayagan nano galama' pana. ²⁷Osoi ak kalo masaga' mansaan ra salip nano am maya' Raki', kalo masuk ra maamaya' Ku. ²⁸Amun mokoondo' sangulun intor ramuyun masaga' mambaal

^a Tana' Bagu ri Aki Kapuuno' Harfiah; Pamarintaan ri Aki Kapuuno'

ra baloi masawat, mangkara' io po galing am manguntob ra kula' suang ru balanja' nano, koson mapandayan no ru maukop kia ruit nano momongo ra baloi no. ²⁹Kaa' amun ru nopongo no noyo tinansakan kaa' kalo makaukop ruit nano, maaru' kalo bagu masuk baloi no. Am ngaangai' ulun ondo' nakakito rali mangiis riso. ³⁰Min-dagu ilo, 'Ilai', timinalimpun ulun ti nanambaloi, kaa' kalo pinongo no!' ³¹Amun sangulun raja' ondo' makasaujor mopor ngaribu ngaulun makimantula' ra raja' ra bokon ondo' makasaujor ruo ngoopor ngaribu ngaulun, mampaguang io poyo galing ru maikang io no kia manggal ra pantula' nano. ³²Amun napandayan no ra kalo maikang, paat ra maalur ak poyo pantula' nano, manusub io ra ulun susubon nano mongoi pakimansaung ra raja' ra bokon no." ³³Pupusi' ri Jisus ragu Nali, "Koson niak ramuyun, kolondo' sangulun pana masuk ra maamaya' Ku amun ru kalo mangiruan kau ra ngaangai'."

Usi' ondo' mapalo

(Mat. 5.13; Mrk. 9.50)

³⁴"Usi' moonsoi kaa' amun mapalo usi' no, mailo bo kaasnon saguli'. ³⁵Kolondo' bo onong no ra tana' kaapoam baja, patirin ayuk. Rongogo' am karaa' min tojojo!"

Domba ra timinanggau

(Mat. 18.12-14)

15 Paat rondo' orou, ulun mampalulur ra sukai am ulun ondo' karaan ra malaat rali

minongoi pangkironogog ri Jisus. ²Am tumalimpun ulun tayar Parisi am mangingila' ra ukum ri Musa' rali mangalimut Riso, kon nilo, "Ilai', ulun ti mangapu ra ulun ondo' karaan ra malaat am niak gumulung risilo mangakan!" ³Ginio nga tunungo' ri Jisus abig ragitio risilo:

⁴"Amun sangulun intor ramuyun mokoondo' maatus ngainan domba am tumanggau sanginan i, atan baalon ru ulun no? Iruanin no siam ngoopor am siam ngainan no giu' ra pampakatapan, am mongoi paguyum ra sanginan i saboi matuum. ⁵Katum no, naansukan io toojo am saanin no domba i ⁶am ibito' muli'. Bagu mampiau ra rangan am pasambalayan no rali am pambala' risilo, 'Pakaansuk kano mababaya' raki', nga natuum ku noyo domba ra timinanggau i!' ⁷Balain takamin: koson niak giu' ra suruga' maansukan tojojo nga sangulun makatula tumalikul intor ra tula nano, intor ra siam ngoopor am siam ngaulun moonsoi ondo' kalo pana tumalikul intor ra tula."

Ruit pirok ondo' natatak

⁸"Kaapoam amun sangulun ruandu' mokoondo' mopor ngampila' ruit pirok am matatak sampila', atan baalon nano? Mansikit io ra lampung, alusin no baloi nano am uyumon no tojojo saboi matuum. ⁹Katum no, mampiau ruandu' no ra rangan am pasambalayan no rali am mambala' io risilo, 'Pakaansuk kano mababaya' raki' nga natuum ku saguli' ruit ra na-

Domba ra timinanggau (15.4)

tatak i!' ¹⁰ Balain takamin: koson niak ra masundu ri Aki Kapuuno' maansukan nga sangulun makatula tumalikur intor ra tula nano."

Anak ra timinanggau

¹¹ Tungguli' poyo ri Jisus ragu Nali, "Mokoondo' sangulun makaanak ra ungkuyon magaka'. ¹² Am indagu pupusan i ra ama' nali, 'Ama', pataaki' raki' raino tayar ku ra arata' no.' Tayaro' bagu ru ama' i arata' nali ra magaka' rali. ¹³ Kuukula' ngoorou ragili, talano' ru pupusan i ngaangai' tayar nali am tanggau nababaya' ra ruit nali. Minongoi io ra rondo' pagun ondo' maalur tojojo, am giu' i kalo bo naaru'-aru' pama-

kuan no ra ruit nali am jajajou kaayagan nali. ¹⁴ Am kinai' no ruit nali ra mataki'. Bagu mokoondo' bitilan ra ngaangai' pagun no, am io galama' kolondo' atan ak pana. ¹⁵ Bagu nangandoi io ra sangulun mamagun ru giu' i. Sinusub io magalung ra bauwi giu' ra umo. ¹⁶ Matiakan io kaga' ra papakan ru bauwi i, kaa' kolondo' sangulun pana mangani' riso ra akanon. ¹⁷ Katutuni' no binaal nali, nampaguang io, 'Ngaangai' mangangandoi ri ama' masuang tojojo akanon, am aku ragiti matoi ak kalo ra bitil! ¹⁸ Ginio nga ra mongoi aku tuum ri ama' am mindagu riso: Ama', makatula aku ri Aki Kapuuno' am niak rirun. ¹⁹ Kalo bo sama' sabiton aku

ra anak mu. Karaa' aku ak koson ra mangangandoi rirun.' ²⁰ Kalupus ragili uli' io ra ama' nali.

Lakat io ak poyo maalur ra baloi, nakito io noyo ru ama' nali. Makaasi' kaga' ama' nali saboi nasimbul uma' riso, ganggali' am alaki' no io. ²¹ Indagu anak i, 'Ama', makatula aku ri Aki Kapuuno' am niak rirun. Kalo bo sama' sabiton aku ra anak mu.' ²² Kaa' piawo' ru ama' i ulipon no rali am indagu, 'Ribaki', ibito' bayang moonsoi am pabayangi' min riso. Pasulungo' min sinsing riso am anii' min io ra kasut. ²³ Alapo' min anak ru sapi' ondo' molomok am simbaluyo' min, bagu munsag am pakaansuk takau. ²⁴ Nga anak ku koson ra minatoi ti naayag io po saguli'; timinanggau io, kaa' raino siminaguli'.' Am bunsag i pinatalimpuun.

²⁵ Liliwa' ragili, anak no ra katuwaan nangandoi giu' ra umo. Paat io minuli' am maar nakasuku' ra baloi, norongog no titikas am sayau ru ulun. ²⁶ Piawo' no sangulun ulipon am kuati', 'Atan kia posogolos no?' ²⁷ Taam ulipon no, 'Boborok muno siminaguli'! Am nanimbalui ama' minno ra anak ru sapi' ondo' molomok, nga naalap no saguli' anak nali am moonsoi io ayuk.' ²⁸ Kaa' siminangit tojojo anak ra katuwaan i saboi marara' mumpos ra baloi i. Am ingkual bo ama' i manimayo riso. ²⁹ Kaa' indagu io ra ama' nali, 'Ilai', moonong bilor mangandoi aku rirun koson ra ulipon. Kalo igondo' aku anggal ra atan ak pana panusuban mu raki'. Am atan

pinambalos mu raki'? Kalo nakaili' kou nanimbalui ra sanginan kambing pana koson mampaakan ra rangan ku rano! ³⁰ Kaa' anak mu ragitio ondo' nangai' ra ngaa-ngai' arata' muli ra ruandu' ma-la-at rano, paat io siminaguli', sinimbaluyan mu io ra sapi' ondo' moonsoi tojojo!' ³¹ Taam ama' nali, 'Anak ku, minayan kou nabaya' raki' ra baloi ti, am ngaa-ngai' arata' kuno, okou niak tatangan. ³² Kaa' musiti' bunsag takau am pakaansuk, nga boborok muno koson ra minatoi i naayag io po saguli'; timinanggau io, kaa' raino siminaguli'.' "

Manijor ondo' mapintar

16 Indagu i Jisus ra maamaya' No rano, "Mokoondo' sangulun langkaya' mampagaji' ra sangulun manijor magalung ra arata' nali. Binalaan io ra manijor ti mangakan ra ruit nano. ² Piawo' no manijor i am indagu, 'Atan nua' norongog ku ra tunung intor rirun? Pataaki' raki' buuk panguntaban intor ra ngaangai' arata' kuno, nga intor raino polonggoon tokou.' ³ Manijor ti nangkara', 'Atan bo nua' baalon kutu? Polonggoon aku ru tuan kutu. Kalo makalulu' aku manangkul am mauyu' aku makikitaak. ⁴ Nakapandai aku ra atan baalon kutu, koson paat ra aku polonggoon mokoondo' rangan mangapu raki' ra baloi nilono.' ⁵ Ginio nga piawo' no bo ngaangai' ulun ondo' nagira' ra tuan nali. Indagu io ra ulun kasaa' i, 'Kula' suang ru ira' muno ra tuan kuli?' ⁶ Taam

ulun no, 'Maatus ngalunggau umau jaitun.' Indagu manijor no riso, 'Gitio buuk panguntaban mutu; ribaki' panturung, am batiki' limo ngoopor.' ⁷Indagu io ra ulun bokon i, 'Okou, kula' ira' muli?' Taam ulun no, 'Saribu ngangkarung gandum.' Indagu manijor i, 'Gitio buuk panguntaban mutu; batiki' balu' ngaatus ak.' ⁸Inompur ru ulun langkaya' i manijor ondo' kalo kalalansanan no nga mapintar io. Nga ulun ru tana' ti mapintar tojojo maguyum ra rangan ka ulun ondo' makaulig ri Aki Kapuuno'."

⁹"Balain takamin: Paguyum kau ra rangan mampakai ra ruit, koson paat kalangkayaan mapuso, apuon kau ra ayanan mantilayun. ¹⁰Osoi kalansanin ra baal kalo maatang, kalansanin niak ra baal maatang. Kaa' osoi mamparuung ralalom baal kalo maatang, mamparuung io niak ralalom baal maatang poyo. ¹¹Amun kalo bo kalansanin kou ra okou mampakai ra kalangkayaan ru tana' ti raino, atan kosonon ra kalangkayaan ondo' mantilayun? ¹²Am amun akau kalo bo kalansanin mampakai ra kuliamos ru ulun, osoi masaga' mangani' ramuyun ra atan ak pana?

¹³Kolondo' sangulun ulipon pana makapangandoi ra ruo tuan. Amun koson raginio, tagamin no sangulun am kasisangin no sangulun, kaapoam gagayaan no sangulun am kalo rongogon no sangulun. Koson niak ramuyun ra kalo makapangandoi kau tojojo ri Aki Kapuuno' ma-

gampan maguyum ra kalangkayaan."

Ragu ri Jisus

(Mat. 11.12-13, 5.31-32;
Mrk. 10.11-12)

¹⁴Paat ulun tayar Parisi rali nokorongog ra ngaangai' ragu ragitio, nangiis ilo ri Jisus nga ruit ak karaan nilo. ¹⁵Indagu i Jisus risilo, "Paliso minno koson moonsoi ayuk ra pagilangan ru ulun, kaa' suang ru guang minno napandayan ri Aki Kapuuno'. Atan ondo' kinara' ru ulun ra mokologo, kolondo' logo ra pagilangan ri Aki Kapuuno'.

¹⁶Sotopot no Ukum ri Musa' am kitab ru nabi' rali pinataak polos ra paat ri Juanis Mampariu' ayuk. Intor ragili, Tanou Moonsoi intor ati kulaan i Aki Kapuuno' mamarinta pinabala' noyo, am ulun gumogot masuk ra ulun ri Aki Kapuuno' rano. ¹⁷Kaa' maluoi poyo tojojo limbowon am tana' ti mapuso intor ra rondo' urup pana ralalom Ukum ri Musa' luluon.

¹⁸Osoi mangali ra andu' nano am maguot ra ruandu' bokon, lumapau io. Koson niak ra unguyon ondo' maguot ra ruandu' ondo' nangali ra ralaki, io ti pana lumapau."

Ulun langkaya' am i Lajarus

¹⁹"Mokoondo' sangulun langkaya', bayang no mongologo am maayag io ralalom kalangkayaan ra moonong orou. ²⁰Mokoondo' poyo sangulun makikitaak, makainggalan ri Lajarus. Napuu inan

nali ra ruruko. Maindalom i Lajarus ibiton ra tuma' ru baloi ru langkaya' no ²¹ am malansan io makaalap ra akanon ondo' napulayat ru langkaya' i. Am tilain poyo ru uku' ruruko nali.

²² Patoi i Lajarus am inibit ru masundu ra kinamatuaan nali, i Abraam, giu' ra suruga'. Ulun langkaya' no pana minatoi am linobong. ²³ Liliwa' io imboloongi' ra naraka,^b nantingaa' io ra rasawat am nakito no intor ra maalur i Abraam am i Lajarus nagumbir.

²⁴ Golok io, 'Aki Abraam! Pakaasi' no raki!' Susubo' i Lajarus mompososop ra tutulu' nano ra timug pampasalui ra rila' kutu, nga maimbolo' aku tojojo ralalom ru apui ti!' ²⁵ Kaa' taam i Abraam, 'Aki, karaa', paat ra okou naayag inanian kou ra ngaangai' ondo' moonsoi, am i Lajarus nakaalap ra ngaangai' ondo' malaat. Kaa' rai-no makaansuk i Lajarus ragiti, am okou maimbolo' tojojo. ²⁶ Suai poyo intor raginio, mokoondo' poyo rondo' lolot ritakau, saboi ulun ru giti kalo mokoongi' ra giu' no, am ulun ru giu' no kalo mokoongi' ragiti!' ²⁷ Indagu ulun langkaya' no, 'Aki, amun koson poyo raginio, makitaak aku rirun ra poongoyo' raki' i Lajarus ra baloi ri apa'. ²⁸ Nga lakat poyo soroi limo ngaulun pinongkotob ku ra giu' i. Polosoon io no mongoi pansawai risilo, koson pinongkotob ku rano kalo makasuku' ra intok pangimboloon ti.' ²⁹ Taam i Abraam riso, 'Sala' ka kia mokoondo' Ukum ri Musa' am kitab ru nabi' rali mam-

pakara' risilo? Polosoon noyo pinongkotob mu rano gumagaya' ra kaintutunan raginio.' ³⁰ Kaa' indagu ulun langkaya' no, 'Aki Abraam, kalo mampaguang ilo tojojo, kaa' amun ru mokoondo' sangulun naayag saguli' intor ra kapatayan am matong risilo, bagu tumalikur ilo intor ra tula nilo.' ³¹ Kaa' taam i Abraam riso, 'Amun kalo mangkiringog ilo ra kaintutunan ri Musa' am nabi' rali, kalo niak mangintopot ilo kabalu' pana mokoondo' maayag saguli' intor ra kapatayan.' "

Mangkinibit ra makatula

(Mat. 18.6-7, 21-22; Mrk. 9.42)

17 Indagu i Jisus ra maamaya' No rano, "Maaru' mokoondo' niayuk pangkinaman saboi ulun mambaal ra tula pana kaa' aibui bo ra ulun ondo' mangkinibit ra tula ti! ² Moonsoi poyo amun ru pobongkoson batu maayo no ra liog nano, am papatiron io ra raat, bagu kalo mangkinibit io ra ulun malawo pangintapatan. ³ Ilalai' min!

Amun makatula pabukat muno, sawayo' io. Am amun ru tumalikur io, ampuno' noyo io. ⁴ Amun intulu' io makatula rirun ralalom songorou no am moonong io matong rirun am mindagu, 'Makiampun aku tojojo,' ampuno' io no."

Baal ru pangintapatan

⁵ Indagu rasul rali ri Jisus, "Tuhan, iroto' pangintapatan mai ti."

^b Harfiah: Hades.

⁶Taam i Jisus, "Amun mokoondo' kau sanganu ayuk pangintapatan koson ra gayo ru unor ru mustard pana, bagu makaindagu kau ra puun ru ara ti, 'Kabubul no am pakatanom giu' ra raat!', io pana gumagaya' ra susuban muno."

Kandoi ru sangulun ulipon

⁷"Amun ru mokoondo' ramuyun sangulun ulipon ondo' mamparagus kaapoam magalung ra domba, mindagu kau kia riso ra io minuli' intor ra umo, 'Ibok no, ribaki' mangakan?' ⁸Maaru' kalo! Kaa' mindagu kou riso ra, 'Pongoono' akanon kuno, ralin no, am sulungin mu aku ra akanon am inumon; mopongo raginio okou bagu mangakan.' ⁹Sangulun ulipon kalo pana omporon ra io gumagaya' ra susuban ru tuan nano. ¹⁰Koson niak ramuyun; amun nabaal min noyo ngaangai' nanusuban, raguo' min, 'Akai ti ulipon ayuk, nabaal akai ak ra kandoi maili.' "

Namabas i Jisus ra mopor ngaulun makamaruol ra kungkung ondo' maaja'

¹¹Paat i Jisus nangkiralan minongoi ra Jirusalim, minaya' Io ra lolot ru pagun Samaria am Galilia. ¹²Taatanga' Io sumubol ra rondo' pamagunan, natuum Io ru mopor ngaulun makamaruol ra kungkung ondo' maaja'. Minigor ilo intor ra maalur ¹³am golok, "Jisus! Tuan! Pakaasi' no ramon!" ¹⁴Kakito ilo ri Jisus, indagu Io, "Ongoi kano ra imam Jaudi am

polosoo' io mangiou ra akau nababas noyo."

Liliwa' ilo nangkiralan i, nababas ilo. ^c ¹⁵Katutuni' ru sangulun intor risilo i ra nababas io, saguli' io liliwa' nongongompor ri Aki Kapuuno' ra bolos mosongou. ¹⁶Igulatur io ra tuma' ru kalayam ri Jisus am naringkuanang io. Ulun io ru Samaria. ^d ¹⁷Indagu i Jisus, "Sala' ka kia mopor ngaulun binabas i? Ati bo siam ngaulun i? ¹⁸Kua ulun bulu ru bokon ti ayuk siminaguli' mongompor ri Aki Kapuuno'?" ¹⁹Am indagu i Jisus ra ulun no, "Sukal no, am ugar no; pangintapatan muno namabas rirun."

Ratangan ru pamarintaan ri Aki Kapuuno'

(Mat. 24.23-28, 37-41)

²⁰Pangkuot kuukula' ngaulun tayar Parisi ri Jisus sanggilan i Aki Kapuuno' matong mamarinta. Taam i Jisus, kon No, "Kolondo' tatandu' makito ra pamarintaan ri Aki Kapuuno' no matong. ²¹Kolondo' sangulun pana makaindagu, 'Ilai', gitio io!' kaapoam, 'Ginio, giu' no!' Sotopot no timinalimpuun noyo i Aki Kapuuno' mamarinta ramuyun."^e

²²Kopongo ragili indagu i Jisus ra maamaya' No rano, "Masuku' paat no ra akau moogot makakito ra orou ru Anak ru Ulun, kaa' kalo makakito kau. ²³Mokoondo' mindagu ramuyun, 'Ilai', giu' io no!' kaapoam, 'Ilai', giti io no!' Pai' kau pagibaya'. ²⁴Nga nogondo' ra ganit mainpiat giu' ra lim-

^c nababas Ilai' 5 12 ^d Ilai' kamus ^e ramuyun, kaapoam: ralalom kau; kaapoam: pulusat ramuyun

bowon, masilau intor ra sirangon polos ra kalasaan, koson raginio orou ratangan ru Anak ru Ulun. ²⁵Kaa' imboloon Io tojojo galing am kalo apuon Io ru ulun raiti'. ²⁶Koson ra paat ru nabi' Nuh ra galing i, koson niak raginio ra orou ru Anak ru Ulun: ²⁷Moonong ulun nagagakan am nagiginum ak; naguguot ilo saboi ra orou sinubalan ri Nuh ra kapal maayo no. Ratong bo rosob am naluus bagu ngaangai' ulun ra bokon i. ²⁸Am niak koson ra paat ri Lot. Moonong ulun nagagakan am nagiginum, nantatalan am nambabali, nagitatanom am natabaloi. ²⁹Kaa' kasuku' orou i Lot ilo sambaloi nangiruan ra bandar Sodom, ratu' bo apui am bali-rang intor ra suruga' am naumpo ngaangai' ulun ru bandar i. ³⁰Koson niak raginio orou ru Anak ru Ulun paintalangan.

³¹Paat orou raginio, ulun ondo' soroi ra tampak ru baloi nano, pai' noyo subol mongoi pangalap ra kuliamos. Koson niak ra ulun ondo' soroi giu' ra umo, pai' saguli' ra baloi. ³²Karaa' atan ondo' nasauk ra andu' ri Lot! ³³Osoi ak kalo masaga' mampataak ra kaayagan no, io no matatakan ra kaayagan ondo' motopot; kaa' osoi ak mampataak ra kaayagan no makaalap ra kaayagan ondo' motopot." ³⁴Mindagu Aku ramuyun, paat rondon raginio, ruo ngaulun narulug nombolong ra rondo' pambalangan; sangulun ibiton am sangulun tatangon. ³⁵Ruo ngaulun ruandu' mangisar ra gan-

dum; sangulun ibiton am sangulun tatangon." [³⁶Ruo ngaulun unguoyon mangandoi ra umo; sangulun ibiton am sangulun tatangon.]^f

³⁷Pangkuot maamaya' No rano ri Jisus, "Ati, Tuhan?"

Taam i Jisus risilo, "Ati mokoondo' ra bangkai, giu' no timungan ru susuit mangakan ra bangkai."

Abig ra sangulun napuor am sangulun akim

18 Bagu tunungo' ri Jisus abig ragitio koson mangila' ra maamaya' No rano kalo lumonggo' makiasi'. ²Kon No, "Giu' ra rondo' bandar mokoondo' sangulun akim. Kalo malaa' io ri Aki Kapuuno' am kalo mangurumat ra ulun bokon. ³Giu' ra bandar no niak mokoondo' sangulun napuor ondo' masalok mongoi ra akim no makitaak ra panalayanan. Indagu napuor no, 'Indangano' aku manalasai ra pantula' kuno.' ⁴Nabuoi noyo akim no marara' mangindangan riso, kaa' pupus nali nakapangkara' bo guang nali, 'Kabalu' pana kalo malaa' aku ri Aki Kapuuno' am kalo mangurumat ra ulun bokon, ⁵kaa' koson ra kalo bo mantipagon napuor ti raki', moonsoi salasayon ku ak kapaganan nano. Amun kalo, matong io ak raki' am mapagon aku poyo!"

⁶Am indagu Tuhan, "Rongogo' ragu ru akim ra malaat no! ⁷Amun kon poyo raginio, mulu' poyo i Aki Kapuuno' manalasai ra kapaganan ru ulun mangintopot

^f Kuukula' naskah nakalar mamparuang ayat ragitio

riso nga makiasi' ilo Riso orou-rondom. Mangindangan io kia ra mataki'? ⁸Balain takamin, salasyon niak ri Aki Kapuuno' ra mataki'! Kaa' paat Anak ru Ulun no matong, mokoondo' kia ulun mangintopot Riso?"

**Abig intor ra ulun tayar
Parisi am mampalulur
ra sukai**

⁹Tinunung niak ri Jisus abig ragitio ra ulun rali ondo' mangkara' ra ilo ak galama' motopot am magasab ilo poyo ra ulun bokon. ¹⁰Indagu Io, "Ruo ngaulun minongoi ra Baloi Tuhan koson makiasi'. Sangulun intor ra tayar Parisi am sangulun mampalulur ra sukai. ¹¹Ulun tayar Parisi no minigor am nakiasi' io,^g kon no, 'Aki Kapuuno', paringkuanangan ku Rirun, nga kalo makalit aku kaapoam magabau, kaapoam lumapau, koson ra ulun bokon. Paringkuanangan ku nga aku sala' ka koson ra mampalulur ra sukai no. ¹²Ruo ngoorou ralalom saminggu' aku mampali am tayarin tokou mopor piatus ra ngaangai' ampos maalap kuno.' ¹³Kaa' mampalulur ra sukai no giu' ayuk ra tinaulian am kalo makakau' mantingaa' ra suruga'. Luntugo' nò kubab nga mangiluk guang nali liliwa' minindagu, 'Aki Kapuuno', pakaasi' no raki' nga aku ti ulun makatula!' " ¹⁴"Balain takamin: intor ra ruo ngaulun i, sala' ka ulun tayar Parisi i, kaa' ulun mampalulur ra sukai i ondo' motopot ra pagilangan ri Aki

Kapuuno'. Ginio nga moonong ulun minsawat guang, painggaan, am moonong ulun minggan' guang, painsawaton."

**Namarakat i Jisus ra
lalaing rali**

(Mat. 19.13–15; Mrk. 10.13–16)

¹⁵Kuukula' ngaulun nagibit ra lalaing boborok nilo ri Jisus koson mapabanta' Io ra kalindu' ra lalaing rali. Kakito ru maamaya' No rano baal raginio, sawayo' nilo ulun rali. ¹⁶Kaa' piawo' ri Jisus lalaing rali am indagu, "Polosoo' ak lalaing rati mongoi Raki'. Pai' min inggalari', nga ulun koson ragitilo ondo' masuk ra ulun ri Aki Kapuuno' rano. ¹⁷Karaa' min gitio! Osoi kalo mangapu ra pamarintaan ri Aki Kapuuno' koson ra sangulun lalaing, ulun no kalo masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'."

Ulun langkaya'

(Mat. 19.16–30; Mrk. 10.17–31)

¹⁸Pangkuot sangulun tingganai ru ulun Jaudi ri Jisus, "Mangingila' ra moonsoi, atan kia maaru' ku baalon koson mokoowot ra kaayagan mantilayun?"

¹⁹Taam i Jisus riso, "Kua indagou ra Aku ti moonsoi? Kolondo' sangulun pana moonsoi, kaa' i Aki Kapuuno' ayuk. ²⁰Nakapan-dai kou ra Ukum ri Musa', 'Pai' pansawa'; pai' pamato; pai' pan-takou; pai' pagabau; am urumato' matuo muno.' "

²¹Taam ulun no, "Ngaangai' susuban no ginagaya' ku intor aku mamulok ak poyo."

^g nakiasi', Kuukula' naskah nakalar' nakiasi' io ralalom guang nano

²²Korongog ri Jisus ginio, indagu Io ra ulun i, "Rondo' poyo baalon muno: Talano' ngaangai' arata' muno, am ruit no tatayaro' ra ulun kunsikang am bagu mo-koowot kou ra arata' giu' ra suruga'. Mopongo raginio, baya' no Raki'!" ²³Kaa' pokorongog ulun no ra ragu ri Jisus, mangiluk bo guang nali nga langkaya' io tojojo.

²⁴Ponontong i Jisus riso am indagu, "Mumpara' bo pagon ru sangulun langkaya' masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'!" ²⁵Matasu' poyo sanginan unta sumubol ra luang ru jarum intor sangulun langkaya' makaumpos ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'."

²⁶Pangkuot ulun rali ondo' nakaining ra ragu ri Jisus, "Amun koson raginio, osoi kia bayagon?"

²⁷Taam i Jisus, "Atan kalo mabaal ru ulun mabaal niak ri Aki Kapuuno'!"

²⁸Bagu indagu i Pitrus, "Ilai' noyo akai, iniruanan mai baloi maili koson maya' Rirun."

²⁹Indagu i Jisus, "Balain takamin: osoi ak mangiruan ra baloi, andu', pabukat, matuo, kaapoam anak nano nga mangandoi ayuk ri Aki Kapuuno',^h ³⁰mauli' pambalos riso ra raino ti am ra orou tauli no mokoowot io ra kaayagan mantilayun."

Kaintalu nambala' i Jisus ra patayan Nano

(Mat. 20.17-19; Mrk. 10.32-34)

³¹Piawo' i Jisus mopor am ruo ngaulun maamaya' rali am indagu Io risilo, "Rongogo'! Raino mo-

ngoi takau ra Jirusalim, nga giu' masuk ngaangai' ondo' binatikan noyo ru nabi' rali intor ra Anak ru Ulun. ³²Pataakin Io ra ulun sala' ka Jaudi. Asabin, iison am niak tiwagin io. ³³Loposon am potoyon nilo io; kaa' malupus kataluan ra orou bayagon Io po saguli'."

³⁴Kaa' kalo nangarati' maamaya' No rano ra ragu nali. Nga nasibuni arati' ru ragu no am kalo nakapandai ilo ra atan ondo' rirangu ri Jisus ni.

Namabas i Jisus sangulun bolou

(Mat. 20 29-34; Mrk. 10 46-52)

³⁵Paat i Jisus mamar sumuku' ra bandar Jiriko, mokoondo' sangulun bolou makikitaak nanturung ra kiing ru ralan i.

³⁶Korongog ru ulun bolou no masuang ulun mansail ra giu' i, pangkuot io, "Atan nasauk no?"

³⁷Pambala' ilo, "I Jisus, ulun Najarit no sumail."

³⁸Golok io, "Jisus, Anak ru raja' Daut! Pakaasi' no raki'!"

³⁹Ulun ondo' nakasigulu i nansawai riso, koson manusub riso mongkoror. Kaa' giminaai poyo golok ru ulun i, "Anak ru raja' Daut, pakaasi' no raki'!"

⁴⁰Uog i Jisus am panusub Io ra ulun bolou no ibiton Riso. Pakainggaar io, kuati' io ri Jisus, ⁴¹"Atan guat kitaakon mu Raki'?"

Taam ulun bolou no, "Tuhan, masaga' aku makakito."

⁴²Indagu i Jisus riso, "Pakakito no! Pangintapatan muno nama-bas rirun."

^h nga mangandoi ayuk ri Aki Kapuuno', Harfiah nga ra Pamantaan ri Aki Kapuuno'.

⁴³ Am paat ragili niayuk nakakito io, bagu baya' io ri Jisus am nongompor io ri Aki Kapuuno'. Pakakito ulun rali ra baal raginio, ilo pana nongompor ri Aki Kapuuno'.

I Jisus am i Jakius

19 Tungguli' ri Jisus pangkiranlanan Nali sumubol ra Jiriko am pansail lo ra bandar no. ² Giu' i mokoondo' sangulun tingganai ru mampalulur ra sukai makainggalan ri Jakius. lo ti sangulun langkaya'. ³ Gumogot io mintutun osoi i Jisus no, kaa' giu' i masuang ulun am kalo makakito io ri Jisus nga ulun magana' io. ⁴ Pasimbul io sigulu ra ulun rali am pangkiwa' ra sampuun tataun sikamor, koson makakito io ri Jisus ra lo mansail ra giu' i. ⁵ Pakasuku' i Jisus ra tuma' ru puun tataun i,

katingaa' No am indagu riso, "Jakius, ribaki' tuun! Nga raiti' niayuk mongoi Aku ra baloi muno."

⁶ Pagindibok i Jakius timinuun am ibito' no i Jisus ra baloi nano nabaya' ra kaansukan. ⁷ Bagu ulun rali pana sabubuon mangalimut magilong ragitio. Indagu ilo, "Ulun ti mapit poyo bagu ra baloi ru ulun makatula."

⁸ Kaa' bigor i Jakius am indagu ri Jisus, "Tuan, rongogo', sampiruo intor ra arata' kuno tatayaron ku ra ulun kunsikang, am ondo' rinuung kuli pana, pasagulion ku poyo saboi inggapat suang no!"

⁹ Indagu i Jisus riso, "Orou raiti' akau sambaloi binayag ri Aki Kapuuno', nga okou pana papag ri Abraam. ¹⁰ Nga Anak ru Ulun no minatong paguyum am pama-yag ra ulun nakalayau."

Puun sikamor (19.4)

Abig ra ruit maas

(Mat. 25.14–30)

¹¹Maar lo noyo ra Jirusalim am ulun rali lakat poyo nangkirongog ra ragu Nali. Indoson nilo mamarinta, bagu tunungo' ri Jisus abig ragitio risilo: ¹²kon No, "Mokoondo' sangulun langkaya' minongoi ra rondo' pagun ondo' maalur koson saukon io ra sangulun raja'. Am mopongo raginio sumaguli' io ra intok no galama'. ¹³Kaa' io kalo poyo minugar, piawo' no mopor ngaulun ulipon nali am sinonong ilo anii' ra sampila' ruit maas. Kon no, 'Kinami' min ruangi' ruit ti paat ra aku kalio.' ¹⁴Kaa' mamagun nali galama' pana masisang riso. Bagu panusub ilo ra ulun mongoi pambala' ra giu' i, kon nilai, 'Marara' akai ra ulun ti masuk ra raja' mai.'

¹⁵Sinauk niak ulun i ra raja', am saguli' io ra pagun nali. Piawo' no mopor ngaulun ulipon nali ondo' pinaira' no ra ruit maas i, nga masaga' io mintutun ra kula' poyo suang ru naalap nilai. ¹⁶Ratong ulipon ra kasaa' i am indagu, 'Tuan, nakaalap aku poyo mopor ngampila' ruit mas intor ra ruit ondo' pinairaan muli.' ¹⁷'Moonsoi tojojo,' kon no, 'Okou no ulipon ra matanda'! Malansanan kou ra kandoi ondo' kalo kula' maatang, paalungin ku rirun mopor ngabandar.' ¹⁸Ratong ulipon ra karuo i am indagu, 'Tuan, nakaalap aku poyo limo ngampila' ruit maas intor ra ruit ondo' pinairaan muli.' ¹⁹Indagu io riso, 'Okou pana, paalungin ku rirun limo ngabandar.'

²⁰Ratong poyo ulipon ra bokon i am indagu, 'Tuan, ilai' gitio ruit maas muli. Binulian ku ayuk polopoto' ra konoon. ²¹Sotopot no malaa' aku rirun nga nakapandai aku ra okou ti kolondo' guang. Sala' pana ka okou tatangan, alapon mu niayuk, am sala' ka tinanom mu, kumoson mu niayuk.' ²²Indagu raja' no riso, 'Okou no ulipon ra kolondo' onong! Am ragu mu galama' mangukum rirun. Nakapandai kou no ra aku kolondo' guang. Sala' pana ka aku tatangan, alapon ku niayuk, am sala' ka tinanom ku, kumoson ku niayuk. ²³Ginio poyo, kua pai' mu paulio' ruit kuli ra bank am ra aku sumaguli' maapu ku bo ruit i mabaya' ra ampos nano.' ²⁴Kopongo ragili indagu raja' ra ulun rali ondo' minigor ra giu' i, 'Alapo' min ruit maas nano, am pataaki' ra ulipon ondo' mokomopor ngampila' i.' ²⁵Indagu ilo ra raja' i, 'Tuan, kaa' mokoondo' io no alia mopor ngampila'!' ²⁶Taam ru raja' i, 'Balain takamin: osoi ak mokoondo' masuang, ruangin poyo. Kaa' osoi kolondo' atan-atan, sanganu ak pana ondo' indos no soroi riso, alapon poyo. ²⁷Am ilo ondo' nakimantula' raki' rali, ondo' marara' ra aku saukon ra raja', rokopo' am potoyo' min ilo ngaangai' ra pinaguluan kutu!' "

Inurumat toojo i Jisus sumubol ra bandar Jirusalim

(Mat. 21.1–11; Mrk. 11.1–11;
Jua. 12.12–19)

²⁸Kopongo lo minindagu raginii, sigului' ilo ri Jisus am tungguli' No pangkiralanan Nali mongoi

ra Jirusalim. ²⁹Maar nakasuku' lo ra pamagunan Bitpagi am Bitania, giu' ra Bulur Jaitun, susubo' No ruo ngaulun maamaya' No rano sumigulu ³⁰am bilini' No, "Ongoi kau ra pamagunan giu' ra pinagulan no. Paat ra akau makasuku', makito min sanginan anak kaladai rinukugan, am kalo igondo' kurai' ru ulun. Bugali' am ibito' min anak kaladai no ragiti.

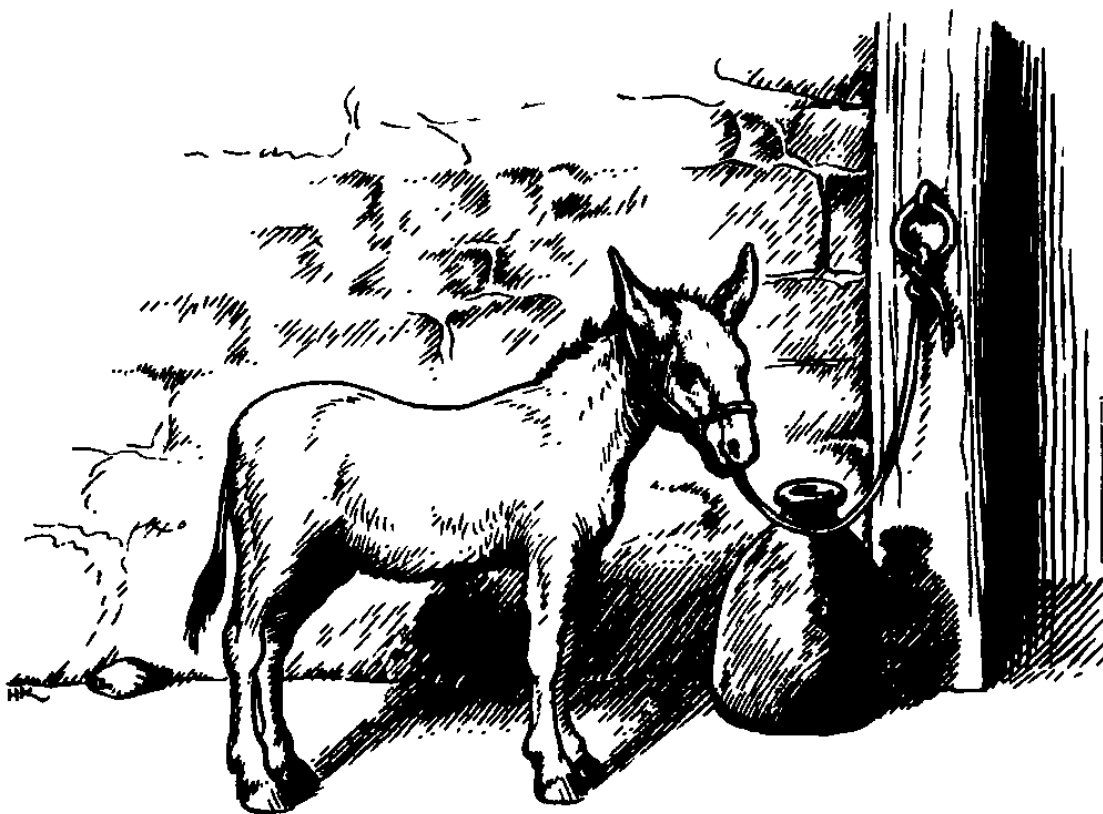
³¹Amun mokoondo' mangkuot ramuyun, 'Kua bugali' min anak kaladai no?' Balai' min ulun no, 'Tuhan' makapakuan ragitio.' "

³²Ugar ilo am katuum nilo nga ngai' ondo' rinagu ri Jisus i motopot. ³³Liliwa' ilo namugal ra anak kaladai, indagu tatangan ra kala-

dai i risilo, "Kua bugali' min anak kaladai no?"

³⁴Taam ilo, "Tuhan makapakuan ragitio." ³⁵Am bagu ibito' nilo anak kaladai i ri Jisus. Paapino' nilo bayang nilai ra bakulung ru anak kaladai i am posokoyo' nilo i Jisus. ³⁶Liliwa' lo nangura' ra anak kaladai i, paapino' ru ulun masuang bayang nilai ra ralan ondo' bayaan ri Jisus no.

³⁷Maar makasaboi i Jisus ra Jirusalim, giu' ra ralan tumuun intor ra Bulur Jaitun, talimpuun nga ngai' maamaya' rali mangangansuk am mongongompor ri Aki Kapuuno' ra bolos mosongou nga nga ngai' kaimuagan ondo' nakito nilai. ³⁸Indagu ilo, "Binara-

Anak kaladai (19.30)

¹ Tuhan, kaapoam tatangan no

kat lo ondo' minatong nabaya' ra kuasa' ru Tuhan! Kaansayan giu' ra suruga', am koompor toojo i Aki Kapuuno'!"

³⁹ Am indagu kuukula' ngaulun tayar Parisi intor ra ulun masuang rali, "Mangingila', susubo' maa-maya' Mu rati mongkoror."

⁴⁰ Kaa' taam i Jisus, "Balain takamin: amun mongkoror ilo, batu rati pana maaru' gumolok."

Mangiluk i Jisus nga makaasi' ra mamagun ru Jirusalim

⁴¹ Mamaar nakasuku' ra bandar no, tantangin ri Jisus am tangii' No, ⁴² kon No, "Mumpara' bonsoi no ru matutunan mu ngaangai' ondo' magibit ra kaansayan! Kaa' saboi raino, kalo matutunan mu. ⁴³ Nga ra maagu no limpuin kou ru pantula' mu rano, ampangin am awangin kou ra ngaangai' intok. ⁴⁴ Mamagun mu rano potoyon am kolondo' rondo' batu pana poso-royon ra intok nano am lunsayon kou. Gitio masuk nga kalo natutunan mu ra minatong noyo i Aki Kapuuno' mamayag rirun!"

Siminubol i Jisus ra Baloi Tuhan

(Mat. 21.12-17; Mrk. 11.15-19; Jua. 2.13-22)

⁴⁵ Subol i Jisus ra Baloi Tuhan i am pagiruo' No mantatalan rali, ⁴⁶ kon No risilo, "Binatikan noyo, 'Baloi Kutu intok pakiasian.' Kaa' sinauk min bagu ra pansibunian ru mantatakou!"

⁴⁷ Moonong orou nangila' i Jisus giu' ra Baloi Tuhan. Kaa' tingga-

nai imam Jaudi rali, mangingila' ra Ukum ri Musa' am tingganai ru ulun Jaudi rali mirot tojojo mama-toi Riso. ⁴⁸ Kaa' kalo naalap nilo kapatoi, nga ngaangai' ulun nabunduk tojojo am mapiroto mangkirongog ra raguon nano.

Pangkuatan ra kuasa' ri Jisus

(Mat. 21.23-27; Mrk. 11.27-33)

20 Rondo' orou, paat i Jisus nangila' am nampabala' ra Tanou Moonsoi ra ulun masuang giu' ra Baloi Tuhan, ratong tingganai imam Jaudi, mangingila' ra Ukum ri Musa' am tingganai ru ulun Jaudi rali ² am indagu Riso, "Balai' akai, atan kuasa' Mu mambaal raginio? Osoi kia nangani' rirun ra kuasa'?"

³ Taam i Jisus, "Aku pana masaga' mangkuot ramuyun. Balai' Aku, ⁴ osoi kia nangani' ri Juanis Mampariu' ra kuasa' mampariu' ra ulun, i Aki Kapuuno' kia kapaam ulun?"

⁵ Bagu nagagansang ilo ra rondo' am bokon, "Atan nua' pataamon takau? Amun tumaam takau, 'Intor ri Aki Kapuuno'', maaru' mindagu lo ritakau, 'Kua' pai' kau pangintopot ri Juanis?' ⁶ Kaa' amun tumaam takau, 'Intor ra ulun,' bobolon takau ra batu ru ngaangai' ulun, nga mangintopot tojojo ilo ra i Juanis ti sangulun nabi'." ⁷ Ginio nga timinaam ilo, "Kalo nakapandai akai osoi nangani' riso ra kuasa' no."

⁸ Indagu i Jisus risilo, "Amun koson poyo raginio, Aku pana kalo mambala' ramuyun atan kuasa' Ku mambaal raginio."

**Abig ra ulun rali ondo'
naniwa' ra umo ru anggur**
(Mat. 21.33-46; Mrk. 12.1-12)

⁹Tunungo' ri Jisus abig ragitio ra ulun rali, kon No: "Mokoondo' sangulun nantanom ra anggur ra umo nano. Pasiwai' no ra kuukula' ngaulun, bagu ugar io mino-ngo'i ra sampagunan am nabuoi io ra giu' i. ¹⁰Kasuku' pangupuan ra kawa' ru anggur, tatangan ra umo i nanusub ra ulipon nali mongoi ra naniwa' rali mangalap ra tayar nali intor risilo. Kaa' linamba' ulipon nali ru naniwa' rali, pinauli' am kalo pinagibit ra atan ak pana. ¹¹Tatangan ra umo i nompoongoi poyo ra sangulun ulipon ra bokon. Kaa' linamba' niak ulipon ragitio, tinauyu', pinauli' am kalo pinagibit ra atan ak pana. ¹²Am pansusub io ra ulipon katalu. Kaa' linamba' nilo niak saboi napilatan ulipon ragitio am pinatiran poyo ra lisar ru umo i. ¹³Indagu tatangan ra umo i, 'Atan poyo baalon kutu? Susubon ku anak galama' ondo' tagamin kuno; maaru' urumaton io!' ¹⁴Kaa' kakito io ru naniwa' rali, pansusunur ilo, 'Gitio anak ru tatangan ra umo ti. Potoyon takau am bagu itakau makalap ra umo ti.' ¹⁵Papatiro' nilo io ra lisar ru umo i am potoyo'."

Pangkuot i Jisus ra ulun rali, "Atan poyo baalon ru tatangan ra umo i ra naniwa' rali? ¹⁶Matong io am potoyon no ilo ngaangai' am pasiwain no ra ulun ra bokon."

Pakaining ulun rali ragitio, indagu ilo, "Kalo tupo masuk!"

¹⁷Ponontong i Jisus risilo am pangkuot, "Atan guat arati' ragu ru Alkitab ragitio?"

'Batu ondo' inimpayan ru manambaloi rano nasauk noyo ra batu ondo' maatang kaga'.'

¹⁸Moonong ulun ondo' maratu' pokoontot ra batu no matutuk; am amun batu ti maratu' ra sasangulun, maaru' mapanjit io."

**Pangkuatan intor ra
mambayar ra sukai**

(Mat. 22.15-22; Mrk. 12.13-17)

¹⁹Mangingila' ra Ukum ri Musa' am tingganai imam Jaudi rali nangkinam mamulali' mamparakop ri Jisus, nga natutunan nilo ra ilo galama' kon ru abig ni; kaa' nalaa' ilo ra ulun masuang rali. ²⁰Ginio nga ra naginaa ilo ra kaluagan moonsoi. Bagu susubo' nilo kuukula' ngaulun ondo' mangintopot kunu' Riso mongoi pangkuot koson makaalap ilo ra panguan mamparakop Riso. Maa' raginio mataakan nilo i Jisus ra kuasa' ru gabenor. ²¹Indagu giali ri Jisus, "Mangingila', nakatutun akai ra motopot ngaangai' raguon am pangilaan Munu. Am nakatutun akai niayuk ra kalo mampili' Kou ra ulun, kaa' mangila' Kou ayuk ra atan ondo' motopot intor ra kasagaan ri Aki Kapuuno' ra ulun. ²²Balai' akai, sumugut ra Ukum ri Musa', makasala kia kaapoam kalo mambayar ra sukai ra Kaisar Roma?"

²³Nakarati' i Jisus ra pamagua-angan malaat nilai. Indagu Io risilo, ²⁴"Ilong Aku ra ruit no. Osoi kia

ra bulos am inggalan ondo' pino-
lokot ra ruit ti?"

Taam ilo, "I Kaisar!"

²⁵ Indagu bo i Jisus risilo, "Amun
koson poyo raginio, pasagulio'
min ra Kaisar ondo' io tatangan
am pasagulio' niayuk ri Aki
Kapuuno' ondo' Io tatangan."

²⁶ Kolondo' natuum nilo ra pa-
nguanan ri Jisus giu' ra pinagulan
ru ulun masuang rali. Nongkoror
ilo am nangimuag ra pinataam
Nali.

Pangkuatan ra kaayagan saguli'

(Mat. 22.23-33; Mrk. 12.18-27)

²⁷ Ratong ri Jisus kuukula' ngau-
lun intor ra tayar Saduki ondo'
kalo mangintopot ra kaayagan sa-
guli'. Kuati' nilo i Jisus, ²⁸ "Mangi-
ngila', mokoondo' binatang ra
Ukum ri Musa', 'Amun matoi
sangulun ungkuyon makaandu',
kaa' kolondo' anak nilo, napuor
no paanduin ra pongkotob ru mi-
natoi i. Amun makaanak ilo, gitio
karaan koson sayat intor ra ralaki
no ra minatoi i.' ²⁹ Ginio nai mo-
koondo' tulu' ngaulun ungkuyon
sangkaaka'. Katuaan i nanangan-
du' am minatoi kaa' kolondo'
anak. ³⁰ Bagu karuo i nanangandu'
ra ruandu' i, ³¹ am katalu i poyo.
Am gitio nasauk ra katulu' ringai'
sangkaaka' i, minatoi ilo ngaangai'
am kolondo' anak. ³² Pupus i,
ruandu' i pana minatoi. ³³ Paat ra
orou kaayagan saguli' no, ati bo
rondo' ralaki ru ruandu' ti, nga ilo
ringai' nakapanangandu' riso."

³⁴ Taam i Jisus, "Ulun ra raino
ti magagandu', ³⁵ kaa' ilo ondo'

sama' bayagon saguli' am maayag
ra mantilayun kalo bo magagan-
du' ilo. ³⁶ Ilo ti koson bo ra ma-
sundu; kalo bo matoi ilo. Masauk
ilo ra anak ri Aki Kapuuno' nga
binayag ilo intor ra kapatayan. ³⁷ I
nabi' Musa' pana nambala' ra to-
topot ulun ondo' matoi bayagon
saguli'. Koson ra binatang intor
ra bulungkut nosolob i, indagu io
ra i Aki Kapuuno' no 'Tuhan on-
do' sambaan ri Abraam, i Isak am
i Jakub.' ³⁸ Nga i Aki Kapuuno'
sala' ka Tuhan ondo' sambaan ru
ulun minatoi, kaa' ulun maayag,
nga ra pagilangan ru Tuhan ngaa-
ngai' ulun maayag ayuk."

³⁹ Indagu kuukula' ngaulun ma-
ngingila' ra Ukum ri Musa', "Na-
timpok tojojo pinataam muni."
⁴⁰ Nga sotopot no kalo bo maka-
kau' ilo mangkuot ra atan ak pana
ri Jisus.

Pangkuatan ra Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'

(Mat. 22.41-46; Mrk. 12.35-37)

⁴¹ Pangkuot i Jisus risilo, "Atan
kulaan raguon ru ulun ra Ma-
mamamayag ondo' sinusub ri Aki
Kapuuno' no papag ru raja' Daut?"

⁴² I Daut galama' minindagu ra
kitab Mazmur nano, kon no,
'Minindagu i Aki Kapuuno'
ra Tuhan ku:

Panturung tampilon ra
pamiris Kutu,

⁴³ saboi baalon Ku pantula'
Mu rali kumuku' ngai'
Rirun.'

⁴⁴ Amun sabiton Io ri Daut ra
'Tuhan', atan kulaan Mamama-

yag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' masuk ra papag ri Daut?"

Mampakara' i Jisus ra ilalain paliso ru mangingila' ra Ukum ri Musa' rano

(Mat. 23.1-36; Mrk. 12.38-40)

⁴⁵Liliwa' ru ulun rali nangkiro-ngog ra ragu ri Jisus, indagu i Jisus ra maamaya' No rano, ⁴⁶"Ilalai' min mangingila' ra Ukum ri Musa'. Masaga' ilo mugar am mambayang ra moonsoi am makikiilong ra ulun giu' ra pasar. Manturung ilo ra panturungan pinabatang ra pinaguluan ra baloi sambayanan am giu' ra bunsag. ⁴⁷Mamparuung ilo ra napuor koson talingawon nilo baloi nilai, kaa' giu' ra pinaguluan ru ulun, mabuoi ilo rokokoon makiasi'! Mulu' poyo bagat ru ukuman nilo ra maagu no."

Taak ru sangulun napuor

(Mrk. 12.41-44)

21 Pampulolou i Jisus am kaito No ulun langkaya' rali mampasuang ra taak nilai ra kaban panimungan ra ruit giu' ra Baloi Tuhan. ²Am kakito No niayuk sangulun napuor ondo' kunsikang mampasuang ruo ngampila' ruit tambaga', ondo' kalo kula' logo no. ³Kaa' indagu i Jisus, "Sotopot no, ondo' pinataak ru napuor kunsikang ti mauli' poyo intor ra taak ru ulun bokon rali. ⁴Nga ulun bokon nampataak intor ra kalangkayaan nilo, kaa' ruandu' ti, kabalu' pana kunsikang io, kinai' no pataako' ruit nano."

Ragu ri Jisus intor ra kalunsayan ru Baloi Tuhan

(Mat. 24.1-2; Mrk. 13.1-2)

⁵Mokoondo' kuukula' ngaulun mansusunur ra kinoonsoi ru Baloi Tuhan no. Indagu ilo ra mumpara' pi bonsoi ru batu ru Baloi Tuhan no am kuliamos mongoonsoi rano ondo' pinataak ru ulun ri Aki Kapuuno'. Indagu i Jisus, ⁶"Masuku' paat no, ngaangai' makito min ti lunsayon, kolondo' rondo' batu pana soroi ra intok nano."

Kapaganan am kaimboloan

(Mat. 24.3-14; Mrk. 13.3-13)

⁷Kuati' nilo i Jisus, "Mangingila', sanggilan kasaukan ru ginio? Am atan kia tatandu' nano ra io masuk?"

⁸Indagu i Jisus, "Ilalain koson kalo ruungon kau! Nga masuang ulun matong am manabit ra inggalan Kutu, kon nilo, 'Aku no lo!' am, 'Maar noyo masuku' paat nano!' Kaa' pai' kau baya' risilo. ⁹Pai' kau pakatigog amun maining min tanou ru pantutulaan am ulun manggal ra Parinta. Baal koson ragitilo maaru' masuk galing, kaa' gitio sala' ka arati' no ra nasuku' noyo pupus ru tana' ti."

¹⁰Tungguli' poyo ri Jisus, "Mokoondo' bulu mampapatoi ra rondo' am bokon, am niayuk pagun mantutula' ra rondo' am bokon. ¹¹Masuk gonggon ru tana' ra makalalaa', bitilan am niayuk maruol ra ati ak. Giu' ra limbowon makito baal malaat am tatandu' ondo' makalalaa'. ¹²Kaa' io kalo

poyo masuk ngaangai' no, rokopon am imboloon kau. Pataakin am uuin kau giu' ra baloi sambayanan, am aputon poyo ra lamin pangaputan. Ibiton kau ra pinagulangan ru raja' am niayuk tingganai rano nga mangintopot kau Raki'. ¹³Paat raginio bo kaluagan min mampabala' risilo ra Tanou Moonsoi no. ¹⁴Ginio poyo ika-ngo' min guang ra kalo pana magalabo atan kulaan kau tumaam, ¹⁵nga Aku galama' mangani' ramuyun ra kapintaran tumaam, saboi kolondo' sangulun pana pantula' minno makaanggal kaapoam makaansang ramuyun. ¹⁶Kasisangin am pataakin kau ra pantula' min ru matuo, pinongkotob, pabukat am niayuk rangan minno. Am mokoondo' niayuk intor ramuyun no potoyon. ¹⁷Am ngaangai' ulun masisang ramuyun nga mangintopot kau Raki'. ¹⁸Kaa' alungin kau ri Aki Kapuuno' saboi kolondo' rondo' pana ra abuk minno maubul. ¹⁹Oroto' min ayuk am bagu mo-koowot kau ra kaayagan motopot."

Sauk Malaat giu' ra bandar Jirusalim

(Mat. 24.15–21; Mrk. 13.14–19)

²⁰"Amun makito min bandar Jirusalim limpuin ru saujor, bagu matutunan min ra lunsayon io ra maagu no. ²¹Paat raginio, ulun Judia musiti' magiru' giu' ra kabuluran; ondo' soroi ra bandar musiti' mangiruan ra bandar no, am ondo' giu' ra lisar ru bandar pana, pai' no subol saguli'. ²²Nga

ginio noyo 'Orou Pangukuman', koson ra masuk ngaangai' ondo' binatikan ra Alkitab. ²³Aibui bo ra ruandu' ra mangaapang am ondo' mantalaanak paat raginio! Maka-kapaganan maayo pagun ragitio am likokot ri Aki Kapuuno' pasukuon ra bulu ragitio. ²⁴Mokoondo' ulun potoyon ra ilang, am mokoondo' poyo ibiton am uliponon ra ati ak pagun ra bokon; am bandar Jirusalim kikinjangin ru bulu ondo' kalo makaulig ri Aki Kapuuno' saboi paat ra inaru' no risilo maukop."

Ratangan ru Anak ru Ulun

(Mat. 24.29–31; Mrk. 13.24–27)

²⁵"Gitio noyo tatandu' ru pamupusan no; mato ru orou, bulan am butitin rano kulawon. Ngaa-ngai' ulun ru tana' ti malawo am malaa' ilo ra bobolos am kinulun ru raat. ²⁶Malaus an ak ulun nga malaa' tojojo magilong ra atan masuk giti ra tana' ti. Nga ngaa-ngai' kuasa' ru limbowon no ugon. ²⁷Bagu makito Anak ru Ulun matong ra gaun nabaya' ra kuasa' am katulayan maayo Nano. ²⁸Tumalimpuun poyo masuk baal ragitio, ingkakat am pantingaa' nga mamar kano bayagon."

Abig ra puun ru ara

(Mat. 24.32–35; Mrk. 13.28–31)

²⁹Am tunungo' ri Jisus abig ragitio risilo, kon No, "Ilai' min puun ru ara am ngaangai' puun ra bokon. ³⁰Amun makito min tumalimpuun manalantar, mapandayan min mamar noyo tampio. ³¹Ginio niak amun makito min

Puun ara am kawa' nano (21.29)

tatandu' ragitio masuk, mapandayan min mamar noyo i Aki Kapuuno' mamarinta.

³² Karaa' min! Ngaangai' ragitio masuk ra kalo poyo matoi ngaangai' ulun ondo' maayag ra raino ti. ³³ Limbowon am tana' ti mapuso, kaa' ragu Kutu mantilayun."

Ilalai' min!

³⁴ "Ilalai' min! Pai' kau bunsag am magiginum ayuk, kaapoam magalabo ra kaayagan minno ak, saboi Orou ru Tuhan mamulali' matong am kalo makatamos kau. ³⁵ Nga ratangan nano mampalandak ra ngaangai' ulun ru tana' ti. ³⁶ Ilalai' am kasalok makiasi', bagu makapantataan kau baal ragitio ra io masuk am paat akau paumaan ra Anak ru Ulun."

³⁷ Am moonong orou nangila' i Jisus giu' ra Baloi Tuhan, am paat ra mamai' mongoi Io koolong ra Bulur Jaitun. ³⁸ Moonong susuab matong ulun masuang rali ra Baloi Tuhan koson mangkironog ra pangilaan ri Jisus.

Mangatang ra orou mamatoi ri Jisus

(Mat. 26.1-5; Mrk. 14.1-2; Jua. 11.45-53)

22 Mamar noyo Pangiantakan ra Ruti' Kalo Linatakan ra Ragi ondo' sabiton ra Paska. ² Tingganai imam Jaudi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali maguyum ra kaluagan mamatoi ri Jisus ra kalo mapandayan ru ulun, nga nalaa' ilo ra ulun masuang.

I Judas nampataak ri Jisus ra pantula' No rano

(Mat. 26.14–16; Mrk. 14.10–11)

³I Judas, ondo' sabiton ri Iskariot, sinubol ru Tingganai ru riwato. I Judas ti sangulun intor ra mopor am ruo ngaulun maamaya' ri Jisus. ⁴Ongoi bo i Judas am pansusunur ra tingganai imam Jaudi am tingganai ru magagalung ra Baloi Tuhan rali ra atan kulaan i Jisus rokopon am pataakin risilo. ⁵Naansukan am nangiou ilo koson mangani' ri Judas ra ruit. ⁶I Judas pana nangiou am intor ra gili maguyum io ra kaluagan ra atan kulaan io mampataak ri Jisus ra kalo mapandayan ru ulun.

Momongo ra intok pagakanan ru Paska

(Mat. 26.17–25; Mrk. 14.12–21; Jua. 13.21–30)

⁷Nasuku' noyo orou ra Pangiantakan ra Ruti' Kalo Linatakan ra Ragi, ioginio paat anak domba simbaluyon ra pagakanan ru Paska. ⁸Panusub i Jisus ri Pitrus am i Juanis, kon No, "Ongoyo' min pongoono' intok pagakanan takau ra Paska."

⁹Pangkuot ilo, "Ati ra intok kasagaan mu pongoonon mai?"

¹⁰Taam i Jisus, "Ra akau sumubol ra bandar, makatum kau ra sangulun ungkuyon muli' nansagou. Am sunuo' min io suku' ra baloi umpasan nano, ¹¹am kamin ra tatangan ru baloi no, 'Kon ru Mangingila', ati nua' intok pagakanan Ku am maamaya' Ku rati

ra Paska?' ¹²Bagu tuluin kau ru ulun no rondo' lamin maayo ra rasawat ondo' natampos noyo. Pongoono' min ak ra giu' no ngaangai'."

¹³Ongoi ilo am katuum nilo ngaangai' ondo' rinagu ri Jisus i, am bagu pongoono' nilo intok pagakanan ru Paska no.

Pagakanan ru Tuhan

(Mat. 26.26–30; Mrk. 14.22–26; 1 Kor. 11.23–35)

¹⁴Kasuku' pagakanan ru Paska no, nantulibung i Jisus am rasul No rali ra rondo' mija'. ¹⁵Bagu indagu Io risilo, "Masaga' Aku toojo mangakan ra pagakanan ru Paska ti magugulung ramuyun ra Aku kalo poyo imboloon! ¹⁶Balain takamin: kalo bo mangakan Aku ra pagakanan ragitio saboi arati' no pabalaan ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'."

¹⁷Bagu alapo' ri Jisus sangkir, naringkuanang Io ri Aki Kapuuno', am indagu, "Alapo' min gitio, am sonongo' min tatayaro'. ¹⁸Balain takamin: intor raino kalo bo manginum Aku ra ruu' ru anggur ti saboi i Aki Kapuuno' mamarinta ra ngaangai'."

¹⁹Bagu alapo' No ruti', naringkuanang Io ri Aki Kapuuno', pipilango' am tatayaro' No risilo, liliwa' minindagu, "Gitio noyo inan Ku, ondo' pataakon ramuyun. Baalo' min gitio koson ra pangkaraan min Raki'." ²⁰Koson niak raginii, kopongo ilo nanganakan, pataako' No sangkir i risilo liliwa' minindagu, "Sangkir ragitio nabantuan bagu ri Aki

Kapuuno', saukon mansail ra raa' Ku, ondo' pasasaron ramuyun.¹

²¹ Kaa' ilai'! Ulun ondo' mampataak Raki' soroi ragiti liminibung ra mija' ti! ²² Anak ru Ulun matoi koson ra inaru' ri Aki Kapuuno'; kaa' aibui bo ra usung ru ulun ondo' mampataak Riso!"

²³ Bagu tumalimpun ilo mangkukuot ra rondo' am bokon, ra osoi nua' intor risilo mambaal raginio.

Pagansangan ra osoi maatang

²⁴ Maamaya' ri Jisus rali nagangansang ra osoi kia intor risilo i maatang tojojo. ²⁵ Indagu i Jisus risilo, "Raja' ru tana' rati maka-kuasa' ra mamagun nilono, am mokoondo' intor risilo no sabiton ra 'Mangangampin ra mamagun'." ²⁶ Kaa' pai' kau tilu raginio. Sotopot no, ulun ondo' maatang tojojo intor ramuyun musiti' masuk koson ra ulun mamulok am niak osoi ak tingganai min musiti' io masuk koson ra ulipon. ²⁷ Osoi maatang toojo? Ulun ondo' manturung pangakan ra mija' kia, kaapoam ondo' mampasulung riso no? Ondo' manturung pangakan ra mija' tupu. Kaa' Aku soroi ra taatanga' min koson ra ulun ondo' mampasulung.

²⁸ Kaa' siminimpung kau Raki' buoi ru pangkinaman Kutu. ²⁹ Am koson niak ra Aku inanian ru Ama' Kuno ra kuasa' mamarinta, Aku pana mangani' ramuyun ra kuasa' raginio. ³⁰ Mangakan am

manginum kau ra rondo' mija' mababaya' Raki' paat Aku ma-sauk ra raja'. Am akau pana saukon ra raja' koson mangakim ra mopor am ruo ngantayaran bulu ru Israil."

Manala' i Jisus ra magali' i Pitrus Riso

(Mat. 26.31-35; Mrk. 14.27-31; Jua. 13.36-38)

³¹ "Simon, rongogo'! Tingganai ru riwato no iniou noyo mangkinam ramuyun ngaangai' koson ra sangulun mangatap ra bilor. ³² Kaa' nakiasi' Aku no ra pangintapatan muno kalo malawo. Am ra okou sumaguli' Raki', okou tupu niak mampaikang ra pangintapatan ru pabukat mu rano."

³³ Taam i Pitrus, "Tuhan, aputon kaapoam matoi marumar Rirun pana, nakatamos aku noyo!"

³⁴ Indagu i Jisus, "Pitrus, balain tokou: ra kalo poyo maningku-luuk manuk tandaa' no rondon raiti', intalu kono magali' ra nkaulig kou Raki'."

Rumpit, beg am ilang

³⁵ Bagu pangkuot i Jisus risilo, "Ra Aku nanusub ramuyun ragili am kalo pinagibit ra rumpit, beg kaapoam kasut, makakapanganan kau kia?"

Taam ilo, "Kolondo' rondo' pana!"

³⁶ Indagu i Jisus, "Kaa' raino, osoi ak mokoondo' ra rumpit kaapoam beg, ibito' noyo; am osoi ak kolondo' ilang, talanon no bayang nano am pabalion no. ³⁷ Balain takamin ondo' binatang noyo ra Al-

¹ Kuukula' naskah ra bokon kolondo' ayat 19b-20

kitab, 'Kinara' Io koson ra sangulun malaat,' maaru' masuk Raki', am sotopot no masuk noyo ra raino ti."

³⁸ Indagu maamaya' No rano, "Tuhan, ilai' giti mokoondo' ruo ilang."

Taam i Jisus, "Sama' noyo!"

Nakiasi' i Jisus giu' ra Bulur Jaitun

(Mat. 26.36-46; Mrk. 14.32-42)

³⁹ Iruani' ri Jisus bandar no, am koson ra kailandaman No, minongoi Io ra Bulur Jaitun am maamaya' No rano minaya' niayuk Riso. ⁴⁰ Pakasuku' ra giu' i, indagu i Jisus risilo, "Pakiasi' kano bagu makainggalur kau intor ra pangkinaman."

⁴¹ Bagu inggalur Io koborok, olo-olo' koson ra galur ru kababalan ra batu, igulatur am pakiasi' Io, kon No, ⁴² "Ama', amun masaga' Kou, painggaluro' noyo sang-

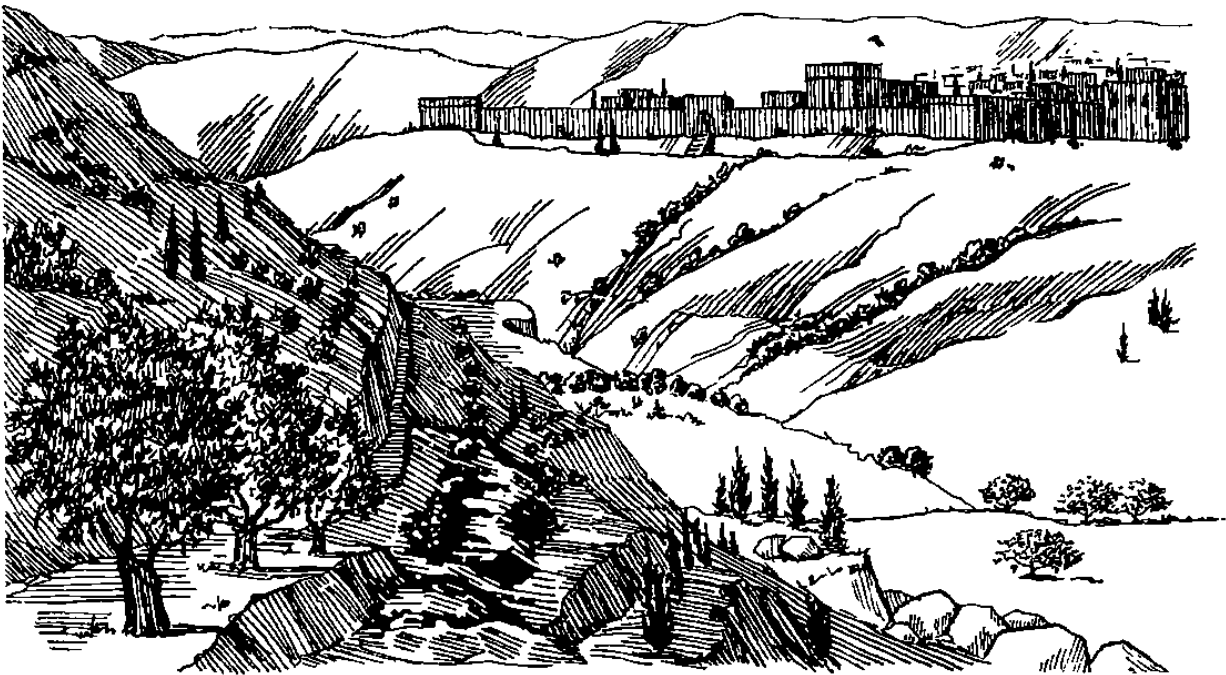
kir kaimbloon ti intor Raki'. Kaa' sala' ka sumugut ra kasagaan Ku, kaa' kasagaan Mu ayuk saukon." ⁴³ Bagu pulusat sangulun masundu ru Tuhan mampaikang ra guang Nano. ⁴⁴ Maimbolo' Io tojojo am mapirot Io poyo nakiasi', saboi rasang Nano koson ra raraa' momosok ra tana'.^k

⁴⁵ Kopongo nakiasi', saguli' i Jisus ra maamaya' No rano am ilai' No nokororot ilo nga mangiluk toojo guang nilai. ⁴⁶ Ginio ra indagu i Jisus risilo, "Kua pombo-long kau? Karat kano am pakiasi'! Bagu makainggalur kau intor ra pangkinaman."

I Jisus rinakop

(Mat. 26.47-56; Mrk. 14.43-50; Jua. 18.3-11)

⁴⁷ Taatanga' i Jisus lakat ak poyo minindagu, ratong ulun ma-

Bulur Jaitun am bandar Jirusalim (22.39)

^k Kuukula' naskah nakalar kolondo' ra ayat 43-44

suang rali. I Judas, sangulun intor ra mopor am ruo ngaulun maamaya' ri Jisus rali, siminigulu risilo. Bagu alaki' ri Judas i Jisus. ⁴⁸ Kaa' indagu i Jisus, "Judas, mabaya' ra alok kia okou mampataak ra Anak ru Ulun?"

⁴⁹ Pakaliman maamaya' ri Jisus ra bokon rali ra atan masuk ra maagu no, minindagu ilo, "Tuhan, pirison mai kia ilo ra ilang?" ⁵⁰ Bagu sangulun intor risilo nampiris ra ulipon ru Tingganai maayo imam Jaudi i am napias talingo ra pamiris nali.

⁵¹ Indagu i Jisus, "Langgai' noyo!" Bagu kamaa' No talingo ru ulun i am napali' io no.

⁵² Bagu indagu i Jisus ra tingganai imam Jaudi, tingganai ru magagalung ra Baloi Tuhan am niak tingganai ru Ulun Jaudi rali ondo' minongoi pamparakop Riso, kon No, "Ilain min ra Aku ti koson ra sangulun malaat kia ra mananggal kau ra ilang am pamalamba' koson mamparakop Raki'. ⁵³ Moonong orou soroi Aku giu' ra Baloi Tuhan mabaya' ramuyun am kalo rinakop min Aku. Kaa' gitio noyo kaluagan min, paat kuasa' ru molondom mamarinta."

Nagali' i Pitrus ra makaulig ri Jisus

(Mat. 26.57-58, 69-75; Mrk. 14.53-54, 66-72; Jua. 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Rokopo' am ibito' nilo i Jisus giu' ra baloi ru Tingganai maayo imam Jaudi, am i Pitrus simintunu' intor ra maalur. ⁵⁵ Giu' ra liiut ru baloi i nampaang ilo ra apui am i Pitrus pana rimirang naba-

baya' ra ulun rali. ⁵⁶ Kakito ru sangulun ulipon ra ruandu' ra i Pitrus nanturung rarang ra apui ra giu' i, tantangi' no io am indagu, "Ulun ragitio niak minaya' ri Jisus."

⁵⁷ Kaa' pagali' i Pitrus, kon no, "Kalo nakaulig aku ra ulun ragitio!"

⁵⁸ Kalo nabuoi ragili, sangulun poyo nakakito ri Pitrus am indagu, "Okou niak sangulun intor risilo i!"

Kaa' taam i Pitrus, "Kalo, sala' ka aku!"

⁵⁹ Malupus olo-olo' sanjam, ngansab poyo ru sangulun, "Topot ulun ragitio maamaya' ri Jisus, nga ulun io tupo ru Galilia!"

⁶⁰ Kaa' taam i Pitrus, "Sala', kalo nangarati' aku ra rinagu muni!"

Paat ragili niak, ra i Pitrus lakat ak poyo minindagu, paningku-luuk manuk tandaa' i. ⁶¹ Pangkaili am ponontong Tuhan ri Pitrus. Bagu kakara' ri Pitrus ragu ru Tuhan i, kon No, "Ra kalo poyo maningkuluuk manuk tandaa' no rondon raiti', intalu kono magali' ra okou makaulig Raki'." ⁶² Bagu ingkual bo i Pitrus intor ra giu' i am sisingut nantangi'.

I Jisus iniis am linamba'

(Mat. 26.67-68; Mrk. 14.65)

⁶³ Ulun ondo' namparakop ri Jisus i nangiis am nampalamba' Riso. ⁶⁴ Sili' nilo matō Nali am indagu, "Amun ru nabi' Kou, kinami' sabito' osoi kia nampalamba' Rirun ti?" ⁶⁵ Am masuang poyo ragu nilo magasab ri Jisus.

I Jisus inibit giu' ra Majlis Ugama

(Mat. 26.59–66; Mrk. 14.55–64;
Jua. 18.19–24)

⁶⁶Io suabon, tingganai ru ulun Jaudi, tingganai imam Jaudi am mangingila' ra ukum ri Musa' rali timinimung ra Majlis Ugama, am bagu paumaa' i Jisus risilo. ⁶⁷Indagu ilo, "Balai' akai! Okou kia Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'?"

Taam i Jisus, "Balain takamin pana, kaa' kalo niak mangintopot kau. ⁶⁸Am amun mangkuot Aku ra atan ak pana, kalo niak tumamam kau. ⁶⁹Kaa' intor raino, Anak ru Ulun paturungon ra pimiris ri Aki Kapuuno' ondo' Maa-yo Kaga' Kuasa'."

⁷⁰Nagagampan ilo minindagu, "Ginio poyo, Anak Kou kia ri Aki Kapuuno'?"

Taam i Jisus, "Kamin, Aku noyo Io."

⁷¹Indagu ilo, "Atan pakuan takau maguyum poyo ra sasi'! Norongog takau no ra Io nangiou!"

I Jisus pinauma' ri Pilatus

(Mat. 27.1–2, 11–14; Mrk. 15.1–5;
Jua. 18.28–38)

23 Ngaangai' ulun giu' ra Majlis Ugama i miningkat am ibito' nilo i Jisus muma' ri gabenor Pilatus. ²Uuin nilo i Jisus ra giu' i, kon nilo, "Narampatan mai ulun ti nampakalayau ra bulu mai. Nanusub Io ra ulun masuang kalo mambayar ra sukai ra Kaisar, am migiangku ra Io no i Kristus, ioginio raja'."

³Pangkuot i Pilatus ri Jisus, "Motopot kia Okou ti raja' ru ulun Jaudi?"

Taam i Jisus, "Kamu, Aku noyo Io."

⁴Indagu i Pilatus ra tingganai imam Jaudi am ulun masuang rali, "Kolondo' sala ru ulun ti naalap ku koson mangukum Riso."

⁵Kaa' gumogot ilo poyo, kon nilo, "Intor ra pangilaan Nano manusuk Io ra mamagun ru Judia manggal ra Parinta. Timinalimpun Io ra libung Galilia am nakasuku' noyo ragiti raino."

I Jisus pinauma' ri Irodis

⁶Korongog ri Pilatus raginii, pangkuot io, "Ulun Galilia kia gitio?" ⁷Kapandai' no ra intor i Jisus ra libung ondo' kinuasa' ru raja' Irodis, paatari' no i Jisus riso. Napaat ragili niak, soroi i Irodis ra Jirusalim. ⁸Naansukan tojojo i Irodis nakakito ri Jisus, nga lair io no nakaining ra tunungon intor Riso am gumogot io milong Riso. Am malansan io poyo magilong Riso mambaal ra kaimuagan. ⁹Ginio nga ra masuang pangkuatan ri Irodis Riso, kaa' kalo tinaam No. ¹⁰Tingganai imam Jaudi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali mininggaar am maagat panguuan nilo ri Jisus. ¹¹Iniis am inasaban Io ri Irodis am saujor no rali. Bagu pambayango' nilo Io ra bayang moonsoi ru raja' am paatari' no saguli' ri Pilatus. ¹²Am intor ragili niak, i Irodis am i Pilatus nobonsoi bo saguli' nga ra buoi ti nantula' ilo.

Ukum ra potoyon pinataak ri Jisus

(Mat. 27.15–26; Mrk. 15.6–15;
Jua. 18.39—19.16)

¹³Piawo' ri Pilatus ngaangai' tingganai imam Jaudi, tingganai ru ulun Jaudi am ulun masuang rali. ¹⁴Indagu io risilo, "Pinauma' min ulun ti raki' am nambala' kau ra nampakalayau Io ra ulun masuang. Kaa' inilayan ku Io no toojo ra pinaguluan min, am kolondo' sala natuum ku koson ra nanguuan min Riso i. ¹⁵Nogondo' niak ri Irodis, nga inataran no i Jisus saguli' ritakau. Kolondo' rondo' pana ondo' binaal Nati saboi sama' Io ukumon ra potoyon. ¹⁶Ginio ra palapasin ku Io ak am palabuson ku bagu." [¹⁷Nga kailandaman no, moonong Pangiantakan ra Paska, mampalabus i Pilatus ra sangulun ondo' inaput maya' ra kasagaan ru mamagun.]¹

¹⁸Giminolok ulun masuang rali, "Potoyo' Io am palabuso' ramon i Barabas!" (¹⁹I Barabas inaput ra lamin pangaputan nga nakaaya' io minanggal ra Parinta ondo' nasauk giu' ra bandar Jirusalim am nga nampatoi io poyo.)

²⁰Masaga' i Pilatus mampalabus ri Jisus, ginio nga minindagu io igondo' poyo ra ulun masuang rali. ²¹Kaa' golok ilo, kon nilo, "Salipo' Io! Salipo' Io!"

²²Indagu i Pilatus risilo ra kain-talu, "Kaa' atan guat sala Nati? Kolondo' sala natuum ku ondo' binaal ru ulun ti saboi sama' Io

ukumon ra potoyon. Loposon Io ak am palabuson ku bagu."

²³Kaa' gino ilo ak googolok ra i Jisus salipon, am pupus i ilo namanang nga golok nilai. ²⁴Inukum i Jisus ri Pilatus maya' ra kasagaan ru ulun rali. ²⁵Am palabuso' no ulun kinitaak nilai, ulun ondo' inaput ra lamin pangaputan nga minanggal ra Parinta am nampatoi. Am pinoloso no ulun rali mambaal ra atan ak kasagaan nilai ri Jisus.

I Jisus sinalip

(Mat. 27.32–44; Mrk. 15.21–32;
Jua. 19.17–27)

²⁶Saujor rali nagibit ri Jisus koson ongoyon salipo'. Ingkual ilo ra bandar i am katuum nilo i Simon, ulun Kirini, ondo' sumubol ra bandar. Bagu rokopo' io ru saujor rali am jajali' mansaan ra salip i sumunu' ri Jisus.

²⁷Masuang ulun siminunu' ri Jisus; intor risilo i mokoondo' kuu-kula' ngaulun ruandu' nantangi' am nanulaboi. ²⁸Pangkaili i Jisus risilo am indagu, "Aibui bo ramuyun, ruandu' ru Jirusalim, pai' min Aku tangii'; tangii' min ak akau galama' am anak min rano. ²⁹Nga maar noyo masuku' orou ra ulun mindagu, 'Mumpara' bo bonsoi ru ruandu' ondo' kalo igondo' kaapang, kalo igondo' paganak kaapoam pampatiti'." ³⁰Paat ragnio ulun mindagu ra gunung no, 'Pumpuni' akai!' Am ra bulur poyo, 'Bunio' akai!' ³¹Nga amun mambaal ilo ragitio Raki' ondo' koson ra tataun biag, mulu' poyo ra maa-

¹Kuukula' naskah ra bokon kolondo' ra ayat 17

gu no baalon nilo ramuyun ondo' koson ra guol!"

³² Mokoondo' poyo ruo ngaulun malaat inukum ra potoyon pinabaya' ri Jisus. ³³ Pakasuku' ilo ra rondo' intok ondo' piawon ra 'Kuapak', salipo' nilo i Jisus ra giu' i nababaya' ra ruo ngaulun malaat i, sangulun i tampilon ra pamiris am sangulun i poyo tampilon ra kait. ³⁴ Indagu i Jisus, "Ama', ampuno' ilo no, nga kalo makatutun ilo ra atan baalon nilo ti."^m

Pagugundi' ilo poyo koson mantayar ra bayang ri Jisus. ³⁵ Ulun masuang ondo' soroi ra giu' i nonontong ak, liliwa' tingganai ru ulun Jaudi rali nangiis Riso, kon nilo, "Namayag lo ra ulun bokon, kaa' amun motopot ra lo no Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno', polosoon lo mibayag galama'!"

³⁶ Saujor rali pana nangiis Riso am inggaari' am anii' nilo i Jisus ra ruu' ru anggur ondo' mataris. ³⁷ Indagu ilo, "Amun raja' Kou ru ulun Jaudi, ibayag no galama'!"

³⁸ Ra rasawat ru salip i makabinatikan, "Gitio noyo raja' ru ulun Jaudi."

³⁹ Am sangulun intor ra ruo ngaulun sinalip i pana nagasab tojojo ri Jisus, kon no, "Sala' ka kia Okou no Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'? Ibayag no galama' am bayago' akai ruo poyo!"

⁴⁰ Kaa' sawayo' io ru rangan nali ra sinalip i, kon no, "Kua pai' kou kalaa' ri Aki Kapuuno'? Okou nia-yuk inukuman nogondo' Riso. ⁴¹ Ukuman tati ragitio sama' pambabalos ru binaal tali, kaa' ulun

ragitio.kolondo' tupo sala!" ⁴² Am indagu io bo ri Jisus, "Jisus, karaa' aku no, paat Okou saukon ra raja'!"

⁴³ Indagu i Jisus riso, "Balain tokou: sotopot no, orou raiti' nia-yuk mababaya' kou Raki' giu' ra Pirdaus."ⁿ

Pinatayan ri Jisus

(Mat. 27.45-56; Mrk. 15.33-41; Jua. 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Olo-olo' jam koopor am ruo ra tanga' ru orou, ngaangai' ru pagun no liminondom buoi talu nganjam nga mato ru orou kalo bo siminirang. Am tabir makapal ondo' pinatair giu' ralalom Baloi Tuhan i nalilak kapiruo. ⁴⁶ Golok i Jisus ra mosongou, "Ama', pataakin Ku painawo Kutu Rirun!" Kopongo lo minindagu raginii, patoi lo no.

⁴⁷ Kakito ru tingganai ru saujor atan ondo' nasauk i, pongompor io ri Aki Kapuuno', kon no, "Motopot, ulun ti kolondo' sala!"

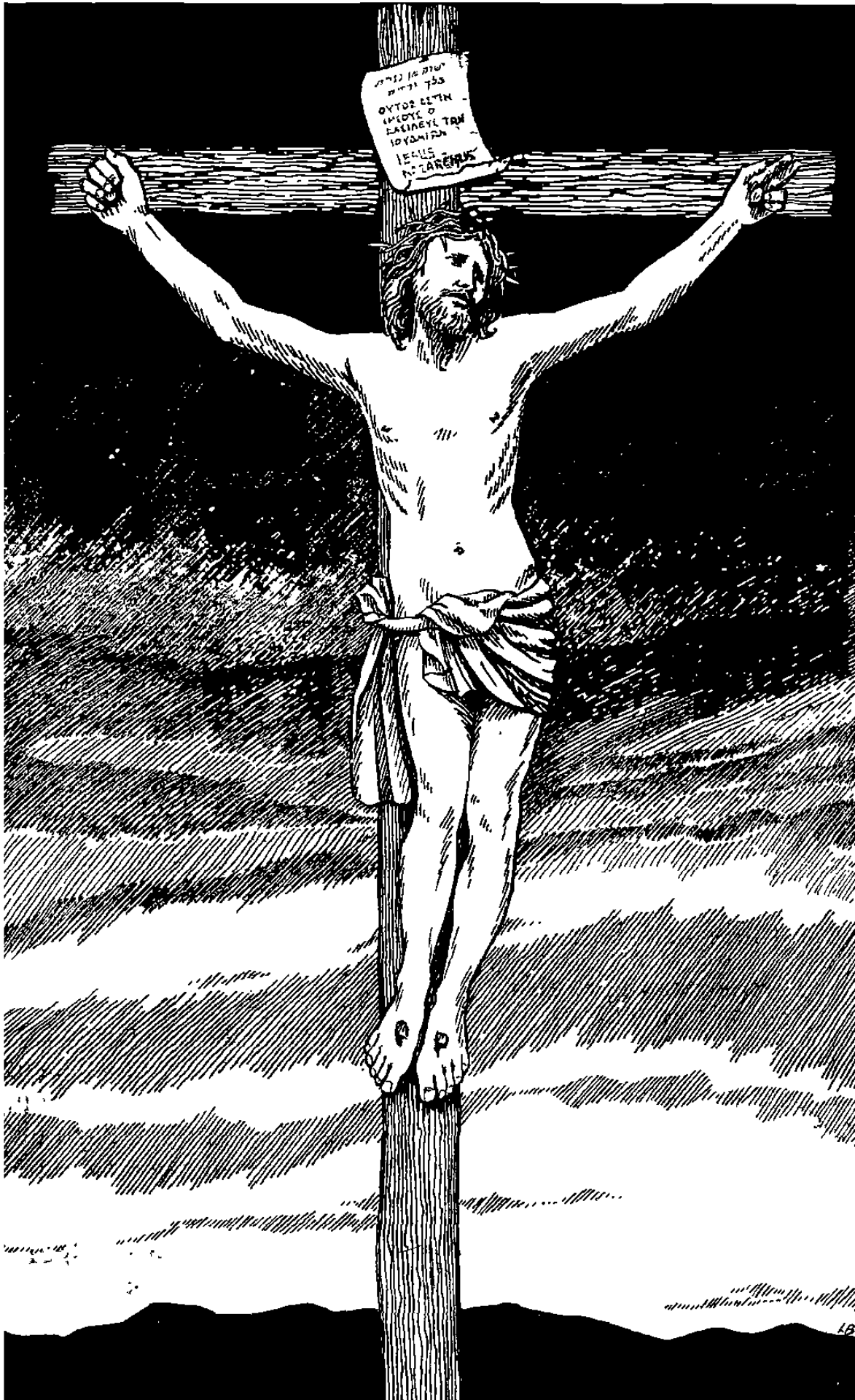
⁴⁸ Kakito ru ulun rali ondo' minatong mongoi ilong ra giu' i, atan nasauk i, uli' ilo ngaangai' ra baloi liliwa' mampaluntug ra kubab nga mangiluk kaga' guang nilai. ⁴⁹ Am ngaangai' ulun ondo' nakaulig ri Jisus, am niak ruandu' rali pana ondo' siminumbaya' ri Jisus intor ra Galilia i, minigor am nagilong intor ra maalur ra ngaangai' ondo' nasauk i.

Nampalabangan ri Jisus

(Mat. 27.57-61; Mrk. 15.42-47; Jua. 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Mokoondo' sangulun ungkuyon makainggalan ri Jusup,

^m Kuukula' naskah ra bokon kolondo' ra ayat 34 ⁿ Ila' kamus

I Jisus sinalip (23.38)

intor ra bandar Arimàtia ra Judia. Io ti sangulun metopot am kalansanan ru ulun am maginaa io ra i Aki Kapuuno' matong am mamarinta. Kabalu' pana io sangulun suang ru Majelis Ugama, kalo nangiou io ra binaal nilo ra raitii' i.⁵² Bagu ongoi io uma' ri Pilatus am kitaako' no bangkai ri Jisus.⁵³ Ginio ra patuuno' no bo bangkai ri Jisus intor ra salip am kulumputo' ra konoon makalas. Bagu ongoi no palangano' ra rondo' lobong ondo' kinali ra bulur batu, ondo' kalo igondo' labangi'.⁵⁴ Orou ragili orou Tampasan, am maar noyo tumalimpun orou Sabat.

⁵⁵ Ruandu' rali ondo' siminum-baya' ri Jisus intor ra Galilia, siminunu' ri Jusup. Inilayan nilo kalabangan i am atan kulaan pinalangan bangkai ri Jisus ra ralalom i.⁵⁶ Kopongo ragili, uli' ilo am pomongo ra tatapis maamis owou koson paumawon ra bangkai ri Jisus.

Suabon i orou Sabat ru ulun Jaudi, am sumugut ra Ukum ri Musa' timinangus ilo.

I Jisus naayag saguli'

(Mat. 28.1-10; Mrk. 16.1-8;
Jua. 20.1-10)

24 Ginio ra nokorondom ra orou minggu' ongoi ruandu' rali ra kalabangan i am pagibit ra tatapis maamis owou ondo' pinongo nilai.² Pakasuku' ilo, kakito nilo ra naluir bo batu pinaangob ra subalan ru kalabangan i.³ Umpos ilo ra ralalom i, kaa' kolondo' natuum nilo ra bangkai ru Tuhan Jisus.⁴ Am liliwa' ilo minigor ra giu' i

am nangimuag mampaguang raginio, bagu pulisat ru ruo ngaulun ungkuyon nambayang ra mapulak manguliat mininggaar risilo.⁵ Nga nangalaa' tojojo bagu kubu ruandu' rali ra tana'. Kaa' indagu bo ruo ngaulun i risilo, kon nilo, "Kua guat uyumo' min ulun ondo' maayag ra intok ru ulun minatoi.⁶ Kallio Io ragiti," kon nilo, "Binayag Io saguli'! Kalo kia nakara' min atan ondo' rinagu Nali paat ra Io soroi ramuyun giu' ra Galilia.⁷ Kon no, 'Anak ru Ulun pataakon ra kuasa' ru ulun makatula, salipon am malupus kataluan maayag Io saguli'.'"

⁸ Kakara' bo ru ruandu' rali ondo' rinagu ri Jisus i.⁹ Ginio ra uli' ilo intor ra kalabangan i am pambala' ilo ra ngaangai' ondo' nasauk i ra mopor am rondo' ngaulun maamaya' ri Jisus am ngaangai' ulun ra bokon i.¹⁰ Ruandu' rati ondo' nantunung ra ngaangai' ti ra rasul rali, am i Maria Magdalena, i Juana am i Maria ina' ri Jakub, am poyo ruandu' ra bokon ondo' minaya' risilo.¹¹ Kaa' pangkaraan ru rasul rali raragu ak ginio ru ruandu' rali am kalo nangintopot ilo.¹² Kaa' ingkakat i Pitrus am nagindibok minongoi ra kalabangan i. Lilig io am konoon pinangulumput i ayuk nakito no. Bagu uli' io ra baloi am nampaguang io tojojo ra atan ondo' nasauk i.^o

Pangkiralanan mongoi ra Imaus

(Mrk. 16.12-13)

¹³ Orou ragili niak, mokoondo' ruo ngaulun maamaya' ri Jisus

^o Kuukula' naskah kolondo' ra ayat 12

nangkiralan mongoi ra pamagunan Imaus. Intok ti olo-olo' mopor am rondo' kilometer galur no intor ra Jirusalim. ¹⁴Liliwa' nangkiralan, nansusunur ilo intor ra ngaangai' ondo' nasauk ri Jisus ra raitii' ni. ¹⁵Taatanga' ilo mansunur, bagu mininggaar i Jisus galama' am sumbaya' risilo minugar. ¹⁶Nakito nilo i Jisus, kaa' nakulau bagu panantagan nilai saboi kalo nakaulig ilo Riso. ¹⁷Indagu i Jisus risilo, "Atan sunuron min?"

Uog am pongkoror ilo ra bulos patilaut. ¹⁸Sangulun i makainggalan ri Kliopas nangkuot ri Jisus, "Okou rorondo' ak kia minongoi ra Jirusalim am kalo naala' ondo' nasauk ra giu' i ra babagu ti!"

¹⁹Pangkuot i Jisus, "Atan guat nasauk i?"

Taam ilo, "Ondo' nasauk ri Jisus ulun Najarit i. Io tupo sangulun nabi'. Ngaangai' ragu am baalon Nali kinuasa' ri Aki Kapuuno' am ngaangai' mamagun nangiou Riso. ²⁰Kaa' tingganai imam Jaudi am tingganai ru bulu takau rali nampataak Riso ra pantula' No rano saboi inukuman Io ra potoyon am sinalip nilo io! ²¹Nalansan akai ragili ra Io no mampalabus ritakau, bulu ru Israil! Kaa' atan poyo, nataluan noyo ra ginii nasauk. ²²Mokoondo' niak kuukula' ngaulun rangan mai ra ruandu' nampaimuag ramon. Nokorondom ilo minongoi ra lobong Nali, ²³kaa' kalio natuum nilo bangkai Nali. Bagu paruli' ilo am pambala' ra nakakito ilo ra masundu ru Tuhan ondo' nambala' ra naayag Io.

²⁴Mokoondo' kuukula' ngaulun rangan mai poyo ra bokon minongoi ra kalabangan i am ilai' nilo motopot ragu ru ruandu' rali; kaa' kalio nakito nilo Io ra giu' i."

²⁵Kaa' i Jisus minindagu risilo, "Sasambungan kau tojojo! Mumpara' bo buoi min mangintopot ra ngaangai' rinagu ru nabi' rali!

²⁶Sala' ka kia Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i maaru' maimbolo' galing ra Io kalo poyo katulayon?" ²⁷Bagu pambala' i Jisus risilo ra atan ondo' binatang intor Riso ralalom ru ngaangai' ru Alkitab, tumalimpun intor ra tayar ru kitab ri Musa' am niak ngaangai' nabi' rali.

²⁸Maar ilo no sumuku' ra pamagunan angayan nilai, bagu ugar ak i Jisus koson manunggul Io ra pangkiralanan Nali. ²⁹Kaa' ingai' nilo Io, kon nilo, "Pomolong ak ragiti nga mamai' noyo nai am lumondom galing noyo." Ginio nga ra apit i Jisus am umpos ra intok nilai. ³⁰Panturung Io gulung risilo, alapo' No ruti' i am paringkuanang Io ri Aki Kapuuno'. Am pipilango' No, bagu tatayaro' No risilo. ³¹Bagu pakaulig ilo Riso, kaa' liot kon no ak ra pagilangan nilai. ³²Pagigindagu ilo, "Ka kia mabunduk guang to ra Io minindagu rito ra pangkiralanan tani, am nambala' rito ra binatang ra Alkitab?"

³³Bagu saguli' ilo ra Jirusalim. Giu' i natuum nilo mopor am rondo', ngaulun maamaya' ri Jisus ondo' natitimung mabaya' ra rangan nilai. ³⁴Indagu ilo ra ka ruo ngaulun i, "Totopot naa-

yag noyo saguli' Tuhan i! I Simon nakakito Riso!"

³⁵ Tunungo' bo ru ruo ngaulun i atan ondo' nasauk ralom pangkiralanan nilai am atan kulaan ilo nakaulig ra Tuhan ra lo namilang ra ruti' i.

Minintalang i Jisus ra maamaya' No rano

(Mat. 28.16-20; Mrk. 16.14-18; Jua. 20.19-23; Rin. 1.6-8)

³⁶ Liliwa' ruo ngaulun i lakat ak poyo mantunung, pulusat ri Jisus minigor ra taatanga' nilai am indagu, "Kaansayan ramuyun!"^p

³⁷ Naliangan am nalaa' ilo kaga', nga guang nilai nangambiluo io. ³⁸ Kaa' pangkuot lo risilo, "Kua guat kalaa' am kaimamang kau? ³⁹ I lai' min palar ru kalindu' am kalayam Kutu, am ilai' min Aku galama' gitio! Kombongo' min Aku am ilai', nga ambiluo kolondo' kual am bungul, kaa' Aku mokoondo'."

⁴⁰ Kopongo i Jisus minindagu ragitio bagu patalango' No palar ru kalindu' am kalayam Nano risilo.^q ⁴¹ Kalo poyo nangintopot ilo nga naansukan ilo toojo am nangimuag! Bagu pangkuot i Jisus risilo, kon No, "Mokoondo' kau kia ra akanon ragiti?" ⁴² Anii' nilo lo ra saputul papait tinunuan. ⁴³ Alapo' ri Jisus papait i am akanon' No ra pinaguluan nilai.

⁴⁴ Kopongo ragili indagu lo risilo, "Gitio noyo rinagu Kuli ramuyun paat ra Aku lakat ak poyo soroi ramuyun i; ra moonong baal ondo' binatang intor Raki' rala-

lom Ukum ri Musa', kitab ru Nabi' rali am kitab Mazmur, gitio musiti' ukopon."

⁴⁵ Kopongo ragili, nampainutun lo risilo atan kon ru Alkitab, ⁴⁶ kon No, "Nabatikan noyo ra Alkitab ra Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i musiti' maimbolo' galing am bagu maa-yag saguli' malupus kataluan. ⁴⁷ Am poyo, Tanou Moonsoi ti musiti' potonowon ra ngaangai' bulu ru tana' ti, tumalimpun intor ra Jirusalim. Maa' raginio mansail ra inggalan Ku tumalikur ilo intor ra tula nilono bagu ampunon ilo ri Aki Kapuuno'. ⁴⁸ Am akau no sasi' ondo' mampaintutun risilo ra ngaangai' ti. ⁴⁹ Aku galama' mangator ramuyun ondo' binantu' ri Ama' i. Kaa' musiti' kau maginaa galing ra bandar ragitio saboi mokoowot kau ra kuasa' ti intor ri Aki Kapuuno', bagu mongoi kau pampatanou."

I Jisus kinayang ra suruga'

(Mrk. 16.19-20; Rin. 1.9-11)

⁵⁰ Kopongo ragili ibito' ilo ri Jisus mongoi ra lisar ru bandar maa' sumaboi ra pamagunan Bitania. Pakasuku' ra giu' i, kakato' No kalindu' Nali am pamarakat risilo. ⁵¹ Liliwa' namarakat lo risilo, kakayang lo ra suruga' mangiruan risilo. ⁵² Siminamba ilo Riso am bagu siminaguli' ra Jirusalim nabaya' ra kaansukan nilo toojo. ⁵³ Ginio ra masalok ilo mongoi ra Baloi Tuhan koson mongompur ri Aki Kapuuno'.

^p Kuukula' naskah ra bokon kolondo' ra ragu: am indagu, "Kaansayan ramuyun!" ^q Kuukula' naskah ra bokon kolondo' ra ayat 40

^r Kuukula' naskah ra bokon kolondo' ra ragu: kakayang lo ra suruga'

Tanou Moonsoi pinasaboi ri

JUANIS

Pasiguluon

Tanou Moonsoi pinasaboi ri Juanis ti, mantunung ra i Jisus noyo Ragu ri Aki Kapuuno' ondo' mantilayun, ondo' "nasauk ra ulun am minayan ritakau". Koson rinagu ralalom kitab ti, Tanou Moonsoi ti binatikan koson mambabasa' rano makapangintopot ra i Jisus noyo Mamamayag ondo' sinusub i — Anak ri Aki Kapuuno' — maa' raginio mansail ra intopot Riso makakaayagan ilo (20.31).

Mopongo pasiguluon ondo' mambala' ra i Jisus noyo Ragu ri Aki Kapuuno' ondo' mantilayun, tayar kasaa' ru Kitab ti mantunung ra nansalinut kaimuagan ondo' mampakito ra i Jisus noyo Mamamayag ondo' sinusub i, ioginio Anak ri Aki Kapuuno'. Moonong kaimuagan binaya' ru ragu ri Jisus ra ulun ondo' mambala' ra kuayan ru kaimuagan rano. Ralalom tayar ragitio pinabala' ra mokoondo' ulun ondo' nangintopot ri Jisus am nasauk ra maa-maya' Nali, kaa' mokoondo' poyo manggal am marara' mangintopot Riso. Tayar 13—17 binatikan ra maawar atikulaan kinamaar ri Jisus ra maamaya' No rano paat ra rondom pamparakapan Riso, am atikulaan lo timinampos am niak nangikang ra guang nilo rondom raginio. Tayar ra pupus rano mambala' atikulaan i Jisus rinakop am binisara', atikulaan io sinalip am liminuat saguli', am atikulaan lo timinalang ra maamaya' No rano.

Tunung intor ra ruandu' narampatan liminapau (8.1–11) pinasubol ra tatandu' kurungan maayo [], nga masuang naskah am ragu inaligan ra galing i kalo mampasubol ra tunung ti, liliwa' bokon no mampasubol ra kuukula' intok.

Ralalom *Kitab Juanis* ti guangon toojo taak ru kaayagan motopot am mantilayun, ondo' taakin ri Aki Kapuuno' mansail ri Kristus. Taak no tumalimpun noyo raino am malimanan ru ulun rano ondo' mangapu ri Jisus koson ra ralan mulig ri Aki Kapuuno', am koson ra mananaak ra kaayagan. Tandu' matimpok ru *Kitab Juanis* ioginio pompogoon ondo' inalap intor ra baal songongorou koson mampakito ra katapatan ri Aki Kapuuno', koson ra timug, ruti', sinda, magagalung am domba, puun ru anggur am kawa' nano.

Suang

Panalimpuunan	1.1–18
I Juanis Mampariu' am maamaya' ri Jisus ra kasaa' rano	1.19–51
Kandoi ri Jisus ra taatanga' ru ulun masuang	2.1—12.50
Orou pupus ra Jirusalim am liliut no	13.1—19.42
Linuatan am tinalangan ru Tuhan	20.1–31
Pamupusan: Rondo' tinalangan poyo ra Galilia	21.1–25

Ragu ondo' mampakaayag

1 Paat ra talimpuun i, ra kalo poyo nabingkal tana' ti, mokoondo' noyo Ragu. Ragu no soroi ri Aki Kapuuno' am lo ti niayuk nogondo' ri Aki Kapuuno'. ²Intor noyo ra talimpuun i soroi lo ri Aki Kapuuno'. ³Mansail Riso ngaangai' inangun ri Aki Kapuuno', am kolondo' rondo' pana nasauk ru kalio lo. ⁴Ragu ti noyo puun ru ngaangai' kaayagan,^a am kaayagan ti mampakasinda ra ulun. ⁵Sinda no mampakatawang ra kalandaman, am kalandaman no kalo makapampalasa' ra sinda no.

⁶Am mokoondo' sangulun sinusub ri Aki Kapuuno', inggalan nano i Juanis. ⁷Lo ti minatong mampabala' ra sinda no ra ulun, koson ngaangai' ulun mangintopot ra pambalaan nano. ⁸Lo ti sala' ka sinda no, kaa' mampabala' io ayuk ra sinda no. ⁹Am sinda tojojo no, ondo' mampakasinda ra ngaangai' ulun, matong ra tana' ti.

¹⁰Ragu no soroi noyo ra tana' ti, am kabalu' pana tana' ti ina-

ngun mansail Riso, kalo nauligan lo ru ulun ru tana' ti. ¹¹Minatong lo ra intok Nano galama', kaa' bulu Nano galama' kalo nangapu Riso. ¹²Kaa' osoi ak mangapu Riso, ioginio mangintopot Riso, pasaukon No ilo ra anak ri Aki Kapuuno'. ¹³Sala' ka pasaukon ilo ra anak ri Aki Kapuuno' nga inanak ilo noyo ru ulun, kaa' i Aki Kapuuno' galama' mampasauk risilo ra anak No rano.

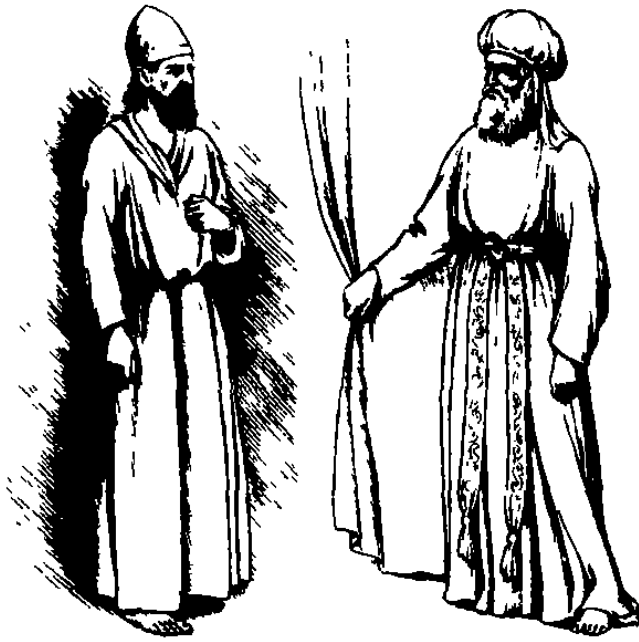
¹⁴Ragu no nasauk ra ulun am minayan lo ritakau. Nakito takau noyo ra lo matulai tojojo, nga lo no rorondo' Anak Langkuir ri Ama'. Mansail Riso i Aki Kapuuno' galama' am togom Nano pinakito ritakau.^b

¹⁵Kosongowo' ri Juanis nam-paintutun Riso, kon no, "Lo no kon kuli ra, 'Tumauli lo raki' kaa' maatang lo toojo intor raki', nga soroi lo noyo ra aku kalo poyo inanak.' "

¹⁶Nga ra togom No ra maayo no, kalo lumonggo' lo mamarakat ritakau. ¹⁷Mansail ra nabi' Musa', pina-taak ri Aki Kapuuno' ritakau Ukum ri Musa', kaa' mansail ri Jisus

^a Ragu ti noyo puun ru ngaangai' kaayagan; kaapoam: Ngaangai' ondo' sinauk maayag nga sumumpung ra Ragu

^b Mansail Riso i Aki Kapuuno' galama' am togom Nano pinakito ritakau, Harfiah: nototop ra togom tunaakan am katapatan.

Ulun Liwi am imam Jaudi (1.19)

Kristus, pinakito ri Aki Kapuuno' ritakau togom am pampagagayaan Nano. ¹⁸Kolondo' sangulun pana nakakito ri Aki Kapuuno'. Kaa' Anak Langkuir ri Ama' ayuk, ondo' mogoondo' Riso am rondo' guang Riso, lo nampaintalang ri Aki Kapuuno'.

**Kaintutunan ri
Juanis Mampariu'**

(Mat. 3.1-12; Mrk. 1.1-8;
Luk. 3.1-18)

¹⁹Tingganai ru ulun Jaudi rano giu' ra Jirusalim nanusub ra imam Jaudi am ulun papag ru Liwi rali, mongoi pangkuot ri Juanis, "Osoi kou?"

²⁰Kaa' inali' ri Juanis, kon no, "Sala' ka aku Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i."^c

²¹Ginio ra pangkuot ilo, "Koson poyo ragino, osoi kou guat? Nabi' Ilia kia?"

Taam i Juanis, "Sala'."

Pangkuot ilo poyo, "Nabi' binantu' i^d kia?"

Taam io, "Sala'."

²²Indagu ilo, "Balai' akai, osoi kou! Nga musiti' mai balain ondo' nanusub ramon rali. Osoi kou kia rokon mu?"

²³Taam i Juanis, "Aku noyo ondo' kon ru nabi' Jisaya, 'Makaulun mampipiau giu' ra intok masiluk:

Baniso' noyo ralan ru Tuhan!' "

²⁴Mokoondo' intor risilo ti sinusub ru ulun tayar Parisi. ²⁵Ginio ra pangkuot ilo ri Juanis, "Amun sala' ka okou Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno', kaapoam i Ilia, kaapoam Nabi' binantu' i, kua pampariu' kou ra ulun?"

²⁶Taam i Juanis, "Aku mampariu' ra timug ayuk, kaa' giti ra

^c Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno', Harfiah: Mesias. ^d Nabi' binantu' i: lo ondo' lansanin rumatong mampabala' ra ratangan ru Mamamayag

taatanga' min mokoondo' poyo sangulun ondo' kalo mauligan min. ²⁷ Makatauli lo raki', kaa' mamugal ra kaputan ru kasut Nano pana kalo maaya' aku."

²⁸ Ngaangai' no nasauk giu' ra pamagunan Bitania, tampilon ra sirangon ru Sungoi Jordan, intok nampariwan ri Juanis ra ulun.

Anak Domba ri Aki Kapuuno'

²⁹ Io suabon ragili, nakito ri Juanis i Jisus minatong riso, am indagu io, "Ilai' min, gitio noyo Anak Domba ri Aki Kapuuno' ondo' mamuso ra tula ru ulun ru tana' ti! ³⁰ Io no kon kuli ra, 'Tumauli lo raki', kaa' maatang lo toojo intor raki', nga soroi lo no ra aku kalo poyo inanak.' ³¹ Ragili, kalo nakatutun aku osoi lo ti, kaa' koson mampaintutun Riso ramuyun, ulun Israil, minatong aku mampariu' ramuyun ra timug."

³² Nampaintutun poyo i Juanis, kon no, "Nakito ku Ambiluo ri Aki Kapuuno'^e timinuun Riso koson ra susuit asang intor ra limbowon, am siminoroi Riso. ³³ Ragili, kalo nakatutun aku osoi lo ti. Kaa' i Aki Kapuuno' ondo' nanusub raki' mampariu' ra timug no minindagu raki', kon no, 'Makito mu Ambiluo ri Aki Kapuuno' tumuun ra sangulun am sumoroi riso. Ulun raginio noyo ondo' mampariu' ramuyun ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'.' ³⁴ Am aku galama' nakakito ra nasauk ti, ginio ra mampaintutun aku toojo ramuyun: Gitio noyo Anak ri Aki Kapuuno'."

^e Ambiluo ri Aki Kapuuno', Harfiah. Ambiluo Matulai.

Maamaya' kasaa' ri Jisus rano

³⁵ Io suabon, minigor i Juanis nabaya' ra ruo ngaulun maamaya' nali ra giu' i poyo. ³⁶ Kakito no ra i Jisus nansail, indagu io, "Ilai', ginio noyo Anak Domba ri Aki Kapuuno'!"

³⁷ Korongog ru ruo ngaulun maamaya' ri Juanis ragu nali, bagu ugar ilo ruo baya' ri Jisus. ³⁸ Pangkaili i Jisus am kakito No ra siminunu' ilo Riso bagu kuati' No ilo, "Atan uyumon min?"

Taam ilo, "Rabbi, ati inayanan Mu?" ('Rabbi', arati' no 'mangingila'.')

³⁹ Indagu i Jisus, "Ibok, ongoyo' min ilai'." (Paat ragili olo-olo' jam kaapat ra io mamai'.) Bagu baya' ilo Riso am kakito nilo intok Nali, soroi ilo ra giu' i orou raginio.

⁴⁰ Sangulun intor ra ruo ngaulun ti, ondo' nokorongog ra rinagu ri Juanis am baya' ri Jisus, io ti am i Andrias, pagaka' ri Simon Pitrus. ⁴¹ Ginio ra ongoi i Andrias tuum ri Simon ra mataki' am indagu io riso, "Natum mai noyo Mesias." (Arati' no 'Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'.') ⁴² Ibiti' no bo i Simon ri Jisus.

Tantangi' ri Jisus i Simon, am indagu, "Inggalan mu i Simon anak ri Juanis, kaa' piawon kou poyo ri Kaipas." (Kaipas nogondo' ra Pitrus, arati' nano 'bulur batu'.')

Piniau ri Jisus i Pilipus am i Natanil

⁴³ Io suabon, nangaru' i Jisus mongoi ra libung ru Galilia. Na-

tuum No i Pilipus am indagu Io riso, "Baya' no Raki'!" (44 Intor i Pilipus ra pekan Bitsaida, io no pamagunan ri Andrias am i Pitrus.) 45 Katuum ri Pilipus i Natanil am indagu io riso, "Natuum mai noyo Io ondo' binatikan ri Musa' ra Ukum am kon ru Nabi' rali. Io no i Jisus anak ri Jusup intor ra Najarit."

46 Kaa' taam ri Natanil, "Kolondo' lair moonsoi matong intor ra Najarit."

Indagu bo i Pilipus, "Ibok, ongo-yo' ilai'."

47 Kakito ri Jisus i Natanil matong Riso, indagu Io, "Gitio noyo sangulun bulu ru Israil ra motopot; ulun ti mabanis guang."

48 Pangkuot i Natanil Riso, "Ati kulaan Okou nakaulig raki'?"

Taam i Jisus, "Kalo poyo piniau kou ri Pilipus, nakakito Aku no rirun siminindung ra puun ru ara no."

49 Indagu i Natanil, "Mangingila', Okou no Anak ri Aki Kapuuno' am raja' ru ulun Israil!"

50 Indagu i Jisus, "Nangintopot kono kia nga minindagu Aku ra nakakito Aku rirun siminindung ra puun ru ara i? Mulu' poyo ra makakito kou ra baal maayo poyo intor ragitio." 51 Indagu poyo i Jisus risilo, "Balain takamin tojojo: makito min suruga' pabulowo am masundu ri Aki Kapuuno' rano magaloi am tumuun mongoi ra Anak ru Ulun."

Bunsag paguguatan giu' ra Kana

2 Naruaan ragili, mokoondo' rondo' bunsag paguguatan

giu' ra pamagunan Kana, libung ru Galilia. Ina' ri Jisus pana soroi ra giu' i. 2 I Jisus am maamaya' No rano piniau niayuk minongoi ra bunsag i. 3 Kakai' ruu' ru anggur i, indagu ina' ri Jisus Riso, "Nakayaan ilo no ra ruu' ru anggur."

4 Taam i Jisus, "Ina', kua pantipagon kou Raki' raginio? Kalo poyo nasuku' orou Kuno."

5 Indagu ina' Nano ra kambo rali, kon no, "Gagayaa' min atan ak panusuban Nano ramuyun."

6 Mokoondo' ra giu' i onom ngampuun sampa' pambulian ra timug pambaguan sumugut ra kaulayan ru ugama Jaudi. Moonong sampuun masuangan balu' ngoopor kaapoam maatus ruo ngoopor liter. 7 Indagu i Jisus ra kambo rali, "Suangi' min sampa' rati ra timug." Bagu suangi' nilo bo konom-onom sampa' i ra timug saboi nototop. 8 Indagu bo i Jisus, "Raino suuko' sanganu timug no am pakinami' ra ulun ondo' mangatang ra bunsag ragitio." Am ibito' nilo bo timug i riso. 9 Nangkinam io ra timug, ondo' nasauk bo ra ruu' ru anggur, kaa' kalo napandayan no ati intor i, (kambo rali ak nakapandai), bagu piawo' no unγκuyon inuatan i, 10 kon no, "Kaindalamana ru ulun, mampasulung galing ra ruu' ru anggur moonsoi, am amun masuang noyo ininum ru tambului, pasulungan no bo ruu' ru anggur ondo' kalo kula' moonsoi. Kaa' okou nambuli ra inumon ondo' moonsoi toojo saboi raino!"

¹¹ Ondo' binaal ri Jisus ra Kana, libung ru Galilia, kaimuagan^f kasa' Nali. Ginio ra nampakito lo ra lo ti matulai am nangintopot maamaya' No rano Riso.

¹² Kopongo ragili i Jisus, ina' Nano, pabukat No am maamaya' No rano minongoi ra pekan Kapirnaum am minayan ra giu' i ra kuukula' ngoorou ayuk.

Siminubol i Jisus ra Baloi Tuhan

(Mat. 21.12–13; Mrk. 11.15–17; Luk. 19.45–46)

¹³ Maar noyo masuku' Pangiantakan ra Paska, ginio ra i Jisus minongoi ra Jirusalim. ¹⁴ Giu' ra liliut ru Baloi Tuhan i, kakito No mantatalan ra sapi', domba am susuit asang am niak mangangalig ra ruit rano nantuturung ra giu' i. ¹⁵ Ginio ra pamitol lo ra rondo' lalapos am paugaro' No ilo ngaangai' mabaya' ra domba am sapi' nilai intor ra Baloi Tuhan i. Tuntuaro' No mi ja' ru mangangalig ra ruit rano am pinatabulias No ruit nilai. ¹⁶ Indagu lo ra mantatalan ra susuit asang rano, "Paingkualo' noyo ngaangai' kuliamos min ti. Pai' min sauko' Baloi ru Ama' Ku ra pasar!" ¹⁷ Bagu kakara' ru maamaya' No rano ondo' binatang ra Kitab: "Aki Kapuuno', togom Ku ra Baloi Mu mangkinibit ra patayan Ku."

¹⁸ Tingganai ru ulun Jaudi rano minanggal Riso, kon nilai, "Atan kia kaimuagan saukon Mu koson mampainono' ra makakuasa' Kou mambaal ragitio?"

¹⁹ Taam i Jisus, "Amun lunsayon min Baloi Tuhan ti, motoojo Ku buoi kataluan."

²⁰ Indagu ilo, "Apat ngoopor am onom ngambilor buoi Baloi Tuhan ti naangun, am matapuli' Mu kia buoi kataluan?" ²¹ Kaa' Baloi Tuhan kon ri Jisus nii, soto pot no inan Nano galama'. ²² Bagu paat i Jisus binayag saguli' intor ra kapatayan, kakara' ru maamaya' No rali ra minindagu lo no koson ragitio. Am nangintopot ilo bo ra binatang ra Alkitab am niak ondo' rinagu ri Jisus i.

Makaintutun i Jisus ra guang ru ngaangai' ulun

²³ Paat i Jisus soroi ra Jirusalim ra Pangiantakan ra Paska, masuang ulun nangintopot Riso, nga nakakito ilo ra kaimuagan ondo' binaal Nano. ²⁴ Kaa' i Jisus galama' kalo nalansan risilo, nga makaintutun lo ra guang ru ngaangai' ulun. ²⁵ Kalo pana paintutunon lo ra osoi ak pana, nga lo galama' nakatutun noyo ra ngaangai' guangon ru ulun.

I Jisus am i Nikodimus

3 Mokoondo' sangulun tingganai ru ugama Jaudi intor ra tayar Parisi, makainggalan ri Nikodimus. ² Sarandaman ragili ongoi io tuum ri Jisus am indagu, "Mangingila', makapandai akai ra Okou no sinusub ri Aki Kapuuno' mongoi pangila'. Nga kolondo' sangulun pana makapambaal ra kaimuagan koson ra baalon Mu-

^f kaimuagan: naskah Yunani 'tatandu'' Ralalom Tanou Moonsoi ondo' pinasaboi ri Juanis, ragu 'tatandu'' masalok makaarati' ra kaimuagan ondo' mampainono' ra i Jisus noyo Anak ri Aki Kapuuno'.

no, amun ru kalo indanganon io ri Aki Kapuuno'."

³Taam i Jisus, "Balain tokou tojojo: kolondo' sangulun pana masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'^g amun kalo anakon io saguli'."^h

⁴Pangkuot i Nikodimus, "Ati kulaan ulun nasukor maanak saguli'? Kalo lair makasubol saguli' ra binunakan ru ina' nano am maanak ra kainduo!"

⁵Taam i Jisus, "Balain tokou toojo: kolondo' sangulun pana masuk ra ulun ri Aki Kapuuno' amun kalo anakon ulun no mansail ra timug am Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ⁶Lalagang anakon ru ulun, kaa' ulun anakon saguli' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ⁷Pai' pangimuag amun ru mindagu Aku ra musiti' kou anakon saguli'!ⁱ ⁸Angin sumoyob ra ati ak kasagaan nano; maining ak bolos no, kaa' kalo mapandayan mu intor kaapoam ulian nano. Naganda' niayuk baal ru ulun anakon saguli' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'."

⁹Pangkuot poyo i Nikodimus, "Ati kulaan gitio masuk?"

¹⁰Taam i Jisus, "Okou sangulun mangingila' kauligan ra Israil, kua pai' kou pakarati' ragitio? ¹¹Balain tokou tojojo: Akai ti mam-paintutun ramuyun ra atan napandayan am nakito Mai, kaa' marara' kau mangapu. ¹²Kalo mangintopot kau ra pinabala' Ku ondo' masuk ra tana' ti, atan bo kulaan akau mangintopot amun balain takamin ondo' masuk giu' ra suruga'? ¹³Kolondo' sangulun

pana nakaaloi ra suruga', suai Anak ru Ulun ayuk, ondo' timinuun intor ra suruga'.

¹⁴Am koson kukuo tambaga' pinainsawat ra tataun ri nabi' Musa' giu' ra intok masiluk, nogondo' niayuk ra Anak ru Ulun musiti' painsawaton koson raginio. ¹⁵Maa' raginio moonong ulun ondo' mangintopot Riso mokoowot ra kaayagan motopot am mantilayun. ¹⁶Nga maayo kaga' guang ri Aki Kapuuno' ra ulun ru tana' ti, saboi nanaak lo ra Anak Langkuir Nano, maa' raginio moonong ulun ondo' mangintopot Riso kalo mapuso, kaa' mokoowot ra kaayagan mantilayun. ¹⁷Nga i Aki Kapuuno' nanusub ra Anak Nano mongoi ra tana' ti sala' ka mongoi pangakim ra ulun, kaa' mongoi pamayag risilo.

¹⁸Osoi ak mangintopot ra Anak no kalo ukumon. Kaa' osoi ak kalo mangintopot Riso, inukum noyo nga kalo nangintopot io ra Anak Langkuir ri Aki Kapuuno'. ¹⁹Am gitio noyo ukuman ti: sinda no nakaratong noyo ra tana' ti, kaa' ulun masaga' poyo ra kalandaman intor ra sinda nga ondo' baalon nilai malaat. ²⁰Osoi ak mambaal ra kalaatan masisang ra sinda am marara' matong ra sinda, maa' raginio ondo' baalon nilo ra malaat no kalo makasalula'. ²¹Kaa' osoi ak gumagaya' ra kasagaan ri Aki Kapuuno',^j io ti matong ra sinda, maa' raginio makasalula' ra io totopot gu-

^g masuk ra ulun ri Aki Kapuuno', Harfiah Pamanntaan ri Aki Kapuuno'. ^h saguli'· kaapoam intor ra rasawat
ⁱ saguli' kaapoam intor ra rasawat. ^j kasagaan ri Aki Kapuuno'; harfiah katapatan.

magaya' ra kasagaan ri Aki Kapuuno'."

I Jisus am i Juanis Mampariu'

²² Kopongo ragili i Jisus am maamaya' No rali minongoi ra Judia. Minayan Io ra giu' i nababaya' risilo ra kuukula' buoi liliwa' nampariu' ra ulun. ²³⁻²⁴ Paat ragili i Juanis kalo poyo inaput. Nampariu' io ra ulun giu' ra Ainnun, kalo maalur intor ra pekan Salim, nga maayo timug ra giu' no. Ulun rali minongoi pakiriu' ri Juanis ra giu' i.

²⁵ Intor raginio, kuukula' ngaulun maamaya' ri Juanis naga-gansang ra sangulun Jaudi^k ra kaulayan mambagu' sumugut ra ugama Jaudi. ²⁶ Bagu ongoi ilo ri Juanis am indagu, "Mangingila', Io ondo' nababaya' rirun am pinaintutun mu ramon giu' ra sandaup ru Sungoi Jordan i, raino Io pana mampariu' am ngaangai' ulun mongoi bo Riso."

²⁷ Kaa' taam i Juanis, "Kolondo' atan ak pana maapu ru sasangulun amun ru kalo i Aki Kapuuno' nangani'. ²⁸ Akau galama' sasi' ra mokoondo' ragu ku ramuyun ra, 'Aku ti sala' ka Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i, kaa' aku ti sinusub ayuk sumigulu Riso.' ²⁹ Koson niak ra paguguatan: ungkuyon uatin mokoowot ra andu'; kaa' mamparangan ra ungkuyon uatin ti ondo' mangkirongog riso pana maansukan. Ginio nai ra raino ti maansukan aku tojojo, ³⁰ nga Io ti musiti' masuk ra maatang toojo am aku kalo bo."

Io ondo' matong intor ra suruga'

³¹ Io ondo' matong intor ra suruga' maatang intor ra ngaangai'. Kaa' io ondo' intor ra tana' ti, ulun io tupo ru tana' ti; am ragu nano pana intor ak ra baal ru tana'. Kaa' Io ondo' matong intor ra suruga' maatang intor ra ngaangai'. ³² Mampaintutun Io ra norongog am nakito Nali, kaa' kolondo' sangulun pana mangintopot ra kaintutunan Nali. ³³ Kaa' osoi ak mangintopot ra kaintutunan Nano, io no mangiou ra i Aki Kapuuno' no motopot. ³⁴ Io ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' mampasaboi ra ragu Nano, nga kalo palasin i Aki Kapuuno' nangani' Riso ra Ambiluo Nano. ³⁵ Nga Ama' no motogom ra Anak Nano, am nangani' ra ngaangai' kuasa' Nano Riso. ³⁶ Maa' raginio osoi ak mangintopot ra Anak no mokoowot ra kaayagan motopot am mantilayun. Kaa' osoi ak kalo gumagaya' Riso no, kalo mokoowot ra kaayagan no, kaa' mantilayun i Aki Kapuuno' masisang riso.

I Jisus am ruandu' Samaria

4 Nakaining noyo ulun tayar Parisi rali ra masuang poyo ulun minaya' am pakiriu' ri Jisus ka i Juanis. (² Sotopot no sala' ka i Jisus galama' ondo' nampariu' ra ulun, kaa' maamaya' No rali ak.) ³ Kapandayi' ri Jisus ginio, iruani' No bo Judia am saguli' ra libung ru Galilia. ⁴ Mangkiralan mongoi

^k sangulun Jaudi; Kuukula' naskah nakalar. kuukula' ngaulun Jaudi

ra giu', musiti' lo mansail ra libung ru Samaria.

⁵Pakasuku' lo ra pekan Sikar, giu' ra libung ru Samaria, maa-ra sampila' tana' ondo' pinataakan ri Jakob ra anak nali i Jusup ra galing i. ⁶⁻⁸Giu' i makatulubong ondo' binaal ri Jakob ra galing i. Paat tanga' ru orou, panturung i Jisus ra kiing ru tulubong i nga naagui lo ra pangkiralanan. Maa-maya' No rali minongoi pambali ra akanon giu' ra pekan. Bagu ratong sangulun ruandu' Samaria mongoi sagou am indagu i Jisus riso, "Anii' Aku ra inumon."

⁹Kaa' taamo' lo ru ruandu' no, "Okou ulun Jaudi am aku ulun Samaria; kua pakitaak Kou raki' ra inumon?" (Nga ulun Jaudi kalo lumatok ra ulun Samaria.)¹

¹⁰Taam i Jisus, "Amun ru naka-pandai kou ak ra taak ri Aki Kapuuno' am osoi makitaak rirun ra inumon, maaru' makitaak kou po Riso am mangani' lo rirun ra timug ondo' mampakaayag."

¹¹Indagu ruandu' i Riso, "Tuan, tulubong ti malandom kaga' am kolondo' susuuk Mu. Ati kaalan Mu ra timug mampakaayag no? ¹²Kinamatuaan maili, i Jakob, nangani' ramon ra tulubong ti am io, anak am niak bibiag no rali nanginum ra timug ragitio. Maa-tang Kou po kia intor ri Jakob?"

¹³Taam i Jisus, "Osoi ak manginum ra timug ragitio, paason po-yo, ¹⁴kaa' osoi ak manginum ra timug ondo' taakin Ku, ulun no

kalo igondo' bo paason. Nga timug ondo' taakin Kuno koson ra taur bubuluak ondo' mangani' ra kaayagan motopot am mantilayun."

¹⁵Indagu ruandu' i, "Tuan, anii' aku ra timug no am kalo bo paason aku, am kalo pana bo mansagou aku ragiti."

¹⁶Taam i Jisus, "Ongoyo' pia-wo' ralaki muno am saguli' ragiti."

¹⁷"Kolondo' ralaki ku," kon ru ruandu' i.

Kon ri Jisus, "Motopot ragu munii ra kolondo' ralaki mu.

¹⁸Nga inlimo kono kauot am ungkuyon pasimpung mu raino ti sala' ka ralaki mu. Motopot rinagu muni."

¹⁹Indagu ruandu' i, "Tuan, makapandai aku ra Okou ti sangulun nabi'. ²⁰Kinamatuaan maili siminamba ri Aki Kapuuno' ra bulur ti, kaa' akau ulun Jaudi mindagu ra giu' ra bandar Jirusalim ayuk intok sumamba ri Aki Kapuuno'."

²¹Indagu i Jisus ra ruandu' no, "Pangintopot no Raki', nga ra sangarawan kalo bo sambaan i Ama' ra bulur ti kaapoam giu' ra Jirusalim. ²²Akau ulun Samaria sotopot no kalo makatutun osoi sambaan min; kaa' akai ulun Jaudi nakatutun osoi sambaan mai, nga pamayagan matong intor ra bulu Jaudi. ²³Raino ti nasuku' no-yo paat no, mansail ra indangan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ulun sumamba ri Ama', ioginio i Aki Kapuuno' ondo' motopot,"

¹ Nga ulun Jaudi kalo lumatok ra ulun Samaria, kaapoam: ulun Jaudi marara' mamakai ra sangkir am piring ru ulun Samaria ^m mansail ra indangan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', Harfiah ralalom ambiluo ⁿ i Aki Kapuuno' ondo' motopot; Harfiah: am katapatan.

nga ginio noyo kasagaan ri Ama'. ²⁴ Nga i Aki Kapuuno' no Ambiluo am mansail ra indangan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ayuk ulun makasamba ri Aki Kapuuno' ondo' motopot."

²⁵ Indagu ruandu' i ri Jisus, "Napandayan ku noyo matong Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno', ondo' niak sabiton ri Kristus. Paat ra lo matong, mambala' lo ritakau ra ngaangai' no."

²⁶ Taam i Jisus, "Aku no kon muni, ondo' makimansunur rirun ti."

²⁷ Paat ragili maamaya' ri Jisus rali siminaguli'. Nangimuag ilo nakakito ri Jisus nakimansunur ra sangulun ruandu'. Kaa' kolondo' sangulun pana intor risilo nangkuot ra ruandu' i ra, "Atan kia kasaga' mu?" kaapoam nangkuot ri Jisus ra, "Kua pakimansunur Kou riso?"

²⁸ Kopongo ragili, tatango' ru ruandu' i rarapu' nali am saguli' ra pekan pambala' ra ulun ru giu' i, kon no, ²⁹ "Ibok, ongoi takau ilai' sangulun ungkuyon ondo' nambala' raki' ra ngaangai' ondo' binaal kuli. Io no kinua' Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i?"

³⁰ Bagu ingkual ulun rali intor ra pekan minongoi tuum ri Jisus.

³¹ Liliwa' ragili kimaiti' lo ru maamaya' No rali, "Mangingila', pangkan!"

³² Kaa' taam i Jisus, "Makaakanon Aku ondo' kalo natutunan min."

³³ Ginio bo maamaya' No rali pasakuot ra rondo' am bokon, "Mokoondo' kinua' nagibit Riso ra akanon?"

³⁴ Indagu i Jisus, "Akanon Ku io no, gumagaya' ra kasagaan ru lo ondo' nanusub Raki' am momongo ra kandoi ondo' pinataak No Raki'. ³⁵ Kon ru ulun, 'Apat poyo ngambulan am mangkumos noyo.' Kaa' pulolowo' min noyo umo ra nangalia' rano, sama' noyo kumoson. ³⁶ Raino ulun mangkumos rano nokoowot ra ampos am ampos raginio magibit ra kaayagan motopot am mantilayun. Ginio ra ulun ondo' manias am ondo' mangkumos no mabaya' bo maansukan. ³⁷ Motopot ragu ru ulun, 'Sala' manias, kaa' sala' mangkumos.' ³⁸ Manusub Aku ramuyun mangkumos giu' ra umo ondo' kalo tiniasan min; ulun ra bokon nangandoi am akau mangumung ra ampos ru kandoi nilo."

³⁹ Masuang ulun Samaria intor ra pekan raginio nangintopot ri Jisus, nga ra bala' ru ruandu' i, kon no, "Nambala' lo raki' ra ngaangai' ondo' binaal kuli." ⁴⁰ Pakatum ak ulun Samaria rali ri Jisus, kimaiti' nilo lo mayan risilo. Am naruaan i Jisus ra giu' i.

⁴¹ Siminuang poyo ulun nangintopot ri Jisus nga pangilaan Nano.

⁴² Am indagu ilo ra ruandu' i, "Raino mangintopot akai, kaa' sala' ka nga bala' muli ayuk, kaa' akai galama' noyo nangkirongog Riso. Am mangintopot akai ra lo no totopot Mamamayag ru ulun ru tana' ti."

Namabas i Jisus ra anak ru sangulun pegawai istana

⁴³ Kalupus naruaan giu' ra pamagunan Sikar, ongoi bo i Jisus ra

libung ru Galilia, ⁴⁴kabalu' pana nakaindagu Io, "Sangulun nabi' kalo urumaton ra intok nano galama'." ⁴⁵Kaa' pakasuku' Io ra Galilia, inuma' Io ru namagun ra giu' i, nga ilo pana minaya' ra Pangiantakan ra Paska ra Jirusalim am nakakito niak ra ngaangai' ondo' binaal ri Jisus i.

⁴⁶Bagu saguli' i Jisus ra pama-gunan Kana, libung ru Galilia, intok nampasaukan No ra ruu' ru anggur intor ra timug. Giu' ra pekan Kapirnaum, mokoondo' niayuk sangulun pegawai istana ondo' anak no marualan. ⁴⁷Pakai-ning io ra minongoi i Jisus ra libung ru Galilia intor ra Judia, ongoi io uma' ri Jisus am pangki-mait Riso mongoi ra Kapirnaum mamabas ra anak no ondo' ma-maar noyo matoi.

⁴⁸Kaa' indagu i Jisus riso, "Kalo mangintopot kau amun ru kalo makakito kau ra tatandu' am kaimuagan." ⁴⁹Taam ru pegawai i, "Tuan, ibok no ra kalo poyo matoi anak kuno."

⁵⁰Indagu i Jisus riso, "Uli' no, napali' noyo anak muno."

Nangintopot ulun i ra rinagu ri Jisus ni am uli' io bo. ⁵¹Taatanga' io nangkiralan muli', inuma' io ru ulipon no rali ondo' nagibit riso ra tanou, "Napali' noyo anak muno!"

⁵²Am pangkuot io, "Jam kakula' anak kuno napali'?" Taam ilo, "Jam kasaa' tanga' ru orou ra mai' i nairu' salom nali." ⁵³Kakara' no jam ragili niak inindaguan ri Jisus

riso ra, "Napali' noyo anak muno." Am nangintopot ilo sambaloi ri Jisus.

⁵⁴Ginio noyo kaimuagan karuo ondo' binaal ri Jisus giu' ra libung ru Galilia ra Io minuli' intor ra Judia.

Namabasan giu' ra kulam ru Bitisda

5 Kalupus ragili, minongoi i Jisus ra bandar Jirusalim koson maya' ra rondo' pangiantakan ru u-gama Jaudi. ²Giu' no, maar ra umpasan ru bandar ondo' inggalanin ra, "Kulobon ru Domba",^o mokoondo' rondo' kulam, ondo' ralam ragu ru Ibrani sabiton ra 'Bitisda'. Mamaar ra kulam ti mokoondo' limo ngantulus langgar. ³Am masuang ulun marualan salangan-langan ak ra tulus i: ilo no ulun bolou, kimpo' am niak ondo' kalo makalulu'. [Maginaa ilo ra timug ti luminggan. ⁴Nga sangantuan, tumuun masundu ru Tuhan ra kulam no mampalinggan ra timug. Makalinggan timug no, ulun marualan ondo' makapagulu tumolop ra kulam mapali' intor ra atan ak pana maruol nali.]^p ⁵Giu' i mokoondo' sangulun ungkuyon ondo' talu ngoopor am balu' ngambilor noyo marualan. ⁶Kakito ri Jisus ra parilangan io ra giu' i, am napandayan No ra ulun no nabuoi noyo narualan; kuati' ri Jisus ulun i, "Masaga' kou kia mapali'?"

⁷Taam ulun i, "Tuan, kolondo' sangulun pana mampatapung raki' ra kulam paat ra timug no

^o maar ra umpasan ru bandar ondo' inggalanin ra, "Kulobon ru Domba", kaapoam: maar ra "Kulobon ru Domba" mokoondo' rondo' intok ^p Kuukula' naskah nakalair mamparuang ra ayat ragitio

Ralan boborok ra bandar Jirusalim (5.1)

luminggan. Am paat aku mongoi sosop, makasigulu noyo ulun ra bokon."

⁸Indagu i Jisus riso, "Sukal no, kayango' apin muno am ugar."
⁹Paat ragili niayuk napali' bo ulun i. Kayango' no apin nali am magigugar io bo.

Ginio nasauk ra orou Sabat.
¹⁰Ginio bo ra indagu tingganai ru ulun Jaudi rali ra ulun ondo' bagu ak kapali' i, "Orou raiti' orou Sabat takau; minanggal kou no ra Ukum ri Musa' ra nangkayang kou ra apin muno."

¹¹Kaa' taam io, "Ulun ondo' namabas raki' ra raitii' ni, Io noyo nanusub raki', kon No, 'Kayango' apin muno am ugar.' "

¹²Pangkuot ilo riso, "Osoi nanusub rirun nangkayang ra apin muno am mugar?"

¹³Kaa' ulun bagu binabas i kalo nakapandai osoi io, nga minongoi i Jisus latok ra ulun masuang ru giu' i.

¹⁴Kalo nabuoi ragili, tinuum io ri Jisus giu' ra Baloi Tuhan am ragui' no ulun i, "Napali' kono raino. Pai' noyo bo inganganai' tula mutu, koson kalo matiu' kou ra baal makalalaa' poyo."

¹⁵Ugar ulun i am pambala' ra tingganai ru ulun Jaudi rali, "I Jisus ti noyo ondo' namabas raki'." ¹⁶Ginio bo ra timalimpun ilo mantipagon ri Jisus, nga namabas Io ra ulun paat ra orou Sabat.
¹⁷Kaa' taam i Jisus risilo, "Ama' Kuno magail mangandoi, am Aku pana mangandoi."

¹⁸Ragu raginio nangkinibit ra tingganai ru ulun Jaudi rali gumogot poyo mamatoi Riso. Nga sala' ka minanggal Io ak ra Ukum ri Musa' ra orou Sabat, kaa' minindagu Io poyo ra i Aki Kapuuno' noyo Ama' Nano; arati' no Io galama' mogondo' ri Aki Kapuuno'.

Kuasa' ru Anak

¹⁹Taam i Jisus risilo, "Balain takamin tojojo: kalo makapambaal Anak ra atan ak pana intor ra kuasa' Nano galama'. Atan ondo' makito No baalon ru Ama', ginio ak baalon Nano. Nga ondo' baalon ru Ama', nogondo' niak ra baalon ru Anak. ²⁰Nga motogom i Ama' ra Anak am manulu' Riso ra atan ak baalon Nano galama'. Am manulu' Io poyo ra Anak ra baal ondo' maatang poyo saboi mangimuag kau ngai'. ²¹Koson i

Ama' mampakaluat ra ulun minatoi am manaak risilo ra kaayagan, nogondo' niak ra Anak manaak ra kaayagan ra osoi ak kasagaan Nano. ²²I Ama' kalo mangakim ra osoi ak pana, kaa' ngaangai' kuasa' mangakim no pinataak No noyo ra Anak. ²³Ginio sinauk No koson ngaangai' ulun mangurumat ra Anak nogondo' ra ilo mangurumat ra Ama'. Osoi ak kalo mangurumat ra Anak, kalo niak mangurumat ra Ama' ondo' nanusub Riso.

²⁴Balain takamin tojojo: Osoi ak mangkironogog ra ragu Kutu am mangintopot Riso ondo' nanusub Raki', mokoowot ulun no ra kaayagan motopot am mantilayun. Am kalo ukumon io, kaa' nakalabus io noyo intor ra kapatayan am nakatalimpuun noyo maayag. ²⁵Balain takamin tojojo: Paat no masuku', am sotopot no nasuku' noyo, ra ulun minatoi pana makapangkironogog ra bolos ru Anak ri Aki Kapuuno', am osoi ak mangkironogog am gumagaya', maayag io. ²⁶Koson i Ama' noyo intaran ru kaayagan, nogondo' niak ra Anak inanian No ra kuasa' koson lo ti pana intaran ru kaayagan. ²⁷Nangani' lo ra Anak ra kuasa' mangakim, nga lo no Anak ru Ulun. ²⁸Pai' kau pangimuag mangkironogog raginio, nga masuku' paat ra ngaangai' ulun minatoi mokorongog ra bolos Nano. ²⁹Mingkual ilo bo intor ra lobong nilai no. Osoi ak nambaal ra meonsoi, lumuat io am maayag, kaa' osoi ak nambaal ra malaat, lumuat io am ukumon."

Kaintutunan intor ri Jisus

³⁰"Kalo makapambaal Aku ra atan ak pana maya' ra kuasa' Ku galama'. Kaa' mangakim Aku ra ulun sumugut ra nambalaan ri Ama' Raki'. Matimpok toojo pangakiman Kutu, nga kalo maguyum Aku ra kasagaan galama', kaa' kasagaan Nali ondo' nanusub Raki' i ayuk.

³¹Amun ru Aku ak galama' mampaintutun ra baal Kutu, kaintutunan Kuno kalo maaya' intopot. ³²Kaa' mokoondo' poyo ondo' mampaintutun intor Raki', am nakapandai Aku ra kaintutunan nano motopot. ³³Akau no nanusub ra ulun mongoi pangkuot ri Juanis osoi Aku, am kaintutunan nano intor Raki' motopot. ³⁴Aku kalo pana paintutunon ru ulun, kaa' raguon Ku gitio, maa' raginio bayagon kau. ³⁵I Juanis i koson ra lampung ondo' mapaang am mampakasinda, kaa' sangkinolor ak akau masaga' siminia' ra sinda nali. ³⁶Kaa' mokoondo' kaintutunan ra bokon ondo' maatang poyo intor ra kaintutunan ri Juanis i. lo ginio atan ondo' baalon Kutu, ondo' pinalansan ri Ama' Raki', ngaangai' ti mampainono' ra i Ama' noyo nanusub Raki'. ³⁷Am i Ama', ondo' nanusub Raki', lo no galama' mampaintutun Raki'. Akau kalo poyo igondo' pokorongog ra bolos Nali kaapoam pakakito ra bulos Nali. ³⁸Ragu Nano kalo sumoroi ra guang min, nga kalo mangintopot kau Riso ondo' sinusub Nali. ³⁹Gumogot kau mintutun ra Alkitab nga indos

min koson raginio akau mokoowot ra kaayagan motopot am mantilayun. Sotopot no Alkitab noyo mampaintutun Raki', ⁴⁰kaa' marara' kau matong Raki' koson mokoowot ra kaayagan motopot.

⁴¹Kalo makiompor Aku ra ulun.

⁴²Kaa' koson ramuyun, nakaulig Aku ra kalo motogom kau ri Aki Kapuuno' ralalom ru guang min.

⁴³Aku minatong mansail ra kuasa' ru Ama' Ku, kaa' kalo inapu min Aku. Kaa' amun ru mokoondo' poyo ulun ra bokon matong ramuyun mansail ra kuasa' no galama', io apuon min. ⁴⁴Ati kulaan kau makapangintopot Raki', amun ru makiompor kau ak ra ulun am kalo makiompor kau ri Aki Kapuuno' ondo' rondo' ak. ⁴⁵Pai' kau pangkara' ra Aku manguu' ramuyun ra pinaguluan ru Ama' Ku. I nabi' Musa' ondo' manguu' ramuyun, io no ondo' lalansanin min. ⁴⁶Amun tojojo kau nangintopot ri Musa', maaru' nangintopot kau niayuk Raki', nga io pana namatik noyo intor Raki'. ⁴⁷Kaa' amun ru kalo nangintopot kau ra binatang nali, ati kulaan akau mangintopot ra atan raguon Kutu?"

Nampaakan i Jisus ra limo ngaribu ngaulun

(Mat. 14.13-21; Mrk. 6.30-44; Luk. 9.10-17)

6 Kopongo ragili, siminandaup i Jisus ra Tasik Galilia, ondo' inggalanin poyo ra tasik Tiberias. ²Masuang ulun saguguluyur minaya' Riso nga nakakito ilo ra kaimuagan No paat Io namabas ra

ulun marualan rali. ³Pagaloi bo i Jisus am maamaya' No rali ra bulur am panturung Io ra giu' i. ⁴Paat ragili maar noyo Pangiantakan ra Paska. ⁵Pampulolou i Jisus am kakito no ulun saguguluyur matong Riso. Ginio ra pangkuot Io ri Pilipus, "Ati nua' pambalian takau ra akanon koson mapaakan ra ngaangai' ulun rati?" (⁶Minindagu i Jisus koson raginii nga masaga' Io mangkinam ri Pilipus; kaa' Io galama' nakapandai ra atan ondo' saukon No ra maagu no.)

⁷Taam i Pilipus, "Ruti' ra mokologo ruo ngaatus ruit pirok⁹ pana kalo makaukop ra ulun rano, kabalu' pana sanganu ak maalap ru moonong ulun."

⁸Indagu poyo sangulun maamaya' No ra bokon, i Andrias, pinongkotob ri Simon Pitrus, kon no, ⁹"Giti mokoondo' sangulun lalaing unguyon ondo' makaruti' barli limo ngampila' am makapapait ruo ngaunor. Kaa' atan onong ru ginio ra suusuang ru ulun ti?"

¹⁰Indagu i Jisus ra maamaya' No rali, "Susubo' ilo manturung." Masakot intok ra giu' i, bagu pantuturung ulun masuang am suang ru unguyon rali limo ngaribu ngaulun. ¹¹Bagu alapo' ri Jisus ruti' i, paringkuanang Io ri Aki Kapuuno' am tatayaro' No ra ulun masuang ondo' nantuturung i. Papait i pana binaal No koson raginii, am ngaangai' ulun i nangakan saboi nangaasug ilo. ¹²Kaasug ilo ngaangai' raiti, indagu i Jisus ra maamaya' No rali, "Luluro' min ngaangai' suo no am

⁹ sampila' ruit pirok gaji' songorou ru sangulun kuli' (Ila' Matrius 20 2)

kalo bo malubat.”¹³ Ginio ra lulu-ro' bo ru maamaya' No rali, am mokoondo' mopor am ruo ngambakul suang ru suo nalulur nilai intor ra limo ngampila' ruti' barli ondo' inakan ru ulun rali.

¹⁴ Kakito ak ru ulun rali kaimuagan sinauk ri Jisus i, minindagu ilo, “Totopot lo ti noyo nabi' rondo' matong ra tana' ti!”¹⁵ Kaa' natutunan noyo ri Jisus ra jajalin nilo lo masuk ra raja', ginio ra inggalur lo risilo am ongoi misasangulun ra kabuluran.

Minugar i Jisus ra rasawat ru timug

(Mat. 14.22–33; Mrk. 6.45–52)

¹⁶ Paat ra palunggai', tuun maamaya' ri Jisus rali saguli' ra Tasik Galilia. ¹⁷ Sakoi ilo ra parau am sindaup ilo ra tasik i mongoi ra pekan Kapirnaum. Kabalu' pana molondom noyo, kaa' lakat ak poyo kalio i Jisus minatong risilo. ¹⁸ Am paat ragili mapuor angin am kinulun pana lumapos. ¹⁹ Nangkabil maamaya' rali olo-olo' limo kilometer noyo galur am kakito nilo i Jisus mugar ra rasawat ru timug. Mininggaar lo ra parau i am nangalaa' ilo kaga'. ²⁰ Kaa' indagu i Jisus risilo, “Pai' kau kalaa', aku noyo gitio!”²¹ Ginio ra masaga' ilo mampasakoi Riso ra parau i am paat ragili niayuk nakasaboi parau i ra intok sukuan nilai.

Ulun rali maguyum ri Jisus

²² Paat ra suabon, ulun rali ondo' nombolong ra sandaup ru ta-

sik i, nakatutun ra rondo' ak parau ra giu' i. Am nakapandai ilo ra minugar maamaya' ri Jisus rano siminakoi ra parau i, kaa' kalo minaya' i Jisus risilo.²³ Mokoondo' kuukula' parau ra bokon intor ra pekan Tiberias minatong am raral mamaar ra intok ru Tuhan minindagu ra paringkuanangan ra ruti' ondo' inakan ru ulun masuang i. ²⁴ Kaa' paat ulun rali nakakito ra kalio i Jisus kaapoam maamaya' No rali ra giu' i, sakoi ilo ra parau rali am ongoi ra pekan Kapirnaum maguyum ri Jisus.

I Jisus noyo ruti' ondo' mampakaayag

²⁵ Katuum ru ulun rali i Jisus giu' ra sandaup i, pangkuot ilo Riso, “Mangingila', sanggilan Kou pakasuku' ragiti?”

²⁶ Taam i Jisus, “Balain takamin tojojo: maguyum kau Raki', nga pai' ru nakarati' kau ra kaimuagan binaal Ku, kaa' nakaakan kau no ra ruti' i saboi naasug. ²⁷ Pai' kano paguyum ra akanon ondo' mataki' malaat. Kaa' paguyum kano ra akanon ondo' tumaan, ioginio mangani' ra kaayagan motopot am mantilayun. Am Anak ru Ulun noyo mangani' ramuyun ra akanon ragitio, nga i Aki Kapuuno' noyo galama' nangiou Riso.”

²⁸ Pangkuot ilo Riso, “Atan maaru' baalon mai koson sumugut tojojo ra kasagaan ri Aki Kapuuno'?”

²⁹ Indagu i Jisus, “Gitio noyo baalon min koson sumugut ra kasagaan ri Aki Kapuuno'; pangin-

topot kano Riso ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'."

³⁰ Ginio ra pangkuot ilo Riso, "Atan kaimuagan baalon Mu, maa' raginio makapangintopot akai Rirun? Ati kia rondo' baalon Mu? ³¹ Kinamatuaan maili nangan ra manna⁵ giu' ra intok masiluk. Koson binatang ra Alkitab, 'Nangani' lo risilo ra ruti' intor ra suruga'."

³² Indagu i Jisus risilo, "Balain takamin tojojo: sala ka i Musa' ondo' nangani' ramuyun' ra ruti' intor ra suruga'; kaa' i Ama' Ku'noyo mangani' ramuyun ra ruti' motopot intor ra suruga'. ³³ Nga ruti' ondo' taakin ri Aki Kapuuno' sotopot no lo ondo' timinuun intor ra suruga' am manaak ra kaayagan motopot ra ulun ru tana' ti."

³⁴ Ginio ra indagu ilo, "Tuan, kasalok no pangani' ramon ra ruti' raginio."

³⁵ Indagu poyo i Jisus risilo, "Aku no ruti' ondo' mampakaayag. Osoi ak matong Raki', kalo bo maitilan, am osoi ak mangintopot Raki', kalo bo paason.

³⁶ Nambala' Aku noyo ramuyun, ra nakakito kano Raki', kaa' kalo riak mangintopot kau Raki'.

³⁷ Moonong ulun ondo' taakin ri Ama' Raki', makaratong Raki'. Am kalo inggalarin Ku osoi ak pana ondo' matong Raki'. ³⁸ Nga Aku ti timinuun intor ra suruga' sala' ka mambaal ra kasagaan Ku galama', kaa' mambaal ra kasagaan ru lo ondo' nanusub Raki'.

³⁹ Gitio noyo kasagaan ru lo ondo'

nanusub Raki': kalo matatakan Aku ra sangulun pana intor risilo ngai' ondo' pinataak Raki', kaa' mampakaayag Aku risilo paat ra Orou Pupus. ⁴⁰ Nga gitio noyo kasagaan ri Ama': moonong ulun ondo' makaulig ra Anak Nano am mangintopot Riso, mokoowot ra kaayagan motopot am mantilayun am mampakaayag Aku risilo paat ra Orou Pupus."

⁴¹ Ginio ra pasabutok ak bo ulun Jaudi rali ri Jisus nga minindagu lo ra, "Aku no ruti' ondo' timinuun intor ra suruga'." ⁴² Indagu ilo, "Io ti i Jisus, anak ri Jusup. Mauligan mai ama' am ina' Nano. Ati kulaan lo makaindagu ra timinuun lo intor ra suruga'?"

⁴³ Taam i Jisus risilo, "Pai' kau pambubutok! ⁴⁴ Kolondo' sangulun pana makaratong Raki', amun ru kalo kimaitin io ri Ama' ondo' nanusub Raki' i; am ulun no bayagon Ku paat ra Orou Pupus no. ⁴⁵ Binatikan noyo ra Kitab ru Nabi' rali, 'Ngaangai' ulun ilaan ri Aki Kapuuno'.' Moonong ulun ondo' mangkironogog ri Ama' am migigila' intor Riso matong Raki'. ⁴⁶ Ginio sala' ka aration ra mokoondo' noyo ulun nakakito ri Ama'. lo ondo' intor ri Aki Kapuuno' ak nakakito ri Ama'. ⁴⁷ Balain takamin tojojo: osoi ak mangintopot, mokoowot io ra kaayagan motopot am mantilayun. ⁴⁸ Aku no ruti' ondo' mampakaayag. ⁴⁹ Kinamatuaan min rali minatoi niayuk, kabalu' pana nangan ilo ra manna giu'

⁵ manna Ila' kamus ⁷ sala ka i Musa' ondo' nangani' ramuyun, kaapoam: ondo' tinaakan ri Musa' ramuyun sala' ka

ra intok masiluk. ⁵⁰ Kaa' ruti' ondo' timinuun intor ra suruga' sala' ka koson raginio, osoi ak mangakan ra ruti' ti kalo matoi. ⁵¹ Aku no ruti' mampakaayag ondo' timinuun intor ra suruga'. Osoi ak mangakan ra ruti' ragitio, maayag io ra mantilayun. Ruti' ra pataakin Kuno, io no inan Kutu, maa' raginio ulun ru tana' ti mo-koowot ra kaayagan."

⁵² Intor ra ragu Nanii, mansasangor bagu ulun Jaudi rali ra rondo' am bokon, kon nilo, "Ati kulaan ulun ti mampaakan ritakau ra inan Nano?"

⁵³ Indagu i Jisus risilo, "Balain takamin tojojo: amun ru kalo mangakan kau ra inan ru Anak ru Ulun am manginum ra raraa' Nano, kalo totopot maayag kau. ⁵⁴ Osoi ak mangakan ra inan Ku am manginum ra raraa' Ku, mo-koowot io ra kaayagan motopot am mantilayun am bayagon Ku io paat ra Orou Pupus. ⁵⁵ Nga inan Kutu noyo akanon ra motopot, am raraa' Kutu pana inumon ra motopot. ⁵⁶ Osoi ak mangakan ra inan Kutu am manginum ra raraa' Kutu, sumoroi io Raki' am Aku pana sumoroi riso. ⁵⁷ I Ama' ondo' maayag nanusub Raki', am makakaayagan Aku intor Riso. Koson niak ra osoi ak mangakan ra inan Kutu, makakaayagan io intor Raki'. ⁵⁸ Gitio noyo ruti' ondo' timinuun intor ra suruga'; Io ti sala' ka koson ra ruti' ondo' inakan ru kinamatuaan min i, ondo' minatoi niayuk. Kaa' ulun ondo' mangakan ra ruti' ti maayag ra mantilayun."

⁵⁹ Ngaangai' ti rinagu ri Jisus ra lo nangila' giu' ra baloi sambayangan giu' ra Kapirnaum.

Ragu ondo' mangani' ra kaayagan motopot am mantilayun

⁶⁰ Korongog nilo ragu ri Jisus nii, masuang intor ra maamaya' No rali minindagu, "Mapagon toojo pangilaan ti. Osoi tumaan mangkirongog raginio?"

⁶¹ Kapandai' ri Jisus ra pasabutoke maamaya' No rali ra nangilaan Nali, pangkuot lo risilo, "Mampakalawo kia ra guang min nangilaan Kuñi? ⁶² Atan poyo kulaan ru makakito kau ra Anak ru Ulun rumuli' ra intor Nali? ⁶³ Ambiluo ri Aki Kapuuno' noyo mangani' ra ulun ra kaayagan, kuasa' ru ulun kalo makapambaal raginio. Ragu Kutu intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' mampakaayag ramuyun. ⁶⁴ Kaa' mokoondo' niak kuukula' ngaulun intor ramuyun ondo' kalo mangintopot." (Nga natutunan ri Jisus intor ra talimpun i, osoi kalo mangintopot Riso am osoi mampataak Riso ra pantula' No rano.) ⁶⁵ Indagu lo poyo, "Ginio nga ra nambala' Aku ramuyun ra kolondo' sangulun pana makaratong Raki' amun kalo iowon ru Ama' Ku."

⁶⁶ Intor raginii, masuang maamaya' No rali timinuliar am kalo bo maya' ilo Riso. ⁶⁷ Bagu pangkuot i Jisus ra mopor am ruo ngaulun maamaya' No rali, "Akau pana, masaga' kau kia mangiruan Raki'?"

⁶⁸ Taam i Simon Pitrus Riso, "Tuhan, osoi poyo angayan mai?"

Ragu Muno mangani' ra kaayagan motopot am mantilayun. ⁶⁹Raino mangintopot akai tojojo ra Okou no Matulai ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'."

⁷⁰Indagu bo i Jisus risilo, "Kabalulu' pana Aku no nampili' ramuyun mopor am ruo ngaulun ringai', kaa' sangulun intor ramuyun no riwato." ⁷¹I Judas kon Nati, anak ri Simon Iskariot. Nga kabalu' pana io sangulun intor ra mopor am ruo ngaulun maa-maya' ri Jisus, kaa' mampataak io ri Jisus ra pantula' No rano ra tauli no.

I Jisus am pabukat No rano

7 Kopongo ragili, ongoi i Jisus ra ati ak intok ra libung ru Galilia. Marara' Io mongoi ra Judia nga tingganai ru Jaudi rali ra giu' i gumogot mamatoi Riso. ²Mamaar noyo ra Pangiantakan Mangkalukub ra Raun." ³Ginio ra indagu bo pabukat ri Jisus rano Riso, "Iruani' noyo intok ragitio am ongoi no ra Judia, maa' raginio maamaya' Mu rano pana makakito ra atan ondo' baalon Muno. ⁴Kolondo' sangulun pana mambuni ra baalon nano amun masaga' io kauligan ru ulun. Amun ru baalon Mu ngaangai' tatandu' raginio, polosoo' noyo ngaangai' ulun ru tana' ti makapandai." (⁵Nga pabukat No rali galama' pana kalo nangintopot Riso.)

⁶Indagu bo i Jisus risilo, "Kalo poyo nasuku' orou inaru' Raki', kaa' akau sasanggihan ayuk. ⁷Akau kalo kasisangin ru ulun ru

tana' ti, kaa' Aku kasisangin nilo nga masalok Aku mampasalula' ra kalaatan nilono. ⁸Ongoi kano ra pangiantakan no, kaa' Aku kalo mokoongoi' nga kalo poyo nasuku' orou inaru' Raki'." ⁹Karagu ri Jisus koson raginii ra pabukat No rano, tatang Io ra Galilia.

I Jisus paat ra Pangiantakan Mangkalukub ra Raun

¹⁰Pakaugar ak pabukat No rano minongoi ra pangiantakan i, am i Jisus pana siminunu' niayuk. Kaa' kalo timinalang Io ra ulun masuang, simininok Io ak minongoi. ¹¹Tingganai ru ulun Jaudi rali naguguyum Riso paat ra pangiantakan i, kon nilo, "Ati Io?"

¹²Ulun masuang i pana posokonos ak mansunur Riso. Mokoondo' mindagu ra, "Ulun moonsoi Io." Mokoondo' poyo bokon mindagu, "Kalo! Mampakalayau Io ra ulun." ¹³Kaa' kolondo' sangulun pana makakau' mansunur Riso ra bolos mosongou, nga nalaa' ilo ra tingganai ru ulun Jaudi rali.

¹⁴Naintanga' noyo pangiantakan i, subol bo i Jisus ra Baloi Tuhan am timinalimpun mangila'. ¹⁵Nangimuag tojojo tingganai ru ulun Jaudi rali, bagu pagindagu ilo, "Ati kulaan ulun ti makapandai ra masuang pangilaan, kabalu' pana baal raginio kalo igondo' Io ilaa'?"

¹⁶Taam i Jisus, "Pangilaan Kutu sala' ka intor Raki', kaa' intor ri Aki Kapuuno' ondo' nanusub Raki'." ¹⁷Osoi ak masaga' mambaal

⁴ Ila' kamus. ^v kalo mokoongor: kuukula' naskah nakalar, kalo poyo mokoongoi

ra kasagaan ri Aki Kapuuno', makatutun io ati intor ru pangilaan Kutu; intor kia ri Aki Kapuuno' kaapoam intor Raki' galama' ayuk. ¹⁸Ulun ondo' mangila' sumugut ra pangkaraan nano galama', io no makiompur ayuk. Kaa' ulun ondo' mongompur Riso ondo' nanusub riso, io ti motopot am kalo magabau. ¹⁹Sala' ka kia i Musa' nangani' ramuyun ra Ukum no? Kaa' kolondo' sangulun pana intor ramuyun no gumagaya' tojojo ra Ukum no. Kua gogot kau mamatoi Raki'?"

²⁰Taam ulun masuang rali, "Mantuyang Kou! Osoi masaga' mamatoi Rirun?"

²¹Taam ri Jisus, "Rondo' ak kaimuagan binaal Ku am nangimuag kau ngai'. ²²I Musa' nanusub ra sunatin kau am ginio ra orou Sabat pana sunatin min lalaing ungkuyon (sotopot no kaulayan ru sunat no sala' ka intor ri Musa', kaa' intor ra kinamatuaan ra galing i). ²³Amun sunatin min lalaing ungkuyon paat ra orou Sabat am gitio kalo manggal ra Ukum ri Musa', kolondo' sasaban sumangit Raki' nga kinapali' Ku ngaangai' ra sangulun paat ra orou Sabat? ²⁴Langgai' min noyo mangakim ra ulun maya' ra atan ondo' makito ayuk, kaa' akimi' min noyo maya' ra atan ondo' motopot."

I Jisus kia Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'?

²⁵Mokoondo' kuukula' ngaulun mamagun Jirusalim mindagu

ra, "Sala' ka kia Io ti ondo' uyumon ru tingganai takano ra potoyon? ²⁶Ilai', mindagu Io ra pinaguluan ru ulun masuang, am tingganai takano kalo niak manggal Riso. Natutunan nilo nua' ra Io ti noyo Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i? ²⁷Paat Mamamayag no matong, kolondo' sangulun pana makapandai ra intor nano, kaa' makapandai takau ngai' ra intor ru ulun ti."

²⁸Taatanga' i Jisus nangila' giu' ra Baloi Tuhan, pangkuot Io ra mosongou toojo, "Motopot kia ra nakaulig kau Raki' am nakapandai kau ra intor Ku? Kalo minatong Aku ra kuasa' Ku galama', kaa' sinusub Aku ru Io ondo' maintopot, am Io no kalo mauligan min. ²⁹Aku makaulig Riso, nga Io noyo ondo' nanusub Raki' am Aku ti minatong intor Riso."

³⁰Ginio ra nangkinam ilo pamparakop Riso, kaa' kolondo' sangulun pana makakau' mampaguut Riso, nga kalo poyo nasuku' orou inaru' no. ³¹Kaa' masuang intor ra ulun rali nangintopot Riso. Kon nilo, "Paat Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i matong, kalo lair makapambaal Io ra masuang poyo kaimuagan intor ra ulun ti."

Maguyum ra ralan mamparakop ri Jisus

³²Ulun tayar Parisi rali nokorongog ra ati kulaan ulun rali posokonos mansunur ri Jisus. Gili bo ra ilo am tingganai imam Jaudi rali nanusub ra kuukula' ngaulun pulis ru Baloi Tuhan mongoi

pamparakop Riso. ³³ Kaa' indagu i Jisus, "Kalo bo mabuoi Aku soroi ramuyun am sumaguli' Aku Riso ondo' nanusub Raki'. ³⁴ Uyumon min Aku, kaa' kalo matuum min Aku, nga ati angayan Kuno, kalo mokoongoi kau."

³⁵ Tingganai ru ulun Jaudi rali nagindagu ra rondo' am bokon, "Ati nua' angayan Nano saboi kalo makatum takau Riso? Mongoi lo kia ra ulun Jaudi ondo' liminatok ayan ra bandar ru ulun Junani? Mongoi lo kia pangila' ra ulun Junani? ³⁶ Atan kon No ra, 'Maguyum kau Raki', kaa' kalo makatum kau Raki'.' Am niak ra, 'Akau kalo mokoongoi ra angayan Kuno.' "

Timug ondo' mampakaayag

³⁷ Paat ra orou namupusan ru pangiantakan i, ioginio orou maatang toojo, bigor i Jisus am indagu ra mosongou, "Osoi ak paason, polosoo' io no matong Raki' am manginum. ³⁸ Koson binatang ra Alkitab, 'Osoi ak mangintopot Raki', tumilis intor ra guang nano timug ondo' mampakaayag.' "^w (³⁹ Kon Nano am Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' pоторon ra osoi ak ondo' mangintopot Riso. Kaa' paat ragili Ambiluo ti kalo poyo pinaator nga katulayan ri Jisus kalo poyo pinatalang.)

Nagagansang ulun masuang

⁴⁰ Mokoondo' kuukula' ngaulun ondo' nokorongog ra ragu ni,

minindagu ra, "Tootopot lo ti noyo Nabi' inaanin takau."^x

⁴¹ Kon poyo ru bokon i, "lo ti noyo Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'."

Kaa' mokoondo' poyo minindagu ra, "Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' sala' ka intor ra Galilia. ⁴² Binatikan noyo ra Alkitab ra: 'Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' intor ra papag ri Daut, am intor lo ra pamagunan Bitliim, intok ri Daut ragili.' "⁴³ Am nagagansang bo ulun masuang nga i Jisus. ⁴⁴ Mokoondo' niak kuukula' ngaulun masaga' mamparakop Riso, kaa' kolondo' sangulun pana nampagut Riso.

Tingganai ru ulun Jaudi rano marara' mangintopot ri Jisus

⁴⁵ Paat siminaguli' pulis ru Baloi Tuhan rali ondo' sinusub mamparakop ri Jisus, pangkuot tingganai imam am ulun tayar Parisi rali risilo, "Kua, kalio nai inibit min lo?"

⁴⁶ Taam ru pulis rali, "Kalo igondo' akai pakaining ra sangulun makaindagu koson ra ulun raginio."

⁴⁷ Indagu ulun tayar Parisi rali, "Akau pana pinalayau No kia? ⁴⁸ Ilai', kolondo' sangulun pana tingganai takau kaapoam ulun tayar Parisi rati mangintopot Riso. ⁴⁹ Kaa' ulun masuang ondo' kalo makatutun ra Ukum ri Musa' rati, mausing ilo!"

^w Ragu ri Jisus ra ayat 37-38 maaligan ra "Ulun paason moonsoi matong Raki', am ulun mangintopot Raki' moonsoi manginum, Koson binatang ra Alkitab, 'Intor ra ralalom guang nano tumilis timug ondo' mampakaayag.' "^x Ilai' 1.21

⁵⁰ Mokoondo' sangulun intor ra tayar Parisi, i Nikodimus, ondo' minongoi tuum ri Jisus ragili, minindagu risilo, ⁵¹ "Sumugut ra Ukum ri Musa', kalo makapangukum takau ra sasangulun ru kalo poyo morongog ragu nano am niak mapandayan takau atan binaal nano."

⁵² Taam ilo, "Kua saungo' mu Io, okou pana intor ra Galilia kia? Aratio' Alkitab no am mapandayan mu ra kolondo' sangulun pana nabi' matong intor ra Galilia."^y

Sangulun ruandu' narampatan liminapau

[⁵³ Am uli' ilo ngaangai' ra baloi nilai sigagama',

8 kaa' i Jisus minongoi ra Bulur Jaitun. ² Nokorondom ra suabon i, subol Io ra Baloi Tuhan am ulun masuang rali minatong Riso. Ginio ra panturung Io am tumalimpuun mangila' risilo. ³ Mangingila' ra Ukum ri Musa' am ulun tayar Parisi rali nagibit ra sangulun ruandu' ondo' narampatan liminapau. Pabigoro' nilo ruandu' i ra pinaguluan ru ulun masuang. ⁴ Indagu ilo ri Jisus, "Mangingila', ruandu' ti narampatan liminapau. ⁵ Sumugut ra Ukum ri Musa', ruandu' koson ragitio bobolon ra batu' suku' matoi. Kaa' atan kia pangkaraan Mu raginio?" ⁶ Nangukuot ilo koson raginio nga masaga' ilo mangkinam Riso, koson makapanguu' ilo bo Riso. Kaa' kuung i Jisus am batiki' no tana' i ra ka-

lindu' Nali. ⁷ Pasakuot ilo ak ri Jisus, ginio ra bigor Io bo am indagu risilo, "Osoi ak intor ramuyun no ondo' kolondo' tula, io no magulu momobol riso ra batu." ⁸ Bagu kuung Io saguli' am pematik poyo ra tana'.

⁹ Kaining nilo ragu Nani, roorondo' ilo bo nangiruan ra intok i. Ondo' matutuo i siminigulu mugar, saboi sangulun ak bo i Jisus nabaya' ra ruandu' i, ondo' paribigor poyo ra giu' i. ¹⁰ Bigor i Jisus am indagu riso, "Ati bo giali? Kolondo' kia mangukum rirun?"

¹¹ Taam io, "Kolondo'."

Kon ri Jisus, "Aku pana kalo mangukum rirun. Raino, ugar no am pai' no bo pambaal ra tula."^z

I Jisus noyo sinda ondo' mampakatawang ra ulun ru tana' ti

¹² Indagu poyo i Jisus ra ulun masuang, "Aku noyo sinda ru tana' ti. Osoi ak maya' Raki' kalo mangkiralan ra kalandaman, kaa' mokoowot ra sinda ondo' mangani' ra kaayagan."

¹³ Ginio ra mindagu ulun tayar Parisi rali, "Raino Okou mampaintutun ra baal Muno galama'. Kaintutunan Muno kalo motopot!"

¹⁴ Taam i Jisus risilo, "Kabalu' pana mampaintutun Aku ra baal Ku galama', ginio motopot, nga nakapandai Aku ra intor Ku am angayan Ku, kaa' aka' kalo makapandai ra intor kapoam angayan Ku. ¹⁵ Aku mangakim ra ulun sumugut ra pamaguangan ru ulun;

^y kolondo' sangulun pana nabi' matong. Rondo' naskah nakalar: nabi' no kalo matong. ^z Masuang naskah am alig ra ragu nakalar kolondo' tayar ragitio (8 1-11)

Aku kalo mangakim ra osoi ak pana. ¹⁶Kaa' amun ru mangakim Aku pana ra ulun, pangakiman Kuno motopot, nga pai' ru Aku sangulun ak mangakim; kaa' i Ama' ondo' nanusub i, mabaya' Raki'. ¹⁷Mokoondo' binatikan ra Ukum ri Musa': Kaintutunan ru ruo ngaulun sasi' motopot. ¹⁸Mampaintutun Aku ra baal Ku galama', am i Ama' ondo' nanusub Raki' i pana, mampaintutun niak Raki'."

¹⁹Ginio ra pangkuot ilo, "Ati i Ama' Mu?"

Taam i Jisus, "Kalo makaulig kau Raki', kaapoam i Ama' Ku. Amun makaulig kau Raki', Ama' Kuno pana mauligan min niak."

²⁰Ngaangai' ti rinagu ri Jisus paat lo nangila' giu' ra Baloi Tuhan, maar ra kaban papataakan rali. Kaa' kolondo' sangulun pana namparakop Riso, nga kalo poyo nasuku' orou Nano.

Kalo mokoongoi kau ra angayan Ku

²¹Indagu poyo i Jisus risilo, "Aku ti mugar am maguyum kau poyo Raki', kaa' matoi kau ak mabaya' ra tula minno. Akau kalo mokoongoi ra angayan Ku."

²²Indagu bo tingganai ru ulun Jaudi rali, "Mantuwo lo nua', ra minindagu lo, 'Kalo mokoongoi kau ra angayan Ku.' "

²³Indagu i Jisus, "Akau intor ra gana' ti, kaa' Aku intor ra rasawat. Akau ulun ak ru tana' ti,

kaa' Aku sala' ka intor ra tana' ti. ²⁴Ginio nga ra Aku minindagu ramuyun ra matoi kau ak ra tula minno. Am amun kalo mangintopot kau ra 'Aku noyo AKU',^a matoi kau ak mabaya' ra tula minno."

²⁵Ginio ra kuati' nilo poyo, "Osoi Kou guat?"

Taam i Jisus, "Intor poyo ra talimpuun i, nambala' Aku no ramuyun!"^b ²⁶Masuang baal minno ondo' akimon Ku. Kaa' lo ondo' nanusub Raki' i motopot, am mambala' Aku ra ulun ru tana' ti maya' ra atan ondo' morongog Ku intor Riso."

²⁷Kaa' kalo nakarati' ilo ra i Ama' kon ri Jisus ni. ²⁸Indagu i Jisus risilo, "Makainsawat min Anak ru Ulun no, bagu matutunan min ra 'Aku noyo AKU'. Am Aku kalo makapambaal ra atan ak pana sumugut ra kasagaan Ku galama', kaa' paraguon Ku ak ondo' nangilaan ri Ama' Raki'. ²⁹Io ondo' nanusub Raki' i masalok mabaya' Raki'; kalo pinaluur No Aku, nga masalok Aku sumugut ra kasagaan Nano."

³⁰Kaining ak ulun rali ragu raginii, masuang bo nangintopot ri Jisus.

I Aki Kapuuno' ondo' motopot ondo' mampalabus ra ulun

³¹Kopongo ragili indagu bo i Jisus ra ulun Jaudi rali ondo' nangintopot Riso, "Amun gumaga-

^a AKU. Maaru' lair inggalan ti mogondo' ra inggalan ondo' sinabit ri Aki Kapuuno' paat lo minintalang ri Musa' ragili (Keluaran 3 14). ^b Intor poyo ra talimpuun i, nambala' Aku no ramuyun; kaapoam Atan pi bo pakuan Ku mindagu ramuyun.

ya' kau toojo ra pangilaan Ku, tootopot akau no maamaya' Ku. ³²Am mauligan min i Aki Kapuuno' ondo' motopot am ginio mampalabus ramuyun."

³³Taam ilo, "Akai papag ri Abraam, kalo igondo' akai kasauk ra ulipon ru osoi ak pana! Atan kon Mu ra, 'Palabuson kau?'"

³⁴Taam i Jisus, "Balain takamin tojojo: moonong ulun ondo' mambaal ra tula, uliponon io ru tula. ³⁵Sangulun ulipon kalo mantilayun sumoroi ra baloi ru Tuan nano, kaa' anak ru Tuan no, mantilayun io. ³⁶Ginio ra amun ru palabuson kau ru Anak, bagu tootopot kau malabus. ³⁷Makapandai Aku no ra papag kau ri Abraam. Kaa' gumogot kau niayuk mamatoi Raki', nga kalo apuon min pangilaan Ku. ³⁸Aku mambala' ra atan ak pinatalang Raki' ru Ama' Ku; kaa' akau mambaal ra atan ak pinabala' ru ama' min ramuyun."

³⁹Taam ilo Riso, "I Abraam noyo ama' mai."

Kaa' indagu i Jisus, "Amun tootopot kau papag ri Abraam, maaru' baalon min^c ondo' binaal ri Abraam i. ⁴⁰Nampasaboi Aku ramuyun ra katapatan ondo' noowot Ku intor ri Aki Kapuuno', kaa' gumogot kau mamatoi Raki'. I Abraam kalo igondo' pambaal koson raginio. ⁴¹Am akau mambaal niak ondo' baalon ru ama' min."

Taam ilo, "Pai' ru anak sawa' akai! Rondo' ak Ama' mai, i Aki Kapuuno' galama'."

⁴²Kon ri Jisus risilo, "Amun tootopot i Aki Kapuuno' no Ama' min, tagamin min Aku, nga minatong Aku intor ri Aki Kapuuno' am raino soroi Aku. Kalo minatong Aku maya' ra kasagaan Ku galama', kaa' sinusub No Aku.

⁴³Kua pai' kau pakarati' ra kon Kutu? Nga kalo tumaan kau mangkironogog ra pangilaan Ku.

⁴⁴Tingganai ru riwato no ama' min am maayo guang min gumagaya' ra kasagaan nano. Naintaran ra galing i, mamamotoi io ak am kalo igondo' giminagaya' ra katapatan, nga kolondo' katapatan riso. Paat ra io magabau, maya' io ak ra paliso nano, nga io no maabau-abau, am puun io ru ngaangai' abau. ⁴⁵Kaa' Aku mindagu ra motopot. Ginio nai bo ra akau kalo mangintopot Raki'. ⁴⁶Osoi intor ramuyun no mampainono' ra makatula Aku? Amun mindagu Aku ra motopot, kua pai' kau pangintopot Raki'? ⁴⁷Osoi ak intor ri Aki Kapuuno', mangkironogog ra ragu Nano. Kaa' akau sala' ka intor ri Aki Kapuuno', ginio bo ra akau kalo mangkironogog Riso."

I Jisus am i Abraam

⁴⁸Taam ilo Riso, "Motopot ragu mai ra Okou ti noyo ulun Samaria ondo' sinubol ru riwato."

⁴⁹Kon ri Jisus, "Sala', pai' ru sinubol Aku ru riwato. Aku mangurumat ra Ama' Ku, kaa' akau magasab Raki'. ⁵⁰Kalo makiompor Aku, kaa' mokoondo' noyo

^c Amun tootopot kau maaru' baalon min; Kuukuila' naskah nakalair Amun kau .baalo' noyo.

gumogot ra Aku ti omporon, am lo noyo ondo' mangakim. ⁵¹ Balain takamin tojojo: osoi ak gumagaya' ra pangilaan Ku, ulun no kalo makaili' ra kapatayan."

⁵² Indagu ilo ri Jisus, "Raino naimumuyan mai noyo toojo ra motopot sinubol Kou ru riwato! I Abraam galama' minatoi, nogondo' niak ra nabi' rali, kaa' kamu; 'Osoi ak gumagaya' ra pangilaan Ku, ulun no kalo makaili' ra kapatayan.' ⁵³ Kinamatuaan maili i Abraam, am ngaangai' ru nabi' pana minatoi. Maatang Kou po kia ka i Abraam? Indos Mu, osoi Kou?"

⁵⁴ Taam i Jisus, "Amun ru makiompur Aku, ginio kolondo' onong. Ondo' mongompur Raki', am i Ama' Ku. lo noyo iowon min ra i Aki Kapuuno' minno. ⁵⁵ Akau kalo makaulig Riso, kaa' Aku makaulig Riso. Amun ru mindagu Aku ra kalo makaulig Riso, mabau-abau Aku koson ramuyun. Kaa' makaulig Aku niak Riso am gumagaya' Aku ra ragu Nano. ⁵⁶ Kinamatuaan min i Abraam, naansayan ra makakito ra ratangan Ku. Nakakito io noyo am naansukan io."

⁵⁷ Indagu ilo Riso, "Bai-bai Kono bo nakakito ri Abraam^d am umur Muno kalo poyo limo ngoo-pur ngambilor."

⁵⁸ Kon ri Jisus, "Balain takamin tojojo: ra kalo poyo inanak i Abraam, 'Soroi Aku no'."

⁵⁹ Ginio ra anam ulun Jaudi rali ra batu pomobol ri Jisus, kaa' nansibuni lo am nangiruan ra Baloi Tuhan i.

Namabas i Jisus ra sangulun bolou

9 Paat i Jisus nangkiralan, naki-to No sangulun ondo' noolou intor io inanak. ² Pangkuot maa-maya' No rano Riso, "Mangingila', osoi ra tula nangkinibit ra ulun ti noolou intor ra io inanak? Tula nano galama' kia kaapoam matuo nano?"

³ Taam i Jisus, "Ulun ti noolou sala' ka nga tula nano galama' kaapoam tula ru matuo nano, kaa' koson mansail riso paintalangan kuasa' ri Aki Kapuuno'. ⁴ Bui matawang ak poyo, itakau musiti' mangandoi ra atan ondo' pakan-dain ru lo ondo' nanusub Raki' i. Nga matong molondom no am paat raginio kolondo' sangulun pana makapangandoi. ⁵ Bui Aku soroi poyo ra giti, Aku no mampakasin-da ra ulun ru tana' ti."

⁶ Kalupus i Jisus minindagu ra ngaangai' ni, pantiwog lo ra tana' am kutowo' no tana' i. Bagu pakupilo' No losok i ra mato ru ulun i. ⁷ Indagu bo i Jisus riso, "Ongoi no panginjagup giu' ra kulam ru Siloam." (Arati' ru Siloam no, 'sinusub'.) Ginio ra ongoi ulun i panginjagup am ra io minuli', makakito io no.

⁸ Bagu pangkuot pasambalayan no rano am niak ulun ondo' magail nakakito riso makiki-taak, "Sala' ka kia ulun ragitio ondo' masalok manturung maki-kitaak?"

⁹ Mokoondo' bokon minindagu, "Topot, io no." Kaa' bokon i

^d Kono bo nakakito ri Abraam; Kuukula' naskah nakalar nakakito i Abraam Rurun.

poyo minindagu ra, "Sala', pansalu no ak ulun ti."

Kaa' ulun i nangiou ra, "Aku noyo io."

¹⁰ Pangkuot ilo riso, "Atan kulaan okou makakito bo raino?"

¹¹ Taam io, "Ulun ondo' inggalanin ri Jisus nangkutou ra tana', bagu pakupilo' No losok ra mato kutii am poyo minindagu Io, 'Ongoi no panginjagup giu' ra kulam ru Siloam.' Gili ra ongoi aku am pakapanginjagup, makakito aku bo."

¹² Pangkuot ilo, "Ati bo ulun i?" Taam io, "Tawa."

Ulun tayar Parisi mintutun toojo ra namabasan

¹³⁻¹⁴ Orou nangutawan ra tana' am namabasan ri Jisus ra ulun bolou i nakapaat ra orou Sabat. Ginio bo ibito' nilo ulun ondo' gili noolou ra ulun tayar Parisi rali. ¹⁵ Kuati' ru ulun tayar Parisi ulun i, atan kulaan ra io makakito bo. Indagu io risilo, "Kinupilan mato kutu ru ulun i ra losok. Pakapanginjagup aku am makakito aku bo."

¹⁶ Mokoondo' kuukula' ngaulun intor risilo i minindagu, kon nilo, "Ulun ondo' nambaal ragitio maaru' sala' ka intor ri Aki Kapuuno', nga kalo gagayaan No aturan ru orou Sabat."

Kaa' kon poyo ru bokon i, "Sala', atan kulaan sangulun makatula makapambaal ra kaimuagan koson raginio?" Ginio ra nagangan-sang ilo.

¹⁷ Bagu pangkuot poyo ulun tayar Parisi rali ra ulun i, "Kamu,

binabas No mato muni. Koson poyo raginio, guang mu, osoi Io?"

"Io ti sangulun nabi'," kon bo ru ulun i.

¹⁸ Kaa' tingganai ru ulun Jaudi rano kalo nangintopot ragili noolou io am raino makakito bo, saboi piniau nilo poyo matuo nano. ¹⁹ Ginio ra kuati' nilo, "Motopot kia gitio noyo anak min ondo' noolou intor io inanak? Amun ru io, atan kulaan io makakito raino?"

²⁰ Taam matuo nano, "Iou, akai ra anak, am noolou io intor io inanak. ²¹ Kaa' kalo nakapandai akai atan kulaan io makakito raino, kaapoam osoi namabas ra mato no. Moonsoi kuatin min ak io, nga nasukor io no; io galama' makapambala' ramuyun." ²² Matuo nano minindagu koson raginii nga nalaa' ilo ra tingganai ru ulun Jaudi rano. Nga nakapampakat ilo noyo ra osoi ak mangiou ra i Jisus noyo Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno', inggalanin ulun no mumpos ra baloi sambayangan. ²³ Ginio nga minindagu bo matuo nano ra, "Kuati' min ak io, nasukor io no."

²⁴ Bagu piawo' nilo poyo ulun binabas ni am kon nilo riso, "Pagibot no mansail ra inggalan ri Aki Kapuuno' ra mindagu kou ra motopot! Nga nakapandai akai noyo ra ondo' namabas rirun i ulun makatula."

²⁵ Taam io, "Makatula Io kia kaapoam kalo, ginio kalo makapandai aku, ondo' ak napandayan ku; ra gili noolou aku, kaa' raino makakito aku bo."

²⁶ Ginio ra kuati' nilo poyo ulun i, "Atan binaal No rirun? Ati kulaan Io namabas ra mato muno?"

²⁷ Kon ru ulun i, "Nakapambala' aku no ramuyun, kaa' kalo nangkirongog kau. Kua poyo pakibala' kau? Masaga' kau lair sumauk ra maamaya' No rano?"

²⁸ Kaa' nangiis ilo riso, kon nilo, "Okou noyo maamaya' Nano, kaa' akai ti maamaya' ri Musa'.
²⁹ Akai nakapandai ra i Aki Kapuuno' minindagu ri Musa', kaa' ulun raginio kalo nakapandai akai ra intor no."

³⁰ Indagu bo ulun i, "Makaimumuag tojojo ragu min ti. Kua pai' kau pakapandai ra intor ru ulun i ondo' namabas ra mato kutii?"

³¹ Nakapandai takau ra kalo rongogon ri Aki Kapuuno' ulun makatula. Ondo' ak iowon no ulun ondo' mangurumat Riso am niak mambaal ra kasagaan Nano. ³² Intor poyo ra tana' ti biningkal, kalo igondo' korongog ra mokoondo' sangulun makapamabas ra mato ru ulun ondo' noolou intor ra io inanak. ³³ Amun ru ulun no sala' ka intor ri Aki Kapuuno', kolondo' atan-atan mabaal No."

³⁴ Kon nilo riso, "Okou ti makatula noyo intor ra okou inanak ak poyo; am mangila' kou bo kia ramon?" Bagu ininggalaran nilo io mumpos ra baloi sambayanan i.

Bolou ra pagilangan ri Aki Kapuuno'

³⁵ Pakaining i Jisus raginio, tuumo' No ulun i am kuati' no, "Mangintopot kou kia ra Anak ru Ulun?"

³⁶ Taam ulun i, "Tuan, balai' aku osoi Io am mangintopot aku bo Riso."

³⁷ Indagu bo i Jisus riso, "Nakakito kono Riso am Io noyo makimansunur rirun raino."

³⁸ Kon ru ulun i, "Tuhan, mangintopot aku." Am igulatur io bo ra pinaguluan ri Jisus.

³⁹ Kon ri Jisus, "Aku minatong ra tana' ti mongoi pangakim, kason ulun noolou makakito am ulun makakito moolou bo."

⁴⁰ Kuukula' ngaulun tayar Parisi ondo' soroi ra giu' i, nakaining ra rinagu Nani. Ginio ra pangkuot ilo Riso, "Atan, akai ti bolou kia rokoon Mu?"

⁴¹ Taam i Jisus, "Amun ru noolou kau, kolondo' tula min. Kaa' nakaindagu kano ra kalo noolou kau, ginio ra tula minno pana tumilayun ak bo."

Abig ra domba am magagalung

10 "Balain takamin tojojo: ulun ondo' sumubol ra kandang ru domba kalo maya' ra kulobon, kaa' mangkiwa' ak ra tembok, io no sangulun mantatakou am mampapagaau. ² Kaa' ulun ondo' sumubol maya' ra kulobon, io no magagalung ra domba rano. ³ Io no ukabin ru magagalung ra kandang no. Am domba rali pana mokorongog ra bolos nano ra io mampiau ra inggalan nilo sigagama', am ibiton no ilo mingkual. ⁴ Maingkual no domba rali, magulu bo magagalung no am sumunu' ilo riso nga mauligan nilo bolos nano. ⁵ Kaa'

marara' ilo maya' ra ulun bokon am magiru' ilo intor riso, nga kalo mauligan nilo bolos nano."

⁶Gitio noyo abig ondo' pinatunung ri Jisus risilo, kaa' kalo nngarati' ilo ra kon Nali.

I Jisus noyo magagalung ra moonsoi

⁷Ginio ra indagu poyo i Jisus, "Balain takamin tojojo: Aku noyo kulobon ru domba. ⁸Ngaangai' ondo' nakasigulu Raki', ilo ti mantatakou am mampapagaau ayuk, kaa' kalo nangkirongog domba rali risilo. ⁹Aku noyo kulobon. Osoi ak mangintopot Raki', bayagon io; mingkual am sumubol am poyo makaakanon io. ¹⁰Mantatakou matong mongoi pantakou, mamatoi am mampalunsai. Kaa' aku minatong koson ilo ondo' mangki-

rongog Raki' mokoowot ra kaayagan, io no kaayagan ondo' mala-baan.

¹¹Aku noyo magagalung ra moonsoi, am magagalung ra moonsoi mampataak ra painawo Nano ra domba No rano. ¹²Kaa' ulun gajiin, ondo' sala' ka magagalung kaapoam tatangan ra domba rano, pai' ru koson raginio. Paat makito no taani matong iruanin no ak domba rano am magiru' io. Ginio ra saamon am pantutuliaron bo domba rano ru taani no. ¹³Magiru' io nga ulun gajiin io ak am pai' ru karaan pi bo domba rano. ¹⁴Aku noyo magagalung ra moonsoi. Koson ri Ama' makaulig Raki' am Aku makaulig ri Ama', mogondo' niak ra Aku pana makaulig ra domba Ku rano am ilo niak makaulig Raki'. ¹⁵Am Aku mampa-

Magagalung ra moonsoi (10.11)

taak ra painawo Ku risilo. ¹⁶Am makadomba Aku poyo ra bokon ondo' kalo nakaaya' ra tayar ragitio. Ilo pana musiti' Ku ibiton, am mokorongog ilo bo ra bolos Ku. Ilo ti simpungon Ku am rondo' ak magagalung risilo.

¹⁷I Ama' motogom raki' nga mampataak Aku ra painawo Ku koson maayag Aku saguli'. ¹⁸Kolondo' sangulun pana makapamatoi Raki' amun kalo iowon Ku. Maya' ra kasagaan Ku galama' mampataak Aku ra painawo Ku. Makakuasa' Aku mampataak ra painawo Ku am maayag saguli'. Ginio noyo nanusuban Raki' ru Ama' Ku."

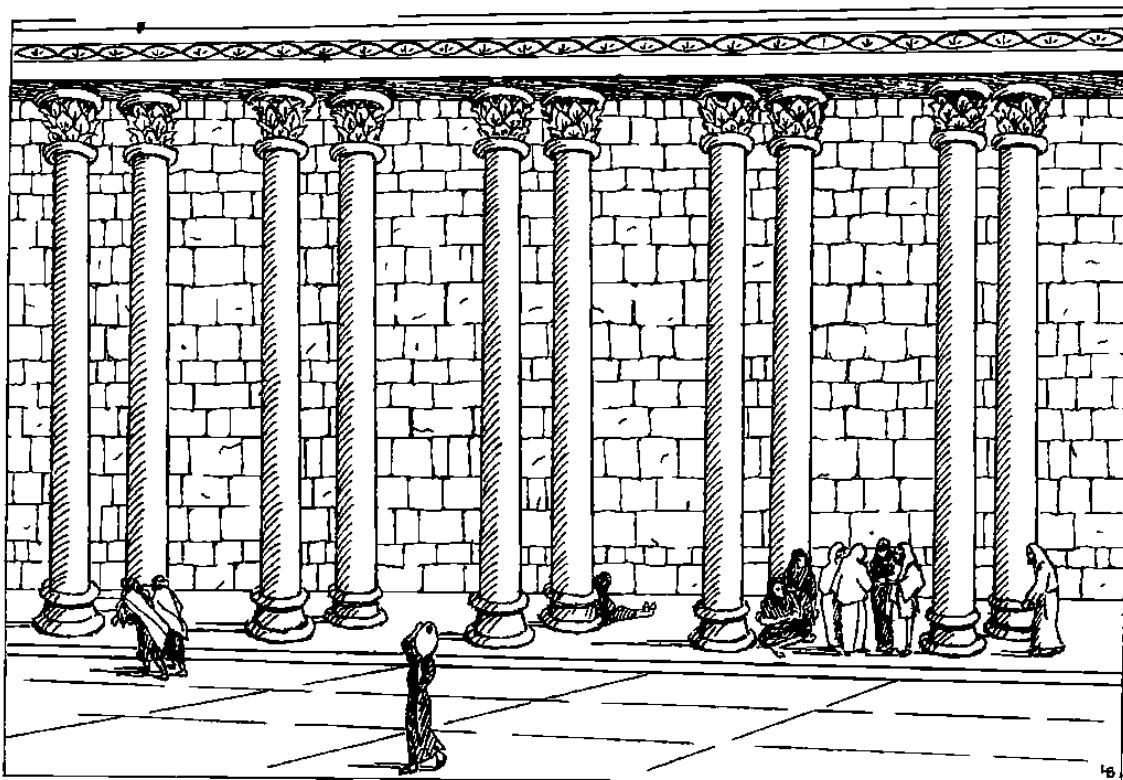
¹⁹Ginio ra nagagansang bo ulun Jaudi rali. ²⁰Masuang intor risilo minindagu ra, "Sinubol Io ru riwato! Mantuyang Io! Kua pangkironog kau Riso?"

²¹Kaa' bokon i poyo minindagu, "Sala', ulun sinubol ru riwato kalo makaindagu koson raginio. Kalo noyo lair mamabas riwato ra ulun bolou."

I Jisus kalo inapu ru ulun Jaudi rali

²²Nasuku' noyo Pangiantakan Pangurumatan ra Baloi Tuhan giu' ra Jirusalim. Io no nakapaat ra musim masimu'. ²³Minugarugar i Jisus ra langgar ru Baloi Tuhan ondo' inggalanin ra Langgar Salomo. ²⁴Bagu tingganai ru ulun Jaudi rali liminimpu ri Jisus, indagu ilo Riso, "Kula' poyo buoi ru kaimamangan mai ti? Pambala' no toojo ramon; motopot kia ra Okou no Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'?"

²⁵Taam i Jisus, "Nambala' Aku noyo ramuyun, kaa' kalo nangin-

Langgar Salomo (10.23)

topot kau. Ondo' baalon Ku mansail ra kuasa' ru Ama' Ku, ginio noyo mampaintutun Raki'. ²⁶Kaa' kalo niak mangintopot kau nga akau sala' ka domba Ku. ²⁷Domba Ku rano mangkironogog ra bolos Kuno; makaulig Aku risilo am maya' ilo Raki'. ²⁸Mangani' Aku risilo ra kaayagan mantilayun koson kalo mapuso ilo. Am kolondo' noyo mampagaau risilo intor Raki'. ²⁹I Ama' Ku ondo' nampataak risilo Raki', maayo poyo^e intor ra ngaangai'. Ginio ra kolondo' noyo mampagaau risilo intor ri Ama'. ³⁰Aku am i Ama' no rondo' ak."

³¹Nga raginii, tingganai ru ulun Jaudi rali nanganam ra batu koson momobol ri Jisus. ³²Kaa' indagu i Jisus risilo, "Masuang binaal Ku ra moonsoi maya' ra nanusuban ri Ama'; ati kia rondo' binaal Kuli ra akau momobol bo Raki'?"

³³Taam ru ulun Jaudi rali, "Sala' ka binaal Mu ra moonsoi pamabalan mai Rirun, kaa' nga nagasab Kou tupo ri Aki Kapuuno'. Okou ti ulun ayuk, kaa' makimogondo' Kou bo ri Aki Kapuuno'."

³⁴Indagu i Jisus risilo, "Kalo kia binatang noyo ra Ukum ri Musa', kon ri Aki Kapuuno', 'Akau no tuhan'? ³⁵Nakapandai takau no ra ragu ru Alkitab kalo malulu'. I Aki Kapuuno' galama' nampiau risilo ra tuhan, ioginio ulun rali ondo' nampasukuan no ra ragu Nano. ³⁶Aku pinili' am sinusub ri Ama' matong ra tana' ti. Kua indagu kau ra magasab Aku

ri Aki Kapuuno' ra ragu Kuli, 'Aku ti Anak ri Aki Kapuuno''? ³⁷Amun ru kalo mambaal Aku ra kandoi ri Ama', pai' kano pangintopot Raki'. ³⁸Kaa' amun ru baalon Ku, am kalo mangintopot kau ra ragu Kutu, pangintopot kano Raki' ra binaal Kuli. Bagu makapandai am makarati' kau ra i Ama' masimpung Raki', am Aku pana masimpung ri Ama'."

³⁹Nangkinam ilo poyo pamparakop ri Jisus, kaa' kalo naalap nilo.

⁴⁰Bagu saguli' i Jisus ra sandaup ru Sungoi Jordan, nampariwan ri Juanis ra ulun ragili, am ayan lo ra giu' i. ⁴¹Masuang ulun minongoi Riso, am kon nilo, "I Juanis no kalo nambaal ra kaimuagan, kaa' ngaangai' rinagu nali intor ra ulun ti motopot." ⁴²Am masuang ulun ra giu' i nangintopot ri Jisus.

Pinatayan ri Lajarus

11 ¹⁻²Mokoondo' sangulun ungkuyon makainggalan ri Lajarus ondo' marualan. lo ti intor ra pamagunan Bitania am pagaka' io ri Maria am i Marta. I Maria ti noyo ondo' nampabuur ra umau maamis owou ra kalayam ru Tuhan, am piiri' no ra abuk nali. ³Magaka' ra ruandu' ti napasaboi ra bilin ri Jisus ra; "Tuhan, rangan ra tagamin Muno marualan."

⁴Pakaining i Jisus ra bilin i, indagu lo, "Maruol ragitio kalo mangkinibit ra kapatayan; kaa' mansail ragitio katulayan ri Aki Kapuuno' am Anak Nano pakitonon."

^e I Ama' Ku ondo' nampataak risilo Raki', maayo poyo, Kuukula' naskah nakalar Ondo' tinaakan Raki' n Ama', maayo poyo

⁵Motogom toojo i Jisus ri Marta, i Maria am i Lajarus. ⁶Kabalu' pana nokorongog lo ra i Lajarus marualan, siminingon lo soroi ra giu' i buoi karuaan poyo. ⁷Kalupus ragili, indagu i Jisus ra maamaya' No rano, "Saguli' takau ra Judia."

⁸Taam maamaya' No rano, "Mangingila', kalo poyo nabuoi ra bobolon kou raan ra batu ru ulun Jaudi rali am raino rumuli' kou po kia ra giu' i?"

⁹Kon bo ri Jisus, "Orou ti matawang mopor am ruo nganjam. Amun sasangulun no mugar ra matawang, kalo makasaru io, nga makito no ralan. ¹⁰Kaa' amun sasangulun no mugar ra molondom, makasaru io, nga kolondo' sinda riso. ¹¹I Lajarus rangan takano nombolong, am ongoyon Ku io karato'."

¹²Ginio ra indagu maamaya' No rano, "Mangingila', amun nombolong i Lajarus, mapali' io ra maagu no."

¹³Kaa' ondo' kon ri Jisus nii am minatoi noyo i Lajarus. Kaa' indos nilo, kon Nanii, nombolong ak toojo i Lajarus. ¹⁴Ginio ra pambala' tojojo i Jisus risilo, "Minatoi noyo i Lajarus. ¹⁵Kaa' naringkuang Aku niak ra kalo nokosoroi ra giu' i, maa' raginio mangintopot kau. Raino ongoi takau ra intok ri Lajarus no."

¹⁶Ginio ra i Tomas, ondo' niak sabiton Magapir, minindagu io ra maamaya' ra bokon rano, "Ibok, marurumar takau matoi!"

I Jisus noyo kaayagan saguli'

¹⁷Pakasaboi i Jisus ra giu' i, ilai' No naapatan noyo i Lajarus lino-

bong. ¹⁸Pamagunan Bitania ti olo-olo' talu kilometer galur intor ra Jirusalim. ¹⁹Masuang ulun Jaudi minongoi panimayo ri Maria am i Marta nga ra pinatayan ru pagaka' nilai, i Lajarus.

²⁰Pakaining ak i Marta ra nakaratong noyo i Jisus, ongoyo' no umaa', kaa' i Maria soroi ak ra baloi. ²¹Indagu i Marta, "Tuhan, amun ru nokosoroi kou ragiti, maaru' ungukeyon mai kalo matoi. ²²Kaa' makapandai aku ra raino ti pana iowon ri Aki Kapuuno' atan ayuk kitaakon Mu Riso."

²³Taam i Jisus, "Pagaka' muno bayagon saguli'."

²⁴Kon ri Marta, "Iou, makapandai aku i Lajarus bayagon saguli' paat ra ulun namagatoi paluaton ra Orou Pupas."

²⁵Indagu i Jisus, "Aku noyo mampakaayag ra ulun minatoi am manaak ra kaayagan. Osoi ak mangintopot Raki', kabalu' pana matoi ulun no, maayag lo saguli'. ²⁶Am osoi ak maayag am mangintopot Raki', kalo mantilayun io matoi. Mangintopot kou kia ragitio?"

²⁷Kon ri Marta, "Iou Tuhan, mangintopot aku ra Okou noyo Anak ri Aki Kapuuno', Mamama-yag ondo' inaru' noyo matong ra tana' ti."

Nantangi' i Jisus

²⁸Karagu ri Marta nii, ongoyo' no sinoko' piawo' pongkotob nano i Maria. Kon ri Marta riso, "Sumuku' noyo Mangingila' am mompoongoi lo rirun." ²⁹Kaining ak ri Maria, ingkakat io am pagindibok ongoi uma' ri Jisus. ³⁰Paat

ragili kalo poyo nakasuku' lo ra pamagunan no. Lakat lo ak poyo soroi ra intok inumaan ri Marta Riso. ³¹ Ulun Jaudi rali, ondo' namparangan ri Maria ra baloi i, nakakito riso nagindibok miningkakat am ingkual, bagu sunu' ilo riso. Indos nilai mongoi io pantangi' ra kalabangan ri Lajarus.

³² Pakasuku' io ra intok ri Jisus am kakito no, igulatur io ra pinagulan Nali am indagu, "Tuhan, amun ru nokosoroi Kou ragiti, maa-ru' ungkuyon mai kalo matoi."

³³ Paat i Jisus nakakito riso nantangi', am niayuk ulun Jaudi rali ondo' nababaya' riso i nantangi', mangiluk toojo guang Nali am makaasi' lo. ³⁴ Pangkuot lo bo risilo, "Ati nampalabangan min riso?"

Taam ilo, "Ibok, ongoyo' takau ilai', Tuhan."

³⁵ Pantangi' bo i Jisus. ³⁶ Indagu ulun Jaudi rali, "I lai', mumpara' bo togom No ri Lajarus!"

³⁷ Kaa' kon ru bokon i, "Mama-bas lo ra mato ru ulun bolou, kaa' kua pai' No kaalap ra inga' pinatayan ri Lajarus i?"

I Lajarus binayag saguli'

³⁸ Mulu' poyo ngiluk ru guang ri Jisus, bagu ongoi lo ra kalabangan. Lobong i rondo' luang batu ondo' inangaban ra batu maayo. ³⁹ Indagu i Jisus, "Insiro' min batu no."

Kaa' i Marta, pagaka' ru minatoi i, timinaam, "Tuhan, maaru' mootong noyo bangkai no, naapatan noyo io linobong."

⁴⁰ Indagu i Jisus, "Sala' ka kia nambala' Aku no rirun; amun

mangintopot kou, makakito kou ra kuasa' ri Aki Kapuuno'?" ⁴¹ Insiro' nilo bo batu i. Bagu panti-ngaa' i Jisus ra limbowon am indagu, "Ama', paringkuanangan Ku Rirun, nga rinongog Mu noyo pakiasian Ku. ⁴² Nakapandai Aku ra masalok Kou mangkirongog ra pakiasian Ku. Kaa' rinagu Ku kon raginii, koson giatilo ondo' soroi ragiti mangintopot ra Okou noyo nanusub Raki'." ⁴³ Bagu golok io, "Lajarus, ingkual!" ⁴⁴ Ingkual bo ulun minatoi i. Kalindu' am kalayam nali lakat ak poyo nakulumput ra konoon mapulak am bulos nali pana nakulumput ra konoon. Kon ri Jisus ra ulun rali, "Iruo' min konoon rano am polosoo' io luminjau."

Nampapakatan mamatoi ri Jisus

(Mat. 26.1-5; Mrk. 14.1-2;
Luk. 22.1-2)

⁴⁵ Masuang ulun Jaudi ondo' minatong ra intok ri Maria am nakakito ra nasauk nii, nangintopot ri Jisus. ⁴⁶ Kaa' kuukula' ngaulun intor risilo i siminaguli' am pambala' ra ulun tayar Parisi ra binaal ri Jisus i. ⁴⁷ Ginio ra ulun tayar Parisi am tingganai imam Jaudi rali miting ra Majlis Ugama. Kon nilo, "Atan nua' baalon takau? I lai', masuang kaimuagan binaal ru ulun ti. ⁴⁸ Amun polosoon takau ak lo, ngaangai' ru ulun mangintopot Riso. Pupus no, tingganai ru pagun Roma mongoi pampalunsai ra Baloi Tuhan takau am mamuso ra ngaangai' bulu takau."

⁴⁹Kaa' sangulun intor risilo i, makainggalan ri Kayapas, io no Tingganai maayo imam Jaudi paat ra bilor ragili, minindagu, "Akau ti kolondo' katandaan!"
⁵⁰Kalo kia matutunan min ra moonsoi poyo sangulun suali ak matoi intor ra ngaangai' ru bulu mapuso?"
⁵¹Sotopot no rinagu nati kalo sumugut ra pangkaraan nali galama', kaa' koson sangulun Tingganai maayo imam Jaudi bilor ragili, nambala' io ra i Jisus ti potoyon koson ra kaatangan ra ulun Jaudi.
⁵²Am sala' ka mangangalig ra ulun Jaudi ak, kaa' koson manimung ra ngaangai' anak ri Aki Kapuuno' ondo' nantutuliar rali.

⁵³Intor orou ragili niak tingganai ru ulun Jaudi rali nampapakat mamatoi ri Jisus.
⁵⁴Ginio ra i Jisus kalo bo minintalang ra ulun masuang ra Judia, kaa' minongoi lo ra pekan Ipraim, maar ra intok masiluk, am ayan lo ra giu' i nabaya' ra maamaya' No rano.

⁵⁵Paat ragili Pangiantakan ra Paska maaar noyo, am masuang ulun intor ra moonong pamagunan minongoi ra Jirusalim. Maya' ilo ra kaulayan pambaguan ra kalo poyo masaboi pangiantakan no.
⁵⁶Naguyum ilo ri Jisus, am paat ilo timinimung giu' ra Baloi Tuhan i, nangkukuot ilo ra rondo' am bokon, "Atan guang mu? Matong lo nua' ra pangiantakan ti?"
⁵⁷Nga mokoondo' noyo susuban intor ra tingganai imam am ulun tayar Parisi rali, ra osoi ak makapandai ra ati i Jisus, musiti' mam-bala' koson marakop nilo lo.

Inumau i Jisus ra umau maamis owou ra Bitania

(Mat. 26.6–13; Mrk. 14.3–9)

12 Onom ngoorou poyo Pangiantakan ra Paska, minongoi i Jisus ra Bitania, pamagunan ri Lajarus ondo' binayag no saguli'.
²Giu' i pinaakan nilo lo. I Marta nampasulung ra akanon liliwa' i Lajarus mabaya' ra tambului rali nagayam ri Jisus.
³Bagu alapo' ri Maria sambutul umau maamis owou narwastu ondo' mologo kaga' makasuang satanga' liter. Paburo' no ra kalayam ri Jisus, am piiri' no ra abuk nali. Am raginio owou ru umau i maalok ra ngaangai' intok ru baloi i.
⁴Kaa' i Judas Iskariot, sangulun intor ra maamaya' ri Jisus, ondo' mampataak Riso ra pantula' No rano ra maagu no, minindagu ra,
⁵"Kua pai' talano' umau no ra logo talu ngaatus ruit pirok, am ruit no pataakon ra ulun kunsikang rano?"
⁶Rinagu no ginio sala' ka nga masaga' io mangindangan ra ulun kunsikang, kaa' sotopot no io sangulun mantatakou. Io ti mampaguut ra rumpit nilai, am maindalom io noyo mantakou ra ruit ondo' pinabulian riso.

⁷Kaa' indagu i Jisus riso, "Polo-soo' io ak! Mambaal io raginio koson ra mangkara' ra orou pamalabangan Raki'!"
⁸Nga ulun kunsikang rano masalok soroi ramuyun, kaa' aku kalo."

Nampapakatan mamatoi ri Lajarus

⁹Masuang ulun Jaudi nakaining ra i Jisus soroi ra Bitania.

Gili ra ilo pana minongoi ra giu' i, am sala' ka nga ri Jisus ayuk, kaa' masaga' ilo niak magilong ri Lajarus ondo' binayag saguli' ri Jisus. ¹⁰Kaa' tingganai imam Jaudi rali gumogot mamatoi ri Lajarus poyo. ¹¹Nga io ti noyo nangkinibit ra masuang ulun Jaudi nangiruan risilo am nangintopot ri Jisus.

Inurumat toojo i Jisus giu' ra Jirusalim

(Mat. 21.1–11, Mrk. 11.1–11; Luk. 19.28–40)

¹²Io suabon ragili, ulun masuang ondo' minongoi pangiantak ra Paska, nakaining ra i Jisus taatanga' mangkiralan mongoi ra Jirusalim. ¹³Alapo' nilo raun palma am ongoi uma' Riso, golok ilo, "Omporo' noyo i Aki Kapuuno'! Kabarakat noyo Io ondo' matong mansail ra inggalan ru Tuhan! Kabarakat noyo raja' ru Israil!"

¹⁴Paat ragili natuum ri Jisus sanginan kaladai mamulok am kurai' no kaladai i, koson binatikan noyo ra Alkitab;

¹⁵"Pai' kalaa' mamagun ru bandar Sion!^f
Ilai', mokoondo' raja'
min matong
nangura' ra sanginan
kaladai mamulok!"

¹⁶Maamaya' No rano kalo nakarati' kua baalo' no ginii. Kaa' kalupus ak katulayan ri Jisus pinaintalang mansail ra pinatayan am linuatan Nano, kakara' nilo bo ragu ru Alkitab ra ngaangai' ti binaal nilo Riso.

¹⁷Nantunung poyo. ulun rali ondo' nakasaang paat i Jisus nampiau ri Lajarus miningkual ra lo-bong am namayag riso saguli'.

¹⁸Ginio nga ra ulun masuang rali minuma' ri Jisus, nga nakaining ilo ra 'Io no ondo' nambaal ra kaimuagan i. ¹⁹Bagu ulun tayar Parisi rali nagindagu ra rondo' am bokon, kon nilo, "Ilai', ngaangai' ulun ru tana' ti maya' bo Riso. Banangan takau ak!"

Kuukula' ngaulun Junani naguyum ri Jisus

²⁰Kuukula' ngaulun Junani pana minongoi ra Jirusalim koson maya' sambayang ra pangiantakan i. ²¹Minongoi ilo uma' ri Pilipus am indagu ilo, "Tuan, masaga' akai toojo tumuum ri Jisus." (I Pilipus ti intor ra pamagunan Bitsaida, libung ru Galilia.)

²²Ongoi balai' ri Pilipus i Andrias, am ongoi ilo pambala' ri Jisus. ²³Indagu i Jisus risilo, "Nasuku' noyo orou ra Anak ru Ulun katulayon. ²⁴Balain takamin tojojo: amun sangunor gandum kalo tiason ra tana', kalo matoi io am sangunor io ayuk. Kaa' amun tiason am matoi io, manangkawa' io ra masuang. ²⁵Ginio mogondo' niak ra osoi ak motogom ra kaayagan nano galama', matatakan io ra kaayagan nano. Kaa' osoi ak mampataak ra kaayagan no giti ra tana' ti, makaapu io ra kaayagan mantilayun. ²⁶Osoi ak mangan-doi Raki' musiti' io maya' Raki', bagu ati ak angayan Kuno, soroi mangangandoi Ku rano. Am i

^f Ilai' kamus

Ama' Ku mangurumat ra osoi ak ondo' mangandoi Raki'."

Nambala' i Jisus ra patayan Nano

²⁷ "Maimamang Aku raino. Atan nua' raguon Kutu? Raguon Ku kia, 'Ama', pai' Aku paintumaa' ragitio'? Kalo, gitio ra aku minatong, koson makaili' aku ra kaimboloon ti. ²⁸ Ama', pakitono' noyo katulayan Muno."

Bagu mokobolos intor ra suruga', "Pinakito Ku noyo katulayan Kuno, am pakitonon Ku poyo."

²⁹ Ulun masuang ondo' soroi ra giu' i nakaining ra bolos i. Gili ra kon nilo, "Tingkalur." Kaa' mo-koondo' niayuk minindagu, "Masundu minindagu Riso."

³⁰ Kaa' indagu i Jisus risilo, "Bolos naining i sala' ka mangindangan Raki', kaa' mangindangan ramuyun. ³¹ Raino ti noyo pangakiman ra ulun ru tana' ti; raino ti alapon noyo kuasa' intor riso ondo' manguasa' ra tana' ti. ³² Am paat ra Aku ti painsawaton intor ra tana', poongoyon Ku ngaangai' ulun Raki'." ³³ Rinagu No koson raginio koson mambala' ra atan kulaan Io matoi.

³⁴ Taam ru ulun masuang Riso, "Sumugut ra Ukum ri Musa', Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i maayag ra mantilayun. Ati kulaan mindagu Kou ra Anak ru Ulun musiti' painsawaton intor ra tana' ti? Osoi Anak ru Ulun no?"

³⁵ Indagu bo i Jisus, "Kalo bo mabuoi sinda no mayan ramuyun. Tungguli' noyo pangkirala-

nan min buoi ru sinda no soroi ramuyun, koson kalo maliputan kau ru kalandaman. Ulun ondo' mangkiralan ra kalandaman kalo mapandayan no ati kaangayan. ³⁶ Pangintopot kano ra sinda buoi no soroi ramuyun, koson masuk kau ra ulun ondo' mayan ra sinda."

Kalo mangintopot ulun Jaudi rali

Karagu ri Jisus ginii, iruani' No ilo am pansibuni Io. ³⁷ Kabalu' pana nambaal Io masuang kaimuagan ra pinaguluan nilai, kalo nangintopot ilo Riso, ³⁸ koson nasulut bo bala' pinasaboi ru nabi' Jisaya:

"Tuhan, osoi kia mangintopot ra pambalaan mai?

Am osoi nua' papakitanan ra kuasa' ru Tuhan?"

³⁹ Kalo nakapangintopot ilo, nga nakaindagu niayuk nabi' Jisaya;

⁴⁰ "Nompokoolou i Aki Kapuuno' ra mato nilai, am nambaal risilo mailo mangarati';

koson mato nilai kalo makakito,

am guang nilai pana kalo makarati';

am kalo sumaguli' ilo ra Tuhan,

koson babason No ilo."

⁴¹ Rinagu ri nabi' Jisaya koson raginio nga nakakito io no ra katulayan ri Jisus am nampabala' io no ra sauk intor Riso.

⁴²Kabalu' pana raginio, ma-suang niayuk tingganai ru ulun Jaudi nangintopot ri Jisus. Kaa' kalo makakau' ilo mangiou raginio, nga malaa' ilo mapandayan ru ulun tayar Parisi am inggalarin ilo mumpos ra baloi sambayan-angan. ⁴³Nga maansayan ilo poyo makiurumat ra ulun kaa' makiurumat ri Aki Kapuuno'.

Ragu ri Jisus ti noyo ondo' mangakim

⁴⁴Bagu kosongowo' ri Jisus ragu Nali, kon No, "Osoi ak mangintopot Raki', sala' ka Aku ak inintopot no, kaa' lo ondo' nanusub Raki' pana. ⁴⁵Osoi ak makakito Raki', makakito io niayuk ra lo ondo' nanusub Raki' i. ⁴⁶Aku minatong ra tana' ti koson ra sinda, maa' raginio moonong ulun ondo' mangintopot Raki' kalo bo mayan ra kalandaman. ⁴⁷Osoi ak mangkirongog ra ragu Kutu kaa' kalo gumagaya', kalo ukumon Ku io. Aku minatong sala' ka mangakim ra ulun ru tana' ti, kaa' mamayag risilo. ⁴⁸Osoi ak manginggi' Raki' am ragu Kuno, mokoondo' noyo mangakim riso. Ragu ondo' pinasaboi Kuli mangakim riso ra Orou Pupus. ⁴⁹Nga kalo minindagu Aku sumugut ra kuasa' Ku galama', kaa' i Ama', ondo' nanusub Raki', nambala' ra atan ondo' raguon am posoboyon Ku. ⁵⁰Nakapandai Aku no ra panusuban Nano mangani' ra kaayagan mantilayun. Am posoboyon Ku atan ondo' pinabala' ri Ama' no Raki'."

Nambagu' i Jisus ra kalayam ru maamaya' No rano

13 Songorou poyo am tumalimpuun Pangiantakan ra Paska. Nakapandai i Jisus ra masaboi noyo paat Nano mangiruan ra tana' ti sumaguli' ra Ama' Nano. Masalok lo monogom ra maamaya' No rano, am tinagaman No ilo saboi ra pupus.

²Nagagakan i Jisus am maamaya' No rano, am Tingganai ru riwato no minindagu ra guang ri Judas, anak ri Simon Iskariot, koson mampataak ri Jisus ra pantula' No rano.³ ³Nakapandai i Jisus ra ngaangai' kuasa' pinaatak noyo ri Ama' Riso. Am nakapandai lo niayuk ra minatong lo intor ri Aki Kapuuno' am sumaguli' poyo Riso. ⁴Am ginio bo ra ingkakat lo, aluso' No bayang maawar Nali am pobongkoso' No tiwala' ra awak Nali. ⁵Bagu suangi' ri Jisus rondo' bisin ra timug am tumalimpuun mambagu' ra kalayam ru maamaya' No rano. Kabagui' raiti, piiri' No bo ra tiwala' pinabangkos No ra awak Nali.

⁶Pakasuku' i Jisus ri Simon Pitrus, kon ri Simon, "Tuhan, topot-topot Kou mambagu' ra kalayam kutu?"

⁷Taam i Jisus, "Kalo makarati' kou raino, kaa' maagu no makarati' kou ra baalon Kutu."

⁸Indagu i Pitrus Riso, "Kalo Tuhan, kalo noyo pabaguin ku kalayam kutu Rirun!"

³ Tingganai ru riwato no mampataak ri Jisus ra pantula' No rano, Kuukula' naskah nakalair. Inaru' noyo ru Tingganai ru riwato ra i Judas Iskariot mampataak ri Jisus ra pantula' No rano

Kaa' kon ri Jisus, "Amun kalo baguin tokou, kalo bo karaan kou ra maamaya' Ku."

⁹Kon ri Simon Pitrus, "Tuhan, amun koson poyo raginio, sala' ka kalayam kutu ak baguin Mu, kaa' kalindu' am ulu kutu pana."

¹⁰Indagu bo i Jisus riso, "Osoi ak nakapariu', mapasau noyo ngaa-ngai' inan nano; am kalayam nano ak bo baguin. Mapasau kano, kaa' sala' ka akau ngai'." (¹¹Nga naka-pandai noyo i Jisus osoi mampataak Riso ra pantula' No rano. Ginio ra rinagu No, "Mapasau kano, kaa' sala' ka akau ngai'.")

¹²Kabagui' ak ri Jisus kalayam nilai, bayango' No saguli' bayang maawar Nali am panturung lo po. Indagu lo bo risilo, "Makarati' kau kia kua baalo' Ku ginii ramuyun?" ¹³Mampiau kau Raki' ra Mangingila' am Tuhan. Motopot noyo pampiwawan minno, nga Aku no Mangingila' am Tuhan. ¹⁴Amun ru Aku ti, ondo' Tuhan am Mangingila' min, nambagu' ra kalayam min, akau pana musiti' mambagu' ra kalayam ru rondo' am bokon. ¹⁵Nanulu' Aku noyo ramuyun, maa' raginio mambaal kau ra atan ondo' binaal Kuli noyo ramuyun. ¹⁶Balain takamin tojojo: sangulun ulipon kalo maatang poyo intor ra tuan nano. Mogondo' niak ra sangulun sinusub kalo maatang poyo intor ra nanusub riso. ¹⁷Amun makapandai kau raginio, mulu' poyo bansuk min amun ru suguton min.

¹⁸Sala' ka akau ngaangai' kon Kuli. Nakapandai Aku osoi pinili'

Kuli. Kaa' ragu ru Alkitab ragitio suluton noyo, 'Ulun ondo' gumulung Raki' mangakan, tumula' io Raki'.' ¹⁹Balain takamin raino ra kalo poyo masulut baal ragitio, maa' raginio ra io masuk ra maa-gu no, mangintopot kau ra 'Aku noyo AKU.'^h ²⁰Balain takamin tojojo: Osoi ak mangapu ra sinusub Ku, Aku pana apuon no. Am osoi ak mangapu Raki', apuon no niayuk lo ondo' nanusub Raki'."

Nanala' i Jisus ra pataakon Io ra pantula' No rano

(Mat. 26.20-25; Mrk. 14.17-21;
Luk. 22.21-23)

²¹Karagu ri Jisus ginii, maimamang am pambala' lo, "Balain takamin tojojo: sangulun intor ramuyun mampataak Raki' ra pantula' Ku rano."

²²Pototontong maamaya' No rano ra rondo' am bokon, nga kalo nakapandai ra osoi kon Nano. ²³Sangulun intor ra maamaya' ri Jisus nanturung ra sapapa' Nano, io ti noyo ondo' tagamin ri Jisus. ²⁴Ginio ra anii' io ri Simon Pitrus ra pulanu am indagu, "Kuati' ga Mangingila' no, osoi kon Nano."

²⁵Inggaari' no bo i Jisus am pangkuot, "Tuhan, osoi kon Munii?"

²⁶Taam i Jisus, "Ondo' aniin Ku ra ruti' ra patunjakon ti, io no ginio." Bagu alapo' ri Jisus sangkinis ruti', tunjaki' No am taaki' No ri Judas, anak ri Simon Iskariot. ²⁷Kaalap ak ri Judas ruti' i, subol bagu Tingganai ru riwato riso. Am indagu i Jisus riso, "Baal-lo' noyo atan guangon muno ra

^h Ilat' 8 24.

Nagagakan i Jisus am maamaya' No rano (13.21)

mataki'!" ²⁸ Kaa' kolondo' sangelun pana intor risilo ondo' nangakan i, nakarati' kua indagu i Jisus ri Judas koson raginii. ²⁹ Nga i Judas ti mampaguut ra ruit nilai, ginio ra kuukula' intor risilo nangkara' ra sinusub io ri Jisus mambali ra atan ondo' maatang ra pangiantakan, kaapoam manayar ra ruit no ra ulun kunsikang rali.

³⁰ Kaalap ak ri Judas ruti' i, paringkaagou io ingkual. Paat ragili molondom noyo.

Panusuban bagu

³¹ Pakaugar i Judas, indagu i Jisus, "Raino noyo Anak ru Ulun katulayon; am raino niayuk i Aki Kapuuno' katulayon mansail Riso.

³² Amun i Aki Kapuuno' katulayon mansail Riso, katulayon Io niayuk ri Aki Kapuuno' galama'. Am pongoon No ginio ra mataki'.

³³ Pabukat ondo' tagamin Ku, kalo

bo mabuoi Aku soroi ramuyun. Maguyum kau pana Raki'; kaa' ondo' rinagu Ku ra tingganai ru ulun Jaudi rali, raino raguon Ku poyo ramuyun, 'Kalo mokoongi kau ra angayan Ku.' ³⁴ Gitio noyo panusuban bagu ondo' raguon Ku ramuyun; Kotogom kano ra rondo' am bokon. Koson ra Aku motogom ramuyun, akau niayuk musiti' motogom ra rondo' am bokon. ³⁵ Amun ru motogom kau ra rondo' am bokon, bagu mapandayan ru ngaangai' ulun ra akau no maamaya' Ku."

Manala' i Jisus ra magali' i Pitrus Riso

(Mat. 26.31-35; Mrk. 14.27-31; Luk. 22.31-34)

³⁶ Pangkuot i Simon Pitrus ri Jisus, "Tuhan, ati angayan Mu?"

Taam i Jisus, "Kalo mokoongi kou ra angayan Ku raino, kaa' makasunu' kou niak ra tauli no."

³⁷Pangkuot poyo i Pitrus, "Tuhan, kua pai' aku pakaaya' raino? Nakatamos aku noyo mampataak ra painawo ku nga Okou."

³⁸Kon bo ri Jisus riso, "Totopot kia mampataak kou ra painawo mu nga Aku? Balain tokou tojojo: kalo poyo maningkuluuk manuk tandaa' no, intalu kono magali' ra makaulig kou Raki'!"

I Jisus ti noyo ralan mongoi ri Ama'

14 Indagu i Jisus ra maamaya' No rano, "Pai' kau kaimamang. Pangintopot kano ri Aki Kapuuno' am pangintopot kau niayuk Raki'. ²Mokoondo' masuang lamin giu' ra baloi ri Ama' Ku, am mongoi Aku pomongo ramuyun ra intok. Kalo raguon Ku gitio ramuyun amun ru kalo motopot. ³Mopongo Ku intok min, sumaguli' Aku mongoi pangalap ramuyun, maa' raginio mabaya' kau Raki' ra intok Ku. ⁴Am nakapandai kau ra ralan mongoi ra angayan Ku."

⁵Pangkuot i Tomas Riso, "Tuhan, kalo makapandai akai ra angayan Muno. Ati kulaan akai makatanda' ra ralan no?"

⁶Taam i Jisus riso, "Aku noyo ralan mulig ri Aki Kapuuno', am mokoowot ra kaayagan.ⁱ Kolondo' sangulun pana mokoongoi ri Ama', amun kalo mansail io Raki'. ⁷Amun makaulig kau Raki', makaulig kau niayuk ra Ama' Ku.

Intor raino nakaulig kano am nakakito niak Riso."

⁸Indagu i Pilipus ri Jisus, "Tuhan, pakitono' i Ama' no ramon. Ginio sama' noyo ramon."

⁹Kaa' kon ri Jisus, "Pilipus, nabuoi takano nababaya', kaa' lakat ak poyo kalo makaulig kou Raki'? Osoi ak nakakito Raki', nakakito io niak ri Ama'. Kaa' kua indagu kou po ra, 'Pakitono' i Ama' no ramon?' ¹⁰Pilipus, kalo kia mangintopot kou ra Aku ti masimpung ri Ama', am i Ama' pana masimpung Raki'? Atan ondo' rinagu Ku ramuyun, sala' ka intor Raki' galama', kaa' i Ama' ondo' masimpung Raki', lo galama' mampasauk ra ngaangai' raginio. ¹¹Pangintopot kano ra Aku masimpung ri Ama', am i Ama' masimpung Raki'. Kaa' amun ru kalo, pangintopot kano ak ra binaal Kuli. ¹²Ondo' raguon Kutu motopot: Osoi ak mangintopot Raki', mambaal ra kandoi mogondo' ra binaal Kuli. Am mulu' poyo baalon no ka Aku, nga sumaguli' Aku ri Ama'. ¹³Ginio ra atan ak kitaakon min mansail ra inggalan Ku, baalon Ku. Maa' raginio i Aki Kapuuno' katulayon mansail ra Anak Nano. ¹⁴Amun ru makitaak kau ra atan ak mansail ra inggalan Ku,^k baalon Ku."

Mamantu' i Jisus ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' atarin

¹⁵"Amun ru motogom kau Raki', suguton min panusuban Ku

ⁱ ralan mulig ri Aki Kapuuno', am mokoowot ra kaayagan, Harfiah ralan, katapatan am kaayagan

/ Amun makaulig kau Raki', Kuukula' naskah nakalair Nga nakaulig kano Raki' ^k mansail ra inggalan Ku. Kuukula' naskah nakalair kolondo' ragu ragtio

rano. ¹⁶ Makitaak Aku ri Ama' am mangator Io ramuyun ra Mangingindangan ra bokon, ondo' tumilayun ramuyun. ¹⁷ Io no Ambiluo ri Aki Kapuuno', ondo' mambala' ra katapatan ri Aki Kapuuno'. Ulun ru tana' ti kalo makapangapu Riso, nga kalo makakito kaa-poam makaulig ilo Riso. Kaa' akau makaulig Riso, nga mabaya' am sumimpung Io ramuyun.

¹⁸ Kalo manatang Aku ramuyun koson ra anak napatayan ra matuo. Kaa' sumaguli' Aku po ramuyun. ¹⁹ Sangkinolor poyo am ulun ru tana' ti kalo bo makakito Raki', kaa' makakito kau Raki'; am nga Aku ti maayag, akau pana maayag. ²⁰ Masuku' orou raginio, bagu no makapandai kau ra masimpung Aku ri Ama', am akau pana masimpung Raki', mogondo' niak ra Aku masimpung ramuyun.

²¹ Osoi ak mangapu am sumugut ra pansusuban Ku rano, io no ondo' motogom Raki'. Am osoi ak motogom Raki' tagamin io ru Ama' Ku, am Aku pana motogom riso am paintalangan Ku riso osoi Aku sotopot no."

²² Pangkuot i Judas (sala' ka i Judas Iskariot) ri Jisus, "Tuhan, kua akai ak balain Mu ra osoi Okou sotopot no, kaa' ulun ru tana' ti kalo?"

²³ Taam i Jisus, "Osoi ak motogom Raki', sumugut io ra ragu Ku. Tagamin io ru Ama' Ku am matong Akai ruo sumimpung ra ulun no. ²⁴ Osoi ak kalo motogom Raki', kalo sumugut io ra ragu Ku. Am ragu ondo' norongog min ti,

sala' ka intor Raki' kaa' intor ri Ama' ondo' nanusub Raki'.

²⁵ Ngaangai' ti rinagu Ku ra Aku lakat ak poyo soroi ramuyun.

²⁶ Kaa' Ambiluo ri Aki Kapuuno', Io no Mangingindangan ondo' susubon ri Ama' mansail ra inggalan Ku, Io noyo mangila' ramuyun ra ngaangai' no am mampakara' ramuyun ra ngaangai' ondo' rinagu Ku noyo.

²⁷ Kaansayan patatangan Ku ramuyun; kaansayan Ku galama' pataakon Ku ramuyun. Am kaansayan Ku sala' ka koson ra kaansayan ondo' taakin ru tana' ti. Ginio ra pai' kano pagalabo kaapoam kaa' laa'. ²⁸ Nokorongog kano ra ragu Kuli, 'Mugar Aku, kaa' sumaguli' Aku poyo ramuyun.' Amun ru motogom kau Raki', akau pana maansukan ra Aku mongoi ri Ama', nga matang poyo i Ama' ka Aku. ²⁹ Pabalaan Ku ginio ramuyun raino ra kalo poyo masuk ngaangai' no, maa' raginio ra io masuk, mangintopot kau Raki'. ³⁰ Kalo bo masuang raguon Ku ramuyun, nga nasuku' noyo paat ra io ondo' manguasa' ra tana' ti matong. Kaa' kalo makapanguasa' io Raki'. ³¹ Kaa' suguton Ku ngaangai' nanusuban ri Ama', maa' raginio ulun ru tana' ti makapandai ra motogom Aku ri Ama'.

Ibok am iruani' takano intok ti."

I Jisus puun anggur ondo' motopot

15 "Aku noyo puun anggur ondo' motopot; I Ama' Ku noyo magagalung ra umo. ² Moo-

nong pango Ku ra kalo manangkawa' iruon No, am moonong pango ra manangkawa' intawangin No, maa' raginio makapangkawa' ra maawas poyo. ³Kinapasau kano ru pangilaan ondo' pinasaboi Ku ramuyun. ⁴Rondon kano Raki' am Aku pana rumondon ramuyun. Pango kalo noyo makapangkawa' amun ru kalo soroi ra puun no. Mogondo' niayuk ramuyun, kalo makapangkawa' kau amun ru kalo rumondon Raki'.

⁵Aku noyo puun anggur am akau noyo pango. Osoi ak rumondon Raki', am Aku rumondon riso, makapangkawa' io ra maawas; kaa' amun kalo mangindangan Aku ramuyun, kalo makapambaal kau ra atan ak pana. ⁶Osoi ak kalo rumondon Raki', patirin koson ra pango am mapua' io bo. Pango koson raginio

luluron am suruin ak. ⁷Amun ru rumondon kau Raki' am ragu Ku rumondon ra guang min, pakitaak kau ri Ama' ra atan ak kasagaan min am aniin kau. ⁸I Ama' katulayon ra akau manangkawa' ra maawas; gitio noyo ra akau mauligan ra maamaya' Ku. ⁹Motogom Aku ramuyun nogondo' ri Ama' motogom Raki'. Rondon kano ra togom Kuno. ¹⁰Amun gumagaya' kau ra panusuban Ku rano, rumondon kau ra togom Kuno. Ginio mogondo' ra Aku gumagaya' ra panusuban ri Ama', am rumondon Aku ra togom Nano.

¹¹Ngaangai' ti pinabala' Ku ramuyun, maa' raginio masalok Aku mampakaansuk ramuyun am topot-topot kau maansukan. ¹²Gitio noyo panusuban Kutu; kotogom kano ra rondo' am bo-

Kawa' ru anggur (15.1)

kon, nogondo' ra Aku pana motogom ramuyun. ¹³Kolondo' togom maayo poyo intor ra togom ru sangulun ondo' mampataak ra painawo nano ra rangan no rano. ¹⁴Amun gumagaya' kau ra panusuban Ku rano, akau no rangan Ku. ¹⁵Kalo bo sabiton takamin ra ulipon, nga ulipon kalo makapandai ra ngaangai' ondo' baalon ru tuan nano. Kaa' sabiton takamin ra rangan Ku, nga ngaangai' ondo' norongog Ku intor ri Ama', pinabala' Ku noyo ramuyun. ¹⁶Pai' ru akau nampili' Raki', kaa' Aku noyo nampili' ramuyun am inaru' takamin mongoi ra ati-ati ak am manangkawa' ra maawas, am kawa' min rano tumilayun. Am atan ak kitaakon min mansail ra inggalan Kuno, aniin kau ri Ama'. ¹⁷Gitio noyo panusuban Ku ramuyun; kotogom kano ra rondo' am bokon."

Kasisangin kau ru ulun ru tana' ti

¹⁸"Amun kasisangin kau ru ulun ru tana' ti, karaa' min ra Aku galing nasisangan nilo. ¹⁹Amun magibaya' kau ra ulun ru tana' ti, maaru' tagamin kau koson ra ulun nilo galama'. Kaa' pinili' takamin noyo intor ra ulun ru tana' ti, am raino ti kalo bo mogondo' kau risilo. Ginio nga ra akau kasisangin nilo. ²⁰Karaa' min rinagu Kuli; 'Sangulun ulipon kalo maatang intor ra tuan nano.' Amun nangimbolo' ilo Raki', mangimbolo' ilo niak ramuyun. Amun ru ragu Kuli sinugut nilo, ragu minno pana gagayaan nilo. ²¹Kaa'

ngaangai' no' baalon nilo ramuyun nga akau maamaya' Ku, am nga kalo nakaulig ilo Riso ondo' nanusub Raki' i. ²²Amun kalio Aku minatong am nambala' ra ngaangai' ti risilo, kolondo' tula nilo. Kaa' raino mailo ilo bo mindagu ra, 'Kalo nakapandai akai ra natulaan akai.' ²³Osoi ak masisang Raki', Ama' Ku pana kasisangin no. ²⁴Amun ru kalo binaal Ku ra pinaguluan nilo ondo' kalo igondo' baalo' ru ulun, kolondo' noyo tula nilo. Kaa' kabalu' pana nakakito ilo ra binaal Ku rali, masisang ilo niayuk Raki' am Ama' Ku. ²⁵Maa' raginio masulut ondo' binatang ra Ukum nilo, 'Masisang ilo Raki' kabalu' pana kolondo' sasaban.'

²⁶Porotongan Ku ramuyun Mangingindangan intor ri Ama'. Io no Ambiluo ondo' mambala' ra katapatan ri Aki Kapuuno' am Io niayuk mampaintutun Raki' ramuyun. ²⁷Am akau pana mampaintutun Raki', nga nababaya' takano intor ra talimpuun i ak poyo.

16 Nambala' Aku ramuyun raginio koson pangintapatan minno kalo malawo. ²Inggalarin kau mumpos ra baloi sambayanan. Am masuku' niak paat ra osoi ak mamatoi ramuyun mangkara' ilo raginio mangandoi ri Aki Kapuuno'. ³Ginio baalon nilo ramuyun nga kalo nakaulig ilo ra Ama' Ku kaapoam Aku galama'. ⁴Kaa' mambala' Aku ramuyun raino, maa' raginio ra io masuk, makara' min ra binalaan takamin noyo kalalair."

Kondoyon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'

"Kalo binalaan takamin raginio intor ra talimpuun i, nga lakat Aku ak poyo nabaya' ramuyun. ⁵Kaa' raino sumaguli' Aku Riso ondo' nanusub Raki' i; am kolondo' sangulun pana intor ramuyun mangkuot ra ati angayan Ku. ⁶Raino mangiluk guang min nga binalaan takamin noyo. ⁷Ondo' raguon Kutu ramuyun motopot: Moonsoi ra Aku mugar, amun ru kalo, Mangingindangan no kalo matong ramuyun. Kaa' amun ru mugar Aku, bagu porotongan Ku lo ramuyun. ⁸Paat lo matong, mampainono' lo ra ulun ru tana' ti atan sotopot no tula, osoi motopot am atan sotopot no ukum ri Aki Kapuuno'. ⁹Mampainono' lo ra osoi kalo mangintopot Raki', io no makatula. ¹⁰Am mampainono' lo ra Aku motopot, nga mongoi Aku ri Ama' am kalo bo makito min Aku. ¹¹Am niayuk nakatalimpuun noyo i Aki Kapuuno' mangukum, nga io ondo' manguasa' ra tana' ti inukum noyo.

¹²Masuang poyo pabalaan Ku ramuyun, kaa' raino ti kalo poyo maapu min. ¹³Kaa' paat Ambiluo ri Aki Kapuuno' no matong, mambala' lo ra katapatan ri Aki Kapuuno' am mampaintutun lo ramuyun ra ngaangai' ru katapatan. Kalo mambala' lo sumugut ra kuasa' No galama', kaa' mambala' lo ra atan ondo' morongog No am atan ondo' masuk ra tauli no. ¹⁴Katulayon No Aku, nga pabalaan No ramuyun ngaangai' ondo'

norongog no intor Raki'. ¹⁵Ngaangai' ondo' i Ama' noyo tatangan, Aku niak tatangan. Ginio nga ra Aku minindagu ra atan ondo' posoboyon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' no ramuyun intor noyo Raki'."

Mangiluk guang am maansukan

¹⁶"Sangkinolor ak bo am kalo makakito kau Raki', am sangkinolor poyo am makakito kau saguli' Raki'."

¹⁷Ginio ra pasakuot bo kuukula' maamaya' No rano ra rondo' am bokon, "Atan kon No ra, 'Sangkinolor ak bo am kalo makakito kau Raki', am sangkinolor poyo am makakito kau saguli' Raki'?' am poyo ra, 'Mongoi Aku ri Ama'?' ¹⁸Atan kon No ra, 'Sangkinolor ak bo?' Kalo maratian takau ragu Nano."

¹⁹Natutunan ri Jisus ra masaga' ilo mangkuot Riso, ginio ra indagu lo risilo, "Raitii' ni minindagu Aku ra, 'Sangkinolor ak bo am kalo makakito kau Raki', am sangkinolor poyo am makakito kau saguli' Raki'.' Ginii kia ra akau pasakuot? ²⁰Balain takamin tojojo: mantangi' am manulaboi kau, kaa' ulun ru tana' ti maansukan. Mangiluk guang minno, kaa' guang min ra mangiluk no makulau bo ra maansukan. ²¹Paat sangulun ruandu' matipaganak, magalabo io nga masaboi noyo maruol ru maganak nano. Kaa' maanak no ak lalagang no, maansukan io am kalo bo makara' no maruol nali nga sangulun lalagang inanak noyo ra tana' ti.

²² Mogondo' niayuk ramuyun; raino mangiluk guang min. Kaa' makapantum takau saguli', am maansukan kau bo tojojo; am kaansukan minno kalo malanggaan ru osoi ak pana.

²³ Orou raginio, kalo bo mangkuot kau Raki' ra atan ak pana. Balain takamin tojojo: Aniin kau ri Ama' ra atan ak kitaakon min mansail ra inggalan Ku.¹ ²⁴ Saboi raino ti kolondo' poyo kinitaak min mansail ra inggalan Ku. Pakitaak kano am moowot min, bagu maansukan kau tojojo."

Kinala noyo tana' ti

²⁵ "Ngaangai' ti rinagu Ku ramuyun ra abig. Kaa' masaboi paat no ra kalo bo raguon Ku ramuyun ra abig, kaa' mambala' Aku tojojo ramuyun ra atan kulaan i Ama' Ku. ²⁶ Orou raginio, akau galama' makitaak Riso mansail ra inggalan Ku; am kalo pana bo makitaak Aku Riso nga akau, ²⁷ nga i Ama' galama' motogom ramuyun. Motogom Io ramuyun nga motogom kau Raki' am mangintopot kau ra minatong Aku intor Riso. ²⁸ Aku ti intor ri Ama' am nakaratong noyo ra tana' ti, kaa' raino iruanin Ku tana' ti am sumaguli' Aku Riso."

²⁹ Indagu bo maamaya' No rano, "Raino mambala' Kou toojo am kalo bo magabig Kou. ³⁰ Raino nakatutun akai no ra Okou makapandai ra ngaangai' am kolondo' bo pangkuatan mai Rirun. Ginio bo ra akai mangintopot ra Okou intor ri Aki Kapuuno'."

³¹ Kon bo ri Jisus risilo, "Mangintopot kau kia raino ti? ³² Paat no masuku', am sotopot no nasuku' noyo, ra akau pantutuliaron am muli' ra intok min sigagama'. Tatangon min Aku misasangulun. Kabalu' pana koson raginio, kalo misasangulun Aku nga i Ama' mabaya' Raki'. ³³ Ngaangai' ti pinabala' Ku ramuyun, maa' raginio makakaansayan kau nga masimpung kau Raki'. Giti ra tana' ti maimbolo' kau, kaa' paikango' noyo guang min, nga kinala Ku noyo tana' ti."

Pakiasian ri Jisus

17 Kopongo i Jisus minindagu raginio, pantingaa' Io ra limbowon am indagu, "Ama', raino nasuku' noyo paat ondo' inaru' no. Katulayo' Anak Mu, maa' raginio Anak mampatulai Rirun. ² Iniou Mu Anak manguasa' ra ngaangai' ulun, maa' raginio makapangani' Anak Mu ra kaayagan motopot am mantilayun ra ngaangai' ulun ondo' pinataak Mu Riso. ³ Gitio noyo kaayagan motopot am mantilayun; ra makaulig ilo Rirun, i Aki Kapuuno' ondo' motopot, am poyo i Jisus Kristus ondo' sinusub Mu. ⁴ Pinatulai Tokou noyo ra pinaguluan ru ulun ru tana' ti, ioginio nopongo Ku noyo kandoi ondo' pinalansan Mu Raki'. ⁵ Ama', raino ti katulayo' Aku noyo, mogondo' ra katulayan Tali paat ra tana' ti kalo poyo biningkal.

⁶ Pinaulig Tokou noyo ra ulun rati ondo' pinataak Mu Raki'. Ilo

¹ atan ak kitaakon min mansail ra inggalan Ku; Kuukula' naskah nakalair Amun makakitaakon kau ri Ama', taakin No ramuyun mansail ra inggalan Ku

ti Okou no tatangan, kaa' pinataak Mu ilo Raki' am siminugut ilo ra ragu Mu. ⁷Raino nakapandai ilo ra ngaangai' tinaak Muli Raki' intor Rirun. ⁸Pinasaboi Ku noyo risilo nangilaan Muli Raki' am inapu nilo. Am nakapandai ilo no ra tootopot Aku minatong intor Rirun am mangintopot ilo poyo ra Okou no nanusub Raki'.

⁹Ama', ilo kiasiin ku. Kalo kiasiin ku ulun ru tana' ti, kaa' ilo ondo' pinataak Mu Raki', nga Okou no tatangan risilo. ¹⁰Ngaa-ngai' ulun ondo' Aku tatangan, Okou niak tatangan; am ngaa-ngai' ulun ondo' Okou tatangan, Aku niak tatangan. Am mansail risilo katulayan Kuno pakitonon. ¹¹Raino sumaguli' Aku Rirun. Kalo bo mayan Aku ra tana' ti; kaa' ilo lakat poyo soroi ra tana' ti. Ama' ra matulai. Alungi' ilo noyo mansail ra kuasa' ru inggalan Mu, ioginio inggalan ondo' pinataak Mu Raki' — maa' raginio rondo' guang nilo, nogondo' Rito. ¹²Buoi Aku soroi risilo, inalungan Ku ilo mansail ra kuasa' ru inggalan Mu — io no kuasa' ondo' pinataak Mu Raki'. Inalungan Ku ilo am kolondo' sangulun pana intor risilo naluus, suai poyo ra sangulun i, ondo' inaru' noyo maluus. Maa' raginio, masulut bo ondo' binatikan ra Alkitab.

¹³Raino sumaguli' Aku Rirun. Am ngaangai' ti raguon Ku buoi Aku soroi ak poyo ra tana' ti, koson maansukan ilo tojojo mogondo' Raki'. ¹⁴Pinasaboi Ku noyo risilo Ragu Muli am kasisangin ilo ru ulun ru tana' ti, nga ilo kalo

mogondo' ra ulun ru tana' ti, koson niak ra Aku kalo mogondo' ra ulun ru tana' ti. ¹⁵Kalo kitaakon Ku ra ilo paingkualon intor ra tana' ti, kaa' alungin Mu ilo intor ri Malaat no. ¹⁶Koson ra Aku kalo mogondo' ra ulun ru tana' ti, ilo pana kalo mogondo' ra ulun ra tana' ti. ¹⁷Sauko' ilo no ra Ulun Mu rano mansail ra katapatan Muno. Am bala' Mu noyo katapatan. ¹⁸Sinusub Ku ilo mampatanou ra ulun ru tana' ti, koson Aku sinusub Mu. ¹⁹Taakin Ku kaayagan Ku Rirun, maa' raginio tootopot mampataak ilo ra kaayagan nilo mangandoi Rirun.

²⁰Sala' ka ilo ti ak kiasiin Ku, kaa' koson ra ulun rano ondo' mangintopot Raki' mansail ra kaintutunan nilo ti pana. ²¹Ama', makiasi' Aku gama' ru ilo ngaa-ngai' rondo' guang. Koson Okou masimpung Raki', am Aku masimpung Rirun. Gama' ru masimpung ilo Rito, maa' raginio mangintopot bo ulun ru tana' ti ra Okou noyo nanusub Raki'. ²²Katulayan ondo' pinataak Muli Raki', pinataak Ku niak risilo, maa' raginio rondo' guang ilo mogondo' Rito. ²³Aku masimpung risilo am Okou masimpung Raki'; maa' raginio tootopot ilo rondo' guang. Bagu makatutun ulun ru tana' ti ra Okou no nanusub Raki' am motogom Kou risilo nogondo' ra Okou motogom Raki'.

²⁴Ama', masaga' Aku ilo ondo' pinataak Muli Raki', mabaya' Raki' ra ati ak intok Ku. Maa' raginio makatutun ilo ra Okou mampatulai Raki', nga motogom Kou no

Raki' ra tana' ti kalo poyo biningkal. ²⁵Ama' ra motopot, kalo mauligan Kou ru ulun ru tana' ti, kaa' Aku makaulig Rirun. Am ulun ragitilo niak nakapandai ra Okou no nanusub Raki'. ²⁶Pinaintutun Tokou no risilo, am rayuson Ku poyo ginio; maa' raginio rumondon risilo togom Muno Raki' am Aku pana masimpung risilo."

I Jisus rinakop

(Mat. 26.47-56; Mrk. 14.43-50;
Luk. 22.47-53)

18 Kopongo i Jisus nakiasi' raginii, ugar Io nabaya' ra maamaya' No rano am sindaup ilo ra rondo' sungoi ininggalanan ra Kidron. Giu' i minongoi ilo ra rondo' taman. ²I Judas, ondo' nampataak Riso ra pantula' No rano, nakapandai ra intok i, nga masalok i Jisus am maamaya' No rano mongoi ra giu' i. ³Ginio ra i Judas pana minongoi ra giu' i nababaya' ra santayaran saujor Roma am kuukula' ngaulun pulis ru Baloi Tuhan, ondo' sinusub ru tingganai imam Jaudi am niak ulun tayar Parisi rano. Ilo ti nagibit ra lentera am titiu am poyo ilang. ⁴Nakapandai i Jisus ra ngaangai' ondo' masuk Riso no. Ginio ra inggaari' No ilo am pangkuot, "Osoi uyumon min?"

⁵Taam ilo, "I Jisus, ulun Najarit."

Kon ri Jisus risilo, "Aku no Io."

Am i Judas, ondo' nampataak Riso ra pantula' No rano, minigor niak nabaya' risilo. ⁶Pakaindagu ak i Jisus risilo ra, "Aku no Io," pakalugut ilo ngaangai' am kara-

tu'. ⁷Pangkuot Io poyo risilo, "Osoi uyumon min?"

Taam ilo, "I Jisus, ulun Najarit."

⁸Kon ri Jisus, "Nambala' Aku noyo ramuyun ra Aku no Io. Amun ru Aku no uyumon min, polosoo' min ak rangan Ku rati mugar." (⁹Minindagu Io raginii, koson nasulut bo ondo' rinagu No ragili; 'Ama', intor ra ulun rati ondo' pinataak Mu Raki', kolondo' sangulun pana maluus.)

¹⁰I Simon Pitrus nagibit ra ilang. Bagu butuso' no ilang i am piaso' no talingo ra pamiris ru sangulun ulipon ru Tingganai maayo imam Jaudi. I Malkus inggalan ru ulipon i. ¹¹Kaa' indagu bo i Jisus ri Pitrus, "Paangkapo' ilang muno! Musiti' Aku manginum ra sangkir kaimbloon ondo' inaru' noyo ri Ama' Raki'."

I Jisus pinauma' ri Annas

¹²Ginio bo ra santayaran saujor Roma nabaya' ra tingganai nilai am pulis ru Baloi Tuhan rano, namparakop ri Jisus am bangkilo' nilo Io. ¹³Am ibito' nilo i Jisus paumaa' galing ri Annas, iwan ri Kayapas. I Kayapas ti noyo Tingganai maayo imam Jaudi ra bilor ragili. ¹⁴Io no ondo' minindagu ra ulun Jaudi rali ra, "Moonsoi poyo sangulun ak matoi, suali ru ngaangai' bulu."

Nagali' i Pitrus

(Mat. 26.69-70; Mrk. 14.66-68;
Luk. 22.55-57)

¹⁵I Simon Pitrus am sangulun maamaya' ra bokon i siminunu' ri

Jisus. Maamaya' ra bokon ti nau-
ligan ru Tingganai maayo imam
Jaudi i, ginio ra pakasubol io ma-
baya' ri Jisus ra liliut ru istana ru
Tingganai maayo imam Jaudi.
¹⁶Kaa' i Pitrus naginaa ra liwar,
giu' ra kulobon ru tembok. Kabuoi
ra gili maamaya' ri Jisus ra bokon
ti miningkual poyo am minindagu
ra ruandu' magagalung ra kulobon
i. Bagu paumposo' no i Pitrus.
¹⁷Kaa' indagu ruandu' i riso, "Sa-
la' ka kia okou niak sangulun intor
ra maamaya' ru ulun no?"

Taam io, "Sala'."

¹⁸Paat ra gili masimu', ginio ra
pampaang ulipon am pulis rali ra
apui, am rarang ilo. Bagu inggaar
io risilo am baya' rarang.

Tingganai maayo imam Jaudi nangkuot ri Jisus

(Mat. 26.59-66; Mrk. 14.55-64;
Luk. 22.66-71)

¹⁹Ginio ra Tingganai maayo
imam Jaudi i nangkuot ri Jisus ra
maamaya' No rano am niak pangilaan
Nali. ²⁰Taam Io, "Nambala'
Aku noyo tojojo ra pinaguluan ru
ulun masuang. Nangila' Aku ra
baloi sambayanan am giu' ra Ba-
loi Tuhan, ondo' masalok titimu-
ngan ru ulun Jaudi. Kalo nansibuni
Aku ra Aku minindagu. ²¹Kua
kuati' mu Aku? Kuati' ilo ondo'
nokorongog ra nangilaan Kuli. Nga
ilo no nakapandai ra rinagu Ku."

²²Karagu No ginii, sangulun pu-
lis ra giu' i nampalapis ra pingas
Nali, am indagu, "Ginio kia tataam
Mu ra Tingganai maayo imam?"

²³Taam i Jisus, "Amun kalo
motopot ragu Ku, balai' noyo

ulun rati atan nasala. Kaa' amun
motopot ragu Ku, kua lapiiso' mu
Aku?"

²⁴Kopongo ragili, i Jisus ondo'
lakat ak poyo nabangkil, pinau-
ma' ri Annas ri Kayapas, Tingga-
nai maayo imam Jaudi.

Nagali' poyo i Pitrus

(Mat. 26.71-75; Mrk. 14.69-72;
Luk. 22.58-62)

²⁵I Simon Pitrus lakat ak poyo
nangintairoi rarang ra giu' i. Pang-
kuot ulun rali riso, "Sala' ka kia
okou ti pana sangulun maamaya'
Nano?"

"Sala'!" kon ri Pitrus ra io na-
gali'.

²⁶Sangulun ulipon ru Tingga-
nai maayo imam Jaudi i, io ti
pabukat ru ulun ondo' piniasan ri
Pitrus ra talingo, minindagu, "Sa-
la' ka kia okou nakito ku giu' ra
taman i nabaya' Riso?" ²⁷Kaa'
igondo' poyo i Pitrus nagali' am
paat ragili niak naningkuluuk ma-
nuk tandaa' i.

I Jisus pinauma' ri Pilatus

(Mat. 27.1-2, 11-14; Mrk. 15.1-5;
Luk. 23.1-5)

²⁸Nokorondom ra susuab, ibi-
to' nilo i Jisus intor ra baloi ri
Kayapas mongoi ra istana ru ga-
benor. Kaa' tingganai ru Jaudi rali
galama' kalo minumpos ra istana
i, koson kalo majamol ilo sumu-
gut ra kaulayan ru ugama nilai,
nga masaga' ilo gumulung ra aka-
non ru Pangiantakan ra Paska.
²⁹Bagu ingkual i Pilatus tumuum
risilo am pangkuot io, "Atan kia
panguan min ra ulun ti?"

³⁰Taam ilo, "Kalo paumaan mai lo rirun amun ru kolondo' sala No."

³¹Indagu i Pilatus risilo, "Alapo' am ukumi' min lo sumugut ra ukum min galama'."

Kaa' taam tingganai ru ulun Jaudi rali, "Kolondo' kuasa' mai mangani' ra ukuman potoyon." (³²Gitio nasauk koson nasulut bo ragu ri Jisus ra atan kulaan patayan Nano.)

³³Ginio ra subol i Pilatus saguli' ra istana am pampiau ri Jisus am kuati' no, "Okou no kia raja' ru ulun Jaudi?"

³⁴Taam i Jisus, "Pangkuatan mutu intor ra guang mu galama' kia kaapoam tinunungan kou ru ulun bokon?"

³⁵Taam i Pilatus, "Aku sala' ka ulun Jaudi. Ulun ru bulu Muno galama' am tingganai imam minno ondo' nampauma' Rirun raki'. Atan kuat binaal Mu?"

³⁶Kon ri Jisus, "Pamarintaan Kuno sala' ka giti ra tana' ti. Amun giti ra tana' ti, maaru' maamaya' Ku rano manggal, maa' raginio kalo pataakin Aku ra tingganai ru Jaudi rano. Kaa' so-topot no pamarintaan Kuno sala' ka giti ra tana' ti."

³⁷Indagu i Pilatus Riso, "Ginio poyo, Okou ti sangulun raja'?"

Taam i Jisus, "Rinagu mu noyo ra Aku ti sangulun raja'. Ginio ra Aku inanak am minatong ra tana' ti, koson mampatanou ra katapatan ri Aki Kapuuno'. Am osoi ak gumagaya' ra katapatan ti mangkirongog io Raki'."

³⁸Pangkuot i Pilatus Riso, "Atan nua' katapatan?"

I Jisus inukum potoyo'

(Mat. 27.15–31; Mrk. 15.6–20; Luk. 23.13–25)

Pakapangkuot i Pilatus raginii, ingkual io poyo am indagu ra ulun rano, "Kolondo' rondo' pana sala natuum ku ra ulun ti." ³⁹Kaa' sumugut ra kaindalaman, moonong Pangiantakan ra Paska mampalabus aku ra sangulun inaput. Masaga' kau kia ru palabuson ku ramuyun raja' ru ulun Jaudi ti?"

⁴⁰Golok ilo, "Kalo! Sala' ka Io! Palabuso' ramon i Barabas!" (I Barabas ti sangulun teroris.)

19 Bagu palapasi' ri Pilatus i Jisus. ²Saujor rano pana nambaal ra karaun intor ra bulisang ra makaruui am pasampako' ra ulu Nali. Pinambayang nilo poyo lo ra bayang maawar matanggilung. ³Am nampapalit ilo mongoi inggaar Riso am indagu, "Tabi', raja' ru ulun Jaudi." Mopongo ragili lapon nilo pingas Nali.

⁴Igondo' poyo miningkual i Pilatus am indagu ra ulun rano, "Ilai'! Paingkualon ku lo ramuyun, maa' raginio makapandai kau ra kolondo' rondo' pana sala natuum ku ra ulun ti." ⁵Am ingkual bo i Jisus, pinangkaraun ra bulisang makaruui am pinambayang ra bayang maawar matanggilung. Indagu i Pilatus risilo, "Ilai' noyo ulun ti."

⁶Kakito lo ak ru tingganai imam Jaudi am pulis ru Baloi Tuhan rano, golok ilo, "Salipo' Io, salipo' Io!"

Indagu bo i Pilatus risilo, "Alapo' min noyo Io am akau galama' ak manalip Riso, nga kalo natuum ku rondo' pana sala nati."

⁷ Taam ulun Jaudi rano, "Sumugut ra ukum mai, Io ti musiti' ukumon ra potoyon nga rokoon No, Anak Io ri Aki Kapuuno'."

⁸ Korongog ri Pilatus ragu nilai nii, nalaa' io bo tojojo. ⁹ Bagu subol io saguli' ra istana i am pangkuot ri Jisus, "Ati intor Mu?"

Kaa' nongkoror ak i Jisus. ¹⁰ Kon poyo ri Pilatus, "Kalo kia tumaam Kou raki'? Karaa', maka-kuasa' aku mampalabus kaapoam manalip Rirun."

¹¹ Taam i Jisus, "Kolondo' kuasa' mu Raki' amun kalo aniin kou ri Aki Kapuuno'. Am ginio bo ra ulun nampataak Raki' i rirun, maayo tula nano ka okou."

¹² Korongog ri Pilatus ragu ragi-nii, gumogot io mampalabus ri Jisus. Kaa' golok ulun masuang rano, "Amun palabuson mu Io, sala' ka rangan kou ru Kaisar. Osoi ak migiangku ra raja', manggal io niak ri Kaisar."

¹³ Korongog ri Pilatus ragu ragi-nii, ibito' no i Jisus miningkual am panturung io giu' ra intok pamisaraan ininggalanan ra 'Sulig Batu.' (Ralalom ragu ru Ibrani, inggalan no Gabata.) ¹⁴ Paat ragili maar noyo tanga' ru orou ra orou Tampasan ra Pangiantakan ra Paska noyo. Indagu i Pilatus ra ulun rano, "I lai', gitio noyo raja' min."

¹⁵ Ginio ra golok ilo, "Potoyo' Io! Potoyo' Io! Salipo' Io!"

Pangkuot poyo i Pilatus, "Salipon ku kia raja' min ti?"

Taam tingganai imam Jaudi rano, "Rorondo' ak raja' mai, i Kaisar."

¹⁶ Pupus i, pataaki' bo ri Pilatus i Jisus risilo koson salipon.

I Jisus sinalip

(Mat. 27.32-44; Mrk. 15.21-32; Luk. 23.26-43)

Ginio ra ibito' ru saujor rano i Jisus am ugar. ¹⁷ Ingkual Io bo nansaan ra salip Nano mongoi ra intok ondo' sabiton ra 'Intok kua-pak.' (Ralalom ragu ru Ibrani, Golgota.) ¹⁸ Giu' i noyo nanalipan nilo Riso. Mokoondo' ruo ngaulun poyo sinalip nabaya' Riso; sangulun tampilon ra kait am sangulun tampilon ra pamiris, am pinaayan-tanga' Io risilo. ¹⁹ Nanusub i Pilatus mamaku' ra rondo' papan rasawat ru salip Nano, ondo' binatikan ra; 'I Jisus, ulun Najarit, raja' ru ulun Jaudi.' ²⁰ Masuang ulun Jaudi nakabasa' ra binatikan i nga intok napasalipan Riso i kalo maalur intor ra bandar. Pambalaan ti pinabatik ra talu ragu; ragu ru Ibrani, Latin am Junani. ²¹ Ginio ra indagu tingganai imam Jaudi rano ri Pilatus, "Pai' batiki' ra 'Raja' ru ulun Jaudi,' kaa' batiki' ra 'Kon ru ulun ti, Aku no raja' ru ulun Jaudi.' "

²² Kaa' taam i Pilatus, "Ondo' binatikan ku noyo, malayun ak."

²³ Kopongo Io sinalip ru saujor rano, alapo' nilo bayang Nali am tinayar nilo ra apat ngantayaran; santayar sangulun. Bayang maa-war Nali niak inalap nilo, kaa' mapila' toojo konoon i am kolondo' pipikit. ²⁴ Pagindagu ilo ra sa-

ngulun am bokon, "Pai' takau rilako' bayang maawar ti. Moonsoi magugundi takau koson mangaru' osoi makaalap." Gitio masuk koson nasulut ondo' binatang ra Alkitab;

"Bayang Ku tatayaron nilo, am magugundi ilo mangalap ra bayang maawar Ku."

Am totopot binaal ru saujor rano koson raginii.

²⁵ Maaar ra salip ri Jisus i minigor ina' Nano, pinongkotob ru ina' Nano, i Maria andu' ri Klopas am niak i Maria Magdalina. ²⁶ Nakito ri Jisus ina' Nano nabaya' ra maamaya' tagamin Nano minigor ra giu' i. Ginio ra indagu Io ra ina' Nano, "Ina', pinakaanak mu ak io."

²⁷ Am indagu Io poyo ra maamaya' no, "Rangan, pinakaina' mu ak io." Intor ragili, ibito' ru maamaya' no ina' ri Jisus minayan ra baloi nano galama'.

Pinatayan ri Jisus

(Mat. 27.45-56; Mrk. 15.33-41; Luk. 23.44-49)

²⁸ Napandayan ri Jisus ra raino ngaangai' nopongo noyo, am nasulut noyo ondo' binatang ra Alkitab, indagu Io, "Pinaason Aku."

²⁹ Giu' i mokoondo' mangkuk makasuang ra ruu' ru anggur mataris. Pososopo' nilo busak ru karang ondo' malami' ra ruu' i, am pasusuko' ra rondo' tataun hisop am patumaa' ra kabang ri Jisus. ³⁰ Kainum ri Jisus ruu' i, indagu Io, "Nopongo noyo!"

Bagu kuku' Io am kairui' Io ra painawo.

I Jisus tinura'

³¹ Orou ragili orou kalimo, orou Tampasan ra Pangiantakan ra Pasaka. Tingganai ru ulun Jaudi rano marara' mompoloso ra bangkai nilai ra salip paat ra orou Sabat, nga minggu ragili orou Sabat i maatang kaga'. Ginio ra nakitaak ilo ri Pilatus ra kalayam ru ulun sinalip rano pandakon, am bangkai nilai patuunon intor ra salip. ³² Bagu ongoyo' galing pandako' ru saujor rano kalayam ru ruo ngaulun sinalip nabaya' ri Jisus i. ³³ Kaa' pakasuku' ilo Riso, ilai' nilo minatoi Io noyo. Ginio ra kalo pinandak nilo kalayam Nano. ³⁴ Kaa' turaa' ru sangulun saujor tiagang Nano; am paat ragili niak antis bo raraa' am timug. (³⁵ Io ondo' nakakito ra nasauk ti noyo mampatanou ragitio koson akau pana mangintopot.^m Kaintutunan nati motopot, am nakapandai io ra rinagu nati motopot.) ³⁶ Am gitio pana nasauk koson nasulut ondo' binatang ra Alkitab, "Kolondo' rondo' pana bungul Nano pandakon." ³⁷ Mokoondo' poyo binatang ra Alkitab, "Ulun rano monontong Riso ondo' tinura' nilai no."

Nampalabangan ri Jisus

(Mat. 27.57-61; Mrk. 15.42-47; Luk. 23.50-56)

³⁸ Kopongo ragili, i Jusup, intor ra bandar Arimatia, nakitaak ra bangkai ri Jisus intor ri Pilatus. (I Jusup sangulun maamaya' ri

^m mangintopot, Kuukula' naskah nakalaur: marayus mangintopot

Jisus, kaa' ginio kalo napandayan ru ulun nga nalaa' io ra tingganai ru ulun Jaudi rano.) Am ginagaya' niak ri Pilatus kitaakon nali, bagu ongoyo' no alapo' bangkai i. ³⁹Am i Nikodimus pana minaya' ri Jusup, io no ondo' ra talimpuun i minuma' ri Jisus paat io rondon. I Nikodimus ti nagibit ra pampagamis ra owou ondo' pinaratok ra mur am gaharu," ondo' bagat ringai' ti talu ngoopor ngakilo. ⁴⁰Alapo' nilo bangkai i, kulumputo' ra konoon mapulak ondo' moonsoi am anii' ra pampagamis ra owou i sumugut ra kaulayan ru ulun Jaudi mompolobong. ⁴¹Intok nanalipan Riso i mokoondo' rondo' taman, am giu' i mokoondo' rondo' lobong ondo' kinali ra bulur batu, ondo' kalo poyo igondo' labangi'. ⁴²Nga kalabangan i maaar, am orou Sabat pana maar noyo tuma-limpuun, ginio ra pabantaa' nilo ak bangkai Nali ra giu' i.

Lobong ra kolondo' suang

(Mat. 28.1-8; Mrk. 16.1-8;

Luk. 24.1-12)

20 Io maar matawang ra orou minggu', ongoi i Maria Magdalena ra kalabangan i am kakito no batu pinaangob linuir bo intor ra luang ru lobong i. ²Ginio ra nagisimbul io mongoi ri Simon Pitrus am maamaya' ondo' tagamin ri Jisus am pambala' risilo, "Inalap bo Tuhan i intor ra lobong, am kalo nakapandai akai ati nampabantaan Riso."

³Ginio ra i Pitrus nabaya' ra maamaya' ra bokon i narayus

ongoi ra lobong i. ⁴Ilo karuruo nasimbul, kaa' nalibok maamaya' ra bokon i intor ri Pitrus am nakasigulu io pakasuku' ra lobong i. ⁵Kuung io ak pampalilig ra lobong i am kakito no konoon mapulak paribanta' ra giu' i, kaa' kalo siminubol io. ⁶Bagu i Simon Pitrus pana nakasuku' am rayuso' no subolo' lobong i. I lai' no konoon mapulak i paribanta' ak ra giu' i. ⁷Kaa' konoon pinabangkos ra ulu ri Jisus i nakasuai am napurun. ⁸Bagu maamaya' ra bokon ondo' nakasigulu i siminubol niak ra lobong. Io pana nakakito am nangintopot bo. (⁹Nga lakat poyo kalo nakarati' ilo ondo' binatang ra Alkitab ra Io musiti' maayag saguli'.) ¹⁰Kopongo ragili uli' bo karuruo maamaya' i.

Minintalang i Jisus ri Maria Magdalena

(Mat. 28.9-10; Mrk. 16.9-11)

¹¹Minigor i Maria maaar ra lobong i am nantangi'. Liliwa' nantangi', kuung io pampalilig ra lobong i. ¹²I lai' no ruo ngaulun masundu nambayang ra mapulak, nanturung ra nampabantaan ra bangkai ri Jisus i, rondo' tampilon ra ulu am rondo' tampilon ra tupakon. ¹³Pangkuot masundu rano riso, "Kua pantangi' kou?"

Taam io, "Inalap bo bangkai ru Tuhan kuli, am kalo nakapandai aku ati nampabantaan Riso."

¹⁴Karagu no ginii, pangkaili io am kakito no i Jisus minigor ra giu' i. Kaa' kalo nakaulig io ra Io noyo i Jisus. ¹⁵Pangkuot i Jisus

" I lai' kamus.

Ulun mampalilig ra lobong (20.5)

riso, “Kua pantangi' kou? Osoi uyumon mu?”

Indos ri Maria lo ti magagalung ra taman am indagu io Riso, “Tuan, amun Okou napabanding Riso, balai' aku ati nampabantaan mu Riso, am moongoi ku bo kaalap.”

¹⁶ Indagu i Jisus bo riso, “Maria.”

Bagu ponontong i Maria ri Jisus am indagu, “Rabuni.” (Arati' no ‘Mangingila’).

¹⁷ Kaa' indagu i Jisus riso, “Pai' Aku guuto'! Nga kalo poyo no-koongoi Aku ri Ama'. Kaa' ongoi no ra maamaya' Ku rano am balai' ilo ra raino sumaguli' Aku ri Ama' Ku am i Ama' min, ioginio i Aki Kapuuno' Ku am i Aki Kapuuno' min.”

¹⁸ Ginio ra ongoi balai' ri Maria maamaya' No rano ra nakakito io

no ra Tuhan am atan rinagu Nali riso.

Minintalang i Jisus ra maamaya' No rano

(Mat. 28.16–20; Mrk. 16.14–18; Luk. 24.36–49)

¹⁹ Orou minggu' ragili niak ra io palunggai', maamaya' ri Jisus rano timinimung ra rondo' baloi am nagaput ilo, nga nangalaa' ilo ra tingganai ru ulun Jaudi rano. Bagu pusat ri Jisus, minigor ra taatanga' nilai am indagu, “Kaansayan ramuyun.” ²⁰ Karagu No ginii, patalango' No kalindu' am tiagang Nali risilo. Naansukan ilo kaga' nagilong ra Tuhan. ²¹ Indagu poyo i Jisus risilo, “Kaansayan ramuyun. Koson ri Ama' nanusub Raki', Aku pana manusub ramuyun.” ²² Bagu sampuyo' No ilo am indagu, “Apuo' noyo Ambiluo ri Aki

Kapuuno'. ²³ Amun mangampun kau ra tula ru ulun, i Aki Kapuuno' pana mangampun ra ulun no. Kaa' amun kalo mangampun kau ra tula ru ulun, i Aki Kapuuno' pana kalo mangampun ra ulun no."

I Jisus am i Tomas

²⁴ Sangulun intor ra mopor am ruo ngaulun maamaya' ri Jisus, i Tomas (sabiton niak 'I Nagapir'), kalo nababaya' ra maamaya' ra bokon rano paat i Jisus minintalang. ²⁵ Ginio ra pambala' ilo ri Tomas, "Nakakito akai no ra Tuhan."

Kaa' taam i Tomas, "Kalo mangintopot aku amun kalo makito ku babaya' ru paku' ra kalindu' Nali am niak amun kalo makama' ku pilat ru kalindu' am tiagang Nali."

²⁶ Kalupus ak saminggu', maamaya' ri Jisus rano timinimung poyo ra baloi i, am soroi niak i Tomas ra giu' i. Ngaangai' ru kulobon kinusi', kaa' pusat ri Jisus, minigor ra taatanga' nilai am indagu, "Kaansayan ramuyun." ²⁷ Bagu indagu lo ri Tomas, "Ilai' noyo kalindu' Kutu am kamaa'! Am pakamaa' poyo kalindu' muno ra tiagang Kutu. Sala' ka pagantangan, kaa' pangintopot ak!"

²⁸ Indagu i Tomas ri Jisus, "Okou no Tuhan ku am i Aki Kapuuno' ku."

²⁹ Indagu i Jisus riso, "Mangintopot kou nga nakakito kou Raki'. Kaa' pakaansuk noyo ilo ondo' mangintopot kabalu' pana kalo igondo' pakakito."

Arati' ru Tanou Moonsoi ti binatang

³⁰ Masuang poyo kaimuagan ondo' binaal ri Jisus ra pinaguluan ru maamaya' No rano kalo binatang ra kitab ti. ³¹ Kaa' ngaangai' ti binatang noyo, maa' raginio mangintopot kau ra i Jisus noyo Maamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i, ioginio Anak ri Aki Kapuuno'. Am ra pangintapatan minno Riso, mokoowot kau ra kaayagan motopot.

Minintalang poyo i Jisus ra maamaya' No rano ra Tasik Tiberias

21 Kopongo ragili, igondo' poyo minintalang i Jisus ra maamaya' No rano giu' ra Tasik Tiberias. Koson ragitio io nasauk; ² Timinimung poyo i Simon Pitrus, i Tomas (ondo' sabiton ri Nagapir), i Natanil (intor ra pamagunan Kana ra libung Galilia), anak ri Jibidius rano, am niak ruo ngaulun maamaya' ri Jisus ra bokon i. ³ Kon ri Pitrus ra bokon rano, "Masaga' aku mongoi pamparalo."

Indagu ilo, "Maya' akai rirun." Ginio ra ugar ilo no am sakoi ra parau. Kabalu' pana nosorondom ilo namparalo, kolondo' sangunor pana noowot nilo. ⁴ Io maar matawang, minigor i Jisus ra nagas ru tasik 1, kaa' kalo nauligan nilo ra lo noyo I Jisus. ⁵ Indagu i Jisus risilo, "Kolondo' kia papait noowot min?"

Taam ilo, "Kolondo'."

⁶ Indagu i Jisus risilo, "Pataano' ralo minno tampilon ra pamiris ru

parau no, am mokoowot kau bo." Ginio ra pataano' nilo ralo nilai, am kalo bo makabunduk ilo nga masuang toojo papait siminulung.

⁷ Bagu indagu maamaya' tagamin ri Jisus i ri Pitrus, "Tuhan nai ginio." Korongog ri Pitrus ginii, pambayang io bo (nga inalus no bayang nali) am tapung ra timug. ⁸ Kaa' maamaya' ra bokon rano namparau ak siminunu', liliwa' namunduk ra ralo ondo' napanu' ra papait. Kalo maalur ilo intor ra lantur, olo-olo' maatus meter ayuk. ⁹ Pakaasak ilo intor ra parau, nakito nilo baa ru apui am papait tinunuan am mokoondo' niak ruti' ra giu' i. ¹⁰ Indagu i Jisus risilo, "Ibito' ra giti kuukula' ngaunor papait ra kakarakop min ni."

¹¹ Ongoi i Simon Pitrus ra parau i am ralaato' no ralo i, ondo' napanu' ra papait mangasalag. Maatus limo ngoopor am talu ngaunor ringai'. Kaa' kabalu' pana koson raginii suang ru papait i, kalo narilak ralo i. ¹² Indagu i Jisus risilo, "Pagagakan takau." Kolondo' sangulun pana intor ra maamaya' No rano nakakau' nangkuot Riso, "Osoi Kou?" Nga nakatutun ilo ra Io no Tuhan. ¹³ Inggagar bo i Jisus risilo, alapo' no ruti' am pataaki' No risilo. Kinooi No niak papait i. ¹⁴ Gitio kaintalu ri Jisus minintalang ra maamaya' No rano nalupus Io binayag saguli'.

I Jisus am i Pitrus

¹⁵ Pakaakan ilo, pangkuot bo i Jisus ri Simon Pitrus, "Simon, anak ri Juanis, motogom kou po kia Raki' ka ilo ti?"

Taam i Simon Pitrus, "Iou Tuhan, nakapandai Kou ra motogom aku Rirun."

Kon ri Jisus riso, "Alungi' noyo anak domba Ku rano." ¹⁶ Kainduo ri Jisus nangkuot riso, "Simon anak ri Juanis, motogom kou kia Raki'?"

Taam io Riso, "Iou Tuhan, nakapandai Kou ra motogom aku Rirun."

Kon ri Jisus riso, "Alungi' noyo domba Ku rano." ¹⁷ Kaintalu ri Jisus nangkuot riso, "Simon anak ri Juanis, motogom kou kia Raki'?"

Nangiluk guang ri Pitrus nga nangkuot i Jisus riso saboi intalu ra, "Motogom kou kia Raki'?" Indagu io Riso, "Tuhan, nakapandai Kou ra ngaangai'. Okou noyo nakapandai ra motogom aku Rirun."

Kon bo ri Jisus riso, "Alungi' noyo domba Ku rano. ¹⁸ Balain tokou tojojo: Bui okou mamulok, okou galama' tumampos am mugar ra ati ak kasagaan mu. Kaa' paat okou matutuo, patutuyon mu kalindu' muno am bangkilon kou ru ulun bokon, am ibiton kou ra intok kararaan mu." ¹⁹ (Am ragu ri Jisus raginii mambala' atan kulaan patayan ri Pitrus mampatulai ri Aki Kapuuno'.) Bagu indagu i Jisus riso, "Baya' no Raki'."

Maamaya' ondo' tagamin ri Jisus

²⁰ Pangkaili i Pitrus am kakito no maamaya' ondo' tagamin ri Jisus i siminunu' risilo. Io noyo ondo' nakainggar Riso paat ilo nagagakan am nangkuot, "Tuhan, osoi

kia mampataak Rirun ra pantula' Mu rano?" ²¹ Kakito io ri Pitrus, kuati' no i Jisus, "Tuhan, atan nua' masuk ra ulun ti?" ²² Kon ri Jisus riso, "Amun masaga' Aku ra maayag io saboi Aku matong saguli', kua kaimamang kou raginio? Kaa' okou baya' no Raki'." ²³ Ginio ra nakatabual bo ra maamaya' No rano ra maamaya' raginio kalo matoi. Kaa' sotopot no i Jisus galama' kalo minindagu ra kalo matoi io; kaa' kon No, "Amun masaga' Aku ra maayag io saboi Aku

matong saguli', kua kaimamang kou raginio?"

²⁴ Maamaya' raginio noyo ondo' mampaintutun ra nasauk ti am mamatik ragitio. Am naka-pandai takau ra motopot kaintutunan nano.

Ragu pupus

²⁵ Masuang poyo binaal ri Jisus ra bokon. Kaa' amun koyoon pabatiko', guang ku ngaangai' tana' ti pana kalo sama' pambulian ra suusuang ru buuk no.

RINALATAN

ru Rasul rano

Pasiguluon

Rinalatan ti tunggul ru kitab *Tanou Moonsoi pinasaboi ri Lukas*. Kuayan kasaa' ru *Rinalatan* ti am mantunung ati kulaan ra tiningganai ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', maamaya' ri Jisus ondo' kasaa' galing nampabala' ra Tanou Moonsoi intor ri Jisus "...giu' ra Jirusalim, ngaangai' ra Judia, am Samaria, am saboi ra ati ak intok ra tana' ti." (1.8). Kitab ti mantunung ra kaugaran ru Kristian ondo' inintaran ra ulun Jaudi, tauli nasauk ra pangintapatan ru titikop ra tana'. Mamamatik ru kitab ti masaga' tojojo mampaintopot ra mambabasa' rano ra ulun Kristian sala' ka santayaran politik ondo' mampajjou ra parinta ru Empayar Roma, am poyo ugama Kristian momporontop ra ugama Jaudi.

Rinalatan ti matayar ra talu ngantayaran. Moonong tayar manulu' ra kinaayo ru intok Tanou Moonsoi intor ri Jisus pinabala', am intor ra ati kulaan pasisimpungan ulun Kristian pinuunan:

- (1) Tinalimpuunan ru kaugaran Kristian ra Jirusalim kakakayang ri Jisus ra suruga';
- (2) rinalatan ra libung ra bokon ra Palistina; am
- (3) rinalatan parampus ra pagun ra liliut ru Raat Tanga' saboi ra Roma.

Kandoi maatang ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' rondo' baal matimpok ra kitab *Rinalatan*. Ambiluo ri Aki Kapuuno' minatong ra maamaya' ri Jisus giu' ra Jirusalim paat ra orou Pentekosta koson mangani' risilo ra kuasa'. Ralalom ngaangai' kasaukan ondo' nakabatik ra kitab ti, Ambiluo ri Aki Kapuuno' magail maningganai am mangikang ra pasisimpungan ulun Kristian am niak tingganai nilo rano. Tanou ru Kristian paat ra talimpuun i inantos ralalom khutbah. Ngaangai' kasaukan ondo' binatikan ra kitab ti manulu' ra mapara' kinakuasa' ru tanou no ra kaayagan ru ulun Kristian am pabukatan ra popolos ru pasisimpungan ulun Kristian rano.

Suang

Tampasan ru pampatanawan	1.1–26
a. Susuban pupus am Bantu' intor ri Jisus	1.1–14
b. Pamamalit ri Judas	1.15–26
Pampatanawan giu' ra Jirusalim	2.1—8.3

Pampatanawan giu' ra Judia am ra Samaria	8.4—12.25
Kandoi ri Paulus	13.1—28.31
a. Pangkiralanan kasaa' koson mampatabual ra Tanou Moonsoi	13.1—14.28
b. Pantuuman maatang giu' ra Jirusalim	15.1—35
c. Pangkiralanan karuo koson mampatabual ra Tanou Moonsoi	15.36—18.22
d. Pangkiralanan katalu koson mampatabual ra Tanou Moonsoi	18.23—21.16
e. I Paulus nasauk ra ulun inaput giu' ra Jirusalim, Kaisaria am Roma	21.17—28.31

1 I Tiopilus pabukat ku, ralalom kitab kasaa' kuli, namatik aku noyo ra ngaangai' ondo' binaal am nangilaan ri Jisus, intor ra lo nana-limpuun ra kandoi Nali, ²saboi ra orou nangkayangan Riso mongoi ra suruga'. Io kalo poyo minugar, mabaya' ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'^a nambilin Io ra rasul ondo' pinili' No rali. ³Kalupus ra pinatayan Nali, ra buoi apat ngooppor ngoorou i, ingkuukula' Io minintalang risilo am niak nampaintopot risilo ra Io totopot naayag. Nakakito ilo Riso, am nakimansunur Io risilo intor ra Pamarintaan ri Aki Kapuuno'. ⁴Am poyo ra ilo nantitimung,^b panusub Io risilo, kon No, "Pai' kau ugar intor ra Jirusalim. Paginaa kau ayuk saboi i Ama' mangani' ra ondo' binantu' Nali sumugut ra nambalaan takamin ra gili. ⁵Nampariu' i Juanis ramuyun ra timug, kaa' kuukula' ngoorou poyo am riwon kau ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'."

Kinayang i Jisus mongoi ra suruga'

⁶Paat rasul rali am i Jisus nantimung poyo, pangkuot ilo Riso, kon nilo, "Tuhan, raino kia pabigoron Mu saguli' Pamarintaan ru Israil?"

⁷Taam i Jisus, "Ama' Ku galama' mangaru' ra orou am paat nano. Ginio kalo pana makapandai kau, nga ginio i Ama' ra kuasa'. ⁸Kaa' akau makaalap ra kuasa' paat ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' no matong ramuyun. Am masuk kau ra sisi' Ku giu' ra Jirusalim, ngaangai' ra Judia, am Samaria, am saboi ra ati ak intok ra tana' ti." ⁹Karagu ak i Jisus ginii, kinayang Io mongoi ra suruga' liliwa' ilo nagilong, am gaun i pana nanili Riso intor ra pagilangan nilai.

¹⁰Paat ilo lakat ak poyo nantingaa' ra rasawat, liliwa' i Jisus kinayang, bagu pusat ru ruo ngaulun nambayang ra mapulak mini-

^a Ambiluo ri Aki Kapuuno'; Harfiah: Ambiluo Matulai. kaapoam paat Io nagilung nsilo mangakan.

^b ilo nantitimung; kaapoam: paat Io minayan nsilo,

gor umbir risilo. ¹¹ Kon nilo risilo, "Ulun Galilia rati, kua bigor kau ak ra giti am pantingaa' ra rasawat? I Jisus, ondo' nakito min kinayang mongoi ra suruga', sumaguli' lo poyo mogondo' ra nakito min raiti' ni."

Pamamalit ri Judas

¹² Bagu saguli' rasul rali ra Jirusalim intor ra Bulur Jaitun. Bulur ti galur no olo-olo' rondo' kilometer intor ra Jirusalim. ¹³ Giu' ra Jirusalim minongoi ilo ra baloi inayanan nilo, bagu pagaloi ilo ra lamin ra rasawat. Rasul rati am i Pitrus, i Juanis, i Jakubus am i Andrias, i Pilipus am i Tomas, i Bartolomius am i Matius, i Jakubus anak ri Alpius, i Simon ulun Patriot am i Judas anak ri Jakubus. ¹⁴ Ngaangai' ilo ti rondo' guang am masalok ilo tumimumung makiasisi' mababaya' ra ruandu' rano, i Maria ina' ri Jisus am pabukat ri Jisus rano.

¹⁵ Paat rondo' orou timinimumung olo-olo' maatus ruo ngoopor ngaulun, bigor i Pitrus koson mambala' risilo, kon no, ¹⁶ "Pabukat kau ngaangai'! Atan ondo' binatang ra Alkitab no, maaru' masuk. Ragili Ambiluo ri Aki Kapuuno' nambala' noyo mansail ra ragu ru raja' Daut intor ri Judas ti, ra io nanulu' ra ulun rali mamparakop ri Jisus. ¹⁷ I Judas i sangulun intor ritakau, am io niak napili' noyo koson maya' mangandoi mabaya' ritakau."

(¹⁸ Nambali i Judas ra sampila' tana' ra ruit ondo' naapu no intor

ra kalaatan nali. Karatu' am patoi io ra giu' i, suku' tinai' nali naburiak am ngaangai' suang no nakaingkual. ¹⁹ Am ngaangai' ulun ondo' minayan ra Jirusalim i naala' ra atan nasauk ti. Ginio nga inggalani' nilo tana' no ra ralalom ragu nilai ra Akildama, ondo' makaarati' ra "Tana' Raraa'.")

²⁰ Tungguli' poyo ri Pitrus, kon no, "Ralalom kitab Mazmur mokoondo' binatang koson ragitio, 'Polosoon ak inayanan nano masiluk;

Am sangulun pana pai' ayan ra intok no.'

Mokoondo' niak binatang koson ragitio,

'Polosoon noyo ulun bokon pamamalit riso.'

²¹ Nga raginio, musiti' sangulun poyo maya' ritakau masuk ra sasi' ra Tuhan Jisus naayag noyo saguli' intor ra kapatayan. Ulun no musiti' sangulun intor ra ulun ondo' masalok minaya' ritakau paat itakau maya-aya' ra Tuhan Jisus ra ati ak pana paat ra gili, ²² intor i Juanis timinalimpuun mampariu' ra ulun^c saboi ra orou i Jisus kinayang mongoi ra suruga'."

²³ Ulun ondo' nakasaang ragili nangaru' ra ruo ngaulun, ilo ti am i Jusup ondo' sabiton ri Barsabas (ondo' sabiton niak i Justus), am i Matias. ²⁴⁻²⁵ Bagu pakiasi' ilo, kon nilo, "Tuhan, Okou nakapandai ra guang ru ngaangai' ulun. Tinatang noyo ri Judas kandoi nali koson sangulun rasul am minatoi noyo. Tului' akai, osoi intor ra

^c intor i Juanis timinalimpuun mampariu' ra ulun, kaapoam mampariu' i Juanis Riso

ruo ngaulun ti ondo' pilion Mu koson pamamalit ri Judas i." ²⁶Kopongo ragili pagugundi' ilo am kapili' i Matias masuk ra rasul, koson maya' ra mopor am rondo' rasul ra bokon i.

Ratangan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'

2 Paat nasuku' orou Pentekosta,^d rondo' pangiantakan maa-yo ru ugama Jaudi, ngaangai' ulun ondo' mangintopot ri Kristus rali timinimung ra rondo' intok. ²Sangkinolor ragili morongog bolos intor ra rasawat koson ra angin mapuor, am baloi ondo' nanturungan ru ulun rali pana natikop ru bolos i.

³Kakito nilo bo simbula' ru apui koson ra rila' mugar-ugar am minorop ra rasawat ru ulu nilai sigagama'. ⁴Ilo ngaangai' kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Tuma-limpuun ilo mindagu ralalom nansalinut ragu ra bokon maya' ra atan ondo' tinaakan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' no risilo.

⁵Paat ragili masuang ulun Jaudi intor ra nansusuai pagun ru tana' ti minongoi ra Jirusalim. Ilo ti am ulun ondo' sumamba ri Aki Kapuuno'. ⁶Pakaining ra bolos raginii, masuang ulun nantitimung bo ra giu' i. Ilo ngaangai' nakatigog mangining ra maamaya' ri Kristus rali minindagu ra ragu nilai sigagama'. ⁷Nabaya' ra sioro' am imuag indagu ilo, "Sala ka kia ondo' pasaragu ti ulun Galilia?" ⁸Atan kulaan maining takati ilo makaindagu ra ragu intor ra pagun takano

^d Ilai' kamus

sigagama'? ⁹Itakau ulun intor ra Partia, Media am Elam; am intor poyo ra Mesopotamia, Judia am Kapadokia; am ondo' intor ra Pontus am pagun Asia. ¹⁰Am intor poyo ra Prigia am Pamfilia, intor ra pagun Mesir am intor ra libung ru Libia ondo' maaar ra bandar Kirini. Mokoondo' ulun takau minatong intor ra Roma, ¹¹iou pana ulun Jaudi am niak ulun bulu ra bokon ondo' siminubol noyo ra ugama Jaudi; am poyo mokoondo' minatong intor ra pulu' Krita am pagun Arab. Itakau ngaangai' makaining risilo mindagu ra ragu takau sigagama' intor ra baal kaimuagan ondo' sinauk ri Aki Kapuuno'!" ¹²Nabaya' ra imuag am liang pasakuot ilo ra rondo' am bokon, "Atan kia arati' ragitio?"

¹³Kaa' mokoondo' niak magasab ra maamaya' ri Kristus, kon nilo, "Ulun raginilo nangagauk ak!"

Pambalaan ri Pitrus

¹⁴Bagu bigor i Pitrus nababaya' ra mopor am rondo' rasul ra bokon am indagu io ra ulun masuang ra bolos mosongou, kon no, "Pabukat kau ngaangai', ulun Israil am ngaangai' ondo' mayan ra Jirusalim! Rongogo' tojojo atan ondo' pabalaan ku ramuyun. ¹⁵Ulun ragitilo kalo nangagauk koson ra pangkaraan min, nga rai-no jam kasiam ak poyo ra susuab. ¹⁶Kaa' baal ragitio pinabala' noyo ri Aki Kapuuno' mansail ra nabi' Joil:

¹⁷Kon ri Aki Kapuuno',

- 'Paat orou pupus pataakon Ku
Ambiluo Ku ra ngaangai'
ulun.
- Ginio ra anak untkuyon am
ruandu' minno mampasaboi
ra bala' intor Raki';
Tuu'-bagu min rano
makakito ra baal ondo'
pakitonon Ku risilo,
am matutuo min rano
maginupi ra baal ondo'
paintalangan Ku risilo.
- ¹⁸ Atan poyo, osoi ak ulipon
Ku, untkuyon kaapoam
ruandu' pana,
pataakon Ku risilo Ambiluo
Ku paat orou raginio.
Mampasaboi ilo ra bala'
intor Raki'.
- ¹⁹ Mampakito aku ra kuukula'
kaimuagan giu' ra
limbowon,
am niayuk tatandu' ra
tana' ti'
Mokoondo' raraa', apui am
binuun ru lisun.
- ²⁰ Mato ru orou lumondom,
bulan lumia' koson ra
raraa',
ra kalo poyo Orou ru
Tuhan, orou ondo'
maayo am maatang
tojojo no rumatong.
- ²¹ Paat raginio, osoi ak
makiindang ra Tuhan,
bayagon io.'
- ²² Pabukat kau ngaangai' ulun
Israil, rongogo' min ragu kuti: I
Jisus ulun Najarit i sinusub ri Aki
Kapuuno'. Ginio pinakito ramu-
yun ralalom kaimuagan am tatan-
du' ondo' binaal ri Aki Kapuuno'
- mansail Riso. Akau ngaangai' ma-
katutun noyo raginio, nga ginio
nasauk noyo ra taatanga' min.
²³ Sumugut ra nangaruan ri Aki
Kapuuno', nakapandai lo noyo
intor poyo ra galing i koson i Jisus
ti pataakon ramuyun. Pinatoi min
lo ra nangkinibit kau ra ulun ma-
katula rano nanalip Riso. ²⁴ Kaa'
binayag lo saguli' ri Aki Kapuuno'
intor ra kapatayan. Pinalabus lo ri
Aki Kapuuno' intor ra kaimbo-
loon ru kapatayan, nga kalo lair
maaput lo ru kapatayan. ²⁵ Nara-
gu noyo ru raja' Daut intor ri Jisus
ti, kon no,
'Masalok aku makakito
Rirun Tuhan ra
pinaguluan ku,
Sumumbaya' Kou raki'
saboi kolondo'
mantipagon raki'.
- ²⁶ Ginio ra aku makaansuk
am ragu ku ra
mongongompor;
kbalu' pana aku ulun ayuk,
kaa' malansan aku ayuk
Rirun,
- ²⁷ nga Okou kalo mangiruan
raki' ralalom intok ru ulun
namagatoi rali.^e
Kalo mompoloso Kou ra
inan ru ulipon Mu
ondo' gumagaya' Rirun
no mapasa'.
- ²⁸ Okou nanulu' raki' ra ralan
ondo' mongoi ra kaayagan
motopot.
Naansukan aku kaga' nga
Okou no mabaya' raki'.'
- ²⁹ Pabukat ku ngaangai', raino
balain takamin toojo ondo' na-

^e Harfiah: Hades

sauk ra raja' Daut i, sangulun kinamatuaan takali. Minatoi io am nolobong noyo, am saboi raino lobong nano pana lakat ak poyo soroi ra taatanga' takau. ³⁰I Aki Kapuuno' namantu' noyo ri Daut nabaya' ra ibot ra sangulun intor ra papag ri Daut saukon ra raja' koson ri Daut galama'. Nakapandai i Daut raginio nga io sangulun nabi' niak, ³¹am nakapandai io ondo' saukon ri Aki Kapuuno' ra tauli no. Ginio ra nambala' io intor ra Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i, ra bayagon lo saguli' intor ra kapatayan. Kon ri Daut,

'Kalo iruanin lo ralalom ru
intok ulun namagatoi rali;
Inan Nano kalo mapasa'
ra lobong.'

³²I Jisus ti noyo ondo' binayag saguli' ri Aki Kapuuno' intor ra kapatayan. Am akai sasi' noyo ra baal raginio. ³³Kinayang lo mongoi ra intok makakuasa' ra tampilon pamiris ri Aki Kapuuno' am niayuk nakaapu ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' binantu' ri Ama'. Am ondo' makito am morongog min raino ti am Ambiluo no ondo' pinataak ri Jisus ramon. ³⁴Sala' ka i Daut ondo' nagaloi ra suruga', kaa' io galama' minindagu ra,

'Tuhan minindagu ra Tuhan
ku:

Panturung ra tampilon
pamiris Ku,

³⁵saboi baalon Ku pantula'
Mu rano tuminduku' Rirun.'

³⁶Ginio nga ra ngaangai' ulun Israil musiti' makapandai ra i Jisus ondo' sinalip minni, lo noyo

ondo' sinauk ri Aki Kapuuno' ra Tuhan am Mamamayag!"

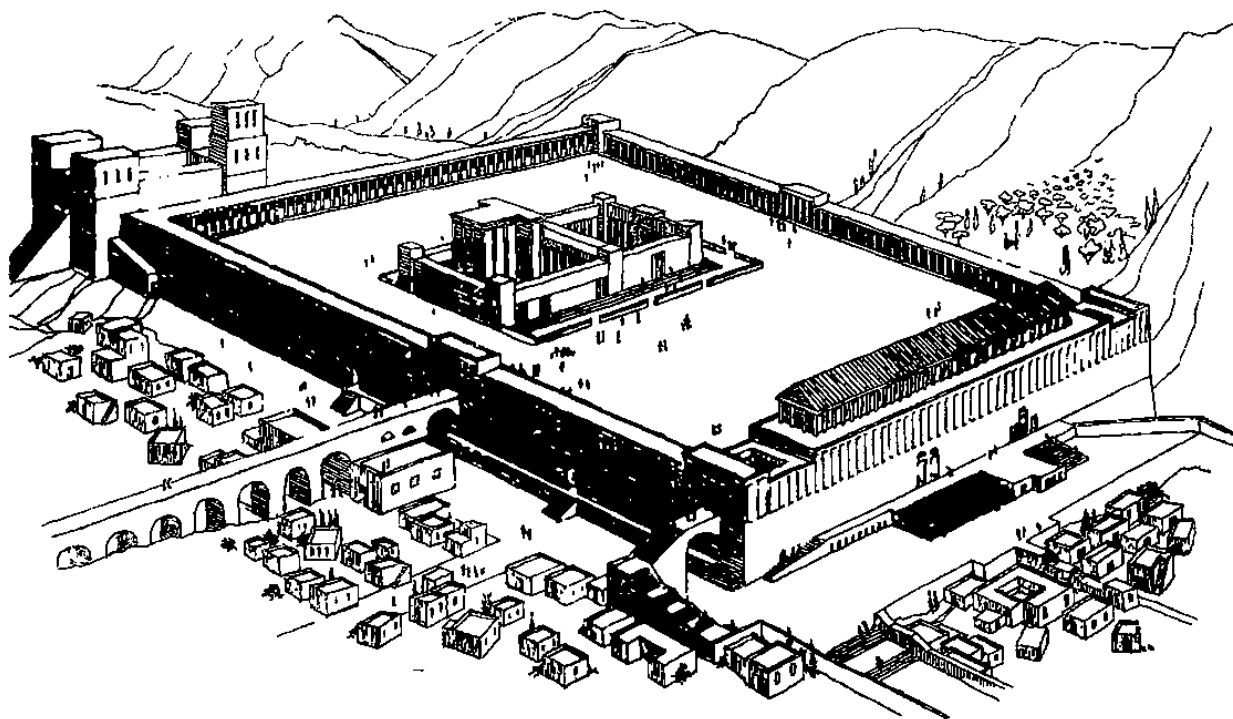
³⁷Pakaining ulun rano ra ragu ri Pitrus nii, napasilak guang nilai. Bagu pangkuot ilo ri Pitrus am rasul ra bokon rali, "Pabukat kau, raino atan kia maaru' baalon mai?"

³⁸Taam i Pitrus, "Talikur kau ngai' intor ra tula minno. Am musiti' akau riwon mansail ra inggalan ri Jisus Kristus, koson ra tula minno ampunon. Bagu makaapu kau ra taak intor ri Aki Kapuuno', ioginio Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ³⁹Ginio binantu' ri Aki Kapuuno' ramuyun am papag minno poyo, am niak ra ngaangai' ulun ondo' mangaalur intok — ioginio osoi ak piawon ri Aki Kapuuno', Tuhan takau, koson matong Riso."

⁴⁰Ginii noyo ragu ri Pitrus nambala' toojo risilo. Am masuang poyo ragu nano ra bokon manusub risilo koson magibayag intor ra pangukuman ri Aki Kapuuno' ondo' paratuon ra ulun mangalaat ra pagun ti. ⁴¹Masuang ulun nangintopot ra rinagu ri Pitrus, am ilo pana riniu'. Suang ru ulun nangintopot ri Kristus paat orou raginio rimi-nuang poyo ra talu ngaribu ngaulun. ⁴²Mapirot toojo ilo migigila' intor ra rasul rali. Nakipabukat ilo ra rondo' am bokon, magugulung mangakan am mababaya' makiasi' ri Aki Kapuuno'.

Kiralan ru kaayagan ru maamaya' ri Kristus

⁴³Masuang toojo kaimuagan am tatandu' ondo' binaal ru rasul

Baloi Tuhan ra Jirusalim (3.1)

rano saboi ngaangai' ulun nang-imuag am nalaa'. ⁴⁴Ngaangai' maamaya' ri Kristus masalok tumimung am nagagapu ilo ra kulia-mos nilo. ⁴⁵Mokoondo' intor risilo mantalan ra arata' nilai, am ruit i tinayar-tayar ra popolos nilo maya' ra pakuan ru sasangulun. ⁴⁶Ginio ra moonong orou tumimung ilo ra Baloi Tuhan, am mabaya' ra ansuk am guang minggana' masalok ilo magugulung mangakan giu' ra baloi nilai. ⁴⁷Mongongompor ilo ri Aki Kapuuno' am kaansayin ilo ru ngaangai' ulun. Moonong orou ruangin ru Tuhan suang nilo ra ulun ondo' bayagon ri Aki Kapuuno'.

Ulun kalo makalulu' binabas

3 Paat rondo' orou i Pitrus am i Juanis minongoi ra Baloi

Tuhan paat jam katalu ra mamai', ginio nakaintuma' ra pakiasian mamai'. ²Giu' ra tuma' ru Baloi Tuhan, mamar ra subalan ondo' sabiton ra 'Kulobon Gerbang Moonsoi', mokoondo' sangulun unguyon ondo' kalo makalulu' intor ra io inanak. Moonong orou io ibiton ra giu' no koson maki-taak ra ulun ondo' sumubol ra Baloi Tuhan. ³Pakakito io ra i Pitrus am i Juanis sumubol ra Baloi Tuhan, pakitaak io risilo. ⁴Tantangi' nilo io, bagu indagu i Pitrus riso, kon no, "Ponontong ramon!" ⁵Ponontong io risilo ra malansan mokoondo' taakin nilo riso. ⁶Kaa' indagu i Pitrus riso, "Kolondo' ruurut ku. Kaa' atan ondo' mokoondo' raki' ti, ginio pataakin ku rirun: mansail ra kuasa' ru Tuhan Jisus Kristus, ulun Najarit, igugar

no!"⁷ Bagu guuto' ri Pitrus kalin-
du' pamiris ru ulun kalo makalulu'
no am indangano' no io migor.
Am kaikang bagu kalayam am
buntingol ru ulun i.⁸ Ginio ra ing-
kakat io bo, bigor am mugar-ugar
io bo. Subol io ra Baloi Tuhan na-
baya' ri Pitrus am i Juanis, liliwa'
io minugar pagitindak am pongo-
ngompor io ri Aki Kapuuno'.⁹ Ngaangai'
ulun rali nakakito riso
minugar am mongongompor ri
Aki Kapuuno'.¹⁰ Kauligi' nilo ra
io no makikitaak ondo' masalok
manturung giu' ra 'Kulobon Ger-
bang Moonsoi' ra Baloi Tuhan i,
mangimuag ilo toojo am nakasio-
ro' nakakito ra atan ondo' nasauk
riso i.

Bala' ri Pitrus ralalom Baloi Tuhan

¹¹ Ulun no siminunu' ri Pitrus
am i Juanis. Pakasuku' ilo ra liliut
ondo' sabiton ra 'Langgar Salo-
mo', ngaangai' ulun nasisimbul
am limpu risilo nga nakasioro' ilo.
¹² Pakakito i Pitrus ra ulun rano,
indagu io risilo, "Pabukat kau
ngaangai' ulun Israil, kua pangi-
muag kau ragitio? Kua urioo' min
akai? Guang min kia ra ulun ti
makaugar nga makakuasa' akai,
kaapoam mampagagaya' akai
toojo ri Aki Kapuuno'?¹³ I Aki
Kapuuno' ondo' sambaan ri
Abraam, Isak am Jakub, am kina-
matuaan takali, nampatulai noyo
ra Ulipon Nano, i Jisus. I Jisus
noyo ondo' pinataak min ra kua-
sa' ru parinta min, am kalo inapu
min lo paat lo inibit ra pinagu-

luan ri Pilatus, kabalu' pana i
Pilatus makaguang mampalabus
Riso.¹⁴ I Jisus noyo matulai am
moonsoi, kaa' kalo inapu min lo,
am kinitaak min i Pilatus nampa-
labus ra sangulun mamamotoi.
¹⁵ Akau namatoi Riso, lo ondo'
manaak ra kaayagan motopot ra
ngaangai' ulun. Kaa' binayag lo
saguli' ri Aki Kapuuno' intor ra
kapatayan am akai noyo sasi' ra
baal raginio.¹⁶ Mansail ra kuasa'
ri Jisus ulun kalo makalulu' ti pi-
naligag. Atan ondo' makito am
matainuan min nasauk nga na-
ngintopot io ri Jisus am kuasa'
Nano. Nga ulun ti nangintopot ri
Jisus, nababas io, koson ra nakito
min galama'.

¹⁷ Pabukat kau ngaangai'! Rai-
no nakapandai aku ra atan ondo'
binaal min am tingganai minno ri
Jisus i, ginio binaal min nga kalo
nakarati' kau.¹⁸ Ra galing i man-
sail ra ngaangai' nabi', nambala' i
Aki Kapuuno' ra Mamamayag on-
do' sinusub No^f musiti' maimbo-
lo', am ginio binaal No koson ra
nasauk i.¹⁹ Nga raginio, talikur
kano intor ra tula minno am sa-
guli' kano ri Aki Kapuuno', koson
pusoon No ngaangai' tula minno.
²⁰ Amun tumalikur kau, makali-
man kau ngaangai' ra panalimba-
guan ri guang. Susubon ru Tuhan
i Jisus matong ramuyun, nga lo
inaru' noyo masuk ra Mamama-
yag min.²¹ Io musiti' mayan ra
limbowon saboi talimbaguin ri
Aki Kapuuno' ngaangai' no, ko-
son rinagu ri Aki Kapuuno' man-
sail ra nabi' matulai No rali paat

^f Mamamayag ondo' sinusub No^f Harfiah, Knstus.

ra galing i. ²² Nakaindagu i Musa', 'Tuhan, i Aki Kapuuno' minno manusub sangulun nabi' intor ra bulu minno, koson lo nanusub raki'.^g Akau musiti' mangkiro-ngog ra ngaangai' ondo' raguon no ramuyun. ²³ Osoi ak kalo gumagaya' ra raguon ru nabi' no, ulun no suayon intor ra ulun ri Aki Kapuuno' am pusoon.' ²⁴ Ngaangai' nabi' ondo' nakapampasaboi noyo ra bala' intor ri Aki Kapuuno', tumalimpuun intor ra nabi' Samuil am suku' ra nabi' ra bokon ondo' minatong ra tauli i, ngaangai' i nambala' ra baal ondo' masuk ra raino ti. ²⁵ Bantu' intor ri Aki Kapuuno' ondo' pinasaboi ru nabi' rali pataakin niak ramuyun. Ralalom bantu' ri Aki Kapuuno' ondo' binaal no ra kinamatuaan min rali, kon No ri Abraam, 'Mansail ra papag muno barakaton Ku ngaangai' bulu ru tana' ti.' Bantu' raginii pinataak niak ramuyun. ²⁶ Ginio nga ra i Aki Kapuuno' nampili' am nanusub ra Ulipon Nano matong ramuyun galing koson mamarakat lo no ramuyun. Binaal No ginio koson akau ngaangai' tumalikur intor kiralan ru bayag min ra malaat."

I Pitrus am i Juanis binisara' giu' ra Majelis U gama

4 Liliwa' i Pitrus am i Juanis lakat ak poyo makimansunur ra ulun masuang, ratong bo imam Jaudi rali,^h tingganai ru magagalung ra Baloi Tuhan am niak ulun

tayar Saduki rali. ² Siminangit ilo ri Pitrus am i Juanis ra ilo nambala' ra ulun masuang ra i Jisus binayag saguli' intor ra kapatayan. Ginio mampainono' ra ulun matoi bayagon saguli'. ³ Bagu rokopo' nilo ruo ngaulun rasul i am pasubolo' ra lamin pangaputan. Nga molondom noyo, pinoloso ilo ra giu' i saboi ra suabon. ⁴ Kaa' masuang ulun ondo' nokorongog ra pambalaan ru rasul rali nangintopot ri Jisus. Suang nilo rimi-nuang saboi olo-olo' limo ngaribu ngaulun.

⁵ Suabon no, tingganai imam Jaudi, tingganai ru ulun Jaudi am mangingila' ra Ukum ri Musa' rali timinimung ra Jirusalim. ⁶ Naguguma' ilo ra Tingganai maayo imam Jaudi, i Anas am i Kayapas, i Juanis am i Aliksandir, am ngaangai' pabukat ru Tingganai maayo imam Jaudi no. ⁷ I Pitrus am i Juanis pinauma' risilo am kuati', "Atan kulaan akau nakapamabas ra ulun kalo makalulu' no? Atan kia ra kuasa' kaapoam osoi kia ra kuasa' naalap min mambaal raginio?"

⁸ I Pitrus kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra io timinaam risilo, kon no, "Tingganai ulun Jaudi rati! ⁹ Bisaraan min akai orou raiti' nga nangindangan akai ra ulun kalo makalulu' no, am poyo ra moogot kau makapandai atan kulaan ulun no binabas. ¹⁰ Akau tingganai am niayuk ngaangai' ulun Israil ra bokon musiti' makapandai ra ulun ti ondo' migor ra

^g koson lo nanusub raki', kaapoam koson raki'. ^h imam Jaudi rali; Kuukula' naskah nakalair: tingganai imam Jaudi rali

pinaguluan min nababas nga ra kuasa' ri Jisus Kristus, ulun Najarit. Sinalip min lo, kaa' binayag lo saguli' ri Aki Kapuuno' intor ra kapatayan. ¹¹I Jisus noyo kon ru ragu ti ra Alkitab,

'Batu ondo' inimpayan ru manambaloi rali,
— ioginio akau galama' —
nasauk ra batu maatang kaga'.'

¹²Mansail ak ri Jisus ulun bayagon, nga giti ra tana' ti kolondo' ulun ra bokon makaalap ra kuasa' intor ri Aki Kapuuno' koson mamayag ritakau."

¹³Ulun Majlis Ugama nangi-muag magilong ra kinabaani ri Pitrus am i Juanis, am poyo katu-tuni' nilo karuo rasul ti sala' ka ulun maatang am kolondo' sikul. Katutuni' nilo bo ruo ngaulun rasul ti rangan toojo ri Jisus. ¹⁴Kaa' kalo bo nakapaguta' ilo, nga nakito nilo ulun ra nababas no bigor ra giu' no nabaya' ri Pitrus am i Juanis. ¹⁵Susubo' nilo ruo ngaulun rasul no miningkual ra lamin Majlis Ugama no, bagu pansusunur ilo. ¹⁶Pasakuot ilo, "Atan kia musiti' baalon takau ra ruo ngaulun ni? Ngaangai' mamagun ra Jirusalim nakapandai noyo ra ilo nambaal ra kaimuagan i. Am baal ruginio kalo maali' takau. ¹⁷Kaa' koson baal ruginio kalo makatabual poyo ra ulun masuang, moonsoi lolobon takau ilo ruo no koson kalo bo mampatanou ra osoi ak pana mansail ra inggalan ri Jisus."

¹⁸Kalupus ra gili, piawo' nilo ruo ngaulun rasul i sumubol sag-

uli' am inggalari' ilo ra kalo bo pasabitin inggalan ri Jisus kaapoam makapangila' mansail ra inggalan Nano.

¹⁹Kaa' taam i Pitrus am i Juanis, "Guango' min galama' atan moto-pot ra pagilangan ri Aki Kapuuno': gumagaya' ramuyun kia kaapoam gumagaya' ni Aki Kapuuno'?" ²⁰Nga kalo malanggaan mai mindagu ra atan nakito am norongog mai galama'." ²¹Lolobo' poyo ru ulun Majlis Ugama rali i Pitrus am i Juanis, bagu palabuso' nilo. Kalo nakatum ilo ra sasaban koson mangukum risilo, nga ngaangai' ulun nongongompor ri Aki Kapuuno' nga ra ondo' nasauk i. ²²Ulun ondo' nababas ra kaimuagan i nasailan noyo apat ngoopor ngambilor.

Maamaya' ri Jisus rali makitaak ra kakawan intor ra Tuhan

²³Pakalabus ak i Pitrus am i Juanis, saguli' ilo ra rangan nilai am tunungo' bo ngaangai' ondo' rinagu ru tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi rali. ²⁴Kaining nilo ginii, pakiasi' ilo ra rondo' guang ri Aki Kapuuno', kanilo, "Tuhan, Okou no nambaal ra limbowon, tana' am raat nabaya' ra suang nano. ²⁵Am mansail ra Ambiluo Mu minindagu Kou ra kinamatuaan maili, i Daut ulipon Mu, Kamu,

'Kua ulun sala' ka Jaudi sumangit?

Kua bulu ra bokon rano mangatang ra kolondo' onong?

¹ kuasa'; Harfiah inggalan.

²⁶ Raja' ru tana' rati nakatamos
noyo mongoi ra pantutulaan,
am mangunguasa' rano
nakatimung noyo
gumula' ra Tuhan
am Mamamayag ondo'
sinusub ri Aki Kapuuno'.'

²⁷ Motopot ra raja' Irodias am i
Pontius Pilatus naguma' ra ulun
sala' ka Jaudi am poyo ulun Israil
giti ra bandar ti, koson manggal ri
Jisus Ulipon Mu ra matulai, ondo'
sinauk Mu ra Mamamayag. ²⁸ Ilo
rondo' guang nambaal ra ngaa-
ngai' ondo' inaru' Mu kalalair
masuk. Inaru' Mu koson raginio
maya' ra kuasa' am kasagaan Mu.

²⁹ Am raino Tuhan, ilai' atan ku-
laan akai lolobon nilo. Anii' akai,
ulipon Mu rati, ra kakawan mam-
pabala' ra tanou Mu. ³⁰ Paintala-
ngo' noyo kuasa' Mu koson ra
ulun marualan mababas. Gama'
ru kaimuagan am tatandu' ra bo-
kon masuk mansail ra kuasa' / ri
Jisus, Ulipon Mu ra matulai."

³¹ Kopongo ilo makiasi', intok
tinimungan nilai nauyog. Kinua-
sa' ilo ngaangai' ru Ambiluo ri Aki
Kapuuno', am tumalimpun ilo
mampabala' ra tanou intor ri Aki
Kapuuno' ra kalo malaa'.

Maamaya' ri Jisus magagapu ra kuliamos

³² Ngaangai' maamaya' ri Jisus
tojojo rondo' guang. Kolondo' sa-
ngulun pana intor risilo nangkara'
am nangangku ra kuliamos nano
galama', kaa' nagagapu ilo ra ku-
liamos. ³³ Am mabaya' ra kuasa'
maayo, rasul rano nangani' ra

kaintutunan ra Tuhan Jisus bi-
nayag noyo saguli'. Am i Aki
Kapuuno' namarakat tojojo risilo.

³⁴ Am ngaangai' ilo maukop ra
atan-atan. Nga osoi ak makatana'
kaapoam baloi, talanon nilo arata'
raginio am ampos ru ginio pataa-
kin nilo ra rasul rano. ³⁵ Bagu ruit
no tatayaron ra moonong ulun
ondo' makapakuan.

³⁶ Koson niak ri Jusup. Io ti am
sangulun papag ru Liwi am inanak
Io giu' ra pulu' Siprus. Sabiton io
ru rasul rali ri Barnabas (arati'
nano 'Mampapirot ra guang').

³⁷ Nantalan io ra tana' nano bagu
pataako' no ruit i ra rasul rali.

I Ananias am i Sapira

5 Mokoondo' sangulun ungu-
yon makainggalan ri Ananias
am andu' no i Sapira. Nantalan ilo
ra sampila' tana' nilai. ² Santaya-
ran ru ruit no pinauli' no galama'
am santayaran no poyo pinataak
no ra rasul rali. Andu' nali pana
nangiou ra binaal nali. ³ Indagu i
Pitrus riso, "Ananias, kua polo-
soo' mu Tingganai ru riwato
mangkinibit rirun magabau ra
Ambiluo ri Aki Kapuuno', ra ina-
lap mu santayaran ra ruit ru tana'
tinalan muli? ⁴ Tana' i okou tata-
ngan ra kalo poyo natalan. Kata-
lan mu raiti, ruit i pana lakat ak
poyo okou tatangan. Kua kasaga'
kou mambaal raginio? Sala' ka
ulun inabawan muni, kaa' i Aki
Kapuuno'!" ⁵ Pakaining ak i Ana-
nias ra ragu ni, kaaba' io am patoi.
Ngaangai' ulun ondo' nokoro-
ngog ra baal no nangalaa'. ⁶ Ra-

/ kuasa', Harfiah' inggalan.

tong bagu tuu'-bagu rali nangu-lumput ra bangkai ri Ananias, paingkualo' nilo am ongoyo' lo-bongo'.

⁷Pakatalu nganjam raiti, umpos andu' ri Ananias, kaa' kalo naka-pandai io ra atan ondo' nasauk nii. ⁸Bagu pangkuot i Pitrus riso, "Pambala', gitio ak kia logo ru tana' ra tinalan minni?"

"Iou, ginio ak," kon no.

⁹Indagu i Pitrus riso, "Kua pam-pakat kau mansawo nangkinam ra Ambiluo ru Tuhan? Ilai'! Ulun ondo' nompolobong ra ralaki mu-li nakasaguli' noyo. Am okou niak paingkualon nilo." ¹⁰Paat ragili niak i Sapira naaba' am patoi ra pinaguluan ri Pitrus. Umpos tuu'-bagu rali am kakito nilo ra minatoi io no. Paingkualo' nilo bangkai i am pagumbiro' lobongo' ra rala-ki nali. ¹¹Ngaangai' ulun mangintopot rali am ulun ra bokon rali nangalaa' toojo nakaining ra baal raginio.

Kaimuagan am tatandu'

¹²Masuang kaimuagan am ta-tandu' sinauk ru rasul rano ra ulun masuang. Ngaangai' maamaya' ri Jisus masalok tumimung ra Langgar Salomo.^k ¹³Am ilo ondo' kalo poyo mangintopot ri Jisus kalo makakau' lumatok ra maamaya' ri Jisus rano, kabalu' pana urumaton ilo tojojo ru ulun masuang. ¹⁴Ginio ra buoi-kabuoi rumuang poyo ulun mangintopot ra Tuhan, ungkuyon am ruandu'. ¹⁵Nga ra kaimuagan ondo' binaal ru rasul rano, ulun mangarualan

palanganon ra tilam kaapoam apin, bagu ibiton ilo ra ralan koson malansan makatiu' ra babara' ri Pitrus, paat io mansail ra giu' i. ¹⁶Am ratong bo masuang ulun intor ra pekan mamaar ra Jirusalim. Inibit nilo ulun mangarualan am ondo' sinubol ru riwato, am ngaangai' ilo binabas.

Inimbolo' rasul rano

¹⁷Tinggalnai maayo imam Jaudi am ngaangai' maamaya' no rali, ondo' niayuk ulun tayar Saduki, tumalimpun gumuor nga mangusolon ilo kaga' ra rasul rano. ¹⁸Rokopo' nilo rasul rano am pasubolo' ra lamin pangaputan ru bandar. ¹⁹Kaa' rondon ragili, sangulun masundu ru Tuhan nangukab ra kulobon ru lamin pangaputan rano, am ibito' no rasul rano miningkual. Bagu indagu masundu no risilo, kon no, ²⁰"Ongoi kau ra Baloi Tuhan no am potonowo' min noyo ra ulun masuang intor ra kaayagan bagu ti." ²¹Rasul rano giminagaya' ra bilin ru masundu i. Riminondom ilo minongoi ra Baloi Tuhan no am timalimpun ilo mangila'.

Tinggalnai maayo imam Jaudi am maamaya' no rano nampiau ra ngaangai' tingganai ru ulun Jaudi matong ra miting ru Majlis Ugama. Bagu susubo' nilo koson rasul rano ibiton intor ra lamin pangaputan paumaan risilo. ²²Kaa' pakasuku' ulun sinusub ra lamin pangaputan i, ilai' nilo kalio bo rasul rali ra giu' i. Saguli' ilo am pambala' ra Majlis Ugama,

^k Ilai' kamus.

kanilo, ²³“Pakasuku' akai ra lamin pangaputan i, ilai' mai kulobon no nakaput toojo, am soroi magagalung rali ra liwar ru kulobon i. Kaa' paat ukabo' mai kulobon i, kolondo' sangulun pana natuum mai ra giu' i.” ²⁴Pakaining tingganai magagalung ra Baloi Tuhan am tingganai imam Jaudi rano ra ragu raginii, naliangan ilo ra atan kinua' nasauk ra rasul rali. ²⁵Umpos bo sangulun ungkuyon pambala' risilo, kon no, “Ulun ra inaput minni soroi ra Baloi Tuhan raino, am mangila' ilo ra ulun masuang!” ²⁶Tingganai magagalung ra Baloi Tuhan mabaya' ra magagalung ra bokon rali minongoi pamparakop saguli' ra rasul rali. Kaa' kalo jinajalan nilo rasul rali nga malaa' ilo ra bobolon ru ulun masuang ra batu.

²⁷Ibito' nilo rasul rano paumaan ra Majlis Ugama. Indagu Tingganai maayo imam Jaudi no, kon no, ²⁸“Linolob takamin noyo ra pai' kau pangila' ra pangilaan ru ulun ragili. Kaa' ilai' bo binaal min! Nampatabual kau ra pangilaan min ra ngaangai' ru Jirusalim ti, am nanguu' kau poyo ra akai no nangkinibit ra pinatayan ru ulun i.”

²⁹I Pitrus am rasul ra bokon rano timinaam, “Akai musiti' gumagaya' ri Aki Kapuuno' am sala' ka ulun. ³⁰I Jisus ondo' pinatoi min ra salip i, binayag noyo saguli' intor ra kapatayan ri Aki Kapuuno', ondo' sambaan ru kinamatuaan takali. ³¹Pinainsawat lo ri Aki Kapuuno' ra tampilon pamiris Nano, ioginio intok makakuasa', koson masuk ra Ting-

ganai am Mamamayag. Maa' raginio bulu ru Israil ti makatalikur intor ra tula nilo am maampun ilo. ³²Akai no sasi' ra ngaangai' raginio — akai am Ambiluo ri Aki Kapuuno' niak, ondo' pataakon ri Aki Kapuuno' ra ulun ondo' gumagaya' Riso.”

³³Pakaining ulun Majlis Ugama rali ra ragu ni, siminangit ilo toojo saboi masaga' ilo ra rasul rano ukumin ra potoyon. ³⁴Kaa' ralam Majlis Ugama no mokondo' sangulun tayar Parisi makainggalan ri Gamalil. Io sangulun mangingila' ra Ukum ri Musa' ondo' urumaton toojo ru ngaangai' ulun. Bigor io am panusub ra rasul rano paingkualon sangkinolor. ³⁵Bagu indagu io ra Majlis Ugama no, “Pabukat ku ulun Israil, karaa' min toojo atan baalon min ra ulun rano. ³⁶Ra gili mokoondo' sangulun inggalanin ri Tiudas ondo' mi-giangku ra io tingganai maatang. Mokoondo' olo-olo' apat ngaatus ngaulun minaya' riso, kaa' pinatoi io am ngaangai' maamaya' nali nantutuliar, am kandoi nali pana napuso. ³⁷Kalupus raginio, paat panguntaban ra ulun, mokoondo' poyo sangulun, io no i Judas intor ra Galilia. Nangkinibit io ra masuang ulun minaya' riso. Kaa' io niak pinatoi am ngaangai' maamaya' nali nantutuliar bo. ³⁸Nga raginio, pisonon takamin ra pai' kau pambaal ra atan-atan ra ulun rano. Paugaron ilo ak, nga amun atangon am atan ondo' baalon nilai intor ra ulun ayuk, maaru' mapuso ra tauli no. ³⁹Kaa' amun ondo' baalon nilono intor ri Aki

Kapuuno', kalo maala min ilo. Ati lair i Aki Kapuuno' galama' anggalon min."

Am pison ri Gamalil iniou ru Majlis Ugama. ⁴⁰Piawo' nilo saguli' rasul rano, bagu palapasi' am inggalari' ilo manabit ra inggalan ri Jisus. Bagu pinalabus ilo. ⁴¹Naansukan rasul rano ra ilo miningkual ra Majlis Ugama, nga ilo ti kinara' noyo ri Aki Kapuuno' maaya' imboloon nga ra inggalan ri Jisus. ⁴²Moonong orou, giu' ra Baloi Tuhan kaapoam baloi ru ulun niak, kalo linangaan nilo mangila' am mampabala' ra Tanou Moonsoi, ra i Jisus noyo Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'.

Tulu' ngaulun mangingindangan ra rasul

6 Paat ragili niayuk siminuang ulun ondo' mangintopot ri Jisus i, am nansasangor bagu ulun Jaudi ondo' mindagu ra ragu Junani am ondo' mindagu ra ragu Ibrani. Ilo ondo' mindagu ra ragu Junani ti nanguu' ra bokon rali ra napuor nilo ti linilianan ra kalo aniin ra ruit moonong orou. ²Nga ragini am timungo' bo ru mopor am ruo ngaulun rasul rali ngaangai' ulun ondo' minaya' risilo i am indagu, "Kalo moonsoi amun langgain mai mampasaboi ra Tanou Moonsoi ri Aki Kapuuno' koson mampaugar ra kandoi pantayaran ra ruit ti. ³Nga raginio, aruo' min tulu' ngaulun ondo' mangatanda', kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' am ma-

pintar, ginio ra makapalit ilo bo ramon mambaal ra kandoi ti. ⁴Ginio nga ra akai matasu' bagu makiasi' am mampasaboi ak ra tanou intor ri Aki Kapuuno'."

⁵Ngaangai' ru ulun rali pana nangiou ra rinagu ru rasul rali, am aruo' nilo i Stipanus, sangulun ondo' mapiot pangintapatan nano am niak kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', am poyo i Pili-pus, i Porokus, i Nikanor, i Timon, i Parminas, i Nikolaus intor ra Antiokia, ondo' ragili minaya' ra ugama Jaudi, kabalu' pana io sala' ka bulu Jaudi. ⁶Bagu tulu' ngaulun rati pinauma' bo ra rasul rati, am pabantaa' nilo kalindu' nilai risilo koson makitaak ra barakat intor ri Aki Kapuuno'.

⁷Am Tanou Moonsoi ri Aki Kapuuno' nakatabual poyo am giu' ra Jirusalim i pana, riminuang poyo bagu ondo' mangintopot ri Jisus. Am koson niayuk ra masuang poyo imam Jaudi ondo' nangintopot.

I Stipanus rinakop

⁸I Stipanus binarakat toojo ri Aki Kapuuno' am makakuasa', saboi makapambaal ra kaimuagan am tatandu' ra ulun masuang. ⁹Kaa' mokoondo' niak kuukula' ngaulun manggal riso. Ilo no intor ra baloi sambayanan ondo' sabiton ra 'Pasisimpungan ru Ulun Pinalabus'.¹ Ilo ti am ulun Jaudi intor ra Kirini am Alikсандria, am poyo intor ra Kilikia am niayuk Asia. Ilo ngaangai' ti nakimansangor ri Stipanus. ¹⁰Nga Ambiluo

¹ Ulun Pinalabus: Ilo ti ragili ulipon, kaa' pinalabus ilo

ri Aki Kapuuno' nangani' ri Stipanus ra kapintaran manaam, ginio ra kalo bo makaanggal ilo riso. ¹¹Anii' nilo kuukula' ngaulun ra ruit koson ilo ti mongoi bo pambala' ra ulun masuang rano ra, "Nokorongog akai ra ulun no nagasab ra nabi' Musa' am niak i Aki Kapuuno'!" ¹²Nanusuk ilo niak ra ulun masuang, tingganai ru ulun Jaudi am poyo mangingila' ra Ukum ri Musa', saboi ongoyon nilo rokopo' i Stipanus koson bisaraan giu' ra Majelis Ugama. ¹³Bagu susubo' nilo sasi' ondo' maabau-abau rali mindagu koson raginio, "Ulun ti masalok magasab ra Baloi Tuhan am susuban ri Aki Kapuuno' ondo' binatang ralaalom Ukum ri Musa'. ¹⁴Nga no-

korongog akai ra io minindagu ra i Jisus intor ra Najarit i mampalunsai ra Baloi Tuhan ti am ngaangai' kaulayan ondo' nangilaan ri Musa' ritakau i kulawon no!" ¹⁵Am nonontong bo ngaangai' ulun ondo' minongoi ra Majelis Ugama i ri Stipanus. Am kakito nilo ra bulos nali pana koson ra masundu.

Ragu ri Stipanus

7 Pangkuot Tingganai maayo imam Jaudi i ri Stipanus, "Motopot kia ginio?"

²Taam i Stipanus, "Pabukat ku ngaangai'! Rongogo' min gitio! I Aki Kapuuno' nampakito ra kaulayan Nano ra kinamatuaan takau i Abraam paat ra io lakat ak poyo

Santayaran ru Majelis Ugama (6.12)

minayan giu' ra pagun Misopotamia, ra kalo poyo minanding ra pagun Aran. ³Indagu i Aki Kapuuno' riso, 'Iruani' pagun ragitio am ngaangai' pongkotob am pabukat muno, am ongoi ra rondo' pagun ondo' patuluon Kurirun.' ⁴Kalupus ragitio iruani' bagu ri Abraam pagun Kasdim am ayan ra Aran. Patoi ama' nali, am panusub bo i Aki Kapuuno' riso manding intor ra giu' i mongoi ra pagun ondo' ayanan min ra raino ti. ⁵Paat ra gili kalo nangani' i Aki Kapuuno' riso ra sampila' tana' pana intor ra pagun ti koson ra io tatangan. Kaa' namantu' i Aki Kapuuno' ra taakin no ginio ri Abraam am ngaangai' papag nano. Kaa' paat ragili i Abraam ti kolondo' anak. ⁶Kaa' indagu i Aki Kapuuno' riso, 'Papag muno mayan ra pagun ru ulun bokon, uliponon am imboloon ilo saboi apat ngaatus ngambilor buoi no. ⁷Kaa' ukumon Ku bulu ondo' mangulipon risilo am bagu makaingkual ilo intor ra pagun no am bagu makasamba' ilo raki' ra intok ragitio.' ⁸Nangani' niak i Aki Kapuuno' ri Abraam ra kaulayan ru sunat koson rondo' tatandu' ru bantu' i. Bagu sunati' ri Abraam anak nali i Isak ra io makaumur saminggu' ak poyo; am sunati' bo ri Isak anak nali i Jakub am poyo sunati' bo ri Jakub anak no ra ungkuyon ondo' mopor am ruo ngaulun; ilo i am kinamatuaan ru bulu takau.

⁹Kaa' nangusolon bagu kinamatuaan ru bulu takali ri Jusup i. Gi-

nio ra talano' nilo io ra pagun Misir koson saukon ra ulipon. Kaa' inindangan io ri Aki Kapuuno', ¹⁰am pinalabus intor ra ngaangai' kapaganan. Paat io minongoi uma' ra raja' Misir i, ondo' sabiton ra Piraun,^m inanian io ri Aki Kapuuno' ra paliso moonsoi am kapintaran saboi raja' i nampasauk riso ra gabenor pagun raginio am magagalung ra istana. ¹¹Bagu mokoondo' bitilan giu' ra ngaangai' pagun Misir am Kanaan ondo' nangkinibit ra ngaangai' ulun makakapaganan. Am kinamatuaan takali pana kalo nakauyum ra akanon. ¹²Paat i Jakub naala' ra mokoondo' akanon giu' ra Misir, poongoyo' no anak no rali, kinamatuaan takau ra giu' i. Ginio am kainsaa' nilo ak poyo pakajanjang ra pagun i. ¹³Ongoi ilo ra kainduo i, pambala' bo i Jusup ra pongkotob no rali ra io no i Jusup. Paat ra gili bagu nakatutun raja' Misir ra pinongkotob ri Jusup am bulu nali. ¹⁴Ginio ra pambilin i Jusup ra ama' nali i Jakub, mabaya' ra ngaangai' pabukat nano koson manding ra pagun Misir. Ilo ti makasuang tulu' ngoopor am limo ngaulun ringai'. ¹⁵Bagu banding i Jakub ra pagun Misir am giu' i ak bo pinatayan nali am niayuk kinamatuaan takali ra bokon i poyo. ¹⁶Kaa' bangkai nilo rali inibit muli' ra Kanaan ra libung Sikim am linobong ra kalabangan ondo' binali ri Abraam ra ruit pirok intor ra bulu ru Imor giu' ra Sikim.

¹⁷Paat maar masuku' kaukapan ru bantu' ri Aki Kapuuno' ri

^m Ila' kamus.

Abraam, bulu takau giu' ra Misir i siminuang poyo. ¹⁸ Am mokoondo' poyo sangulun raja' bagu namarinta ra pagun Misir ondo' kalo nakatutun ri Jusup. ¹⁹ Namparuung raja' no ra bulu takau am niak mapuka' ra kinamatuaan takali. Am poyo jinajalan ilo mampalisar ra lalagang nilo saboi matoi. ²⁰ Paat ra gili i Musa' inanak. Io am maindon toojo. Inalungan io buoi ru talu ngambulan ru matuo nali. ²¹ Am paat io pinalisar i, mokoondo' anak ruandu' raja' Misir nakatum riso, bagu alungi' no io koson ra anak nano galama'. ²² Ilaa' io ra ngaangai' kapandayan ru ulun Misir am kasauk io ra sangulun mapintar, koson matanda' toojo ragu am baalon nano.

²³ Nakaumur i Musa' apat ngoopor ngambilor, makaguang io mongoi bujak ra bulu nali, ulun Israil. ²⁴ Pakakito io ra sangulun intor ra bulu nano linalamba' ru sangulun Misir. Bagu ongoyo' no indangano' am potoyo' no ulun Misir i. (²⁵ Pangkaraan nali, maa-ru' bulu nati makatutun ra io inalap ri Aki Kapuuno' koson mangindangan mampalabus risilo. Kaa' kalo nakatutun ilo.) ²⁶ Io sua-bon, pakakito io ra ruo ngaulun Israil nansangor am kinami' no ilo sawayo'. Kon no risilo, 'Akau ti mabukat. Kua malaat kau ra rondo' am bokon?' ²⁷ Kaa' indagu ulun ondo' nampalamba' ra rangan nali, 'Osoi guat nanusub rirun masuk ra tingganai am akim mai? ²⁸ Mamatoi kou po kia raki' koson ra okou namatoi ra ulun Misir ra mai' i?' ²⁹ Pakaining i Mu-

sa' ra ragu ru ulun i, pagiru' io intor ra Misir am ayan ra pagun Midian. Buoi ra giu' i, nokoowot io ra ruo ngaulun anak unguyon.

³⁰ Kalupus apat ngoopor ngambilor, pusat sangulun masundu ra pinaguluan ri Musa' ralalom bulungkut ondo' bibilak giu' ra intok masiluk, mamar ra Gunung Sinai. ³¹ Nangimuag i Musa' nakakito raginio, am inggaari' no bulungkut i koson magilong toojo. Pakasuku' ra giu' i, kaining no bagu bolos ru Tuhan minindagu, ³² 'Aku ti i Aki Kapuuno' ondo' sambaan ru kinamatuaan min rali, i Abraam, i Isak am i Jakub.' Ginio ra nonontol i Musa' am kalo bo makakau' magilong. ³³ Am indagu poyo i Aki Kapuuno', 'Paguso' kasut muno, nga binigaran muno matulai toojo. ³⁴ Nakatutun Aku noyo toojo ra kaimboloon am kapaganan ru bulu Ku giu' ra Misir. Am niayuk nakaining Aku ra ilo naguros. Ginio ra raino masaga' Aku mongoi pampalabus risilo. Ibok no! Poongoyon tokou ra pagun Misir.'

³⁵ I Musa' kalo iniou ru ulun Israil rali. Ginio ra minindagu ilo, 'Osoi guat nanusub rirun masuk ra tingganai am akim mai?' Kaa' io no sinusub ri Aki Kapuuno' nasauk ra tingganai am mamamayang, mabaya' ra indangan ru masundu ondo' nakito no ra bulungkut bibilak i. ³⁶ Io ti noyo ondo' nagibit ra bulu Israil miningkual intor ra Misir nabaya' ra kuukula' kaimuagan sinauk no giu' ra Raat Malia' am poyo giu' ra intok masiluk saboi apat ngoo-

por ngambilor buoi. ³⁷ Am i Musa' ti noyo minindagu ra bulu Israil ra, 'Manusub poyo i Aki Kapuuno' ra sangulun nabi' intor ra bulu min galama', koson niak ra lo nanusub raki'.ⁿ ³⁸ Am i Musa' ti noyo ondo' nangkinibit ra bulu Israil timinimung giu' ra intok masiluk. Ginio ra soroi io ra giu' i nabaya' ra kinamatuaan takali am masundu ondo' makimansunur ri Musa' giu' ra Gunung Sinai. Io no ondo' inanian ri Aki Kapuuno' ra tanou ondo' manaak ra kaayagan koson posoboyon ritakau.

³⁹ Kaa' kinamatuaan takali kalo nangiou ilo riso. Atan nai ra inim-payan nilo io am masaga' ilo sumaguli' ra Misir. ⁴⁰ Kalupus ragili indagu ilo ri Arun, 'Baali' akai ra kuukula' sinungkalalalaing ondo' pasiguluon takau mugar. Nga i Musa' ondo' nagibit ritakau mingkual intor ra Misir, tawa atan bo nasauk riso no!' ⁴¹ Pambaal ilo ra rondo' sinungkalalalaing koson ra sapi' ungkuyon am pangani' ra taak ra binaal nilo raginio. Am pambaal ilo poyo ra bunsag maayo koson mangurumat ra ondo' binaal nilo galama' ti. ⁴² Ginio ra iruani' ilo ri Aki Kapuuno' am polosoo' No ilo sumamba ra butitin. Koson noyo ondo' binatang ra Kitab ru Nabi' rali,

'Alii bagu ramuyun, ulun
Israil! Pai' ru sinimbalui
min ginio Raki',
kabalu' pana apat
ngoopor ngambilor buoi
min giu' ra intok masiluk.

⁴³ Kim ru sinungkalalalaing ininggalanan ra Molok ondo' ibibiton min ayuk, mabaya' poyo ra tuhan min ra butitin, inggalanin ra Ripan; ginio ngaangai' ondo' binaal min galama' am sambaa'.

Nga raginio patirin takamin giu' ra pagun Babil.'

⁴⁴ Kinamatuaan takali mokoondo' ra Kim Sambayanan ondo' nababaya' risilo giu' ra intok masiluk. Kim no binaal maya' ra nanusuban ri Aki Kapuuno' ri Musa', sumugut ra ondo' nanuluan No riso i. ⁴⁵ Kalupus ragili kinamatuaan takali nangapu ra Kim ti am inibit nilo paat ra ilo minaya' ri Josua minongoi pampagaau ra pagun takau ti. Ioginio paat i Aki Kapuuno' nampagiru' ra bulu ru bokon ondo' nongompong risilo. Kim i siminoroi ra giu' i saboi ra paat ru raja' Daut. ⁴⁶ I Daut nampakatasu' ra guang ri Aki Kapuuno'. Ginio ra kitaako' no koson mambaal ra rondo' baloi ri Aki Kapuuno' ondo' sambaan ri Jakub.^o ⁴⁷ Kaa' i Salomo bo tupo ondo' nakapambaal raginio.

⁴⁸ Kaa' i Aki Kapuuno' Ondo' Masawat Kaga' kalo mayan ralam baloi ondo' baalon ru ulun, nga kon noyo ru Kitab ru Nabi' rali:

⁴⁹ 'Limbowon no takhta Ku,
am tana' ti kinjangan Ku.
Atan kia ra baloi maalap
min kabaal koson Raki'?
Ati guat inayanan Ku?

ⁿ koson niak ra lo nanusub raki'; kaapoam koson aku. naskah nakalar: bulu Israil.

^o Aki Kapuuno' ondo' sambaan ri Jakub, Kuukula'

⁵⁰ Sala' ka kia Aku nambaal ra ngaangai' ti?' Ginio noyo ragu ri Aki Kapuuno'.

⁵¹ Mapara' bo kotog ru guang min! Mapara' pagon minno mangkironogog ra bala' ri Aki Kapuuno'! Naganda' kau ra kinamatuaan min rali, masalok manggal kau ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'! ⁵² Mokoondo' kia sangulun nabi' pana ondo' kalo inimbolo' ru kinamatuaan min rali? Am pinatoi nilo poyo ulun sinusub ri Aki Kapuuno' rali ondo' ragili nambala' ra ratangan ru Ulipon Nano ra motopot i. Io no ondo' pinataak min ra pantula' No rali am pinatoi min. ⁵³ Am akau no niayuk nakaapu ra susuban ri Aki Kapuuno' ondo' pinataak ru masundu rali ramuyun, kaa' kalo nai sinugut min!"

I Stipanus binobol ra batu saboi minatoi

⁵⁴ Pakaining ak ulun Majlis Ugama ondo' rinagu ri Stipanus, malasus' bo toojo guang nilo ma-baya' ra kinuritot ru ripon. ⁵⁵ Kaa' i Stipanus ondo' inikang ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' nantingaa' ra limbowon. Bagu kakito no katulayan ri Aki Kapuuno' am i Jisus minigor ra intok makakua-sa' ra tampilon pamiris ri Aki Kapuuno'. ⁵⁶ Am indagu io, "Ilai', nakito ku suruga' no naukab am Anak ru Ulun minigor ra tampilon pamiris ri Aki Kapuuno'!"

⁵⁷ Kaa' silongo' nilo talingo nilai ra kalindu' liliwa' gogolok, am gabuo' nilo i Stipanus. ⁵⁸ Bagu ra-

laato' nilo io miningkual ra bandar i am bobolon io ra batu saboi matoi. Sasi' rali napabanta' ra bayang maawar nilo ra tuma' ru kalayam ru sangulun tuu'-bagu makainggalan ri Saulus. ⁵⁹ Paat ilo nomomobol i, pakiasi' i Stipanus, kon no, "Tuhan Jisus, apuo' noyo ambiluo kutu!" ⁶⁰ Bagu igulatur io am pompogolok poyo ra mosongou, "Tuhan, pai' polosoo' tula ti sumaboi risilo!" Paat ragili niak i Stipanus minatoi.

8 Am i Saulus niayuk nangiou ra namatayan ri Stipanus.

Nangimbolo' i Saulus ra pasisimpungan ulun Kristian

Orou ragili niak pasisimpungan ulun Kristian ra Jirusalim inimbolo' ra maaja'. Am ngaangai' ulun nangintopot nantutuliar pagiru' ra Judia am niayuk Samaria, kaa' rasul rali ak kalo. ² Mokoondo' kuukula' ngaulun ondo' sumugut toojo ri Aki Kapuuno' nompobong ra bangkai ri Stipanus, am tangii' nilo bo io.

³ Kaa' i Saulus mangkinam mamuso risilo. Ginio ra mongoi io ra baloi nilai am ralaaton no ulun nangintopot rali am pasubolon no ilo ra lamin pangaputan.

Tanou Moonsoi pinasaboi giu' ra Samaria

⁴ Ulun nangintopot rali ondo' nantutuliar minongoi ra ati ak intok am nampasaboi ilo ra Tanou Moonsoi ra ati ak kasukuan nilo. ⁵ Am i Pilipus niayuk minongoi ra pekan maatang ra Samaria' am

^p pekan maatang ra Samaria; Kuukula' naskah mokoondo': pekan.

pampatanou ra ulun rali ondo' minayan ra giu' i ra i Jisus no Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'. ⁶Paat ulun rali nokorongog ra rinagu ri Pilipus am nakakito ra kaimuagan binaal no, nampaguang ilo toojo raginio. ⁷Nga masuang riwato ondo' siminubol ra ulun miningkual intor risilo liliwa' gumogolok am masuang niayuk ulun kalo makalulu' am kimpo' nababas. ⁸Ginio ra nakaansuk tojojo ulun ru kota Samaria i.

⁹Giu' no mokoondo' niak sangulun unguayon makainggalan ri Simon. Am nabuoi noyo io nambaal ra ulun Samaria rali mangaliangan koson magilong ra baal kaimuagan nali. Io rokon sangulun mapandai mangingilong, ¹⁰am ngaangai' ondo' minayan ra kota i pana siminugut riso. Kon nilo, "Io ti makakuasa' intor ri Aki Kapuuno' ondo' kauligan ra 'Kuasa' Maayo'." ¹¹Ginio ra rongogon nilo io, nga nabuoi noyo kapandayan nali namunduk ra guang nilai. ¹²Kaa' nangintopot ilo ra bala' ri Pilipus, ioginio Tanou Moonsoi intor ra Pamarintaan ri Aki Kapuuno' am i Jisus Kristus, am riniu' ilo, unguayon am niak ruandu'. ¹³Am i Simon galama' pana nangintopot ra Tanou raginio. Kariu' io raiti am baya' io ak bo ri Pilipus, am nangimuag io nakakito ra tatandu' am kaimuagan ondo' binaal ri Pilipus.

¹⁴Kaining bo rasul ru Jirusalim rali ra ulun Samaria nangapu ra Tanou Moonsoi, susubo' nilo bo i

Pitrus am i Juanis minongoi ra giu' i. ¹⁵Pakasaboi ilo ak ra giu' i, nakiasi' ilo koson ra ulun nangintopot rali makaalap ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ¹⁶Nga kolondo' ra sangulun intor risilo i nokoowot raginio. Ilo ti riniu' ak poyo mansail ra inggalan ri Jisus. ¹⁷Ginio ra pabantaa' bo ri Pitrus am i Juanis kalindu' nilai ra ulun rali, am ilo pana nokoowot ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'.

¹⁸I Simon nakakito ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' pinataakan ra ulun rali paat rasul rali napabantaa' ra kalindu' nilai ra ulun i. Nga raginio pagibit io ra ruit ri Pitrus am i Juanis, ¹⁹am indagu, "Pataako' raki' niayuk kuasa' ragini, koson amun pabantaan ku kalindu' kutu ra osoi ak pana, ulun no mokoowot ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'."

²⁰Kaa' taam i Pitrus, "Mausung kou mabaya' ra ruit muno, nga indoson mu kia ra maalap mu kabali taak ri Aki Kapuuno'! ²¹Kolondo' tayar mu ralalom kandoi mai, nga guang muno kalo motopot ra pagilangan ri Aki Kapuuno'. ²²Talikul kono ak ra paliso malaat muno, am pakiasi' no ra Tuhan koson pangkaraan mu ra malaat no ampunon no! ²³Nga nakapandai aku ra guang muno mapanu' ra solon am lakat kou ak poyo kinuasa' ru tula."

²⁴Indagu i Simon ri Pitrus am i Juanis, "Indangano' min aku makiasi' ri Aki Kapuuno' koson kalo matiu' aku ra atan ak ondo' rinagu min ra raitii' ni."

²⁵ Kopongo ilo nangani' ra sasi' am nampatanou ra bala' ru Tuhan, i Pitrus am i Juanis siminaguli' ra Jirusalim. Am ralalom pangkiralanan nilai nampasaboi ilo ra Tanou Moonsoi ti ra ati ak pekan ru ulun Samaria.

I Pilipus am sangulun pegawai intor ra Itiopia

²⁶ Mokoondo' sangulun masundu ru Tuhan minindagu ri Pilipus, "Tampas no am ongoi ra tampilon ra rabugus,⁴ giu' ra ralan Jirusalim ondo' mongoi ra Casa." (Ralan i kalo bo bayain.)⁵ ²⁷ Ginio ra tampas bo i Pilipus am ugar io. Am giu' ra tanga' ru ralan i mokoondo' sangulun pegawai Itiopia ondo' mangkiralan muli' ra pagun nali. Io ti pegawai ondo' magalung ra ngaangai' arata' ri Kandaki, ratu' ru pagun Itiopia. ²⁸ Pegawai i minongoi sambayang giu' ra Jirusalim, am raino mangkiralan muli'. Nanturung io ra sinakayan nali liliwa' mambasa' ra kitab Nabi' Jisaya. ²⁹ Bagu indagu Ambiluo ri Aki Kapuuno' no ri Pilipus, "Inggaari' sinakayan nano." ³⁰ Bagu pasimbul i Pilipus am inggaari' no sinakayan i am korongog no ulun no nambasa' ra kitab Nabi' Jisaya. Pangkuot i Pilipus riso, "Mangarati' kou kia ra binasa' muno?"

³¹ Taam ulun ragitio, "Atan kulaan aku mangarati' amun kolondo' ulun mapaintutun raki'?" Am kimaiti' no i Pilipus siminakoi, bagu pagumbir ilo nanturung. ³² Am ondo' binasa' nali, ioginio:

"Koson Io ra domba ondo' potoyon;
am koson ra anak domba mongkoror paat lamparin ra bulu;
koson niak Riso, kalo minindagu Io.

³³ Tinauyu' Io am inakim Io ra kalo motopot.
Bayag Nano napuso ra tana' ti,
bagu kolondo' sangulun pana makapantunung ra papag Nano."

³⁴ Indagu pegawai no ri Pilipus, "Balai' aku, osoi kia kon ru nabi' i? Io kia galama' kaapoam ulun ru bokon?" ³⁵ Intor ra binatang ru nabi' raginii pambala' i Pilipus ra Tanou Moonsoi intor ri Jisus. ³⁶ Paat ra ilo nanunggul ra pangkiralanan nilai, pakasuku' ilo ra intok makatimug. Bagu indagu pegawai no, "Ilai', giti makatimug. Atan poyo manginga' raki' ra aku riwon?" [³⁷ Indagu i Pilipus, "Mariu' tokou amun mangintopot kou toojo." Taam io, "Mangintopot aku ra i Jisus Kristus i noyo Anak ri Aki Kapuuno'."]⁵

³⁸ Panusub pegawai no mam-pauog ra sinakayan nano. Pakauog ak tuun ilo karuo, am tapung ra timug bagu riwo' io ri Pilipus. ³⁹ Pakaasak ilo, bagu ibito' i Pilipus ru Ambiluo ru Tuhan intor ra giu' i. Kalo bo nakito io ru pegawai i, bagu tungguli' pangkiralanan nilo nabaya' ra kaansukan. ⁴⁰ Am i Pilipus pana mokoondo' noyo giu' ra Asdod.

⁴ tampilon ra rabugus, kaapoam paat ra tanga' ru orou

⁵ Ayat ragitio kolondo' ra kuukula' naskah nakalar.

⁵ Ralan i kalo bo bayain, kaapoam: masiluk

Ongoi io ra ngaangai' intok ru libung ragitio am mampatanou ra Tanou Moonsoi intor ri Jisus saboi nakasuku' io ra Kaisaria.

Mangintopot i Saulus ri Jisus

(Rin. 22.6–16, 26.12–18)

9 Liliwa' ragili i Saulus nampagaai poyo ra kalaatan nano koson mamatoi ra ulun ondo' nangintopot ra Tuhan rali. Ginio ra ongoi io tuum ra Tingganai maayo imam Jaudi ² am nakitaak ra surat kuasa' koson patalangan ra tingganai ru baloi sambayanan ru ulun Jaudi rali giu' ra Damsik. Koson ragino, amun makatum io ra maamaya' ru Tuhan rali, unguyon kaapoam ruandu', rokopon no am ibiton ilo ra Jirusalim.

³ Ralalom pangkiralanan no ongoi ra Damsik, paat io maar makasuku' ra giu' i, pulusat silau intor ra limbowon liminiput riso.

⁴ Pakalaub io ra tana' am korongog no bolos minindagu riso, "Saulus, Saulus! Kua kia imboloo' mu Aku?"

⁵ Pangkuot bo i Saulus, "Osoi guat okou?"

Taam bolos i, "I Jisus Aku, ondo' imboloon mu. ⁶ Kaa' raino sukal am ongoi ra Damsik no. Giu' no balain tokou atan ondo' musiti' baalon muno."

⁷ Ulun ondo' minaya' ri Saulus rali pana nakauog am nokopongkoror. Nakaining ilo toojo ra bolos i, kaa' kolondo' nakito nilo. ⁸ Sukal i Saulus am singlarato' no matonali, kaa' kalo nakakito io bagu. Ginio ra indangano' io ak bo kita-

ngo' mongoi ra Damsik. ⁹ Nataluan buoi no io noolou, am buoi ragili kalo nangakan am nangingum io.

¹⁰ Giu' ra Damsik i mokoondo' sangulun maamaya' ri Jisus makainggalan ri Ananias. Am ralamondo' pagilangan nakakito io ra Tuhan nampiau riso, kon No, "Ananias!"

Taam i Ananias, "Iou Tuhan, giti aku".

¹¹ Indagu Tuhan i riso, "Tampas no am baya' ra ralan ondo' inggalanin ra Ralan Mabanis, am ongoi ra baloi ri Judas koson mangkuot ra sangulun unguyon ondo' makainggalan ri Saulus intor ra bandar Tarsus. Paat ra raino niayuk makiasi' io, ¹² am ralalomondo' pagilangan pakakito io sangulun unguyon makainggalan ri Ananias tumuum riso. Pabantaa' no kalindu' nano riso koson makakito io saguli'."

¹³ Kaa' taam i Ananias, "Tuhan, nokorongog aku no intor ra ulun masuang ra kalaatan ondo' binaal ru ulun ti ra ulun Mu rano giu' ra Jirusalim. ¹⁴ Rinatangan no ra Damsik ti pana am mokoondo' io ra surat pangiawan intor ra tingganai imam Jaudi rali koson mamparakop ra ngaangai' ulun ondo' sumamba Rirun."

¹⁵ Kaa' indagu Tuhan no riso, "Ugar no, nga io pinili' ku mangandoi Raki', koson mampasaboi ra tanou intor raki' ra ngaangai' bulu ondo' sala' ka Jaudi am raja' rano am niak ulun Israil rano. ¹⁶ Am Aku galama' manulu' riso ra suang ru kapaganan ondo' mau-ma' no nga Aku."

¹⁷ Am ongoi niak i Ananias ra baloi i am pabantaa' no kalindu' no ri Saulus. Indagu io, "Saulus, pabukat ku, i Tuhan Jisus ondo' nakito mu ra tanga' ru ralan paat okou minongoi ragiti, nanusub raki' muma' rirun koson makakito kou saguli' am mokoowot ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'." ¹⁸ Paat ragili niak mokoondo' koson ra sisi' ru papait naratu' intor ra mato ri Saulus am makakito io bo saguli'. Ginio ra sukal am riwo' io. ¹⁹ Pakaakan io ak ragili, maikang io bo saguli'.

Nangila' i Saulus giu' ra Damsik

Minayan i Saulus ra ulun nangintopot rali ra kuukula' ngoorou giu' ra Damsik. ²⁰ Minongoi io ra ngaangai' baloi sambayanan ra giu' i am timinalimpun mampatanou ra i Jisus i noyo Anak ri Aki Kapuuno'.

²¹ Ngaangai' ulun ondo' noko-rongog i nangimuag ri Saulus. Nangindagu ilo, "Sala' ka kia io no ondo' giu' ra Jirusalim i namatoi ra ulun ondo' sumamba ri Jisus? Am minatong io ragiti pana koson mamparakop am magibit risilo ra tingganai imam Jaudi rali?"

²² Kaa' mulu' poyo ikang ru bala' ri Saulus i. Atan ondo' pinabala' nali ra i Jisus noyo Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' mintutun toojo, saboi ulun Jaudi ondo' minayan ra Damsik rali kalo bo makataam riso.

²³ Kuukula' ngoorou ragili, ulun Jaudi rali nangatang mamatoi ri Saulus. ²⁴ Kaa' napandayan ri Sau-

lus nangatangan nilo raginio. Orou-rondom nagawang ilo subalan ru bandar i koson mamatoi riso. ²⁵ Kaa' sarandaman ragili, pinasuang i Saulus ra bakul maayo am pinatuun io ru maamaya' rali intor ra rondo' gigimpalan ru tembok i.

I Saulus giu' ra Jirusalim

²⁶ Ongoi i Saulus ra Jirusalim am kuminam io sumimpung ra maamaya' ri Jisus rali. Kaa' nalaa' ilo riso, nga kalo nangintopot ilo ra i Saulus totopot nasauk ra maamaya' ri Jisus. ²⁷ Kaa' inindangan io ri Barnabas ondo' nagibit riso paumaa' ra rasul rali. Tunungo' ri Barnabas risilo atan kulaan i Saulus nakakito ra Tuhan ra tanga' ru ralan am atan kulaan Tuhan minindagu riso. Am nambala' io niak ra atan kulaan i Saulus makakau' toojo nampasaboi ra Tanou Moonsoi intor ri Jisus giu' ra Damsik. ²⁸ Bagu minayan i Saulus risilo, am makakau' io mangila' ra ati ak giu' ra Jirusalim mansail ra inggalan ru Tuhan. ²⁹ Am nakimantaam io niayuk ra ulun Jaudi ondo' mindagu ra ragu Junani rali, am nangkinam ilo poyo mamatoi riso. ³⁰ Bagu napandayan ru ulun nangintopot rali ra baal raginio, ibito' nilo i Saulus giu' ra Kaisaria am atari' nilo io poyo ra Tarsus.

³¹ Intor raginio ngaangai' pasimpungan ulun Kristian ra Judia, Galilia am Samaria kolondo' bo kapaganan. Nagurumat ilo ri Aki Kapuuno' am nabaya' ra indangan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' siminuang am maikang pangintapatan nilo.

I Paulus pinatuun ralom bakul maayo (9.25)

I Pitrus giu' ra Lida am Jopi

³² Kalupus ragili ugar bo i Pitrus ra ati ak intok. Am ralom pangkiralanan nali minongoi io pagilong ra ulun ri Aki Kapuuno' ra bandar Lida. ³³ Giu' i nakatum io ra sangulun ungkuyon makainggalan ri Inias, ondo' kalo makalulu' am lumuya' ak ra kaalangan nali buoi balu' ngambilor noyo. ³⁴ Indagu i Pitrus riso, "Inias, i Jisus Kristus mamabas rirun. Sukal no am ruluno' kaalangan muno." Am paat ragili niak siminukal i Inias. ³⁵ Ginio ra ngaangai' ulun ondo' minayan ra Lida am Saron nakakito ra atan nasauk ri Inias, am ilo ti pana nangintopot bo ra Tuhan.

³⁶ Giu' ra Jopi mokoondo' poyo sangulun ruandu' makainggalan

ri Tabita. Nangintopot io ri Jisus. (Inggalan nano ralom ragu Junani am i Dorkas ondo' makaarati' "Tambang.") Masalok moonsoi baalon nano am mangindangan io niayuk ra ulun kunsikang. ³⁷ Paat ragili narualan io am pupus i minatoi io bo. Kopongo ak bangkai nali riniu', palangano' nilo ra rondo' lamin rasawat ru baloi i. ³⁸ Jopi ti kalo maalur intor ra Lida. Paat ulun nangintopot ri Jisus intor ra Jopi nokorongog ra i Pitrus soroi ra Lida, pambilin ilo ra ruo ngaulun intor risilo mongoi ri Pitrus. Mambala' ilo riso, kon nilai, "Ribaki' noyo am ratong ra Jopi." ³⁹ Tampos i Pitrus am baya' risilo. Pakasuku' ra giu' i, ibito' io ra lamin ru rasawat i. Ngaangai' napuor rali liminimpu ri Pitrus lili-

wa' nantangi' am patalango' nilo bayang rali ondo' pinikit ri Dorkas i risilo ra io lakat ak poyo soroi. ⁴⁰Susubo' ilo ri Pitrus mingkual, bagu igulatur io am pakiasi'. Kopongo ragili inggari' no bangkai ri Dorkas ti am indagu, "Tabita, sukal no!" Singkarato' no mato nali, am paat io nakakito ri Pitrus, panturung io bagu. ⁴¹Guu-to' ri Pitrus longon nali am indangano' no bigor. Piawo' no bo ulun ondo' nangintopot rali am niayuk napuor rali, koson nampakito risilo ra naayag io poyo saguli'. ⁴²Tanou raginii nakatabual ra ngaangai' intok giu' ra Jopi, saboi masuang ulun nangintopot ra Tuhan. ⁴³Minayan i Pitrus ra kuukula' ngoorou poyo ra Jopi, giu' ra baloi ri Simon, io ti sangulun mambaal ra kuliamos intor ra kungkung ru maayag.

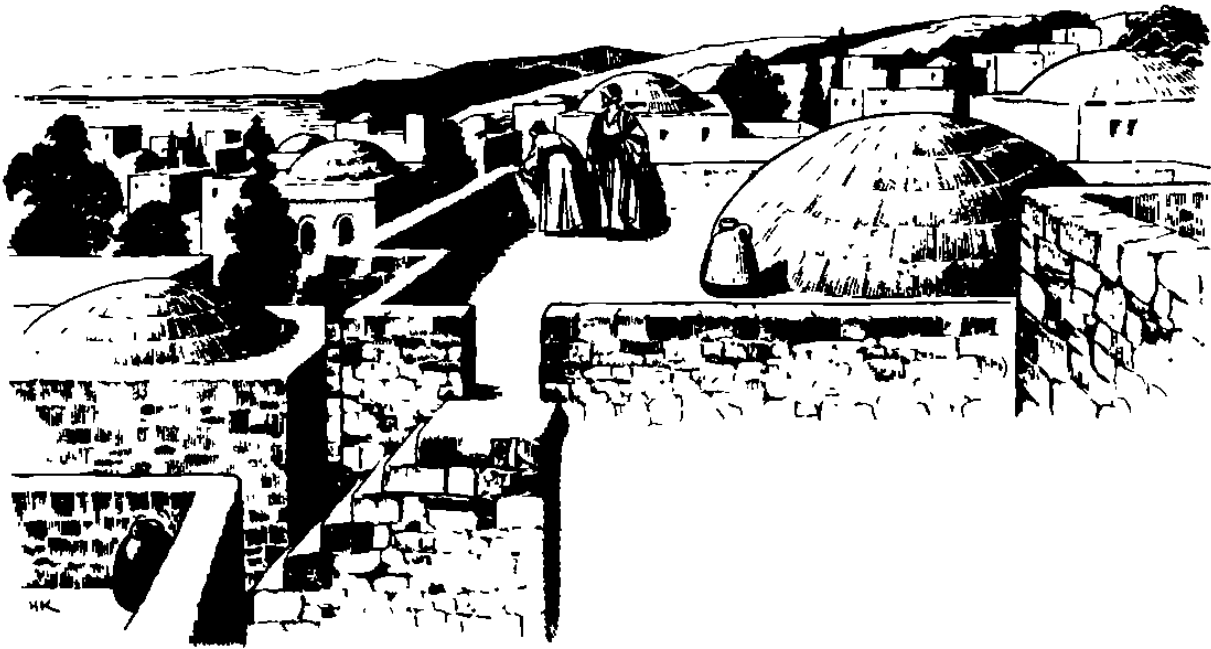
I Pitrus am i Konilius

10 Mokoondo' sangulun ungkuyon makainggalan ri Konilius minayan ra Kaisaria. Io ti tingganai ru tayar saujor Roma ondo' sabiton ra "Rejimen ru Itali." ²Io sangulun ondo' sumugut toojo ri Aki Kapuuno' am masalok ilo sambaloi sumamba ri Aki Kapuuno'. Am masuang indangan nano ra ulun Jaudi ondo' kunsikang am niak masalok makiasi' io ri Aki Kapuuno'. ³Paat rondo' orou, olo-olo' jam katalu ra mai', ralalom rondo' pagilangan nakakito io tojojo sangulun masundu ru Tuhan minatong riso am minindagu, "Konilius!"

⁴Nalaa' i Konilius am nonontong ra masundu indagu io, "Kua guat, Tuan?"

Taam masundu i, "Ngaangai' pakiasian am indangan muno ra ulun kunsikang i naapu noyo ri Aki Kapuuno' am tumaam io rirun. ⁵Raino panusub ra kuukula' ngaulun mu mongoi ra Jopi koson mampiau ra ulun ondo' makainggalan ri Simon Pitrus. ⁶Soroi io ra intok ru sangulun mambaal ra kuliamos intor ra kungkung ru maayag, ondo' minayan ra kiing ru raat. Io pana i Simon inggalan no." ⁷Pakaugar ak masundu ondo' minindagu riso i, piawo' no ruo ngaulun ulipon nali am sangulun saujor ondo' mangampin riso. Io poyo sangulun ondo' sumamba ri Aki Kapuuno'. ⁸Kapiau no raiti, bagu tunungo' ri Konilius risilo atan ondo' nasauk riso i am panusub risilo mongoi ra Jopi.

⁹Io suabon, paat katalu ngaulun ti lakat ak poyo mangkiralan am maar noyo nakasuku' ra Jopi, pagaloi i Pitrus ra rasawat ru baloi i am pakiasi' ra tanga' ru orou. ¹⁰Naitilan io bagu am matiakan io. Liliwa' maginaa ra akanon i, nakito no rondo' pagilangan. ¹¹Nakito no koson naukab limbowon am sampila' konoon mapila' pinatuun ra tana' ondo' nakatair ra kaapat-apat pisuk nano. ¹²Suang ru konoon i am nansalinut maayag mayan ra lantur ondo' makaapat kalayam, ondo' mamuntana' am niayuk susuit masigo. ¹³Mokoondo' poyo bolos naining no ondo' minindagu,

Baloi ra galing (10.9)

"Pitrus, sukal no! Panimbalui am akano'!"

¹⁴Taam i Pitrus, "Kalo, Tuhan! Kalo igondo' aku pangakan ra ondo' majamol sumugut ra kaulayan ru ugama."

¹⁵Kaa' naining poyo bolos i minindagu riso, "Pai' pangkara' ragnio malaat amun ru iniou noyo ri Aki Kapuuno'." ¹⁶Baal raginii intalu nasauk, bagu konoon am suang nali nakayang saguli' ra limbowon.

¹⁷Mangkakara' i Pitrus ra atan kinua' arati' ru pagilangan ni. Paat ragili niak ulun sinusub ri Konilius rali nakatum noyo ra baloi inayanan ri Simon am minigor ilo ra kulobon ru tembok. ¹⁸Nampiau ilo pangkuot, "Giti kia baloi inayanan ru ulun maikainggalan ri Simon Pitrus?"

¹⁹Paat i Pitrus lakat ak poyo maguyum ra arati' ru pagilangan

ni, indagu Ambiluo ri Aki Kapuuno' riso, "Pitrus, mookondo' talu ngaulun' maguyum rirun. ²⁰Tuun ra gana' no am pai' kalaa' maya' risilo, nga aku noyo nanusub risilo matong." ²¹Bagu tuun i Pitrus ra gana' i am indagu ra ulun rali, "Aku no ondo' uyumon min. Atan ongoyon min raiti?"

²²Taam ilo, "Tingganai Konilius nanusub ramon mongoi ragniti. Io ti sangulun moonsoi ondo' sumamba ri Aki Kapuuno' am niak ngaangai' ulun Jaudi mangu-rumat riso. Sangulun masundu ru Tuhan nanusub riso mompoo-ngo'i rirun ra baloi nano koson mangkirongog ra atan raguon muno." ²³Bagu kimaiti' ilo ri Pitrus mombolong ra inayanan nano buoi sorondom.

Io suabon, tamos i Pitrus am baya' risilo. Am mookondo' niayuk kuukula' ngaulun nanginto-

^t talu ngaulun, Kuukula' naskah nakalair kuukula' ngaulun; Rondo' naskah: ruo ngaulun.

pot pana intor ra Jopi minaya' riso. ²⁴Kalupus songorou nakasuku' ilo ra Kaisaria. I Konilius ti naginaa noyo ra giu' i mabaya' ra ulun ondo' piniau no, io no pabukat no rali am niak rangan no rali. ²⁵Paat i Pitrus minumpos, i Konilius pana minuma' riso am kubu io ra pinaguluan nali. ²⁶Kaa' pabigoro' io ri Pitrus am indagu, "Sukal no! Aku ti pana am ulun niayuk." ²⁷Liliwa' i Pitrus nakimansunur ri Konilius, umpos io ra rondo' lamin am kakito no masuang ulun timinimung ra giu' i. ²⁸Indagu i Pitrus risilo, "Akau galama' nakapandai ra maya' ra kaulayan ru ugama Jaudi, ulun Jaudi kalo makasubol ra baloi ru ulun sala' ka Jaudi kaapoam kumabayau risilo. Kaa' i Aki Kapuuno' nampakito noyo raki' ra kalo mabuli aku mangkara' ra ulun bokon malaat kaapoam majamol. ²⁹Ginio nga ra paat aku pinoongoi, minaya' aku ak. Raino, pambala' bo raki', atan guat napaangayan mu raki' ragiti?"

³⁰Taam i Konilius, "Talu ngorou ra nakasail i, olo-olo' jam katalu ra io mai', nakiasi'" aku ri Aki Kapuuno' giti ra baloi ti. Am pusat bo ru sangulun ungkuyon nambayang ra mapulak manguliat ra pinaguluan kuli. ³¹Indagu io, 'Konilius! Norongog noyo ri Aki Kapuuno' pakiasian muno am nangkara' io ra kataawan ru guang muno. ³²Panusub ra ulun mongoi ra Jopi koson mampiau ra sangulun ungkuyon ondo' ma-

nayan io ra sangulun ondo' ma-kainggalan ri Simon niayuk; ondo' kandoi nano mambaal ra kuliamos intor ra kungkung maayag am baloi nano ra kiing ru raat.' ³³Ginio nga nampiau aku rirun ra mataki' am naringkuang akai ra minatong kou ragiti. Raino tumimung akai ra pinaguluan ri Aki Kapuuno' koson mangkironogog ra atan ak panusuban nano koson pabalaan mu ramon."

Pambalaan ri Pitrus

³⁴Indagu i Pitrus, "Bagu aku nakatutun ra nogondo' ak ngaangai' ulun ra pagilangan ri Aki Kapuuno'. ³⁵Am intor ra ngaangai' bulu, osoi ak pana sumamba ri Aki Kapuuno' am mambaal ra motopot, ulun no apuon ri Aki Kapuuno'. ³⁶Nakapandai kau no ra bala' ondo' pinasaboi ri Aki Kapuuno' ra bulu ru Israil. Ginio noyo Tanou Moonsoi intor ra pabansayan mansail ri Jisus Kristus, Tuhan ru ngaangai' ulun. ³⁷Nakapandai kau niayuk ra atan ondo' nasauk ra ngaangai' Judia, timinalimpuun intor ra Galilia, kokopongo ak i Juanis Mampariu' nampatanou pampariwan nali. ³⁸Nakapandai kau poyo ra i Aki Kapuuno' nampili' noyo ri Jisus, ulun Najarit i, am inanian No ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' am niak kuasa'. Minongoi Io ra ati ak intok koson mambaal ra moonsoi am mamabas ra ulun masuang ondo' kinuasa' ru Tingganai ru riwato, nga sinumbaya' ri Aki

" nakiasi'; Kuukula' naskah nakalair' nakiasi' am nampali

Kapuuno' i Jisus. ³⁹Am akai noyo sasi' ra ngaangai' ondo' binaal Nali ra Judia am niak ra Jirusalim. Am poyo ra atan kulaan sinalip am pinatoi nilo lo. ⁴⁰Kaa' malupus kataluan, binayag lo saguli' ri Aki Kapuuno' intor ra kapatayan am minintalang lo ra ulun. ⁴¹Kalo minintalang lo ra ngaangai' ulun; kaa' ra akai ak ondo' pinili' ri Aki Kapuuno' nasauk ra sasi' No rali. Nangkanan am nanginum akai gumulung Riso kalupus lo binayag saguli' intor ra kapatayan. ⁴²Nanusub lo ramon mampasaboi ra Tanou Moonsoi no ra ngaangai' bulu, am ra lo no ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' mangakim ra ngaangai' ulun ondo' lakat ak poyo naayag am ondo' minatoi noyo. ⁴³Io ti noyo ondo' kon ru ngaangai' nabi' rali, osoi ak mangintopot Riso, ampunon tula nano mansail ra kuasa' ru inggalan Nano."

**Ulun sala' ka Jaudi
nokoowot ra Ambiluo ri
Aki Kapuuno'**

⁴⁴Liliwa' i Pitrus lakat ak poyo minindagu, Ambiluo ri Aki Kapuuno' timinuun ra ngaangai' ulun ondo' nangkirongog ra pambalaan i. ⁴⁵Ulun Jaudi ondo' nangintopot ri Jisus, am ondo' minaya' ri Pitrus intor ra Jopi, nangimuag nagilong ri Aki Kapuuno' mangani' ra Ambiluo Nano ra ulun sala' ka Jaudi niayuk. ⁴⁶Nokorongog ilo ra ulun rano minindagu ralalom ra ragu imuagan koson mongompor ra kuasa' ri Aki Kapuuno'. Bagu indagu i Pi-

trus, ⁴⁷"Ilai', ulun ragitilo nokoowot ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' koson niak ritakau. Ginio ra kolondo' makapanginga' ra ilo riwon ra timug." ⁴⁸Bagu susubo' ilo ri Pitrus riwon mansail ra inggalan ri Jisus Kristus. Am kopongo ragili kitaako' nilo i Pitrus tumatang poyo risilo kuukula' ngourou.

**Pambalaan ri Pitrus ra
pasisimpungan ulun Kristian
ra Jirusalim**

11 Rasul rali am ngaangai' ulun nangintopot ra ati ak ra Judia nakaining ra ulun sala' ka Jaudi nokoowot ra bala' ri Aki Kapuuno'. ²Paat i Pitrus minongoi ra Jirusalim, ulun Jaudi rali ondo' nangintopot ri Kristus am lakat poyo maya' ra kaulayan sunat, siminangit riso. Kon nilo, ³"Minongoi kou po ra baloi ru ulun sala' ka Jaudi, ioginio ondo' kalo poyo sinunatan, am giminulung kou risilo niayuk nangakan!" ⁴Ginio ra pambala' bo i Pitrus risilo intor ra talimpun i ngaangai' atan ondo' nasauk:

⁵"Taatanga' ra aku nakiasi' ri Aki Kapuuno' giu' Jopi, nakito ku rondo' pagilangan. Nakito ku koson sampila' konoon mapila' ondo' nakatair ra kaapat-apat pisuk nano pinatuun intor ra limbowon ra tuma' kuli. ⁶Ilai' ku toojo suang nali; mokoondo' maayag makapat kalayam, maayag masigo, maayag mamuntana' am niayuk susuit masigo. ⁷Naining ku bolos minindagu raki', 'Pitrus, sukal no! Panimbalui am akano!' ⁸Kaa'

taam aku, 'Kalo, Tuhan! Kalo igondo' aku pangakan ra ondo' majamol sumugut ra kaulayan ru ugama.' ⁹Indagu bo bolos intor ra rasawat, 'Pai' pangkara' raginio malaat amun ru iniou noyo ri Aki Kapuuno'.' ¹⁰Intalu baal koson raginii am pupus nali konoon am suang nali nakayang saguli' ra limbowon. ¹¹Paat ragili niak mokoondo' talu ngaulun sinusub intor ra Kaisaria timinum raki' ra inayanan kuli.^v ¹²Indagu Ambiluo ri Aki Kapuuno' i raki' koson maya' risilo am kalo pana maimamang. Onom ngaulun ragitilo minaya' raki' mongoi ra Kaisaria am ngaangai' akai minumpos ra baloi ri Konilius i. ¹³Tunungo' bo ri Konilius ramon atan kulaan io nakakito ra sangulun masundu minigor ra baloi nali am indagu, 'Panusub ra ulun mongoi ra Jopi mampiau ra sangulun ungkuyon makainggalan ri Simon Pitrus. ¹⁴Mampasaboi io ra tanou ondo' makapamayag ramuyun sambaloi.' ¹⁵Am paat aku timinalimpuun mindagu risilo, Ambiluo ri Aki Kapuuno' pana minatong risilo koson ra nasauk ritakau ragili. ¹⁶Kakara' ku bagu rinagu ru Tuhan, 'I Juanis nampariu' ramuyun ra timug, kaa' riwon kau poyo ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'.' ¹⁷Raino, napandayan noyo ra i Aki Kapuuno' galama' mangani' noyo ra ulun sala' ka Jaudi ra atan ondo' tinaakan no ritakau paat itakau nangintopot ra Tuhan Jisus Kristus. Atan kulaan aku makapanginga' ri Aki Kapuuno.' "

¹⁸Pakaining ilo raginii, kalo bo siminangit ilo ri Pitrus. Kaa' pongompor ilo bagu ri Aki Kapuuno', kon nilo, "Koson poyo raginio, i Aki Kapuuno' nangani' noyo ra ka luagan ra ulun sala' ka Jaudi tumalikur ra tula nilo am makabayag ra mantilayun."

Pasisimpungan ulun Kristian ra Antiokia

¹⁹Kalupus i Stipanus pinatoi, ulun ondo' nangintopot ri Jisus rali nakapantutuliar ra ati ak intok nga inimbolo' ilo. Mokoondo' nagiru' ra Pinisia, Siprus am Antiokia am nampasaboi ilo ra pambalaan intor ri Aki Kapuuno' ra ulun Jaudi ak. ²⁰Kaa' mokoondo' poyo intor risilo ti ulun Siprus am Kirini, ondo' minongoi ra Antiokia am nampasaboi ra Tanou Moonsoi intor ri Jisus ra ulun sala' ka Jaudi^w niayuk. ²¹Am kuasa' ru Tuhan siminumbaya' risilo saboi masuang ulun nangintopot am minaya' ra Tuhan.

²²Kaala' pasisimpungan ulun Kristian ra Jirusalim raginio, susubo' nilo i Barnabas minongoi ra Antiokia. ²³Paat io nakasaboi ra giu' i, nakakito io ra atan kulaan i Aki Kapuuno' namarakat ra ulun rano am naansukan io. Panusub io risilo gumagaya' tojojo ra Tuhan. ²⁴I Barnabas ti sangulun moonsoi, mokoondo' ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' am nangintopot toojo ra Tuhan; am masuang ulun nangintopot ra Tuhan.

^v inayanan kuli; Kuukula' naskah nakalair inayanan mai. ^w ulun sala' ka Jaudi, Kuukula' naskah nakalair: ulun Jaudi ondo' mindagu ra ragu ru Junani, kaapoam: ulun ondo' mindagu ra Junani

Kota Antiokia (11.20)

²⁵ Bagu ongoi i Barnabas paguyum ri Saulus giu' ra Tarsus. ²⁶ Katuum no i Saulus, ibito' no ra Antiokia am buoi sambilor siminimpung ilo ra pasisimpungan ulun Kristian ra giu' i liliwa' nangila' risilo. Am giu' ra Antiokia noyo maamaya' ri Jisus kainsaa' sabiton ra ulun Kristian.

²⁷ Paat ragili mokoondo' kuukula' ngaulun nabi' intor ra Jirusalim minongoi ra Antiokia. ²⁸ Sangulun intor risilo i makainggalan ri Agabus. Bigor io am mansail ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' nana-la' io ra matong rondo' bitilan maaja' ra tikop-tikop ru tana' ti. (Bitilan ragitio nasauk niak paat ra i Kaisar Klaudius namarinta.) ²⁹ Ginio ra ngaangai' maamaya' ri Jisus ra giu' i nangiou koson mangindangan ra ulun Kristian ra Judia rali; nangani' ilo maya' ra

kamaanan ru sasangulun. ³⁰ Kopongo ilo ak nangani' ra indanganan nilo, susubo' nilo i Barnabas am i Saulus mongoi pangator ra ruit i ra tingganai ru pasisimpungan ulun Kristian ra giu' i.

Pasisimpungan ulun Kristian inimbolo' poyo

12 Paat ragili niak raja' Irodix^x timalimpun nangimbolo' ra kuukula' ngaulun Kristian. ² Nanusub io ra i Jakubus, maayo ri Juanis, potoyon ra ilang. ³ Ilai' ri Irodix maansayan ulun Jaudi rali ra baal raginio, giminaai poyo laat nati am panusub io koson mamparakop ri Pitrus. (Ginio nasauk paat ra Pangiantakan ra Ruti' Kalo Linatakan ra Ragi.) ⁴ Karakop i Pitrus, pasubolo' io ra lamin pangaputan. Mokoondo' apat ngantayaran saujor sinusub

^x raja' Irodix Irodix Agnpa I (Ila' kamus)

magalung riso am moonong tayar mokoondo' apat ngaulun saujor. Mopongo Pangiantakan ra Paska masaga' i Irodís mamisara' ri Pitrus ra pinaguluan ru ulun masuang. ⁵Ginio noyo ra i Pitrus inaput ra lamin pangaputan; kaa' pasisimpungan ulun Kristian nakiasi' toojo ri Aki Kapuuno' koston riso.

Pinalabus i Pitrus intor ra lamin pangaputan

⁶Io rondon ra kalo poyo pami-saraan ri Pitrus ra pinaguluan ru ulun masuang, nombolong io ra tatanga' ra ruo ngaulun saujor am karuro kalindu' nali binangkil ra rantai. Giu' ra kulobon ru lamin pangaputan mokoondo' niak saujor ra bokon rali magalung ra pangaputan i. ⁷Paat ragili niak, pusat bo sangulun masundu ru Tuhan bigor ra giu' i am sinilau lamin i. Bigogo' ru masundu i limbawo ri Pitrus ti saboi nakarat am indagu riso, "Ribaki', sukal no'!" Paat ragili niak nabugal bo rantai ru kalindu' ri Pitrus i. ⁸Indagu masundu i, "Pambayang am pangkasut kou." Ginagaya' niayuk ri Pitrus nanusuban ru masundu i. Indagu poyo masundu i, "Kulau-pi' poyo ra bayang maawar no am baya' no raki'." ⁹Bagu sunu' i Pitrus ra masundu i miningkual ra pangaputan i. Kaa' kalo napandayan no ra totopot ginio binaal ru masundu i, nga pangkaraan no koson ra naginupi io ak. ¹⁰Pansail ilo ra intok nagalungan kasaa' ru saujor rali am niak ra karuo i. Tauli pakasuku' ilo bo ra kulobon

basi', ingkualan mongoi ra bandar i. Kaukab bo kulobon no am ingkual ilo bagu. Nangkiralan ilo ra rondo' ralan boborok am masundu i nangiruan ri Pitrus.

¹¹Katutuni' bo ri Pitrus atan ondo' nasauk riso i, indagu io bo, "Raino nakapandai aku ra i Aki Kapuuno' totopot nanusub ra masundu nano mampalabus raki' intor ra kuasa' ru raja' Irodís am ngaangai' baal ondo' kalansanan ru ulun Jaudi masuk raki'."

¹²Katutun ak ri Pitrus nasauk i, narayus io bo ra baloi ri Maria, ina' ri Juanis Markus. Am giu' no masuang ulun timinimung taatanga' makiasi'. ¹³Pakasuku' ak ra giu' titiko' ri Pitrus kulobon i, am mokoondo' sangulun ulipon ruandu' makainggalan ri Rodi minongoi pampalilig ra osoi kia io. ¹⁴Kauligi' no bolos ri Pitrus, kaa' nga ra bansuk nali kalo inukaban no kulobon i. Pagiribok io ongoi pambala' ra ulun rali ra mokoondo' i Pitrus giu' ra liwar no. ¹⁵Kaa' indagu ilo bo riso, "Mantuyang kou!" Kaa' ruruli' ragu ri Rodi ra motopot i Pitrus mokoondo' ra giu' no. Kaa' indagu ilo, "Masundu nali lair ginio!"

¹⁶Kaa' lakat ak poyo titiko' ri Pitrus kulobon i. Tauli no nangkab ilo ra kulobon am ilai' nilo ra i Pitrus tupo. Nangimuag ilo toojo. ¹⁷Nangani' i Pitrus risilo ra pulanu koson mongkoror am tunungo' no atan kulaan Tuhan nagibit riso miningkual ra lamin pangaputan. Kon no poyo, "Balai' min i Jakubus am ulun Kristian ra bokon ra atan ondo' nasauk raki'

ti." Kopongo ragili, iruani' bo ri Pitrus intok raginio am ongoi ra intok ra bokon.

¹⁸Io suabon ragili, ponsongon-sol bo saujor rali naubong ra atan kia bo nasauk ri Pitrus i? ¹⁹Nanusub raja' Irodis ra ulun maguyum ri Pitrus, kaa' kalio nauyum nilo. Panusub io bo koson imumuin tojojo saujor rali am papatain bo.

Bagu iruani' bo raja' Irodis pagun Judia ti am minayan io ra Kaisaria ra kuukula' buoi.

Pinatayan ru raja' Irodis

²⁰Mokoondo' kasisangan ru raja' Irodis ra ulun Tirus am Sidon rali. Ginio nga ra nababaya' ilo minuma' ra raja' Irodis. Ragui' nilo galing i Blastus, pegawai istana, koson makiindangan risilo. Kalupus ragili ongoi ilo uma' ri Irodis koson makimobonsoi riso, nga pagun nilo makaalap ra akanon intor ra pagun ru raja' Irodis.

²¹Sangarawan ragili ondo' inaru' no, nambayang i Irodis ti ra bayang ru raja' am panturung ra takhta am nangani' ra pambalaan ra ulun masuang. ²²Ulun ondo' nangkirongog rali giminolok, kon nilo, "Gitio bolos ru tuhan am sala' ka bolos ru ulun!" ²³Paat ragili niak masundu ru Tuhan namparatong ri Irodis ra maruol, nga kalo nangurumat io ri Aki Kapuuno'. Ginio ra inan nati inuloron am patoi io bo.

²⁴Am liliwa' raginio tanou intor ri Aki Kapuuno' nakatabual poyo ra ati ak intok am masuang ulun nangintopot ri Jisus.

²⁵Kopongo kandoi ri Barnabas am i Saulus, saguli' ilo intor ra Jirusalim' am paayaan nilo poyo i Juanis Markus.

I Barnabas am i Saulus pinili' am sinusub

13 Ralalom pasisimpungan ulun Kristian ra Antiokia, mokoondo' kuukula' ngaulun nabi' am niayuk mangingila'. Ilo ti am i Barnabas, i Simon ondo' sabiton ri Maitom, i Lukius intor ra Kirini, i Minaim ondo' tinalanak nabaya' ra gabenor Irodis^z am niayuk i Saulus. ²Igondo' ra gili, taatanga' ilo sambayang am nampali, indagu Ambiluo ri Aki Kapuuno' no risilo, "Pasuayo' min i Barnabas am i Saulus koson mangangandoi raki' ra kandoi ondo' inaru' Ku noyo risilo."

³Kalupus ilo nampali am nakiasi', pabantaa' nilo kalindu' nilai ri Barnabas am i Saulus. Bagu susubo' nilo ruo ngaulun i mugar.

Giu' ra pulu' Siprus

⁴Pakapanusub ak Ambiluo ri Aki Kapuuno' risilo, ongoi i Barnabas am i Saulus ra Silikia. Intor ra giu' i siminundoi ilo ra pulu' Siprus. ⁵Pakasaboi ra Salamis, nampasaboi ilo ra bala' ri Aki Kapuuno' ra baloi sambayangan. Am indangano' ilo ri Juanis Markus.

⁶Inongoi nilo ngaangai' intok ra pulu' no, saboi nakasuku' ra Papos. Giu' i nakatum ilo ra sangulun mangingilong, makaingalan i Bar-Jisus, ulun Jaudi ondo' mihiangku ra io no sangulun na-

^y intor ra Jirusalim, Kuukula' naskah nakalair. ra Jirusalim. ^z gabenor Irodis, Irodis Antipas (Ila' kamus)

bi'. ⁷Io ti noyo rangan ri Sirgius Paulus, gabenor ru pulu' no, sangulun mapintar. Nampiau gabenor no ri Barnabas am i Paulus nga masaga' io mangkironog ra bala' ri Aki Kapuuno'. ⁸Kaa' i Ilimias, (ginio inggalan ri Bar-Jisus ralamom ragu Junani), mangingilong i, nanginga' risilo. Nangkinam io mangikinibit ra gabenor no kalo mangintopot ri Jisus. ⁹Kaa' i Saulus (ondo' niak sabiton ri Paulus), kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' am ponontong io ra mangingilong i ¹⁰am indagu, "Okou no anak ru Tingganai ru riwato! Am okou po pantula' ru ngaangai' moonsoi. Mapanu' kou ra ruung malaat am manumbalik kou ra pangilaan motopot intor ra Tuhan. ¹¹I lai' raino, ukumon kou ri Aki Kapuuno'. Moolou kou am kalo makakito kou mato ru orou ra kuukula' buoi!"

Paat ragili niak nalimanan ri Ilimias ra mokoondo' nanili ra mato nali, saboi kakakama' no ak bo mugar am makikitang io ra ulun. ¹²Paat ra gabenor no nakakito ra nasauk ni, nangintopot io ri Jisus, nga nabunduk toojo guang no ra pangilaan ru Tuhan.

Giu' ra Antiokia ra libung ru Pisidia

¹³I Paulus am rangan no rali siminakoi ra kapal ra Papos mongoi ra Pirga, giu' ra libung ru Pampilia. Kaa' tatango' ilo bo ri Juanis Markus ra giu' i am saguli' io bo ra Jirusalim. ¹⁴Intor ra Pirga,

tungguli' nilo poyo pangkiralanan nilai mongoi ra Antiokia ra libung ru Pisidia. Paat orou Sabat, minumpos ilo ra baloi sambayangan am nanturung ra giu'. ¹⁵Kopongo binasa' Ukum ri Musa' am Kitab ru Nabi' rali, tingganai ru baloi sambayangan rali nanusub ra ulun mangkuot ri Paulus am rangan no rali, kon nilo, "Pabukat kau, amun mokoondo' paraguon min koson mangila' ra ulun rati, posoboyo' min ak." ¹⁶Bigor bo i Paulus am nangani' risilo ra pulanu am indagu io;

"Pabukat kau ngaangai', ondo' ulun Israil am niayuk bulu ru bokon ondo' sumamba ri Aki Kapuuno', rongogo' min pambalaan ku ragitio: ¹⁷Nangaru' i Aki Kapuuno' ra kinamatuaan takali masuk ra bulu kauligan toojo, paat ilo pinaayan giu' ra Misir koson ra ulun latok. Am mansail ra kuasa' maayo No, nampalabus i Aki Kapuuno' risilo intor ra Misir i. ¹⁸Am buoi apat ngoopor ngambilor nokoort^a Io risilo giu' ra intok masiluk. ¹⁹Pinuso No tulu' ringai' bulu ra tana' Kanaan i am pataaki' no pagun raginio risilo koson ra waris. ²⁰Ngaangai' raginio nasauk buoi 450 bilor ragili.

Kopongo ragili,^b anii' ilo bo ri Aki Kapuuno' ra akim suku' i Nabi' Samuil. ²¹Paat ilo nakitaak ra raja', anii' ilo ri Aki Kapuuno' ra sangulun anak ri Kis intor ra tayar ru Benjamin, io no i Saul, koson namarinta buoi apat ngoopor ngambilor. ²²Kalupus i Saul

^a nokoort, Kuukula' naskah nakalar: nagalung ragili; kaapoam Olo-olo' kalupus 450 ngambilor. ^b Ngaangai' raginio nasauk buoi 450 bilor ragili. Kopongo

iningi', papalito' ri Aki Kapuuno' i Daut koson ra raja' nilo. Gitio ragu ri Aki Kapuuno' ra i Daut, 'Napandayan ku ra i Daut, anak ri Isai, kasagaan ru guang Ku, am niayuk gumagaya' io ra ngaangai' susuban Ku.' ²³I Jisus ti noyo papag ri Daut am sinauk Io ri Aki Kapuuno' ra Mamamayag ra ulun Israil sumugut ra bantu' Nali. ²⁴Paat ra i Jisus kalo poyo nakatalimpuun ra kandoi Nali, i Juanis nanusub ra ngaangai' ulun Israil rali koson tumalikur ilo intor ra tula nilo am riwon. ²⁵Am maar mopongo kandoi ri Juanis, indagu io ra ulun masuang, 'Osoi kia aku ti ra pangkaraan min? Pai' ru aku no ulun ondo' inaanin min. Kaa' rongogo' tojojo! Matong Io ra tauli no, am mamagus ra kasut Nano pana kalo maaya' aku.'

²⁶Pabukat kau ngaangai', papag ri Abraam am niayuk ngaangai' sala' ka Jaudi ondo' sumamba ri Aki Kapuuno'; itakau no napasabayan ra Tanou pamayagan no. ²⁷Nga ulun minayan ra Jirusalim am tingganai nilo rali kalo nakatutun ra Io no Mamamayag i. Kalo nangarati' ilo ra nangilaan ru nabi' rali, kabalu' pana basaan ra moonong orou Sabat. Ginio nangkibit risilo nangukum ri Jisus am koson raginio norontop ragu ru nabi' rali. ²⁸Am kabalu' pana kolondo' natuum nilo ra atan ak sasaban koson ra Io ukumon potoyon, kaa' kitaako' nilo niayuk ri Pilatus ra io ti potoyon. ²⁹Kopongo noyo sinauk nilo ri Jisus ngaangai' ondo' binatang ra Alkitab intor Riso, patuuno' nilo bo bang-

kai Nali intor ra salip am ongoi nilo lobongo'. ³⁰Kaa' binayag Io bo saguli' ri Aki Kapuuno' intor ra kapatayan. ³¹Am tauli no buoi kuukula' ngoorou, minintalang Io ra ulun ondo' nababayà' Riso intor ra Galilia suku' ra Jirusalim ra gili. Am raino ilo ti noyo sasi' Nano ra bulu ru Israil. ³²Raino akai mampasaboi ra Tanou Moonsoi ti ramuyun: Atan ondo' binantu' ri Aki Kapuuno' ra kinamatuaan takali, ³³sinauk No noyo ritakau, ioginio papag nilo, ra i Jisus binayag saguli' intor ra kapatayan. Koson binatang ra Kitab Mazmur, tayar karuo,

'Okou no Anak Ku,
orou raiti' niak Aku
masuk ra Ama' Mu.'

³⁴Binayag Io no saguli' ri Aki Kapuuno' intor ra kapatayan; koson kalo mapasa' Io ralalom ra lobong. Kon ragino ragu ri Aki Kapuuno',

'Aniin tokou ra barakat
ondo' matulai,
barakat ondo' binantu'
Ku ri Daut i.'

³⁵Koson poyo ragu Nano ra tayar ra bokon,

'Kalo polosoon Mu Ulipon
Mu ondo' gumagaya'
tojojo matutuk ra lobong.'

³⁶Am sinugut noyo ri Daut ondo' nanusuban ri Aki Kapuuno' paat ra io naayag. Bagu patoi am linobong io ra labangan ru kinamatuaan no rali. Am bangkai nali pana napasa'. ³⁷Kaa' ginio kalo nasauk Riso ondo' binayag saguli' ri Aki Kapuuno' intor ra kapatayan. ³⁸⁻³⁹Nga raginio, pabukat

kau ngaangai', intutun kano toojo ra mansail ri Jisus noyo tanou ti posoboyon ramuyun, koson ra tula minno maampun. Osoi ak mangintopot Riso makalabus intor ra ngaangai' tula ondo' kalo maalap kapuso ru Ukum ri Musa'.⁴⁰ Ginio ra ilalai' min koson kalo masuk ramuyun atan ondo' rinagu ru nabi' rali,^c

⁴¹ 'Ilai' min, ulun magagasab!
Pangimuag am kapuso kau bagu!

Nga ra raino ti
mokoondo' saukon Ku poyo
ondo' kalo lair intopoton min,
ra kbalu' pana
mokoondo' noyo ulun mambala' ramuyun.' "

⁴² Paat i Paulus am i Barnabas miningkual intor ra baloi sambayanan i, ulun rali nanusub risilo sumaguli' poyo paat ra orou Sabat ra matong no, koson mangila' poyo risilo. ⁴³ Pakaingkual bo ngaangai' ulun intor ra baloi sambayanan i, masuang ulun siminunu' ri Paulus am i Barnabas, ilo ti am ulun Jaudi am niayuk ulun sala' ka Jaudi ondo' siminubol noyo ra ugama Jaudi. Bagu pambilin ru ngaulun rasul i risilo koson marayus malansan ra kataawan ri Aki Kapuuno'.

⁴⁴ Paat ra orou Sabat ra sumunu' no, maaar ngaangai' ulun ondo' minayan ra bandar i minongoi pangkironogog ra bala' ru Tuhan. ⁴⁵ Kaa' paat ulun Jaudi rali nakakito ra ulun masuang rano,

nangusolon ilo toojo. Am inanggal nilo ngaangai' rinagu ri Paulus saboi nagasab riso. ⁴⁶ Kaa' mulu' pi bo i Paulus am i Barnabas makakau' mindagu, kon nilo, "Akau no galing sopotopot no papasabayan ra bala' intor ri Aki Kapuuno' ti. Kaa' kalo inapu min am pangkaraan min poyo ra kalo noyo maa'ya' kau mokoowot ra kaayagan motopot am mantilayun ti. Nga raginio, akau iruanin mai am mongoi akai poyo ra ulun sala' ka Jaudi. ⁴⁷ Nga gitio noyo nanusuban ru Tuhan i ramon, kon No, 'Inaru' Ku noyo ra akau no masuk ra sinda ru ulun sala' ka Jaudi, koson ngaangai' bulu ru tana' ti bayagon.' "

⁴⁸ Pakaining ak ulun sala' ka Jaudi rali raginii, naansukan ilo toojo saboi mongongompor ilo ra bala' intor ra Tuhan i. Am ulun ondo' inaru' noyo ri Aki Kapuuno' koson mokoowot ra kaayagan motopot am mantilayun, nangintopot ilo ri Jisus niayuk.

⁴⁹ Bagu bala' ru Tuhan nakatabual ra ati ak intok ra libung raginio. ⁵⁰ Kaa' ulun Jaudi rali nanusuk ra tingganai ru bandar ragitio am poyo ruandu' kauligan ondo' nangintopot ri Aki Kapuuno' am sala' ka Jaudi. Am pinasalula' nilo bo ra rondo' imbolo' ri Paulus am i Barnabas, saboi pinaugar ilo karuo intor ra libung nilai. ⁵¹ Ginio ra kabuli' nilo jamol ru kalayam nilai ra pinaguluan ru ulun rali koson rondo' pangkaraan intor ra paliso ma-

^c Kuukula' naskah nakalair kolondo': ramuyun.

laat nilai. Kakabuli' nilo ak ragiti am ugar ilo bo ongoi ra Ikonium. ⁵²Kaa' naansukan niayuk ulun nangintopot ri Jisus giu' ra Antiokia, nga ilo kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'.

Giu' ra Ikonium

14 Giu' ra Ikonium pana no-gondo' ayuk nasauk: Minongoi i Paulus am i Barnabas ra baloi sambayanan am nga ra pambalaan nilo masuang ulun Jaudi am sala' ka Jaudi pana nangintopot ri Jisus. ²Kaa' ulun Jaudi ondo' kalo nangintopot rali nanusuk poyo ra ulun sala' ka Jaudi saboi nasisang ilo ra ulun ondo' nangintopot ri Jisus rali. ³Rasul rali nabuoi niayuk minayan ra giu' i am makakau' ilo bo mampasaboi ra tanou intor ra Tuhan. Am nampainono' Tuhan ra pambalaan nilo intor ra togom Nano motopot ra mangani' risilo ra kuasa' mambaal ra kaimuagan am tatandu'. ⁴Kaa' mamagun ru bandar i nansasangor ra rondo' am bokon: mokoondo' santayaran ondo' minaya' ra ulun Jaudi rali am santayaran i poyo minaya' ra rasul rali.

⁵Ginio ra pupus ti ulun Jaudi am tingganai nilai nababaya' ra ulun sala' ka Jaudi rali pana nampakat mangimbolo' ra ruo ngaulun rasul rali ra bobolon ilo ra batu. ⁶Kaa' napandayan ru rasul rali ra nampakatan nilai ti, pagiru' ilo bo ra pagun Likaonia, io no bandar Listra am Darbi am ra libung ondo' nakainggaar no. ⁷Am giu' i nampasaboi ilo bo ra Tanou Moonsoi.

Giu' ra Listra am Darbi

⁸Giu' ra Listra mokoondo' sangulun ungkuyon ondo' kalo makalulu' intor ra io inanak am kalo igondo' makapantana'. ⁹Io ti nanturung liliwa' nangkirongog ri Paulus. Kakito ri Paulus ra ulun ti maalap kababas nga mangintopot io. Ginio ra tantangin no ulun i ¹⁰am indagu ra bolos mapuor, "Inggakat am bigor no!" Bagu bigor pulali' ulun ti am tumalimpun mugar-ugar. ¹¹Paat ulun masuang no nakakito ondo' sinauk ri Paulus ti, golok ilo ralalom ragu ru Likaonia, kon nilo, "Mina-tong noyo tuhan rano ra tana' ti koson nasauk ra ulun!" ¹²Ginio ra pansangayo' nilo i Barnabas ri Zeus am i Paulus ri Irmis, nga io no matasik mindagu. Karuruo nampangayan ti am inggalan ru tuhan nilai. ¹³Ginio nai minatong bo imam ru tuhan Zeus i, ondo' baloi sambayanan no giu' ra liwar ru bandar. Nagibit io poyo ra sapi' ungkuyon am niayuk kuu-kula' ngabangkos busak ra subalan ru bandar i nga io am ulun masuang rali masaga' mangani' ra taak simbaluyon ra rasul rali.

¹⁴Paat i Barnabas am i Paulus nokorongog ra kasagaan nilai, lilako' nilo bayang nilai am pasimbul ilo ra taatanga' ru ulun masuang am pompogolok, ¹⁵"Kua guat baalo' min gitio? Akai ti koson niak ramuyun, ulun ak toojo! Akai minongoi ragiti mampasaboi ra Tanou Moonsoi ramuyun koson mapainggalur ramuyun ra baal kolondo' onong ti am mapa-

saguli' ramuyun ri Aki Kapuuno' ondo' maayag. Io no ondo' niayuk nambaal ra limbowon, tana', raat am ngaangai' suang nati. ¹⁶Galing i pinoloso ri Aki Kapuuno' ngaangai' bulu maayag maya' ra kasagaan nilo sigagama'. ¹⁷Kaa' kalo linilianan No nangani' risilo ra tatandu' ra Io ti soroi mansail ra baal moonsoi Nano: Mapatuun ra rasam intor ra limbowon am niayuk nampasalula' ra tutuu' ru tana' paat ra pangkawaan nano; mangani' lo po ra akanon am katasuan ru guang min." ¹⁸Kaa' kabalu' pana minindagu ilo koson raginii, maaar ilo kalo makapanginga' ra ulun rali manimbalui ra taak nilo risilo.

¹⁹Mokoondo' kuukula' ngaulun Jaudi minatong intor ra Antiokia giu' ra pagun Pisidia am poyo intor ra Ikonium. Ilo ti noyo nanusuk ra ulun masuang saboi minaya' ilo ak risilo. Ginio ra bobolo' nilo i Paulus ra batu am ralaato' io ra liwar ru bandar i nga pangkaraan nilo i Paulus ti minatoi noyo. ²⁰Kaa' paat ulun nangintopot ri Jisus rali minongoi limpu riso, sukal io am subol saguli' ra bandar i. Io suabon, ugar io mabaya' ri Barnabas am minongoi ra Darbi.

I Paulus am i Barnabas siminaguli' ra Antiokia ra pagun Siria

²¹Giu' ra Darbi, nampasaboi i Paulus am i Barnabas ra Tanou Moonsoi am masuang ulun nangintopot ri Jisus. Saguli' ilo bo ra Listra, bagu ongoi ilo ra Ikonium

am niayuk ra Antiokia, giu' ra pagun Pisidia. ²²Nampaikang ilo ra ulun nangintopot rali am nangkimait risilo koson marayus mangintopot ri Jisus. "Masuang kapaganan matuum takau galing, bagu makaili' takau Pamarintaan ri Aki Kapuuno'" nangilaan nilo. ²³Inaru' i Paulus am i Barnabas ra magagalung ra moonong pasisimpungan ulun Kristian. Ginio ra nakiasi' am nampali ilo, bagu nampataak risilo ra alungin ru Tuhan ondo' inintopot nilo.

²⁴Koongoi ri Paulus am i Barnabas ra ngaangai' intok ru giu' ra Pisidia, ongoi ilo bo ra pagun Pampilia. ²⁵Am pakapampasaboi ilo ra Tanou Moonsoi ra Pirga, ongoi ilo poyo ra Atalia. ²⁶Am intor ra giu' i saguli' ilo bo ra Antiokia. Bandar ragitio noyo nampataakan ilo ri Aki Kapuuno' ondo' nagalung tojojo risilo buoi kandoi nilo nopongo.

²⁷Paat ilo nakasaboi ra Antiochia, timungo' nilo pasisimpungan ulun Kristian am tunungo' nilo atan ondo' sinauk ri Aki Kapuuno' mansail risilo. Tinunung nilo niak ra atan kulaan i Aki Kapuuno' nangukab ra ralan koson ulun ondo' sala' ka Jaudi pana mangintopot ri Jisus. ²⁸Nabuoi i Paulus am i Barnabas minayan ra giu' i, nasisimpung ra ulun ondo' nangintopot ri Jisus rali.

Miting ra Jirusalim

15 Mokoondo' kuukula' ngaulun Kristian intor ra Judia minatong ra Antiokia am nangila' ilo ra ulun Kristian rali ra, "Kalo

bayagon kau ri Aki Kapuuno' amun ru kalo sunatin kau maya' ra Ukum ri Musa'." ²Kaa' minansang toojo i Paulus am i Barnabas ra pangilaan ru ulun rati. Pupus i, i Paulus, i Barnabas am poyo kuu-kula' ngaulun Kristian intor ra Antiokia pinoongoi ra Jirusalim koson mongoi uma' ra rasul am tingganai ru Kristian rali ra manalasai ra kapaganaan ragitio.

³Ginio ra ulun Kristian rali ra Antiokia nompoongoi noyo risilo ra Jirusalim. Am minapit ilo poyo ra Pinisia am Samaria. Pakasuku' ilo ra giu' i, pantunung ilo bagu ra atan kulaan ulun sala' ka Jaudi nangintopot noyo ri Aki Kapuuno'. Tanou ragitio nampakaansuk toojo ra guang ru ulun Kristian ondo' soroi ra giu' i. ⁴Pakasaboi ilo ra Jirusalim, inuma' ilo ru ulun Kristian rali, rasul rali am niayuk tingganai ru pasisimpungan ulun Kristian rali. Ginio ra tunungo' nilo bo ngaangai' ondo' sinauk ri Aki Kapuuno' mansail risilo. ⁵Kaa' kuukula' ngaulun tayar Parisi ondo' nangintopot ri Jisus minindagu ra pinaguluan ru ngaangai', kon nilo, "Ulun Kristian ondo' sala' ka Jaudi musiti' sunatin am poyo sumugut toojo ra ngaangai' ru Ukum ri Musa'."

⁶Ginio ra timung bo rasul am tingganai rali koson manalasai ra kapaganaan ragitio. ⁷Am nabuoi ilo toojo nagindagu, bigor bo i Pitrus am indagu, "Pabukat kau ngaangai'! Akau galama' nakapandai ra aku inaru' ri Aki Kapuuno' intor ramuyun koson

mampasaboi ra Tanou Moonsoi ra ulun sala' ka Jaudi, koson ilo ti niayuk makaining ragitio am mangintopot. ⁸Am i Aki Kapuuno' ondo' makaintutun ra guang ru ulun, nampakito ra nangapu lo no risilo, nga nangani' lo risilo ra Ambiluo Nano nogondo' niak ra ondo' tinaakan no ritakau i. ⁹Nga i Aki Kapuuno' kalo manginggi' ra osoi ak pana; ulun Jaudi kia kaapoam sala' ka Jaudi. Ampunon No niayuk tula nilai nga mangintopot ilo. ¹⁰Ginio ra, kua guat pangkinam kau ri Aki Kapuuno' koson mantipagon ra ulun Kristian rati ondo' kalo noyo nasugut ru kinamatuaan takali am mulu' poyo itakau galama'? ¹¹Kalo noyo lair masuk gitio! Mangintopot am bayagon takau mansail ra kattaawan ru Tuhan Jisus; mogondo' niayuk risilo."

¹²Nongkoror ak ngaangai' ulun ondo' timinimung ra giu' i liliwa' i Barnabas am i Paulus nantunung ra tatandu' am kaimuagan ondo' sinauk ri Aki Kapuuno' ra ulun sala' ka Jaudi rali mansail risilo. ¹³Kopongo ilo nantunung, indagu i Jakubus, kon no, "Pabukat kau ngaangai', rongogo' min gitio! ¹⁴Raitii' ni nantunung i Simon ra intor poyo ra galing i i Aki Kapuuno' nonogom ra ulun sala' ka Jaudi niayuk. Nampili' lo ra santayaran intor risilo masuk ra ulun No rano. ¹⁵Ginio norontop ra ondo' pinasaboi ru nabi' ralin nga binatang noyo ra Alkitab, ¹⁶'Tauli no am matong Aku po saguli', kon ru Tuhan,

Tirongon Ku saguli' baloi
ri Daut ra nalunsai i,
am toojoon Ku ondo'
naaba' i.

Pabigoron Ku ginio saguli',
¹⁷ koson ngaangai' ulun ra
bokon maguyum Raki',
ulun sala' ka Jaudi
niayuk ondo' piniau Ku
masuk ra Ulun Ku rano.

¹⁸ Ginio noyo ragu ru Tuhan,
ondo' pinabala' No intor
ra galing i.' "

¹⁹ Pupusi' ri Jakubus, kon no,
"Sumugut ra pamaguangan ku,
pai' takau pantipagon ra ulun sala'
ka Jaudi ondo' raino mangin-
topot ri Aki Kapuuno'. ²⁰ Kaa'
batikin takau ak ilo ra surat, ko-
son kalo mangakan ilo ondo'
majamol maya' ra kaulayan ru
ugama, ioginio; akanon ondo' pi-
nairang ra sinungkalalaing, kual
makararaa' am kalo niak raraa';
am niayuk minggalur intor ra baal
pansasawaan. ²¹ Nga intor ra ga-
ling i noyo, Ukum ri Musa' ti
binasa' ra moonong orou Sabat
giu' ra baloi sambayanan am pi-
nabala' ra moonong pekan."

Surat posoboyon ra ulun Kristian sala' ka Jaudi

²² Pupus bo ragitio, rasul am
tingganai rali nabaya' ra ngaangai'
ulun Kristian namili' ra ruo ngau-
lun intor risilo poongoyon ra An-
tiokia mabaya' ri Paulus am i
Barnabas. Ondo' pinili' nilai ti i
Silas am i Judas, ondo' sabiton ri
Barsabas; karuruo ti inurumat to-
jojo ru ulun Kristian giu' ra Jirusa-
lim. ²³ Mokoondo' surat pinaaya'

nilai ondo' suang nali koson ragi-
nio;

"Pabukat kau ngaangai' ondo'
sala' ka Jaudi, ondo' mayan ra
Antiokia, Siria am Kilikia. Kaan-
sayan intor ramon, io no rasul,
tingganai am ngaangai' pasi-
simpungan ulun Kristian ra giti.
²⁴ Naala' akai noyo ra mokoondo'
kuukula' ngaulun intor ramon
nantipagon am niayuk nampaja-
jou ramuyun ra nangilaan nilai.
Kaa' pai' ru akai nanusub risilo.

²⁵ Ginio nga ra miting am nangiou
akai ra kuukula' ngaulun poongo-
yon ramuyun mabaya' ri Barna-
bas am i Paulus ²⁶ ondo' tagamin
mai. Ilo karuo ti masuang noyo
kapaganaan natuum nilo nga i
Jisus Kristus, Tuhan takau i. ²⁷ I
Judas am i Silas sinusub mai
koson mambala' ramuyun ra atan
suang ru surat ti. ²⁸ Ambiluo ri
Aki Kapuuno' nabaya' ramon na-
ngiou ra kalo mantipagon akai ra-
muyun suai poyo gitio ak ondo'
kalo mabaal min: ²⁹ Pai' kau pa-
ngakan ra akanon ondo' pinai-
rang ra sinungkalalaing; Pai' kau
pangakan ra raraa'; Pai' kau pa-
ngakan ra kual makararaa' am po-
yo inggalur kau no intor ra baal
pansasawaan. Amun ru sumugut
kau ra susuban raginio, moonsoi
niak. Ginio ayuk, kaansayan ra-
muyun!" ³⁰ Ulun sinusub rali mi-
nugar am minongoi ra Antiokia.
Pakasuku' ra giu' i, timungo' nilo
bo ngaangai' ulun Kristian am pa-
taako' risilo surat i. ³¹ Pakabasa'
ilo ra surat ragitio, naansukan ilo
toojo, nga surat i nampaikang ra
guang nilo. ³² I Judas am i Silas,

ondo' karuruo ti nabi', nampasaboi ra masuang pambalaan am nampaikang ra guang ru ulun Kristian rali koson makakau' ilo bo. ³³ Kaayan ilo ra giu' i ra kuukula' buoi, pasisimpungan ulun Kristian rali pana nampasaguli' risilo ra intor nilai. ³⁴ [Kaa' i Silas ti siminoroi ak bo ra giu' i.]^d

³⁵ I Paulus am i Barnabas niak minayan ra Antiokia ra kuukula' buoi. Nabaya' ra kuukula' ngaulun ra bokon, nangila' am nampasaboi ilo ra bala' intor ra Tuhan.

Nantuliar i Paulus am i Barnabas

³⁶ Kuukula' buoi bo ragili, indagu i Paulus ri Barnabas, "Ongoyo' takau poyo ilai' ulun Kristian rali ra ngaangai' nampasabayan takau ra bala' intor ra Tuhan i, koson mapandayan bo rumondon ilo kia mangintopot ra Tuhan." ³⁷ Masaga' raan i Barnabas magibit ri Juanis Markus, ³⁸ kaa' kalo iniou io ri Paulus, nga nangiruan io risilo ragili giu' ra Pampilia, am kalo kinai' no kandoi nilai. ³⁹ Ginio nangkinibit ra i Paulus am i Barnabas nansangor toojo am pupus i nantuliar ilo bo: I Barnabas nagibit bo ri Markus am minongoi ilo ra pulu' Siprus. ⁴⁰ Kaa' i Paulus nagibit ri Silas. Minugar ilo malupus pasisimpungan ulun Kristian nampataakan risilo ri Aki Kapuuno' ondo' magalung tojojo risilo. ⁴¹ Ongoi ilo ra Siria am Kilia koson mampaikang ra pasisimpungan ulun Kristian rali.

I Timotius minaya' ri Paulus am i Silas

16 Minongoi i Paulus ra Dirbi am Listra. Giu' ra Listra mokoondo' sangulun Kristian, inggalan nali i Timotius. Ina' nano ulun Jaudi, ondo' niak sangulun Kristian kaa' ama' nano ulun Junani. ² Ngaangai' ulun Kristian ondo' minayan ra Listra am Ikonium i nongompox ri Timotius. ³ Masaga' i Paulus magibit riso am nga raginio, pinasunatan no i Timotius. Binaal no ginio nga ulun Jaudi rali ondo' minayan ra giu' i nakapandai ra ama' ri Timotius ti ulun Junani. ⁴ Am ati ak inangayan nilai, nampasaboi ilo ra kaulayan ondo' inaru' noyo ru rasul am tingganai rali giu' ra Jirusalim. Nambala' ilo risilo koson gumagaya' toojo ra susuban raginio. ⁵ Intor ra raginio, pangintapatan ru ulun Kristian rali pana pinaikang poyo toojo. Am orou koorou sumuang ilo poyo.

Giu' ra bandar Troas: Pagilangan ri Paulus

⁶ Tungguli' bo i Paulus am i Silas pangkiralanan nilai mansail ra pagun Prigia am Galatia nga Ambiluo ri Aki Kapuuno' kalo nangiou ra ilo mampasaboi ra tanou ri Aki Kapuuno' giu' ra Asia. ⁷ Paat ilo nakasuku' ra Misia, kuminam ilo mongoi ra Bitinia, kaa' Ambiluo ri Jisus ti noyo nanginga' risilo. ⁸ Nga raginio, pakasail^e ilo ra Misia am parayus ilo bo ra Troas. ⁹ Rondon ragili, nakakito i

^d Ayat ragitro kolondo' ra kuukula' naskah nakalar ^e pakasail; kaapoarn: pakasuku'.

Paulus ra pagilangan; mokoondo' sangulun Makidonia minigor ra pinagulangan nali am mangkimait, kon no, "Sandaup kano ra giti am indangano' akai!" ¹⁰ Pakakito ak i Paulus raginii, tampos akai bo mongoi ra Makidonia, nga gitio noyo rondo' pulanu ondo' naalap mai ra i Aki Kapuuno' nanusub ramon mampasaboi ra Tanou Moonsoi no ra ulun Makidonia rali.

Giu' ra Pilipi: Nangintopot i Lidia ri Aki Kapuuno'

¹¹ Sandaup akai intor ra Troas mansail ra pulu' Samotraki, am io suabon ragili nakasuku' akai ra bandar Niapolis. ¹² Intor ra giu' i, injul akai bo ra bandar Pilipi, bandar maayo giu' ra libung kasaa' ru pagun Makidonia.^f Pilipi poyo pinarinta ru Empayar Roma. Minayan akai ra ra giu' i ra kuukula' ngoorou. ¹³ Paat ra orou Sabat, miningkual akai intor ra bandar am minongoi akai ra kiing ru sungoi, nga pangkaraan mai giu' noyo lair sambayanan ru ulun Jaudi. Nanturung am nansunur akai ra ruandu' rali ondo' timinimung ra giu' i. ¹⁴ Sangulun intor risilo i, i Lidia, ondo' mantatalan ra konoon matanggilung. Io no intor ra Tiatira am nangintopot ri Aki Kapuuno'. Ginio ra ukabo' ri Aki Kapuuno' guang nano koson nangapu ra pangilaan ri Paulus. ¹⁵ Am riniu' bagu i Lidia ilo sambaloi. Kopongo ilo riniu', pangkimait bo i Lidia ramon, kon no,

"Amun mangintopot kau ra aku ti nangapu noyo ri Jisus, ongoi kano ayan ra baloi kuno." Nangkikimait io ramon saboi akai pana giminagaya' ak.

I Paulus inaput ra Pilipi

¹⁶ Igondo' ragili, paat ra akai minongoi ra intok pakiasian, pakatum akai sangulun ulipon ruandu'. Mokoondo' io ra ambiluo ondo' mapandai magilong ra nasip ru sasangulun. Kandoi no raginio niayuk panginduitan maayo ra nangandayan nali. ¹⁷ Minaya' io ri Paulus am akai am nompogolok io, kon no, "Ulun ragitilo noyo ulipon ri Aki Kapuuno' Ondo' Masawat Kaga'! Minatong ilo ragiti mambala' ramuyun ra atan kulaan akau bayagon ri Aki Kapuuno'!" ¹⁸ Ginio binaal no ra kuukula' ngoorou buoi, saboi kalo bo tumaan i Paulus. Ginio nga, pangkaili io am indagu ra riwato no, "Mansail ra inggalan ri Jisus Kristus, manusub aku rirun: Ingkual kou intor ra ruandu' no!" Paat ragili niayuk riwato no miningkual. ¹⁹ Pakatutun ak nangandayan ra ruandu' ti ra kolondo' bo panginduitan nilai, rokopo' nilo i Paulus am i Silas am ralaato' paumaa' ra tingganai ru bandar giu' ra intok pamisaraan. ²⁰ Paumaa' nilo i Paulus am i Silas ti ra tingganai ru parinta Roma am pambala', kon nilo, "Ilo ti ulun Jaudi am mongoi ilo pampajajou ra bandar ti. ²¹ Mangila' ilo bo ra kaulayan ondo' sotopot no

^f bandar maayo giu' ra libung kasaa' ru pagun Makidonia, Kuukula' naskah nakalair bandar kasaa' ru libung raginio ra pagun Makidonia

kalo iowon ru ukum takau. Itakau ulun Roma am kalo moonsoi itakau sumugut raginio." ²² Ulun masuang rali pana minongoi pampalamba' ri Paulus am i Silas.

Susubo' ru tingganai rali koson mampalilak ra bayang ru ruo ngaulun ti am palapasin nilo poyo. ²³ Kalapos ilo ragili, pasubolo' ilo bo ra lamin pangaputan. Am susubo' bo tingganai ru magalung ra pangaputan i ra ilo ti alungin tojojo. ²⁴ Nga ra panusuban raginii, pasubolo' ilo ra ralalom toojo ru lamin pangaputan am pioto' nilo toojo bangkil ra kalayam nilai.

²⁵ Olo-olo' tanga' ru rondom, i Paulus am i Silas nakiasi' am narimbai mongopor ri Aki Kapuuno'. Am ulun bokon ondo' inaput rali pana nangkirongog risilo. ²⁶ Paat ragili niak kalunggun bo tana', saboi ngaangai' pangaputan ti nakaaya' kalunggun. Am ngaangai' kulobon i naukab am rantai pinabangkil risilo i naugal. ²⁷ Tingganai ru magalung ra pangaputan i pana sukal am nakakito ra kulobon ru pangaputan i naukab. Pangkaraan nali ra nagiru' noyo ulun inaput rali. Ginio ra alapo' no bo ilang nali koson mantuwo io kunu'. ²⁸ Kaa' golok bo i Paulus ra mosongou, kon no, "Pai' pantuwo! Nga akai ngaangai' lakat ak poyo ragiti!"

²⁹ Pakitaak bo tingganai i ra lampung, pasimbul io ra ralalom ru pangaputan am nonontol io ak pakakubu ra pinaguluan ri Paulus am i Silas. ³⁰ Ibito' no ilo miningkual am indagu io, "Tuan, atan

kia maaru' baalon ku koson bayagon aku?" ³¹ Taam i Paulus am i Silas, "Pangintopot ayuk ra Tuhan Jisus am bayagon kou — akau ngaangai' sambaloi niak!" ³² Bagu posoboyo' ri Paulus am i Silas bala' ru Tuhan ra tingganai i am ngaangai' ulun ru baloi nali. ³³ Paat ra rondom i niak, inibit ilo ru tingganai i mambagu ra pilat nilai. Am ragili niak ngaangai' ulun ru baloi i riniu'. ³⁴ Bagu ibito' no i Paulus am i Silas ra baloi nali am paakano' no ilo. Am ngaangai' ulun ru baloi i naansukan toojo, nga raino nangintopot ilo ri Aki Kapuuno'.

³⁵ Io suabon, susubo' bo ru tingganai parinta Roma rali pulis mongoi ra pangaputan i, koson mampalabus i Paulus am i Silas.

³⁶ Bagu pambala' bo tingganai magalung ra pangaputan no ri Paulus ragu raginii, kon no, "Tingganai ru parinta rali nanusub noyo koson mampalabus ramuyun. Raino, uli' kano am toojo kau ak!"

³⁷ Kaa' indagu bagu i Paulus ra tingganai ru pulis i, "Kolondo' pana sala mai, kaa' linapos akai ra pinaguluan ru ulun masuang, am pasubolo' akai bo ra pangaputan kabalu' pana akai ti warganegara Roma! Am raino paugaron nilo ayuk akai ra kalo mapandayan ru ulun! Sala' ka koson raino! Ilo galama' musiti' mongoi ra giti pampalabus ramon."

³⁸ Tingganai ru pulis rali pana minongoi pambala' ra tingganai parinta Roma rali ra bala' ri Paulus i. Pakatutun ilo ak ra i Paulus

am i Silas no warganegara Roma, nalaa' ilo bagu. ³⁹Ginio ra ongoi ilo bo pakimaap ri Paulus am i Silas. Am labusi' nilo bo karuruo ti intor ra pangaputan i, bagu kitaako' ra ilo mingkual intor ra bandar ti. ⁴⁰Bagu iruani' bo i Paulus am i Silas pangaputan i am ongoi ra baloi ri Lidia. Pakatum ilo ra ulun Kristian rali ra giu' i, nampaikang ilo poyo ra pangintapatan nilai. Kalupus ragili ugar ilo bo.

Giu' ra bandar Tisalonika

17 Kalupus ragili tungguli' bo ri Paulus am i Silas pangkiralanan nilai nansail ra bandar Ampipolis am Apolonia suku' ra Tisalonika. Giu' i mokoondo' baloi sambayanan ru ulun Jaudi. ²Koson ra kailandaman no, ongoi i Paulus ra baloi sambayanan ra mangkuot am mangila' io intor ra Alkitab. Saboi intalu ra moonong orou Sabat nambaal io raginio. ³Intor ra Alkitab i, nampaintutun am nampaintopot io risilo ra Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' i, maaru' imboloon am maayag saguli' intor ra kapatayan. "I Jisus i noyo ondo' pabalaan ku ramuyun, Io no Mamamayag ondo' sinusub i," kon ri Paulus. ⁴Mokoondo' kuukula' ngaulun intor risilo nangintopot am minaya' ilo bo ri Paulus am i Silas. Koson niayuk ra masuang poyo toojo ulun Junani ondo' sumamba ri Aki Kapuuno' am niayuk masuang ruandu' kauligan.

⁵Kaa' maruol guang ru ulun Jaudi rali. Ginio ra panusub ilo

kuukula' ngaulun malaat ongoi ralan koson mampakasalula' ra pagagabuan giu' ra bandar i. Am subolo' nilo poyo baloi ri Jason, koson maguyum ri Paulus am i Silas nga masaga' ilo magibit risilo ra pinaguluan ru ulun masuang. ⁶Kaa' kalio natuum nilo i Paulus am Silas. Ginio ra ralaato' nilo bo i Jason ti am kuukula' poyo ngaulun Kristian koson paumaan ra tingganai ru bandar i. Nompogolok ilo, "Nakimagabu' ngaangai' ulun ti ra ati ak angayan nilo! Am raino minongoi ilo poyo ra bandar takau ti ⁷am apuo' bo ri Jason ra baloi nano. Ilo ngaangai' manggal ra ukum ru Kaisar Roma am indagu ilo poyo ra mokoondo' raja' ra bokon makainggalan ri Jisus." ⁸Ragu ra ginii nangkinibit ra ulun masuang am tingganai ra bandar rali nagalabo bagu. ⁹Am tingganai rali nakitaak bo ra ruit panginkual ri Jason am niak rangan no rali. Kopongo ragili palabuso' ilo bagu.

Giu' ra bandar Biria

¹⁰Random ra gili niayuk, ulun Kristian ra giu' i nanusub ri Paulus am i Silas mongoi ra Biria. Pakasuku' ra giu' i, ongoi ilo ra baloi sambayanan. ¹¹Giu' ra Biria, ulun Jaudi rali moonsoi guang intor ra ulun Jaudi ru Tisalonika. Naansayan ilo mangkironogog ra tanou intor ri Jisus. Moonong orou mambasa' ilo ra Alkitab koson magilong ra motopot kia pangilaan ri Paulus ti. ¹²Masuang intor risilo nangintopot ri Jisus. Am masuang poyo ruandu' kauli-

gan am niayuk unguyon Junani nangintopot ri Jisus. ¹³Mokoon-do' ulun Jaudi giu' ra Tisalonika nakaining ra i Paulus nampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno' giu' ra Biria poyo. Ginio ra ongoi ilo ra Biria am panusuk ilo ra ulun ra giu' i kumuliangi-angi. ¹⁴Bagu atari' bo i Paulus ra mataki' ru ulun Kristian mongoi ra nagas ru raat. Kaa' i Silas am i Timotius soroi ra bandar i. ¹⁵Kaatari' nilo i Paulus saboi ra bandar Atina, saguli' bo ulun rali ra Biria am nagibit ra bilin intor ri Paulus ra pasunuon no i Silas am i Timotius ra mataki'.

Giu' ra bandar Atina

¹⁶Liliwa' i Paulus naginaa ri Silas am i Timotius ra Atina, mangiluk toojo guang nali nakakito ra bandar no masuang sinungkalaing ondo' sambaan. ¹⁷Nga raginio, nakimansusunur i Paulus baal raginio giu' ra baloi sambayanan ra ulun Jaudi rali am ulun sala' ka Jaudi pana ondo' sumamba ri Aki Kapuuno'. Giu' ra pasar niak moonong orou nakimansunur io ra osoi ak mokoondo' ra giu' i. ¹⁸Mokoondo' mangingila' ra pangilaan ru Ipikuros am Stoikos nakimantaam riso, kon nilo, "Atan nua' raguon ru naupa' ti?"

Kaa' bokon i poyo minindagu, "Pampatanou io po lair intor ra tuhan ru ulun latok." Rinagu nilo raginii nga nambala' i Paulus ra i Jisus ti naayag saguli' intor ra kapatayan.⁸ ¹⁹Ginio ra ibito' nilo i

Paulus ra Majlis bandar inggalanin ra Ariopagus. Indagu ilo, "Masaga' akai mintutun poyo ra pangilaan bagu ondo' tinunung muni. ²⁰Nga nampakasalula' kou ramon ra baal ondo' nampabunduk ra guang mai. Ginio nga ra masaga' akai mintutun ra atan kia arati' no." (²¹Nga kailandaman ru ngaangai' mamagun ra Atina am ulun latok ondo' minayan ra giu' i, koson magail ak makimansusunur kaapoam mangkirongog ra pangilaan nakabagu.)

²²Bigor bo i Paulus ra pinagulan nilai giu' ra pantimungan ru Ariopagus i am indagu, "Ulun Atina! Pagilangan ku ra akau ti sumugut toojo ra ugama. ²³Nga paat aku minugar-ugar ra bandar min ti am minongoi pagilong ra intok sambayanan min rano, mokoondo' binatang nauma' ku ra rondo' panibaluyan ra taak minno, io no: 'Intok sambaan ri Aki Kapuuno' Ondo' Kalo Nauligan.' Kabalu' pana kalo nauligan min ondo' sambaan min ti, kaa' ginio noyo ondo' raino pabalaan ku ramuyun. ²⁴I Aki Kapuuno' noyo ondo' namingkal ra tana' ti am suang nano. Io niak Tuhan ru limbowon am tana'. Kaa' kalo niayuk mayan Io ra sambayanan ondo' binaal ru ulun. ²⁵Mokoondo' Io no ngaangai' am kalo pana indanganon ru ulun. Kaa' Io ondo' nangani' ra ngaangai' ulun ra painawo am kaayagan am atan-atan ak. ²⁶Intor ra sangulun ak nakapambaal Io ra nansalinut bulu am pi-

⁸ i Jisus ti naayag saguli' intor ra kapatayan; Ralalom ragu Junani ragu "naayag saguli'" maratian ra inggalan ru rondo' tuhan.

naayan No ilo ra ati ak intok ra tana' ti. Intor ra galing i noyo inaru' No niak ra atan ak masuk risilo am ati ayanan nilo. ²⁷ Ginio sinauk ri Aki Kapuuno' koson ulun maguyum Riso, am makatum lair Riso paat ilo maguguyum. Kaa' sotopot no, kalo maalur i Aki Kapuuno' intor ritakau sigagama'. ²⁸ Nga kon ru ulun,

'Maayag am mugar takau am soroi ra tana' ti mansail ra kuasa' Nano.'

Mogondo' niak ra kuukula' lulu-pot minno, kon nilo,

'Itakau ti ngaangai' anak Nano.'

²⁹ Nga itakau anak ri Aki Kapuuno', kalo mabuli takau mangkara' ra i Aki Kapuuno' no koson ra sinungkalalaing ondo' binaal ak intor ra maas, pirok kapaam batu maya' ra kapandayan ru ulun. ³⁰ Kalo bo karaan ri Aki Kapuuno' paat ulun kalo nakaulig Riso ra galing i. Kaa' raino nanusub lo ra ngaangai' ulun ru tana' ti tumalikul intor ra tula nilai. ³¹ Ginio ra inaru' No noyo rondo' orou koson mangukum ra ngaangai' ulun ru tana' ti ra matanda'. Ginio saukon No mansail ra sangulun ondo' inaru' noyo Riso, am gitio noyo tatandu' no ra ngaangai' ulun; Ulun no binayag saguli' ri Aki Kapuuno' intor ra kapatayan."

³² Paat ilo nakaining ri Paulus minindagu ra ulun matoi naayag saguli' intor ra kapatayan, kuriti' io bo ru kuukula' ngaulun. Kaa' mokoondo' niak minindagu ra, "Masaga' akai mangkironog po-

yo raginio." ³³ Bagu ingkual i Paulus. ³⁴ Am mokoondo' niayuk kuukula' ngaulun intor risilo i nangintopot am minaya' ri Paulus. Ondo' minaya' intor risilo i am i Dionisius, sangulun ru Majelis bandar, am sangulun ruandu' makainggalan ri Damaris am kuukula' ngaulun poyo.

Giu' ra bandar Korintus

18 Iruani' bo ri Paulus Atina, ongoi io ra Korintus. ² Giu' i nakatum io ra sangulun Jaudi makainggalan ri Akwila nabaya' ra andu' nali, i Prisila. Intor nilo am pagun Pontus kaa' minayan ilo ra bandar Roma giu' ra pagun Itali. Bagu ilo ak poyo minatong ra Korintus nga Kaisar Klaudius napaingkual ra ngaangai' ulun Jaudi intor ra Roma. Ongoi i Paulus tuum risilo ³ am siminimpung risilo, nga nogondo' ak kondoyon nilo, koson mambaal ra kim. ⁴ Moonong orou Sabat, minongoi i Paulus pangila' giu' ra baloi sambayanan koson mangkimait ra ulun Jaudi am niayuk ulun Junani mangintopot ri Jisus.

⁵ Pakasaboi i Silas am i Timotius intor ra Makidonia, narayus pampasaboi i Paulus ra tanou ra ngaangai' ulun Jaudi ra i Jisus i noyo Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'. ⁶ Kaa' ulun rali minanggal riso mabaya' ra ragu malaat. Ginio ra tingkabuli' ri Paulus jamol ru bayang nali koson mansawai risilo, kon no, "Akau no galama' ra sala amun maluus kau. Kolondo' sala ku ramuyun. Intor raino mongoi aku ak pam-

patanou ra ulun sala' ka Jaudi." ⁷Ginio ra iruani' no ilo am ongoi ayan ra rondo' baloi ondo' nansapapa' ra baloi sambayangan. Tatangan ra baloi ti am sangulun sala' ka Jaudi makainggalan ri Titius Justus, ondo' sumamba ri Aki Kapuuno'. ⁸Kaa' tingganai ru baloi sambayangan, io no i Krispus am ilo sambaloi, nangintopot ri Jisus. Masuang niak ulun Korintus ra bokon rali nokorongog ra pinasaboi ri Paulus am nangintopot ilo ri Jisus am riniu' ilo.

⁹Sarandaman ragili, ralalom pagilangan minindagu Tuhan ri Paulus, kon no, "Pai' kalaa'! Pai' langgai' pangilaan muno. ¹⁰Nga mabaya' Aku rirun. Kolondo' sangulun pana mampakaruol rirun nga masuang ulun Ku rano ra bandar ti." ¹¹Ginio ra ayan bo i Paulus ra Korintus buoi sambilor naintanga' am nangila' io ra bala' intor ri Aki Kapuuno' ra ulun rali.

¹²Paat i Galio nasauk ra gabenor libung Akaya, nampapakat ulun Jaudi rali am namparakop ilo ri Paulus am ibito' io ra bisaraan. ¹³Nanguu' ilo riso, kon nilo, "Ulun ti nanusuk ra ulun masuang sumamba ri Aki Kapuuno', kaa' pangilaan nano kalo nogondo' ra ukum mai."

¹⁴Taam raan i Paulus, kaa' indagu bo i Galio ra ulun Jaudi rali, "Amun pinabala' min ti rondo' kasalaan kaapoam kalataan, rongogo' ku niayuk raguon minno. ¹⁵Kaa' pansangaran min ti am intor ra ragu, inggalan am poyo

ukum min ak galama'! Marara' aku manalasai raginio. Akau galama' niayuk musiti' manalasai raginio." ¹⁶Bagu pagiruo' nilo i Galio mingkual intor ra giu' i. ¹⁷Kaa' rokopo' nilo bo i Sostinis, tingganai ru baloi sambayangan i, am lambaa' nilo io ra pinaguluan ru intok pamisaraan i. Kaa' pino-
loso ak ri Galio.

Siminaguli' i Paulus ra Antiokia

¹⁸Minayan i Paulus kuukula' ngoorou poyo giu' ra Korintus. Bagu iruani' no ulun Kristian ra giu' i am pasundoi ra Siria nabaya' ri Prisila am i Akwila. Kalo poyo minugar ilo intor ra Kingkiriya, pambulut io. Binaal no gitio koson rondo' tatandu' ra nagibot io ra Tuhan.^h ¹⁹Pakasaboi ak ra bandar Ipius, tatango' bo ri Paulus i Prisila am i Akwila. Bagu ongoi io ra baloi sambayangan am pakimansunur io ra ulun Jaudi ra giu' i. ²⁰Am kitaako' nilo i Paulus mayan ra kuukula' buoi ra giu' i, kaa' kalo iniou no. ²¹Indagu io, "Amun iowon aku ri Aki Kapuuno', sumaguli' aku po ra giti." Bagu nasundoi io no intor ra Ipius ti.

²²Pakasaboi io ra Kaisaria, ongoi io ra Jirusalim koson mangani' ra bilin kaansayan ra ulun Kristian rali ra giu' i. Am parayus io poyo ra Antiokia. ²³Kalupus ra kuukula' buoi io minayan ra Antiokia, ongoi io bo ra pamagunan Galatia am Prigia, koson mampai-

^h Maya' ra kaulayan ru ulun Jaudi, ginio mampakito ra atan ondo' nnagu ra Tuhan saukon niak ru ulun sinabit no.

kang poyo ra pangintapatan ru ulun Kristian ra giu' i.

I Apolos giu' ra Ipius am Korintus

²⁴Mokoondo' poyo sangulun Jaudi makainggalan i Apolos. Io inanak ra bandar Aliksandria am bagu io ak minongoi ra Ipius. Mapintar io toojo mindagu am niak makaintutun toojo ra ragu ru Alkitab. ²⁵Inila' io no ra pangilaan intor ra Tuhan. Mapirot io toojo mampasaboi pangilaan ri Jisus ondo' motopot, kaa' koson ra pampariwan, pangilaan ri Juanis ayuk napandayan nali. ²⁶Am makakau' io toojo mangila' ra baloi sambayangan. Paat i Prisila am i Akwila nakaining ra pangilaan nali, ibito' nilo io ra baloi nilai am pambala' riso ra motopot toojo intor ra pamayagan ri Aki Kapuuno' mansail ri Jisus. ²⁷Bagu makaguang i Apolos mongoi ra Akaya. Ginio ra ulun Kristian ra Ipius namatik ra surat ra ulun Kristian ra Akaya koson ra apuon nilo i Apolos ti. Pakasuku' ra giu' i, pangindanganan nali totopot mokoong ra ulun Kristian, ondo' mansail ra kataawan ri Aki Kapuuno' nangintopot ni Jisus. ²⁸Mapintar io toojo manggal ra ulun Jaudi rali ralalom pantataaman ra pinaguluan ru ulun masuang. Am mampaintopot io risilo intor ra ragu ru Alkitab ra i Jisus ti noyo Mamamayag ondo' sinusub i.

I Paulus giu' ra Ipius

19 Paat i Apolos soroi ra Korintus, i Paulus nangkiralan mongoi ra intok nakaujok ra

pagun ti am pupus i nakasuku' io ra Ipius. Giu' i nakatuun io ra kuukula' ngaulun ondo' nangintopot ri Jisus. ²Pangkuot io risilo, "Paat akau nangintopot ri Jisus, mokoondo' kia noowot min ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'?"

Taam ilo, "Kalo igondo' naining mai koson ra mokoondo' Ambiluo ri Aki Kapuuno'."

³Pangkuot poyo i Paulus, "Amun koson poyo raginio, pampariwan ra atan kia akau riniu'?"

Taam ilo, "Pampariwan ri Juanis Mampariu'."

⁴Indagu i Paulus, "I Juanis ti nampariu' noyo ra ulun koson mambala' ra timinalikur ilo intor ra tula. Kaa' nambala' io poyo ra ulun Israil rali ra ilo ti musiti' mangintopot ra Ulun ondo' tumauli riso, io no i Jisus."

⁵Pokorongog ilo raginii, riwo' ilo bo mansail ra inggalan ru Tuhan Jisus. ⁶Bagu pabantaa' ri Paulus kalindu' nali risilo am kinuasa' ilo ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Ginio ra minindagu ilo ra ragu imuagan am mampasaboi ra pambalaan intor ri Aki Kapuuno'. ⁷Suang nilai olo-olo' mopor am ruo ngaulun.

⁸Talu ngambulan buoi ri Paulus nampatanou ra ulun rali giu' ra baloi sambayangan am kalo malaa' io. Nakimansunur io risilo koson mampaintopot risilo intor ra Pamarintaan ri Aki Kapuuno'. ⁹Kaa' mokoondo' intor risilo i mokotog guang am kalo nangintopot, am nagasab ilo poyo ra pamayagan ri Aki Kapuuno' ra pinaguluan ru ulun masuang. Nga

raginio, i Paulus pana nangiruan risilo am ibito' no ulun ondo' nangintopot noyo ri Jisus am moonong orou' nangila' io risilo giu' ra intok igigilaan ri Tiranus. ¹⁰ Sabuoi ruo ngambilor io nambaal raginio am ngaangai' pagun ru Asia, io no ulun Jaudi am niak ulun sala' ka Jaudi, nokorongog niak ra bala' intor ra Tuhan.

Anak ri Skiva rali

¹¹ Mansail ri Paulus i Aki Kapuuno' nambaal ra kuukula' kaimuagan ondo' mapakabunduk toojo ra guang ru ulun masuang rali. ¹² Ginio ra konoon parasa' am poyo konoon ra bokon ondo' pinakai ri Paulus inibit ra ulun mangarualan. Am maruol nilai pana nairu' am riwato pana pinagiru' intor risilo. ¹³ Mokoondo' poyo kuukula' ngaulun Jaudi ondo' mangkiralan ra ati ak intok koson mampagiru' ra riwato intor ra ulun sinubol. Ilo pana nangkinam mampagiru' ra riwato mansail ra inggalan ri Jisus, kon nilo ra riwato, "Mansail ra inggalan ri Jisus ondo' pabalaan ri Paulus no, pagiruon tokou!" ¹⁴ Ondo' nampasauk raginio am tulu' ngaulun ungkuyon sangkaaka', anak ru sangulun Tingganai maayo imam Jaudi makainggalan ri Skiva.

¹⁵ Kaa' taam bo riwato no risilo, "Nakaulig aku ri Jisus am nakapandai aku niayuk ri Paulus, kaa' osoi guat akau ti?"

¹⁶ Timinindak ulun sinubol ru riwato i am nambungkayut risilo

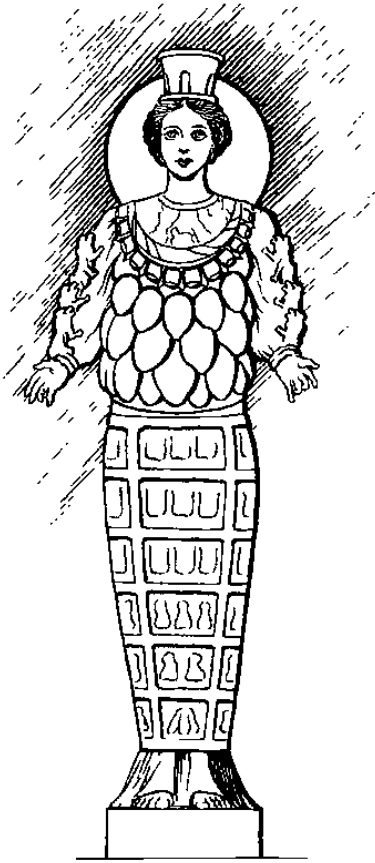
ngai', saboi nangapilat am nagibabang ilo nagiru' intor ra baloi ru ulun i. ¹⁷ Ngaangai' ulun Jaudi am sala' ka Jaudi ondo' minayan ra Ipius i nangalaa' paat ilo nokorongog ra nasauk i. Ginio ra inggalan ru Tuhan Jisus ti inompor poyo. ¹⁸ Masuang ulun ondo' rai no ti mangintopot ri Jisus nangiou ra pinaguluan ru ulun masuang ra kalaatan ondo' binaal nilo ragili. ¹⁹ Ilo ondo' mapandai magilong, nanimumung ra buuk igigilaan nilo am solobo' ra pinaguluan ru ulun masuang. Am logo ru buuk rati mokoondo' lair limo ngoopor ngaribu ruit pirok. ²⁰ Ginio ra bala' intor ra Tuhan nakatabual poyo am masuang ulun nangintopot ri Jisus.

Kumuliangi-angi ulun ra Ipius

²¹ Kasauk ak ngaangai' raginio, makaguang i Paulus' mongoi ra Jirusalim mansail ra Makidonia am Akaya, kon no, "Pokoongoi aku ra giu', musiti' mongoi aku niak ra Roma." ²² Nga raginio, susubo' no ruo ngaulun mangingindangan riso, i Timotius am i Irastus, magulu mongoi ra Makidonia. Kaa' minayan io poyo ra kuukula' buoi ra pagun Asia.

²³ Paat ragili, kumuliangi-angi ulun ra Ipius nga ra pangilaan intor ri Jisus ti. ²⁴ Giu' ra bandar no, mokoondo' sangulun makainggalan ri Dimitrius, kandoi no mambaal ra model baloi sambayangan tuhan ruandu' Artimis

¹ moonong orou; Kuukula' naskah nakalair mamparuang intor ra 11.00 susuab suku' ra 4.00 mamai' / makaguang i Paulus; kaapoam: Mansail ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', makaguang i Paulus.

Artemis – tuhan ruandu' ru ulun Ipisus (19.24)

intor ra pirok. Masuang niak ruit moowot ru ulun mangandoi riso intor ra kandoi raginio. ²⁵ Nga raginio, piawo' no ngaangai' ondo' mangandoi riso i, am poyo mangangandoi ra bokon rali ondo' nogondo' niak kandoi nilai am indagu, “Pabukat kau ngaangai'! Nakapandai kano ra intor ra kandoi raginio itakau makaalap ra ruit masuang. ²⁶ Raino nakito min am norongog min noyo galama' atan kia baalon ri Paulus ti. Mindagu io ra atan ak sinungkalalaing ondo' baalon ru ulun, ginilo sala' ka Tuhan toojo. Am masuang ulun mangintopot riso, sala' ka giti ak ra Ipisus ti, kaa' maar mai' pagun Asia ti poyo. ²⁷ Ginio kalaanin takau raino ti, nga maa-ru' kondoyon takau kalaatin ru ulun. Am sala' ka ginio ak, kaa'

baloi sambayanan ri Artimis niak kalo bo urumaton ru ulun am katulayan nano lumiot — kabaluh' pana sambaan io ru ngaangai' ulun giti ra Asia am ngaangai' pagun ru tana' ti!”

²⁸ Korongog nilo ragu ri Dimitrius i, siminangit am golok ilo, “Katulai noyo i Artimis, tuhan ru ulun Ipisus!” ²⁹ Am kumuliangi-angi ulun rali ra ngaangai' ru bandar i. Am ulun masuang namparakop niayuk ri Gayus am i Aristarkus, karuruo ti ulun Makedonia ondo' namparangan ri Paulus ralalom pangkiralanan nali. Am ralaato' ilo bo ra stadium ru bandar i. ³⁰ Masaga' i Paulus sumunu' risilo, kaa' ulun Kristian nanginga' riso. ³¹ Kuukula' ngaulun tingganai ru pagun Asia no pana, ondo' rangan ri Paulus i, nambilin riso koson kalo mongoi ra stadium no. ³² Kumuliangi-angi ulun ondo' timinimung ra stadium i. Mokoondo' giminolok koson ragitio am mokoondo' poyo bokon giminolok koson raginio, nga kasuangan ru ulun ra giu' i kalo nakapandai ra kua guat tumimung ilo. ³³ Mokoondo' nangkara' ra i Aliksemdir ti nangkinibit raginio, nga io ti ondo' jinuulan ru ulun Jaudi rali ra pinaguluan ru ulun masuang. Ginio ra nangani' i Aliksemdir ra ulun rano ra pulanu koson mongkoror, nga masaga' io mambala' risilo atan masuk. ³⁴ Kaa' pakapandai' nilo ra io ti ulun Jaudi, pagagampan ilo nom-pogolok saboi ruo nganjam, kon nilo, “Katulai noyo i Artimis, tuhan ru ulun Ipisus!”

³⁵ Pupus i sangulun tingganai ru bandar i nakapampalinos risilo. Indagu io, "Rongogo' min, ulun Ipusus! Ngaangai' ulun nakapan-dai ra bandar Ipusus ti ondo' ma-galung ra baloi sambayanan ru tuhan Artimis ondo' maayo, am niak batu matulai ondo' naratu' intor ra limbowon. ³⁶ Kolondo' sangulun pana makaanggal raginio. Nga raginio pongkoror kau ayuk am pai' kau jajajou. ³⁷ Inibit min poyo ulun rati ra giti, kabalu' pa-na ra kalo nantakou ilo intor ra baloi sambayanan minno kaapoam nagasab ri Artimis, tuhan takau. ³⁸ Amun mokoondo' poyo panguuan ri Dimitrius am ulun mangangandoi riso no ra sasangulun, moonsoi salasayon nilo ayuk ra makama. Paat ra orou inaru' no moonsoi mongoi ilo ra makama am ginio salasayon ru akim ra giu' no. ³⁹ Kaa' amun ru mokoondo' kau poyo kitaakon ra bokon, moonsoi salasayon ginio ra pinagulangan ru tingganai mamagun ondo' inaru' noyo. ⁴⁰ Nga atan ondo' nasauk ra orou raiti', itakau niayuk mauuan ra kumuliangi-angi. Kolondo' sasaban ginio polosoon takau." ⁴¹ Kaindagu ginii, pinauli' no ulun rali.

Minongoi i Paulus ra Makidonia am Akaya

20 Kalinos bo bandar Ipusus i, timungo' ri Paulus ulun Kristian rali am pambilin io koson mampaikang ra pangintapatan nilai. Bagu ugar io ongoi ra Makidonia. ² Minongoi io ra ngaangai'

libung ru Makidonia am pambilin io ra ulun Kristian rali koson mampaikang ra pangintapatan nilai. Bagu ongoi io ra Akaya ³ am minayan io ra giu' no buoi talu ngambulan. Nakatampos io no mongoi ra Siria, kaa' nakaining io ra ulun Jaudi rali nampapakat mamatoi riso. Ginio nangkinibit riso minugar mansail ra Makidonia. ⁴ Ulun ondo' minaya' riso i am i Supatir anak ri Pirus intor ra Biria, i Aristarkus am i Sikundus ulun Tisalonika, i Gayus ulun Dirbi, i Tikikus am i Tropimus intor ra Akaya am poyo i Timotius. ⁵ Ilo ti siminigulu am naginaa ramon giu' ra Troas. ⁶ Kopongo Pangiantakan ra Ruti' Kalo Linatakan ra Ragi, iruani' mai Pilipi ti maya' ra kapal. Nalimaan buoi raiti, nakapantum akai bo saguli' risilo giu' ra Troas. Am saminggu' buoi mai ra giu' i.

Pamupusan ri Paulus mongoi ra Troas

⁷ Paat orou koonom^k ra io rondon, timinimung akai mangakan ra pabukatan Kristian rano. Nangila' i Paulus ra ulun rali, nga mugar io no ra suabon. Kalo liminonggo' io saboi' tanga' ru rondon. ⁸ Am masuang lampung napaangan ra lamin ra rasawat, intok tinimungan maili. ⁹ Mokoondo' niak sangulun tuu'-bagu makainggalan ri Itikus nanturung ra gigimpalan i. Nga i Paulus nabuoi toojo minindagu, matikoolong am pokororot bo tuu'-bagu ti am naratu' intor ra tingkat katalu. Am paat ra io inongoi kaya-

^k orou koonom, kaapoam. orou minggu'.

ngo', minatoi io no. ¹⁰ Ginio ra tuun bo i Paulus. Laubi' am gangali' no tuu'-bagu ti am indagu io, "Pai' kau pagalabo, naayag io po!" ¹¹ Pagaloi bo saguli' i Paulus am pantayar io ra ruti' am pangakan ilo bo. Minindagu io ra ulun rali saboi natawangan, bagu ugar io. ¹² Tuu'-bagu ondo' naayag i inibit muli' ra baloi no am naansukan ilo bo kaga'.

Intor ra Troas mongoi ra Militus

¹³ Siminakoi akai ra kapal am pagulu ongoi ra Asos, koson manguma' ri Paulus ra giu' i, nga io galama' masaga' maya' ra lantur ayuk. ¹⁴ Pakapantutuum akai giu' ra Asos, sakoi bo i Paulus ra kapal sinakayan maili bagu ongoi akai ra Mitilini. ¹⁵ Suabon ragili, nakasuku' akai ra intok ondo' nantuma' ra pulu' Kios. Io malaas, nakasaboi akai ra pulu' Samos am songorou poyo nakasuku' akai poyo ra Militus. ¹⁶ Kalo masaga' i Paulus kalo mapit ra Ipius, koson kalo mamatir ra masa giu' ra pagun Asia. Masaga' io makasuku' ra Jirusalim ra mataki', ra io kalo poyo orou Pentekosta.

Ragu pintaran ri Paulus ra Ipius

¹⁷ Intor ra Militus nampasaboi i Paulus ra bilin ra tingganai ru ulun Kristian ra Ipius ra ilo ti mongoi uma' riso. ¹⁸ Pakasaboi ilo ak, indagu i Paulus risilo, "Nakapandai kano ra kaayagan ku buoi aku nabaya' ramuyun, io no naimpuun ra aku minatong ra

Asia ti. ¹⁹ Mabaya' ra guang minggana' am masuang lomou, nangandoi aku koson ra ulipon ru Tuhan. Kabalu' pana naimbolo' aku ra kalaatan ondo' binaal ru ulun Jaudi rali raki'. ²⁰ Nakapandai kano ra pinasalula' ku noyo ngaangai' ondo' mokoong no ramuyun. Nangila' aku ramuyun ra pinaguluan ru ulun masuang am niayuk ra rorondo' baloi. ²¹ Nampakara' aku ra ulun Jaudi am niayuk sala' ka Jaudi koson ra tumalikul ilo intor ra tula am sumaguli' ri Aki Kapuuno' am mangintopot ra Tuhan Jisus. ²² Am raino, maya' ra susuban ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', mongoi aku ra Jirusalim. Am kalo nakapandai aku ra atan kia masuk raki' ra giu' no. ²³ Ondo' ak napandayan ku ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' nambala' raki' ra mookong bandar ondo' inapitan kuli, ra pasubolon aku ra pangaputan am niak maimbolo' poyo. ²⁴ Kaa' kalo mangkara' aku ra maayag aku kia kaapoam kalo; ondo' karaan ku ayuk am momongo ra kandoi ondo' pinataakan raki' ru Tuhan Jisus, ioginio mampasaboi ra Tanou Moonsoi intor ra kataawan ri Aki Kapuuno'.

²⁵ Minongoi aku noyo ra intok minni am nampasaboi aku no ra tanou intor ra Pamarintaan ri Aki Kapuuno'. Kaa' raino, makapandai aku ra kalo bo makapantuum takau saguli'. ²⁶ Nga raginio, balain takamin tojojo ra orou raiti'; Amun ru mokoondo' lair intor ramuyun no mapuso ra tauli no, pai' min aku sonsolo'. ²⁷ Kalo

igondo' aku nopoloso ra kandoi kutu koson mambala' ramuyun ra ngaangai' kasagaan ri Aki Kapuuno' no ramuyun. ²⁸ Tumoojo kau am alungi' min niak ngaangai' ulun Kristian ondo' pinalansan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' no ramuyun. Alungi' min ilo tojojo koson ra domba alungin toojo ru magagalung rano, nga pinasauk ilo ri Aki Kapuuno' ra ulun No rano mansail ra pinatayan ru Anak Nali galama'.¹ ²⁹ Napandayan ku noyo ra pakaugar aku, mokoondo' ulun koson ra taani masangit mongoi simpung ramuyun am ulun ondo' inalungan minno gaawon intor ramuyun. ³⁰ Am mokoondo' niak kuukula' ngaulun intor ramuyun no magabau am mampalayau ra ulun Kristian rano koson maya' ilo bo risilo. ³¹ Nga raginio, ilalai' min! Am karaa' min ra buoi talu ngambilor orou rondom aku nangila' ra moonong ramuyun mabaya' ra lomou.

³² Am raino, pataakin takamin ri Aki Kapuuno' am ra pambalaan ru kataawan Nano ondo' makapagalung ramuyun. Io ti mokoondo' ra kuasa' mampaikang ramuyun am niak mangani' poyo ra barakat ondo' pinongo No ra ngaangai' ulun ondo' mangintopot Riso no. ³³ Am kalo poyo igondo' aku pakitaak ra ruit kaapoam bayang ru sasangulun.

³⁴ Am akau nakapandai noyo ra akanon kutu am niak akanon ru rangan rati ondo' minaya' raki' ra pangkiralanan ti, intor ra kandoi

ku galama'. ³⁵ Ginio ra nanulu' aku no ramuyun ra amun mangandoi takau koson raginio makapangindangan takau ra ulun malawo. Karaa' min atan kulaan bala' ru Tuhan Jisus ra io minindagu, 'Moonsoi poyo mangani' intor ra makitaak.' " ³⁶ Pakapambilin i Paulus, igulatur io bo nabaya' ra ulun rali ondo' nangkirongog riso am pakiasi' ilo. ³⁷ Nantatangi' ilo ngaangai' liliwa' giminanggol ilo ri Paulus am indagu ra tumoojo. ³⁸ Am nangiluk guang nilo ra i Paulus ti nambala' risilo ra kalo bo makapantum ilo. Bagu atari' nilo io ra kapal.

Minongoi i Paulus ra Jirusalim

21 Karagui' mai tingganai ru ulun Kristian intor ra Ipi-sus rali ra tumoojo, narayus akai no nasundoi ra pulu' Kos. Am io suabon nakasuku' akai ra pulu' Rodos. Am intor ra giu' i pasundoi akai poyo ra Patara. ² Giu' ra Patara natuum mai rondo' kapal mongoi ra Pinisia am ginio sinakayan mai. ³ Ugar akai saboi naimpal mai pulu' Siprus, kaa' narayus akai ak ra Siria. Am asak akai bo ra Tirus nga kapal ondo' sinakayan maili nampatuun ra kuliamos ra giu' i. ⁴ Bagu ongoi akai tuum ra ulun Kristian rali am minayan akai risilo buoi saminggu'. Mansail ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', bilini' nilo i Paulus koson kalo mongoi ra Jirusalim. ⁵ Kaa' nasuku' noyo orou ugaran mai, ugar akai ak manunggul ra

¹ pinatayan ru Anak Nali; kaapoam: pinatayan Nali

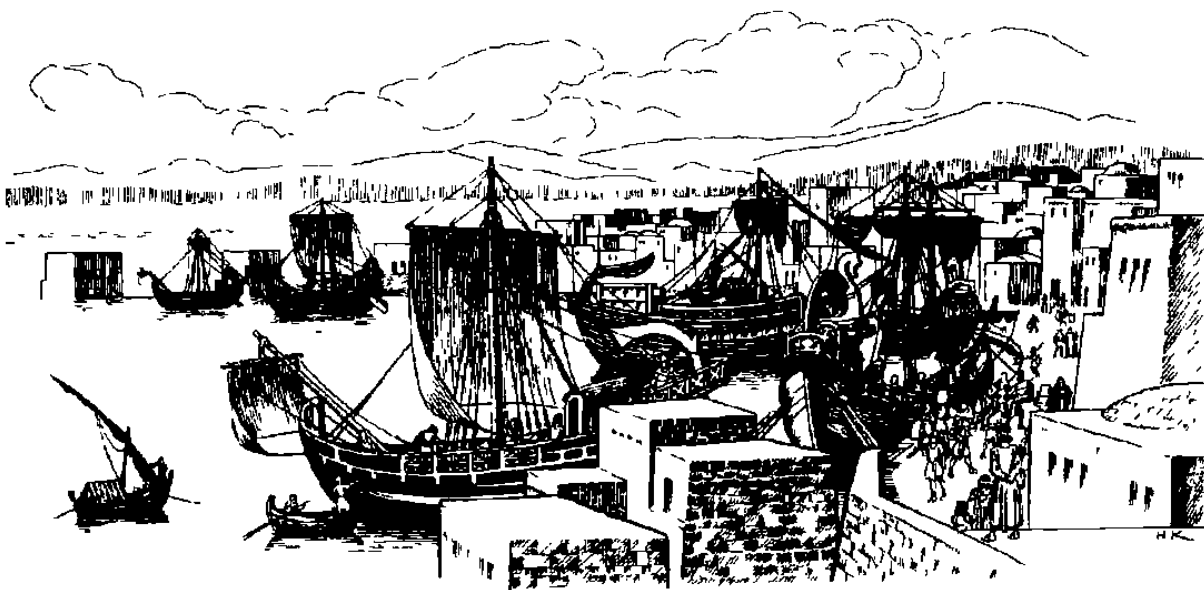
pangkiralanan mai ti. Ngaangai' ilo nabaya' ra andu' am anak nilai pana nangator ramon polos ra liwar ru bandar. Am giu' ra nagas ru raat i, igulatur akai ngaangai' am pakiasi'. ⁶Kalupus ak ilo minindagu ra tumoojo, sakoi akai no ra kapal am ilo pana minuli'.

⁷Narayus akai intor ra Tirus ongoi ra Potolimis. Minongoi akai tuum ra ulun Kristian ra giu' i, am ayan risilo buoi songorou. ⁸Io sua-bon, ugar akai po am nakasuku' ra Kaisaria. Giu' i, minayan akai baloi ru sangulun mampasaboi ra Tanou Moonsoi, makainggalan ri Pilipus. Io ti sangulun intor ra tulu' ngaulun ondo' pinili' giu' ra Jirusalim i. ⁹Io mokoondo' apat ngaulun anak rala' ondo' mapandai toojo mampatanou ra bala' intor ri Aki Kapuuno'. ¹⁰Kuukula' ngoorou mai noyo ra giu' i, ratong bo sangulun nabi' makainggalan ri Agabus intor ra Judia. ¹¹Bagu

inggaar io ramon am alapo' no abot ri Paulus. Pobongkoso' no kalindu' am kalayam nali galama' ra abot i am indagu io, "Koson ragitio ragu ru Ambiluo ri Aki Kapuuno': 'Ulun tatangan ra abot ragitio, bangkilon koson ragitio niayuk ru ulun Jaudi giu' ra Jirusalim. Am pataakon io poyo ra kuasa' ru ulun sala' ka Jaudi.' "

¹²Korongog mai ragu ri Agabus nii, akai am ngaangai' ulun Kristian ondo' minayan ra Kaisaria i nanginga' ri Paulus mongoi ra Jirusalim. ¹³Kaa' taam i Paulus, "Kua kia tangii' min aku koson ragitio saboi mangiluk bo toojo guang kutu? Nakatamos aku no ra bangkilon kia kaapoam matoi pana giu' ra Jirusalim, nga i Tuhan Jisus."

¹⁴Kaa' kalo noyo lair makapanginga' akai riso. Ginio ra indagu akai, kama, "Gama' ru atan masuk riso sumugut kasagaan ru Tuhan."

Kota Tirus am kapal rano (21.3)

¹⁵Kalupus kuukula' ngoorou akai minayan ra giu' i, tomposo' mai bo kuliamos maili am ongoi poyo ra Jirusalim. ¹⁶Mokoondo' kuukula' ngaulun Kristian intor ra Kaisaria minaya' am nangator ramon ra baloi ri Manason, nga ginio inayanan mai.^m I Manason ti ulun Siprus ondo' lair noyo siminawk ra Kristian.

Minongoi i Paulus uma' ri Jakubus

¹⁷Pakasuku' akai ra Jirusalim, inuma' akai ru ulun Kristian ra giu' i am naansayan ilo toojo. ¹⁸Io suabon, nababaya' ri Paulus, minongoi akai uma' ri Jakubus. Mokoondo' niak ngaangai' tingganai ru ulun Kristian soroi ra giu' i. ¹⁹Pakauma' ak risilo, tunungo' bo ri Paulus ngaangai' ondo' binaal ri Aki Kapuuno' ra ulun ondo' sala' ka Jaudi mansail ra kandoi nano. ²⁰Pakaining ilo ra ngaangai' ondo' rinagu ri Paulus i, nongompor ilo bo ri Aki Kapuuno'. Bagu indagu ilo ri Paulus, "Paulus, pabukat mai! Mokoondo' kuukula' ngaribu noyo ulun Jaudi nangintopot ri Jisus ragiti, am gumagaya' ilo tojojo ra Ukum ri Musa'. ²¹Kaa' nokorongog ilo ra okou kunu' mangila' ra ngaangai' ulun Jaudi ondo' mayan ra bulu ru bokon i, koson kalo bo pana maya' ra Ukum ri Musa'. Am poyo koson kalo pana sunatin anak nilono kaapoam suguton poyo kaulayan ru ulun Jaudi. ²²Ba raino, atan kulaan? Maaru' nokorongog ilo noyo ragiti kou raino. ²³Ginio po-

yo, moonsoi gagayaan mu bilin mai ti. Mokoondo' apat ngaulun ragiti ondo' nagibot ra Tuhan. ²⁴Moonsoi ru maya' kou risilo mampaugar ra kaulayan pangimpasawan am mamalanja' kou risilo, bagu bulutin ilo. Gitio noyo mampatutun ra ulun ra atan ondo' naining nilo intor rirun i kalo motopot. Nga okou galama' pana gumagaya' ra Ukum ri Musa'. ²⁵Kaa' koson ra ulun Kristian ondo' sala' ka Jaudi, nampasaboi akai noyo risilo ra surat. Am ginio suang ru surat maili; kalo mabuli ilo mangakan ra akanon ondo' pinairang ra sinungkalalain, raa' kaapoam kual makararaa' am minggalur niayuk intor ra baal pansasawaan."

²⁶Io suabon ragili, i Paulus nababaya' ra apat ngaulun i nampaugar ra kaulayan pangimpasawan. Subol ilo bo ra Baloi Tuhan am pambala' ra kula' poyo ngoorou am mopongo pangimpasawan, koson makapanimbalui ilo bo ra taak nilo sigagama'.

Rinakop i Paulus giu' ra Baloi Tuhan

²⁷Paat tulu' ngoorou maar mopongo, kuukula' ngaulun Jaudi intor ra pagun Asia minongoi ra Baloi Tuhan ti am nakito nilo i Paulus ra giu' i. Ginio ra susuko' nilo ulun masuang rali am rokopo' nilo i Paulus. ²⁸Giminolok ilo, "Pabukat kau ngaangai', ulun Israil! Makiindangan akai. Gitio noyo ulun ondo' mangila' ra ati ak intok ra ngaangai' ulun ra pa-

^m nangator ramon ra baloi ri Manason, kaapoam nagibot ri Manason.

ngilaan ondo' manggal ra bulu Israil, Ukum ri Musa' am niak Baloi Tuhan ti. Am mulu' poyo, raino ti nagibit io po ra ulun ondo' sala' ka Jaudi sumubol ra Baloi Tuhan. Mampajamol io ra intok matulai ti." (29 Minindagu ilo koson raginii nga giu' ra bandar ti nakakito nilo noyo i Tropimus, ulun Ipius nabaya' ri Paulus. Am indoson nilo ra io no ondo' inibit ri Paulus ra Baloi Tuhan.)

30 Kumuliangi-angi ngaangai' ulun giu' ra bandar i am pasisimbul ilo ra Baloi Tuhan. Rokopo' nilo i Paulus am ralaato' paingkualo' intor ra Baloi Tuhan am angabi' bo kulobon i ra mataki'. 31 Paat ra ulun rali nangkinam mamatoi ri Paulus, tingganai maayo ru saujor Roma binalaan ra kumuliangi-angi ra ngaangai' bandar Jirusalim. 32 Pagindibok bo tingganai i nagibit ra kuukula' ngaulun kaptin am niayuk saujor am ongoi ra intok ru ulun masuang i. Pakakito ak ulun rali ra tingganai maayo ru saujor nabaya' ra kaptin am saujor rali, langgai' nilo bagu mampalamba' ri Paulus. 33 Inggarri' ru tingganai maayo ru saujor no i Paulus am rokopo' no io. Bagu pabangkili' no i Paulus ra ruo rantai. Bagu pangkuot io, "Osoi kia ulun ragitio am atan kuat binaal nano?" 34 Mokoondo' ulun giminolok koson ragitio am bokon rali poyo raginio. Posongonsol ilo ak saboi tingganai maayo ru saujor i kalo napandayan no atan kia sotopot no nasauk ti. Nga raginio, paibiti' no bo i Paulus giu' ra kim ru saujor.

35 Pakasuku' ak ra tukar, bagu kayango' ru saujor rali i Paulus, nga ulun masuang ondo' namparakop riso raitii' ni magagaau mamungkayut riso. 36 Ilo ngaangai' siminunu' risilo liliwa' giminolok, "Potoyo' io!"

Nagisaung i Paulus

37 Maar ilo makaumpos noyo ra kim, indagu i Paulus ra tingganai maayo ru saujor i, "Tuan, mabuli aku kia mindagu?"

Taam tingganai maayo ru saujor i, "Mapandai kou nai ra ragu Junani! 38 Koson poyo raginio, sala' ka okou ulun Misir i ondo' gili nagibit ra ulun masuang kumuliangi-angi. Nangingganai io ra apat ngaribu ngaulun malaat ondo' makasenjata mongoi ra intok masiluk."

39 Taam i Paulus, "Aku ti ulun Jaudi, intor aku ra Tarsus, io no bandar maatang ra Kilikia. Polosoo' aku ak mindagu ra ulun rano."

40 Nangiou io niak am i Paulus pana minigor ra tukar i am nangani' io ra ulun rali ra pulanu koson mongkoror. Pokopongkoror ilo bo, indagu i Paulus risilo ra ragu Ibrani.

22 "Pabukat kau ngaangai'! Rongogo' min aku! Masaga' aku mapaintutun ramuyun ra sala' ka malaat aku." 2 Paat ilo nokorongog ra i Paulus minindagu ra ragu Ibrani, nongkokoror ilo. Bagu tungguli' poyo ri Paulus ragu nali:

3 "Ulun aku toojo ru Jaudi. Intor aku ra bandar Tarsus ra pagun Ki-

likia, kaa' giti ak ra Jirusalim ti nasukaran ku am minigigila' aku ri Gamalil. Inila' aku tojojo ra Ukum ri Musa' ru kinamatuaan takau am patimpokon ku kaayagan ku ri Aki Kapuuno' nogondo' akau ngaangai' ra orou raiti'. ⁴Nangimbolo' noyo ra ulun rali ondo' minaya' ra pangilaan bagu ti saboi mokoondo' minatoi. Am mokoondo' niayuk unguayon am ruandu' intor risilo ti ondo' rinakop ku am pinasubol ra lamin pangaputan. ⁵Tingganai maayo imam Jaudi am niak ngaangai' tingganai ru Majlis Ugama, makapangani' ra sasi' ra kalo magabau aku. Ilo no ondo' nangani' raki' ra surat kuasa' patuluon ra ulun Jaudi ra Damsik, ioginio mangiou raki' mamparakop ra ulun Jaudi ondo' nangintopot ri Jisus koson ibiton ra Jirusalim ra ukumon."

Nantunung i Paulus ra atan nasauk riso

(Rin. 9 1-19, 26.12-18)

⁶"Paat ra nangkiralanan ku ragili am maar makasaboi ra Damsik i ra io tanga' ru orou, pulusat silau ondo' mapaang kaga' intor ra limbowon limniput raki'. ⁷Ginio ra laub aku ak bo ra tana' am nokorongog aku rondo' bolos minindagu raki', 'Saulus, Saulus!' Kua kia imboloo' mu Aku?' ⁸Nanguot aku ra bolos i, 'Osoi kou, Tuhan?' Taam ru bolos no, 'Aku ti i Jisus, ulun Najarit ondo' imboloon mu.' ⁹Ulun rali ondo' minaya' raki' nakakito ra silau i, kaa' kalo nokorongog ilo ra bolos ondo' minindagu raki'. ¹⁰Panguot aku po, 'Atan

baalon ku, Tuhan?' Taam bo Tuhan, 'Sukal no am ongoi ra Damsik. Giu' no bagu balain tokou ra ngaangai' ondo' inaru' noyo ri Aki Kapuuno' rirun.' ¹¹Paat ragili niayuk noolou aku nga mapaang kaga' silau i. Ginio ra rangan ku rali nangitang ak raki' mongoi ra Damsik.

¹²Giu' i mokoondo' sangulun makainggalan ri Ananias. Io sangulun ondo' sumamba ri Aki Kapuuno' am sumugut niak ra Ukum ri Musa' takau. Io niayuk kauligan ra sangulun moonsoi toojo ru ulun Jaudi ondo' minayan ra Damsik. ¹³Minongoi io pagilong raki', bigor io ra sapapa' kuli am indagu, 'Saulus pabukat ku, pakakito no saguli!' Paat ragili niak nakakito aku saguli' am nagilong aku riso. ¹⁴Indagu io po raki', 'I Aki Kapuuno' ondo' sambaan ru kinamatuaan takau rali nampili' noyo rirun makapandai ra kasagaan Nano, makakito toojo ra Ulipon no ondo' masalok gumagaya' Riso am mokorongog ra bolos ri Jisus galama'. ¹⁵Ginio ra okou noyo masuk ra sasi' ra ngaangai' ulun ra atan ondo' nakito am niayuk norongog muli. ¹⁶Am raino, pai' no bo paginaa. Kaa' sukal am pakiriu' kou. Pakiasi' no ra Tuhan bagu palabuson kou intor ra ngaangai' tula muno.' "

Sinusub i Paulus ru Tuhan mampasaboi ra Tanou Moonsoi ra ulun sala' ka Jaudi

¹⁷"Pakasaguli' aku poyo ra Jirusalim am nakiasi' giu' ra Baloi

Tuhan, nakakito aku ra pagilangan, ¹⁸ ioginio, nakakito aku ra Tuhan am minindagu lo raki', kon No, 'Ribaki', iruani' Jirusalim ti ra mataki', nga ulun ragiti kalo mangapu ra kaintutunan muno intor Raki'. ¹⁹ Kaa, taam aku, 'Tuhan, nakatutun ilo ra aku noyo ondo' minongoi ra ati ak baloi sambayanan am namparakop am napalamba' ra ulun ondo' mangintopot Rirun. ²⁰ Am paat niak pinatayan ru sasi' Muli i Stipanus, aku galama' nangiou ra io pinatoi am aku poyo nantamung ra bayang ru ulun rali ondo' namatoi riso.' ²¹ Kaa' indagu poyo Tuhan i raki', 'Ugar no, nga Aku noyo mopoongoi rirun ra intok maalur, io no ra ulun ondo' sala' ka Jaudi.' "

²² Ulun rali lakat ak poyo nangkirongog ra atan rinagu ri Paulus, kaa' ondo' rinagu no ra pupus ti bo, golok ilo, "Potoyo' io! Kalo maaya' io maayag!" ²³ Liliwa' nompogolok, tingkabuli' nilo bayang am niak pasiabo' nilo kaau ru tana'. ²⁴ Ginio ra subol Tingganai maayo ru saujor Roma i am nanusub io ra i Paulus ibiton ra kim ru saujor am palapasin io toojo koson mapandayan kua galaki' i Paulus ru ulun Jaudi rali. ²⁵ Kaa' paat i Paulus nabangkit koson lopoton, indagu io ra tingganai ru saujor ondo' minigor ra giu' i, "Pai' poyo, sumugut ra ukum min, mabuli kau kia mampalapos ra ulun Roma, kabaluh' pana ra io ti kalo poyo nabisara'?"

²⁶ Korongog ak ru tingganai i ginio, parayus io ongoi uma' ra

tingganai maayo i am pambala' io, "Atan kia baalon takau raino? Nga ulun ti warganegara Roma!"

²⁷ Am ongoi bo tingganai maayo no tuum ri Paulus am pangkuot io, "Pambala' no, totopot kia okou ti warganegara Roma?"

"Motopot," kon ri Paulus.

²⁸ Kaa' indagu poyo tingganai maayo ru saujor no, "Mologo tojojo pinambayar ku mangalap ra warganegara Roma."

Kaa' taam i Paulus, "Kaa' aku noyo intor ra aku inanak ak poyo."

²⁹ Paat ragili niak saujor rali ondo' masaga' mampalapos am mangkuot riso liminugut. Tingganai maayo ru saujor i niak nalaa', nga namangkil io no ri Paulus ondo' sotopot no warganegara Roma.

Binisara' i Paulus ra Majlis Ugama

³⁰ Tingganai maayo ru saujor Roma no masaga' toojo mintutun ra kua ulun Jaudi rali manguu' ri Paulus. Nga raginio io suabon, piawo' no tingganai imam Jaudi rali am niak ngaangai' ru Majlis Ugama i timinimung. Ginio ra bugalo' nilo pinamangkil ri Paulus i am ibito' io bo pauma' risilo.

23 Tantangi' bo ri Paulus ngaangai' ulun Majlis Ugama i am indagu, "Pabukat kau ngaangai'! Polos ra orou raiti', bolos ru guang ku mambala' raki' ra kaayagan ku kolondo' sala ra pagilangan ri Aki Kapuuno'." ² Kaining ak ragu ragini ri Ananias, Tingganai maayo imam Jaudi, susubo' no ulun rali ondo' nakainggaar i nam-

palapis ra kabang ri Paulus. ³Taam ri Paulus riso, "Okou po lapon ri Aki Kapuuno', okou ti ulun maa-bau-abau, koson ra tembok sinaat ra mapulak! Manturung kou ra giu' no manalasai raki' maya' kunu' ra Ukum ri Musa', kaa' okou po niayuk galama' manggal ra Ukum ti ra okou nanusub ra ulun nampalapis raki'!"

⁴Indagu ulun rali ondo' nakaumbir ri Paulus, "Nagasab kou ra Tingganai maayo imam Jaudi, ondo' pinili' ri Aki Kapuuno'."

⁵Taam i Paulus, "Pabukat kau ngaangai'! Sotopot no kalo nakatutun aku ra io ti am Tingganai maayo imam Jaudi. Nga mokoondo' binatikan ra Alkitab, 'Pai' pagasab ra tingganai ru bulu minno galama'."

⁶Kaa' pakakito bo ri Paulus ra mokoondo' sampiruo intor ra Majelis Ugama i ulun tayar Saduki am sampiruo i poyo ulun tayar Parisi, indagu io risilo ra mapuor, "Pabukat kau ngaangai'! Aku ti ulun tayar Parisi am papag poyo ru ulun tayar Parisi. Bisaraan aku ragiti nga mangintopot aku ra ulun matoi bayagon saguli'."

⁷Pakaindagu io ak raginii, ulun tayar Saduki am ulun tayar Parisi rali nansasangor bagu saboi ulun Majelis i liminili' bo. (⁸Nga ulun tayar Saduki ti mangintopot ra ulun matoi kalo bayagon saguli', am poyo ra kolondo' masundu kaapoam ambiluo. Kaa' ulun tayar Parisi mangintopot ra mokoondo' niak ra ngaangai' ti.) ⁹Am gimino-lok ilo bo ra mapuor toojo. Kuukula' ngaulun mangingila' ra Ukum

ri Musa' intor ra tayar Parisi timinaam am minansang toojo, kon nilo, "Kolondo' rondo' pana sala ru ulun ti! Motopot lair ra mokoondo' ambiluo kaapoam masundu minindagu riso!"

¹⁰Gili bo ra pansasanganan i giminaai toojo, saboi tingganai maayo ru saujor no malaa' ra uupin nilo lair i Paulus. Ginio ra susubo' no i Paulus paingkualon intor ra taatanga' ru ulun rali am ibiton ra kim ru saujor.

¹¹Io rondon ragili, bigor Tuhan ra sapapa' ri Paulus am indagu, "Kaikango' ak guang muno! Nga nampaintutun kou ra ulun rali intor Raki' giti ra Jirusalim ti, am musiti' kou mampaintutun poyo koson ragitio giu' ra Roma niayuk."

Nampakat mamatoi ri Paulus

¹²Nokorondon io ra suabon, nampapakat ulun Jaudi rali. Nagigibot ilo ra kalo mangakan am manginum amun ru kalo poyo mapatoi nilo galing i Paulus.

¹³Am suang ru ulun ondo' nampapakat ti mokoondo' olo-olo' apat ngoopor ngaulun.

¹⁴Bagu ongoi ilo tuum ra tingganai imam rali am poyo tingganai ru ulun Jaudi rali, am indagu, "Akai ngaangai' nagibot kalo mangakan am manginum ra atan ak, amun ru kalo mapatoi mai galing i Paulus.

¹⁵Raino, akau am ulun Majelis Ugama musiti' mangator ra surat ra tingganai maayo ru saujor Roma no koson kitaakon ra i Paulus ti paumaan ramuyun saguli', nga mangimumui poyo riso koson ra-

gili. Akai am nakatamos noyo mamatoi riso ra io kalo poyo makasaboi ragiti.”

¹⁶Kaa' mokoondo' sangulun nakaining ra nampakatan nilo raginio, io no akon ri Paulus, anak ru maayo no ra ruandu'. Ginio ra ongoi io ra kim ru saujor i am pambala' ri Paulus. ¹⁷Am pampiau i Paulus ra sangulun tingganai ru saujor am indagu, “Ibito' noyo tuu'-bagu ti muma' ra tingganai maayo min ti, nga mokoondo' io pabalaan no riso.”

¹⁸Paumaa' tingganai ru saujor i tuu'-bagu ti ra tingganai maayo nali am indagu, “I Paulus, ulun inaput i, nakiindangan raki' nagibit ra tuu'-bagu ti muma' rirun. Nga mokoondo' io pabalaan no rirun.”

¹⁹Kitango' ru tingganai maayo ru saujor no tuu'-bagu i, ibito' no ra intok kolondo' ulun am kuati', “Atan kia pabalaan mu raki'?”

²⁰Taam tuu' bagu no, “Ulun Jaudi rano nampapakat ra maki-taak rirun magibit ri Paulus bisaraan giu' ra Majlis Ugama ra susuab. Io no ra masaga' ilo rokoon mangimumui poyo riso. ²¹Kaa' pai' gagayaa' kitaakon nilono, nga mokoondo' olo-olo' apat ngoopor ngaulun nansibuni koson magawang riso. Nagigibot ilo no ngaangai' ra kalo mangakan am manginum amun ru kalo poyo mapatoi nilo galing i Paulus. Am raino, nakatamos ilo no, maginaa ak bo ra pangiaawan muno.”

²²Indagu tingganai maayo ru saujor no, “Pai' pambala' ra osoi ak pana ra ondo' pinabala' mu

raki' ra raitii' ni.” Bagu susubo' no bo tuu'-bagu i muli'.

Paumaan I Paulus ra gabenor Piliks

²³Bagu piawo' ru tingganai maayo no ruo ngaulun tingganai ru saujor am pambala' io, “Pongoono' min ruo ngaatus ngaulun saujor, tulu' ngoopor saujor manangkuda' am poyo ruo ngaatus saujor manantutura'. Ilo ti pongoyon ku ra Kaisaria ra jam kasiam rondon ra raiti' niak. ²⁴Pongoono' min niak kuukula' ngainan kuda' ri Paulus am alungi' am atari' min io ra gabenor Piliks.” ²⁵Am pematik io bo ra surat ra gabenor Piliks, ondo' suang no:

²⁶“Kaansayan rirun, gabenor Piliks ondo' maurumat, intor raki', i Klaudius Lisias! ²⁷Ulun ragitio rinakop noyo am potoyon raan ru ulun Jaudi, kaa' kaala' aku ak ra io ti warganegara Roma, ongoi aku nabaya' ra saujor ku rali mamamayag riso. ²⁸Nga masaga' aku mintutun ra atan sotopot no panguuan nilo riso, ibito' ku io ra Majlis Ugama nilai. ²⁹Pakaintutun aku raiti am kolondo' salanatum riso, koson makapangukum riso potoyon kaapoam aputon, nga panguuan nilai riso i am intor ak ra ukum ru ugama nilai galama'. ³⁰Am binalaan aku noyo ra mokoondo' nampakatan ru ulun Jaudi rali mamatoi riso. Ginio ra parampuso' ku io bo pongoyon rirun. Sinusub ku noyo ulun rali ondo' manguu' riso ra ibiton ak panguuan nilo ti rirun.”

³¹ Ginio ra suguto' bo ru saujor rali panusuban nilai raginio am rondon ragili niak ibito' nilo i Paulus saboi ra Antipatris. ³² Io suabon, saujor ra bokon am niak saujor nanantutura' rali siminaguli' bo ra kim nilai ra Jirusalim, kaa' saujor nanangkuda' rali ak bo namaya' ri Paulus. ³³ Pakasaboi ra Kaisaria, paumaa' nilo i Paulus ra gabenor i am pataako' nilo bo riso surat i. ³⁴ Kopongo gabenor nambasa' ra surat i, kuati' no i Paulus ati kia intor no. Kaala' no ra i Paulus ti intor ra Kilikia, ³⁵ indagu io, "Imumuin tokou ra makaratong ak ulun ondo' manguu' rirun." Bagu panusub io ra i Paulus aputon giu' ra istana ondo' gili binaal ru raja' Irodis.

Inuuan i Paulus ru ulun Jaudi rali

24 Kalimaan ragili, i Ananias, io no Tingganai maayo imam Jaudi am poyo tingganai ru ulun Jaudi ra bokon nababaya' ra sangulun akim makainggalan ri Tirtulus, ngaangai' ilo minongoi ra Kaisaria. Umaa' nilo gabenor Piliks am pambala' riso ra atan panguuan nilo ri Paulus i. ² Paat i Paulus piniau ra pinaguluan nilo, panguu' i Tirtulus ri Paulus koson ragitio, kon no;

"Tuan gabenor ondo' urumaton mai! Paningganayan mu ramon moonsoi am pagun mai kolondo' kapaganan. Maya' ra pintar muno, masuang baal moonsoi am kasingkatan sinauk mu ra bulu mai. ³ Tuan, ngaangai' raginio inapu

mai mabaya' ra paringkuanangan mai rirun. ⁴ Kaa' Tuan, koson kalo mangaawar ragu, raino makitaak aku ra rongogon mu panguuan mai ondo' mariwa' ti. ⁵ Napandayan mai ulun ti masalok mampakasalula' ra kalaatan; mampajajou io ak ra ulun Jaudi ra ati ak intok am io poyo maningganai ra paati ru ulun Najarit. ⁶ Nangkinam io po mampajamol ra Baloi Tuhan, kaa' rokopo' mai io. [Bisaraan mai io raan maya' ra ukum ru ugama mai galama', ⁷ kaa' i Lisias, tingganai maayo ru saujor, nagaau bo ri Paulus intor ramon. ⁸ Am susubo' no bo ngaangai' ondo' manguu' riso i muma' rirun.] Amun makuatan mu toojo ulun ragitio, okou galama' bo makapandai ra motopot niak ngaangai' ondo' panguuan maili riso." ⁹ Am ulun Jaudi rali pana ondo' soroi ra giu' i minaya' panguu' ri Paulus am nangiou ra ragu ri Tirtulus ti.

Nagisaung i Paulus ra pinaguluan ri Piliks

¹⁰ Bagu nangani' gabenor no ra pulanu ri Paulus ra mabuli io mindagu. Kon ri Paulus,

"Nakapandai aku ra nabuoi kou no nangakim ru pagun ti, ginio ra maansayan aku magisaung ra pinaguluan mu. ¹¹ Okou galama' makapangaru' ra olo-olo' mopor am ruo ngoorou ra nakasail i, minongoi aku sambayang giu' ra Jirusalim. ¹² Am kalo nai igondo' ulun Jaudi rano nakakito raki' nanusuk ra ulun masuang giu' ra Baloi Tuhan, baloi sambayangan

ⁿ Kuukula' naskah nakalair mamparuung ayat 6b-8a.

ra bokon kaapoam giu' pana ra bandar. ¹³ Am kalo mampainono' niayuk ra rondo' pana panguuan ondo' pinabala' nilo rirun i. ¹⁴ Manngiou aku rirun: sumamba aku ri Aki Kapuuno' ru kinamatuaan mai maya' ra pangilaan ri Jisus, ondo' karaan nilo ra kalo motopot. Kaa' lakat aku ak poyo mangintopot ra ngaangai' ondo' binatikan ra Ukum ri Musa' am Kitab ru Nabi' rali. ¹⁵ Naganda' koson risilo, aku niak malansan ri Aki Kapuuno' ra ngaangai' ulun maayag saguli' intor ra kapatayan, io no ulun moonsoi kaapoam niak ulun malaat. ¹⁶ Ginio nga ra masalok aku mangkinam ra tumanda' ak guang kuno ri Aki Kapuuno' am ngaangai' ulun.

¹⁷ Kuukula' ngambilor kalio aku ra Jirusalim am bagu siminaguli' aku. Inangayan ku ra giu' i koson magibit ra ruit pandanganon ra bulu ku galama' am poyo mangani' ra taak ri Aki Kapuuno'. ¹⁸ Paat ra aku nambaal raginio, natuum nilo aku giu' ra Baloi Tuhan, kokopongo ak aku minaya' ra kaulayan pangimpasawan. Am kolondo' jajajou pinasalula' ku ra ulun masuang ragili. ¹⁹ Kaa' kuukula' ngaulun Jaudi intor ra pagun Asia minongoi ra giu' i. Sotopot no moonsoi ru ilo galama' mongoi uma' rirun Tuan, am mambala' ra panguuan nilai rirun amun ru mokoondo' ilo. ²⁰ Kaapoam polosoon ak pana ilo ondo' mokoondo' noyo ragiti mambala' ra atan kia kalaatan ku ondo' natuum nilo paat aku binisara' giu' ra Majlis Ugama i. ²¹ Rondo' ak

nga nauyatan nilai ti, ioginio ondo' golok ku ra pinaguluan nilai ragitio; 'Bisaraan aku ra orou raiti' nga mangintopot aku ra ulun matoi bayagon saguli'.' "

²² I Piliks ti, ondo' masuang noyo kaintutunan intor ra pangilaan ri Jisus, namupus ak ra nantimungan ti, kon no, "Salasayon ku ak gitio, paat makaratong i Lisias, tingganai maayo ru saujor no." ²³ Am susubo' no poyo sangulun tingganai ru saujor no ra i Paulus ti aputon po. Kaa' inanian no niak ra kaluagan koborok, koson nataak no rangan ri Paulus rali magalung riso.

Paumaan i Paulus ri Piliks am i Drusila

²⁴ Kuukula' ngoorou raiti, minatong bo i Piliks am andu' nano, i Drusila ulun Jaudi. Am piawo' bo ri Piliks i Paulus i am nangkiro ngog ilo ra pangilaan ri Paulus intor ra pangintapatan ri Jisus Kristus. ²⁵ Kaa' paat i Paulus nannungul ra ragu nali intor ra kattaawan, kaaratan am niayuk intor ra ukum ra Orou Pupus, nalaa' bo i Piliks am indagu, "Moonsoi sumaguli' kou raino am amun ru makakaluagan aku poyo, piawon tokou saguli'." ²⁶ Liliwa' raginio, nalansan i Piliks niayuk ra makaalap io ra ruit pampalabus intor ri Paulus. Ginio nga ra magail io ak manusub ri Paulus porotongan riso koson makimansunur io bo.

²⁷ Kalupus ruo ngambilor, mokoondo' gabenor bagu, io no i Pirkius Pistus namalit ri Piliks. Kaa' pinoloso io ak i Paulus giu' ra lamin pangaputan nga masaga'

io mampagamis ra guang ru ulun Jaudi rali.

Nakitaak i Paulus bisaraan ru Kaisar

25 Nataluan noyo i gabenor Pistus nakasaboi ra Kaisaria, ugar io ongoi ra Jirusalim. ²Giu' i, tingganai imam Jaudi am tingganai ru ulun Jaudi rali nambala' riso ra panguuan nilai ri Paulus. Kitaakon nilo toojo ri Pistus ³ra i Paulus ibiton ra Jirusalim nga mokoondo' noyo nampakatan nilai koson mamatoi ri Paulus ralom pangkiralanan. ⁴Kaa' taam i Pistus, "Giu' ra Kaisaria ak nanga-putan ri Paulus, am aku galama' pana kalo mabuoi sumaguli' poyo ra giu'. ⁵Nga raginio, moonsoi tingganai min rati mabaya' raki' mongoi ra Kaisaria am manguu' riso ra giu' i, amun ru mokoondo' io ra sala."

⁶Soroi i Pistus olo-olo' balu' kaapoam mopor ngoorou poyo ra Jirusalim bagu saguli' io ra Kaisaria. Io suabon no, panturung io ra makama koson mangakim am i Paulus sinusub porotongo'. ⁷Paat i Paulus minatong, ulun Jaudi rali ondo' intor ra Jirusalim minongoi limpu riso am tumalimpuun manguu' riso ra maagat. Kaa' panguuan nilo ngaangai' kolondo' sasi'. ⁸Nagisaung i Paulus, "Kolondo' rondo' pana sala kutu ra Ukum ri Musa', ra Baloi Tuhan kaapoam ra Kaisar Roma."

⁹Kaa' masaga' i Pistus mampagamis ra guang ru ulun Jaudi rali. Ginio ra kuati' no bo i Paulus, kon no, "Masaga' kou kia poongoyon

ra Jirusalim koson giu' ak bisaraan ku rirun?"

¹⁰Taam i Paulus, "Gitio noyo Makama Kaisar Roma. Giti ak pana pamisaraan raki'. Am okou galama' niayuk nakapandai ra kolondo' sala ku ra ulun Jaudi. ¹¹Amun inanggal ku ukum am nambaal ra kalaatan ondo' maukum ra potoyon, polosoon ak aku potoyon. Kaa' amun panguuan nilai no kalo motopot, kolondo' sangulun pana makakuasa' mampataak raki' risilo. Kitaakon ku ra aku bisaraan ru Kaisar Roma galama'!"

¹²Kopongo i Pistus nansusunur ra mangingindangan ru Makama rali, indagu io, "Kinitaak mu noyo ra bisaraan ru Kaisar Roma, nga raginio paatarin tokou toojo paumaan riso."

Paumaan i Paulus ri Agripa am i Birniki

¹³Kalo nabuoi ragili, raja' Agripa am i Birniki minongoi panguma' ri Pistus ra Kaisaria. ¹⁴Kuukula' ngoorou buoi nilo ra giu' i, pambala' bo toojo i Pistus ra raja' Agripa ondo' nasauk ri Paulus i. Indagu i Pistus, kon no, "Giti mokoondo' sangulun ondo' tinatang ak ri Piliks ra pangaputan. ¹⁵Paat aku giu' ra Jirusalim, tingganai imam Jaudi rali am tingganai ru Jaudi rali nangauu' ra ulun no am nakitaak raki' ra ukumon io. ¹⁶Kaa' taamo' ku ilo ra kalo mabuli ulun Roma mompolosoo ak ra sasangulun ukumon ra io kalo poyo mabisara' ra pinaguluan ru ulun ondo' nanguu' riso, am aniin poyo ra kalua-

gan magisaung. ¹⁷Pakaratong ilo ak ragiti, kalo naginaa aku ma-buoi, kaa' suabon ragili niak panimung aku ra makama am panusub ra ulun no paumaan. ¹⁸Paat ulun rali nambala' ra panguuan nilai, kolondo' rondo' pana kalaatan nakasalula' nilo ra maukum io. ¹⁹Kaa' atan ondo' nagansangan nilai ti io no kinibit ak ru ugama nilo galama' am niayuk sangulun ungkuyon makainggalan i Jisus, ondo' minatoi noyo, kaa' karaan ri Paulus ra naayag io kunu'. ²⁰Nga kalo noyo makapanalasai aku raginio, kuati' ku i Paulus amun masaga' io mongoi ra Jirusalim, koson giu' ak bisaraan. ²¹Kaa' makialung toojo i Paulus am makibisara' ak ru Kaisar Roma, Ginio bo ra susubo' ku io aputon saboi mokoondo' aku ra kaluagan mangator riso ra Kaisar."

²²Indagu i Agripa ri Pistus, "Aku galama' pana masaga' mangkirongog ra ulun no."

Taam i Pistus, "Susuab mokorongog kou niayuk ragu nano."

²³Suabon ragili, i Agripa am Birniki siminubol ra Makama mabaya' ra tingganai maayo ru saujor rali am poyo ulun maatang ru bandar no, maya' ra kaulayan ru raja'. Bagu i Pistus nampaumpos ri Paulus. ²⁴Indagu i Pistus, "Raja' Agripa am niak ngaangai' ondo' siminimpung ti! Inuuan ulun ti ru ulun Jaudi rali, giu' ra Jirusalim am ragiti niak. Gumolok ilo ra ulun ti kalo maaya' pana maayag. ²⁵Kaa' kolondo' natuum ku ra atan ak kasalaan nano ra io maalap kaukum ra potoyon. Am io

galama' nga nakitaak koson bisaraan io ru Kaisar, ginio ra pootoron ku io ra Kaisar. ²⁶Kaa' kalo makapandai aku ra atan kia batin ku intor riso ra surat posoboyon ku ra Kaisar. Ginio nga ra pinatum ku io ramuyun am mulu' poyo okou, raja' Agripa. Binaal ku koson raginio ra mopongo io maimumuyan mu, bagu makabatik aku ra surat. ²⁷Nga pangkaraan ku, kalo moonsoi pootoron ku sangulun inaput amun ru kalo mabalaan toojo panguuan no."

Nagisaung i Paulus ra pinaguluan ru raja' Agripa

26 Indagu i Agripa ri Paulus, "Raino kaluagan mu magisaung." Am nangani' i Paulus ra pulanu koson kinayang kalindu' nali bagu indagu io koson ragitio:

²"Raja' Agripa, paringkuangan ku rirun ra magisaung am makapambala' aku rirun am ngaangai' panguuan raki' ru ulun Jaudi rali. ³Mulu' poyo nga okou nakaintutun toojo ra kaulayan am niayuk kapaganaan ru ulun Jaudi. Nga raginio, malansan aku ra masaga' kou niak mangkirongog raki' ra guang mataan.

⁴Ngaangai' ulun Jaudi nakapandai ra atan kulaan kaayagan ku intor ra aku mamulok ak poyo. Nakapandai ilo niayuk ra ngaangai', intor poyo ragili ra aku so-roi ra pagun ku galama' am bagu giu' ra Jirusalim. ⁵Lair noyo naka-kaulig ilo toojo raki'. Am amun masaga' ilo, makapangani' ilo ra kaintutunan ra intor ragili noyo minaya' aku ra tayar Parisi ondo'

sumugut toojo ra ngaangai' kau-
layan ru ugama mai. ⁶Am raino
bisaraan aku ragiti nga lakat aku
poyo mangintopot ra bantu' ri
Aki Kapuuno' ra kinamatuaan
takau rali. ⁷Bantu' ragili niak
ondo' kalansanan ru koopor am
ruo ngantayaran ru Israil, saboi
orou-rondom ilo sumamba ri Aki
Kapuuno'. Raja' Agripa, nga ra
kalansanan raginii noyo aku ti
inuuan ru ulun Jaudi. ⁸Kua ramu-
yun ti ulun Jaudi? Kua kalo maka-
pangintopot kau ra ulun matoi
bayagon saguli' ri Aki Kapuuno'?

⁹Kaa' mogondo' niak raki' ragi-
li, ra aku pana nampaguang ra i
Jisus, ulun Najarit i, musiti' ang-
galon ku tojojo. ¹⁰Am nambaal
aku niak koson raginio giu' ra
Jirusalim. Inanian aku noyo ra su-
rat pangiawan ru tingganai imam
Jaudi rali, ra masuang ulun ri Aki
Kapuuno' pasubolon ra lamin pa-
ngaputan. Am nangiou aku niak
ra ilo ti potoyon. ¹¹Masalok aku
niayuk nangimbolo' risilo giu' ra
baloi sambayanan am nampaja-
jal risilo lumugut intor ra ininto-
pot nilai. Nasisang aku kaga' risilo
saboi sinunu' ku ilo ra ati ak ban-
dar ra pagun bokon koson ma-
ngimbolo' risilo."

Nantunung i Paulus ra nangkulawan nali

(Rin. 9.1-19, 22.6-16)

¹²"Am koson raginii niak naka-
pagibit aku ra surat pangiawan in-
tor ra tingganai ru Jirusalim rali
mongoi ra Damsik. ¹³Raja' Agripa,
paat ra aku nangkiralan ra io ta-

nga' ru orou ragili, mokoondo' pu-
lusat silau intor ra limbowon on-
do' mapaang kaga' intor ra mato
ru orou. Am silau i liminiput raki'
am niayuk rangan ku rali. ¹⁴Bagu
laub akai bo ngaangai'. Am mo-
koondo' rondo' bolos norongog ku
minindagu raki' ra ragu Ibrani,
kon no, 'Saulus, Saulus! Kua pa-
ngimbolo' kou Raki'? Marualan
kou ak galama' amun ru manggal
kou niayuk Raki'.' ¹⁵Indagu aku,
'Osoi Kou, Tuhan?' Taam Tuhan
i, 'I Jisus Aku, ondo' imboloon
muno. ¹⁶Kaa' raino, ingkakat no
am bigor! Minintalang Aku rirun
nga pasaukon tokou ra ulipon Ku-
no. Ginio musiti' kou mambala' ra
ulun bokon ondo' pinakito Ku^o
rirun ra orou raiti' am niayuk on-
do' panuluan Ku rirun paat ra ma-
tong no. ¹⁷Palabuson tokou intor
ra ulun Israil am niayuk ulun sala'
ka Jaudi. Am susubon tokou poyo
mongoi ra ulun sala' ka Jaudi ¹⁸ko-
son mangukab ra guang nilo. Gi-
nio ra makaingkual ilo bo intor ra
kalandaman am mokoongoi ra
matawang; koson makalabus ilo
bo intor ra kuasa' ru Tingganai ru
riwato no am makasaguli' ri Aki
Kapuuno'. Am koson raginio,
mansail ra pangintapatan nilo Ra-
ki', tula nilono ampunon am ma-
sauk ilo ra ulun pinili' ri Aki
Kapuuno'."

Nambala' i Paulus ra kondoyon nano

¹⁹"Raja' Agripa, ginio puun ra
aku ti mapirot toojo sumugut ra
pagilangan no ondo' pinakito ri

^o Kuukula' naskah nakalair kolondo' Ku

Aki Kapuuno' raki'. ²⁰Ginio ra mambala' aku toojo ra ulun ra musiti' ilo tumalukur intor ra tula nilo am sumaguli' ri Aki Kapuuno', am niayuk maayag ra matanda'. Giu' ra Damsik galing nambalaan ku raginio, giu' poyo ra Jirusalim am niayuk ngaangai' ru Judia am poyo intok ru ulun sala' ka Jaudi. ²¹Ginio noyo ra ulun Jaudi rano namparakop raki' giu' ra Baloi Tuhan am nangkinam ilo pamatoi raki'. ²²Kaa' saboi raino ti inindangan aku ri Aki Kapuuno'. Ilai' raino ti, mangani' aku niayuk ra kaintutunan ku ra ngaangai' ulun, ondo' maatang kaapoam kalo. Atan ondo' rinagu kutu koson ak ra ondo' pinabala' ru nabi' rali am niayuk ri Musa': ²³Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno' musiti' imboloon. Am lo no ulun kasaa' ondo' maayag saguli' intor ra kapatayan. Maa' raginio mampabala' lo ra pamayagan ra ulun Jaudi am niayuk ulun intor ra ngaangai' bulu. Pamayagan ti koson ra silau risilo."

²⁴Liliwa' ak nagisaung i Paulus, golok bo i Pistus, kon no, "Paulus, totopot kou no sasambungon! Inigigilaan mu ra najanjayan ondo' nangkinibit rirun mantuyang!"

²⁵Kaa' taam i Paulus, "Tuan, kalo mantuyang aku. Ngaangai' ondo' rinagu kuni motopot toojo am matanda'. ²⁶Raja' Agripa! Makakau' aku mindagu ra pinaguluan mu nga makatutun kou ra ngaangai' ti. Natutunan ku niayuk ra norongog mu noyo ginio, nga pai' ru nakasibuni ngaangai' ti. ²⁷Raja' Agripa! Mangintopot kou kia ra

rinagu ru nabi' rali? Maaru' mangintopot kou niayuk!"

²⁸Taam bo i Agripa ri Paulus, "Indoson mu kia ra mampasauk kou raki' ra Kristian ra mataki'?"

²⁹Taam i Paulus, kon no, "Mataki' kia kapoam mabuoi, ginio kalo maatang, kaa' makiasi' aku ri Aki Kapuuno' ra okou am ngaangai' ondo' mangkironogog raki' ra orou raiti' masuk niayuk ra Kristian koson raki'. Kaa' ondo' ak kalo am makaaya' rantayon."

³⁰Pupus i, raja' Agripa, gabenor Pistus, i Birniki pana am niayuk ngaangai' ulun rali miningkakat am miningkual. ³¹Pakaingkual ilo ak raiti am indagu ilo ra rondo' am bokon, "Kolondo' ra rondo' pana sala ru ulun ti ra io ukumon ra potoyon kaapoam aputon." ³²Am indagu bo i Agripa ri Pistus, "Sotopot no, makalabus raan ulun ti, kaa' makibisara' io poyo ra Kaisar."

Nasundoi i Paulus ra Roma

27 Kalupus ilo nangaru' ra poongoyon akai ra pagun Itali, i Paulus am kuukula' ngaulun ondo' inaput rali pinaalungan ri Julius. Io ti sangulun tingganai ru saujor Roma intor ra tayar ondo' sabiton ra "Rejimen ru Kaisar". ²Bagu siminakoi akai ra kapal intor ra Adramitium, ondo' nakatampas mongoi ra intok raralan ru kapal ra pagun Asia. Am Aristarkus, ulun Tisalonika intor ra pagun Makidonia, minaya' ramon. ³Io suabon, nakasuku' akai ra Sidon. Am moonsoi i Julius ri Paulus. Nangiou io riso muma' ra rangan no rali ondo' masaga' ma-

ngani' riso ra atan ak kolondo' riso. ⁴Tungguli' mai poyo pangkiralanan, kaa' nakauma' akai ra angin mapuor, ginio ra nasundoi akai nansusug ra pulu' Siprus, kason kalo matiu' ra angin no. ⁵Pakasandaup akai ra raat ra tuma' ru pagun Kilikia am Pampilia, nakasaboi akai poyo ra bandar Mira, giu' ra pagun Likia. ⁶Giu' i, natuum ru tingganai ru saujor no rondo' kapal intor ra Aliksandria ondo' masundoi mongoi ra Itali. Am pabandingo' no akai ra kapal raginio.

⁷Kaa' kuukula' ngoorou maginut ak ugar ru kapal sinakayan maili nga inibit ru angin i. Pupus nali maar akai no makasuku' ra bandar Knidus. Nga lakat ak poyo mapuor angin i, kalo niak nakarayus akai. Intor raginio, pantabas akai ak bo mongoi ra rabugus ru pulu' Krita, mansail ra Tanjung Salmoni, kason kalo matiu' ra angin no. ⁸Am mapagon akai kaga' nansusug ra nagas ru pulu' i. Pupus i, nakasuku' akai ra rondo' intok ininggalanan ra Raralan Moonsoi, ondo' kalo niak maalur toojo intor ra bandar Lasia.

⁹Paat ragili Orou Pangampunan ra Tula^p ru ulun Jaudi nasail noyo, saboi ra orou moonsoi ru pasundayan i pana nalubat ayuk, nga nansail noyo bagu. Ginio ra i Paulus nampakara' risilo, kon no, ¹⁰"Pabukat kau ngaangai', guang ku makalalaa' toojo amun ru tunggulin takau poyo pangkiralanan ti. Sala' ka kuliamos am kapal takau ti ak malunsai, kaa' maaru' mo-

koondo' niayuk ondo' matoi no."

¹¹Kaa' tingganai ru saujor i kalo niak minaya' ra ragu ri Paulus. Nangintopot io ak ragu ru kaptin ru kapal am ondo' tatangan ra kapal i. ¹²Sotopot no kalo moonsoi muog ra intok raginio amun musim masimu'. Ginio ra kasuangan ru mangangandoi ra kapal no mangiou ra marayus ak masundoi am kuminam sumuku' ra Piniks am muog ra giu' i saboi musim masimu' ti makai'. Piniks ti rondo' raralan ru kapal ra pulu' Krita ondo' tumuma' ra kait am pamiris ru kalasaan.^q

Angin mapuor kaga' giu' ra raat

¹³Kalo bo nabuoi ragili am ratong angin bagu intor ra rabugus. Ginio ra pangkaraan nilai ra moonsoi niak ru masundoi noyo. Bagu posokoyo' nilo sau ru kapal i am pasundoi bo pansusug ra nagas ru pulu' Krita. ¹⁴Kaa' ratong bo angin mapuor kaga' intor ra lantur. Angin ragitio ininggalanan ra "Nagayantanga' ra ralayo am sirangon." ¹⁵Kakapatir ak kapal mai matiu' ra angin mapuor i. Nga kalo lair magula' mai, pinoloso mai ak kapal i maabas ibiton ru angin. ¹⁶Matasu' kaborok ra akai nakaintuma' ra rabugus ru pulu' Kauda ondo' boborok. Giu' pana mokoondo' niayuk kapaganan mai magalung ra parau ru kapal i. ¹⁷Kopongo parau i pinasakoi ra kapal i, pioto' nilo pinamangkos nilai. Am kapal i niak liniput rinitan ra tali, nga malaa' ilo makaralaral ra intok makaagis ra Sirtis.

^p Ilai' kamus. ^q kait am pamiris ru kalasaan; kaapoam: kait am pamiris ru sirangon.

Bagu puruno' nilo layar ru kapal i am pinoloso ak maayat ru angin. ¹⁸Lakat akai ak poyo inibit ra angin mapuor i, saboi ra suabon i, kuliámos pinasakoi ru kapal i pana pinatiran ra raat. ¹⁹Am suabon poyo ragili, mangangandoi ra kapal rali galama' namatir poyo ra atan ak kuliámos ru kapal ra raat. ²⁰Buoi kuukula' ngoorou kalo nakakito akai ra mato ru orou kaapoam butitir am angin mapuor ti pana lakat ak poyo makalalaa' toojo. Pupus nali kolondo' bo kalansanan mai ra maayag akai poyo.

²¹Nabuoi noyo kalo nangakan ulun rali, bigor bo i Paulus ra taatanga' nilai am indagu, "Pabukat kau ngaangai'! Amun giminagaya' kau ak ra ragu kuli ra kalo masundoi intor ra Krita, kalo lair maluusan am malunsayan takau koson ragitio. ²²Kaa' raino mam-bilin aku toojo ra pai' kau pagalabo nga kolondo' sangulun pana intor ritakau ti matoi. Kaa' kapal ti ak matungkob. ²³Nga mokoondo' masundu minatong raki' ra rondon i. Sinusub io ri Aki Kapuuno' ondo' sambaan ku am ondo' masalok sumimpung raki'. ²⁴Indagu masundu i, 'Pai' kalaa' Paulus! Makauma' kou niayuk ra Kaisar. Am mataau i Aki Kapuuno' ra ulun nabaya' rirun ra kapal ti, ra ilo pana maayag mabaya' rirun.' ²⁵Nga raginio, pabukat kau ngaangai', paikango' ak guang minno, nga mangintopot aku no ri Aki Kapuuno' ra masuk noyo sumugut ra atan ondo' rina-gu Nali raki'. ²⁶Kaa' makaasak takau ra nagas ru rondo' pulu'."

²⁷Kalupus koopor am apat ngoorou buoi, lakat ak poyo akai nakalabui ra Raat Tanga'. Kaa' olo-olo' tanga' ru rondon, mangangandoi ra kapal i nakaliman ra maar noyo makasuku' ra lantur. ²⁸Ginio ra patapungo' nilo rondo' panukat koson mangkinam ra landom ru timug. Am landom ti mokoondo' maar apat ngoopor meter. Am kalo nabuoi ragili patapungo' nilo poyo panukat i am raino landom ru timug i maar talu ngoopor meter ak bo. ²⁹Am malaa' ilo ra kapal ti maka-junjung ra batu maayo, ginio ra patapungo' nilo apat sauh intor ra tinaulian ru kapal i. Bagu pakiasi' ilo am malansan ra tumawang ra mataki'. ³⁰Kaa' mangangandoi ra kapal rali nangkinam magiru'. Patuuno' nilo rondo' parau ra timug, koson mampatuun ilo kunu' ra sauh ra pinaguluan ru kapal i. ³¹Kaa' indagu i Paulus ra saujor rali am niak tingganai nilai, "Amun mangangandoi ra kapal rano kalo sumoroi ra kapal ti, akau pana ngaangai' kalo noyo lair maayag." ³²Nga raginio, putulo' bo ru saujor rali tali ru parau i am pinoloso nilo ak bo naabas.

³³Maar matawang, susubo' ilo ri Paulus mangakan. Indagu io, "Mopor am apat ngoorou noyo buoi min magalabo am kalo mangakan. ³⁴Ginio ra maminson aku ramuyun ra pangakan kau! Ginio koson mampaligag poyo ramuyun. Kalo matoi kau, rondo' abuk min pana am kalo maubul." ³⁵Kaindagu raginii, alapo' ri Paulus ruti' am paringkuanang ri Aki

Kapuuno' ra pinaguluan nilai. Bagu pilango' no am pangkan io. ³⁶Am maikang bo saguli' guang nilai am bagu rorondo' ilo nanganakan. ³⁷Suang mai ondo' minaya' ra kapal i am 276' ngaulun ringai'. ³⁸Kaasug ilo ngaangai', patiri' nilo ngaangai' gandum ra raat koson mampamaan poyo ra kapal ti.

Kapal i nakalom

³⁹Paat matawang, mangangan-doi ra kapal i nakakito ra nagas, kaa' kalo nakatutun ilo libung ru lantur no. Guang nilo ra pararalon ak kapal ra giu' i. ⁴⁰Ginio ra pinutul nilo tali sauh ru kapal i am pinoloso ak ilo luminjob ra raat. Am paat ragili niak palabuso' nilo tali ondo' pinarilit nilo ra kemudi rali. Bagu bingkalo' nilo layar ra pinaguluan ru kapal i koson maibit ru angin mongoi ra nagas i. ⁴¹Kaa' nakajunjung kapal i ra intok makaagis ralalom ru timug am nakararal ak bo. Tampilon pinaguluan ru kapal ondo' nakalom i kalo bo makaimbuor. Am tampilon ra tinaulian i nalunsai bo nga linapos ru aug maayo kaga'.

⁴²Saujor rali makaguang mamatoi ra ngaangai' ulun inaput rali, nga malaa' ilo bo ra makapansarui lair ulun inaput rali ra lantur am magiru'. ⁴³Kaa' kalo iniou ilo ru tingganai nilai nga masaga' io mamayag ri Paulus. Ginio ra susubo' no ngaangai' ulun ondo' mapandai mansarui galing tumindak am mansarui ra nagas. ⁴⁴Am ondo' bokon rali siminunu' ak bo ra giminuut ra kuliamos ra makalabui

kaapoam pilang ru kapal i. Am koson raginio noyo nakasuku' akai ngai' ra lantur am naayag.

Giu' ra Malta

28 Kakaasak akai ngaangai', bagu napandayan mai intok raginio pulu' Malta. ²Mamagun ra intok ti mongoonsoi ngaangai' ramon. Nangkimait ilo ramon makararang ra apui, nga timinalimpuun noyo rumasam am angin niayuk sumoyob masimu'. ³Nakiluton i Paulus am nampaang ra apui. Ingkual bo sanginan kukuo intor ra apui i nga malasus' kaga' am paninduk bo ra longon ri Paulus. ⁴Pakakito nama-gun ra pulu' no ra kukuo i nakatayang ak ra kalindu' ri Paulus, pansusunur ilo ra rondo' am bokon, "Maaru' ulun ti sangulun mamamotoi, nga kabalu' pana binayag io noyo intor ra raat, kaa' kalo lair polosoon io maayag ru tuhan Mambalos." ⁵Kaa' tagago' bo ri Paulus kukuo i ralalom ru apui am kolondo' nalimanan no ra atan ak ruol. ⁶Pangkaraan nilai maaru' longon ri Paulus lumanit kaapoam matoi io pamuaga'. Nabuoi ilo niayuk naginaa, kaa' kolondo' nasauk riso koson ra pangkaraan nilai. Ginio ra nakulau bo pangkaraan nilai am indagu ilo ra, "Io ti maaru' tuhan."

⁷Kalo maalur intor ra giu' i, mokoondo' intok ru gabenor ru pulu' i, makainggalan i Pabilus. Io nanguma' ramon ra guang moonsoi, saboi nataluan tinambului no akai ra baloi no. ⁸Paat ragili niak ama'

¹ 276; Kuukula' naskah nakalair: 275; naskah ra bokon: olo-olo' 60.

Nakalom kapal i (27.41)

ri Pabilus luluya' marualan, nga natiu' ra salom am makatai' ra raa'. Ginio ra subol i Paulus ra lamin nano, pakiasi' io, pabantaa' no bo kalindu' nali riso am kababas io bo. ⁹Ginio bo ngaangai' ulun ondo' marualan giu' ra pulu' i minongoi uma' ri Paulus am ilo ti pana binabas niayuk. ¹⁰Am mokoondo' masuang pinataak nilo ramon. Paat ra akai masaga' masundoi, ibiti' nilo akai ra kapal ra atan ak kuliamos ru pangkiralanan mai.

Intor ra Malta mongoi ra Roma

¹¹Talu ngambulan buoi mai ra giu' i, bagu tatango' mai pulu' i am sakoi ra rondo' kapal ondo' minapit ra pulu' ti buoi musim

masimu'. Kapal raginio intor ra Alikсандria am giu' ra pinaguluan no mokoondo' ruo tuhan sinungkalalaing ondo' ininggalanan niak ra "Tuhan Magapir". ¹²Bagu apit akai ra bandar Sirakusa, saboi nataluan akai ra giu' i. ¹³Intor ra giu', pasundoi akai po ra bandar Rigium. Io suabon ragili, tumalimpuun angin monsoyob intor ra rabugus. Am kalupus naruaan nakasuku' akai bo ra bandar Putioli. ¹⁴Am giu' niayuk nakatum akai ra kuukula' ngaulun Kristian. Nangkimait ilo ramon mayan risilo am saminggu' akai ra giu' i. Am kopongo ragili, narayus akai bo ra Roma maya' ra lantur. ¹⁵Kaa' ulun Kristian ra Roma nakaining noyo ra tanou intor ramon am

minongoi ilo uma' ramon giu' ra ruo pekan ondo' ininggalanan ra Apius am Talu Ngaintok Apitan. Pakauma' i Paulus risilo, naringkuanang no ri Aki Kapuuno' am guang nali pana pinaikang bo.

Giu' ra Roma

¹⁶ Pakasaboi ra Roma, i Paulus iniou mayan sangulun ra rondo' baloi, kaa' alungin io niayuk ru sangulun saujor.

¹⁷ Kalupus nataluan, timungo' ri Paulus tingganai ru ulun Jaudi rali. Pakapantitimung ilo, pambala' bo i Paulus, kon no, "Pabukat kau ngaangai'! Kolondo' sala ku ra bulu takau galama', kaapoam kalo minanggal aku ra kaulayan ru kinamatuaan takau rali. Kabalu' pana koson raginio, rinakop aku niayuk giu' ra Jirusalim am pinataak aku ru ulun Roma. ¹⁸ Kopongo ilo nangimumui toojo raki', makaguang ilo mampalabus raki', nga kolondo' noyo kalaatan binaal ku ra makapangukum ilo raki' ra potoyon. ¹⁹ Kaa' minanggal ulun Jaudi rali ragitio, ginio ra nakibisara' aku bo ra Kaisar Roma, kabalu' pana kolondo' panguuan ku ra bulu ku galama'. ²⁰ Am ginio ra nakiuma' am nakimansunur aku ramuyun. Binangkil aku nga lo ondo' kalansanan ru bulu Israil."

²¹ Kaa' indagu ilo riso, "Kolondo' surat naapu mai intor ra Judia nambala' koson rirun. Am kolondo' sangulun pana minatong intor ra giu' i nagibit ra pambalaan kaapoam tanou ra kalaatan muli. ²² Kaa' akai pana masaga' mangkironog ra pangkaraan muno.

Nga akai ngaangai' nakaining noyo ra pangilaan ondo' binayaan muno anggalon ra ati ak intok."

²³ Ginio ra aruo' nilo rondo' orou pangumaan am masuang ulun minatong ra inayanan ri Paulus. Intor ra io susuab saboi mamai', nampaintutun toojo i Paulus risilo ra Pamarintaan ri Aki Kapuuno'. Am mapiroto i Paulus mampaintopot risilo ra ondo' binatikan ralalom Ukum ri Musa' am niayuk Kitab ru Nabi' rali bala' niayuk intor ri Jisus. ²⁴ Am mokoondo' intor risilo nangintopot ra atan rinagu ri Paulus i, kaa' mokoondo' niayuk kalo nangintopot riso. ²⁵ Bagu nantutuliar am nansasangor ilo rondo' am bokon intor ra rinagu ri Paulus ragitio, kon no, "Motopot toojo rinagu ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra kinamatuaan minni mansail ra Nabi' Jisaya, kon No;

²⁶ 'Ongoi no pambala' ra bulu ragitio:

Manging kau ak, kaa' kalo maratian min;

Monontong kau ak, kaa' kalo makito min.

²⁷ Mokotog toojo guang ru bulu ragitio,

sinilong nilo talingo nilai, am sinilian nilo mato nilai.

Nga amun ru kalo, makito nilo tupo,

am morongog nilo niak, am guang nilo pana matanda',

am sumaguli' ilo bo Raki', am babas Ku ilo, kon ri Aki Kapuuno'.' "

²⁸ Pupus i poyo i Paulus, “Balain takamin: Raino ti pambalaan ru pamayagan intor ri Aki Kapuuno' pinabala' noyo ra bulu ondo' sala' ka Jaudi. Am ilo ti masaga' mangkirongog.” [²⁹ Pakaindagu i Paulus raginii, iruani' ru ulun Jaudi rali intok i am nantataam ilo bo rondo' am bokon.]⁵

³⁰ Bui ruo ngambilor i Paulus minayan ra Roma, giu' ra baloi siniwaan nali. Am masaga' io mangapu ngaangai' ulun ondo' minongoi uma' riso i. ³¹ Am nangila' io risilo tanou intor ri Jisus Kristus am Pamarintaan ri Aki Kapuuno'. Kalo nalaa' io am kolondo' niayuk nongompong riso.

⁵ Kuukula' naskah nakalair mamparuang ayat ragito.

Surat ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra **ROMA**

Pasiguluon

Surat ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra Roma binatang koson mampatampos risilo ra ratangan nano. Nangatang io mangandai sangkinolor risilo, am tauli mansail ra indangan nilo, makaguang io mongoi ra Sepanyol. Ralalom ru surat nano, nambala' i Paulus ra arati' ru mangintopot ri Jisus am panuluan ra matimpok ru kaayagan ulun Kristian.

Pakapampasaboi i Paulus ra kaansayan nano ra pasisimpungan ulun Kristian ra Roma am pambala' risilo ra ilo kiasiin no, pambala' io ra puun ru surat nati: “Tanou Moonsoi no manulu' ra ati koson i Aki Kapuuno' am ulun mobonsoi saguli' — ginio masuk mansail ra mangintopot ri Aki Kapuuno', intor ra talimpun suku' ra pupus no” (1.17).

Tauli pabalaa' ri Paulus puun ru surat no. Ngaangai' ulun, Jaudi am sala' ka Jaudi, musiti' mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno', nga ngaangai' ilo kinuasa' ru tula. Pabukatan ru ulun am i Aki Kapuuno' mobonsoi saguli', paat ilo mangintopot ri Jisus Kristus. Tauli pambala' i Paulus ra kaayagan bagu mailian ru ulun Kristian nga maayag masimpung ri Kristus. Kaayagan bagu no ampos intor ra pabukatan bagu ri Aki Kapuuno'. Ulun ondo' mangintopot ri Jisus makapabansayan noyo ri Aki Kapuuno' am pinalabus ilo ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' intor ra kuasa' ru tula am kapatayan. Ralalom bab 5—8 mambala' niak i Paulus ra kuayan ru Ukum ri Aki Kapuuno' am kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ralalom kaayagan ru ulun ondo' mangintopot ri Jisus.

Tauli mambala' i Paulus ra pabukatan ru ulun Jaudi am sala' ka Jaudi ralalom inatangan ri Aki Kapuuno' ra ngaangai' ulun. Inantos ri Paulus ra i Jisus ininggi' ru ulun Jaudi koson santayanan intor ra inatangan ri Aki Kapuuno'. Baal raginio nasauk maa' raginio ngaangai' ulun makaapu ra asi' ri Aki Kapuuno' mansail ri Jisus Kristus. Mangintopot i Paulus ra kalo mantilayun i Jisus inggion ru ulun Jaudi. Pupus no mamatik i Paulus intor ra baal ru kaayagan ulun Kristian, mulu' poyo baal manulu' ra togom ra ulun bokon. Mambala' niak i Paulus ra baal ra bokon koson ragitio: kumambo ri Aki Kapuuno', ulun Kristian

musiti' gumagaya' ra parinta am mangindangan ra ulun Kristian ra bokon, am mansalinut pangkuatan ra bolos ru guang. Mamupus i Paulus ra surat nati ra bilin galama' am ompor ri Aki Kapuuno'.

Stang

Panalimpuunan am puun	1.1—17
Ulun musiti' bayagon	1.18—3.20
Ralan ri Aki Kapuuno' mamayag ra ulun	3.21—4.25
Kaayagan bagu nga masimpung ri Kristus	5.1—8.39
Israil ralalom inatangan ri Aki Kapuuno'	9.1—11.36
Paliso ru ulun Kristian	12.1—15.13
Pamupusan am bilin kaansayan galama'	15.14—16.27

1 Pabukat kau ngaangai', aku i Paulus, ulipon ri Jisus Kristus am rasul ondo' pinili' am piniau ri Aki Kapuuno' mampabala' ra Tanou Moonsoi Nano.

2 Tanou Moonsoi no binantu' noyo ri Aki Kapuuno' ra nabi' No rano ra galing i am pinabatik noyo ra Alkitab. **3** Tanou Moonsoi no mantunung ra baal ru Anak ri Aki Kapuuno', ioginio Tuhan takau i Jisus Kristus. Maya' ra papag No ra tana' ti, Io no sangulun anak ru raja' Daut; **4** kaa' maya' ra papag No ra suruga', nampakito I Aki Kapuuno' ra Io no Anak Nano, am mansail ra kuasa' maayo binayag Io intor ra kapatayan. **5** Am mansail Riso ti noyo tinimpok taaki' ri Aki Kapuuno' raki' kandoi masuk ra rasul, koson mangandoi aku ri Kristus am magibit ra ngaangai' ulun mangintopot am gumagaya' Riso. **6** Akau pana ondo' soroi ra Roma piniau niak ri Aki

Kapuuno' masuk ra ulun mangintopot ri Jisus Kristus.

7 Ginio ra namatik aku ra surat ti ramuyun ngaangai' ra Roma ondo' tagamin ri Aki Kapuuno' am ondo' piniau noyo masuk ra ulun No rano.

Gama' ru Ama' takau i Aki Kapuuno' am i Tuhan Jisus Kristus manaak ramuyun ra barakat am pabansayan.

Pakiasian ra Paringkuanangan

8 Pagulu ti, mansail ri Jisus Kristus, maringkuanang aku ri Aki Kapuuno' nga ra pangintapatan min ri Jisus Kristus raino mapandayan noyo ru ulun ra titikop ru tana' ti. **9-10** Am i Aki Kapuuno' noyo sasi' ra atan ondo' raguon kutu motopot. Io no i Aki Kapuuno' ondo' pangandayan ku ra sotopot-topot ru guang ra mampasaboi ra Tanou Moonsoi intor ra Anak Nano. Moonong ra aku makiasi' karaan takamin am

Ralan ra bandar Roma (1.6)

makitaak ri Aki Kapuuno' ra poongoyon No aku ramuyun maya' ra kasagaan Nano. ¹¹ Ginio ra moogot aku toojo muma' ramuyun am niak magapu ramuyun ra barakat ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra mapaikang ra guang minno. ¹² Arati' ku ragitio, pagikangon takau rondo' am bokon ru pangintapatan takau ri Jisus.

¹³ Pabukat kau ngaangai', masaga' aku makapandai kau ra ingkula' noyo aku pangatang mongoi ramuyun, kaa' masalok mokoon-do' ak mongompong raki'. Moogot aku magibit ra ulun ra intok minno mangintopot ri Kristus, mogondo' ra ulun sala' ka Jaudi ra intok ra bokon. ¹⁴ Musiti' aku mampabala' ra Tanou Moonsoi ra ngaangai' bulu: ilo ondo' makasopan am niak ondo' kolondo' sopan, am ilo ondo' nakasikul am

niak ondo' kolondo' sikul. ¹⁵ Ginio ra aku gumogot mampasaboi ra Tanou Moonsoi ramuyun ondo' mamagun ra bandar Roma.

Kuasa' ru Tanou Moonsoi

¹⁶ Ginio ra mangintopot aku toojo ra Tanou Moonsoi ti mampakito ra kuasa' ri Aki Kapuuno' mamayag ra ngaangai' ulun ondo' mangintopot ri Jisus, kasaa' ra ulun Jaudi am niak ra bulu ra bokon. ¹⁷ Nga Tanou Moonsoi no manulu' ra ati koson i Aki Kapuuno' am ulun mobonsoi saguli' — ginio masuk mansail ra mangintopot ri Aki Kapuuno', intor ra talimpuun suku' ra pupus no. Koson niak binatang ra Alkitab, "Ulun ondo' mangintopot saboi mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno', ulun no topot-topot maayag."^a

^a Ulun ondo' mangintopot. .topot-topot maayag; kaapoam: Ulun ondo' mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' maayag nga pangintapatan nano.

Kasalaan ru ngaangai' ulun

¹⁸Intor ra suruga' nampaintalang noyo i Aki Kapuuno' ra sangit am ukum Nano ra ngaangai' tula am kalaatan ru ulun, nga ginio mongompong ra ulun mintutun ra pangilaan motopot intor Riso. ¹⁹Mangukum. i Aki Kapuuno' risilo nga atan ondo' mapandayan ru ulun intor Riso, napandayan noyo risilo. I Aki Kapuuno' galama' ondo' nanulu' risilo. ²⁰Intor ra tana' ti biningkal, paliso ri Aki Kapuuno' ondo' kalo makito, ioginio ra lo topot-topot i Aki Kapuuno' am kuasa' Nano ra mantilayun, natutunan noyo ru ulun mansail ra ngaangai' ondo' sinauk Nano. Intor raginio kolondo' sasaban ru ulun. ²¹Kabalu' pana nakatutun ilo ri Aki Kapuuno', kalo mangurumat kaapoam maringkuanang ilo Riso. Kaa' pamaguangan nilo kolondo' onong am guang nilo ra jaajajou no liminondom. ²²Indos nilo mapintar ilo, kaa' sotopot no sambungon ilo. ²³Sala' ka i Aki Kapuuno' ondo' mantilayun sambaan nilo, kaa' sinungkalalaing ondo' tumilu ra ulun mapandai matoi, susuit, maayag mamuntana' kaapoam maayag manungkama'.

²⁴Intor raginio, pinoloso ilo ri Aki Kapuuno' mambaal ra kinibit ru guang nilo ra majaka' saboi baabaal nilo ra rondo' am bokon makauyuyu'. ²⁵Am pangilaan motopot intor ri Aki Kapuuno' aligin nilo bo ra abau. Nga maansayan

ilo sumamba am mongompor ra atan ondo' sinauk ri Aki Kapuuno' intor ri Aki Kapuuno' galama', ondo' sotopot no omporon ra sabuoi-buoi no. Amin.

²⁶Intor poyo raginio, pinoloso ilo ri Aki Kapuuno' sumugut ra kinibit ru guang majaka' ti. Ruandu' rano kalo bo rumulug ra ungkuyon koson ra kailandalaman, kaa' ilo ti lesbian. ²⁷Ungkuyon pana kalo bo rumulug ra ruandu', kaa' ilo ti homoseksual. Ungkuyon am ungkuyon mambaal ra makauyuyu' saboi balasin ri Aki Kapuuno' maya' ra binaal nilono.

²⁸Nga ulun rati marara' mangiou ra katapatan ri Aki Kapuuno', pinoloso No pamaguangan nilo lumaat, saboi baalon nilo majaka'. ²⁹Guang nilono napanu' ra kalaatan, magingkaut ilo, mampalaat ra rondo' am bokon: mangusolon ilo, maki-mampatoi, mansasangor, mamparuung, malikokot. Mansunur ilo ra ulun bokon, ³⁰mangilaat ra bokon; masumbung ilo am mailo balain, masisang ri Aki Kapuuno'^b am lumimbau. Maguyum ilo ra ralan bagu koson mambaal ra malaat am kalo gumagaya' ra ragu ru matuo nilo; ³¹jaajajou ilo, lumung kang ilo am kalo makaasi' ra ulun bokon. ³²Nakapandai ilo ra maya' ra ukum ri Aki Kapuuno' ulun ondo' nambaal koson raginio ukumin ra potoyon. Iou pana koson raginio, rayuson nilo ginio am maansayan ilo poyo ra ulun bokon ondo' mambaal koson niak raginio.

^b mailo balain, masisang ri Aki Kapuuno', kaapoam mailo balain am masisang ri Aki Kapuuno'.

Ukum ri Aki Kapuuno'

2 Pabukat kau ngaangai', intor raginio, makakau' kau kia mononsol ra ulun bokon? Kolondo' sasaban min amun ru ukumin kau. Nga amun ru mononsol kau ra ulun bokon kaa' akau galama' pana nogondo' niak makasala, akau galama' migukum. ² Mapandayan takau ukum ri Aki Kapuuno' no motopot ra mangukum lo ra ulun ondo' mambaal koson raginio. ³ Kaa' pabukat kau ngaangai', sotopot no akau pana makasala ra baal-baal koson risilo ondo' inakim min. Indos min kia ra kalo ukumon kau ri Aki Kapuuno'? ⁴ Kaapoam kalo lioon min i Aki Kapuuno' ondo' mataau tojojo, maayo guang am mataan. Am napandayan min noyo ra mataau i Aki Kapuuno' no ramuyun nga masaga' lo ra tumalikur kau intor ra tula. ⁵ Kaa' akau mailo raguin am mokotog ulu! Intor raginio mampagaai kau po ra bagat ru ukum min ra Orou Pupus no, ioginio paat i Aki Kapuuno' mampaintalang ra sangit am ukum ondo' mabanis. ⁶ Nga moonong ulun balasin ri Aki Kapuuno' maya' ra binaal nano. ⁷ Ilo ondo' masalok mambaal ra moonsoi, ioginio malansan ra katulayan, urumat am kaayagan mantilayun intor ri Aki Kapuuno', ilo noyo aniin No ra kaayagan motopot am mantilayun. ⁸ Kaa' ilo ondo' masalok maguyum ra kasingkatan galama', manginggi' ri Aki Kapuuno' am poyo gumagaya' ra kalaatan, ilo

no kasangitan am ukumin ri Aki Kapuuno'. ⁹ Ginio ra moonong ulun ondo' mambaal ra kalaatan no maimbolo' am makakapaganan; kasaa' ulun Jaudi am niak sala' ka Jaudi. ¹⁰ Kaa' moonong ulun ondo' mambaal ra moonsoi taakin ri Aki Kapuuno' ra katulayan, urumat am kaansayan; kasaa' ra ulun Jaudi am niak sala' ka Jaudi. ¹¹ Nga i Aki Kapuuno' kalo mampili' ra ulun ondo' akimon Nano.

¹² Ulun sala' ka Jaudi kolondo' ra Ukum ri Musa', makatula ilo am mapuso kaa' kalo ukumin ilo maya' ra Ukum ri Musa'. Kaa' ulun Jaudi mokoondo' ra Ukum ri Musa', makatula ilo am ukumin niak maya' ru Ukum no. ¹³ Sala' ka ilo ondo' mangkirongog ak ra Ukum ri Musa' no mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno', kaa' ilo ondo' mambaal no. ¹⁴ Ulun sala' ka Jaudi kolondo' ra Ukum ri Musa', kaa' paat suguton nilo panusuban ru Ukum no maya' ra bolos ru guang nilo galama', ginio mampakito ra ilo makapandai ra atan motopot am kalo motopot. ¹⁵ Baal nilai ti mampakito ra panusuban ru Ukum no soroi ra guang nilo. Bolos ru guang nilo poyo mapaintutun ra baal raginio, nga pangkaraan nilo sanganuan mononsol am poyo sanganuan manaung risilo. ¹⁶ Am intor raginio, maya' ra Tanou Moonsoi ondo' posoboyon ku, gitio noyo sauk nano ra Orou Pupus no; mansail ri Jisus Kristus mangakim i Aki Kapuuno' ra ngaangai' ondo' nasibuni ra guang ru ulun.

Ulun Jaudi am Ukum ri Musa'

¹⁷Raino atan kulaan ramuyun? Kamin, "Akai ulun Jaudi." Luman-san kau ra Ukum ri Musa' am lumimbau ra akau ulun ri Aki Kapuuno'. ¹⁸Migigila' kau ra Ukum no bagu makapandai kau ra kasagaan ri Aki Kapuuno' am ati kulaan mampili' ra motopot. ¹⁹Am mangintopot kau ra akau ti koson ra mangingitang ra ulun bolou am koson ra sinda risilo ondo' ralalom kalandaman. ²⁰Mampatanda' kau ra ulun sasambungan am mangingila' kau niayuk ra ulun kolondo' guang. Mangintopot kau ra intor ra Ukum ri Musa' ti mokoowot kau ra ngaangai' kapandayan am pangilaan motopot. ²¹Mangila' kau poyo ra ulun ra bokon, kaa' akau galama' kalo gumagaya' ra pangilaan no. Ilaan min, "Pai' pantakou," kaa' akau bo galama' mantatakou. ²²Ilaan min, "Pai' lapau," kaa' akau bo galama' lumapau. Salaan min ilo ondo' sumamba ra sinungkalalaing, kaa' akau galama' mongoi pantakou ra sasambayanan nilo. ²³Lumimbau kau ra akau mokoondo' ra Ukum ri Musa', kaa' akau galama' mampakauyu' ri Aki Kapuuno' ra kalo gumagaya' kau ra susuban Nano. ²⁴Nga binatang noyo ra Alkitab, "Nga ra paliso min ulun Jaudi, inggalan ri Aki Kapuuno' asabin ru ulun sala' ka Jaudi."

²⁵Amun gumagaya' kau ra Ukum ri Musa', sunat minno mokoonong. Kaa' amun kalo gumagaya' kau ra Ukum no, sunat

minno kolondo' bo onong ramuyun. ²⁶Amun sangulun sala' ka Jaudi, ondo' kalo sinunatan, gumagaya' ra Ukum ri Musa', apuon io ri Aki Kapuuno' koson ra ulun sinunatan noyo. ²⁷Sonolon kau ru ulun kalo sinunatan, nga kabalul' pana mokoondo' kau ra Ukum ri Musa' am niak sinunatan noyo, kalo gumagaya' kau ra Ukum no. Kaa' ilo ondo' kalo sinunatan no, gumagaya' niak ra Ukum ri Musa' no. ²⁸Nga ilo ondo' sotopot no karaan ra ulun Jaudi, sala' ka ilo ak ondo' piawon ra ulun Jaudi. Am ilo ondo' sotopot no karaan ra ulun sinunatan, sala' ka ilo ak ondo' tojojo sinunatan. ²⁹Kaa', ulun ondo' sotopot no ulun Jaudi, ioginio ulun ondo' guang nano nakai' ra ulun Jaudi. Am sunat ra sotopot no, ioginio guang ondo' kinulau ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', am sala' ka ondo' binatang ra Ukum no. Am poyo sala' ka ulun, kaa' i Aki Kapuuno' galama', ondo' mongompor ra ulun koson raginio.

3 Amun ru koson poyo raginio, atan kaansayan ru ulun Jaudi intor ra ulun sala' ka Jaudi? Am atan kia onong ru sunat risilo? ²Maaru' masuang onong! Intor poyo ra talimpuun i, ulun Jaudi noyo napalansanan ri Aki Kapuuno' ra ragu Nano. ³Kaa' atan koson amun ru mokoondo' ulun Jaudi kalo mampagagaya' ra ragu Nano? Ginio kia mangkinibit ra i Aki Kapuuno' kalo manulut ra bantu' Nano risilo? ⁴Maaru' kalo! Ondo' raguon ri Aki Kapuuno' motopot, kabalul'

pana ngaangai' ulun maabau-abau. Mokoondo' binatikan ra Alkitab intor ri Aki Kapuuno',

“Paat Okou mindagu,
ngaangai' makapandai ondo'
raguon Muno motopot,
am paat Okou uuin,
maala ngaangai' ondo'
manguu' Rirun.”

⁵Kaa' amun kalaatan takati mampainono' ra i Aki Kapuuno' mabanis guang, atan taaman takau? Makasala kia i Aki Kapuuno' amun ru mangukum lo ritakau? (Ragu kutu maya' ra pangakaraan ru ulun ak.) ⁶Maaru' kalo! Nga amun ru guang ri Aki Kapuuno' kalo mabanis, maaru' kalo noyo makapangakim lo ra ulun ru tana' ti.

⁷Am amun intor ra baalon kuno ondo' kalo motopot, guang mabanis ri Aki Kapuuno' makito saboi omporon lo ru ulun, kua guat sonsolo' aku ra sangulun makatula? ⁸Kua guat pai' takau raguo', “Moonsoi mambaal takau ra malaat, bagu atan ondo' moonsoi no masuk?” Mokoondo' niak kuu-kula' ngaulun bo magasab am manguu' raki', kon nilo, “Mindagu i Paulus koson raginio!” Ukumin ilo ri Aki Kapuuno' maya' ra binaal nilai no.

Ngaangai' ulun makatula

⁹Koson poyo raginio, ralalom pagilangan ri Aki Kapuuno', akai ulun Jaudi moonsoi poyo kia intor ra ulun sala' ka Jaudi? Maaru' kalo!^c Pinabala' ku noyo ra iou pana ulun Jaudi kaapoam sala' ka

Jaudi, ngaangai' noyo kinuasa' ru tula. ¹⁰Koson binatikan ra Alkitab;

“Kolondo' sangulun
motopot ra pagilangan ri
Aki Kapuuno',

¹¹kolondo' ra sangulun pana
makarati' ra atan ondo'
motopot

am sumamba ri
Aki Kapuuno'.

¹²Ngaangai' ulun timalikur
intor ri Aki Kapuuno';
ilo ngaangai' kolondo'
onong;

kolondo' sangulun pana
mambaal ra motopot,
topot-topot kolondo'.

¹³Ragu nilo mangkinibit ra
kapatayan;

mamparuung ilo ra ulun
mansail ra abau nilo,
am ragu simbaal nilo,
koson ra bisa' ru kukuo.

¹⁴Moporos ulas nilono.

¹⁵Malingas ilo mangimbolo'
am mamatoi.

¹⁶Mangkinibit ilo ra kaluusan
am kapaganaan ra ati ayuk
angayan nilo.

¹⁷Kalo makatutun ilo ra ralan
pabansayan,

¹⁸am kalo mangurumat ilo ri
Aki Kapuuno'.

¹⁹Ginio ra raino mapandayan
takau noyo ra ngaangai' ondo'
binatikan ra Ukum i, pasukuon
risilo ondo' gumagaya' ra Ukum
no. Bagu kolondo' sasaban ru sa-
ngulun pana am ngaangai' ulun
ru tana' ti maukum ri Aki

^c akai ulun Jaudi moonsoi poyo kia intor ra ulun sala' ka Jaudi? Maaru' kalo!; kaapoam: akai ulun Jaudi malaat poyo intor ra ulun sala' ka Jaudi? Kalo niak

Kapuuno'. ²⁰ Nga kolondo' sangu-lun pana pobonsoyon ri Aki Kapuuno' nga sumugut io ra panusuban ru Ukum no. Sotopot no, Ukum raginio mambala' ak ra itakau ulun makatula.

Ati kulaan itakau mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno'

²¹ Kaa' raino manulu' i Aki Kapuuno' ra ralan ati kulaan itakau mobonsoi saguli' Riso. Ralan raginio sumiang intor ra Ukum ri Musa', kabalu' pana Ukum ri Musa' am Kitab nabi' rano nampaintutun noyo ritakau ra baal raginio. ²² Mansail ra pangintapatan ri Jisus Kristus ayuk ulun mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno'. Ginio saukon ra ulun Jaudi am poyo sala' ka Jaudi nga i Aki Kapuuno' kalo mampili' ra ulun. ²³ Ngaangai' ulun makatula noyo am maalur intor ri Aki Kapuuno' ondo' mamayag risilo. ²⁴ Mansail ra asi' ri Aki Kapuuno' ondo' tinaakan ak, ulun mobonsoi saguli' Riso: ioginio, mansail ri Kristus Jisus ondo' mampalabus risilo. ²⁵ Ginio ra i Jisus Kristus pinataak ri Aki Kapuuno' ra potoyon koson mansail ra pinatayan Nano tula ru ulun ampunon amun mangintopot ilo Riso. Binaal ri Aki Kapuuno' ginio koson manulu' ra kinabanis ru guang Nano, nga galing i mataan guang Nano ra tula ru ulun saboi kalo nangukum risilo. ²⁶ Kaa' raino kalo bo polosoon No tula ru ulun koson mampakito ra kinabanis ru guang Nano. Ginio mampakito ra i Aki Kapuuno' motopot am mopobonsoi saguli'

Io ra moonong ulun ondo' mangintopot ri Jisus.

²⁷ Intor raginio kolondo' bo sasaban takau lumimbau. Kua guat koson ragino? Nga ra itakau gumagaya' ra Ukum ri Musa' kia? Kalo, kaa' nga mangintopot takau. ²⁸ Arati' ru ngaangai' raginio, ulun mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' nga mangintopot io ri Jisus Kristus am sala' ka nga gumagaya' ra Ukum ri Musa'. ²⁹ Ginio ra i Aki Kapuuno' intopoton ru ulun Jaudi ayuk kia? Maaru' kalo! Intopoton Io niak ru ulun sala' ka Jaudi. ³⁰ I Aki Kapuuno' rondo' ak, Io no mopobonsoi saguli' ra ulun Jaudi Riso maya' ra pangintapatan nilo. Am poyo Io no mopobonsoi saguli' ra ulun sala' ka Jaudi Riso maya' ra pangintapatan nilo. ³¹ Motopot kia nga ra pangintapatan takau ri Kristus Ukum ri Musa' no patirin bo? Maaru' kalo! Sotopot no mangurumat takau ra Ukum ri Musa' no.

I Abraam pinabonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' nga pangintapatan nali

4 Amun ru ginio poyo, atan bo paraguon takau intor ra nalian ri Abraam, kinamatuaan takali? ² Amun i Abraam pinabonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' nga ra binaal nali, makasasaban io lumimbau. Kaa' sotopot no ra pagilangan ri Aki Kapuuno' kolondo' sasaban io lumimbau. ³ Nga mo-koondo' binatang noyo ra Alkitab, "I Abraam inapu ri Aki Kapuuno' koson sangulun ondo' mobonsoi saguli' Riso nga ra pa-

ngintapatan nali.”⁴ Osoi ak mangandoi, gajiin am gaji' nano sala' ka karaan ra taak ak, kaa' ginio ampos ru kandoi nano.⁵ Kaa' osoi ak kalo lumansan ra kapidatan nano ra Tuhan, kaa' mangintopot ak ri Aki Kapuuno' ondo' mangiou ra ulun makatula no kolondo' bo kasalaan, ulun no mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' nga ra pangintapatan nali.⁶ Kon niak ru raja' Daut ra io minindagu intor ra kaansukan ru ulun ondo' mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno', kabalu' pana kalo makalansan io ra kapidatan nano ra Tuhan. Kon no,

⁷“Pakaansuk noyo ulun ondo' kasalaan nano inampun noyo ri Aki Kapuuno' am tula nano iniru' No noyo!

⁸Pakaansuk noyo ulun ondo' tula nano kalo bo karaan ru Tuhan.”

⁹Ati kulaan, kaansukan ondo' sinabit ru raja' Daut nii tinimpok kia ra ulun ondo' sinunatan ayuk, kaapoam ra ulun kalo sinunatan poyo? Maaru' karuruo! Nga minindagu akai ra raitii' nii, “Nangintopot i Abraam ri Aki Kapuuno', am nga ra pangintapatan nano Riso, inapu io ri Aki Kapuuno' koson sangulun ondo' mobonsoi saguli' Riso.”¹⁰ Sanggilan ginio nasauk? Kalo poyo i Abraam sinunatan kia kaapoam ra io sinunatan noyo? Gitio nasauk ra io kalo poyo sinunatan.¹¹ Tauli i sinunatan io, am sunat ti tatandu' ra apuon io ri Aki

Kapuuno' koson ra sangulun ondo' mobonsoi saguli' Riso nga ra pangintapatan nali. Intor raginio io no koson ra ama' ru ngaangai' ulun ondo' mangintopot, am ondo' inapu koson ulun ondo' mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno', kabalu' pana kalo sinunatan ilo.¹² Am i Abraam niak koson ra ama' ru ngaangai' ulun sinunatan, sala' ka nga ra sunat nilo ayuk, kaa' nga ra pangintapatan nilai ti mogondo' ra pangintapatan ri Abraam ra io kalo poyo sinunatan.

Bantu' ri Aki Kapuuno' apuon ru ilo ondo' mangintopot Riso

¹³I Aki Kapuuno' namantu' ri Abraam am ra papag nali, ra tana' ti ilo no tatangan. Ginio binantu' No sala' ka nga giminagaya' i Abraam ra Ukum ri Musa', kaa' nga nangintopot am inapu io ri Aki Kapuuno' koson ra sangulun ondo' mobonsoi saguli' Riso.¹⁴ Amun bantu' ri Aki Kapuuno' pataakon ayuk risilo ondo' gumagaya' ra Ukum ri Musa', kolondo' bo arati' ru mangintopot ri Aki Kapuuno' am bantu' Nano kolondo' tojojo onong.¹⁵ Ukum ri Musa' ti mangkinibit ak ra sangit am ukum ri Aki Kapuuno'; kaa' amun Ukum ri Musa' no kalo mauligan, kolondo' niayuk kaanggalan.

¹⁶Bantu' no inimpuun ra pangintapatan ru ulun ri Aki Kapuuno', maa' raginio bantu' no aruon koson ra taak intor ri Aki Kapuuno' ra ngaangai' papag ri Abraam. Sala' ka ayuk risilo ondo'

gumagaya' ra Ukum ri Musa', kaa' niayuk risilo ondo' mangintopot ri Aki Kapuuno' mogondo' ri Abraam ragili. Nga i Abraam koson ra ama' ru itakau ngaangai'.¹⁷ Koson ra binatang noyo ra Alkitab, "Inaru' tokou no masuk ra ama' ru masuang bulu." Ginio namantu' i Aki Kapuuno' ri Abraam am nangintopot i Abraam Riso: Io no ondo' mampakaayag ra ulun minatoi am ondo' mansail ra ragu Nano mampasauk ra atan ondo' kalo poyo igondo' kasauk.¹⁸ Nangintopot am liminansan ak i Abraam ri Aki Kapuuno' kabalu' pana guang nano kolondo' bo kalansanan. Ginio bo ra sinauk io koson ra ama' ru masuang bulu, am koson binatang ra Alkitab, "Papag muno masuk ra masuang kaga'."¹⁹ Paat ragili pangintapatan ri Abraam raginio kalo liminawo, kabalu' pana nampaguang io ra kolondo' lair bo sayat nano nga inan nano matutuo noyo tojojo, tuu' nali olo-olo' maatus ngambilor am andu' nano i Sara pana tabanang.²⁰ Kalo nagalabo i Abraam ra bantu' ri Aki Kapuuno', kaa' nangintopot io ak. Am minikang poyo pangintapatan nano am nongompor-ompor io bo ri Aki Kapuuno'.²¹ Nangintopot io tojojo ra atan ondo' binantu' ri Aki Kapuuno' totopot masuk.²² Ginio ra i Abraam "inapu ri Aki Kapuuno' koson ra ulun ondo' mobonsoi saguli' Riso", nga ra pangintapatan nali.²³ Ragu raginio, "inapu ri Aki Kapuuno' koson ra ulun ondo' mobonsoi saguli' Riso," binatang

sala' ka ri Abraam ak,²⁴ kaa' ritakau niak. Itakau niak apuon ri Aki Kapuuno' koson ra ulun ondo' mobonsoi saguli' Riso, nga mangintopot takau Riso ondo' nampakaayag ri Jisus, Tuhan takau, intor ra kapatayan.²⁵ Ginio ra i Jisus no pinataak ra potoyon nga ra tula takau, am binayag Io saguli' koson itakau mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno'.

Mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno'

5 Raino itakau mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' nga ra pangintapatan takau Riso am makapabansayan noyo Riso mansail ra Tuhan takau, i Jisus Kristus.² Nga ra pangintapatan takau ri Kristus, nagibit Io ritakau mimong ra barakat ri Aki Kapuuno' ondo' malimanan takau raino. Nga raginio maansukan takau am malansan ra magapu takau ra katulayan ri Aki Kapuuno'.³ Mulu' poyo itakau maansukan amun makakapaganan, nga mapandayan noyo kapaganan no magibit ritakau mokoorot,⁴ am kaaratan no iowon ri Aki Kapuuno', am ginio mangani' ritakau ra kalansanan.⁵ Am kalansanan raginio kalo mangkinibit ritakau mangkaus, nga nanaak noyo i Aki Kapuuno' ritakau ra Ambiluo Nano^d ondo' mampakito ritakau ra togom ri Aki Kapuuno'.

⁶ Gili poyo, paat ra itakau kolondo' kaindanganan, nakaintuma' ra inaru' ri Aki Kapuuno', minatoi i Kristus koson mamayag ra ulun makatula.⁷ Nga mapagon sangu-

^d Ambiluo Nano; Harfiah. Ambiluo Matulai

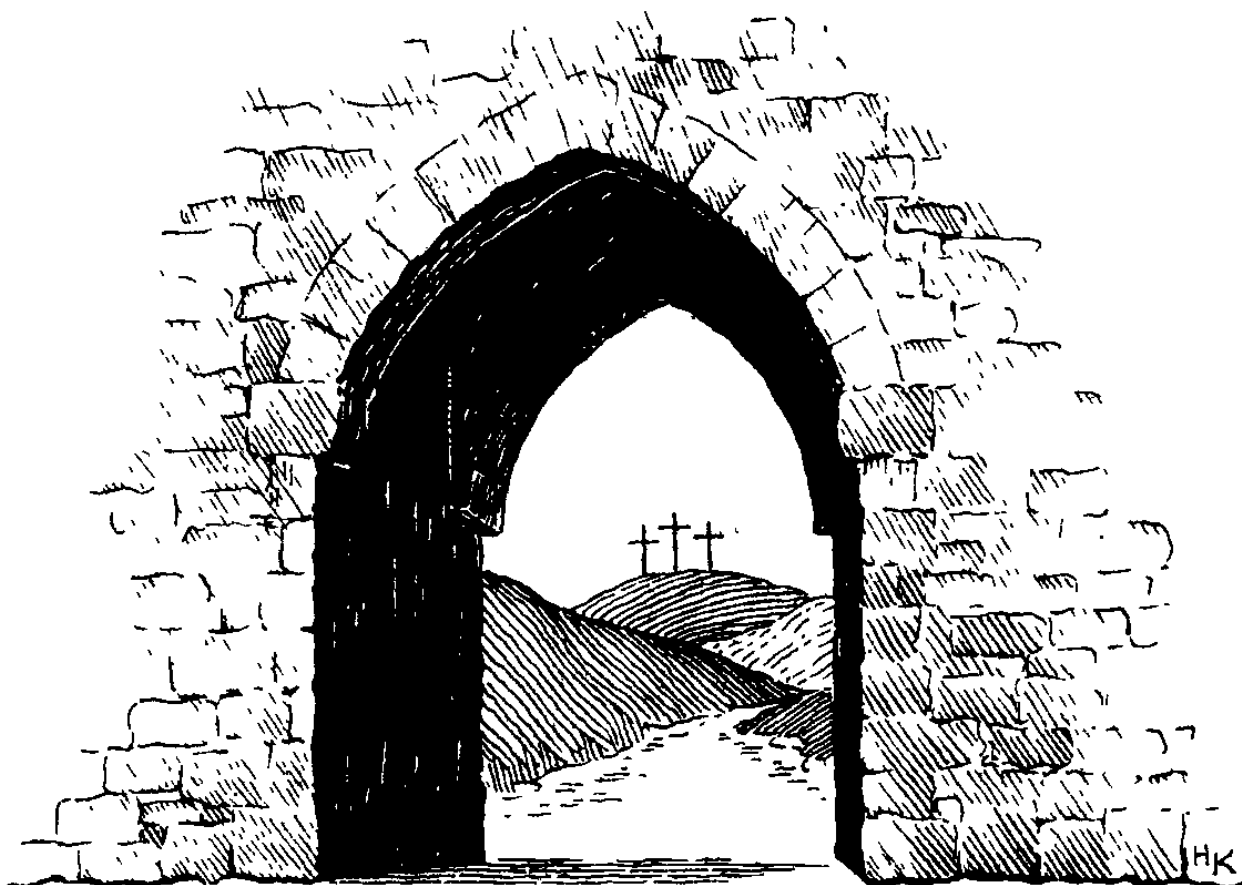
lun masaga' matoi malit ra ulun ondo' mampakaatang ra ukum, kaa' mokoondo' lair sangulun makakau' matoi malit ra ulun moonsoi guang. ⁸Kaa' i Aki Kapuuno' nampakito ritakau ra togom Nano nga i Kristus minatoi mamayag ritakau, paat itakau makatula ak poyo. ⁹Raino itakau mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' mansail ra pinatayan ri Kristus. Intor raginio maaru' bayagon takau ri Kristus intor ra sangit am ukum ri Aki Kapuuno'. ¹⁰Galing i mantutula' takau ri Aki Kapuuno', kaa' itakau pinobonsoi saguli' Riso mansail ra pinatayan ru Anak Nano. Raino, ra itakau rangan ri Aki Kapuuno', maaru' bayagon takau nga i Kristus maayag. ¹¹Sala' ka ginio ak, kaa' maansukan takau poyo ri Aki Kapuuno' mansail ri Jisus Kristus Tuhan takau, ondo' raino magibit ritakau mabubukat ri Aki Kapuuno'.

I Adam am i Kristus

¹²Tula rminatong ra tana' ti mansail ra sangulun, am tula nano nagibit ra kapatayan. Am sonor no ngaangai' ulun matoi, nga ngaangai' ulun makatula noyo. ¹³Kalo poyo i Aki Kapuuno' nanaak ra Ukum ri Musa', makatula noyo ulun ru tana' ti. Kaa' amun kolondo' ukum, tula ru ulun kalo untobon ri Aki Kapuuno'. ¹⁴Kabalu' raginio, intor ri Adam suku' ri Musa', minatoi ngaangai' ulun, ilo pana ondo' kalo makatula koson kaanggalan ri Adam, ra io kalo giminagaya' ra panusuban ri Aki Kapuuno'.

I Adam ti noyo panginuuyan ra lo ondo' matong no. ¹⁵Kaa' taak ri Aki Kapuuno' mansuai tojojo ra tula ri Adam. Motopot, masuang ulun minatoi nga ra tula ru sangulun i, kaa' mumpara' poyo barakat ri Aki Kapuuno' ra ulun masuang am taak Nano risilo mansail ra kataawan ru sangulun, lo no i Jisus Kristus. ¹⁶Am, taak ri Aki Kapuuno' no maayo kaga' sonor no intor ra sonor ru tula ru sangulun i. Rondo' tula no mangkinibit ra ngaangai' ulun akimin ra, "Makasala", kaa' kalupus masuang tula binaal ru ulun, mampakito i Aki Kapuuno' ra kataawan Nano am mindagu risilo, "Kalo makasala". ¹⁷Motopot, mansail ra tula ru sangulun i, ngaangai' ulun minatoi nga ra sangulun i, kaa' mulu' poyo sonor ru binaal ru sangulun ra bokon, lo no i Jisus Kristus. Nga mansail Riso, ngaangai' ondo' mangapu ra barakat ri Aki Kapuuno' ondo' kalo mauntob am ra taak Nano, ilo mobonsoi saguli' Riso am maayag am mamarinta ilo mansail ri Kristus.

¹⁸Intor raginio, ngaangai' ulun inukum nga ra tula ru sangulun. Koson niak ngaangai' ulun iowon "Kalo makasala" am aniin ra kaayagan nga ra binaal ru sangulun ondo' giminagaya' ra kasagaan ri Aki Kapuuno'. ¹⁹Am poyo intor ra sangulun kalo giminagaya' ra susuban ri Aki Kapuuno' ngaangai' ulun makatula. Koson niak intor ra binaal ru sangulun ondo' giminagaya' ra susuban ri Aki Kapuuno', ulun mobonsoi saguli' Riso.

Kaayagan lair takau pinuso paat i Kristus pinatoi ra salip (6.6)

²⁰Ukum ri Musa' tinaakan ri Aki Kapuuno'. Kaa' kapidatan ru ulun gumagaya' raginio mangkinibit risilo manggal ra Ukum no am tumula ri Aki Kapuuno'. Kaa' rumuang pana tula no, mulu' poyo kataawan ri Aki Kapuuno' no rumuang. ²¹Intor raginio, koson niak ra tula nangkinibit ra ngaa-ngai' ulun matoi, kataawan ri Aki Kapuuno' pana mangkinibit ritakau mobonsoi saguli' Riso, saboi mokoowot takau ra kaayagan motopot am mantilayun mansail ri Jisus Kristus, Tuhan takau.

Maayag takau sumimpung ri Kristus

6 Amun ru ginio poyo, atan bo paraguon takau? Rumayus takau kia pambaal ra tula, maa'

raginio gumaai poyo togom ri Aki Kapuuno' no ritakau? ²Maaru' kalo! Itakau ondo' kalo bo kua-saan ru tula, sotopot no kalo bo rumayus mambaal ra tula. ³Naka-pandai takano ra paat itakau riniu', pinasimpung takau noyo ri Jisus Kristus. Arati' no koson itakau pinasimpung ra pinatayan Nali. ⁴Paat ra itakau riniu', ginio noyo koson ra itakau pana lino-bong mabaya' Riso am magapu ra pinatayan Nali. Maa' raginio, mogondo' ri Kristus binayag intor ra kapatayan mansail ra kuasa' matulai ri Ama', koson niak itakau makaili' ra kaayagan bagu.

⁵Nga amun pinasimpung takau noyo ri Kristus am nagapu ra pinatayan Nali, maaru' pasimpungon takau Riso poyo ra itakau

bayagon saguli' koson Riso. ⁶Ma-
pandayan takano ra kiralan ru
kaayagan lair takau pinuso noyo
paat i Kristus pinatoi giu' ra salip,
koson kuasa' ru paliso takau on-
do' makatula no pusoon. Maa'
raginio, kalo bo uliponon takau ru
tula. ⁷Nga amun sasangulun ma-
toi, ulun no malabus intor ra kua-
sa' ru tula. ⁸Amun ru nagapu
takau ra pinatayan ri Kristus, ma-
ngintopot takau ra maayag takau
masimpung Riso. ⁹Nga napanda-
yan takau ra binayag noyo i
Kristus intor ra kapatayan am ka-
lo bo matoi Io. Kapatayan no kalo
bo manguasa' Riso. ¹⁰Pinatayan ri
Kristus no namuso ra kuasa' ru
tula, ginio nasauk ra igondo' ayuk
am sama' ra sabuoi-buoi no, kaa'
raino kaayagan Nano masimpung
noyo ri Aki Kapuuno'. ¹¹Koson ak
ragitio pangkaraan min; intor ra
kuasa' ru tula akau koson ra ulun
minatoi, kaa' maayag kau masim-
pung noyo ri Aki Kapuuno' man-
sail ri Jisus Kristus.

¹²Intor raginio, pai' noyo polo-
soo' tula manguasa' ra kaayagan
minno ondo' mapuso, maa' ragi-
nio kalo bo mampagagaya' kau ra
kinibit ru guang malaat. ¹³Pai'
min polosoo' ra atan ak tayar ru
inan minno kuasaan ru tula, ko-
son pambabaal ra malaat. Kaa'
polosoo' noyo i Aki Kapuuno'
manguasa' ra kaayagan minno,
koson ra ulun ondo' binayag noyo
saguli' intor ra kapatayan am rai-
no maayag. Am taaki' noyo ngaa-
ngai' kaayagan minno ri Aki
Kapuuno' koson pambabaal ra
moonsoi. ¹⁴Tula kalo bo makapa-

ngusa' ramuyun, nga kaayagan
minno kalo bo inimpuun ra
Ukum ri Musa', kaa' inimpuun ra
kataawan ri Aki Kapuuno'.

Ulipon ru kasagaan ri Aki Kapuuno'

¹⁵Ati kulaan raino? Makapam-
baal takau kia ra tula, nga kaaya-
gan takau inimpuun ra kataawan
ri Aki Kapuuno' am kalo bo inim-
puun ra Ukum ri Musa'? Maaru'
kalo! ¹⁶Maaru' mapandayan min
amun polosoon noyo kaayagan
min kuasaan ru sasangulun koson
mampagagaya' ra susuban nano,
akau noyo ulipon ru ulun no —
iou pana ulipon ru tula ondo' ma-
gibit ra kapatayan, kaapoam uli-
pon ondo' gumagaya' ra kasagaan
ri Aki Kapuuno' ondo' mopobon-
soi ramuyun Riso. ¹⁷Kaa' paring-
kuanangan ri Aki Kapuuno', nga
ra galing i inulipon kau ru tula,
kaa' raino gumagaya' kau tojojo ra
pangilaan motopot ondo' inapu
min. ¹⁸Pinalabus kano intor ra
kuasa' ru tula am siminauk ra uli-
pon ru kasagaan ri Aki Kapuuno'.
¹⁹Alapon ku tiluan ru ulipon ti nga
mangailo kau mangarati'. Ra ga-
ling i pinoloso noyo kaayagan
minno galama' sumauk ra ulipon
ru baal majamol koson mambaal
ra malaat. Koson niak raino, polo-
soo' noyo kaayagan minno gala-
ma' sumauk ra ulipon ru kasagaan
ri Aki Kapuuno' koson akau gala-
ma' patimpokon Riso.

²⁰Paat inulipon kau ru tula,
kalo kinuasa' kau ru kasagaan ri
Aki Kapuuno'. ²¹Ragili kolondo'
onong no ra akau nampaugar ra

baal-baal ondo' raino mampaka-uyu' ramuyun. Baal-baal raginio mangkinibit ra kapatayan. ²²Kaa' raino, pinalabus kano intor ra tula am masuk ra ulipon ri Aki Kapuuno'. Onong ru ginio kaayagan minno patimpokon noyo ri Aki Kapuuno' am ginio manangampos ra kaayagan motopot am mantilayun. ²³Nga tula no mangkinibit ra kapatayan, kaa' taak ri Aki Kapuuno' no kaayagan motopot am mantilayun mababaya' ri Kristus Jisus, Tuhan takau.

Paguatan rondo' panginuuyan

7 Pabukat kau ngaangai', maaru' nakapandai kano ra ukum, am ra ukum no makakuasa' ra sasangulun buoi ra io maayag ak. ²Koson panginuuyan ragitio: maya' ra ukum, ruandu' makaralaki no musiti' masimpung ra ralaki nano buoi ra io maayag ak. Kaa' amun ru matoi ralaki nano nakalabus ruandu' no intor ra ukum raginio. ³Kaa' amun ru ruandu' no sumimpung ra ungkuyon ra bokon paat ra ralaki nano lakat ak poyo soroi, ruandu' no sabiton ra lumapau. Kaa' amun ru minatoi noyo ralaki nano, nakalabus noyo ruandu' no intor ra ukum am sala' ka lumapau io amun ru mangindalaki io poyo. ⁴Pabukat kau ngaangai', koson niak raginio ramuyun. Maya' ra pagilangan Ukum ri Musa' koson ra minatoi kau noyo, nga siminimpung kau ra inan ri Kristus. Am akau raino i Kristus noyo tatangan, lo ondo' binayag saguli' intor ra kapatayan, bagu kaayagan takau mokoonong ri Aki

Kapuuno'. ⁵Ra galing i kaayagan takau kinuasa' ru paliso ru ulun, am nga ra kinibit ru Ukum ri Musa', mansalinut kasagaan makatula miningkual intor ra guang takau. Ginio noyo nangkinibit ritakau ra kapatayan. ⁶Kaa' raino nakalabus takau noyo intor ra Ukum ri Musa' no, nga koson ra ulun minatoi takau noyo, ioginio kalo bo manguasa' io ritakau. Raino kalo bo mangandoi takau ri Aki Kapuuno' maya' ra ukum ondo' binatikan, kaa' maya' ra ralan bagu ondo' tuluin takau ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'.

Ukum ri Musa' am Tula

⁷Amun ru ginio poyo, atan bo paraguon takau? Malaat kia Ukum ri Musa' no? Maaru' kalo! Kaa' Ukum ri Musa' niak ondo' mampatutun raki' ra atan sotopot no tula. Amun ru kolondo' binatikan ra Ukum ri Musa' no, "Pai' pagingkaut," maaru' kalo makapandai aku ra arati' ru magingkaut. ⁸Nga mansail ra ukum no, tula noyo mangkinibit ra nansalinut kasagaan magingkaut ralam ru guang kuno. Amun ru kolondo' ukum, tula no kolondo' bo kuasa'. ⁹Ra gili kalo nakatutun aku toojo ra ukum, kaa' pakatutun aku ra ukum no, tumalimpun tula no manguasa' raki', ¹⁰am koson ra minatoi aku. Am ukum ondo' inaru' mangani' ra kaayagan, sotopot no mangkinibit raki' ra kapatayan. ¹¹Nga mansail ra ukum no, makakalua-gan tula mamparuung am mangkinibit raki' ukumon ra potoyon.

¹²Ginio ra Ukum ri Musa' no intor ri Aki Kapuuno' am moonong susuban Nano mabanis am moonsoi. ¹³Amun koson poyo raginio, ondo' moonsoi no kia mangkinibit raki' ra kapatayan? Maaru' kalo! Mansail ra ukum ondo' moonsoi, tula noyo ondo' mangkinibit raki' ra kapatayan. Bagu guang mambaal ra tula mauligan tojojo am mansail ra ukum mapandayan noyo ra kinalaat ru tula no.

Pantutulaan ralalom guang ru ulun

¹⁴Makapandai takau noyo ra Ukum ri Musa' no intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', kaa' aku ti ulun ak ondo' inulipon ru tula. ¹⁵Kalo makarati' aku ra baalon kutu. Nga ondo' kasagaan ku, kalo makapambaal aku; kaa' ondo' kasisangin ku, ginio noyo ondo' baalon kuno. ¹⁶Amun ru mambaal aku ra ondo' sala' ka kasagaan ku, arati' no mangiou aku ra Ukum ri Musa' no motopot. ¹⁷Nga sotopot no sala' ka aku ondo' mambaal ra malaat, kaa' tula ondo' manguasa' ra guang ku mangkinibit raki'. ¹⁸Ginio ra kolondo' moonsoi soroi ra guang kutu, ioginio paliso ku ra ulun. Nga iou pana masaga' aku mambaal ra moonsoi, kalo makapambaal aku. ¹⁹Kalo makapambaal aku ra moonsoi ondo' kasagaan ku, kaa' mambaal aku ra malaat ondo' sotopot no sala' ka kasagaan ku. ²⁰Amun ru mambaal aku ra ondo' sala' ka kasagaan ku, arati' no sala' ka aku ondo' mambaal ra ma-

laat, kaa' tula ondo' manguasa' ra guang kutu mangkinibit raki'.

²¹Intor raginio ilain ku maka-kuasa' ukum ragitio: Amun ru masaga' aku mambaal ra moonsoi, ondo' malaat ak rorondo' pilion kuno. ²²Maansukan guang ku ra ukum intor ri Aki Kapuuno'. ²³Kaa' matutunan ku ralalom ru guang kuno mokoondo' poyo ukum ondo' mantutula' ra ukum ondo' iowon ru guang kuno. Ginio ra uliponon aku ru ukum ru tula ondo' manguasa' ra inan kuno. ²⁴⁻²⁵Koson ragitio kaayagan ku: Ralalom ru guang ku masaga' aku gumagaya' ra ukum ri Aki Kapuuno', kaa' paliso ku ra ulun kinuasa' ru tula. Aku noyo koson ra ulun inibatan! Osoi kia makapamayag raki' intor ra inan ti ondo' mangkinibit raki' ra kapatayan? Paringkuanangan ri Aki Kapuuno'; nga mansail ri Jisus Kristus mamayag Io raki'.

Kaayagan sumugut ra kasagaan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'

8Intor raginio, raino kalo bo ukumin ri Aki Kapuuno' ilo ondo' siminimpung ri Kristus Jisus. ²Nga ukum ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' mangani' ra kaayagan ra pasisimpungan takau ri Kristus Jisus, nampalabus noyo raki'^e intor ra ukum ondo' mangkinibit ra tula am kapatayan. ³Atan ondo' kalo nabaal ru Ukum ri Musa' nga ra paliso ru ulun no ondo' malawo, binaal noyo ri Aki Kapuuno'. Koson mamuso ra kua-

^e raki'; Kuukula' naskah nakalair ramuyun; mokoondo' poyo ntakau.

sa' ru tula ralalom paliso ru ulun, nangator i Aki Kapuuno' ra Anak No galama'. Minayag Io koson ra ulun, ioginio baal ru ulun ondo' makatula am intor raginio kinala No kuasa' ru tula. ⁴I Aki Kapuuno' nambaal raginio koson ra susuban ru Ukum ri Musa' no gagayaan takau ondo' maayag maya' ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' am sala' ka paliso ru itakau ulun. ⁵Ilo ondo' maayag maya' ra paliso ru ulun mampakaatang ayuk atan ondo' kasagaan ru paliso nilo. Kaa' ilo ondo' maayag maya' ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' mampakaatang ayuk ra atan ondo' kasagaan ru Ambiluo no. ⁶Nga pamaguangan ondo' kinuasa' ru paliso ru ulun ayuk mangkinibit ra kapatayan, kaa' pamaguangan ondo' kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' magibit ra kaayagan am pabansayan. ⁷Ulun ondo' pamaguangan nano kinuasa' ru paliso ru ulun mantula' ri Aki Kapuuno', nga kalo gumagaya' io ra ukum ri Aki Kapuuno' am sotopot no kalo magagaya' no ukum raginio. ⁸Ginio nai ra ulun ondo' maayag maya' ra paliso ru ulun, kalo makapampaansuk ri Aki Kapuuno'.

⁹Kaa' akau no kalo maayag maya' ra paliso ru ulun, kaa' maya' ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' — amun totopot Ambiluo ri Aki Kapuuno' no maninggalanai ramuyun. Osoi ak kolondo' ra Ambiluo ri Kristus, io no sala' ka i Kristus tatangan. ¹⁰Am amun i Kristus sumimpung ramuyun, kabaluh

pana inan minno maaru' matoi nga ra tula, bayagon kau ru Ambiluo ri Aki Kapuuno',^f nga mobonsoi kano saguli' ri Aki Kapuuno'. ¹¹Amun ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' namayag noyo ri Jisus intor ra kapatayan sumimpung ramuyun, bagu Io ondo' namayag ri Kristus intor ra kapatayan mamayag niak ra inan minno ondo' mapatoi. Ginio baalon No mansail ra Ambiluo Nano ondo' sumimpung ramuyun.

¹²Intor raginio pabukat kau ngaangai', musiti' takau maayag maya' ra kasagaan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' am sala' ka maya' ra kasagaan ru paliso ru ulun. ¹³Nga, amun ru maayag kau maya' ra paliso ru ulun, maaru' matoi kau. Kaa' amun mansail ra indangan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' langgain min baal ra makatula, maayag kau. ¹⁴Ngaangai' ulun ondo' tingganayon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', ilo no anak ri Aki Kapuuno'. ¹⁵Nga Ambiluo ondo' pinataak ri Aki Kapuuno' ramuyun, kalo mangulipon am mambaal ramuyun malla'. Kaa' sotopot no Ambiluo no mampasauk ramuyun ra anak ri Aki Kapuuno', am mansail ra indangan ru Ambiluo no, iowon takau mampiau ri Aki Kapuuno', "Ama', i Ama' ku." ¹⁶Intor raginio Ambiluo ri Aki Kapuuno' mabaya' ra guang takau mindagu ra itakau noyo anak ri Aki Kapuuno'. ¹⁷Nga itakau noyo anak ri Aki Kapuuno', makaapu takau ra barakat Nano ondo' pi-

^f bayagon kau ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'; kaapoam: ambiluo mun maayag.

natampos No ra ulun No rano. Mabaya' ri Kristus, makaapu takau poyo ra atan ondo' pinatampos noyo ri Aki Kapuuno' Riso. Nga amun ru itakau makaaya' maimbolo' koson ri Kristus, makaaya' takau niak katulayon koson Riso.

Katulayan ondo' mantilayun

¹⁸Intor raginio mangintopot aku ra ngaangai' kaimboloon ondo' malimanan takau raino kalo sama' pogoon ra katulayan ondo' paintalangan ri Aki Kapuuno' ritakau ra maagu no. ¹⁹Am ngaangai' ondo' pinasauk ri Aki Kapuuno' maginaa ra guang moon-dom paat i Aki Kapuuno' mam-patalang osoi anak No rano. ²⁰Ngaangai' ondo' pinasauk ri Aki Kapuuno' pinoloso masuk ra kolondo' onong, am ginio sala' ka kasagaan galama', kaa' kasagaan ri Aki Kapuuno'. Kabalu' pana koson raginio, mokoondo' ra kalansanan: ²¹tauli no ngaangai' ondo' pinasauk ri Aki Kapuuno' palabuson intor ra kuasa' ondo' mamuso am palabuson am katulayon mababaya' ra anak ri Aki Kapuuno' rano.

²²Nga mapandayan takau noyo saboi raino ngaangai' ondo' pinasauk ri Aki Kapuuno' mampalaa am malimanan ra maruol koson sangulun ruandu' paat io matipaganak. ²³Kaa' sala' ka tana' am ngaangai' suang nano ayuk ondo' mampalaa, kaa' itakau pana. Ita-

kau ondo' inanian noyo ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' koson taak Nano ra kasaa', mampalaa ralalom ru guang liliwa' mangkuliman ra i Aki Kapuuno' mampalabus am mampasauk ritakau ra anak No rano.⁸ ²⁴Nga intor ra lumansan, bayagon takau ri Aki Kapuuno'. Kaa' amun makakito takau ra atan ondo' linansanan i, sala' bo ka kalansanan. Nga kalo pana lumansan ondo' nakito noyo. ²⁵Nga amun ru lumansan takau ra atan ondo' kalo poyo makito, kulimanon takau ra guang mataan.

²⁶Suai poyo raginio Ambiluo ri Aki Kapuuno' mangindangan ritakau ondo' malawo pangintapatan. Kalo mapandai takau ati koson makiasi' ri Aki Kapuuno'; kaa' Ambiluo Nano galama' makitaak ri Aki Kapuuno' ritakau mabaya' ra ragu ondo' kalo masabit ru ulun. ²⁷Am i Aki Kapuuno' ondo' makapandai ra ngaangai' ru guang ru ulun, makarati' ra kitaakon ru Ambiluo Nano. Nga maya' ra kasagaan ri Aki Kapuuno' galama' makitaak Ambiluo Nano ri Aki Kapuuno' koson ra ulun No rano.

²⁸Am mapandayan takau ra ralalom ru ngaangai' baal manangampos i Aki Kapuuno' ra moonsoi risilo ondo' motogom Riso^h am ondo' piniau No maya' ra inatangan Nano galama'. ²⁹Ilo ondo' pinili' noyo ri Aki Kapuuno', inaru' niak intor ra talimpun i masuk koson ra Anak Nano, i Jisus

⁸ Kuukula' naskah nakalair kolondo' ra ragu: am mampasauk ritakau ra anak No rano. ^h ralalom ru ngaangai' baal manangampos i Aki Kapuuno' ra moonsoi risilo ondo' motogom Riso, Kuukula' naskah nakalair: ngaangai' baal manangampos ra moonsoi risilo ondo' motogom ri Aki Kapuuno'.

Kristus, am koson raginio Anak No masuk ra katuaan ru masuang pabukat. ³⁰ Am ilo ondo' inaru' noyo ri Aki Kapuuno' kala-lair, ilo niak piawon No. Am ilo ondo' piniau ri Aki Kapuuno', ilo niak pobonsoyon saguli' poyo Riso. Am ilo ondo' pinabonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' no, ilo niak katulayon No.

Togom ri Aki Kapuuno' mansail ri Jisus Kristus

³¹ Intor raginio, atan bo paraguon takau? Amun i Aki Kapuuno' bala takau, osoi kia makagula' ritakau? Maaru' kolondo'! ³² Kalo iningaan ri Aki Kapuuno' Anak Nano galama', kaa' pinoloso No lo potoyon koson ra kaatanganan takau. Nga pinataak No Anak Nano ritakau, maaru' mangani' lo poyo ritakau ngaangai' ra bokon. ³³ Osoi makapanguu' risilo ondo' pinili' ri Aki Kapuuno'? Maaru' kolondo'! I Aki Kapuuno' galama' mambala' ra itakau kolondo' sala. ³⁴ Osoi makapampasala ritakau? Maaru' kolondo'! I Kristus Jisus noyo ondo' minatoi, binayag saguli' am soroi ra pamiris ri Aki Kapuuno': lo no manaung ritakau. ³⁵ Mokoondo' kia makapanginga' ri Kristus monogom ritakau? Kapaganaan kia? Pagalabaan kia? Kaimboloon kia? Bitilan kia? Kunsikang kia? Baal makalalaa' kia? Kaapoam kapatayan kia? Maaru' kolondo'! ³⁶ Koson ragitio binatikan ra Alkitab,

“Masalok akai makauma' ra baal makapatoi nga akai ulun Mu rano,

akai koson niak ra domba ondo' simbaluyon.”

³⁷ Kaa' ralalom ru ngaangai' baal raginio makakamanangan takau ra maayo, nga motogom i Kristus ritakau. ³⁸⁻³⁹ Mangintopot aku ra kolondo' makapanginga' ri Kristus monogom ritakau: iou pana kapatayan kaapoam kaayagan; iou pana masundu kaapoam mangu-nguasa'; iou pana ondo' masuk raino kaapoam ra orou matong no; iou pana kuasa' ondo' soroi ra rasawat kaapoam ra ragana' ti; Kolondo' intor ra pinasauk no makapanginga' ri Aki Kapuuno' monogom ritakau koson ra pinakito No mansail ri Kristus Jisus, Tuhan takau.

I Aki Kapuuno' am ulun pinili' No rano

9 Ondo' raguon kutu motopot; siminimpung aku ri Kristus am kalo magabau aku. Bolos ru guang ku ondo' kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' mampainono' ra kalo magabau aku. ² Mangiluk toojo am maimbolo' guang kutu paat aku ³ mangkara' ra pabukat ku rano, ioginio bulu ku galama'. Gama' ru makapangindangan aku risilo, amun ki-taakon tumampos aku ukumin ri Aki Kapuuno' am patuliaron intor ri Kristus. ⁴ Ilo no ulun Israil ondo' pinili' ri Aki Kapuuno'. Piniau ilo noyo ri Aki Kapuuno' ra anak No rano galama', am pinakito No ilo ra katulayan Nano. Binantuan No ilo am inanian No ilo ra Ukum ri Musa'. Tinuluan No ilo ra sambayang ondo' motopot

am naapu nilo ondo' binantu' Nali. ⁵Ilo ti papag ru kinamatuaan takali ra nauligan, am intor ra papag ri Kristus ra ulun no, inanak lo sangulun Israil. Gama' ru i Aki Kapuuno' ondo' manguasa' ra ngaangai', omporon ra sabuoi-buoi no.¹ Amin.

⁶Kalo mindagu aku ra bantu' ri Aki Kapuuno' i kalo nasulut. Kaa' sala' ka ngaangai' bulu ru Israil pinili' ri Aki Kapuuno', ⁷am sala' ka ngaangai' papag ri Abraam no anak ri Aki Kapuuno'. Nga kon ri Aki Kapuuno' ri Abraam, "Ondo' papag ri Isak ayuk sabiton ra papag muno." ⁸Arati' no, sala' ka ngaangai' papag ri Abraam' no sabiton anak ri Aki Kapuuno', kaa' ilo ayuk ondo' inanak maya' ra bantu' Nali. ⁹Nga gitio noyo ondo' binantu' ri Aki Kapuuno' ri Abraam, kon No, "Sumaguli' Aku ra orou ondo' inaru'^k noyo am paat raginio maganak i Sara ra sangulun anak unguyon."

¹⁰Am sala' ka ginio ayuk. Rondo' ak ama' ru ruo ngaulun anak unguyon ri Ribika, ioginio i Isak kinamatuaan takali. ¹¹⁻¹²Koson mampakito ra sangulun intor ra anak rano pilian Nano, minindagu i Aki Kapuuno' ri Ribika, "Anak ra katuaan no mangandoi ra boborok nano." Ginio rinagu No ra kalo poyo karuruo anak ni inanak am kalo poyo nambaal ilo ra moonsoi kaapoam malaat. Maa' raginio makito toojo ra pilian ri Aki Kapuuno' no kalo inimpuun ra baal nilo, kaa'

maya' ra pampiwawan Nano galama' ayuk. ¹³Koson ra binatang ra Alkitab, kon ri Aki Kapuuno', "Motogom Aku ri Jakub, kaa' masisang Aku ri Isau."

¹⁴Intor raginio, atan bo paraguon takau? Mabanis kia guang ri Aki Kapuuno'? Maaru' lo mabanis guang! ¹⁵Indagu i Aki Kapuuno' ri Musa', "Mamarakat Aku ra osoi ak pilion Ku, am makaasi' Aku ra osoi ak kasagaan Ku." ¹⁶Baal raginio kalo maya' ra kasagaan kaapoam kapiratan ru ulun, kaa' maya' ra kataawan ri Aki Kapuuno'. ¹⁷Nga binatang noyo ra Alkitab, kon ri Aki Kapuuno' ra raja' Misir, "Pina-sauk tokou ra raja' koson mansail rirun mampakito Aku ra kuasa' Kuno, am koson inggalan Kuno mauligan ra ati-ati ak ra tana' ti." ¹⁸Intor raginio, amun masaga' i Aki Kapuuno' makaasi' ra sasangulun, ginio baalon No. Am poyo, amun masaga' lo mambaal ra sasangulun mokotog ulu, ginio baalon No.

Sangit am asi' ri Aki Kapuuno'

¹⁹Raino makamanguot lair raki', "Amun koson ragino kua guat lakat ak poyo mampasala i Aki Kapuuno' ra ulun? Nga kolondo' sangulun pana makaanggal ra kasagaan ri Aki Kapuuno'." ²⁰Pabukat ku, makakau' kou kia tumaam ri Aki Kapuuno' koson raginio? Makapanguot kia rarapu' no ra

¹ Gama' ru i Aki Kapuuno' ondo' manguasa' ra ngaangai', omporon ra sabuoi-buoi no., kaapoam Gama' ru lo, i Aki Kapuuno' ondo' manguasa' ra ngaangai', omporon ra sabuoi-buoi no. / sala' ka ngaangai' papag ri Abraam, Ginio intor ra papag ri Abraam ondo' inanak intor ri Ismail, anak ri Abraam ondo' ina' nali i Agar (Ila' Galatia 4.22-23). ^k orou ondo' inaru'; kaapoam orou ra mogondo' bilor ra sumunu'

mambabaal no, "Kua guat baalo' mu aku koson ragitio?"²¹ Mambabaal no makakuasa' mangalap ra tana' lia' no mampasauk ra atan ak kasagaan nano galama'. Intor ra tana' lia' ra nogondo', baalon no rarapu' mologo am niak rarapu' kalo mologo.

²² Am mogondo' niak atan ondo' binaal ri Aki Kapuuno'. Masaga' Io mampakito ra sangit am kuasa' Nano, kaa' mataan lo risilo ondo' sotopot no sama' sangitin am luuson No.²³ Am masaga' Io niak mampakito ritakau ra kaluaban ru kaansayan Nano. Ginio tinaakan No ritakau ondo' asiin No, ioginio itakau ondo' pinongo No makaapu ra kaansayan Nano.²⁴ Nga itakau noyo ondo' piniau No, am sala' ka itakau ulun Jaudi ayuk, kaa' ulun sala' ka Jaudi pana.²⁵ Gitio kon ri Aki Kapuuno' ra Kitab ru nabi' Osia;

"Ulun ondo' sala' ka ulun
Ku rano,
sabiton Ku 'Ulun Ku
rano.'

Am ulun ondo' kalo
tagamin Ku,
sabiton Ku 'Ulun
tagamin Ku rano.'

²⁶ Am giu' ra intok ondo'
inindaguan ri Aki Kapuuno'
risilo 'Akau sala' ka ulun
Ku rano',
giu' no niak sabiton ilo ra
anak ri Aki Kapuuno'
ondo' maayag."

²⁷ Am kon poyo ru nabi' Jisaya intor ra ulun Israil, "Kabalu' pana suang ru ulun Israil no koson ra

agis ru raat, kaa' sanganu ayuk bayagon,²⁸ nga ukumin ri Aki Kapuuno' ra mataki' ngaangai' ulun ru tana' ti."²⁹ Am kon poyo ru nabi' Jisaya ragili, "Amun Tuhan Ondo' Maayo Kaga' Kuasa' kalo nanatang ritakau ra papag, maaru' maluus takau koson nasauk ra mamagun ru bandar Sodom am Gomora i."

Tanou Moonsoi am ulun Israil

³⁰ Gitio noyo arati' ru raguon mai; ulun sala' ka Jaudi ondo' kalo mirot mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno', ilo noyo pinonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' mansail ra pangintapatan nilo Riso.³¹ Kaa' ulun Israil ondo' mansail ra Ukum ri Musa' mirot mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno', kalo no-koowot ilo.³² Kua guat? Nga mangkinam ilo mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' mansail ra kapi-ratan nilo galama', am sala' ka mansail ra pangintapatan nilo ri Aki Kapuuno'. Ginio ra ilo nakasaru ra 'batu nasaruan'.³³ Binatikan noyo ra Alkitab intor ra batu no koson ragitio;

"I lai', mapabanta' Aku ra
batu giu' ra Sion,¹
ondo' kasaruan ru ulun,
rondo' batu maayo ondo'
karatuan ru ulun.

Kaa' osoi ak mangintopot
Riso kalo mangkaus."

10 Pabukat kau ngaangai',
kaandaman ru guang ku
am pakiasian ku ri Aki Kapuuno',
ioginio ra ngaangai' bulu ku rano

¹ I lai' kamus.

bayagon. ²Mampaintutun aku ra ilo ti mirot toojo mangandoi ri Aki Kapuuno', kaa' binaal nilono kalo inimpuun ra katutunan intor ri Aki Kapuuno'. ³Kalo makarati' ilo ra ralan atan kulaan ra ulun mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno', am mirot ilo maya' ra ralan nilo galama' ak koson mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno'. Nga raginio marara' ilo ra ralan nanuluan ri Aki Kapuuno'. ⁴Nga pinalasan noyo ri Kristus ra Ukum ri Musa', bagu osoi ak mangintopot Riso, io no pobonsoyon saguli' ri Aki Kapuuno'.

Osoi ak makiindangan ra Tuhan, bayagon io

⁵Gitio noyo binatang ru nabi' Musa' intor ra ralan mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' mansail ra Ukum no, "Osoi gumagaya' ra ngaangai' susuban ru Ukum no, maayag io." ⁶Kaa' gitio noyo kon ru Alkitab intor ra ralan mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' mansail ra pangintapatan Riso, "Pai' pampaguang, osoi maloi ra suruga'? (ioginio koson magibit ri Kristus tumuun ritakau.)" ⁷Kaapoam pai' pampaguang, osoi mongoi ra intok ru ulun namagatoi rali? (ioginio koson magibit ri Kristus magaloi intor ra kapatayan.)" ⁸Am kon poyo ru Alkitab, "Ragu ri Aki Kapuuno' mamaar ramuyun, masabit min am maguang min." Gitio noyo tanou ondo' pabalaan mai; musiti' mangintopot kau ri Aki Kapuuno'. ⁹Amun ru mangakun kau ra i Jisus noyo Tuhan am mangintopot tojojo ra

Io binayag saguli' ri Aki Kapuuno' intor ra kapatayan, bayagon kau. ¹⁰Nga intor ra pangintapatan ru guang, itakau pobonsoyon saguli' ri Aki Kapuuno', am intor ra pangakunan, itakau bayagon. ¹¹Kon poyo ru Alkitab; "Osoi ak mangintopot Riso kalo mangkaus." ¹²Nga raino mogondo' ak ralan mamayag ra ulun Jaudi kaapoam sala' ka Jaudi; i Aki Kapuuno' rondo' ak am Io no Tuhan ru ngaangai' am mauli' barakat No risilo ondo' makiindangan Riso. ¹³Kon poyo ru Alkitab, "Osoi ak makiindangan ra Tuhan, bayagon io."

¹⁴Kaa' mailo ilo makiindangan ra Tuhan amun ru kalo poyo nangintopot ilo Riso. Am mailo ilo mangintopot Riso amun ru kalo poyo nokorongog ilo ra tanou intor Riso. Am mailo ilo mangkirongog ra tanou no amun ru kolondo' mampabala' risilo. ¹⁵Am mailo ilo mampatanou amun ru kolondo' manusub risilo. Kon niak binatang ra Alkitab, "Mumpara' bo bonsoi ratangan ru ilo ondo' mampabala' ra tanou moonsoi!" ¹⁶Kaa' sala' ka ngaangai' ulun mangintopot ra Tanou Moonsoi. Kon ru nabi' Jisaya, "O Tuhan, mo-koondo' kia mangintopot ra tanou pabalaan maiti?" ¹⁷Ginio ra mansail ra pangkirangagan nilo ra tanou no mangintopot ilo, am morongog nilo tanou no nga mo-koondo' mambala' risilo ra tanou intor ri Kristus.

¹⁸Kaa' mangkuot aku: Moto-pot kia kalo poyo nokorongog ilo ra tanou no? Maaru' nokorongog ilo noyo! Nga kon ru Alkitab,

“Bolos ru sinusub rali
nakaralat noyo ra
tikop-tikop ru tana' ti,
am ragu nilai nakasuku'
noyo ra ujak ru mamagun.”

¹⁹ Mangkuot aku poyo: Kalo kia
nakarati' ulun Israil rano? Maaru'
nakarati' ilo. I nabi' Musa' kasaa'
timinaam, “Gitio noyo kon ri Aki
Kapuuno',

‘Saukon takamin mangusolon
ra bulu ondo' sala' ka
pinili' Ku,
am saukon takamin
sumangit ra bulu ondo'
sasambungon.’ ”

²⁰ Am makakau' poyo i nabi' Ji-
saya mindagu,

“Gitio noyo kon ri
Aki Kapuuno',
‘Matuum Aku ru ulun
ondo' kalo maguyum
Raki',

am tumalang Aku ra ulun
ondo' kalo mangkuot Raki'.' ”

²¹ Kaa' koson ra ulun Israil rano,
kon ri nabi' Jisaya, “Gitio noyo
kon ri Aki Kapuuno', ‘Monsongorou
Aku maginaa risilo sumaguli'
Raki', kaa' ilo no mokotog ulu am
kalo gumagaya'.' ”

Asi' ri Aki Kapuuno' ra ulun Israil

11 Ginio ra mangkuot aku po-
yo: Inimpayan kia ri Aki
Kapuuno' ulun pinili' No rano?
Maaru' kalo! Aku galama' pana
ulun Israil, papag ri Abraam tayar
ri Benjamin. ²Kalo mangimpai i
Aki Kapuuno' ra ulun No rano
ondo' pinili' No ra talimpuun i.
Mapandayan min ondo' binati-

kan noyo ra Alkitab paat i nabi'
Ilia nononsol ra ulun Israil ri Aki
Kapuuno'. Kon no, ³“O Tuhan,
pinatoi nilo noyo nabi' Mu rano
am linunsai nilo noyo panalaban
ra taak Mu rano. Raino aku ak
sangulun nabi' ondo' soroi ti, am
mangkinam ilo mamatoi raki'.”

⁴Atan taaman No riso? Kon ri Aki
Kapuuno', “Soroi Raki' tulu' nga-
ribu ngaulun ondo' kalo igondo'
siminamba ra tuhan sinungkala-
laing Baal.” ⁵Koson niak ra raino
ti, mokoondo' kuukula' ngaulun
pinili' ri Aki Kapuuno' maya' ra
kataawan Nano. ⁶Pampilian ri
Aki Kapuuno' maya' ra kataawan
Nano am sala' ka maya' ra atan
ondo' binaal ru ulun. Nga amun
ru pampilian ri Aki Kapuuno' ma-
ya' niak ra binaal ru ulun, arati'
no ginio sala' ka totopot kataa-
wan.

⁷Arati' ru ginio kalo natuum ru
ulun Israil atan ondo' inuyum
nilai. Kaa' ondo' nakatuum am
kuukula' ngaulun pinili' No rano
ayuk am bokon rano nangimpai
ra pampianan ri Aki Kapuuno'.
⁸Koson binatang ra Alkitab, “I
Aki Kapuuno' nampasauk risilo ra
sasambungon; suku' orou raiti'
kalo maimansaan am kalo matali-
naasan nilo.” ⁹Am kon niak ru
raja' Daut ragili,

“Polosoon ilo malandak am
rokonon ra bunsag nilo
galama',
gama' ru maratu' am
maukum ilo!

¹⁰Polosoon noyo mato nilono
bolowon, bagu kalo
makakito ilo,

gama' ru ilo magail
maimbolo' nga ra
kapaganan."

¹¹ Ginio ra mangkuot aku po: Karatu' ulun Jaudi rano koson luu-son ilo kia ri Aki Kapuuno'? Maaru' kalo! Kaa' nga ra tula ru ulun Jaudi, ondo' sala' ka Jaudi bo bayagon, koson ra ulun Jaudi rano mangusolon bo risilo. ¹² Nga ra tula ru ulun Jaudi rano ulun ru tana' rati binarakat ri Aki Kapuuno', am nga ra pangintapatan ru ulun Jaudi malawo, barakat ra ulun sala' ka Jaudi mauli'. Amun koson poyo raginio, mulu' poyo barakat ri Aki Kapuuno' ra ulun Jaudi rano paat ra ilo ngai' sumaguli' Riso.

Ulun sala' ka Jaudi bayagon

¹³ Raino mindagu aku ramuyun ulun sala' ka Jaudi, buoi aku mam-paugar ra kandoi koson ra sangulun rasul ra ulun sala' ka Jaudi, karaan ku kandoi ragitio maatang kaga'. ¹⁴ Intor raginio mangkinibit aku lair ra ulun ru bulu ku rano mangusolon am makapamayag i Aki Kapuuno' ra santayaran risilo. ¹⁵ Paat ilo kalo inapu ri Aki Kapuuno' ulun ra bokon ra tana' ti mobonsoi saguli' Riso. Atan kulaan amun apuon ilo saguli' ri Aki Kapuuno'? Maaru' ginio koson ra ulun minatoi maayag saguli'!

¹⁶ Amun sampilang kasaa' intor ra rondo' ruti' paun pataakin ri Aki Kapuuno', arati' no ngaangai' ruti' binaal i Io tatangan. Am amun bakat ru tataun timpokon ri Aki Kapuuno', arati' no raan rano pana Io tatangan. ¹⁷ Ginio ra kuu-kula' raan intor ra puun jaitun ti-

nanom indaanin am raan intor ra puun jaitun lumayau pakawinon pamalit ra inindaanan no. Akau, ulun sala' ka Jaudi, koson ra raan ru puun jaitun lumayau ondo' makasia' ra barakat ru kaayagan ru ulun Jaudi. ¹⁸ Kaa' pai' pagasab risilo ondo' inindaanan noyo koson ra raan no! Pai' kano limbau! Nga akau no raan ak. Am sala' ka akau no nanambakat ra puun no, kaa' sotopot no bakat no ondo' mampatuu' ramuyun.

¹⁹ Mokoondo' lair mindagu ra, "Kaa' raan rali inindaanan koson akai papaliton risilo." ²⁰ Motopot ginio. Inindaanan ilo nga kalo nangintopot ilo, am soroi kau nga ra pangintapatan minno. Intor raginio, pai' kano limbau, kaa' ilalai' min! ²¹ Nga amun i Aki Kapuuno' kalo nakaasi' ra ulun Jaudi rano ondo' koson ra raan kopoyo inindaanan Nali, mulu' poyo kalo makaasi' Io ramuyun. ²² Ginio mapandayan takau ra kataawan am ukum ri Aki Kapuuno'. Moporos ukum Nano risilo ondo' matulaan, kaa' mataau Io ramuyun amun ru rumayus kau lumansan ra kataawan No. Kaa' amun ru kalo, akau niak indaanin No. ²³ Am amun ulun Jaudi rano sumaguli' am mangintopot, patapulion ilo ra intok nilai, nga makakuasa' i Aki Kapuuno' mambaal raginio. ²⁴ Akau ulun sala' ka Jaudi, koson ra raan puun jaitun lumayau ondo' pinakawin ra puun jaitun tinanom. Ginio kalo niak maya' ra kaindalaman. Bagu atan poyo ulun Jaudi rano ondo' koson ra raan puun jaitun tinanom no? Maaru' maluoi i

Aki Kapuuno' mampatapuli' risilo ra puun kopoyo.

Makaasi' i Aki Kapuuno' ra ngaangai' ulun

²⁵ Pabukat kau ngaangai', ma-paintutun aku ramuyun ra kata-patan ondo' kalo igondo' pinabala', nga maa' ra akau makapandai no, kalo bo lumimbau kau. Gitio noyo katapatan i; kalo mantilayun ulun Israil rano mokotog ulu, kaa' polos ak ra morontop noyo suang ru ulun sala' ka Jaudi matong ri Aki Kapuuno'. ²⁶ Koson raginio ngaangai' ulun Israil bayagon. Binatikan noyo ra Alkitab;

“Intor ra bandar Sion
matong Mamamayag no,
mangiru' Io ra ngaangai'
kalaatan ru papag ri
Jakub.

²⁷ Am gitio noyo bantu' Ku risilo
paat Aku mangampun ra
tula nilai.”

²⁸ Intor ra ulun Israil kalo nanga-pu ra Tanou Moonsoi, pantula' ilo ri Aki Kapuuno', am ginio nai ra akau ulun sala' ka Jaudi makakaluagan. Kaa' maya' ra pampilian Nano, ulun Israil rano lakat tagamin ri Aki Kapuuno' nga ondo' binantu' ra kinamatuaan nilai. ²⁹ Nga kalo makulau guang ri Aki Kapuuno' ra ulun pinili' am binarakat No. ³⁰ Ra galing i akau, ulun sala' ka Jaudi, kalo giminagaya' ri Aki Kapuuno', kaa' raino nakaapu kau ra asi' Nano nga ra kalo nampagagayaan ru ulun Jaudi rano. ³¹ Mogondo' niak ra ulun

Jaudi rano ondo' raino^m kalo gumagaya' ri Aki Kapuuno', ilo pana makaapu ra asi' ri Aki Kapuuno' koson ra naapu min noyo. ³² Ngaangai' ulun inukum noyo ri Aki Kapuuno' koson ra ulun inaput, nga ilo ti kalo giminagaya' Riso. Maa' raginio makapangasi' Io ra ngaangai' ulun.

Omporon takau i Aki Kapuuno'

³³ Mumpara' bo susuang ru asi' ri Aki Kapuuno'! Mumpara' bo kinatanda' ru kapintaran am kapandayan Nano! Kolondo' sangulun makarati' ra inaru' Nano. Am kolondo' makapandai ra kokondoyon Nano. ³⁴ Koson binatikan ra Alkitab;

“Osoi kia makapandai ra
guang ri Aki Kapuuno'?
Am osoi kia makapanulu'
Riso?

³⁵ Mokoondo' kia nakapanaak
ra atan-atan ra Tuhan,
saboi makibalos Riso?”

³⁶ Ngaangai' ondo' soroi inangun ri Aki Kapuuno'. Mampakaayag Io ra ngaangai' am ngaangai' no mangandoi Riso. Koompor noyo i Aki Kapuuno' ra sabuoi-buoi no! Amin.

I Aki Kapuuno' kaayagan am pangandayan takau

12 Pabukat kau ngaangai', nga i Aki Kapuuno' makaasi' ritakau kitaakon takamin tojojo: Patimpoko' noyo kaayagan minno ri Aki Kapuuno' ayuk koson ra rondo' taak ondo' maa-

^m Kuukula' naskah nakalar kolondo' ra ragu: raino.

yag, nga ginio noyo mampakaansuk Riso. Ginio noyo bayaan ra matanda' sumamba ri Aki Kapuuno'. ²Am pai' min tiluo' kiralan ru ulun ondo' kalo mangintopot ra Tuhan, kaa' polo-soo' noyo pamaguangan minno talimbaguin ri Aki Kapuuno'. Intor raginio makatutun kau bo ra kasagaan ri Aki Kapuuno', ioginio, atan ondo' moonsoi, ondo' mampakaansuk Riso am poyo ondo' matanda'.

³Nga ra kataawan ri Aki Kapuuno' raki', mindagu aku ra moonong ramuyun: Pai' kano minsawat guang, ioginio majanjayan intor ra ondo' sotopot no. Kaa' moonsoi kau minggana' guang am karaa' kaayagan minno maya' ra kapandayan ondo' tinaakan ri Aki Kapuuno' ramuyun sigagama' nga mangintopot kau ri Jisus. ⁴Inan takati masuang tayar am moonong tayar mosonong ra kandoi. ⁵Koson niak ra itakau ulun, kabalu' pana masuang, kaa' itakau rondo' ak ralalom pasimpungan takau ri Kristus. Masisimpung takau ra rondo' am bokon koson ra tayar rano masimpung ra rondo' inan. ⁶Nga raginio musiti' takau pakayon kapandayan ra nansusuai ondo' pinataak ri Aki Kapuuno' no ritakau sigagama', maya' ra kataawan Nano. Osoi ondo' inanian ra kapandayan mampabala' ra tanou ri Aki Kapuuno', kondoyon no ginio maya' ra pangintapatan nano ri Jisus. ⁷Osoi ondo' inanian ra kapandayan mangindangan, pangindangan no. Osoi ondo' ina-

nian ra kapandayan mangila', pangila' no. ⁸Osoi ondo' inanian ra kapandayan mampaikang ra guang ru ulun, papiroto' noyo. Osoi ondo' inanian ra guang mangani' ra arata' no ra bokon, pangani' no maya' ra kataawan. Osoi ondo' inanian ra kapandayan maninggalanai, paninggalanai no tojojo. Osoi ondo' inanian ra guang makaasi' ra ulun bokon, pakaasi' no mabaya' ra maansukan.

⁹Tagami' noyo ulun bokon ra totopot ru guang min. Kasisangi' min baal ra malaat am rayuso' min mambaal ra moonsoi. ¹⁰Raino mabubukat kau nga i Kristus, nga raginio pontotogom kano ra rondo' am bokon. Pirot kano pagugurumat ra rondo' am bokon. ¹¹Pirot kano pangandoi am pai' katiar. Mabaya' ra kaikangan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', pangandoi kano ra Tuhan ra totopot ru guang min. ¹²Lansan kano ra Tuhan ra guang maansukan. Kataan kano amun ru makakapangan am kasalok pakiasi' ra Tuhan. ¹³Pangani' kano ra arata' minno ra ulun Kristian ondo' kunsikang rano. Am pai' kano karara' tambuluyon ru pabukat ra Kristian ondo' kalo nauligan min.

¹⁴Pakiasi' noyo ri Aki Kapuuno' koson mamarakat ra ulun ondo' mangimbolo' ramuyun. Iou, pabarakatin ilo am sala' ka ulason. ¹⁵Baya' kano pakaansuk risilo ondo' maansukan, am baya' kano pantangi' risilo ondo' mangiluk guang. ¹⁶Kaayag kano ra rondo' guang ra rondo' am bokon. Pai'

pampaguang ra akau ti maatang, kaa' latok kano ra ulun kunsikang." Am pai' pampaguang ra akau ti poyo mapintar.

¹⁷ Pai' pambalos ra ulun ondo' lummaat ramuyun. Kinam kano pambaal ra moonsoi, ioginio ondo' iowon ra matanda' ru ngaangai' ulun. ¹⁸ Amun ru maalap min, pobobonsoi kano ra ngaangai' ulun. ¹⁹ Pabukat ondo' tagamin ku: pai' pambalos ra kalaatan ru ulun, kaa' polosoo' noyo i Aki Kapuuno' mangukum risilo. Nga binatang noyo ra Alkitab, " 'Aku noyo mambalos am Aku noyo mangukum,' kon ru Tuhan." ²⁰ Kaa' binatang poyo ra Alkitab, "Amun pantula' muno maitilan, paakano' io. Amun ru pantula' muno pinaason, painumo' io. Nga maa' raginio mampakauyu' kou bo riso." ²¹ Pai' polosoo' kalaatan ru ulun no mangkinibit ramuyun mambalos saguli', kaa' balasi' min kalaatan no ra moonsoi.

Mampagagaya' ra Parinta

13 Moonong ulun musiti' gumagaya' ra parinta, nga ngaangai' kuasa' nilono intor ri Aki Kapuuno' am parinta ra rai-no ti pana inaru' noyo ri Aki Kapuuno'. ² Ginio nai ra osoi ak manggal ra parinta no, manggal io niak ra ondo' inaru' ri Aki Kapuuno'. Am osoi mambaal raginio maukuman ri Aki Kapuuno'. ³ Nga ulun ondo' mambaal ra moonsoi kalo pana malaa' ra parinta, kaa' ilo ondo' mambaal ra malaat no. Amun kalo masaga'

kau malaa' ra parinta, pambaal kano ra moonsoi, am intor raginio omporon kau bo. ⁴ Nga parinta no ulipon ri Aki Kapuuno' koson mangindangan ramuyun. Kaa' amun ru mambaal kau ra malaat, kalaa' kano, nga parinta no makakuasa' mangukum. Am inaru' io no ri Aki Kapuuno' koson mangukum ra osoi ak ondo' mambaal ra kalaatan. ⁵ Ginio ra akau musiti' gumagaya' ra parinta — sala' ka nga malaa' ra ukum ri Aki Kapuuno' ayuk, kaa' nga bolos ru guang min mampaintutun ramuyun raginio.

⁶ Ginio nai ra akau ti mambayar ra sukai, nga parinta no mampaugar ra kandoi ri Aki Kapuuno' ondo' inaru' No noyo. ⁷ Intor raginio bayari' noyo ngaangai' ondo' pakibayaran nilo; ioginio sukai ru ampos ru kandoi min am sukai ru arata' min. Am urumato' noyo tojojo ngaangai' parinta no.

Pontotogom kano ra rondo' am bokon

⁸ Ginio ra pai' kano pagutang ra atan ayuk osoi ak pana, kaa' pontotogom kano ra rondo' am bokon. Nga osoi ak motogom ra ulun bokon giminagaya' io noyo ra ngaangai' susuban ru Ukum ri Musa'. ⁹ Nga kon ru Ukum no, "Pai' lapau, pai' pampatoi, pai' pantakou am pai' pangingkaut." — ngaangai' raginio am ukum ra bokon niayuk pinogondo' ak ra rondo' susuban ti, ioginio, "Tagami' noyo ulun ra bokon koson ra okou galama' mitogom." ¹⁰ Osoi ak monogom ra ulun bokon kalo mambaal ra ma-

⁴ kaa' latok kano ra ulun kunsikang, kaapoam: pai' impai' kandoi ra kalo kuukula' maatang.

laat riso, nga ulun ondo' monogom no giminagaya' io no ra ngaangai' susuban ru Ukum ri Musa'.

¹¹Baalo' min ginio ngaangai' am pai' poyo pombolong nga ma-pandayan min noyo ra raino ti musiti' pagilalain min nga orou pamayagan ritakau maaar poyo intor itakau talimpuun pangintopot. ¹²Baal nano koson ra rondom ondo' maar noyo tumawang. Intor raginio iruani' takau noyo baal ra mangalaat ondo' baalon paat ra molondom, am baalo' takau noyo baal ra mongoonsoi, ioginio koson sanjata' takau ra matawang. ¹³Am kaayag takano ra matanda' koson ra kailandaman ru ulun paat ra matawang. Pai' kano rumamai ra jaajjou kaapoam mangagauk. Pai' kano pansawa' kaapoam mambaal ra makauyuyu'. Pai' kano pansangor am pai' pangusolon. ¹⁴Kaa' polosoo' noyo Tuhan Jisus Kristus maninggalanai ramuyun, am pai' min gagayaa' paliso min galama', ioginio mamasug ra kasagaan ru guang makatula.

Pai' sonsolo' pabukat Kristian mu rano

14 Apuo' noyo ulun ondo' malawo pangintapatan am pai' noyo ansangi' io nga ra pamaguanan galama' nano. ²Mokoondo' ulun ondo' mangintopot ra atan-atan ak maakan, kaa' ulun malawo pangintapatan no kalo mangakan ra kual. ³Kaa' ulun ondo' makaakan ra atan-atan ak pai' noyo pagasab riso ondo' kalo mangakan ra kual. Am ulun ondo' kalo mangakan ra kual, pai' noyo

sonsolo' io ondo' makaakan ra atan-atan ayuk, nga inapu io noyo ri Aki Kapuuno'. ⁴Kolondo' kuasa' mu mononsol ra ulipon ru ulun bokon. Matanda' io kaapoam kalo, ginio aruon ru tuan nano galama' ayuk. Am maaru' makapambaal io ra matanda' nga Tuhan niayuk mangindangan riso.

⁵Mokoondo' ulun mampakaatang ra orou tinimpok nilo intor orou ra bokon. Am mokoondo' ulun mangkara' ra ngaangai' orou mogondo' ak. Polosoon noyo itakau gumagaya' ra bolos ru guang sigagama'. ⁶Osoi ak mampakaatang ra orou tinimpok no, baalon no ginio koson mangurumat ra Tuhan. Am osoi ak makaakan ra atan-atan ak, baalon no ginio koson mangurumat ra Tuhan, nga maringkuanang io ri Aki Kapuuno' ra nangani' ra akanon. Am osoi ak kalo mangakan ra kual, mangurumat io niak ra Tuhan am maringkuanang io ri Aki Kapuuno'. ⁷Kolondo' sangulun intor ritakau maayag kaapoam matoi nga ra kaatangan nano galama'. ⁸Iou pana maayag kaapoam matoi, itakau musiti' mangurumat ra Tuhan. Iou pana maayag kaapoam matoi, itakau ti Tuhan ak tatangan. ⁹Ginio ra i Kristus minatoi am naayag saguli' koson masuk ra Tuhan ru ulun maayag am ulun namagatoi. ¹⁰Intor raginio, kua guat pononsol kau ra pabukat Kristian ra bokon? Am kua guat pagasab kau ra pabukat Kristian ra bokon? Itakau ti ngaangai'

paumaan am akimon ri Aki Kapuuno'. ¹¹ Nga binatikan noyo ra Alkitab, kon ru Tuhan,

"Aku ti i Aki Kapuuno' ondo' maayag, moonong ulun migulatur ra pinaguluan Kuno, am poyo mangiou ra Aku ti i Aki Kapuuno'."

¹² Intor raginio itakau sigagama' mampataam ri Aki Kapuuno' ra atan binaal takau.

Pai' kano pangkinibit ra pabukat Kristian makatula

¹³ Intor raginio, pai' takano ponsol ra rondo' am bokon. Kaa' aruo' noyo kalo mambaal ra atan-atan ondo' mampakalayau kampoam mangkinibit ra pabukat Kristian makatula. ¹⁴ Nga pinaintutun aku toojo ru Tuhan Jisus, ginio ra mangintopot aku ra ngaangai' akanon karaan ri Aki Kapuuno' ra maakan. Kaa' amun ru sasangulun mangintopot ra mokoondo' akanon mampajamol riso sumugut ra kaulayan ru uga-ma, akanon raginio niak mampajamol riso. ¹⁵ Ginio ra amun ru mampakasinduol kou ra pabukat Kristian mu nga ra atan ondo' akanon mu, ginio kalo bo inimpuun ra togom. Pai' noyo pompoloso ra atan ondo' akanon muno mangkinibit ra sasangulun lumugut, nga i Kristus minatoi noyo koson mamayag riso. ¹⁶ Intor raginio, pai' polosoo' ra akau sangkaakani' ra atan ayuk karaan ru ulun ra bokon ra malaat. ¹⁷ Nga

amun ru mamarinta i Aki Kapuuno'^o ra kaayagan ru sasangulun, akanon am inumon sala' ka bo maatang. Kaa' gitio noyo ondo' maatang; gumagaya' ra kasagaan Nano, katasuan ru guang am kaansukan, ondo' ringai' no pataakin ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ¹⁸ Am osoi ak mangandoi ri Kristus koson raginio, io no ondo' mampakaansuk ri Aki Kapuuno' am urumaton poyo ru ulun.

¹⁹ Intor raginio, kasalok takano mirot^p maayag ra rondo' guang am magigikang ra pangintapatan.

²⁰ Pai' kau pampajajou ra atan ondo' binaal noyo ri Aki Kapuuno' nga ra akanon palion min. Ngaa-ngai' ru akanon maakan, kaa' akau ra sala amun ru atan ondo' akanon min mangkinibit ra ulun bokon makatula. ²¹ Ginio ra moonsoi poyo kalo mangakan ra kual, manginum ra ruu' ru anggur kampoam mambaal ra atan ayuk, amun ru ginio poyo mangkinibit ra pabukat Kristian muno makatula. ²² Atan ak intapatin min ra maatang intor raginio, raguon min ak ri Aki Kapuuno'. Pakaan-suk noyo ulun ondo' mambaal ra intopoton ru guang nano am kalo makaliman ra makasala io. ²³ Kaa' osoi ak maimamang ra atan ondo' inakan no, sonsolon io ri Aki Kapuuno' amun ru akanon no ginio. Nga binaal no ginio manggal ra atan karaan no ra moonsoi, am atan ak manggal ra moonsoi, ginio noyo makatula.

^o mamarinta i Aki Kapuuno', Harfiah. Pamarintaan ri Aki Kapuuno' ^p kasalok takano mirot; Kuukula' naskah nakalair masalok mirot takau

**Kaatango' ulun bokon am
sala' ka akau galama'**

15 Itakau ondo' maikang pangintopot, pirot takano pangindangan risilo ondo' mala-wo pangintapatan, am pai' takau pangkara' ra kaatangan galama' ayuk. ²Ginio ra pirot takano pangindangan ra pabukat Kristian rano koson kaatangan nilo am bagu mikang pangintapatan nilo. ³Nga sala' ka nangkara' i Kristus ra kaatangan Nano galama', kaa' koson binatang ra Alkitab, "Ngaangai' pagasaban ru ulun rano Rirun, O Aki Kapuuno', nakatiu' niak raki'". ⁴Ngaangai' ondo' binatang ra Alkitab makapangila' ritakau, am pangilaan raginio mampaikang ra guang takau am mangani' ra guang mataan saboi makakalansanan takau ri Aki Kapuuno'. ⁵Gama' ru i Aki Kapuuno' ondo' mampaikang ra guang min am mangani' ramuyun ra guang mataan, mangindangan ramuyun maayag ra rondo' guang sumugut ra tiluan i Kristus Jisus. ⁶Maa' ra akau rondo' guang no, mokopongompompor kano ri Aki Kapuuno', Ama' ru Tuhan takau i Jisus Kristus.

**Tanou Moonsoi pabalaan ra
ulun sala' ka Jaudi niayuk**

⁷Intor raginio, apuo' noyo rondo' am bokon koson i Kristus noyo nangapu ramuyun, maa' raginio omporon bagu i Aki Kapuuno'. ⁸Ginio ra balain takamin, i Kristus siminauk ra mangindangan ra ulun Jaudi koson

manulu' risilo ra suluton ri Aki Kapuuno' ra atan ondo' binantu' Nali ra kinamatuaan nilai.

⁹Am niak magibit lo ra ulun sala' ka Jaudi mongompompor ri Aki Kapuuno' nga ra asi' Nano risilo.

Koson binatang ra Alkitab,

"Mongompompor aku Rirun ra taatanga' ru ulun sala' ka Jaudi,

am marimbai aku

mongompompor Rirun."

¹⁰ Binatikan poyo ra Alkitab,

"Akau ulun sala' ka Jaudi, pakaansuk kano mababaya' ra ulun ri Aki Kapuuno' rano."

¹¹ Am binatang poyo ra Alkitab,

"Akau ngai' ulun sala' ka Jaudi, omporo' noyo Tuhan! Akau ngaangai' bulu, omporo' lo no."

¹² Kon poyo ru nabi' Jisaya,

"Matong sangulun intor ra papag ru Isai;

mamarinta lo ra bulu rano, am lumansan ilo Riso."

¹³Gama' ru i Aki Kapuuno', puun ru kalansanan takau, mangani' ramuyun ra kaansukan am katasuan ru guang mansail ra pangintapatan min Riso. Maa' raginio, mansail ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', mikang poyo kalansanan minno Riso.

**Kua guat pakakau' i Paulus
mamatik koson raginio**

¹⁴Pabukat kau ngaangai', mangintopot aku ra moonsoi kau toojo am makapandai kano ra ngaangai' saboi makapangila' ra rondo' am bokon. ¹⁵Kaa' ralalom

surat ku ragitio makakau' aku mampakara' ramuyun ra kuukula' baal, nga i Aki Kapuuno' noyo nangani' raki' ra kandoi raginio. ¹⁶Pinili' No aku masuk ra ulipon ri Kristus Jisus koson mangindangan ra ulun sala' ka Jaudi. Mampaugar aku ra kandoi koson sangulun imam ondo' mampabala' ra Tanou Moonsoi intor ri Aki Kapuuno'. Maa' raginio, ulun sala' ka Jaudi timpokon ri Aki Kapuuno' ru Ambiluo Nano koson rondo' taak ondo' mampakaansuk Riso. ¹⁷Nga nasimpungan ku ri Kristus Jisus, maayo bo guang ku nga ra kandoi ku ri Aki Kapuuno'. ¹⁸Makakau' aku ayuk mambala' ra atan ondo' binaal ri Kristus mansail raki' ra maninggana' ra ulun sala' ka Jaudi gumagaya' ri Aki Kapuuno'. Ginio nasauk mansail ra atan ondo' rinagu am binaal ku, ¹⁹mansail ra tatandu' am kaimuagan am mansail niayuk ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Pinabala' ku noyo Tanou Moonsoi intor ri Kristus ra ati-ati ayuk, inintaran ku ra bandar Jirusalim suku' ra libung ru Ilikum. ²⁰Moogot aku mampabala' ra Tanou Moonsoi ra intok ru ulun ondo' kalo igondo' nakaining ra tanou ri Kristus. Maa' raginio, sala' ka manunggul aku ra kandoi ondo' tinalimpunan ru ulun ra bokon. ²¹Binatikan noyo ra Alkitab, "Ilo ondo' kalo igondo' tunungi' ra tanou intor Riso, makakito ilo, Am ilo ondo' kalo igondo' pakaining, makarati' ilo."

Mangatang i Paulus mongoi ra bandar Roma

²²Nga ra kandoi ku raginio masalok aku maampangan mongoi tuum ramuyun. ²³Kaa' raino kandoi kuno tampilon ragiti nopongo noyo am kula' noyo ngambilor aku mangatang mongoi tuum ramuyun. ²⁴Paat ra aku mangkiralan mongoi ra pagun Sipaniol, masaga' aku niak mapit tumuum ramuyun. Am makapanambalui aku ramuyun ra kuukula' buoi, malansan aku mangani' kau raki' ra lutuon mongoi ra giu' no. ²⁵Kaa' raino mongoi aku ra Jirusalim pangator ra ruit pangindangan ra ulun ri Aki Kapuuno' rano ra giu' no. ²⁶Nga ulun Kristian giu' ra libung ru Makidonia am Akaya mangasaga' mangani' ra ruit paindanganon ra ulun ri Aki Kapuuno' ondo' kunsikang rano giu' ra Jirusalim. ²⁷Sala' ka jinajalan ilo raginio, kabalu' pana matimpok baalon nilo. Nga intor ra ulun Jaudi rano, ulun sala' ka Jaudi nakaapu noyo ra barakat ri Aki Kapuuno'. Am raino matimpok tojojo ulun sala' ka Jaudi mangindangan ra ulun Jaudi rano ra manayar ra arata' nilono risilo. ²⁸Mopongo ku kandoi ragitio, io no makataak ku ruit no risilo ra Jirusalim, mapit aku tumuum ramuyun ra pangkiralanan ku mongoi ra Sipaniol. ²⁹Paat aku makaratong ra giu', maaru' mau-li' barakat ri Kristus ramuyun.

³⁰Pabukat kau ngaangai', kitaakon takamin tojojo mansail ra Tuhan takau i Jisus Kristus am

mansail ra togom tinaakan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', koson mababaya' takau mirot makiasi' ri Aki Kapuuno' nga aku. ³¹ Pakiasi' kano raki' ri Aki Kapuuno' ra ampinin No aku intor ra ulun ondo' kalo mangintopot ra Tuhan giu' ra Judia am ra pangindanganan kuno apuon ru ulun ri Aki Kapuuno' rano giu' ra Jirusalim. ³² Malupus raginio, amun ru iowon ri Aki Kapuuno', matong aku ramuyun ra guang maansukan am maka-kaansayan aku ra akau no. ³³ Gama' ru i Aki Kapuuno', intaran ru ngaangai' pabansayan, mabaya' ramuyun ngaangai'. Amin.

Bilin kaansayan intor ri Paulus

16 Giti masaga' aku mampaulig ramuyun ra pabukat takau ra i Pibi, ondo' mangindanganan ra pasisimpungan ulun Kristian giu' ra bandar Kingkria. ² Apuo' min io koson ra pabukat Kristian, ioginio kailandalaman ru ulun ri Aki Kapuuno' mangapu ra rondo' am bokon. Atan ak pakiindanganan nano indangano' min noyo, nga io galama' nakapangindanganan noyo masuang ulun am aku niayuk.

³ Posoboyon ku poyo bilin kaansayan ku ri Priskila am i Akwila, ilo ti rangan ku mangangandoi ri Kristus Jisus. ⁴ Ilo ti maar noyo matoi paat nangindanganan pama-yag raki'. Paringkuanangan ku risilo, am sala' ka aku ayuk, kaa' ngaangai' ulun Kristian sala' ka Jaudi niayuk maringkuanang risilo. ⁵ Bilin kaansayan ku niak ra

pasisimpungan ulun Kristian ondo' tumimung ra baloi nilono.

Bilin kaansayan ku ra rangan tagamin ku i Ipinitus, io ti ulun ka-saa' ondo' nangintopot ri Kristus ra libung ru Asia. ⁶ Bilin kaansayan ku ri Maria ondo' mirot tojojo pangandoi mangindanganan ramuyun. ⁷ Bilin kaansayan ku niak ri Andronikus am i Junias,⁹ ilo ti ulun Jaudi koson raki' ondo' nakaaya' raki' inaput. Mauligan ilo noyo ra rasul rano am nakasigulu ilo mangintopot ri Kristus ka aku.

⁸ Bilin kaansayan ku ri Ampliatius ondo' rangan tagamin ku nga pasisimpungan mai ra Tuhan. ⁹ Bilin kaansayan ku niak ri Urbanus, rangan mangangandoi takau ri Kristus, am rangan tagamin ku i Stakis. ¹⁰ Bilin kaansayan ku ri Apilis ondo' nampagagayaan no ri Kristus mauligan noyo. Bilin kaansayan ku poyo risilo giu' ra baloi ri Aristobulus. ¹¹ Bilin kaansayan ku ri Irodion, ulun Jaudi koson raki'. Bilin kaansayan ku niak ra pabukat Kristian giu' ra baloi ri Narkisus.

¹² Bilin kaansayan ku ri Tripina am i Triposa ondo' mirot mangandoi ra Tuhan. Bilin kaansayan ku ra rangan tagamin ku i Pirsis ondo' mirot tojojo pangandoi ra Tuhan. ¹³ Bilin kaansayan ku ri Rupus, io sangulun mangangandoi ra Tuhan ondo' urumaton, am bilin kaansayan ku niak ra ina' nano ondo' pinangkaina' ku. ¹⁴ Bilin kaansayan ku ri Asinkritus, i Pligon, i Irmis, i Patrobas, i Irmas am ngaangai' pabukat Kristian ondo' mababaya' risilo.

⁹ Junias; kaapoam: Juni, Kuukula' naskah nakalair Julia

¹⁵ Bilin kaansayan ku ri Pilologus am i Julia, i Nirijs am pagaka' ra ruandu' nano, i Olimpas am ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno' ondo' mababaya' risilo.

¹⁶ Paat akau manguma' ra rondo' am bokon indagu kano ra kaansayan mabaya' ra guang mapasau. Ngaangai' pasisimpungan ulun Kristian mampasaboi ramuyun ra bilin kaansayan nilono.

Bilin pupus

¹⁷ Pabukat kau ngaangai', kitaakon takamin tojojo, ilalai' noyo ilo ondo' mampatuliar am mampalingou ra pangintapatan ru ulun Kristian. Pangilaan nilo kalo mogondo' ra nangilaan ramuyun i. Ginio ra inggalur kano risilo!

¹⁸ Nga ilo ondo' mambaal raginio kalo mampakaatang ri Kristus, Tuhan takau, kaa' mampakaatang ayuk ra kasagaan nilo galama'. Ragu nilo ra mangaamis am mangambi' mamparuung ra ulun ondo' kalo maindalom ra kalaatan.

¹⁹ Napandayan noyo ru ngaangai' ulun ra nampagagayaan minno ra Tanou Moonsoi, am intor raginio maansukan aku ramuyun. Masaga' aku ra makatutun kau ra atan ak moonsoi am kalo noyo maindalom ra atan ak kalaatan. ²⁰ Am i Aki Kapuuno', intaran ru ngaangai' kaansayan, mamuso ra kuasa' ru Tingganai ru riwato saboi kumuku' io ramuyun.

Gama' ru Tuhan takau i Jisus Kristus mamarakat ramuyun.

²¹ I Timotius, rangan ku mangangandoi, mampasaboi ra bilin kaansayan nano ramuyun. Kon

niak i Lukius, i Jason am i Sosipatir, rangan ku ra Jaudi rano.

²² Am ondo' nangindangan pamatik ra surat ragitio am aku, i Tirtius. Mampasaboi aku ra bilin kaansayan ramuyun koson ra sangulun ondo' mangintopot ra Tuhan.

²³ Puun baloi inayanan kutu pana, i Gayus, mampasaboi ramuyun ra bilin kaansayan nano. Ulun Kristian rano mantitimung ra baloi nano. I Irastus, bendahari ru bandar Korintus, mampasaboi ramuyun ra bilin kaansayan nano, am koson niak i Kuartus, pabukat takau ra Kristian.

[²⁴ Gama' ru Tuhan takau i Jisus Kristus mamarakat ramuyun ngaangai'. Amin.]

Pakiasian ra paringkuanangan

²⁵ Omporo' noyo i Aki Kapuuno'! Makakuasa' Io mampaikang ra pangintapatan minno sumugut ra Tanou Moonsoi intor ri Jisus Kristus ondo' pinabala' ku ramuyun. Ginio potonowon ku sumugut ra ondo' pinaintalang noyo ri Aki Kapuuno' raki', ioginio katapatan ondo' kalo igondo' pinabala' intor ra galing i. ²⁶ Kaa' raino katapatan raginio pinasalula' mansail ra namatikan ru nabi' rali. Am mansail ra susuban ri Aki Kapuuno' ondo' mantilayun, katapatan raginio potonowon ra ngaangai' bulu, koson mangintopot am gumagaya' ilo bo Riso.

²⁷ I Aki Kapuuno' noyo rorondo' ak am Io no intaran ru ngaangai' kapandayan. Omporo' Io no ra mantilayun mansail ri Jisus Kristus. Amin.

Surat kasaa' ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra **KORINTUS**

Pasiguluon

Surat kasaa' ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra Korintus binatikan koson manalasai ra kapaganan ondo' nasauk nisilo ondo' pinuunan ri Paulus ra Korintus. Kapaganan raginilo intor ra kaayagan am pangintapatan ru Kristian. Paat raginio Korintus rondo' bandar Junani, pusor bandar wilayah Akaya ra Empayar Roma. Bandar ti pinagun ru nansalinut bulu, kauligan nga singkot ru pantalanan no am kaulayan no ra giminaai, kaa' niak nga ra paliso jajajou no am nasalinutan ugama no.

Kapaganan kasaa' nauma' ri Paulus intor ra pantuliaran am paliso jajajou ru pasisimpungan no, am niak pangkuatan seks am paguatan, kapaganan intor ra bolos ru guang, disiplin ralalom pasisimpungan no, taak ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' am kaayagan saguli' ru ulun matoi. Nabaya' ra pintar, mambala' toojo i Paulus ra Tanou Moonsoi intor ri Aki Kapuuno' makapanalasai ra kapaganan raginilo.

Tayar 13 mambala' ra taak ondo' moonsoi toojo intor ri Aki Kapuuno' ra ulun No rano, ioginio togom. Tayar ragitio lair ondo' kauligan toojo intor ra kasalingai' ru surat ti.

Suang

Panalimpuunan	1.1–9
Pantuliaran ra pasisimpungan ulun Kristian	1.10–4.21
Pangkuatan seks am kaayagan ru pasambaloi	5.1–7.40
Ulun Kristian am ulun kalo sumamba ri Aki Kapuuno'	8.1–11.1
Kaayagan ru pasisimpungan ulun Kristian am sambayang	11.2–14.40
Kaayagan saguli' ru Kristus am kaayagan saguli' ru ulun mangintopot	15.1–58
Ruit taakin ra ulun Kristian giu' ra Judia	16.1–4
Baal galama' am pamupusan	16.5–24

1¹⁻² Pabukat kau ngaangai', ulun Kristian ru bandar Korintus. Surat ti intor raki', i Paulus am niak i Sostinus.

Akau piniau noyo ri Aki Kapuuno' koson masuk ra ulun No rano, nga akau i Jisus Kristus tatangan, nogondo' ra ngaangai' ulun ra ati ak intok ondo' sumamba ra Tuhan takau i Jisus Kristus, ioginio Tuhan nilo am niak Tuhan takau. Binatikan ku surat ti ramuyun koson ra aku rasul ri Jisus Kristus, ondo' pinili' ri Aki Kapuuno' galama' maya' ra kasagaan Nano.

³Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau, am i Jisus Kristus manaak ramuyun ra barakat am pabansayan.

Barakat intor ri Aki Kapuuno' mansail ri Jisus Kristus

⁴Masalok aku maringkuanang ri Aki Kapuuno' koson ramuyun, nga nakaapu kano ra asi' Nano mansail ri Jisus Kristus. ⁵Am ginio ra masuang bo katutunan min ralalom ngaangai' baal, niayuk ondo' raguon am kapandayan min. ⁶Ginio mampakito ra tanou intor ri Kristus i siminoroi toojo ra guang min, ⁷saboi kalo matatakan kau ra atan ak pana taak intor ri Aki Kapuuno', buoi min maginaa ra ratangan saguli' ru Tuhan takau, i Jisus Kristus. ⁸Am Io noyo galama' mampaikang ramuyun saboi ra orou pupus, maa' raginio akau kalo mauuan ra makasala ra orou ratangan Nano. ⁹I Aki Kapuuno' no kalansanin

tojojo. Io no ondo' nampiau ramuyun koson masimpung ra Anak Nano, i Jisus Kristus, Tuhan takau.

Pantutulian ru rondo' pasisimpungan ulun Kristian

¹⁰Pabukat kau ngaangai'. Ralalom inggalan ru Tuhan takau, i Jisus Kristus, kitaakon ku toojo ra pakarati' kano ra rondo' am bokon, maa' raginio kalo mantutuliar kau. Pogogondoo' min noyo guang am niak kasagaan min.

¹¹Nga mokoondo' kuukula' ngaulun pabukat ri Kolo'i nambala' raki' ra nansasangor kau. ¹²Kon kutu ra sigagama' kau mindagu ra, "Maya' aku ri Paulus," am kon ru bokon, "Maya' aku ri Apolos," kon poyo ru bokon, "Maya' aku ri Pitrus," am mokoondo' niak mindagu ra, "Maya' aku ri Kristus."

¹³Kaa' ilo ondo' mangintopot ri Kristus kalo maalap katatayar. Pai' ru aku minatoi sinalip koson ra kaatangan min. Akau pana pai' ru riniu' koson masuk ra maa-maya' kuno.

¹⁴Maringkuanang aku ri Aki Kapuuno' ra kalo nampariu' aku ramuyun, ondo' ak riniu' ku, am i Krispus am i Gayus. ¹⁵Ginio ra kalo sangulun pana makaindagu ra, "Riniu' no aku koson masuk ra maamaya' ri Paulus." (¹⁶O iou, i Stipanus sambaloi tupo riniu' ku; kaa' bokon intor raginio, guang ku kolondo' bo riniu' ku.)

¹⁷Sinusub aku ri Kristus sala' ka mampariu' ra ulun, kaa' mampabala' ra Tanou Moonsoi; am ginio pana musiti' ku baalon, kaa' kalo

maya' ra kapintaran ru ulun ak, maa' raginio pinatayan ri Kristus ra salip kalo mairuan ra kuasa'.

Kuasa' am kapintaran ri Aki Kapuuno' soroi ri Kristus

¹⁸Tanou ru pinatayan ri Kristus ra salip i koson ak ra ragu sasambungan ra ulun makalayau, kaa' ritakau ondo' bayagon, ioginio mampakito ra kuasa' ri Aki Kapuuno'. ¹⁹Nga binatang noyo ra Alkitab:

“Pusoon Ku kapintaran ru ulun mapintar,
am iruon Ku pangaratian
ru ulun mapandai,”
kon ri Aki Kapuuno'.

²⁰Intor raginio, atan onong ru ulun mapintar? Atan onong ru ulun mapandai? Am atan poyo onong ru ulun ru tana' ti ondo' mapandai tumaam? Nga i Aki Kapuuno' nampakito noyo ra kapintaran ru ulun ru tana' ti sotopot no sasambungan.

²¹Sumugut ra kapintaran Nano, nangaru' I Aki Kapuuno' ra osoi ak kalo makaulig Riso maya' ra kapintaran nano galama'. Kaa' lo no mamayag risilo ondo' mangintopot Riso mansail ra tanou ondo' posoboyon maino, ondo' karaan ru ulun ru tana' ti ra ragu sasambungan. ²²Ulun Jaudi kumakikito ra kaimuagan koson kainanaan nilo, am ulun Junani mangkara' ak ra kapintaran ru tana' ti. ²³Kaa' itakau ti mampatanou ak ra tanou ri Kristus ondo' minatoi ra sinalip. Tanou raginio mampakaruol ra guang ru ulun Jaudi am poyo karaan ru ulun

sala' ka Jaudi ragu sasambungan. ²⁴Tanou raginio ralan ri Aki Kapuuno' mampakito ra kuasa' am kapintaran Nano risilo ondo' mangintopot Riso — iou pana ulun Jaudi kaapoam sala' ka Jaudi. ²⁵Nga ondo' karaan ak koson ra sambung ri Aki Kapuuno'; sotopot no mapintar toojo ka kapintaran ru ulun; am pinatayan ri Kristus ondo' ilain ak ra kalawaan ri Aki Kapuuno', sotopot no maikang toojo ka ikang ru ulun.

Kuasa' ri Aki Kapuuno' am kalawaan ru ulun

²⁶Pabukat kau ngaangai', karaan' min ati kulaan baal min paat akau piniau ri Aki Kapuuno'. Maya' ra pagilangan ru ulun, kalo masuang intor ramuyun mapintar, makakuasa' kaapoam makapangkat. ²⁷Siningon ri Aki Kapuuno' nampili' ra ondo' kinara' ra sasambungan ru ulun ru tana' ti, koson mampakauyu' ra ulun mapintar rano. I Aki Kapuuno' niak nampili' ra ondo' kinara' ra malawo ru ulun ru tana' ti, koson mampakauyu' ra ulun maikang rano. ²⁸Pinili' No ondo' karaan ru ulun ru tana' ti koson kolondo' pangkat, kalo maatang am kolondo' onong. Maa' raginio maliombo ri Aki Kapuuno' ondo' karaan ru ulun ru tana' ti maatang. ²⁹Intor raginio, kolondo' sangulun pana lumimbau ra pinaguluan ri Aki Kapuuno'. ³⁰Kaa' i Aki Kapuuno' noyo ondo' nampasimpung ramuyun ri Jisus Kristus. Am mansail ri Kristus, i Aki Kapuuno' nangani' ritakau ra kapintaran

Nano. Am mansail Riso niak, pinobonsoi am pinalabus takano ri Aki Kapuuno' masuk ra ulun No rano ondo' mangandoi ayuk Riso. ³¹ Ginio nga binatang ra Alkitab, "Osoi ak masaga' lumimbau, moonsoi io no mongompor ra atan ondo' binaal ru Tuhan."

Tanou ru pinatayan ri Kristus ra salip

2 Pabukat kau ngaangai', paat aku minatong ramuyun am nampatanou ra katapatan ri Aki Kapuuno' ondo' kalo igondo' pinabala',^a kalo nampatanou aku ra ragu ondo' kalo naratian min am kalo binaya' ku kapintaran ru tana' ti. ² Nga buoi ku soroi ramuyun, kolondo' rinagu ku ra bokon, ondo' ak am tanou ri Jisus Kristus am sauk ru pinatayan No ra salip. ³ Gili bo ra aku soroi ramuyun, malawo guang ku am nalaa' aku toojo saboi nonontol. ⁴ Tanou am pangilaan ondo' pinasaboi kuli ramuyun, kalo minaya' ra kapintaran ru ulun ondo' makabunduk ra guang, kaa' pinainono' ku atan kulaan kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'.^b ⁵ Kinooi ku raginio, koson pangintapatan min ri Kristus kalo inimpuun ra kapintaran ru ulun, kaa' inimpuun niak ra kuasa' ri Aki Kapuuno'.

Kapintaran ri Aki Kapuuno'

⁶ Kabalu' pana koson raginio, koson ra ulun ondo' nakaintutun noyo toojo ra kaayagan Kristian, motopot mindagu aku risilo ra

kapintaran. Kaa' kapintaran ti sala' ka intor ra tana' ti kaapoam intor ra mangunguasa' rano ondo' mamarinta ra tana' ti, nga pamarintaan koson raginio mapuso. ⁷ Kapintaran ra rinagu kuli io no kapintaran intor ri Aki Kapuuno', ondo' kalo igondo' pinabala'. Ginio nga ra kalo poyo biningkal tana' ti, pinongo noyo ri Aki Kapuuno' kapintaran Nano koson itakau pana katulayon. ⁸ Kolondo' sangulun intor ra mangunguasa' ru tana' rano nakarati' ra kapintaran raginio. Amun nakarati' ilo, maaru' kalo masalip nilo Tuhan ondo' matulai kaga' i. ⁹ Kaa' koson binatang ra Alkitab, "Atan ondo' kalo igondo' kakito am korongog ru ulun, ondo' kalo igondo' karaa' ru ulun ra mabaal, ginio inatang ri Aki Kapuuno' ra ulun ondo' motogom Riso."

¹⁰ Kaa'^c ondo' kalo igondo' pinabala' raginio pinabala' noyo ri Aki Kapuuno' ritakau mansail ra Ambiluo Nano. Ngaangai' imuin toojo ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', suku' ra kasagaan ru guang ri Aki Kapuuno' ondo' nabuni toojo no pana. ¹¹ Koson ra guang ru sasangulun, io galama' ak makapandai ra guangon nano. Nogondo' niak ri Aki Kapuuno', Ambiluo Nano galama' ak makapandai ra ngaangai' ru guangon Nano. ¹² Itakau kalo nokoowot ra kapintaran ru tana' ti, kaa' ondo' ak noowot takau, io no Ambiluo

^a katapatan ri Aki Kapuuno' ondo' kalo igondo' pinabala', Kuukula' naskah nakalar kaintutunan intor ri Aki Kapuuno' ^b Ambiluo ri Aki Kapuuno', Harfiah Ambiluo Matulai ^c kaa', Kuukula' naskah nakalar nga

ri Aki Kapuuno'. Maa' raginio makarati' takau ra ngaangai' ondo' pataakon ritakau ri Aki Kapuuno'.

¹³ Ginio nga ra sasanggilan ak akai mambala' ra katapatan ri Aki Kapuuno' risilo ondo' nokoowot noyo ra Ambiluo ri Aki Kapuuno',^d kalo mindagu akai sumugut ra kapintaran ru ulun, kaa' sumugut ra pangilaan ru Ambiluo Nano. ¹⁴ Ulun ondo' kalo nokoowot ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', io kalo makaapu ra taak intor ra Ambiluo no. Tootopot kalo makarati' io ra taak no. Pangkaraan no, ginio sasambungon ak. Nga kalo makarati' io amun ru kalo indanganon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' no. ¹⁵ Ulun ondo' nokoowot ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' makaimumui ra ngaangai' no, kaa' kolondo' sangulun pana makaimumui ra ulun no. ¹⁶ Koson bina-tikan ra Alkitab,

“Osoi kia makatutun ra
guang ri Aki Kapuuno'?

Osoi kia makapangila' Riso?”

Kaa' pangkaraan takati mogondo' ri Kristus.

Ulipon ri Aki Kapuuno' rano

3 Pabukat kau ngaangai', sopot no ragili kalo nakaindagu aku ramuyun koson ra ulun ondo' nokoowot ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Kaa' rinagu ku ak ramuyun koson ra ulun ondo' maa-yag sumugut ra kasagaan ru tana' ti, ioginio kalo maikang pangintapatan minno ri Kristus. ² Ginio nai ra koson ra susu ak pinataak ku

ramuyun, sala' ka koson ra akanon ondo' mapagon sapaan, nga kalo poyo nasukor kau toojo koson mangapu raginio. Am raino pana lakat kau ak poyo kalo makaapu ra pangilaan malandom ti. ³ Nga paliso minno lakat ak poyo koson ra ulun ru tana' rati. Mangusolon am mansasangor kau ra rondo' am bokon. Sala' kia ka gitio mampakito ra kaayagan min lakat ak poyo sumugut ra paliso ru ulun ondo' kalo makaulig ri Aki Kapuuno'? ⁴ Amun mokoondo' mindagu ra, “Maya' aku ri Paulus,” am bokon mindagu ra, “Maya' aku ri Apolos,” sala' kia ka paliso minno koson ra ulun makatula?

⁵ Sopot no, osoi i Apolos no? Am osoi poyo Aku? Akai ulipon ak ri Aki Kapuuno', ondo' nangkimait ramuyun mangintopot ri Kristus. Akai sigagama' maya' ak ra ondo' pakandain ru Tuhan. ⁶ Aku mantanom am i Apolos manguas, kaa' i Aki Kapuuno' gala-ma' mapatuu' ra tatanom no. ⁷ Sala' ka ulun ondo' mantanom kaapoam manguas no maatang. Kaa' i Aki Kapuuno' ak maatang, nga lo noyo mapatuu' ra tatanom no. ⁸ Ginio ra ondo' mantanom am ondo' manguas mogondo' ak; nga i Aki Kapuuno' mangani' ra ampos ra moonong ulun sumugut ra kandoi nilono sigagama'. ⁹ Akai masisinggau' mangandoi ri Aki Kapuuno'; am akau koson ra umo Nano.

Am koson ra tinambalayan kau niak ri Aki Kapuuno'. ¹⁰ Maya' ra

^d nsilo ondo' nokoowot noyo ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'; kaapoam. mabay' ra ragu ondo' tinaakan ru Ambiluo Matula.

kapintaran ondo' pinataak ri Aki Kapuuno' raki', aku noyo nambaloi ra turungan ru lugu' am ulun bo ra bokon manunggul panambaloi. Kaa' musiti' pagilalain ru moonong ulun ati kulaan io manunggul ra kandoi ti. ¹¹ Nga i Aki Kapuuno' galama' nangatang ra i Jisus Kristus ti rorondo' ak puun ru panambalayan no. ¹² Kaa' mansalinut poyo kuliamos panambaloi ru ulun; mokoondo' intor ra mas, pirok am poyo batu permata. Kaa' mokoondo' poyo manambaloi ak intor ra tataun, sakot ra mapua' kaapoam rami. ¹³ Kaa' bonsoi ru kandoi ru moonong ulun no makito niak paat ra orou ratangan saguli' ri Kristus. Nga paat raginio, kandoi ru moonong ulun makito am bonsoi ru kandoi nano pana kinamin ru apui. ¹⁴ Amun ru pangilaan nano tumaan ra pangkinaman ti, ulun ragitio mokoowot ra ampos. ¹⁵ Kaa' amun kandoi ru ulun no mosolob, matatakan io raginio; kaa' io galama' bayagon koson sangulun magiru' intor ra baloi mosolob.

¹⁶ Kalo kia nakapandai kau ra akau koson ra baloi ri Aki Kapuuno' am Ambiluo Nano sumimpung ramuyun. ¹⁷ Osoi ak mampalunsai ra baloi ri Aki Kapuuno', io pana lunsayon ri Aki Kapuuno'. Nga matulai toojo ayanan ri Aki Kapuuno' am akau noyo ayanan Nano.

¹⁸ Pai' sasangulun pana miruruung galama'. Amun mokoondo' intor ramuyun makapangkaraan ra mapintar io sumugut ra pagilangan ru ulun ru tana' ti, moonsoi

ulun-no mangkara' ra io sasambungan, am bagu tootopot io mapintar. ¹⁹ Nga ondo' karaan ru ulun ru tana' ti ra mapintar, karaan ri Aki Kapuuno' ra sasambungan. Nga mokoondo' binatikan ra Alkitab, "Linandak ri Aki Kapuuno' ulun mangapintar ra kapintaran nilo galama'." ²⁰ Am mokoondo' poyo binatikan ra Alkitab, "Nakapandai i Aki Kapuuno' ra pangkaraan ru ulun mangapintar kolondo' onong." ²¹ Nga raginio, pai' kau lumimbau ra kapandayan ru ulun, nga ngaangai' no pinataak noyo ramuyun ri Aki Kapuuno': ²² Aku, i Apolos, am i Pitrus pana pinataak noyo ramuyun. Am niak tana' ti, kaayagan kaapoam kapatayan, am poyo paat ra raino ti am paat ra orou matong pana. Ngaangai' no akau noyo tatangan. ²³ Am akau i Kristus noyo tatangan, am i Kristus no i Aki Kapuuno' noyo tatangan.

Rasul ri Kristus rano

4 Karaa' min noyo ra akai ti ulipon ri Kristus. Akai ti noyo inanian ra kandoi mampatanou ra katapatan ri Aki Kapuuno' ondo' kalo igondo' pinabala'. ² Rondo' ak maatang ra sangulun ulipon, ioginio gumagaya' io toojo ra tuan nano. ³ Kalo gagayaan ku panguuan minno raki', kaapoam panguuan ru osoi ak pana. Am kalo miguguu' aku galama'. ⁴ Kolondo' nai malimanan ku ra aku makasala', kabalu' pana ra mokoondo' lair. Kaa' Tuhan ayuk mangakim raki'. ⁵ Ginio nga pai' kau pangakim ra osoi ak pana ru kalo poyo

masaboi paat orou inaru' no. Pangukuman ra pupus inaanin takau saboi Tuhan matong saguli'. Io noyo mambala' ra ngaangai' ondo' nakasibuni ra kalandaman, am mapaingkual ra ngaangai' suang ru guang ru ulun. Am paat raginio bagu moonong ulun mangapu ra ompor intor ri Aki Kapuuno' sumugut ra binaal nilo-no sigagama'.

⁶Pabukat kau ngaangai', aku am i Apolos nampagagaya' noyo ra ngaangai' ni. Akai galama' alapon min ra tiluan, maa' raginio makaigigila' kau ra atan arati' ru ragu ragitio; "Gagayaa' min noyo aturan ra motopot." Am raginio kolondo' sangulun pana ramuyun mongompor ra sasangulun kaapoam magasab ra bokon. ⁷Osoi kia nampasauk ramuyun maatang intor ra ulun bokon? Sala' ka kia i Aki Kapuuno' nangani' ramuyun ra ngaangai' ondo' naapu minno? Kua guat lumimbau kau, koson atan ondo' soroi ramuyun sala' ka tinaakan?

⁸Indoson min kia ra mokoondo' kano ngaangai'? Langkaya' kano tupo. Mamarinta kano koson ra raja'. Kaa' akai ti kalo. Mapara' bo bonsoi no amun tootopot niak nasauk kau ra raja', maa' raginio makapabaya' takau mamarinta. ⁹Sumugut ra pangkaraan ku, akai rasul pinatauli toojo ra ngaangai' ulun. Akai ti mogondo' ra ulun ondo' inukum potoyo' ra pinaguluan ru ngaangai' masundu am ulun ru tana' ti. ¹⁰Nga i Kristus, akai nasauk koson ak ra sasambungon, kaa' akau

nasauk ra ulun Kristian ondo' mapintar. Akai malawo, kaa' akau maikang! Akai asabin, kaa' akau urumaton tupo. ¹¹Saboi raino naitilan am pinaason akai; am lairon ngaangai' konoon maino; inimbolo' akai; kalo mokorondon akai ra rorondo' intok; ¹²mirot akai mangandoi maguyum ra balanja' mai galama'. Paat akai simbaalin ra ragu, ruliin mai ra barakat; paat akai imboloon, oroton mai ak; ¹³paat akai uuin, ruliin mai ra ragu moonsoi. Saboi raino akai koson ra ginsamol ru tana' ti; akai noyo nasauk koson ra jamol ra pagilangan ru ulun.

¹⁴Binatikan ku gitio sala' ka koson mampakayu' ramuyun, kaa' mangila' ramuyun koson ra anak ku galama' ondo' tagamin ku. ¹⁵Nga kabalu' pana akau mokoondo' lair mopor ngaribu ngaulun mangingila' ra Kristian, kaa' sangulun ak ama' min. Ginio ra ralalom kaayagan minno koson ra sangulun Kristian, aku noyo ama' min, nga aku no nampabala' ramuyun ra Tanou Moonsoi ri Jisus Kristus. ¹⁶Maa' raginio, kitaakon takamin tojojo ra tilu kano raki'. ¹⁷Ginio nga mompoongi aku ri Timotius ramuyun. Koson sangulun Kristian, io ti anak ku ondo' tagamin ku am malansanan. Io mampakara' ramuyun ra atan kulaan kaayagan ku koson ra sangulun ondo' mangintopot ri Kristus. Ginio noyo pangilaan ku ra ngaangai' pasisimpungan ulun Kristian ra ati ak intok.

¹⁸Kaa' mokoondo' kuukula' ngaulun intor ramuyun masum-

bung bagu, nga indos nilo kalo bo mongoi aku pagilong ramuyun. ¹⁹Amun poongoyon aku ru Tuhan, ongoyon takamin ilai' ra mataki'. Bagu maimumuyan ku galama' kuasa' ru ulun mangasumbung rali, kaapoam raragu nilo ak kia ginio. ²⁰Nga amun i Aki Kapuuno' mamarinta^e ra kaayagan ru sasangulun, pamarintaan Nano makito ra makakuasa' kaayagan nano am sala' ka ragu ak. ²¹Ati kia rondo' kasagaan min? Masaga' kau kia ra aku mongoi panangit ramuyun kaapoam mongoi pangila' ra molomoi am makaasi'?

Pansasawaan ra pasisimpungan ulun Kristian

5 Sotopot no binalaan aku ra mokoondo' intor ramuyun mansawa', mokoondo' sangulun liminapau ra ina' nanukapu riso. Ginio malaat toojo intor ra kaindalamann ru ulun ondo' kalo makaulig ra Tuhan. ²Kabalu' pana koson raginio, lakat kau ak poyo masumbung. Sotopot no akau musiti' mangiluk guang, am ulun ondo' mansawa' no, pasuayo' min intor ra pasisimpungan minno. ³Am kabalu' pana maalur aku intor ramuyun, kaa' mamar ak ra guang. Am mansail ra inggalan ru Tuhan Jisus Kristus, mindagu aku ra ulun nansawa' no musiti' ukumin. ⁴Amun matitimung kau, karaa' min ak koson ra soroi aku ramuyun mabaya' ra kuasa' ru Tuhan takau i Jisus. ⁵Polosoo' min ak ulun no kuasaan ru Ting-

ganai ru riwato koson mamuso ra inan nano, maa' raginio bayagon bo ambiluo nano paat ra Tuhan matong saguli'.

⁶Kalo moonsoi kau masumbung koson raginio. Nakapandai kano lair ragu ragitio, "Ragi ra sanganu ak mampagayo ra ngaa-ngai' ru ruti', ioginio tapung linatakan ra timug am umau." ⁷Patiri' galing ragi ra nakalair, ioginio tula, maa' raginio masuk kau ra ruti' ondo' nakabagu, mapasau intor ra ragi nakalair. Am makapandai aku ra gagayaan min ginio. Nga Pangiantakan ra Paska nasuku' noyo, am i Kristus ondo' nasauk ra anak domba ru Paska takau, sinimbalui noyo. ⁸Ginio poyo, ibok antako' takau bunsag ra Ruti' Kalo Linatakan ra Ragi no, ioginio kapasawan ru guang am ondo' kasagain ri Aki Kapuuno'. Pai' takau antako' bunsag no ra ruti ondo' linatakan ra ragi nakalair, ioginio makatula am kalaa-tan.

⁹Ralalom ru surat ku ragili, nambala' aku ramuyun koson kalo lumatok ra ulun mansawa'. ¹⁰Kon kuli am sala' ka ulun kalo nakaulig ra Tuhan ondo' mansawa', makalit, mamparuung kaapoam ondo' sumamba ra sinungkalalaing. Sala' ka ilo kon kuli; nga amun minggalur kau intor risilo, moonsoi marayus iruanin min tana' ti. ¹¹Kaa' ondo' kon kuli, pai' kano latok ra ulun ondo' migiangku ra io Kristian, kaa' mansawa', makalit, sumamba ra sinungkalalaing, manimbaal

^e 1 Aki Kapuuno' mamaranta Harfiah Pamarintaan ri Aki Kapuuno'

ra ragu ra ulun bokon, gagaukon, kaapoam mantatakou. Gumulung riso mangakan pana am pai'!

¹²⁻¹³ Sala' ka aku ra kandoi mangakim ra ulun ondo' sala' ka Kristian rano. I Aki Kapuuno' galama' ondo' mangakim risilo. Kaa' sotopot no sala' kia ka akau no galama' mangakim ra ulun Kristian intor ra pasisimpungan minno? Koson binatang ra Alkitab, "Pasuayo' noyo ulun malaat intor ra pasisimpungan minno."

Mantagi' ra pabukat Kristian giu' ra makama

6 Amun sangulun intor ramuyun mansangor ra pabukat Kristian rano, kua ibito' no pansasangan ti ra akim ondo' sala' ka ulun Kristian? Kua pai' pakisalasai io ra ulun ri Aki Kapuuno' ra kapaganan nano? ² Kalo kia nakapandai kau ra ulun ri Aki Kapuuno' mangakim ra ulun ru tana' ti ra tauli no? Amun akau no mangakim ra ulun ru tana' ti, maaru' masalasai min baal ra kalo kula' maatang koson raginio? ³ Kalo kia nakapandai kau ra itakau niak mangakim ra masundurano? Intor raginio, mulu' poyo masalasai min niak kapaganan ru kaayagan min ra moonong orou ti. ⁴ Amun mokoondo' kapaganan koson raginio, kua pakisalasai kau ra akim ondo' kalo makaulig ri Aki Kapuuno'? Nga ilo kalo urumaton ra pasisimpungan ulun Kristian. ⁵ Mapara' bo uyu' no! Maaru' mokoondo' intor ramuyun ondo' mapintar koson masalasai ra pansasangan ru ulun

Kristian rano. ⁶ Kaa' pinoloso min ak ulun Kristian rano mantatagi' ra rondo' am bokon giu' ra makama, am ulun sala' ka Kristian no bo manalasai risilo.

⁷ Sotopot no, nga ra pansasangan koson raginio, nasalingai' kau bo mampakito ra pangintapatan malawo. Mulu' bonsoi ru akau kalaatin kaapoam gaawin intor ra akau mantatagi' ra rondo' am bokon. ⁸ Kaa' akau bo galama' mangkalaat ra rondo' am bokon am migagaau ra rondo' am bokon, ioginio pabukat min ra Kristian rano. ⁹ Maaru' natutunan min ra ulun malaat kalo masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'. Pai' kano iruung; ulun ondo' mansawa', sumamba ra sinungkalalaing, lumpau am ungkuyon homoseksual, ¹⁰ ondo' mantakou, makalit, gagaukon, manimbaal ra ragu ra ulun bokon, am poyo ulun mampagaau — ngaangai' ulun raginio kalo masuk ra ulun ri Aki Kapuuno'. ¹¹ Ragili mokoondo' kuukula' ngaulun intor ramuyun makapaliso koson raginio. Kaa' raino kinapasau kano intor ra tula min am nasauk kano ra ulun ri Aki Kapuuno' galama'. Am pinobonsoi kano ri Aki Kapuuno' mansail ra Tuhan takau, i Jisus Kristus, am poyo ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' takau.

Urumato' noyo i Aki Kapuuno' ra inan minno pana

¹² Mokoondo' ulun mindagu ra, "Kolondo' bo mokopongompong raki' mambaal ra atan ayuk kasaan ru guang ku." Ginio moto-

pot: Kaa' sala' ka ngaangai' no moonsoi rirun. Aku pana makatilu mindagu ra, "Kolondo' bo moko-pongompong raki' mambaal ra atan ayuk kasagaan ru guang ku." Kaa' kalo masaga' aku ra atan ak pana mangulipon raki'. ¹³Mo-koondo' niak ulun mindagu ra, "Akanon pasuangan ra tinai', am tinai' papasuangan ra akanon." Ginio motopot: Kaa' karuruo no pusoon ri Aki Kapuuno'. Kaa' kalo moonsoi amun ulun mansasawa' ak, nga musiti' takau mangurumat ra Tuhan ra inan takano pana. Bagu alungin ru Tuhan inan takati. ¹⁴I Aki Kapuuno' namayag saguli' ra Tuhan Jisus intor ra kapatayan, mogondo' niak ritakau ra bayagon No saguli' mansail ra kuasa' Nano.

¹⁵Nakapandai kano ra inan minno koson ra santayaran ru inan ri Kristus. Ginio poyo, moonsoi kia ru alapon santayaran ra inan ri Kristus no am pasimpungo' ra ruandu' mantalan ra inan? Kalo, kalo noyo toojo. ¹⁶Kaapoam, musiti' makapandai kau ra osoi ak makasimpung ra ruandu' mantalan ra inan, masuk io rondo' riso. Nga gitio noyo binatang ra Alkitab, "Karuruo no masuk bo rondo'." ¹⁷Kaa' ulun ondo' masimpung ra Tuhan, io am Ambiluo ru Tuhan masuk bo rondo'.

¹⁸Inggaluri' min noyo pansasawaan. Atan ayuk tula ra bokon ondo' baalon ru sasangulun, kalo mangkinibit ra inan nano. Kaa'

ulun ondo' mansawa', io galama' mangkinibit ra inan nano makatula. ¹⁹Musiti' makapandai kau ra inan minno noyo ayanan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', ondo' tinaakan No koson paayanon ra guang min. Ginio ra inan minno sala' ka akau galama' tatangan, kaa' i Aki Kapuuno'. ²⁰Mologo toojo pinambabali ri Aki Kapuuno' ramuyun, ioginio i Kristus. Nga raginio, urumato' noyo i Aki Kapuuno' ra inan minno pana.

Pangkuatan ra paguatan

7 Raino masaga' aku manaam ra pangkuatan ru surat min i raki'. Amun sangulun ungkuyon kalo manangandu', ginio moonsoi.^f ²Kaa' koson kalo makinibitan kau ru paliso pansasawaan, moonsoi poyo ru moonong ungkuyon makaandu' sigagama' am niak moonong ruandu' makaralaki sigagama'. ³Kalo moonsoi sangulun ralaki magimpong ra andu' nano. Am mogondo' niak kalo moonsoi sangulun andu' magimpong ra ralaki nano; musiti' ilo mapaansuk ra rondo' am bokon. ⁴Sangulun andu' kalo makakuasa' ra inan nano galama', kaa' ralaki nano ayuk; nogondo' niak ra sangulun ralaki kalo makakuasa' ra inan nano galama', kaa' andu' nano ayuk. ⁵Pai' pagimpong ra rondo' am bokon, ondo' ak am ra kuukula' buoi ak, amun mangiou karuruo, maa' raginio makapakiasi' kau toojo. Kaa' malupus raginio, karuruo no musiti'

^f Amun sangulun ungkuyon kalo manangandu', ginio moonsoi, kaapoam: Kamin, "Amun sangulun ungkuyon kalo manangandu', ginio moonsoi"

marampit saguli'. Maa' raginio kalo makinibitan kau ru Tingganai ru riwato no nga kalo moorot min kasagaan ru guang minno.

⁶Rinagu ku ginio sala' ka koson manusub ramuyun, kaa' koson ra rondo' pangkaraan min ayuk. ⁷Sotopot no, maansayan aku toojo amun ru ngaangai' ulun koson raki', ra kalo maguot; kaa' sigagama' mokoondo' ra taak nano intor ri Aki Kapuuno', sangulun mokoondo' ra taak koson ragitio, am kalo mogondo' taak ru bokon no.

⁸Ilo ondo' kalo poyo naguot am ondo' napuor rano, karaa' min ragu ragitio; Mulu' bonsoi no ra akau misasangulun koson raki'. ⁹Kaa' amun kalo moorot min kasagaan ru guang minno, paguot kano. Nga mulu' poyo bonsoi no ra akau maguot, intor ra gumaai poyo kasagaan ru guang minno.

¹⁰Koson ra ilo ondo' nakapaguot noyo, gitio panusuban ku. (Sotopot no sala' ka intor raki', kaa' Tuhan); koson ra sangulun ruandu', "Pai' iruani' ralaki muno!" ¹¹Kaa' amun iniruanan no noyo, "Pai' pangindalaki ra bokon!" kaapoam, "Saguli' poyo ra ralaki muno!" Am sangulun ralaki pana, "Pai' alio' andu' muno!"

¹²Pabukat ra bokon rano, karaa' min ragu ragitio, (gitio intor raki' am sala' ka Tuhan); amun sangulun ungkuyon Kristian makaandu' ra sala' ka ulun Kristian, am masaga' andu' no masimpung riso, moonsoi kalo alion no andu' nano. ¹³Am amun sangulun ruandu' Kristian makaralaki ra sala' ka

ulun Kristian, am ralaki no masaga' masimpung riso, moonsoi kalo alion no ralaki nano. ¹⁴Sangulun ralaki ondo' sala' ka Kristian iowon niak ri Aki Kapuuno' nga nasimpung io ra andu' Kristian nano. Am sangulun andu' ondo' sala' ka Kristian iowon ri Aki Kapuuno' nga nasimpung io ra ralaki Kristian nano. Amun ru kalo, anak nilono mogondo' ra anak ru ulun ondo' kalo iowon ri Aki Kapuuno'; kaa' sotopot no anak raginilo iowon niak ri Aki Kapuuno'. ¹⁵Kaa' amun sangulun ondo' kalo mangintopot ri Aki Kapuuno' no moogot mangiruan ra andu' kaapoam ralaki nano ra Kristian, pai' ilo no ingai'. Amun nasauk koson raginio, ralaki kaapoam andu' ra Kristian no, pai' ilo jajali' masimpung, nga i Aki Kapuuno' galama' masaga' ramuyun maayag ra kaansayan. ¹⁶Andu' ra Kristian kau, maalap min nua' ralaki minno mangintopot ra Tuhan? Mogondo' niak ramuyun, ralaki kau ra Kristian, maalap min nua' andu' minno mangintopot ra Tuhan?

Kaayag kano sumugut ra kasagaan ri Aki Kapuuno'

¹⁷Kaayag kano sigagama' sumugut ra tinaakan ru Tuhan ramuyun, ioginio tayar ru kaayagan min paat i Aki Kapuuno' nampiau ramuyun. Ginio noyo pangilaan ku ra moonong pasisimpungan ulun Kristian. ¹⁸Amun sangulun nasunatan noyo paat ri Aki Kapuuno' nampiau riso, ulun no kalo pana makiiru' ra sunat nano.

Koson niak ra sangulun ondo' kalo poyo sinunatan paat ri Aki Kapuuno' nampiau riso, ulun no kalo pana makisunat. ¹⁹ Nga makasunat kaapoam kalo, ginio kalo maatang ri Aki Kapuuno'. Ondo' ak maatang am gumagaya' ra susuban Nano. ²⁰ Moonong ulun musiti' maayag sumugut ra tayar ru kaayagan ondo' soroi riso paat i Aki Kapuuno' nampiau riso. ²¹ Amun ulipon kou paat i Aki Kapuuno' nampiau rirun, pai' kapagon mangkara' raginio. Kaa' amun makakaluagan kou koson lumabus intor ra pangulipanan, alapo' noyo kaluagan raginio.^g ²² Nga sangulun ulipon ondo' piniau ru Tuhan, sotopot no pinalabus io no ru Tuhan. Mogondo' niak ra sangulun sala' ka ulipon ondo' piniau ru Tuhan, uliponon io no ri Kristus. ²³ Mologo toojo pinambabali ri Aki Kapuuno' ramuyun, ioginio i Kristus. Nga raginio pai' bo polosoo' paliso maalat ru ulun no mangulipon ramuyun. ²⁴ Pabukat kau ngaangai', simpung kano ri Aki Kapuuno' am kaayag kano sigagama' sumugut ra tayar ru kaayagan ondo' soroi ramuyun paat ra akau piniau ragili.

Pangkuatan ru ulun kolondo' ralaki kaapoam andu'

²⁵ Koson ra ulun ondo' kalo poyo nauot, kolondo' pambalaan ru Tuhan posoboyon ku ramuyun; kaa' mangani' aku ayuk ramuyun ra pamanguangan koson ra pangka-

raan. Nga ra asi' ru Tuhan raki', maaya' aku mindagu am niak malansanan min.

²⁶ Koson mangkara' ra ngaangai' kapaganan paat ra raino ti, guang ku moonsoi moonong ulun marayus maayag koson ra buoi ti. ²⁷ Amun ru makaandu' kou noyo, pai' io no iruani'. Amun kalo poyo nakapanangandu' kou, pai' noyo gogot panangandu'. ²⁸ Kaa' amun maguot kau, kolondo' tula min. Koson niak amun sangulun ralaa mangindalaki, kolondo' tula nano. Kaa' masaga' aku ak ra akau makainggalur ra kapaganan ondo' matuum ru ulun nakapaguot rano.

²⁹ Pabukat kau ngaangai', gitio arati' ru kon kuli: kaluagan takau kalo bo mabuoi. Ginio ra tumalimpun intor raino, moonong ungkuyon ra makaandu', moonsoi mampakaatang io ri Aki Kapuuno' ka mampakaatang ra andu' nano ayuk. ³⁰ Mogondo' ra ulun ondo' mantangi', koson ak ra ilo kalo mangiluk guang; mogondo' ak ra ulun ondo' makakurit, koson ak ra ilo kalo maansukan; am poyo koson ra ulun ondo' nakabali, koson ak ra kalo nokoowot ilo. ³¹ Am ulun ondo' mangingindapu' ra tana' ti, koson ak ra kalo guguangan nilo ginio. Nga pupus no atan ondo' mokoondo' ra tana' ti, mapuso bo!

³² Malansan aku ra makalabus kau intor ra pagalabaan. Ungkuyon kolondo' andu' mampakaatang toojo ra kandoi ru Tuhan, koson mampakatasu' io ra

^g amun makakaluagan kou koson lumabus intor ra pangulipanan, alapo' noyo kaluagan raginio, kaapoam kabalu' pana makakaluagan kou lumabus intor ra pangulipanan, kinami' noyo tumilayun koson ra ulipon

Tuhan. ³³Kaa' ungkuyon ra ma-kaandu', mampakaatang ra kaayagan ru tana' ti, nga masaga' io mampakatasu' ra guang ru andu' nano. ³⁴Ginio mangkinibit ra guang nano matatayar bo. Kalo mogondo' ra sangulun ruandu' kolondo' ralaki, kaapoam sangulun ralaa. Ilo mampakaatang toojo ra kandoi ru Tuhan, nga ilo no mangandoi ayuk ri Aki Kapuuno' kapupupus ru bayag nilo. Kaa' ruandu' ra makaralaki mampakaatang ak ra kaayagan ru tana' ti, nga masaga' io mampakatasu' ra guang ru ralaki nano.

³⁵Ngaangai' ragitio binatikan ku nga masaga' aku mangindangan ramuyun, am sala' ka mantipagon ramuyun. Masaga' aku koson mambaal kau ra motopot am matanda', maa' raginio makapangandoi kau toojo ra Tuhan ra sotopot-topot ru guang min.

³⁶Koson ra ilo santamung ak poyo: amun ungkuyon ti masaga' sumimpung ra tamung nano nga kalo moorot no kasagaan ru guang nano galama', ginio poyo moonsoi polosoon ilo ak maguot maya' ra kasagaan no.^h Pai' ru makatula ginio. ³⁷Kaa' amun sangulun ungkuyon napatas noyo ra kalo manangandu',ⁱ am kalo jinajalan ru osoi ak pana; am amun moorot no toojo kasagaan ru guang nano galama', am poyo naintutunan no noyo tojojo ra atan baalon nano, mulu' poyo bonsoi amun kalo ma-

nangandu' io!^j ³⁸Amun ru maguot^k kau, ginio moonsoi toojo, kaa' mulu' poyo bonsoi no amun ru kalo pana maguot.^l

³⁹Sangulun ruandu' ra makaralaki musiti' masimpung riso buoi ru ralaki no maayag. Kaa' malupus ralaki nano matoi, ruandu' no makapangindalaki poyo ra osoi ak kasagaan no; kaa' ondo' ak amulun Kristian. ⁴⁰Kaa' mulu' bonsoi ru kalo bo mangindalaki io. Ginio sumugut ra pangkaraan ku ayuk, kaa' guang ku maaya' aku niak mindagu koson raginio, nga aku pana kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'.

Pangkuatan ra akanon ondo' pinairang ra sinungkalalaing

8 Raino manaam aku ra pangkuatan min poyo ra bokon intor ra akanon ondo' pinairang ra sinungkalalaing.

Motopot ragu ru ulun ra, "Itakau ngaangai' makakapandayan." Kaa' kapandayan no mangkinibit ra ulun masuk masumbung; kaa' togom mompookoonsoi ra paliso ru ulun. ²Ulun ondo' indoson no makakapandayan io no tojojo, sotopot no kalo poyo natutunan no ngaangai'. ³Kaa' ulun ondo' tootopot motogom ri Aki Kapuuno', io ti mauligan ri Aki Kapuuno'.

⁴Ondo' pangkuatan min ra mangakan ra akanon ondo' pinairang ra sinungkalalaing: Makapandai takau ra ginilo sotopot no binaal

^h Koson ra ilo santamung. maya' ra kasagaan no; kaapoam: sangulun ungkuyon am ralaa nano. amun kalo moonsoi baalon no nso, am ralaa nano nasukor noyo koson uatun, moonsoi gumagaya' io ra kasagaan nano am polosoon io maguot ⁱ kalo manangandu'; kaapoam: kalo mompoloso ra anak ruandu' nano maguot ^j manangandu' io; kaapoam: mompoloso ra anak ruandu' maguot ^k maguot, kaapoam: mompoloso ra anak ruandu' nano maguot. ^l kalo pana maguot, kaapoam: kalo mompoloso io ra anak ruandu' nano maguot

ak ru ulun, nga kolondo' tuhan ra bokon. Am nakapandai takau ra rorondo' ak i Aki Kapuuno', am kolondo' bo bokon. ⁵Kabalu' pana mokoondo' niak giu' ra suruga' kaapoam giti ra tana' ti masuang ondo' piawon ru ulun "tuhan", ⁶kaa' itakau mangintopot ra rondo' ak i Aki Kapuuno', i Ama' ondo' namangun ra ngaangai' no, am intor Riso itakau naayag. Am niak rondo' ak Tuhan takau, ioginio i Jisus Kristus. Mansail Riso noyo ngaangai' no nasauk am intor Riso niak itakau naayag.

⁷Kaa' sala' ka ngaangai' ulun nakatutun raginio. Mokoondo' niak ragili naindalom noyo sumamba ra sinungkalalaing, am saboi raino lakat ak poyo mangkara' ra makatula ilo amun mangakan ra akanon ondo' pinairang ra sinungkalalaing. Pangkaraan nilo makatula ilo nga pangintapatan nilo malawo. ⁸Sotopot no, pai' ru akanon no mompokoonsoi poyo ritakau ri Aki Kapuuno'. Amun mangakan takau raginio, kalo matatakan takau ra atan ak pana. Mogondo' niak ra amun ru kalo mangakan, kalo niak maulian takau.

⁹Kaa' ilalai'! Pai' polosoo' ka luagan minno mambaal ra atanatan mangkinibit ra ulun malawo pangintapatan rano mambaal poyo ra tula. ¹⁰Amun sangulun malawo pangintapatan no makakito ramuyun ondo' maikang pangintapatan mangakan giu' ra tapi-kung nangirangan, sala' kia ka baal raginio mangkinibit ra ulun no pana mangakan ra akanon on-

do' pinairang no? ¹¹Amun koson poyo raginio, kapandayan minno mangkinibit ra pabukat Kristian muno ondo' malawo pangintapatan makalayau bo. Kaa' sotopot no, minatoi i Kristus mamayag riso niak. ¹²Amun akau mangkinibit ra pabukat Kristian minno ondo' malawo pangintapatan makatula am manininduol ra guang nilo, ginio mogondo' ak ra makatula kau ri Kristus. ¹³Ginio poyo, amun ru akanon koson raginio mangkinibit ra pabukat Kristian ku makatula, kalo bo mangakan aku ra kual, maa' raginio kalo bo makinibitan ku ilo ti makatula.

Kuasa' am kandoi ru rasul

9 Kalo bo uliponon aku ru kaulayan Jaudi. Aku ti sangulun rasul. Nakakito aku no toojo ri Jisus, Tuhan takau am akau no ampos ru kandoi kuli. ²Kabalu' pana ra mokoondo' lair ulun ra bokon ondo' kalo mangiou ra aku ti sangulun rasul, kaa' maaru' akau mangiou! Nga kaayagan min koson ra ulun Kristian no rondo' tatandu' noyo ra aku ti sangulun rasul.

³Insan ru mononsol lair ulun rano raki', gitio pataamon ku: ⁴Kua? Makaapu aku ra akanon am inumon nga ra kandoi kutu. ⁵Makakuasa' aku mapaaya' ra andu' Kristian ra aku mugar-ugar, tumilu ra rasul ra bokon rano, pabukat ru Tuhan Jisus am i Simon Pitrus. ⁶Kaapoam akai ruo ri Barnabas ak kia musiti' maguyum ra kaukapan ru akanon mai gala-ma'? ⁷Kolondo' saujor maguyum

ra balanja' nano galama' paat io makaaya' ra pantulaan. Kaapoam kolondo' ulun magitanom kalo mangakan ra kawa' ru anggur intor ra umo nano galama'. Kaapoam kolondo' magagalung ondo' kalo manginum ra gatas intor ra domba nano galama'.

⁸Ngaangai' abig ra sinabit ku ra raitii' ni intor ra ragu ru ulun, kaa' mokoondo' niak binatang ra Ukum ri Musa'. ⁹Koson ragitio ragu no, 'Pai' bongkoso' kabang ru sapi' ondo' mangagik ra gandum.' Sapi' no kia ondo' karaan ri Aki Kapuuno'? ¹⁰Kaapoam itakau nua' koson ru ginio? Motopot, itakau noyo kinaatang ru binatang ti. Ginio ra ulun ondo' mantanom am mangkumos no mangandoi nga malansan makaapu io ra tayar intor ra ampos ru kandoi nano. ¹¹Akai no ondo' napatias ramuyun ra sampug, ioginio nampasaboi ra bala' ri Aki

Kapuuno' ramuyun. Am raino mantipagon kia amun mangkumos akai ondo' pinatias mai ragili, ioginio makitaak ra akanon songongorou? ¹²Amun ulun ra bokon rano makakuasa' lumansan ramuyun, mulu' poyo akai ka ilo.

Kaa' kalo poyo igondo' ku pasalulaa' kuasa' raginio. Mulu' poyo bonsoi no ru aku ak galama' maguyum ra kaukapan ru akanon ka mampajjou ra pantanawan ra Tanou Moonsoi ri Jisus Kristus. ¹³Nakapandai kano ra ulun ondo' mangandoi ra Baloi Tuhan makaapu ra akanon intor ra pangan-dayan nano. Mogondo' niak ra ulun ondo' mapabandai ra taak sinimbalui ra panalaban ra taak, makasia' intor ra taak raginio. ¹⁴Ginio ra Tuhan pana nangaru' ra ulun ondo' mampasaboi ra Tanou Moonsoi no musiti' makaapu ra akanon songongorou intor ra kandoi no raginio.

Mangagik ra gandum (9.9)

¹⁵ Kabalu' pana koson raginio, kalo poyo igondo' ku pasalulaa' kuasa' raginio koson makitaak ra atan ak pana. Am raino pana, aku namatik ra surat ti, sala' ka mapasalula' aku ra rondo' pakitaakan. Moonsoi poyo matoi aku galing ka matatakan ra kaansukan kutu raginio: ¹⁶ Kalo maaya' aku lumimbau amun mampabala' aku ra Tanou Moonsoi, nga aku ti sinusub ri Aki Kapuuno'. Mapara' bo usung ku amun kalo mampatanou aku ra Tanou Moonsoi no. ¹⁷ Amun kondoyon kutu sumugut ra kasagaan ku galama', maaya' aku niak makitaak ra ampos. Kaa' aku mampasaboi ra Tanou Moonsoi no, nga ginio musiti' baalon ku, io no kandoi tinaakan ri Aki Kapuuno' raki'. ¹⁸ Ginio poyo, atan kia ampos raki'? Gitio noyo ampos ti: makapampasaboi aku ra Tanou Moonsoi am kalo manti-pagon ra ulun bokon mampaakan raki'. Nga, koson sangulun mampatanou ra Tanou Moonsoi no, kalo gogoton ku atan-atan pambalasan.

¹⁹ Aku ti sala' ka ulipon ru osoi ak pana. Kaa' aku galama' siminauk ra ulipon ru ngaangai' ulun, maa' raginio makapangkimait aku ra masuang ulun mangintopot ri Kristus. ²⁰ Ginio ra amun sumimpung aku ra ulun Jaudi, paliso ku koson ak ra ulun Jaudi, maa' raginio makapangkimait aku risilo mangintopot ri Kristus. Am niak ra ulun ondo' sumugut ra Ukum ri Musa', aku pana ilain koson ak risilo, kabalu' pana kalo bo. Kaa-yagan ku koson raginio, maa' ra-

ginio makapangkimait aku ra risilo mangintopot ri Kristus. ²¹ Mongondo' niak ra aku sumimpung ra ulun ondo' sala' ka Jaudi, paliso ku koson ak ra ulun sala' ka Jaudi, maa' raginio makapangkimait aku risilo mangintopot ri Kristus. Arati' nati, sala' ka kalo gumagaya' aku ra susuban ri Aki Kapuuno'; sotopot no sumugut aku ra susuban ri Kristus. ²² Am poyo ra aku sumimpung ra ulun ondo' malawo pangintapatan, paliso ku koson ra ulun ondo' malawo pangintapatan, maa' raginio makapangkimait aku risilo mangintopot ri Kristus. Iou, maki-mogondo' aku noyo ra nansalinut paliso ru ulun, maa' raginio, amun maalap, makapangkimait aku ra kuukula' ngaulun risilo mangintopot ri Kristus.

²³ Ngaangai' ti baalon ku nga ra kaatangan ru Tanou Moonsoi no, maa' raginio aku pana mabarakat. ²⁴ Pabukat kau, maaru' nakapandai kano ra ralalom pagigilayan masimbul, moonong ulun ondo' maya' raginio masimbul, kaa' sangulun ak mokoowot ra taak kamanangan. Pasimbul kano koson riso, saboi mokoowot kau ra taak raginio. ²⁵ Moonong ulun ondo' makaguang maya' ra pagigilayan masimbul, magalung io toojo ra inan nano. Am mongorot io toojo, maa' raginio mokoowot io ra karaun kamanangan ondo' mapuso niak ra tauli. Kaa' itakau ti mongorot, maa' raginio mokoowot takau ra karaun kamanangan ondo' mantilayun. ²⁶ Ginio nga ra mangandoi aku ak ri Aki

Kapuuno', mogondo' ra sangulun masimbul gumogot ra kamanaan kaapoam mogondo' ra sangulun peninju mopokono' ra gonggom nano ra pantula' nano. ²⁷Intor raginio, pantataanin ku kaayagan kutu suku' manguasa' aku ra ngaangai' kinibit no. Nga malaa' aku ra, kabalu' pana aku mangkimait ra bokon maya' ra pagigilayan ti, kaa' pupus aku pi bo impain.

**Pai' min sambaa'
sinungkalalaing**

10 Pabukat kau ngaangai', masaga' aku mapakara' ramuyun ra ondo' nasauk ra kinamatuaan takali paat nangkiralanan nilai mabaya' ri Musa'. Ngaangai' nilo kinulumpu ru gaun am namuntana' liminaup ra Raat Malia' i. ²Mansail ra gaun am raat i, ngaangai' nilai koson ak bo ra rinu' masuk ra maamaya' ri nabi' Musa'. ³Ilo ngaangai' nangakan ra akanon ondo' inanian ri Aki Kapuuno' mansail ra kuasa' Nano. ⁴Am niak nanginum ilo ra inumon ondo' pinaingkual ri Aki Kapuuno' intor ra batu ondo' namaya' risilo; sotopot no batu i i Kristus galama'. ⁵Kabalu' pana koson ragili, kasuangan nilai kalo kaansayin ri Aki Kapuuno', am gili nga ra bangkai nilai rumampalangan ak bo giu' ra intok masiluk.

⁶Ngaangai' no nasauk ra panginuuyan ritakau koson mapakara' ritakau ra pai' gogoto' baal maalat koson risilo ti. ⁷Koson ra pai' takau samba ra sinungkalalaing

mogondo' ra binaal ru santayaran nilai. Nga mokoondo' binatikan ra Alkitab, "Nagagakan, naginginum, am saligo'-ligo' ilo sumamba ra sinungkalalaing." ⁸Pai' takau pansawa' koson ra binaal ru santayaran nilai, saboi mokoondo' ralalom songorou ruo ngoopor am talu ngaribu ngaulun intor risilo i minatoi nga ra binaal nilo raginio. ⁹Pai' takau pangkinam ra Tuhan^m koson ra binaal ru santayaran nilai ragili, saboi minatoi ilo tininduk ru kukuo. ¹⁰Am pai' takau buubuong sumangit ri Aki Kapuuno' koson ra binaal ru santayaran nilai ragili, saboi pinatoi ilo ru Masundu Kapatayan.

¹¹Ngaangai' no nasauk risilo koson alapon ra panginuuyan ra ulun bokon. Am ngaangai' no binatikan niak koson rondo' pampakaraan ritakau, ondo' raino maayag ra paat ra pamupusan ru tana' ti.

¹²Pagilalai' noyo ulun ondo' indos no maikang pangintapatan nano; bagu kalo maratu' io.

¹³Moonong pangkinaman ondo' matuum minno, io no rondo' kailandaman masalok matuum ru ulun. Kaa' suluton ri Aki Kapuuno' bantu' Nano am kalo mompoloso lo ramuyun kinamin makajanjai ra ikang minno. Paat akau matiu' ra pangkinaman, mampaikang lo ramuyun, maa' raginio moorot min.

¹⁴Am nga raginio, pabukat kau ngaangai' ondo' tagamin ku, pai' min noyo sambaa' sinungkalalaing! ¹⁵Mindagu aku toojo ramu-

^m Tuhan, Kuukula' naskah nakalair Kristus

yun koson ra akau ti ulun matanda'. Guango' min noyo galama' rinagu kutu. ¹⁶Paat itakau manginum ra anggur no, maringkuang nang takau ri Aki Kapuuno'; paat itakau manginum no, makapagagapu takau ra raraa' ri Kristus. Nogondo' niak ra ruti' ondo' pipilangon takano ra itakau mangakan, makapagagapu takau ra inan ri Kristus. ¹⁷Nga rondo' ak ruti' no, itakau pana masuk ra rondo' inan, kabalu' pana' itakau masuang, nga itakau ngaangai' makapagagapu ra rondo' ruti'.

¹⁸Ilai' min ulun Jaudi rano: Ilo ondo' mangakan ra santayaran ru akanon ondo' pinabandai ra rasawat ru panalaban, makapagagapu am sumamba niak ri Aki Kapuuno'. ¹⁹Atan sotopot no kon kuni? Sinungkalalaing kaapoam akanon ondo' pinairang risilo kolondo' tojojo arati'. ²⁰Atan ondo' simbaluyon ra bandayan ru sinungkalalaing, sala' ka i Aki Kapuuno' papataakan, kaa' riwato rano. Ginio ra kalo masaga' aku ra akau magagapu ra riwato rano. ²¹Pai' kau panginum ra anggur intor ra sangkir ru Tuhan am niak manginum poyo ra atan ondo' nakairang ra riwato rano. Nogondo' niak ra pai' pangapu kau ra inan ri Kristus am niak mangakan poyo ra ondo' nakairang ra riwato rano. ²²Kaapoam masaga' takau kia mapasinduol ra guang ru Tuhan? Itakau ti kia maayo kusa' intor ra Tuhan?

²³Mokoondo' ulun mindagu ra, "Atan ak kasagaan takau, ginio baalon takau." Motopot, kaa' sala'

ka ngaangai' kasagaan takau mookoonong. "Atan ak kasagaan takau, ginio baalon takau." Motopot, kaa' sala' ka ngaangai' kasagaan takau mapasingkot ra kaayagan takau. ²⁴Pai' sangulun pana maguyum ra kaatangan ru kaayagan nano galama' ak, kaa' karaa' niak kaatangan ru ulun ra bokon.

²⁵Ngaangai' kual ondo' talanongiu' ra pasar maakan min. Kalo pana kuatin galing, maa' raginio kolondo' kaimamangan ru guang minno. ²⁶Nga mokoondo' binitakan ra Alkitab, "Tana' ti am ngaangai' ru suang nano i Aki Kapuuno' intor."

²⁷Amun piawon kau paakano' ru sangulun ondo' sala' ka Kristian am mongoi kau, akano' ak ondo' pasulungon no ramuyun, kalo pana kuatin galing ati intor ru akanon no, maa' raginio kolondo' kaimamangan ru guang minno. ²⁸Kaa' amun mokoondo' mindagu ramuyun ra, "Akanon ti nakairang noyo ra sinungkalalaing," pai' noyo akano', nga makara' ra kaatangan ru ulun no am nga ra kaimamangan ru guang. (²⁹Kon kuno sala' ka akau, kaa' kaimamangan ru guang ru ulun minindagu i.)

Maampon lair mokoondo' mangkuot, "Kua kaluagan kuno musiti' ompongon koson sumugut ra kaimamangan ru guang ru ulun bokon?" ³⁰Amun mangakan aku mabaya' ra paringkuanangan ku ri Aki Kapuuno', kua ra ulun musiti' mononsol raki' nga akanon ondo' naringkuanangan ku ri Aki Kapuuno' ni?"

³¹Atan ak pana baalon minno, kaapoam akanon am inumon min niak, baalo' min ngaangai' ginio koson mangurumat ni Aki Kapuuno'.

³²Kaayag kano koson raginio am pai' pangkinibit ra osoi ak pana makatula; koson ra ulun Jaudi, ulun sala' ka Jaudi kaapoam ulun Kristian. ³³Tilu' kano raki'. Koson ra atan ak pana baalon ku, mangkinam aku mapakatasu' ra guang ru ngaangai' ulun. Kalo niak maguyum aku ra kaatangan ku galama', nga makara' ku ulun ra bokon, maa' raginio bayagon ilo.

11 Tilu kano raki', mogondo' ra aku pana tumilu ri Kristus.

Marundung paat sumambayang

²Paringkuanangan ku ramuyun nga masalok kau mangkara' ra nangilaan kuli ramuyun am gumagaya' kau niak. ³Kaa' masaga' aku ra akau makarati' ra i Kristus noyo maninggalanai ra moonong ungkuyon, ralaki maninggalanai ra andu', am i Aki Kapuuno' no maninggalanai ri Kristus. ⁴Amun sangulun ungkuyon marundung paat io makiasi' kaapoam mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno' giu' ra baloi sambayangan, arati' no kalo mangurumat io ri Kristus. ⁵Amun sangulun ruandu' kalo marundung paat io makiasi' kaapoam mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno' giu' ra baloi sambayangan, arati' no kalo mangurumat io ra ralaki nano; ginio nogondo' ak bo ra sangulun ruandu' nambulut. ⁶Nga amun

sangulun ruandu' marara' marundung, moonsoi abuk nano lomporon. Kaa' amun sangulun ruandu' bulutin kaapoam lamparin abuk nano, ginio mampakayu' riso. Ginio ra moonsoi marundung io. ⁷Ungkuyon kalo pana marundung, nga io inaru' mampakito ra baal am katulayan ri Aki Kapuuno'. Kaa' ruandu' inaru' mangurumat ra ungkuyon. ⁸Nga ungkuyon kalo inangun intor ra ruandu', kaa' ruandu' inangun intor ra ungkuyon. ⁹Am ungkuyon kalo niak inangun koson kaatangan ru ruandu', kaa' ruandu' inangun koson kaatangan ru ungkuyon. ¹⁰Ginio ra, nga ra masundu rano, sangulun ruandu' musiti' marundung koson ra tantandu' ra io iowon makiasi'. ¹¹Kabalu' pana koson raginio, ralalom kaayagan takau koson ulun Kristian, ruandu' kalo makatanggang ru kolondo' ungkuyon, am ungkuyon pana kalo makatanggang ru kolondo' ruandu'. ¹²Nga kabalu' pana ruandu' kasaa' ragili inangun intor ra ungkuyon, kaa' kopongo ginii ruandu' bo maganak ra ungkuyon; i Aki Kapuuno' sotopot no mampasauk ra ngaangai' ti.

¹³Karaa' min galama'; moonsoi kia sangulun ruandu' kalo marundung, amun makiasi' io ri Aki Kapuuno' paat sumambayang? ¹⁴Sala' kia ka maya' ra kailandalaman min, ungkuyon ondo' mawar abuk no makauyuyu' toojo. ¹⁵Kaa' abuk mawar tinaakan noyo ra ruandu' koson pananaub ra ulu nilono, am ginio rondo' kaan-

sukan nilai. ¹⁶Amun mokoondo' magagansang raginio, ginii ak suban intor ramon am niak intor ra pasisimpungan ulun Kristian ra bokon koson ra kaulayan ra su-mambayang.

Pagakanan ru Tuhan

(Mat. 26.26-29; Mrk. 14.22-25;
Luk. 22.14-20)

¹⁷Ugar ru sambayang minno sotopot no kalo magibit ra kasingkatan, kaa' kalaatan. Intor raginio kalo mokopongompur aku ramuyun. ¹⁸Kasaa' i, nokorongog aku ra paat ru pasisimpungan minno, mokoondo' mansusuai am mansasangor ra rondo' am bokon. Am mangintopot aku niak ra tanou raginio. ¹⁹Sotopot no kalo makaimuag amun mokoondo' ramuyun mansusuai, maa' raginio mapandayan bo osoi ulun Kristian toojo. ²⁰Am poyo ra akau masisimpung, sotopot no sala' ka pagakanan ru Tuhan ondo' paugaron min. ²¹Nga paat ra pagakanan min, sigagama' kau mangakan ra akanon galama' am manginum suku' mokoondo' magauk, kaa' bokon rano maitilan nga kalo matayaran ilo. ²²Kua guat? Kolondo' kia pagakanan am paginuman ra baloi min galama'? Kua pai' min urumato' ra pasisimpungan ulun Kristian, am kua pampakauyu' poyo ra ulun kunsikang? Atan kia paraguon ku ramuyun? Omporon takamin kia? Kalo! Topot-topot kalo mokopongompur aku ramuyun.

²³Nga pangilaan ondo' pinasabo'i ku ramuyun i, naapu ku intor ra Tuhan; ioginio paat ra rondo'

ra Tuhan Jisus pinataak ra pantula' No rali, alapo' 'No ruti', ²⁴am pakaparingkuanangan. Io ri Aki Kapuuno' raginio, pipilango' No ruti' i liliwa' minindagu, "Gitio noyo inan Ku ondo' pataakin ramuyun. Akano' min gitio koson pangkaraan min Raki'." ²⁵Nogondo' niak ra Io nopongo nangakan, alapo' No sangkir ru anggur am indagu, "Sangkir ti am nabantuan bagu ri Aki Kapuuno', ondo' saukon ru raraa' Ku galama'. Moonong ra akau manginum raginio, baalo' min gitio koson pangkaraan min Raki'."

²⁶Nga raginio moonong ra akau mangakan ra ruti' ti am niak manginum ra sangkir ti, mampatanou kau ra pinatayan ru Tuhan saboi ra Io matong saguli'. ²⁷Ginio nga ra osoi ak mangakan ra ruti' ru Tuhan kaapoam manginum ra sangkir ru Tuhan ra kalo mangurumat Riso, ulun no makatula, nga kalo mampakaatang ra inan am raraa' ru Tuhan. ²⁸Ginio ra moonong ulun musiti' galing mangimumui ra baal ru guang nano galama', bagu no mangapu ra ruti' am sangkir no. ²⁹Nga amun ulun no mangakan ra ruti' no am manginum ra anggur no am kalo makarati' ra pagakanan raginio makainamot, ra inan ru Tuhan, ulun no ukumin ri Aki Kapuuno', nga kalo mangurumat io raginio. ³⁰Ginio nga ra masuang bo intor ramuyun marualan am malawo, am mokoondo' niak kuukula' ngaulun minatoi. ³¹Kaa' amun mangimumui takau galing ra baal ru guang takau, kalo bo akimin

takau ri Aki Kapuuno'. ³²Kaa' amun ru akimin takau pana ri Aki Kapuuno', ginio rondo' pangilaan no ak ritakau, maa' raginio kalo bo ukumin takau mabaya' ra ulun ru tana' rati.

³³Ginio nga ra pabukat kau ngaangai', amun tumimung kau mangakan ra pagakanan ru Tuhan, inaani' min galing ra makaratong ngaangai'. ³⁴Osoi maitilan, moonsoi mangakan io galing giu' ra balo, maa' raginio kalo ukumin kau ri Aki Kapuuno' nga ra pasisimpungan minno. Ondo' kapaganan ra bokon, balain takamin ak paat aku sumaguli' poyo ramuyun.

Taak intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'

12 Raino mambala' aku atan kulaan taak intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'.

Pabukat kau ngaangai', masaga' aku ra akau makatutun toojo ra atan sotopot no taak raginio. ²Karaa' min paat akau kalo poyo nakaulig ra Tuhan, nakalayau kau siminamba ra sinungkalalaing ondo' kolondo' painawo. ³Ginio ra balain takamin: ulun ondo' kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' kalo makaindagu ra, "Kaluus i Jisus!" Koson niak ra kolondo' sangulun pana makaindagu ra, "I Jisus noyo Tuhan!" amun kalo kuasaan ulun no ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'.

⁴Mokoondo' nansalinut taak ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', kaa' rondo' ak intor nilai no. ⁵Mokoondo' nansalinut kondoyon koson mangandoi ra Tuhan, kaa'

rondo' ak Tuhan pangandayan. ⁶Mokoondo' nansalinut kapandayan takau koson mangandoi ra Tuhan, kaa' ondo' mampaikang ra moonong ulun am rondo' ak, ioginio i Aki Kapuuno'. ⁷Sigagama' takau inintopot ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' am ginio koson ra kaatangan takau ngaangai'. ⁸Ambiluo no mangani' ra sangulun ra taak mindagu ra mapintar toojo. Am ulun ra bokon inanian poyo ru Ambiluo raginio ra taak mambala' ra kapandayan intor ri Aki Kapuuno'. ⁹Ambiluo raginio niak ondo' mangani' ra sangulun ra pangintapatan, am taak No ra ulun bokon poyo ioginio kuasa' mamabas ra ulun marualan. ¹⁰Ambiluo raginio noyo mangani' ra sangulun ra kuasa' mambaal ra kaimuagan, am ulun ra bokon inanian no ra kapandayan mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno'. Ulun ra bokon poyo inanian ru Ambiluo no ra kapandayan magilong ra ati ka rondo' intor ra Tuhan am ati sala'. Mokoondo' inanian ra kapandayan mindagu ra nansalinut ragu imuagan, am mokoondo' poyo inanian ra kapandayan mambala' ra arati' ru ragu imuagan no. ¹¹Ngaangai' no saukon ru rondo' ak, ioginio Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Io no ondo' mangani' ra ulun ra kapandayan sigagama' sumugut ra kasagaan Nano galama'.

Masuang tayar kaa' rondo' ak inan

¹²Itakau ondo' mangintopot ri Kristus mogondo' ra inan ru ulun;

inan no rondo' ak, kaa' masuang tayar. Kabalu' pana masuang tayar, kaa' rondo' ak inan no. ¹³ Koson niak ritakau ngaangai': ulun Jaudi kaapoam sala' ka Jaudi, ulipon kaapoam sala' ka ulipon; riniu' takau ngaangai' masuk ra rondo' inan ri Kristus mansail ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Am itakau ngaangai' inanian ra Ambiluo raginio ondo' rondo' ak.

¹⁴ Nga inan toojo ru ulun sala' ka rondo' tayar ak, kaa' masuang tayar nano. ¹⁵ Amun ru mindagu kalayam ra, "Aku sala' ka kalindu', ginio nga ra aku sala' ka tayar ru inan," ginio kalo noyo makaarati' ra kalayam no sala' ka tayar ru inan. ¹⁶ Am amun ru mindagu talingo ra, "Aku sala' ka mato, ginio nga ra aku sala' ka tayar ru inan," ginio kalo noyo makaarati' ra talingo no sala' ka tayar ru inan. ¹⁷ Amun ru ngaangai' inan no masuk ra mato, ati kulaan io mokingog? Kaapoam, amun ru ngaangai' inan no masuk ra talingo, ati kulaan io makapangalok? ¹⁸ Sotopot no koson ragitio; i Aki Kapuuno' nambaal ra moonong tayar ru inan nansasala', sumugut ra kasagaan Nano galama'. ¹⁹ Kalo noyo lair maukop inan ti amun ru ngaangai' tayar rondo' ak. ²⁰ Ginio ra motopot niak ra inan ti masuang tayar, kaa' rondo' ak inan.

²¹ Ginio nga ra mato mailo mindagu ra kalindu', "Kalo mokoonong kou raki'." Kaapoam ulu mailo mindagu ra kalayam, "Kalo mokoonong kou raki'." ²² Mulu' poyo sotopot no tayar ru inan ondo' malawo toojo, mokoonong

poyo toojo. ²³ Tayar ondo' ilain ak ra kalo mokoonong toojo, ginio bo karaan takau makaampos toojo. Am poyo tayar ru inan ondo' makauyuyu' ilain, ginio alungin takau toojo. ²⁴ Kaa' tayar ondo' moonsoi ilain no, kalo pana alungin tojojo. Kaa' i Aki Kapuuno' noyo nangaru' ra inan takau, koson tayar ondo' makauyuyu' ilain, ginio alungin tojojo. ²⁵ Am koson raginio, inan no kalo bo matatayar, kaa' moonong tayar no motogom am magalung ra rondo' am bokon. ²⁶ Amun rondo' tayar maimbolo', ngaangai' tayar ra bokon pana makaliman pakaa'ya' kaimbolo'. Am amun rondo' tayar omporon, ngaangai' tayar ra bokon no pana makaaya' pakaan-suk.

²⁷ Akau ngaangai' ti inan ri Kristus am moonong akau niak tayar poyo ru inan Nano. ²⁸ Ralalom pasisimpungan ulun Kristian, nangaru' i Aki Kapuuno' ritakau ra tayar sigagama'; kasaa' am rasul rali; karuo am nabi' rali; katalu am mangingila' rali; bagu ilo ondo' mambaal ra kaimuagan, am niak ilo ondo' inanian ra kapandayan mamabas ra ulun, mangindangan ra ulun, maninggalan ra ulun, kaapoam mindagu ra nansalinut ragu imuagan. ²⁹ Sala' ka ngaangai' masuk ra rasul, nabi' kaapoam mangingila'. Pai' ru ngaangai' makakuasa', mambaal ra kaimuagan, ³⁰ kaapoam mamabas ra ulun, kaapoam mindagu ra ragu imuagan, kaapoam mambala' ra arati' ru ragu imuagan no. ³¹ Nga raginio, gogoto' min noyo

tojojo kapandayan ondo' maatang no.

Kaa' ralan ondo' moonsoi toojo tiluon min am koson ra sumunu' ti.

Togom

13 Kabalu' pana mapandai aku mindagu ra nansalinut ragu ru ulun, am niak ragu ru masundu, kaa' amun kalo motogom aku ra ulun bokon, ragu kuno nogondo' ak ra bolos ru agung kaapoam lusing ondo' makausoso. ²Kabalu' pana mapandai aku mampasaboi ra tanou intor ri Aki Kapuuno', kaapoam makarati' ra katapatan ri Aki Kapuuno' ondo' kalo igondo' pinabala', am mapandai ra ngaangai' am poyo pangintapatan ku ri Aki Kapuuno' maikang kaga', saboi gunung no pana maalap ku pakabanding, kaa' amun kalo motogom aku ra ulun bokon, kolondo' noyo onong ku. ³Kabalu' pana pataakin ku ngaangai' atan ondo' raki' ra ulun kunsikang, am pataakin poyo inan kutu koson solobon,^a kaa' amun kalo motogom aku ra ulun bokon, ginio kolondo' ampos raki'.

⁴Ulun ondo' motogom ra ulun bokon no mataan guang am maluoi makaasi'. Ulun no kalo maingot kaapoam lumimbau, am poyo kalo masumbung. ⁵Kalo makuliga' io, kalo maguyum ra kaatangan galama', kalo mataki' angitan am kalo malikokot io ra ulun. ⁶Kalo kaansayin no kalaa-tan, kaa' maansayan io ra baal moonsoi. ⁷Mataan io ra ngaangai'

am masalok maguyum ra kaansayan ra ulun ra bokon. Ralalom ngaangai' baal kalo matatakan io ra kalansanan am magail mataan guang.

⁸Ulun musiti' masalok monogom ra bokon. Raino ti mokoondo' ulun mapandai mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno', kaa' ginio kalo mantilayun. Mokoondo' niak ulun inanian ra kapandayan mindagu ra ragu imuagan, kaa' ginio pana kalo mantilayun. Mokoondo' poyo ulun makapambala' ra kapandayan intor ri Aki Kapuuno', kaa' kapandayan nilono mapuso niak. ⁹Nga atan ondo' kapandayan am potonowon takau intor ri Aki Kapuuno' kalo maukop. ¹⁰Kaa' paat i Aki Kapuuno' mangukop ra ngaangai' no, kapandayan ra kalo maukop raginio maliom bo.

¹¹Paat aku lakat ak poyo lalaing, ragu ku, pamalimanan ku am pamaguangan ku koson ra lalaing. Kaa' raino aku nasukor, paliso koson ra lalaing i linilianan ku bo. ¹²Atan ondo' kapandayan takau raino am koson ra asilan ru saramin ondo' kalo makito toojo. Kaa' tauli no makakito takau toojo. Raino ti kalo mapandayan ku ngaangai', kaa' tauli no mapandayan ku bo ngaangai', mogondo' ri Aki Kapuuno' ondo' mapandai ra ngaangai' baal ru kaayagan ku.

¹³Pupus no, ondo' pantilayunon am talu ringai': mangintopot ri Kristus, malansan ri Aki Kapuuno' am motogom ra ulun bokon. Ondo' maatang toojo in-

^a koson solobon, Kuukula' naskah nakalair koson lumimbau

tor ra katalu-talu, io no motogom ra ulun bokon.

**Pambalaan poyo ra taak
intor ra Ambiluo ri
Aki Kapuuno'**

14 Pirot kano motogom ra ulun bokon. Am gogoto' min niak taak intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', mulu' poyo ra kapandayan mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno'. ²Ulun ondo' inanian ra kapandayan mindagu ra ragu imuagan, kalo makimansunur ra ulun bokon, kaa' ri Aki Kapuuno', nga ulun kalo makarati' ra ragu raginio. Mindagu io mansail ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' intor ra baal ondo' kalo igondo' pinabala'. ³Kaa' ulun ondo' mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno', potonowon no ginio ra ulun koson mampasingkot, mampaikang am mampakaansuk risilo. ⁴Ulun ondo' inanian ra kapandayan mindagu ra ragu imuagan, migikang io galama' ak, kaa' ulun ondo' mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno', mampaikang ra pasisimpungan ulun Kristian.

⁵Mapara' bonsoi no ru akau ngaangai' makakapandayan mindagu ra ragu imuagan rano. Kaa' mulu' poyo bonsoi no amun makapampasaboi kau ra bala' intor ri Aki Kapuuno'. Nga ulun ondo' mampasaboi raginio, makaampos toojo ka ulun ondo' inanian ra kapandayan mindagu ra ragu imuagan. Kaa' ondo' ak am amun ulun no makapambala' ra arati' ru rinagu nano, maa' raginio pasi-

simpungan ulun Kristian maindangan no. ⁶Pabukat kau ngaangai', amun mongoi aku ramuyun am mindagu ra ragu imuagan, atan onong no ramuyun? Kolondo' toojo onong, ondo' ak am amun mambala' aku ondo' pinakito ri Aki Kapuuno', kaapoam mantunung intor Riso, kaapoam mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno' kaapoam mangila' ramuyun.

⁷Mogondo' ak ra kakamot ru muzik ondo' kalo maayag, koson ra suling am gitar kecapi; amun ru kulion am lalayuk no kalo matimpok, ati kulaan ulun makapandai ra rimbai no? ⁸Kaapoam tarumpit, amun bonyowon ak sampupit, amun bonyowon ak sampupit no, osoi saujor tumampos mongoi ra pantutulaan? ⁹Koson niak ra ati kulaan ulun mangarati' atan raguon min amun mindagu kau ra ragu imuagan? Ragu minno raginio lumiot, koson masiab ru angin. ¹⁰Giti ra tana' ti nansalinut ragu, kaa' moonong rondo' ragu mokoondo' arati'. ¹¹Ginio ra amun kalo makarati' aku ra ragu ru sasangulun, pangkaraan ku io ulun latok; am mogondo' niak pangkaraan no intor raki'. ¹²Makapandai aku ra mompogogot kau ra kapandayan intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' no. Kaa' ondo' maatang toojo, musiti' mompogogot kau ra kapandayan ondo' mampaikang ra pasisimpungan ulun Kristian.

¹³Nga raginio, ulun ondo' inanian ra kapandayan mindagu ra ragu imuagan, moonsoi makitaak io ri Aki Kapuuno' ra kapandayan

mambala' ra arati' ru ragu raginio.

¹⁴ Nga amun makiasi' aku mabaya' ra ragu imuagan, motopot Ambiluo ri Aki Kapuuno'^o makiasi' ralalom ku, kaa' pangkaraan kuno kalo makapabaya'. ¹⁵ Ginio poyo, atan baalon ku? Koson ragitio; makiasi' Ambiluo ri Aki Kapuuno' ralalom ku, kaa' makiasi' aku niak mabaya' ra pangkaraan kuno. Marimbai Ambiluo ri Aki Kapuuno' ralalom ku, kaa' marimbai aku niak mabaya' ra pangkaraan kuno. ¹⁶ Paat akau maringkuanang ri Aki Kapuuno' mabaya' ra ragu tinaakan ru Ambiluo'^p no, ati kulaan ulun ra bokon ondo' kolondo' kapandayan raginio mindagu ra "Amin" ra kiasi' minno? Kalo makarati' io ra kiasi' minni. ¹⁷ Kabalu' pana kiasi' paringkuanangan minno moonsoi toojo, kaa' ginio kolondo' onong ra ulun bokon.

¹⁸ Maringkuanang aku ri Aki Kapuuno' nga aku poyo mapandai makiasi' ra ragu imuagan ka akau ngai'. ¹⁹ Kaa' paat aku mangila' ra pasisimpungan ulun Kristian, moonsoi poyo ru mindagu aku limo ragu ak pana ondo' maratian ru ulun intor ra kuukula' ngaribu ragu ralalom ragu imuagan.

²⁰ Pabukat kau ngaangai', pai' kau pangkara' koson ra lalaing, kaa' musiti' kau makapaliso koson ra ulun nasukor, ondo' ak am ralalom baal kalaatan, tilu kano ra lalagang. ²¹ Mokoondo' binatang ra Alkitab,

"Tuhan mindagu,

'Mansail ra ulun ondo' makaindagu ra ragu ondo' kalo maratian, pabalaan Ku ra ulun Ku rano.

Am mansail ra bulu ra bokon, mindagu Aku risilo, kaa' kabalu' pana raginio, kalo masaga' ilo mangkirongog ra ragu Kutu.' "

²² Am kapandayan mindagu ra ragu imuagan, ginio rondo' tatan-du' intor ri Aki Kapuuno' ra ulun ondo' kalo mangintopot rali, am sala' ka ra ulun mangintopot ri Kristus rano. Am kapandayan mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno', io no tatandu' ra ulun mangintopot ri Kristus, sala' ka risilo no ondo' kalo mangintopot.

²³ Amun paat ra pasisimpungan ulun Kristian, ngaangai' makiasi' mindagu ra ragu imuagan, am ratong bo kuukula' ngaulun ra bokon kaapoam ulun ondo' sala' ka Kristian, maaru' ulun raginilo mindagu ra akau ngaangai' ti mantuyang. ²⁴ Kaa' amun ru ngaangai' min mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno', am ratong bo sangulun ra bokon kaapoam ulun ondo' sala' ka Kristian, ondo' pinabala' minno niak ngaangai' mampakito ra tula ru ulun no am mapatutun riso ra tula nano. ²⁵ Ginio bo ra atan ondo' soroi ra guang nano makasalula', saboi sumamba io ri Aki Kapuuno' mabaya' ra guang minggana' am mangiou ra, "I Aki

^o harfiah: ambiluo ku ^p harfiah: ralalom ambiluo.

Kapuuno' topot-topot soroi ramuyun."

Pampaugaran ru sambayang

²⁶ Pabukat kau ngaangai', kon kutu am paat akau tumimumung sumambayang, mokoondo' marimbai, mokoondo' mangila' am niayuk mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno'. Mokoondo' poyo mindagu ra ragu imuagan am mokoondo' mambala' ra arati' ru ragu raginio. Kaa' ngaangai' ti musiti' mangindangan ra pasisimpungan ulun Kristian. ²⁷ Amun mokoondo' ulun masaga' mindagu ra ragu imuagan, moonsoi ruo kaapoam talu ngaulun ak am mampapalit ilo, am musiti' mokoondo' ulun mapandai mambala' ra arati' ru ragu raginio. ²⁸ Amun kolondo' makapandai mambala' ra arati' no, ulun ondo' mindagu ra ragu imuagan musiti' mongkoror ak paat ra sambayang no. Polosoo' ilo ak mindagu ralam ru guang nilai no ri Aki Kapuuno'. ²⁹ Koson niak ra ilo ondo' mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno', moonsoi ruo kaapoam talu ngaulun ak mampasaboi liliwa' bokon rano mampanguang toojo ra atan ondo' raguon nilo. ³⁰ Kaa' paat ra sambayang, amun mokoondo' bala' intor ri Aki Kapuuno' aniin ra ulun bokon, ulun ondo' lakat ak poyo mampasaboi no, musiti' lumonggo'. ³¹ Maa' raginio, akau ngaangai' makapampapalit ra rondo' am bokon mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno'; bagu ngaangai' min makaapu ra pangi-

laan am paikangon pangintapatan min. ³² Kapandayan intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno', musiti' makuasa' ru ulun ondo' inanian. ³³ Nga i Aki Kapuuno' marara' ra jajajou, kaa' masaga' lo ritakau matanda' am makakaansayan.

Koson ra kaindalaman ru ngaangai' pasisimpungan ulun Kristian, ³⁴ ruandu' rano musiti' mongkoror paat ra pampaugaran ru sambayang no. Pai' polosoo' ilo mansusunur; maya' ra susuban ru Ukum ri Musa', kalo moonsoi ilo maninggalanai. ³⁵ Amun masaga' ilo makapandai ra kalo naratian nilo, musiti' ilo mangkuot ra rala-ki nilo giu' ra baloi. Nga makauyuyu' toojo amun ru ruandu' rano mansusunur paat ra pampaugaran ru sambayang.

³⁶ Intor ramuyun kia bala' ri Aki Kapuuno'? Kaapoam akau ak kia inanian ra bala' no? ³⁷ Osoi ak mangkara' ra io no sinusub ri Aki Kapuuno', kaapoam mokoondo' ra kapandayan ra bokon intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', ulun no musiti' makatutun ra atan ondo' binatang kuni, io no susuban ru Tuhan. ³⁸ Kaa' amun kalo mampalio io ragitio, io pana pai' min lioo'.

³⁹ Pabukat kau ngaangai', gogoto' min noyo mampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno', am pai' min inggalari' ulun ondo' masaga' mindagu ra ragu imuagan rano. ⁴⁰ Kaa' ngaangai' no musiti' paugaron ra moonsoi am matanda'.

I Kristus binayag saguli' intor ra kapatayan

15 Pabukat kau ngaangai', raino masaga' aku mam-pakara' saguli' ramuyun ra Tanou Moonsoi intor ri Aki Kapuuno' ondo' pinasaboi ku ramuyun ragili. Ginio inapu min am nangintopot kau ri Kristus nga ra tanou raginio. ² Amun mangintopot kau toojo ra Tanou Moonsoi ondo' pinasaboi kutu, ginio noyo mamayag ramuyun; ondo' ayuk amun kalo naratian min tojojo.

³ Tanou ra pinasaboi ku ramuyun ti, io no ondo' naapu ku galama' am ondo' maatang toojo ioginio: ra i Kristus minatoi nga ra tula takau, koson binatang ra Alkitab; ⁴ linobong io, kaa' nalupus nataluan binayag io saguli'. Ginio niak nabatikan noyo ra Alkitab. ⁵ Nambala' aku niak ramuyun ra i Kristus ondo' binayag saguli' i minintalang ri Pitrus, am tauli intalang Io poyo ra koopor am ruo ngaulun rasul No rali. ⁶ Kopongo ragili igondo' Io po minintalang ra maamaya' No rali ondo' suang olo-olo' limo ngaatus ngaulun. Kasuangan nilono lakat ak poyo maayag, kaa' kuukula' ngaulun minatoi noyo bo. ⁷ Kopongo ragili minintalang Io poyo ri Jakubus am tauli no ra ngaangai' ru rasul No rali.

⁸ Pupus toojo minintalang Io niak raki' — aku ti ondo' kalo nakarampot Riso am tauli bagu nasauk ra rasul. ⁹ Aku no rasul ru Tuhan ondo' nakatauli toojo. Aku kalo maaya' piawon ra rasul, nga

nangimbolo' aku ra pasisimpungan ulun Kristian rano. ¹⁰ Kaa' kataawan ri Aki Kapuuno' niak ondo' nampasauk raki' ra osoi aku raino ti. Am kataawan Nano kalo niak nalubat. Kaa' sotopot no aku ondo' nangandoi toojo ka ngaangai' rasul ra bokon. Kaa' ginio noyo sala' ka aku galama', kaa' kataawan ri Aki Kapuuno' ondo' nangandoi nabaya' raki'. ¹¹ Ginio nga — ra intor raki' kia kaapoam rasul ra bokon nangapuan min ra Tanou Moonsoi no — ginio kalo maatang, ondo' ak am atan pinasaboi mai raginio inintopot min.

Ulun bayagon saguli' intor ra kapatayan

¹² Mampatanou akai no ra i Kristus binayag saguli' intor ra kapatayan. Kaa' kua mokoondo' poyo intor ramuyun no mindagu ra ulun ondo' minatoi noyo kalo bo bayagon saguli'? ¹³ Amun motopot ra ulun kalo bo bayagon saguli', arati' no i Kristus pana kalo binayag saguli'. ¹⁴ Am amun i Kristus kalo binayag saguli' intor ra kapatayan, kolondo' rondo' pana potonowon mai, am niak kolondo' rondo' pana intopoton min. ¹⁵ Mulu' poyo amun ginio motopot, ilain ak koson magabau akai. Nga mampatanou akai no ra i Aki Kapuuno' namayag saguli' ri Kristus intor ra kapatayan. Amun ru motopot ra ulun minatoi kalo bayagon saguli' intor ra kapatayan, i Kristus pana kalo binayag saguli'. ¹⁶ Nga amun ulun minatoi kalo bayagon saguli', i Kristus pana kalo niak binayag saguli'.

¹⁷ Am amun i Kristus kalo binayag saguli', pangintapatan minno kolondo' onong, am niak akau lakat ak poyo kuasaan ru tula. ¹⁸ Arati' no poyo ra ulun Kristian ondo' minatoi rali pana kolondo' bo kalansanan. ¹⁹ Am amun malansan takau ri Kristus ra kaayagan takau giti ra tana' ti ak,⁹ itakau noyo malaat nasib intor ra ngaangai' ulun ru tana' ti.

²⁰ Kaa' motopot toojo ra i Kristus binayag noyo saguli' intor ra kapatayan. Ginio noyo puun ru kalansanan takau ra ulun ondo' minatoi noyo bayagon saguli'. ²¹ Nga itakau matoi mansail ra binaal ru sangulun ak, mogondo' niak ra itakau bayagon saguli' intor ra kapatayan mansail ra binaal ru sangulun ak. ²² Ginio bo ra itakau ulun mapandai matoi nga nakaaya' takau ra tula ri Adam; am koson niak ra itakau ngaangai' ti bayagon saguli' nga nakaaya' takau ri Kristus. ²³ Kaa' sigagama' bayagon saguli' sumugut ra pangaruan Nano; kasaa' i Kristus; am tauli paat ra lo matong saguli', bagu ulun ondo' mangintopot Riso rano. ²⁴ Mopongo raginio, masauk pamupusan ru tana' ti. Paat raginio i Kristus mamuso ra ngaangai' ondo' maninggalanai, ondo' manguasa' am ondo' mamarinta ra tana' ti; am kuasa' Nano galama' koson ra raja' pataakon No ri Aki Kapuuno', Ama' takau. ²⁵ Nga i Kristus musiti' mamarinta saboi ngaangai' pantula' No rano patindukuon ri Aki Kapuuno' Riso.

²⁶ Pantula' ondo' pusoon ra pupus no, ioginio kapatayan. ²⁷ Nga mokoondo' binatang ra Alkitab, "Ngaangai' ulun pinatinduku' noyo ri Aki Kapuuno' Riso." Kaa' i Aki Kapuuno' galama' kalo tuminduku' ri Kristus, nga lo no ondo' mapatinduku' ra ngaangai' ulun Riso. ²⁸ Pakatinduku' noyo ngaangai' ulun Riso, ioginio ra Anak Nano, i Kristus galama' tuminduku' ri Aki Kapuuno'. Am i Aki Kapuuno' bo galama' mamarinta ra ngaangai' ulun.

²⁹ Raino, amun ru ulun minatoi kalo bayagon saguli', kua mokoondo' nai ulun makiriu' koson ra alig ru ulun ondo' minatoi noyo? Atan onong ru ginio? Amun motopot ulun minatoi kalo bo bayagon saguli', atan onong makiriu' ilo koson raginio? ³⁰ Am atan pakuan mai magail makauma' ra kapaganan? ³¹ Pabukat kau ngaangai', moonong orou aku makau-ma' ra baal makapatoi. Mindagu aku koson raginio nga maansukan aku ra kaayagan minno ra nangintopot kano ra Tuhan takau, i Jisus Kristus. ³² Kolondo' onong aku gumula' ra ulun malaat giti ra bandar Ipusus, amun ampos no kaayagan ru tana' ti ayuk. Amun ulun minatoi kalo bayagon saguli', moonsoi maya' takau ra abig ragitio; "Ibok! Akan, inum am rumamai takau, nga susuab matoi takano."

³³ Pai' kau karuung ru ulun. Pangkubayawan ra malaat mam-pakalaat ra paliso moonsoi. ³⁴ Tandaa' noyo pangkaraan min-

⁹ amun malansan takau ri Kristus ra kaayagan takau giti ra tana' ti ak, kaapoam: amun giti ra tana' ti mokoondo' ayuk kalansanan takau ri Kristus.

no, am pai' bo pambaal ra tula. Sotopot no mauyu' kau ra mokoondo' intor ramuyun ondo' lakat ak poyo kalo makaulig ri Aki Kapuuno'.

Atan kulaan inan ru ulun ondo' binayag saguli'

³⁵ Mokoondo' lair mangkuot ra, "Ati kulaan ulun namagatoi rali bayagon saguli'? Ati kulaan baal ru inan ondo' pataakin risilo paat ra ilo bayagon saguli'?" ³⁶ Sasambungan kau toojo. Paat ra akau mantanom ra rorondo' unor, kalo tumuu' sampug no amun ru kalo mapasa' galing kulapa' ru unor no. ³⁷ Am ondo' tinanom minno, mampon ru gandum kaapoam bokon, io no unor nati ayuk, sala' ka tutuu' nano, ginio tumuu' ak ra maagu no. ³⁸ Kaa' i Aki Kapuuno' galama' ondo' mangaru' ra atan kulaan baal ru tutuu' no, sumugut ra pagilangan am kasagaan No galama'. Moonong tutuu' aniin No ra baal nilai no sigagama'.

³⁹ Koson niak ngaangai' ondo' makapainawo no kalo nogondo' inan. Inan ru ulun sala', inan ru maayag ru lantur sala', inan ru susuit sala' am inan ru papait sala' poyo.

⁴⁰ Mogondo' ra atan ondo' binaal ri Aki Kapuuno' giu' ra limbowon am giti' ra tana' ti. Ondo' giu' ra limbowon sigagama' mokoondo' ra kinoonsoi nilai galama', am ondo' giti ra tana' ti pana sigagama' mokoondo' ra kinoonsoi nilai no galama'. ⁴¹ Mato ru orou makakinoonsoi galama', bu-

lan pana makakinoonsoi galama' am koson niayuk ra butitin makakinoonsoi galama'. Am kinoonsoi ru rorondo' butitin kalo niak nogogondo'.

⁴² Koson niak raginio baal ru ulun namagatoi paat ilo bayagon saguli'. Inan ra lobongon mapandai malagas; kaa' inan ondo' bayagon saguli', mantilayun. ⁴³ Paat io lobongon, baal ru inan no mapasa' am malawo; kaa' paat bayagon saguli', baal ru inan no moonsoi am maikang. ⁴⁴ Ondo' lobongon, io no inan ondo' intor ra tana', kaa' ondo' bayagon saguli', io no inan intor ra suruga'. Nga amun ru mokoondo' inan intor ra tana', mokoondo' niak inan intor ra suruga'. ⁴⁵ Koson ra binatikan ra Alkitab, "I Adam noyo ulun kasaa' inangun ra makapainawo," kaa' i Adam ra pupus no, ioginio Ambiluo ondo' mampakaayag. ⁴⁶ Ondo' kasaa' inangun am inan intor ra tana', bagu tauli ak inan intor ra suruga' no. ⁴⁷ I Adam kasaa' binaal intor ra tana', kaa' i Adam kainduo no, intor ra suruga'. ⁴⁸ Ulun ru tana' rati mogondo' ri Adam kasaa', inangun intor ra tana', kaa' ulun ru suruga' mogondo' Riso ondo' minatong intor ra suruga'. ⁴⁹ Koson niak itakau raino mogondo' ri Adam ondo' binaal intor ra tana', kaa' maagu no itakau mogondo' Riso ondo' intor ra suruga' i.

⁵⁰ Pabukat kau ngaangai', ondo' kon kuli ra inan takau, io no umas am raraa', kalo makasubol ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno';' nga

[†] Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'; Harfiah: Pamanntaan ri Aki Kapuuno'.

inan ondo' mapandai mapuso no kalo noyo mantilayun.

⁵¹Rongogo', nga balain takamin ondo' kalo igondo' pinabala': kalo ngaangai' takau matoi, kaa' pulali' kon ak itakau kulawon.

⁵²Koson ra sangkuliop ak, paat ra tarumpit ra pupus no samputin, ulun namagatoi rali bayagon saguli' mabaya' ra inan mantilayun, am itakau ti pana kulawon. ⁵³Ginio ra inan takau ra mapandai mapuso ti musiti' aligin ra inan ondo' kalo mapandai mapuso.

⁵⁴Am paat ra ondo' mapuso no maaligan ra mantilayun, ioginio ondo' matoi maaligan ra kalo matoi, bagu no masulut ragu ru Alkitab ra, "Kapatayan mapuso noyo; namanang noyo i Aki Kapuuno'."

⁵⁵"Alii kapatayan, ati bo kamanangan muli?

Alii kapatayan, ati bo kuasa' muli?"

⁵⁶Kapatayan no makakuasa' ra ulun nga makatula ilo, am makatula ilo nga kalo sumugut ilo ra Ukum ri Musa'. ⁵⁷Kaa' paringkuanangan ri Aki Kapuuno' ra pinamanang takano mansail ra Tuhan takau, i Jisus Kristus!

⁵⁸Pabukat kau ngaangai' ondo' tagamin ku, ingkotog kano am ikango' toojo pangintapatan minno. Pirot kano pangandoi ra Tuhan, nga nakapandai kano ra kandoi minno Riso kalo noyo maubat.

Ruit paindanganon ra ulun Kristian

16 Raino, intor ra ruit paindanganon min ra ulun ri Aki

Kapuuno' giu' ra Judia. Bayaa' min ak atan ondo' nanusuban ku ra pasisimpungan ulun Kristian giu' ra pagun Galatia. ²Koson ragitio: moonong orou Minggu, akau ngaangai' musiti' manimung ra ruit sumugut ra maalap ru sigagama'. Timungo' min kalalair ruit no saboi ra aku makaratong, maa' raginio, kalo pana timungon ra aku makasuku'. ³Ginio ra paat aku mokoongoi ramuyun, poonngoyon ku ulun ondo' kalansanin min ra bandar Jirusalim, mabaya' ra surat pangiawan am ruit paindanganon min. ⁴Am amun karaan min ra aku ti maatang payaan, maya' aku niak risilo.

Inatang ri Paulus

⁵Mongoi aku niak pagilong ramuyun paat aku mansail ra pagun Makidonia, nga makaguang aku mongoi ra giu'. ⁶Ati lair mabuoi aku sumoroi ramuyun, saboi mopongo musim masimu' no. Maa' raginio makapangindagan kau raki' manunggul ra pangkiralanan kutu. ⁷Amun iowon aku ru Tuhan, masaga' aku sumoroi ramuyun mabuoi koborok, am sala' ka mapit ak.

⁸Kaa' liliwa' raginio sumoroi aku poyo giti ra bandar Ipius saboi orou Pentekosta. ⁹Nga masuang kaluagan moonsoi ku mangandoi ra Tuhan ragiti, kabalu' pana masuang niak manggal raki'.

¹⁰Amun ru mongoi i Timotius ramuyun, umaa' min io ra moonsoi, maa' raginio maansayan io mayan ramuyun, nga io pana koson niak raki', ra mangandoi io ra

Tuhan. ¹¹ Pai' kau pangkara' ra io sangulun kalo maatang, kaa' akau musiti' mangindangan riso manunggul ra pangkiralanan no mabaya' ra kaansayan. Maa' ruginio makasaguli' io raki', nga maginaa aku riso mabaya' ra pabukat Kristian ra bokon rano.

¹² Koson ra pangkuatan min intor ri Apolos: ingkuukula' aku no panunusub riso mongoi ramuyun mabaya' ra pabukat Kristian ra bokon, kaa' kolondo' poyo katasuan nano⁵ mongoi raino. Paat io makakatasuan, bagu no mongoi io.

Ragu pupus

¹³ Pagilalai' am pangintopot kano toojo, baani am mikang kau.

¹⁴ Ngaangai' ru baalon minno musiti' mabaya' ra togom.

¹⁵ Rondo' poyo bilin ku ramuyun: nakaulig kano ri Stipanus sambaloi. Ilo noyo ulun kasaa' ondo' nasauk ra Kristian giu' ra pagun Akaya, am mapirot ilo toojo mangindangan ra ulun ri Aki Kapuuno'. ¹⁶ Pabukat kau ngaangai', bayaa' min noyo ulun koson ruginilo, am niak moonong ulun ondo' mangindangan mangandoi koson risilo.

¹⁷ Naringkuanang aku ra rinatanganan ri Stipanus, Portunatus am i Akaikus. Nga ilo ti noyo koson suali min minongoi ragiti. ¹⁸ Napakaansuk ilo raki', koson niak ilo napakaansuk ramuyun. Ulun koson ragitilo, tutuno' min toojo ilo.

¹⁹ Pasisimpungan ulun Kristian intor ra pagun Asia ti mampasaboi ra ragu kaansayan nilo ramuyun. I Akwila am i Priskila am niak pasisimpungan ulun Kristian ondo' tumimung ra baloi nilai pana, mampasaboi ra ragu kaansayan nilo ramuyun. ²⁰ Ngaangai' pabukat Kristian ragiti mampasaboi ra ragu kaansayan nilo ramuyun.

Paat akau manguma' ra pabukat Kristian indagu kano ra kaansayan mabaya' ra guang mapasau.

²¹ Am gitio noyo binatang ku ondo' tinatanduan ku galama'; Kaansayan intor raki', i Paulus.

²² Osoi ak kalo. motogom ri Tuhan Jisus, ukumin io ri Aki Kapuuno'! Maranata, arati' no 'O Tuhan mai, ratong no!'

²³ Gama' ru Tuhan takau i Jisus Kristus mamarakat ramuyun.

²⁴ Togom kuno pana sumimpung ramuyun ngaangai' mansail ri Jisus Kristus.

⁵ kolondo' poyo katasuan nano; kaapoam: sala' ka kasagaan ri Aki Kapuuno'.

Surat karuo ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra KORINTUS

Pasiguluon

Surat karuo ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra Korintus binatikan nainamot ra pabukatan ri Paulus am pasisimpungan ulun Kristian ra giu' no mapagon tojojo. Kuukula' ngaulun intor ra pasisimpungan no nanguu' ra malasang ri Paulus, kaa' nanulu' i Paulus ra kasagaan nano makimansaung. Nainamot raginio nasauk, naansukan i Paulus.

Ralalom tayar kasaa' ru surat nati, mambala' i Paulus ra pabukatan nano ra pasisimpungan ulun Kristian ra Korintus. Mambala' io tojojo kua kalasango' no sawai nano ra anggal am ilaat ru pasisimpungan ulun Kristian no riso. Nampakito io ra kaansukan nano ra paliso no ra malasang no nanangampos ra nanalikuran ra tula am kaansayan. Kopongo ginio nanusub io ra pasisimpungan ulun Kristian ra Korintus mangumung ra indangan koson mangindangan ra ulun Kristian ra Judia. Ralalom bab ra pamupusan magisaung i Paulus intor ra kandoi nano ra rasul. Kuukula' ngaulun ra Korintus migianguku ra ilo no rasul ra motopot, kaa' i Paulus rasul ra kalo motopot.

Suang

Panalimpuunan	1.1–11
I Paulus am pasisimpungan ulun Kristian ra Korintus	1.12—7.16
Indangan pataakon ra ulun Kristian ra Judia	8.1—9.15
Magisaung i Paulus intor ra kandoi nano ra rasul	10.1—13.10
Pamupusan	13.11–14

1¹⁻² Pabukat kau ngaangai' ra pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Korintus am poyo ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno' ra pagun Akaya.

Surat ti intor raki', i Paulus, rasul ri Jisus Kristus ondo' piniau ri Aki Kapuuno', am intor ra pabukat takau i Timotius. Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau am i Tuhan Jisus Kristus manaak ramuyun ra barakat am pabansayan.

Naringkuanang i Paulus ri Aki Kapuuno'

³ Koompor noyo i Aki Kapuuno', Ama' ru Tuhan takau i Jisus Kristus; ioginio i Ama' ondo' makaasi' kaga' am puun ru ngaangai' kaidanganan ru guang. ⁴ Mangindangan lo ramon ralamom ru ngaangai' kapaganan mai, maa' raginio mansail ra kaidanganan ondo' maapu mai intor ri Aki Kapuuno', akai pana makapangindangan ra ngaangai' ulun ondo' makakapaganan. ⁵ Masuang kaimbolon nailian mai nga maya' akai ri Kristus, kaa' masuang poyo kaidanganan naapu mai mansail Riso. ⁶ Mapaat ra akai maimbolo', ginio mangindangan am mampakaayag ramuyun. Am amun ru indanganon akai, akau pana indanganon am aniin ra kuasa' mongorot ra kaimbolon koson ramon. ⁷ Kalo igondo' akai kaimamang malansan ramuyun; nga nakapandai akai ra kabalu' pana akau maimbolo' pakaaya'

ramon, makaapu kau niak ra kaidanganan koson ramon.

⁸ Pabukat kau ngaangai', masaga' akai ra makaintutun kau ra kapaganan ondo' nailian mai giu' ra pagun Asia, najanjayan am maagat toojo, saboi kolondo' bo kalansanan mai maayag. ⁹ Nalimanan mai koson ak ra inukum akai noyo ra potoyon. Kaa' sotopot no ginio nasauk, maa' raginio kalo malansan akai ak ra ikang mai galama', kaa' ri Aki Kapuuno' ak ondo' mampakaayag ra ulun matoi. ¹⁰ Lo no niak namayag ramon intor ra kapaganan ru kapatayan ondo' makalalaa' no,^a am masalok mamayag lo poyo ramon; nga gitio noyo kalansanan mai tojojo Riso. ¹¹ Am mansail ra indangan ru pakiasian min mamayag lo poyo ramon. Nga masuang pakiasian min i iowon ri Aki Kapuuno', am mamarakat io ramon, am nga raginio, bagu masuang ulun maringkuanang ri Aki Kapuuno'.

Kinulau ri Paulus inatang nali

¹² Maringkuanang akai toojo nga bolos ru guang mai mamison ramon ra kiralan ru kaayagan mai ra tana' ti, mulu' poyo pabukatan mai ti ramuyun, masalok mabanis^b am matanda'. Ginio mabaal mai mansail ra kuasa' ri Aki Kapuuno' am asi' Nano galama', am sala' ka mansail ra kapintaran ru ulun. ¹³ Ondo' binatang mai ramuyun matasu' ak basaan am maratian. Raino kalo makarati'

^a kapaganan ru kapatayan ondo' makalalaa'; Kuukula' naskah nakalair: kapatayan ondo' makalalaa'.

^b masalok mabanis, Kuukula' naskah nakalair: masalok mapasau

kau toojo ramon, kaa' malansan akai ra makaintutun kau toojo ramon. ¹⁴Maa' raginio, paat ra Orou ru Tuhan Jisus matong saguli', maringkuanang kau ramon, koson akai pana maringkuanang ramuyun.

¹⁵Nga ra ikang ru kalansanan ku raginio, nangatang aku no mongoi uma' galing ramuyun, maa' raginio mainduaan kau kabarakat. ¹⁶Nampaguang aku no tumuum ramuyun ralalom pangkiralanan ku mongoi ra Makidonia, am mapit aku po saguli' ramuyun paat ra aku sumaguli', maa' raginio mindangan min aku manunggul ra pangkiralanan ku mongoi ra Judia. ¹⁷Kabalu' pana kinulau ku noyo ratangan ku ramuyun, pai' ru koson ra mataki' makulau guang kuno. Paat aku mampaguang ra ondo' atangon kuno, mangkara' aku ak kia ra kaatangan ku galama', koson ra sangkinolor mindagu ra "Iou", am sangkinolor poyo am "Kalo"? Maaru' kalo! ¹⁸Nga i Aki Kapuuno' ondo' malansanan toojo, ragu ku ramuyun kalo makulau ra "Iou" am "Kalo". ¹⁹Nga i Jisus Kristus, Anak ri Aki Kapuuno', ondo' pinatanou mai ramuyun, ioginio aku, i Silas am i Timotius, kalo noyo makulau ra "Iou" am "Kalo". Kaa' sotopot no lo no taaman "Iou" intor ri Aki Kapuuno'. ²⁰Nga mansail Riso, i Aki Kapuuno' mindagu ra "Iou" ra moonong ondo' binantu' Nali. Ginio ra itakau mindagu ra "Amin", nga i Jisus Kristus, maa' raginio urumaton takau i Aki Kapuuno'.

²¹I Aki Kapuuno' galama' mampaikang ramon, mababaya' ramuyun, sumimpung ri Kristus; lo niak nampili' ritakau ra lo no tatangan. ²²Koson ragitio noyo itakau tinatanduan ri Aki Kapuuno' ra lo tatangan; pinataak No Ambiluo Nano^c ra guang takau koson mapakalansan ra mangani' lo ritakau ra ngaangai' ondo' binantu' Nali.

²³I Aki Kapuuno' noyo tojojo sasi' ku am makapandai lo ra ngaangai' suang ru guang kuno! Kalo nasulut ku mongoi ra Korintus, nga makara' ku ginio mampakuol ra guang min. ²⁴Kalo mompogot akai maningganai ramuyun koson mambala' ra atan musiti' intopoton min, nga mangintopot kano toojo ri Kristus. Kaa' masaga' akai ak maguguyu ramuyun, maa' raginio maansayan kau toojo.

2 Ginio nga nangkara' aku toojo ra kalo bo mongoi ramuyun koson mampangiluk ra guang min. ²Nga amun mampangiluk aku ra guang min, osoi bo kia mampakaansuk raki', amon ru sala' ka ulun ondo' pinangiluk ku ra guang nilai no niak? ³Ginio nai ra binatang ku ramuyun koson raginio, nga marara' aku mongoi ramuyun am pangilukon guang kutu ru ulun ondo' sotopot no mampakaansuk raki'. Nga mangintopot aku toojo ra ondo' kaansukan kuno am kaansukan min niayuk. ⁴Gili namatik aku ramuyun ra guang magalabo am mangiluk toojo ondo' mabaya' ra

^c Ambiluo Nano; Harfiah. Ambiluo Matulai.

tangi'. Sotopot no kon kuli pai' ru mampangiluk ramuyun, kaa' maa' raginio mampaintutun ramuyun ra motogom aku toojo ramuyun.

Ampunon ulun makatula

⁵ Amun mokoondo' noyo nangkinibit ra sasangulun mangiluk guang nga ra tula nano, pai' ru aku ak pangilukon no, kaa' sotopot no akau ngaangai', kaapoam santayaran, ondo' nakaliman raginio. (Mindagu aku koson raginio nga marara' aku mampagaai ra kapaganan ti.) ⁶ Ondo' pinaukum noyo ru kasuangan min, sama' noyo riso. ⁷ Raino akau musiti' mangampun riso am paikango' min io, maa' raginio kalo mangiluk guang no suku' mairu' kalansanan nano. ⁸ Ginio ra makiatak aku ramuyun; pakitono' min io ra akau topot-topot motogom riso. ⁹ Ginio nai puun ru surat kuli ra masaga' aku mangkinam ramuyun, koson masalok kau kia mampagagaya' ra panusuban ku. ¹⁰ Amun mangampun kau ra osoi ak makatula, aku pana mangampun riso. Nga amun ru mokoondo' musiti' ku ampunon, ginio ampunon ku ra pinaguluan ri Kristus koson ra kaatangan min. ¹¹ Maa' raginio kolondo' kaluagan ru Tingganai ru riwato mangua-sa' ritakau; nga nakapandai takau no ra atan ondo' atangon nano.

Pagalabaan ri Paulus ra bandar Troas

¹² Paat aku nakasaboi ra bandar Troas koson mampabala' ra Ta-

nou Moonsoi ri Kristus i, ilain ku ra pinongo noyo kalalair ru Tuhan ralan ku mangandoi ra giu' i. ¹³ Kaa' guang ku nagalabo tojojo, nga kalio natuum ku i Titus, pabukat takau ra Kristian. Ginio ra tatango' ku ulun Troas rali koson manunggul ra pangkiralanan ku ra pagun Makidonia.

Mamanang mansail ri Kristus

¹⁴ Kaa' maringkuanang aku ri Aki Kapuuno'! Masalok Io maningganai ramon koson mokoowot ra kamanangan, nga ra pasimpungan mai ri Kristus. Magibit Io ramon mampabala' ra tanou ri Kristus ra ati ak pana, am tanou raginio koson ra owou maamis. ¹⁵⁻¹⁶ Nga akai ti koson ra kemenyan ra maamis owou ondo' pataakin ri Kristus ri Aki Kapuuno'. Koson ra ulun ondo' mangaluus rano, akai ti mogondo' ra owou mootong, io no kapatayan; kaa' koson ra ulun ondo' bayagon, akai ti mogondo' ra owou maamis, ondo' magibit ra kaayagan. Kaa' raino, osoi kia maaya' mampaugar ra kandoi raginio? ¹⁷ Nga akai ti pai' ru koson ra ulun bokon rali ondo' mampasaboi ra bala' ri Aki Kapuuno' nga masaga' lumangkaya'. Sala', kaa' intor ra guang mapasau am nga sinusub akai ri Aki Kapuuno', mampasaboi akai ra tanou ti koson ra ulipon ri Kristus.

Ulipon ra Nabantuan Bagu

3 Morongog min kia koson akai lumimbau poyo? Kaapoam musiti' akai kia mampakito ra-

muyun ra surat pangiawan, kaa-poam makitaak raginio intor ramuyun, koson kitaakon ru ulun ra bokon rali? ² Sala', kaa' akau noyo galama' surat mai ti, ioginio surat ondo' nakabatik ralalom ru guang mai. Ginio maalap katutuni' am kabasa' ru moonong ulun. ³ Nakaintalang noyo toojo ra akau koson ra surat ondo' binatikan ri Kristus galama' ondo' pinakirim mansail ramon. Surat raginio pai' ru binatikan ra dawat, kaa' mansail ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' maayag; am poyo pai' ru pinabatik ra rondo' batu pamatikan, kaa' ralalom guang ru ulun.

⁴ Mindagu akai koson raginio nga maayo toojo kalansanan mai ri Aki Kapuuno' mansail ri Kristus. ⁵ Nga kolondo' kon atan pana ramon ondo' mangiou ra akai maaya' mambaal ra kandoi ti. Kaa' pangiawan maino intor noyo ri Aki Kapuuno'. ⁶ Io no napasauk ramon maaya' makapanngandoi Riso ra Nabantuan Bagu no. Am Nabantuan no kalo bo inimpun ra ukum binatikan i, kaa' Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Nga ukum ondo' binatikan i mangkinibit ra kapatayan, kaa' Ambiluo ri Aki Kapuuno' manaak ra kaayagan.

⁷ Paat ukum ri Musa' i pinabatik ra rondo' batu pamatikan, katulayan ri Aki Kapuuno' pana pinaintalang noyo. Kabalu' pana sinda ru katulayan ra bulos ri Musa' moboot noyo, kaa' mapaang kaga' saboi ulun Israil rali kalo nokoponontong ra bulos nali.

Amun ru Ukum ri Musa' ondo' nangkinibit ra kapatayan no, inanian niak mabaya' ra katulayan maayo, ⁸ mulu' poyo gayo ru katulayan ondo' paintalangon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'! ⁹ Nga amun ru nabantuan ondo' nangkinibit ra pangukuman matulai noyo, mulu' poyo kinatulai ru nabantuan ondo' magibit ra ulun mobonsoi ri Aki Kapuuno'! ¹⁰ Sotopot no amun ru pogoono takau atan kulaan kinatulai ru Nabantuan Bagu ra raino ti, katulayan ru Ukum ri Musa' i nalulu' noyo. ¹¹ Nga amun ru atan ondo' nalulu' i makakatulayan noyo, mulu' poyo katulayan ru Nabantuan Bagu ondo' mantilayun no.

¹² Nga ra makakalansanan akai raginio, makakau' akai bo mampatanou. ¹³ Akai ti sala' ka koson ri Musa' ondo' nanili ra bulos nali, maa' raginio ulun Israil rali kalo makakito ra moboot kaa-poam malulu' sinda ru katulayan i. ¹⁴ Kaa' koson risilo, kinotog nilo guang nilai no. Am saboi orou raiti' guang nilai no lakat ak poyo nasilian paat ilo mambasa' ra kitab Nabantuan Lair rano. Ginio maalap ak kairu' paat ra sasangulun no masimpung ri Kristus. ¹⁵ Raino pana, moonong ak ra ilo mambasa' ra Ukum ri Musa', guang nilai no lakat ak poyo nasilian. ¹⁶ Kaa' paninili no tatangon, nga binatikan noyo ra Alkitab, "Tinatang ri Musa' paninili i, paat io nakauma' ra Tuhan."^d ¹⁷ Arati' ru ragu "Tuhan" ragitio am Ambiluo; am ati ak kasarayan ru

^d Ayat 16 maalap kaalig koson ragitio: Paninili no iruon paat sasangulun sumaguli' ra Tuhan.

Ambiluo ru Tuhan no, giu' no niak mokoondo' kalabusan. ¹⁸Rai-no bulos takau ngai' kalo nasilian am mapatampulau takau bo ra sinda ru katulayan ru Tuhan. Am sinda ru katulayan raginio niak ondo' mangulau ritakau masuk nogondo' Riso, koson buoi-ka-buoi gumaai sinda ru katulayan takau. Am ngaangai' ti intor noyo ra Ambiluo ru Tuhan.

**Arata' mokologo intor ra
suruga' pinauli' ra
pagangan tana'**

4 Ginio nai kalo malawo guang mai, nga mansail ra asi' Nano nangani' i Aki Kapuuno' ramon ra kandoi ragitio. ²Iniruanan mai noyo ngaangai' baal ra nakasibuni ondo' makauyuyuy'. Kalo mamparuung akai ra ulun kaapoam mampajajou ra bala' ri Aki Kapuuno'. Nga lo no sasi' mai ra kalo sinokon mai mampabala' ra Tanou Moonsoi am niak miloloso akai urioon ru ngaangai' ulun maya' ra bolos ru guang nilai. ³Amun ru nakasibuni Tanou Moonsoi ondo' posoboyon maiti, ginio nakasibuni ayuk ra ulun ondo' makalayau. ⁴Guang ru ulun ondo' kalo mangintopot ti kinolondom ru tingganai malaat ondo' mamarinta ra tana' ti. Am io no ondo' manginga' risilo makakito ra sinda intor ra Tanou Moonsoi, ioginio katulayan ri Kristus ondo' mogondo' ri Aki Kapuuno'. ⁵Pai' ru mampasaboi akai ra tanou mai galama', kaa' tanou ra i Jisus Kristus noyo Tuhan, am akai ti ulipon min

ak nga i Jisus. ⁶Minindagu i Aki Kapuuno', "Kasauk noyo sinda ra kalandaman." I Aki Kapuuno' niak ondo' mampakasinda ra guang mai, koson makaintutun akai toojo ra katulayan Nano ondo' simininda ra bulos ri Kristus.

⁷Akai ti koson ra pagangan tana', ondo' nambulian ra arata' mokologo intor ra suruga'. Ginio mampakito ra i Aki Kapuuno' noyo maayo kaga' kuasa', am sala' ka akai. ⁸Magail akai ak imboolon, kaa' moorot mai niak. Maimamang akai, kaa' kalo masaboi malawo guang mai no. ⁹Masuang makimantula' ramon, kaa' kalo igondo' akai iruani' ri Aki Kapuuno'. Am kabalu' pana magail akai ak pampasin, kaa' kalo noyo maluus akai. ¹⁰Masalok akai makauma' ra baal makapatoi mogondo' ri Jisus, maa' raginio kaayagan Nano pana makaintalang toojo mansail ramon. ¹¹Buoi ra akai maayag, masalok akai makauma' ra baal makapatoi nga i Jisus, maa' raginio kaayagan ri Jisus pana makito ra kaayagan mai ti ondo' tauli no mapuso. ¹²Arati' raginio: nga akai masalok makauma' ra baal makapatoi, akau makaapu ra kaayagan intor ri Aki Kapuuno'.

¹³Binatikan noyo ra Alkitab, "Mindagu aku nga mangintopot aku ri Aki Kapuuno'." Akai pana makapangintapatan koson raginio, ginio nai ra akai makaindagu. ¹⁴Nakapandai akai ra i Aki Kapuuno', ondo' namayag saguli' ra Tuhan Jisus i, mamayag saguli' ramon mabaya' ri Jisus am niak

magibit ritakau ngaangai' masimpung Riso. ¹⁵Ngaangai' kaimboloon no masuk koson ra kaatangan min. Nga raginio ru **muang** ulun ondo' makaapu ra **kataawan** ri Aki Kapuuno', bagu mulu' poyo maringkuanang am mangurumat ilo ri Aki Kapuuno'.

Bayag ra makapangintapatan

¹⁶Ginio nga ra akai kalo mala-**wo** **guang**. Kabalu' pana inan maiti mapuso, kaa' guang mai talimbaguin ra moonong orou. ¹⁷Am kapaganan ra kalo maaja' ondo' mailian mai ra sangkinolor ti, magibit ramon ra katulayan mantilayun ondo' maayo poyo tojojo intor ra ngaangai' ru kapaganan mai ti. ¹⁸Nga kalo mampakaatang akai ra atan ondo' makito, kaa' ondo' kalo makito no. Nga atan ondo' makito no, kalo pantilayunon, kaa' ondo' kalo makito no ak mantilayun.

5 Makapandai akai ra amon ru inayanan takau ra tana' ti pu-
soon bo, ioginio inan takau, ma-
kaayanan takau niak ra suruga'.
Am ayanan raginio mantilayun,
nga binaal ri Aki Kapuuno' gala-
ma' am sala' ka ulun. ²Buoi ita-
kau mayan ra tana' ti, manguang
takau nga ra ondom takau mo-
ngoi ra ayanan takau giu' ra suru-
ga'. ³Nga paat takau soroi ra giu'
no, makainan takau bo ra nakaba-
gu. ⁴Raino manguang takau nga
inan inayanan takau ra tana' ti
mantipagon ritakau. Sala' ka ma-
saga' takau manatang ra inan ta-
kau ra tana' ti, kaa' mompogogot
takau toojo ra inan ru suruga' no,

maa' raginio ondo' mapuso ma-
kulau ra kaayagan mantilayun.
⁵I **Aki Kapuuno'** noyo ondo'
mampasauk raginio ritakau. Am
Io galama' nangani' ra Ambiluo
Nano ritakau koson mapakalan-
san ra mangani' Io ra ngaangai'
ondo' binantu' Nali.

⁶Ginio ra masalok akai kalo ma-
laa'. Nakapandai akai ra buoi mai
mayan ra inan ti, maalur akai in-
tor ra ayanan ru Tuhan. ⁷Nga
kiralan ru kaayagan mai ti inim-
puun ra pangintapatan, am sala'
ka ondo' makito mai ayuk. ⁸Gi-
nio nai ra kalo malaa' akai am
masaga' akai niak manatang ra
inan ti, maa' raginio makapasim-
pung akai ra Tuhan. ⁹Kaa' ondo'
kasaa' tojojo, masaga' akai ak
mampakatasu' ra guang Nano,
iou pana soroi akai ra inan mai ra
tana' ti, kaapoam giu' ra ayanan
ru Tuhan. ¹⁰Nga itakau ngaangai'
paumaan niak ri Kristus am aki-
mon no. Bagu moonong ulun ru-
liin sumugut ra atan ondo' binaal
nali giti ra tana' ti, moonsoi kaa-
poam malaat.

Mansail ri Kristus itakau mobonsoi ri Aki Kapuuno'

¹¹Ginio nga nakapandai akai
atan arati' malaa' ra Tuhan, am
ginio ra mapaintopot akai ra ulun.
Guang mai napandayan toojo ri
Aki Kapuuno', **am malansan aku**
ra akau pana makatutun toojo
ramon. ¹²Kalo **makiompur** akai
poyo ramuyun, kaa' mangani'
akai ak ramuyun ra sasaban
moonsoi, maa' raginio maansu-
kan kau ramon. Bagu makapandai

kau tumaam ra ulun ondo' mampakaatang ra bulos ru ulun ayuk am sala' ka bonsoi ru guang. ¹³Amun akai ti ilain ra mantuyang, ginio bo kinibit mai nambaal ra kasagaan ri Aki Kapuuno'. Am amon ru akai ti ilain ra matanda', ginio pana koson ra kaatanganan min niak. ¹⁴Nga togom ri Kristus nanguasa' ramon. Makatutun akai ra amun kapatayan ru sangulun koson ra alig ru ngaangai' ulun, arati' ru ginio, koson moonong ulun minatoi nabaya' riso. ¹⁵I Kristus minatoi noyo koson ra alig ru ngaangai' ulun, maa' raginio ngaangai' ulun ondo' maayag kalo bo mampakaatang ra kaayagan nilo galama' ak, kaa' mangkara' ak bo Riso, ondo' minatoi am binayag saguli' nga ilo.

¹⁶Nga raginio, akai kalo bo mangimumui ra osoi ak pana sumugut ra pagilangan ru ulun. Kabalu' pana nangimumui akai niak ri Kristus koson raginio ragili, kaa' raino kalo bo. ¹⁷Paat sangulun masimpung ri Kristus, masuk io ra ulun baguon; ondo' lairon i napuso, malit bo baguon. ¹⁸Ngaangai' no pinasauk noyo ri Aki Kapuuno'. Mansail ri Kristus, nangulau Io ritakau intor ra pantula' no saboi mobonsoi takau bo Riso, am nangani' Io ramon ra kandoi mopobonsoi Riso ra ulun ra bokon pana. ¹⁹Gitio noyo tanou posoboyon mai; mansail ri Kristus i Aki Kapuuno' nopobonsoi ra ngaangai' ulun Riso^e am

kalo bo karaan No tula nilai. Am tanou raginio pinakandayan No ramon.

²⁰Koson ra ulun sinusub ri Kristus mampasaboi akai ra tanou ti am i Aki Kapuuno' galama' mindagu ramuyun mansail ramon. Ginio ra makitaak akai tojojo ra: Polosoo' noyo akau pobonsoyon ri Aki Kapuuno'. ²¹Kolondo' noyo tula ri Kristus, kaa' koson ra kaatanganan takau, kinara' Io ri Aki Kapuuno' koson makatula. Maa' raginio, nga ra pasisimpungan takau ri Kristus, itakau ondo' makatula mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno'.

6 Nga akai mangandoi mabaya' ri Aki Kapuuno', makitaak akai ramuyun ra pai' min polosoo' ak kataawan ri Aki Kapuuno' ondo' naapu min i. ²Kon ri Aki Kapuuno' ralalom Alkitab,

“Paat ra naaru' noyo,
rinongog tokou,
am ra io orou pamayagan,
nangindangan Aku no
rirun.”

Rongogo' min, raino noyo paat inaru' no, am raiti' niak orou pamayagan!

³Kalo masaga' akai amon ru sonsolon kandoi mai, ginio nga kalo mangani' akai ra sasaban ra osoi ak pana mononsol ra kandoi mai. ⁴Kaa' ralalom ru ngaangai' baalon mai, mampakito akai ra ulipon akai ri Aki Kapuuno', ra ati kulaan mongorot ra nansalinut kapaganaan ra guang mataan: ⁵lambaan akai, aputon akai, uupin

^e mansail ri Kristus i Aki Kapuuno' nopobonsoi ra ngaangai' ulun Riso, kaapoam: (nangandoi) i Aki Kapuuno' ralalom Kristus mopobonsoi ngaangai' ulun Riso.

akai, pongondoyon akai bo ra maagat, maitilan am malukou akai. ⁶Mabaya' ra guang mapasau, kapintaran, guang mataan, guang mataau, indangan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' am togom ra motopot, pinakito mai noyo ra akai ti ulipon ak ri Aki Kapuuno'. ⁷Mampabala' akai ra tanou motopot mansail ra kuasa' ri Aki Kapuuno'. Kaayagan mai ra motopot koson ra senjata ondo' alapon mai mampabala' am niak mangampin ra Tanou Moonsoi. ⁸Urumaton akai am niak asabin; omporon akai am niak ilaaton. Kabalu' pana mabanis guang mai, uuin akai ra maabau-abau. ⁹Karaan akai ra kalo kauligan, kaa' matutunan akai niak ru ngaangai' ulun. Masalok akai makauma' ra baal makapatoi, kaa' ilai', maayag akai niak. Kabalu' pana imboloon akai, kaa' kalo poyo napatoi. ¹⁰Kabalu' pana guang mai pangilukon, kaa' maansukan akai niak. Ilain ak ra akai ti kunsikang, kaa' masuang ulun palangkayaan mai. Ilain ra rondo' ak pana kolondo' ramon, kaa' sotopot no akai tatanngan ra ngaangai' no.

¹¹Pabukat kau ngaangai' ra bandar Korintus, naransak rinagu mai ramuyun. Pinabala' mai ra motogom akai tojojo ramuyun. ¹²Kalo liminonggo' akai motogom ramuyun, kaa' liminonggo' kau motogom ramon. ¹³Raguin takamin' rano koson ra anak ku galama'; pampakito kano ramon ra paliso ondo' pinakito maili noyo ramuyun. Ukabo' guang minno ramon.

Pansawayan ra pangayatan ru ulun kolondo' pangintapatan

¹⁴Pai' kau pakimaguyu ra ulun ondo' kalo mangintopot ra Tuhan. Ginio kalo noyo matimpok. Nga ati kulaan katapatan masimpung ra kalaatan? Kaapoam sinda magapu ra kalandaman? ¹⁵Ati kulaan i Kristus am Tingganai ru riwato rondo' guang? Kaapoam mokopogondo' kia sangulun Kristian am ondo' sala' ka Kristian? ¹⁶Mokoondo' kia sinungkalalaing sambaan ra Baloi Tuhan? Maaru' kolondo'! Itakau ti noyo Baloi Tuhan, ioginio i Aki Kapuuno' ondo' maayag. Nga i Aki Kapuuno' galama' minindagu,

"Rumondon Aku risilo
am luminjau Aku ra
taatanga' nilo.

Masauk Aku ra Tuhan nilo,
am masuk ilo noyo ra
ulun Ku rano.

¹⁷Nga raginio,
Inggalur kano ra ulun ondo'
kalo makaulig ri Aki
Kapuuno',
am niak tuliar kau risilo.
Pai' kau pangambong ra...
atan ak majamol,
bagu apuon takamin.

¹⁸Masauk Aku ra ama' min,
am akau masuk ra anak
ungkuyon am anak
ruandu' Ku.

Ginio noyo ragu ru Tuhan
Maayo Kaga' Kuasa'."

7 Pabukat kau ngaangai' ra tagamin ku! Binantu' noyo ri Aki Kapuuno' ngaangai' no rita-

kau. Nga raginio musiti' takau magipasau intor ra ngaangai' baal am pamaguangan majamol, maa' raginio i Aki Kapuuno' urumaton takau am maayag takau tojojo ayuk Riso.

Kaansukan ri Paulus

²Ukabo' noyo guang min ramon. Kalo igondo' akai pakasala ra osoi ak pana, kaapoam nampalayu ra sangulun pana, am kolondo' sangulun kon rinuung mai. ³Mindagu aku raginio sala' ka koson mononsol ramuyun. Nga nakaindagu aku no alia ra maayag kaapoam matoi motogom akai ramuyun. ⁴Malansan am maringkuanang aku ramuyun. Ginio bo ra kabalu' pana masuang kapaganan mai, kaa' guang kuno pinaikang min am maansukan aku tojojo.

⁵Paat akai nakasaboi ra pagun Makidonia kolondo' tangus mai, nga ati-ati ak makakapaganan: mokoondo' mantataam ramon am guang mai galama' pana maa' laa'. ⁶Kaa' paringkuanangan ri Aki Kapuuno', ondo' mampaikang ra ulun nasindualan, nga guang mai niak pinaikang No ra rinatangan ri Titus i. ⁷Akai pinaansuk am sala' ka luur ak ru rinatangan nali, kaa' ondo' niak ra io nambala' ra nampaikang kau ra guang nali. Nambala' io poyo ra moogot kau tumuum raki' nga pansagulian bo guang min am raino masaga' kau manungka' raki'. Ginio noyo ondo' nampakaansuk tojojo raki'.

⁸Kabalu' pana surat kuli nampangiluk ra guang min, kalo pansagulian guang ku ra binatang

kuli. Kaa' sotopot no pansagulian niak guang ku paat ra natutunan ku ra maniluk guang min nga ra kinibit ru surat kuli, kabalu' pana sangkinolor ak. ⁹Kabalu' raginio, maansukan aku raino, kaa' sala' ka nga ra ngiluk ru guang min. Sotopot no, kasilukan ru guang min ti noyo nagibit ramuyun nakulau. Nga guang min ra mangiluk i siminugut ra kasagaan ri Aki Kapuuno'. Intor raginio, kalo niak sinindulan mai guang min! ¹⁰Nga ngiluk ru guang koson raginio noyo magibit ra pangkulawan ru guang am pamayagan — am kalo pana pansagulian raginio. Kaa' guang mangiluk ondo' sumugut ak ra kasagaan ru ulun, mangkinibit ra kapatayan. ¹¹Ilai' min noyo ampos ru guang mangiluk min ondo' sumugut ra kasagaan ri Aki Kapuuno': mirot kau mampainono' ra kalo makasala kau. Mumpara' bo sisang min ra tula i am mumpara' bo laa' min ra sonor no. Mumpara' poyo ondom min raki' am kasagaan min mangukum ra baal makasala. Nampakito kano ra ralalom ru ngaangai' baal ti ra kolondo' sala min.

¹²Ginio ra kabalu' pana nabatikan ku noyo surat i, sala' ka koson ra kaatangan ru sangulun makatula i ak, kaapoam ra ulun ondo' sininduol i ak, kaa' koson kaatangan min niayuk. Maa' raginio makatutun kau ra pinaguluan ri Aki Kapuuno' atan kulaan kinotogom min ramon. ¹³Ginio noyo nampaikang ra guang mai.

Am suai poyo raginio, pinaikang niak guang mai nga ra kinabansuk

ri Titus. Guang no pinaikang min ngaangai'. ¹⁴Nokopongompompor aku no alia ramuyun ra pinaguluan nali, am maansayan aku ra kalo tupo nampakauyu' kau raki'. Ngaangai' ragu mai ramuyun motopot ak, mogondo' niak ra ompoporon maili ri Titus i pana motopot. ¹⁵Am rumuang poyo kinotogom nano ramuyun, paat io nakakara' ra ati kulaan kau ngaangai' gimina-gaya' ra panusuban nali, am niak ati kulaan kau nangapu riso ra guang minggana' am urumat. ¹⁶Maansukan aku toojo nga makakalansanan aku ramuyun ralamom ngaangai' baal.

Ruit paindanganon intor ra ulun Kristian

8 Pabukat kau ngaangai', masaga' akai ra akau makapandai ra atan kulaan asi' ri Aki Kapuuno' ra pasisimpungan ulun Kristian giu' ra pagun Makidonia. ²Kininaman ilo toojo ru nansalinut kapaganan, kaa' naansukan ilo toojo. Kabalu' pana kunsikang ilo toojo, kaa' mataau ilo mangani' ra ulun bokon. ³Makapampainono' aku ra nangani' ilo ra kula' ak ondo' mataakan nilo, am mulu' pi bo suang pinataak nilo. Maya' ra kinataau ru guang nilai galama', ⁴nangitaak ilo tojojo ramon, koson iowon ilo bo mangindangan ra ulun ri Aki Kapuuno' ra Jirusalim. ⁵Am mulu' poyo pinataak nilo intor ra linansanan maili. Kasaa', pinatimpok nilo kaayagan nilai galama' ra Tuhan am niak ramon, sumugut ra kasa-

gaan ri Aki Kapuuno'. ⁶Ginio nga ra akai nanusub ri Titus ondo' nanalimpuun ra pangindanganan ti, koson manunggul am mangindangan io ramuyun momongo ra kandoi moonsoi ti. ⁷Mokoondo' noyo ngaangai' ramuyun: maikang pangintapatan, matanda' mindagu, makakapandayan, mataau am motogom kau ramon.^f Ginio nai bo ra piroto' min poyo pangindanganan moonsoi ti.

⁸Bilin kutu am sala' ka karaan min ra rondo' panusuban. Kaa' mambala' aku ak ra kapiratan ru ulun bokon rano mangani' ra pangindanganan no, nga masaga' aku makapandai ra motogom kau kia toojo ra ulun bokon. ⁹Makapandai kano tojojo ra kataawan ru Tuhan takau i Jisus Kristus. Kabalu' pana langkaya' lo, kaa' koson ra kaatangan min, siminauk lo ra kunsikang, maa' raginio mansail ra kinamusikin nano lumangkaya' kau ra pagilangan ri Aki Kapuuno'.

¹⁰Sumugut ra pamaguangan ku, moonsoi pongoonon min raino ondo' natalimpuunan min ra sambilaran i. Akau kasaa' tojojo nampaguang am nakatamos nangani' ra ruit pangindanganan ti. ¹¹Raino, pirot kano momongo ra atan ondo' kinasaga' ru guang min ragili, kaa' maya' ra kula' ak ondo' mataakan min. ¹²Amun maayo guang min mangani', apuon ri Aki Kapuuno' taak minno maya' ra atan ondo' mataakan min, sala' ka maya' ra ondo' kalo mataakan min.

^f motogom kau ramon, Kuukula' naskah nakalair motogom akai ramuyun.

¹³⁻¹⁴ Sala' ka masaga' aku mam-pakatasu' ra ulun ra bokon liliwa' mantipagon ramuyun; kaa' paat ra raino ti makakaukapan kano am moonsoi mangindangan kau ra ulun ondo' kolondo' kaukapan. Koson niak ra paat akau kolondo' kaukapan am ilo makakaukapan, mangindangan ilo niak ramuyun. Am koson ragitio makapangindangan kau ra rondo' am bokon.

¹⁵ Binatikan noyo ra Alkitab,

“Ulun ondo' masuang naanam no, kolondo' niak suo, am ulun ondo' sanganu ak naanam no, kalo niak makayaan.”

I Titus am rangan no rano

¹⁶ Paringkuanangan mai ri Aki Kapuuno' ondo' nangani' ri Titus ra kapidatan masaga' mangindangan ramuyun mogondo' ramon.

¹⁷ Sala' ka masaga' io ak mampagagaya' ra kitaakon maili, kaa' mulu' poyo kinapirot nano saboi io galama' topot-topot masaga' mongoi ramuyun. ¹⁸ Sangulun poyo unguyon pamarangan mai ri Titus. Io mauligan ru ngaangai' pasisimpungan ulun Kristian ragiti nga ra kinapandai no mampabala' ra Tanou Moonsoi. ¹⁹ Sala' ka ginio ak, kaa' pinili' am inaru' io poyo ru pasisimpungan ulun Kristian koson mamparangan ramon ra pangkiralanan mai am mangindangan mampaugar ra ruit paindanganon ti. Maa' ruginio Tuhan noyo urumaton am kinataau ru guang mai mangindangan makito.

²⁰ Pinaaya' mai io, maa' ruginio kolondo' sangulun kon pana ma-

kapanguu' ramon ra atan kulaan akai mampaugar ra kinasuang ru ruit ti. ²¹ Kinooi mai ragino nga masaga' akai mambaal ra atan ondo' motopot, sala' ka ra pagilangan ru Tuhan ak, kaa' ra pagilangan ru ulun niak.

²² Mokoondo' sangulun poyo pamarangan mai ri Titus, ondo' ingkuukula' mai noyo kinami' ra nansalinut baal am makito toojo kinapirot ru guang nati mangindangan. Mulu' poyo bo raino, nga ra ikang ru kinalansan no ramuyun.

²³ I Titus ti noyo rangan ku mangandoi mangindangan ramuyun. Am ruo ngaulun i poyo ondo' mamarangan riso, sinusub ilo ru pasisimpungan ulun Kristian ragiti am mansail risilo i Kristus urumaton.

²⁴ Ginio ra ponogom kano risilo, maa' ruginio makapampakito kau ra ngaangai' pasisimpungan ulun Kristian ra ompor mai ramuyun am motopot ak.

Ruit paindanganon pataakin ra ulun Kristian ra bokon

9 Sotopot no kalo bo pana matik aku ramuyun intor ra ruit paindanganon pataakin ra ulun ri Aki Kapuuno' ra Jirusalim.

² Nga nakapandai aku ra akau masaga' mangindangan. Koson ragitio ompor ku ramuyun ra ulun Makidonia ra aku minindagu risilo, “Pabukat min ra Kristian ra pagun Akaya nakatamos noyo kalalair ra taak nilai intor ra sambilaran i.” Am kinataau min ti noyo nampakapirot ra guang ru kasuangan nilai. ³ Raino poongoyon ku i Titus am ruo ngaulun ungu-

yon i, maa' raginio ompor maili ramuyun sala' ka raragu ayuk, kaa' motopot ondo' rinagu kuli ra nakatampos kano mangindangan.

⁴Atan bo kulaan amon ru mo-koondo' ulun Makidonia rati mabaya' raki' mongoi ramuyun, am ilai' nilo ra kalo niak nakatampos kau. Mumpara' bo uyu' mai, kaa' mulu' pi bo uyu' min, nga nakalansan akai ramuyun. ⁵Ginio nga ra aku nampaguang ra moonsoi poongoyon ku talu ngaulun i ramuyun magulu intor raki', maa' raginio makatampos kau ra ruit paindanganon ondo' binantu' min i. Bagu nakatampos noyo ruit paindanganon minno ra aku makasuku'. Am ginio mampakito ra mangani' kau maya' ra kinataau ru guang min, am sala' ka najajalan kau.

⁶Karaa' min! Ulun ondo' sanganu ak sampug tiason no, sanganu niak kumoson no. Kaa' ulun ondo' masuang sampug tiason no, masuang niak kumoson no. ⁷Pangani' kano sumugut ra ondo' inaru' minno. Pai' min pagindoon guang min mangani', kaapoam koson ra jajalin kau, nga i Aki Kapuuno' motogom ra ulun ondo' mangani' intor ra guang maansayan. ⁸Kalo lumonggo' i Aki Kapuuno' mamarakat ramuyun, maa' raginio akau galama' masalok maukapan am malabaan kau niak koson makapangani' ra osoi ak makakaatangan raginio.

⁹Binatikan noyo ra Alkitab,

“Tatayaro' No ra ulun kunsikang,
am kinataau ru guang
Nano mantilayun.”

¹⁰I Aki Kapuuno' noyo mangani' ra sampug ra ulun mapatias am poyo akanon ru itakau ulun. Io niak ondo' mangani' am mampatuu' ra tiniasan minno suku' rumuang ampos no, maa' raginio makapangani' kau ra ulun bokon. ¹¹I Aki Kapuuno' mangani' ramuyun ra kaukapan suku' makapangani' kau ra ulun bokon, am koson raginio masuang ulun maringkuanang ri Aki Kapuuno' nga ra ruit paindanganon ondo' tinaakan min mansail ramon.

¹²Pangindangan minti sala' ka pangingiru' ayuk ra kapaganan ru ulun ri Aki Kapuuno' rano giu' ra Jirusalim, kaa' niak mangkinibit ra ulun masuang maringkuanang ri Aki Kapuuno'. ¹³Masuang ulun Kristian ra Jirusalim mongompor ri Aki Kapuuno' nga ra indangan min, nga ginio mampakito atan kulaan pampagagayaan min ra Tanou Moonsoi ri Kristus ondo' pabalaan min. Mongompor ilo poyo ri Aki Kapuuno' nga ra kinataau ru guang min, saboi ruit min tinayar-tayar risilo am poyo ra ngaangai' ulun ra bokon. ¹⁴Ginio ra moondom ilo ramuyun, am ra moonong pakiasian nilai mangkara' ilo ra atan kulaan gayo ru kataawan ri Aki Kapuuno' no ramuyun. ¹⁵Paringkuanang takano ri Aki Kapuuno' nga ra taak Nano ondo' kalalabaan ak.

Magisaung i Paulus

10 Aku, i Paulus, mangitaak ramuyun, aku ondo' ragon ra molomoi paat makatum ramuyun, kaa' baani paat maka-

paginggalur ramuyun. Mansail ra kinolomoi am kinataau ru guang ri Kristus, kitaakon takamin² koston kalo mangkinibit raki' mala-sang ragu ku ramuyun paat ra aku matong ra maagu no. Nga totopot saukon ku niak ginio ra ulun ondo' mindagu ra kiralan ru kaayaan mai sumugut ra ulun ru tana' ti.³ Maaru' motopot noyo ra akai ti maayag ra tana' ti, kaa' sala' ka gumula' akai maya' ra paliso ru ulun.⁴ Sanjata' ondo' ibiton mai ra pantutulaan, sala' ka intor ra tana' ti, kaa' intor noyo ri Aki Kapuuno' ondo' makakuasa'. Am sanjata' ti noyo makapamuso ra kinaikang ru pantula'. Momponlonggo' akai ra pantataaman⁵ am mamuso ra ngaangai' sasaban ondo' manginga' ra ulun kalo ma-kaulig ri Aki Kapuuno'. Kulawon mai guang ru ulun, maa' raginio gumagaya' ilo bo ri Kristus.⁶ Mopongokau mampainono' ra pampagagayaan min ri Kristus, bagu no akai tumampos mangukum ra osoi ak ondo' kalo gumagaya'.

⁷ Akau mangakim maya' ra ondo' makito min ayuk. Osoi ak makaliman ra io galama' i Kristus tatangan, moonsoi ra mangkara' io niak ra akai ti pana i Kristus tatangan, mogondo' riso.⁸ Kalo mauyu' aku, kabalu' pana lumimbau aku toojo ra kuasa' ondo' pinataak ramon ru Tuhan. Nga kuasa' ti tinaakan koston mampai-kang ra pangintapatan min, sala' ka mampalawo ramuyun.⁹ Kalo noyo masaga' aku ra surat ku rali ilain ak koston mampakalaa' ramuyun.¹⁰ Mokoondo' mindagu

ra, "Surat ri Paulus rali malarom am moporos, kaa' paat io moko-soroi ritakau, malawo ulun no am ragu nano pana kalo sama' iningon."¹¹ Moonsoi poyo makatutun ilo ra pamakuan mai ramuyun paat ra akai sumaguli' ra Korintus, mogondo' niak ra atan ondo' binatang mai ralalom ru surat maili.

¹² Motopot noyo ra kalo makimogondo' akai ra kaayaan mai ra ulun rano, ondo' mangkara' ra ilo ak maatang kaga'. Sasambun-gon ulun raginilo! Mitutuku' ilo ra tutuku' binaal nilo galama'.

¹³ Kaa' akai ti pai' ru makiomporkoson raginio. Kaa' makiomporniak morontop ra atan ondo' inaru' ri Aki Kapuuno' ramon, ioginio ondo' kinandoi mai ramuyun.

¹⁴ Nga paat akai minongoi ramuyun nagibit akai no ra Tanou Moonsoi ri Kristus, kalo siminiang akai nga ginio morontop ra atan ondo' inaru' ri Aki Kapuuno' ramon.¹⁵ Am kalo niak lumimbau akai ra atan ondo' kinandoi ru ulun bokon, ondo' ak am atan ondo' inaru' noyo ramon ri Aki Kapuuno'. Kaa' malansan akai ra mikang poyo pangintapatan min, bagu makakaluagan akai poyo mangandoi ramuyun, nga ginio morontop ra ondo' inaru' ri Aki Kapuuno'.¹⁶ Bagu makapampasabo'i akai niak ra Tanou Moonsoi no ra pagun ra bokon poyo, maa' raginio kalo lumimbau akai ra atan ondo' kinandoi noyo ra pangandayan ru ulun bokon.

¹⁷ Kaa' koston binatang ra Alkitab, "Osoi ak masaga' lumimbau,

moonsoi mongompor io ak ra atan ondo' binaal ru Tuhan." ¹⁸Nga pai' ru ulun ondo' lumimbau no iowon ru Tuhan, kaa' ulun ondo' omporon ru Tuhan no.

I Paulus am ulun migiangku ra rasul rano

11 Malansan aku ra pokoorot kau raki' kabalu' pana rai-no ilain ak ra sasambungon aku koborok. Maaru' moorot min. ²Maayo guang ku ramuyun am i Aki Kapuuno' pana koson raginio. Akau ti karaan koson ra rala mapasau toojo ondo' pauatin ku ra rondo' ak toojo ungkuyon, ioginio i Kristus. ³Maimamang aku ramuyun ra maampon kinulau lair pampagagayaan min ri Kristus, mogondo' ri Awa, ondo' ra galing i rinuung ru kukuo ra maabau-abau i. ⁴Nailian takamin ra maluoi kau manguma' ra osoi ak matong mampabala' ra i Jisus, kaa' kalo mogondo' ra atan ondo' pinatanou maili. Mangapu kau niak ra ambiluo am tanou moonsoi ra bokon ondo' sala' ka tojojo Ambiluo ri Aki Kapuuno' am Tanou Moonsoi ondo' inapu min noyo intor ramon.

⁵Kaa' guang ku kalo niak naka-
tauli aku intor ra "rasul" ondo' kinaatang min rano. ⁶Mailo aku lair mampabala' ramuyun, kaa' kapandayan ku ra Tanou Moonsoi malandom toojo, am ginio pinaintutun mai noyo tojojo ramuyun.

⁷Paat aku nampabala' ra Tanou Moonsoi ramuyun kalo nakibalos aku ra atan-atan. Ginio binaal

ku ra guang minggana' kōson mangurumat ramuyun. Nakasala aku kia? Kalo! ⁸Koson ak bo ra nangingkaut aku ra pasisimpungan ulun Kristian ra bokon rano ondo' nampagaji' raki', maa' raginio makapangandoi aku ramuyun. ⁹Kalo igondo' aku panti-pagon ramuyun, kabalu' pana ragili kolondo' ruit ku; pabukat Kristian ondo' minatong intor ra pagun Makidonia rali noyo nangindangan pangani' ra atan ondo' kalo maukop raki'. Intor poyo ragili am suku' ra orou matong pana kalo noyo mantipagon aku ramuyun! ¹⁰Mansail ra katapatan ri Kristus ondo' intopoton ku, namantu' aku ra kolondo' sangulun kon pana ra ngaangai' pagun Akaya makapanginga' raki' mindagu koson raginio. ¹¹Kua indagu aku koson raginio? Nga ra aku kalo motogom ramuyun? Sala'. Nakapandai i Aki Kapuuno' ra motogom aku ramuyun.

¹²Atan ondo' baalon ku raino, ginio ak rayuson ku, maa' raginio "rasul" ra bokon rano kolondo' bo sasaban lumimbau am mindagu rokoon ra mangandoi ilo koson ramon. ¹³Nga ilo ti sala' ka rasul ra motopot. Maabau-abau am sumalu ilo ti ra rasul ri Kristus ondo' motopot. ¹⁴Ginio kalo makaimuag! Tingganai ru riwato pana makasalu ra masundu ri Aki Kapuuno' ondo' makasinda. ¹⁵Ginio nai ra kalo niak makaimuag amun ulipon ru Tingganai ru riwato rano sumalu ra ulipon ru katapatan rano. Pupus no balasin ilo maya' ra ondo' binaal nilai no.

Imbolo' i Paulus nga io sangulun rasul

¹⁶Sagulio' ku poyo: pai' pangkara' ra aku ti sasambungan. Kaa' amun ru ginio poyo pangkaraan min, polosoo' noyo aku ondo' sasambungan ti lumimbau koborok. ¹⁷Amun lumimbau aku koson raginio, ginio sala' ka intor ra Tuhan, kaa' sumugut ra paliso ru ulun sasambungan. ¹⁸Masuang toojo ulun lumimbau ra kinaatang nilai giti ra tana' ti, ginio nai ra aku galama' pana masaga' lumimbau. ¹⁹Maansayan kau ra guang mataan ra ulun sasambungan rano, nga akau ti rokoon mapintar toojo. ²⁰Polosoon min ilo mangulipon, mangingkaut, mamparuung, magasab am mampakauyu' ramuyun. ²¹Balain takamin tojojo: kalo sama' akai tumil'u risilo!

Amun makakau' ilo lumimbau, aku pana makakau'! (Sasambungan aku mindagu koson raginio.) ²²Kon nilo, ulun ilo ru Jaudi. Aku pana! Kon poyo, pagun nilono Israil. Iou, mogondo' raki'! Ragu nilo poyo ra papag ilo ri Abraam. Ba, aku niak! ²³Kon nilo, ulipon ilo ri Kristus, kaa' mulu' poyo aku ka ilo, kabalu' pana mantuyang lair iningon ragu kutu. Aku ondo' mapiroto toojo mangandoi ka ilo ngaangai'. Magail aku ak pasubolon ra pangaputan. Magail aku niak loposon. Magail aku ak makauma' ra baal makapatoi. ²⁴Inlimo aku no loposo' ru ulun Jaudi ra pitol lalapos, am moonong igondo' linapos aku intalu ngoo-

por am siam. ²⁵Intalu aku niak linapos ru ulun Roma; am igondo' aku bobolo' ra batu. Intalu aku pakaili' ra kapal nakalom, am igondo' aku no nakalabui ra tanga' ru raat buoi songorou am sorondom. ²⁶Buoi ra pangkiralanan kutu, magail aku ak makakapaganan; masakaban am matakawan, inuupan aku ru ulun Jaudi am niak ulun sala' ka Jaudi. Makakapaganan aku ra bandar, liwar ru bandar am niak giu' ra raat, am poyo tinipagon aku ru ulun ondo' migiangu ra ilo Kristian. ²⁷Mirot aku mangandoi suku' matipatoi; malukou aku am magail kalo maukop akanon kaapoam inumon; magail aku ak maitilan, masimuan am poyo kolondo' ralinan kaapoam ayanan. ²⁸Am makakapaganan poyo bokon, koson ra moonong orou maimamang aku ra atan masuk ra ngaangai' pasisimpungan ulun Kristian. ²⁹Amon sasangulun no malawo, aku pana makaliman ra kalawaan no. Amon sasangulun no makatula, aku pana mangiluk toojo guang.

³⁰Amun ru lumimbau aku, moonsoi lumimbau aku ra atan ondo' mampakito ra kalawaan kuno. ³¹I Aki Kapuuno', Ama' ru Tuhan Jisus, nakapandai ra kalo magabau aku. Koompor inggalan Nano ra sabuoi-buoi no. ³²Paat aku soroi ra bandar Damsik, gabenor ru raja' Aritas nanusub ra saujor no rano magawang ra moonong umpasan ru bandar i koson mamparakop raki'. ³³Kaa' intor ra rondo' gigimpalan ra tembok i

pinatuun aku ra rondo' bakul, ba-
gu nakapagiru' aku intor ra gabe-
nor i.

**Papakitanan ondo'
pinaintalang ru Tuhan
ri Paulus**

12 Kabalu' pana gitio kolon-
do' onong, kaa' lumimbau
aku niak koson masaga' aku
mambala' ra papaintalangan am
papakitanan ondo' pinakito raki'
ru Tuhan. ²Makaulig aku ra sa-
ngulun Kristian ondo' mopor am
apat ngambilor ra nakasail i kina-
yang io ra suruga', ioginio intok
masawat kaga'. (Kalo nakapandai
aku ra topót-topot kia nasauk
kaapoam papaintalangan ak — i
Aki Kapuuno' ak nakapandai.)
³Sagulio' ku poyo: nakapandai
aku ra ulun i kinayang ra Pirdaus.[§]
(Kalo nakapandai aku ra topot-
topot kia nasauk kaapoam papain-
talangan ak — i Aki Kapuuno' ak
nakapandai.) ⁴Giu' i nokorongog
io ra atan ondo' kalo maalap ka-
sabit ra ragu, ondo' kalo paraguin
ru Tuhan ra ulun. ⁵Ulun raginio
noyo omporon ku, kaa' kalo niak
lumimbau aku, ondo' ayuk am
atan ondo' mampakito ra ka-
lawaan kuno. ⁶Kaa' amun ru
lumimbau aku pana, pai' ru sa-
sambungan aku, nga motopot ra-
guon kutu. Kalo masaga' aku
lumimbau nga ra papakitanan i,
kaa' maya' ra atan ak ondo' bi-
naal am rinagu kuli.

⁷Am koson ra kalo minsawat
guang kutu nga ra kinibit ru pa-
pakitanan ondo' makaimuag rali,

inanian aku ra rondo' maruol ra
inan kutu. Mansail ra maruol ti
magail aku imboloon ru Tingga-
nai ru riwato, maa' raginio kalo
bo minsawat guang kutu. ⁸Intalu
aku no pakiasi' ra Tuhan koson
pairuin ku Riso maruol no. ⁹Kaa'
taam lo, "Kataawan Ku sama' no-
yo rirun, nga kinaikang ru kuasa'
Kuno makaintalang mansail ra
kalawaan." Nga raginio maansa-
yan aku poyo ra aku malawo,
maa' raginio kuasa' ri Kristus su-
mimpung am magalung raki'.
¹⁰Nga raginio, kalo malaa' aku
makauma' ra atan ak kalawaan;
pagasaban, kaapoam nansalinut
kapaganan nga ra kaatangan ri
Kristus. Nga paat ra aku malawo,
maintuma' niak raginio paika-
ngon aku bo.

**Pagalabaan ri Paulus ra ulun
Korintus rano**

¹¹Akau no nangkinibit raki'
mindagu koson ra sasambungan.
Akau ondo' sotopot no musiti'
mongompor raki'. Kabalu' pana
aku ti kolondo' kon onong, kaa'
kalo noyo nakatauli aku intor ra
"rasul" ondo' kinaatang min rano.
¹²Mansail raki' masuang noyo ta-
tandu' am baal kaimuagan pina-
kito ri Aki Kapuuno' ramuyun,
liliwa' aku, mabaya' ra guang ma-
taan, nangandoi koson mampai-
nono' ra aku ti sangulun rasul.
¹³Ati kia malimanan min ra kalo
lioon kau intor ra pasisimpungan
ulun Kristian ra bokon rano? Gi-
nio kia ra kalo igondo' pantipagon
aku ramuyun pakitaak ra ruit?

[§] Ila' kamus

Makimaap aku nga ginio sala ku ramuyun!

¹⁴Gitio kaintalu ra aku nakatamos mongoi ramuyun. Pai' ru mantipagon aku ramuyun, nga akau no tupo kasagaan ku, sala' ka ruit minno. Pai' ru anak no ondo' mampakan ra matuo nano, kaa' matuo ondo' mampakan ra anak nilai no. ¹⁵Maayo guang ku mangani' ramuyun ra atan ak mokoondo' raki', suku' ra kaayagan ku pana, maa' raginio makapangindangan aku ramuyun. Amun ru ginio noyo gayo ru kinotogom ku ramuyun, kua pai' tagami' min aku tojojo?

¹⁶Maaru' iowon min noyo ra kalo igondo' pantipagon aku ramuyun. Kaa' mokoondo' mindagu ra aku ti maabau-abau am mapandai toojo mamparuung ramuyun. ¹⁷Atikulaan? Igondo' aku kia pangingkaut ramuyun mansail ra gialo ondo' pinoongoi ku ramuyun i? Kalo! ¹⁸Pinoongoi ku tupo i Titus ramuyun, am sinusub ku poyo pabukat Kristian ra bokon rali mabaya' riso. Nangingkaut kia i Titus ramuyun? Maaru' kalo, nga rondo' guang mai ri Titus am mogondo' niak ralan mai mangandoi.

¹⁹Pabukat ondo' tagamin ku, indoson min lair ra buoi ti nagsaung akai ramuyun. Makapandai i Aki Kapuuno' ra ngaangai' ondo' rinagu mai gumagaya' niak ra kasagaan ri Kristus, am ngaangai' ondo' binaal mai koson mampasingkot ramuyun. ²⁰Maimamang aku ra paat mongoi aku ramuyun,

ilain ku sala' kau bo intor ra atan ondo' lansanin ku, am aku pana sala' bo intor ra atan ondo' lansanin min. Maimamang aku ra akau mansasangor, magugusolon, mansisang, matayar-tayar, magagasab, mangilaat ra ulun, masumbung am kumuliangi-angi kau. ²¹Malaa' aku paat aku matong ra maagu no, tauyuon aku ri Aki Kapuuno' ra pinaguluan min, am tangiin ku ulun makatula rano ondo' kalo poyo timinalikur intor ra pansasawaan am baal nilo ra majamol am makauyuyu' no.

Pangkaraan pupus am bilin kaansayan

13 Gitio noyo kaintalu ra aku mongoi ramuyun. Binatikan noyo ra Alkitab, "Atan ak panguuan, musiti' mokoondo' ruo kaapoam talu ngaulun sasi'."^h ²Paat aku minongoi ramuyun ra kainduo i, nampakara' aku toojo ramuyun ngaangai' ra mangukum aku risilo ondo' kalo lumonggo' mambaal ra tula. Raino maalur aku ramuyun, kaa' sagulio' ku poyo, paat aku makasuku' ra kaintalu ti kolondo' makapagiru' intor ra pangukuman. ³Am makaapu kau niayuk ra inono' ondo' gogoton min ni ra topotopot i Kristus mindagu mansail raki'. Paat lo mampatanda' ramuyun, kalo malawo lo, kaa' mampakito lo ra kuasa' Nano ramuyun. ⁴Kabalu' pana malawo lo paat ra lo sinalip, kaa' raino naayag lo po nga ra kuasa' ri Aki Kapuuno'. Am ralalom pasisim-

^h Talu ngaulun sasi' no makarati' lair talu angayan n Paulus ra Korintus.

pungan mai Riso pana makaliman akai ra malawo, kaa' paat akai makauma' ramuyun, akai pana maayag nga ra kuasa' ri Aki Kapuuno', mogondo' ri Kristus.

⁵Kinami' min noyo guang minno koson magilong ra mangintopot kau kaapoam kalo. Maaru' nakapandai kau ra i Jisus Kristus soroi ramuyun, ondo' ak am ru kalo bo mangintopot kau. ⁶Kaa' malansan akai ra nakapandai kano ra akai ti tojojo rasul. ⁷Makiasi' akai ri Aki Kapuuno' koson indanganon kau kalo mambaal ra sala. Ondo' maatang am mambaal kau ra kasagaan ri Aki Kapuuno' am makapambaal kau ra motopot. Kalo pana amon akai ilain ak ra kalo matanda' mangandoi. ⁸Nga kalo makaanggal akai ra katapatan no, kaa' minsugut ayuk. ⁹Maansayan akai amun ru malawo akai am akau maikang. Makiasi' akai ri Aki Kapuuno' koson tumanda' kau bo tojojo. ¹⁰Ginio nga ra aku namatik ra surat ti paat ra aku maalur ramuyun; maa' raginio ra aku mo-

ngoi ramuyun ra maagu no, kalo pana bo malasang ragu kuno ramuyun sumugut ra kuasa' ondo' pinataak raki' ru Tuhan — kaa' sala' ka kuasa' koson mamuso, kaa' mampaikang ra pangintapatan min.

¹¹Pupusin ku pabukat kau ngaangai', tumoojo kau!¹ Piroto kano toojo tumanda' am rongogo' noyo bilin kutu. Pogogondoo' noyo guang min am koonsoi kano ra rondo' am bokon. Gama' ru i Aki Kapuuno' ondo' monogom am manaak ritakau ra pabansayan mabaya' ramuyun.

¹²Paat akau manguma' ra pabukat Kristian indagu kano ra kaansayan mabaya' ra guang mapasau. Ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno' pana mampasaboi ra kaansayan nilo ramuyun.

¹³Gama' ru Tuhan Jisus Kristus mamarakat ramuyun, i Aki Kapuuno' monogom ramuyun am niak pasisimpungan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' mabaya' ramuyun ngaangai'.

¹ tumoojo kau; kaapoam: pakaansuk noyo

Surat ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra **GALATIA**

Pasiguluon

Paat Tanou Moonsoi intor ri Jisus tinalimpuun potonowo' am inapu ru ulun sala' ka Jaudi, labui bagu pangkuatan ra musiti' kia sasangulun gumagaya' ra Ukum ri Musa' koson sumauk ra ulun Kristian ra motopot. Nambala' tojojo i Paulus ra kalo pana ginio. Rondo' ak tojojo aturan maatang koson sumauk ra ulun Kristian, ioginio mangintopot ri Kristus. Intor ra mangintopot ri Jisus no pabukatan ru ulun am i Aki Kapuuno' mobonsoi saguli'. Kaa' ra pasisimpungan ulun Kristian ra Galatia, pagun giu' ra Asia Boborok ondo' kinuasa' ru Empayar Roma, mokoondo' ulun minanggal ri Paulus. Nampaguang ilo ra ulun niak musiti' gumagaya' ra Ukum ri Musa' koson mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno'.

Surat ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra Galatia binatang koson maninggalanai ra ulun ondo' pinalayau ru pangilaan ra nasala no, maa' raginio gumagaya' saguli' ra pangilaan motopot. Kasaa', magisaung i Paulus ra io pana matimpok piawon ra rasul ri Jisus Kristus. Nambala' io ra malasang ra pampiwawan nano masuk ra rasul intor niak ri Aki Kapuuno', sala' ka intor ra ulun. Nambala' io niak ra kandoi nano tinimpok ra ulun sala' ka Jaudi (1—2). Tauli, nambala' io tojojo ra pabukatan ru ulun am i Aki Kapuuno' mobonsoi saguli' mansail ak ra mangintopot ri Aki Kapuuno' (3—4). Ralalom tayar ra pamupusan (5—6), nanulu' i Paulus ra ondo' baalon ru ulun Kristian mimpun intor ra togom ondo' soroi risilo nga mangintopot ri Kristus.

Suang

Panalimpuunan	1.1—10
Matimpok i Paulus piawon ra rasul	1.11—2.21
Tanou Moonsoi intor ra asi' ri Aki Kapuuno'	3.1—4.31
Kalabusan am ondo' musiti' baalon ru ulun Kristian	5.1—6.10
Pamupusan	6.11—18

1 Aku i Paulus, ondo' nasauk ra rasul sala' ka sumugut ra kasagaan ru ulun kaapoam susuban ru ulun, kaa' intor ra susuban ri Jisus Kristus am i Aki Kapuuno', lo no i Ama' ondo' namayag saguli' ri Jisus intor ra kapatayan. **2** Aku am ngaangai' pabukat ra Kristian ragiti mampasaboi ra kaansayan mai ra pasisimpungan ulun Kristian rano giu' ra Galatia.

3 Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau, am i Tuhan Jisus Kristus manak ramuyun ra barakat am pabansayan.

4 Maya' ra kasagaan ri Aki Kapuuno', Ama' takau, nampataak i Kristus ra painawo Nano. Iniru' No tula takau koson mamayag ritakau intor ra kalaatan ondo' manguasa' ra raino ti. **5** Katulayon i Aki Kapuuno' ra sabuoi-buoi no. Amin.

Rondo' ak Tanou Moonsoi ti

6 Mangimuag aku tojojo ramuyun. Mataki' kau niak tumalikir intor ri Aki Kapuuno' ondo' mansail ra asi' ri Kristus^a nampiau ramuyun, am maya' kapo ra tanou moonsoi ra bokon. **7** Sotopot no, kolondo' "tanou moonsoi ra bokon". Kaa' mokoondo' ulun ondo' mampajajou ramuyun, koson mangkinam pangulau ra Tanou Moonsoi ri Kristus no. **8** Kaa' mpara' pi bo usung mai amun ru akai, kaapoam masundu ru Tuhan pana, mampasaboi ramuyun ra tanou moonsoi sala' intor ra ondo' pinatanou maili noyo! **9** Ondo' naragu mai noyo ragili, raguon ku

poyo raino: mausung tojojo sasanguulun no amun mampasaboi io ramuyun ra tanou moonsoi sala' intor ra ondo' naapu min i.

10 Atan bo kulaan, maguyum aku kia ra pangiawan intor ra ulun? Kalo, pangiawan intor ri Aki Kapuuno' ak gogoton ku. Makikiilong aku kia ra ulun? Kalo, amun koson raginio sala' ka ulipon aku ri Kristus.

Atan kulaan i Paulus nasauk ra rasul

11 Pabukat kau ngaangai', masaga' aku mampaintutun ramuyun ra Tanou Moonsoi ondo' pinabala' kuno sala' ka intor ak ru ulun.

12 Kalo inapu ku ginio intor ra ulun. Kolondo' sangulun pana nangila' raki' ra Tanou Moonsoi no, kaa' i Jisus Kristus galama' ondo' nampaintalang raki' raginio.

13 Naala' kano ra atan kulaan kaayagan ku ragili koson sangulun ondo' mapitot gumagaya' ra ugama Jaudi. Am atan kulaan kinalaat ku ra aku nangimbolo' ra pasisimpungan ru ulun ondo' mangintopot ri Aki Kapuuno' saboi mompogot tojojo mamuso risilo. **14** Intor ra pinantuu' ku rali ra ulun Jaudi, aku noyo ondo' mirot tojojo mampagagaya' ra ugama Jaudi am niak kaulayan ru kinamatuaan maili.

15 Kaa' nga ra asi' ri Aki Kapuuno', nampili' lo raki' ra aku kalo poyo inanak, am nampiau raki' mangandoi Riso. **16** Paat i Aki Kapuuno' nampaintalang ra Anak Nano raki', koson potonowon ku

^a asi' ri Kristus, Kuukula' naskah nakalair: asi' Nano.

Tanou Moonsoi ra ulun sala' ka Jaudi, kalo nakitulu' aku ra osoi ak pana. ¹⁷Kalo minongoi aku ra Jirusalim muma' risilo ondo' nakasigulu nasauk ra rasul intor raki'. Kaa' narayus aku ak minongoi ra pagun Arab, am kopongo ragili saguli' aku bo ra bandar Damsik. ¹⁸Kalupus talu ngambilor bagu no minongoi aku tuum ri Pitrus giu' ra Jirusalim. Siminimpung aku riso buoi mopor am limo ngoorou. ¹⁹Kolondo' natuum ku rasul ra bokon rali, kaa' i Jakobus ak,^b pabukat ru Tuhan.

²⁰Atan ondo' binatikan ku ragitio motopot. I Aki Kapuuno' nakapandai ra kalo magabau aku.

²¹Kopongo ragili, ongoi aku bo ra pagun Siria am Kilikia. ²²Kaa' paat ragili kalo nauligan aku ru pasisimpungan ulun Kristian ranogiu' ra Judia. ²³Naala' ilo ak ra rinagu ru ulun ra, "Ulun ondo' nangimbolo' ramon ragili, raino ti mampatanou io bo ra pangintapatan ondo' pusoon no raan ragili!" ²⁴Am nongompor ilo bo ri Aki Kapuuno' nga ondo' nasauk raki'.

I Paulus inapu ru rasul ra bokon rali

2 Kalupus mopor am apat ngambilor, siminaguli' aku poyo ra Jirusalim nabaya' ri Barnabas am pinaaya' niak i Titus. ²Minongoi aku ra Jirusalim maya' ra nanusuban ondo' pinatalang ri Aki Kapuuno' no raki'. Ralalom pagugumaan mai ra tingganai rali

ayuk, pinabala' ku tojojo risilo Tanou Moonsoi ondo' pinasaboi ku ra ulun sala' ka Jaudi. Marara' aku ra ondo' pinasaboi ku noyo kaapoam ondo' posoboyon kutu malubat ayuk. ³Kaa' i Titus pana, rangan ku ondo' ulun Junani, kalo niak jinajalan nilo sunatin, ⁴kabalu' pana ginio gogoton ru ulun migiangku ra Kristian ondo' liminatok ramon. Giminogot ilo pangimumui ra kalabusan ondo' noowot mai intor ri Jisus Kristus. Am nangkinam ilo mangulipon poyo saguli' ramon, ⁵kaa' kalo noyo kiminuku' akai risilo, maa' raginio maalungan mai kapasawan ru Tanou Moonsoi no ramuyun.

⁶Kaa' koson ilo ondo' karaan tingganai rali, kalo nangulau ilo ra pangilaan kutu. Sotopot no kalo pana nakiiou aku risilo nga itakau ulun ti mogondo' ayuk ra pagilangan ri Aki Kapuuno'. ⁷Am ilo pana nangiou niayuk ra aku ti noyo sinusub ri Aki Kapuuno' mampasaboi ra Tanou Moonsoi no ra ulun sala' ka Jaudi, mogondo' ri Pitrus sinusub ri Aki Kapuuno' mampatanou raginio ra ulun Jaudi. ⁸Nga ra kuasa' ri Aki Kapuuno', sinauk aku ra rasul tayar ru ulun sala' ka Jaudi, koson ri Pitrus niayuk sinauk ra rasul tayar ru ulun Jaudi. ⁹I Jakobus, i Pitrus am i Juanis ondo' karaan ra tingganai, nangiou ilo ra aku sinusub ri Aki Kapuuno' mambaal ra kandoi maatang ti. Bagu sikin ilo raki' am niayuk i Barnabas. Ginio

^b rasul ra bokon rali, kaa' i Jakobus ak; kaapoam: rasul ra bokon rali, nakatuum aku ak ra sangulun ra bokon, ginio i Jakobus.

tatandu' ra rondo' guang mai mangandoi, aku am i Barnabas mampatanou ra ulun sala' ka Jaudi, liliwa' ilo mampatanou ra ulun Jaudi. ¹⁰Rondo' ak kinitaak nilai, ra akai musiti' mangindangan ra ulun kunsikang ra Jirusalim. Gitio noyo ondo' piroton ku tojojo^c baalo' ra buoi ti.

I Paulus nansawai ri Pitrus giu' ra Antiokia

¹¹Paat i Pitrus minongoi ra Antiokia, nansawai aku riso ra pinaguluan ru ulun masuang nga makasala io. ¹²Ra kalo poyo nakaratong ulun ondo' sinusub ri Jakobus, giminulung i Pitrus pangakan nababaya' ra ulun Kristian ondo' sala' ka Jaudi. Kaa' pakaratong bagu ulun rali, inggalur bo i Pitrus am marara' gumulung mangakan mabaya' ra ulun Kristian ondo' sala' ka Jaudi i. Binaal no ginio nga nalaa' io ra ulun ondo' mangintopot ri Kristus rano ondo' momopogot ra ngaangai' musiti' sunatin. ¹³Ulun Kristian bulu Jaudi ra bokon rali pana timinilu ra binaal ri Pitrus ti. Am i Barnabas niak nakaayaya' ra paliso nilai ra kalo matanda' ti. ¹⁴Kaa' paat ra aku nakakito ra kalo minaya' ilo tojojo ra katapatan ru Tanou Moonsoi no, indagu aku ri Pitrus ra pinaguluan ru ulun rali, "Okou ti sangulun Jaudi, kaa' kaayagan muno koson ra ulun sala' ka Jaudi. Amun koson poyo raginio, ati kulaan okou mampajajal ra ulun sala' ka Jaudi sumugut ra kaulayan ru ulun Jaudi?"

Ulun Jaudi am ulun sala' ka Jaudi bayagon nga mangintopot ilo ri Jisus

¹⁵Motopot ra akai ti papag ru ulun Jaudi, am sala' ka ulun makatula koson ra ulun sala' ka Jaudi. ¹⁶Kaa' mapandayan noyo ra sasangulun no mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' ru mangintopot io ak ri Jisus Kristus, am pai' ru maya' ra Ukum ri Musa'. Akai pana nangintopot ri Jisus Kristus, maa' raginio mobonsoi akai saguli' ri Aki Kapuuno' nga ra pangintapatan mai ti, am sala' ka maya' ra Ukum ri Musa'. Kolondo' sangulun pana mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' maya' ra Ukum ri Musa'. ¹⁷Amun mapandayan noyo ra akai pana ulun makatula koson ra ulun sala' ka Jaudi — kabalu' pana gumogot akai makimobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' mansail ra pasisimpungan mai ri Kristus — arati' nano i Kristus kia ondo' mangkinibit ritakau makatula? Topot-topot kalo! ¹⁸Amun sumaguli' aku po ra susuban ru Ukum ri Musa' ondo' kalo bo suguton ku, topot ra anggalon ku Ukum. ¹⁹Maya' ra Ukum ri Musa', aku ti naukum noyo ra potoyon — koson ra minatoi aku no — maa' raginio mobonsoi aku saguli' ri Aki Kapuuno'. Koson aku ti pinasimpung noyo ri Kristus ra salip i. ²⁰Ondo' maayag raino ti sala' ka aku, kaa' i Kristus ondo' soroi ralalom kaayagan ku. Sauk ru kaayagan ku raino ti intor, ra pangintapatan ku ra Anak ri Aki

^c piroton ku tojojo; kaapoam: topot-topot binaal ku noyo.

Kapuuno' ondo' motogom raki' am nampataak ra painawo Nano nga aku. ²¹ Kalo noyo lilianin ku asi' ri Aki Kapuuno' ti. Amun ru sasangulun no mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' sumugut ra Ukum ri Musa', arati' no pinatayan ri Kristus i kolondo' noyo onong!

Ukum ri Musa' kaapoam pangintapatan ri Kristus

3 Kua bo ramuyun, ulun Galatia, sasambungon kau nai! Osoi noyo namparuku' ramuyun? Kalo kia pinabala' ku ramuyun noyo toojo pinatayan ri Jisus Kristus ra salip! ² Rondo' ak ragon ku ramuyun. Kinami' aku balai' ati koson akau nangapu ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'? Nga ra akau giminagaya' ra Ukum ri Musa' kia, kaapoam nga ra nangkiro-ngog am nangintopot ra Tanou Moonsoi i? ³ Mapara' bo sambung minno! Nakatalimpuun kano ra kaayagan bagu minno koson nalansan noyo ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', kaa' raino ti rumayus kau po kia koson lumansan poyo ra kuasa' min ak galama'? ⁴ Pangkaraan min kia ra ondo' nalian min i topot-topot kolondo' arati'? Kaa' maaru' ginio mokoondo' ra arati'! ⁵ Ginio poyo, nangani' i Aki Kapuuno' ra Ambiluo Nano ramuyun am nambaal ra kaimua-gan ra taatanga' min i, nga nokorongog am nangintopot kau ra Tanou Moonsoi no. Am sala' ka ra akau nampagagaya' ra Ukum ri Musa' no.

⁶ Gitio nogondo' koson ra binatikan ra Alkitab ondo' tunungon intor ri Abraam ra, "I Abraam nangintopot ri Aki Kapuuno', am nga ra pangintapatan nano, inapuo io ri Aki Kapuuno' koson ra ulun ondo' mobonsoi saguli' Riso." ⁷ Intor raginio totopot akau makatutun noyo ra ulun ondo' masuk ra papag toojo ri Abraam no, io ginio ilo ondo' mangintopot ri Aki Kapuuno'. ⁸ Nanala' noyo Alkitab ragili ra i Aki Kapuuno' mopobonsoi saguli' ra ulun sala' ka Jaudi Riso nga ra mangintopot ilo Riso. Tanou Moonsoi raginio pinasaboi galing ri Abraam, kon ragitio, "Mansail rirun mamarakat i Aki Kapuuno' ra ngaangai' bulu ru tana' ti." ⁹ Nangintopot i Abraam, am ginio bo ra binarakat io. Am mogondo' niak ra ngaangai' ulun ondo' mangintopot rano, barakaton ilo ri Aki Kapuuno' koson ri Abraam.

¹⁰ Mapara' pi bo usung nilo ondo' mampagagaya' ra Ukum ri Musa'. Mokoondo' binatikan ra Alkitab ra, "Osoi kalo masalok makaaya' ra ngaangai' ondo' binatikan ra Ukum ri Musa', ulun raginio usungon ri Aki Kapuuno'!" ¹¹ Raino napandayan noyo toojo ra kolondo' sangulun pana mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' ru mampagagaya' ra Ukum ri Musa' no; nga mokoondo' binatikan noyo ra Alkitab, "Ulun ondo' mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' nga ra pangintapatan nano Riso, io no ondo' maayag."^d ¹² Ukum ri

^d Ulun ondo' mobonsoi saguli' n Aki Kapuuno' nga ra pangintapatan nano Riso, io no ondo' maayag; kaapoam: Ulun ondo' mobonsoi saguli' n Aki Kapuuno' ayuk maayag, nga ra pangintapatan no Riso.

Musa' no kalo inimpuun ra pangintapatan. Kaa' koson binatikan ru Alkitab ra, "Ulun ondo' mampagagaya' ra ngaangai' susuban ru ukum ti, maayag io."

¹³Kaa' i Kristus nampalabus noyo ritakau intor ra usung ondo' kinibit ru Ukum ri Musa' ti, ra Io nokoowot ra usung nga itakau. Mokoondo' binatikan ra Alkitab ra, "Mapara' pi bo usung ru ulun ondo' salipon ra tataun." ¹⁴Kapatayan ri Kristus ti noyo ondo' mangkinibit ra barakat binantu' ri Aki Kapuuno' ri Abraam i, makataak niayuk ra ulun sala' ka Jaudi. Am mansail ra pangintapatan ti noyo itakau makaapu ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' binantu' ri Aki Kapuuno' i.

Ukum ri Musa' kaapoam bantu' ri Aki Kapuuno'

¹⁵Pabukat kau ngaangai', moonsoi alapon ku ra popogoonoon atan ondo' nailian takau ra moonong orou. Amun ru mokoondo' ruo ngaulun nangiou ra rondo' baal koson namatik ra rondo' surat nabantuan, kolondo' sangulun pana makapampalulu' kaapoam makapamparuang ra atan ayuk ondo' binantu' raginio. ¹⁶I Aki Kapuuno' nambaal ra nabantuan Nano' ri Abraam am sangulun poyo intor ra papag nano. Kolondo' binatikan ra Alkitab, "Am papag mu rano," arati' no ulun masuang. Kaa' ondo' binatikan no am, "Sangulun intor ra papag muno," ondo' arati' nano sangulun ak, io no i Kristus. ¹⁷Kon kutu am: i Aki

Kapuuno' nambaal ra rondo' bantu', am poyo minindagu ra intopton No ginio. Ukum ri Musa' ondo' apat ngaatus talu ngoopor ngambilor nakatauli sinauk, kalo noyo maalap kapuso kaapoam kalulu' nabantuan ni. ¹⁸Amun ru barakat ondo' pinataakan ri Aki Kapuuno' no pakulawiton poyo ra Ukum ri Musa', ginio sala' ka bo maya' ra nabantuan ri Aki Kapuuno'. Kaa' Io totopot nambaal noyo ra bantu' ti am pataako' No ginio ri Abraam.

¹⁹Amun ru ginio poyo, atan pakuan ru Ukum ri Musa' no? Io pinaruang koson mampakito ra kaanggalan takati. Ukum ri Musa' ti mokoong polos ak ra rangan ru sangulun papag ri Abraam, io no ondo' napataakan ra nabantuan raginio. Ukum ti pinasaboi ru masundu ru Tuhan rali mansail ra sangulun papabilinan. ²⁰Amun ru mokoondo' ruo ngantayaran, bagu no mokoong sangulun papabilinan. Kaa' i Aki Kapuuno' kalo bo maguyum ra ulun ondo' papabilinan, nga Io ak galama' ondo' mambala'.^e

Pakuan ru Ukum ri Musa'

²¹Gitio kia arati' ra Ukum ri Musa' am binantu' ri Aki Kapuuno' mantula' bo? Sotopot no kalo noyo toojo! Nga amun ru nataakan noyo rondo' ukum ugama ondo' makapampakaayag ra ulun, io ti noyo mokopobonsoi saguli' ra ulun ri Aki Kapuuno', amun ru mampagagaya' ilo ak ra ukum ugama no. ²²Kaa' mokoong

^e Io ak galama' ondo' mambala'; kaapoam: Io no i Aki Kapuuno' ondo' rorondo' ak.

do' binatikan ra Alkitab ra ngaangai' ulun kinuasa' ru tula. Bagu raginio, ondo' bantu' ri Aki Kapuuno' no makataak bo ra ulun ondo' mangintopot ri Jisus Kristus.

²³Io kalo poyo nasuku' paat mangintopot ri Kristus ti, kinuasa' takau ru Ukum ri Musa' koson ra ulun inaput, saboi pangintapatan no pinaintalang. ²⁴Koson raginio noyo Ukum ri Musa' nagalung ritakau saboi ra rinatangan ri Kristus, bagu mobonsoi takau saguli' ri Aki Kapuuno' mansail ra pangintapatan takau ri Kristus. ²⁵Kaa' raino nakasuku' noyo paat ru ulun mangintopot ri Kristus, ginio ra Ukum ri Musa' kalo pana bo magalung ritakau.

²⁶Nga mangintopot kau ri Kristus Jisus, nasauk kau ngaangai' ra anak ri Aki Kapuuno'. ²⁷Nga osoi ak ondo' riniu' am pinasimpung ri Kristus, io niak mokoondo' ra paliso ri Kristus galama'. ²⁸Raino kalo bagu nansasala' ulun Jaudi am ulun sala' ka Jaudi, ulipon am sala' ka ulipon, kaapoam ungkuyon am ruandu'. Nga rondo' kau ak ngai' ralalom ri Kristus Jisus. ²⁹Kaa' amun i Kristus noyo tatangan ramuyun, papag kau ri Abraam, am niak makaapu kau ra atan ondo' binantu' ri Aki Kapuuno'.

4 Tungguli' ku poyo: buoi ru sangulun lakat ak poyo lalaing, mangandoi io ra ama' nano koson ak ra ulipon, kabalu' pana ngaangai' waris no io makaalap. ²Kaa' paat ra io mamulok, am

saboi nasuku' nangaruan ru ama' nano, anak raginio alungin am indanganon ayuk poyo ru ulun ra bokon mampaugar ra ngaangai' kondoyon intor ra waris nano. ³Koson niak ritakau ra galing i, buoi itakau kalo poyo nasukor, inulipon takau ru riwato ondo' nanguasa' ra tana' ti. ⁴Kaa' paat nasuku' nangaruan Nali, nangator i Aki Kapuuno' ra Anak Nano galama'. Io ti inanak ru sangulun ruandu' am giminagaya' Io niak ra Ukum ri Musa', ⁵maa' raginio makapampalabus Io risilo ondo' mampagagaya' ra Ukum ri Musa' ti, bagu masuk takau koson ra anak ri Aki Kapuuno'.

⁶Nga ra totopot anak kau^f ri Aki Kapuuno', ginio ra nanusub Io ra Ambiluo ru Anak Nano, sumoroi ra guang takau, koson mampiau, "Ama', Ama' ku." ⁷Intor raginio, akau sala' ka bo ulipon, kaa' anak. Nga ra akau ti noyo anak Nano, aniin kau ri Aki Kapuuno' ra ngaangai' ondo' pinongo No ra anak No rano.

Maimamang i Paulus ra ulun Galatia

⁸Ra galing i, paat akau kalo poyo nakaulig ri Aki Kapuuno', akau inulipon ru riwato ondo' karaan ra tuhan, ondo' kuasa' nilo sala' ka intor ri Aki Kapuuno'. ⁹Kaa' raino nakaulig kano ri Aki Kapuuno', kaapoam matimpok poyo raguon ra i Aki Kapuuno' nakaulig ramuyun. Kua saguli' kau poyo ra tuhan rano ondo' kalo maikang am niak kolondo'

^f Nga ra totopot anak kau, kaapoam: Koson mampakito ra totopot anak kau.

onong? Kua guat kasaga' kau ma-kiulipon poyo risilo? ¹⁰ Koson ra suguton min poyo toojo mangu-ma' ra orou, bulan, bilor am paat ondo' inatang ru ugama Jaudi no. ¹¹ Maimamang aku ramuyun ra ati lair ngaangai' atan ondo' pinirot ku kondoyo' koson ramuyun, kolondo' onong?

¹² Pabukat kau ngaangai', ondo' kitaakon ku ramuyun am tilu kano raki' koson kalo bo sumugut ra kaulayan ru ugama Jaudi. Nga aku pana koson ramuyun raino ra maayag aku koson ra sangulun sala' ka Jaudi. Kalo igondo' kau makasala raki'. ¹³ Makara' min poyo kia nga ra kinibit ra aku narualan ragili, io no kasaa' ra aku nakapampasaboi ra Tanou Moonsoi ramuyun? ¹⁴ Kabalu' pana maruol kuli rondo' pangkinaman toojo ra pangkaraan min, kalo nagasab kaapoam nanginggalar kau raki'. Kaa' inuma' min aku koson akau manguma' ra masundu ri Aki Kapuuno'. Inapu min aku koson akau mangapu ri Kristus Jisus. ¹⁵ Ragili naansukan kau kaga' kaa' raino kalo bo. Nakapandai aku ra maayo toojo guang min mangindangan raki' ragili, saboi utakon mato min galama' ra pataakin raki'. ¹⁶ Kaa' raino aku ti pantula' min kia nga nambala' ramuyun ra atan ondo' motopot ti?

¹⁷ Ulun ra bokon rano mirot mangkimait ramuyun, kaa' pagibitan nilono kalo moonsoi. Masaga' ilo ak mampatuliar ramuyun intor raki', maa' raginio malansan kau ak risilo. ¹⁸ Moonsoi niak ma-

salok mirot mangkimait ra ulun am sala' ka ayuk paat ra aku soroi ramuyun, ondo' ak am amun ru pagibitan no moonsoi. ¹⁹ Anak ku ra tagamin ku rati! Mapara' bo imamang ku ramuyun nga ra paliso ri Kristus kalo poyo norondon toojo ra guang min. Gitio koson ra ruol ru sangulun ruandu' matipaganak. ²⁰ Moogot toojo guang kutu koson sumimpung ramuyun raino, maa' raginio kalo bo maraguan takamin ra masingat, nga maimamang aku toojo ramuyun!

I Agar am i Sara inalap ra popogondo

²¹ Akau ondo' mirot toojo mampagagaya' ra Ukum ri Musa', masaga' aku mangkuot ramuyun: kalo kia norongog min atan ondo' rinagu ru Ukum ri Musa' no? ²² Mokoondo' binatang ra makaanak i Abraam ruo ngaulun unguyon; sangulun i inanak ri Agar, ulipon nilai, am sangulun i poyo inanak ri Sara, andu' ri Abraam. ²³ Anak ra nasimpungan no ra ulipon i inanak maya' ra kasagaan nano ak, kaa' anak ra nasimpungan no ra andu' no inanak maya' ra nabantuan ri Aki Kapuuno'. ²⁴ Gitio koson ra rondo' pagabigan. Ruo ngaulun ruandu' no popogondo koson ra ruo nabantuan. Rondo' no am i Agar. Io ti koson ra nabantuan ondo' binaal giu' ra Bujuk ru Sinai am ondo' papag nano ulipon ayuk. ²⁵ Am i Agar ti noyo nogondo' ra⁸ Bujuk ru Sinai giu' ra pagun ru Arab am mogondo' io niak ra ban-

⁸ i Agar ti noyo nogondo' ra; Kuukula' naskah nakalair: Gunung Sinai ra pagun Arab nogondo' ra.

dar Jirusalim ra raino ti, nga ondo' mamagun ra bandar no koson ra ulipon ilo ngai'. ²⁶Kaa' bandar Jirusalim ondo' popogoon ra suruga' kalo inulipon, am io noyo koson ra ina' takau. ²⁷Mokoon-do' binatikan ra Alkitab ra:

“Pakaansuk no, ruandu' ondo' tabanang!

Pagitatapap am pampiau mabaya' ra kaansukan, okou ondo' kalo igondo' karuali' ra maganak!

Ruandu' inimpayan makaanak ra masuang intor ra ruandu' ondo' masimpung ra ralaki nano.”

²⁸Pabukat kau ngaangai', itakau ti anak ri Aki Kapuuno' nga nabantuan Nano, nogondo' ri Isak, anak ri Sara no. ²⁹Am koson niak paat ragili ra io ondo' inanak sumugut ra kasagaan ak ru ulun nangimbolo' ra io ondo' inanak sumugut ra nabantuan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', nogondo' niak bo ra raino ti. ³⁰Kaa' atan binatikan ra Alkitab? Kon no, “Paugaro' ulipon ra ruandu' no mabaya' ra anak nano, nga anak raginio kalo noyo makaapu ra waris, ondo' ak makaalap am anak intor ra andu' nano toojo.” ³¹Am ginio bo pabukat kau ngaangai', itakau ti sala' ka koson ra anak ru ruandu' inulipon, kaa' anak takau ru ruandu' ondo' kalo inulipon no.

Kaluagan ru ulun Kristian

5 Itakau raino mokoondo' noyo ra kaluagan nga pinalabus takano ri Kristus! Intor raginio, po-

rondon kau ra kaluagan no, am pai' kau kasaga' uliponon poyo saguli'.

²Rongogo' min, aku i Paulus ondo' mindagu ti: Amun makisunat kau, kolondo' bo tojojo onong i Kristus no ramuyun. ³Igondo' poyo aku mampakara' ramuyun: Osoi masaga' sunatin, ulun no musiti' mampagagaya' poyo ra ngaangai' ru Ukum ri Musa' no! ⁴Akau ondo' mangkinam mobonsoi saguli' ri Aki Kapuuno' mansail ra Ukum ri Musa' no, ginio mogondo' ak ra ukaton min bo pabukatan min ri Kristus am kalo bo makaapu kau ra asi' ri Aki Kapuuno'. ⁵Kaa' akai, malansan ak ra i Aki Kapuuno' noyo mopobonsoi saguli' ramon Riso mansail ra pangintapatan mai. Ginio noyo inaanin mai mansail ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ⁶Paat itakau sumimpung ri Kristus, baal ra sunatin kia kaapoam kalo, ginio kalo bo maatang. Ondo' maatang toojo, ioginio mangintopot ri Kristus, ondo' makito intor ra motogom takau ra rondo' am bokon.

⁷Ragili matanda' toojo binaal min ni! Kaa' raino osoi nangkinibit ramuyun kalo bo mampagagaya' ra pangilaan motopot intor ri Aki Kapuuno'? Ati guat kulaan kau nakimaitan poyo? ⁸Maaru' ginio sala' ka intor ra kinibit ri Aki Kapuuno' ondo' nampiau ramuyun no. ⁹Maya' ra abig, “Ragi ru ruti' ra sanganu ak makapampagayo ra ngaangai' ru tapung ondo' nakutou no.” ¹⁰Kaa' lakat aku po mangintopot ra mansail ra Tuhan kalo bo kumulau guang minno.

Am osoi ak pana ulun ondo' mam-pajajou ramuyun no, maaru' ukumon io ri Aki Kapuuno'.

¹¹ Pabukat kau ngaangai', amun ru tojojo ku potonowo' baal ru sunat ti, kua ra aku ti lakat poyo nai imboloon? Amun motopot gitio, tanou ra pinasaboi kutu intor ra salip ri Kristus kalo ga pana imuagon. ¹² Malansan aku ra ulun ondo' mampajajou ramuyun no, polosoon ilo manunat ra inan nilo saboi intaliin ilo galama'.

¹³ Kaa' koson ramuyun, pabukat kau ngaangai', napiau kano masuk ra ulun nakalabus. Kaa' pai' min polosoo' kaluagan raginio mangkinibit ramuyun makatula, koson mampagagaya' kau ak ra kasagaan ru guang min. Ondo' ayuk am gitio; kotogom am koonsoi kano ra rondo' am bokon. ¹⁴ Ngaangai' suang ru Ukum ri Musa' no sinimpung kariwaa' ra rondo' ak panusuban, io gitio: "Kotogom no ra ngaangai' ulun koson okou monogom ra inan muno galama'." ¹⁵ Amun malaat kau saboi mamparuol ra rondo' am bokon, ilaalai' min, amun kalo, makapabaya' kau ngaangai' mapuso.

Ambiluo ri Aki Kapuuno' am paliso ru ulun

¹⁶ Gitio noyo kon kutu; Polosoo' ak Ambiluo ri Aki Kapuuno' manguasa' ra bayag min, am pai' gagaya' kalaatan ru guang minno galama'. ¹⁷ Gagayaa' kano raginio nga paliso ru ulun manggal ra Ambiluo ri Aki Kapuuno', am

Ambiluo ri Aki Kapuuno' niayuk manggal ra paliso ru ulun. Karuo ruo ti mantula', saboi kalo makapambaal kau ra ondo' sotopot no kasagaan min. ¹⁸ Kaa' amun Ambiluo ri Aki Kapuuno' maningganai ramuyun, kalo bo kinuasa' kau ru Ukum ri Musa'.

¹⁹ Kinibit ru paliso ru ulun nauligan noyo: Ioginio baal ru pansasawaan, baal majamol am baal makauyuyu'; ²⁰ sumamba ra sinungkalalaing am kapandayan ra malaat. Mangkinibit ra ulun mantutula', mansasangor, magigingot, masasangit am masaga' makiompor ra ulun, kalo mogondo' guang am mansusuai ak. ²¹ Am mangkinibit poyo ra mangusolon, magauk, rumamai ra jaajajou am mansalinut poyo. Pinakara' ku ramuyun raino mogondo' ra aku nampakara' noyo ramuyun ragili; ulun ondo' makapaliso koson raginio kalo makaliman ra Pamarintaan ri Aki Kapuuno'.^h

²² Kaa' gitio noyo ampos amun ulun tingganayon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno': montotogom ilo, maansukan, maayag ra rondo' guang ra rondo' am bokon, mataan guang, masaga' mangindangan, moonsoi guang, mampagagaya', ²³ am minggana' guang am poyo mapandai mongorot. Baal koson raginio kalo iningaan ru atan ak pana ukum. ²⁴ Am ondo' maamaya' ri Kristus Jisus rano, koson nasalip nilo noyo guang malaat nilai mabaya' ra ngaangai' ru kasagaan am ondo' gogoton ru guang. ²⁵ Amun ru inanian takau

^h kalo makaliman ra Pamarintaan ri Aki Kapuuno'; Harfiah; kolondo' tayar ra Pamarintaan ri Aki Kapuuno'

ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra kaayagan bagu; maaru' lo no musiti' manguasa' ra kaayagan takau. ²⁶Pai' takau pakiompor, mamparuol ra guang ru bokon, kaapoam magusolon ra sangulun am bokon.

Pangindangan kano ra rondo' am bokon

6 Pabukat kau ngaangai', amun ru marampatan min sasangulun no makasala, akau ondo' maikang toojo pangintapatan musiti' magibit ra ulun no sumaguli' ra katapatan mabaya' ra ragu mamunduk riso. Am ilaalai' min galama' ra akau pana kalo matiu' ru pangkinaman. ²Pangindangan kano ra rondo' am bokon. Am koson ragitio noyo akau gumagaya' ra susuban ri Kristus. ³Amun sasangulun mangkara' ra io no maatang, am sotopot no kalo, io galama' ak miruruung. ⁴Moonong sigagama' musiti' ilain tojojo ra paliso nano galama'. Amun moonsoi paliso no, bagu no maansukan io ra atan kandoi nano, am kalo pana makimogondo' ra bokon, ⁵nga moonong ulun mokoondo' noyo ra kandoi nano sigagama'.

⁶Moonsoi niak ru ulun ondo' ilaan ra pangintapatan ru Kristian, mantayar ra atan ak mokoondo' riso no ra mangingila' nano.

⁷Pai' kano miruruung. Kolondo' sangulun pana makapamparuung ri Aki Kapuuno'. Ondo' tonomon ru sasangulun, ginio niak kumoson nano. ⁸Amun sumugut io ra kasagaan nano galama', ioginio koson mantanom ra sampug malaat, kapatayan ondo'

kumoson nano. Kaa' amun sumugut io ra kasagaan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', ioginio koson mantanom ra sampug moonsoi, kaayagan mantilayun no ondo' kumoson nano. ⁹Nga raginio, pai' takano kajala' mambaal ra ondo' moonsoi. Nga amun kalo malawo guang takau, masuku' niak paat ra itakau mangkumos ra ampos nano. ¹⁰Intor raginio, buoi ra itakau makakaluagan, alapo' takau noyo ginio koson mobobonsoi ra moonong ulun, mulu' poyo risilo ondo' makimambukat takau nga mogondo' pangintapatan.

Bilin pampakaraan am kaansayan

¹¹Ilai' min noyo atan kulaan gayo ru binatang kutu galama'!

¹²Ulun ondo' lumimbau ra baal ondo' makito ru ulun, ilo ti noyo ondo' mompogogot ramuyun ra sunatin. Mambaal ilo ak koson raginio bagu kalo bo maimbolo' ilo nga namatayan ri Kristus ra salip. ¹³Kaa' ulun ondo' manginsugut ra kaulayan ru sunat no pana kalo magagaya' nilo ngaangai' Ukum ri Musa'. Kabalu' pana raginio, masaga' ilo niayuk sunatin kau, maa' raginio lumimbau ilo ra ginagaya' min kaulayan raginio. ¹⁴Kaa' aku kalo noyo lumimbau. Ondo' ak omporon ku am namayatan ru Tuhan takau i Jisus Kristus ra salip. Nga namatayan ri Kristus ra salip, kaayagan ku ra tana' ti kolondo' bagu arati' no raki'. Kalo bo mangkara' aku ra baal ondo' makito ru ulun. ¹⁵Kaulayan ru sunatin kaapoam

kalo, ginio kalo maatang. Kaa' ondo' ak maatang am makakaa-yagan bagu. ¹⁶Am ulun ondo' mampagagaya' ra panusuban ragitio, gama' ru aniin ilo ri Aki Kapuuno' ra kaansayan am asi', am niak ra ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno'.

¹⁷Ondo' pupus ti poyo, pai' noyo sangulun pana pampakapagon raki', nga pipilat ru inan kutu noyo mampakito ra aku ti nanginsugut toojo ri Jisus.

¹⁸Gama' ru Tuhan takau i Jisus Kristus masalok mamarakat ramuyun ngai'. Amin.

Surat ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra IPISUS

Pasiguluon

Surat ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra Ipius mampakaatang ra inatangan ri Aki Kapuuno' "koston mansail ri Kristus ngaangai' simpungon No rondo', ioginio giu' ra suruga' kaapoam giti ra tana' ti, am i Kristus noyo masuk ra tingganai no" (1.10). Nanusub i Paulus niak ra ulun ri Aki Kapuuno' mintutun tojojo ra arati' ru inatangan ri Aki Kapuuno' ondo' matulai no ra kaayagan nilo, koston mampatimung ra ngaangai' ulun mansail ra kasimpungan ri Jisus Kristus.

Ralalom tayar kasaa' ru surat Ipius ti, mambala' i Paulus ra puun ru katimungan no am mindagu ra atikulaan ri Aki Kapuuno' mampili' ra ulun No rano, mangampun am mampalabus niak risilo intor ra tula mansail ri Jisus Kristus, Anak Nano. Mambala' i Paulus niak ra bantu' ri Aki Kapuuno' ondo' aruon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Ralalom tayar karuo, manusub i Paulus ra mambabasa' rati mobobonsoi ra rondo' am bokon, maa' raginio katimungan nilo koston ra ulun ri Kristus makito tojojo.

Kuukula' pagabigan pakayon ri Paulus koston manulu' ra katimungan ru ulun ri Aki Kapuuno' ondo' masimpung ri Kristus: Pasisimpungan ulun Kristian koston ra inan am i Kristus ulu no, kaapoam koston ra baloi am i Kristus batu maatang no, kaapoam koston ra andu' am i Kristus ralaki no. Surat ti manulu' ra pamalimanan ra malandom, am maantak tojojo i Paulus paat mangkara' ra asi' ri Aki Kapuuno' mansail ri Kristus. Inilayan ri Paulus ngaangai' no inimpun ra togom ri Kristus, nampataakan No ra painawo Nali, pangampunan Nali, asi' Nali am kapasawan Nali.

Suang

Panalimpuunan	1.1–2
Kristus am pasisimpungan ulun Kristian	1.3—3.21
Kaayagan baru ru ulun Kristian	4.1—6.20
Pamupusan	6.21–24

1 Aku giti i Paulus, sangulun rasul ri Jisus Kristus sumugut ra kasagaan ri Aki Kapuuno'. Surat ti posoboyon ku ra ulun ri Aki Kapuuno' ondo' sumugut ri Jisus Kristus giu' ra Ipusus.^a

²Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau, am niak Tuhan Jisus Kristus, manaak ramuyun ra barakat am pabansayan.

Barakat ri Aki Kapuuno' mansail ri Kristus

³Paringkuanang takano ri Aki Kapuuno', io no Ama' ru Tuhan takau i Jisus Kristus. Nga ralalom pasisimpungan takau ri Kristus, nangani' lo no ritakau ra nansalinut barakat mansail ra Ambiluo Nano ondo' intor ra suruga'. ⁴Io kalo poyo nabingkal tana' ti, pini-li' takano kalalair ri Aki Kapuuno' mansail ri Jisus Kristus. Maa' raginio, bagu mapasau takau ra pagilangan Nano am kolondo' bo makapanguu' ritakau.

⁵Nga ra togom nano, inaru' noyo ri Aki Kapuuno' ra mansail ri Jisus Kristus itakau saukon no ra anak nano. Nga gitio noyo kasagaan nali. ⁶Omporo' takau i Aki Kapuuno' nga ra kataawan No ondo' kolondo' paganda' am nga ra taak nano ritakau mansail ra Anak nano ondo' tagamin no! ⁷Nga pinatayan ri Kristus ti noyo itakau pinalabus, ioginio tula takali naampun. Mumpara' bo gayo ru kataawan ri Aki Kapuuno' no ritakau! ⁸Am kalo maalap takau kauntob ngaangai' kapintaran ru kaintutunan ri Aki Kapuuno' ondo' sinauk no ramon.

⁹Itakau noyo napaintalangan no ra ondo' kalo igondo' pinabala', ioginio inatang no kalalair i, koson mansail ri Kristus ginio pongoonon no. ¹⁰Gitio noyo inatang ri Aki Kapuuno' am pongoonon nano paat ra inaru' No, koson mansail ri Kristus ngaangai' simpungon No rondo', ioginio giu' ra suruga' kaa-poam giti ra tana' ti, am i Kristus noyo masuk ra tingganai no.

¹¹Intor poyo ra talimpun i pini-li' takano ri Aki Kapuuno' mansauk ra ulun mangintopot riso mansail ra pasisimpungan takau ri Kristus. Ngaangai' no baalon sumugut ra inatang am inaru' ri Aki Kapuuno'. ¹²Nga raginio, polosoo' noyo itakau ondo' intor ragili noyo nakalansan ri Kristus, mongompor ri Aki Kapuuno' ondo' kolondo' paganda'!

¹³Am akau niak nasauk noyo ra ulun ri Aki Kapuuno' paat akau nokorongog ra tanou ondo' motopot no, ioginio Tanou Moonsoi ondo' nagibit ra pamaayagan. Nangintopot kau Riso am tinatanduan kano ri Aki Kapuuno' ra inanian kau ra Ambiluo Nano^b ondo' binantu' no. ¹⁴Ambiluo raginio noyo mapakalansan ritakau ra makaapu toojo ra ngaangai' ondo' binantu' ri Aki Kapuuno', suku' kalabusan ra ulun ondo' mangintopot riso. Nga raginio, omporo' noyo i Aki Kapuuno' ondo' kolondo' paganda'!

Pakiasian ri Paulus

¹⁵Nga raginio, intor aku nakaining ra atan kulaan pangintapa-

^a Kuukula' naskah nakalair kolondo' ra Ipusus ^b Ambiluo Nano; Harfiah Ambiluo Matulai

tan min ra Tuhan Jisus, am niak ra togom min ra ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno', ¹⁶kalo lalanggain ku paringkuanangan kuno ri Aki Kapuuno' nga akau, am ralalom pakiasian kuno pana karaan takamin. ¹⁷Am makiasi' aku ri Aki Kapuuno', Ama' ra kolondo' paganda', ioginio Ama' ru Tuhan takau i Jisus Kristus, koson mangani' ramuyun ra Ambiluo Nano. Io no mampasauk ramuyun mapintar am niak paintalagon No ramuyun osoi Io koson totpot kau makaulig Riso. ¹⁸Am gitio poyo pakiasian kutu ra maalap min kakito sinda Nano, am makapandai kau ra kalansanan ondo' pinataak No ra Io nampiau ramuyun. Am poyo ra makapandai kau ra mumpara' bo barakat ondo' kolondo' paganda' no, ioginio bantu' No ra ulun mangintopot Riso. ¹⁹Am niak ra makapandai kau ra mumpara' bo gayo ru kuasa' Nano ondo' mangandoi ra guang takau. ²⁰Am kuasa' Nano ondo' soroi ritakau, nogondo' ra kuasa' ondo' pinaintalang paat Io namayag saguli' ri Jisus intor ra kapatayan am nangani' Riso panturungan ra tampilon pamiris Nano giu' ra suruga'. ²¹Giu' no i Kristus manguasa' ra ngaangai' tingganai, mangunguasa', kaikangan am tuan rano. Kuasa' Nati maayo kaga' ka atan ayuk soroi ra raino ti kaapoam niak ra matong no. ²²Pinatinduku' noyo ri Aki Kapuuno' ngaangai' no ra pinagulan ri Kristus, am pinasauk Io ra tingganai ru pasisimpungan ulun

Kristian rano ralalom ngaangai' baal ru kaayagan nilo sigagama'. ²³Pasisimpungan ulun Kristian ti noyo inan ri Kristus, ioginio kaukapan ri Kristus ondo' galama' mampaukop ra ngaangai' ra ati-ati ayuk.^c

Intor ra kapatayan mongoi ra kaayagan

2 Ra galing i ra pagilangan ri Aki Kapuuno' koson ak ra minatoi kano nga ra anggal am tula min i. ²Paat ragili minaya' kau ak ra paliso malaat ru ulun ru tana' ti. Giminagaya' kau ra tingganai ru mangunguasa' ra limbowon rano, am raino pana manguasa' ra ulun ondo' minanggal ri Aki Kapuuno'. ³Sotopot no ragili itakau pana nogondo' risilo. Siminugut takau ak ra kalaatan maya' ra pangkaraan ru guang am kinibit ru inan takau sigagama'. Nogondo' ra moonong ulun, itakau pana matiu' ra sangit ri Aki Kapuuno' no.

⁴Kaa' koson niak gayo ru asi' ri Aki Kapuuno' am poyo togom No ritakau ra kalo maalap kauntob, ⁵saboi mansail ri Kristus itakau inanian ra kaayagan bagu. Nga gili itakau koson ra minatoi ak ra pagilangan Nano nga ra anggal am tula takau, kaa' raino mansail ra asi' ri Aki Kapuuno' binayag takau noyo. ⁶Nampaluat Io ritakau nabaya' ri Jisus Kristus, maa' raginio makapabaya' takau Riso mamarinta ra orou matong giu' ra suruga'. ⁷Koson raginio noyo mampakito Io ritakau ra atan kulan gayo ru asi' No ondo' manti-

^c ondo' galama' mampaukop ra ngaangai' ra ati-ati ayuk; kaapoam: am Io galama' pinaukop ri Aki Kapuuno'.

layun, ioginio kinoonsoi ru guang Nano ritakau mansail ri Jisus Kristus. ⁸Nga mansail ra asi' ri Aki Kapuuno' noyo itakau bina-yag, ioginio mansail ra pangintapatan takau. Am kaayagan no sala' ka intor ra baal moonsoi takau, kaa' ginio taak intor ri Aki Kapuuno'. ⁹Kolondo' sangulun pana lumimbau raginio, nga pai' ru ampos ru kandoi mai ginio. ¹⁰I Aki Kapuuno' noyo nambaal ritakau, am mansail ra pasisimpungan takau ri Jisus Kristus, nangatang lo ra kiralan ru kaayagan takau koson mambaal ra moonsoi. Gitio ondo' tinampos no kalalair ra pabaalin ritakau.

Masimpung ri Kristus

¹¹Akau ulun sala' ka Jaudi, ondo' piawon ru ulun Jaudi ra 'ulun kalo sinunatan' am ilo galama' inggalanin ra 'ulun sinunatan' (sunnat ti noyo kaulayan ru ulun mampalapa' ra inan). Karaa' atan kulaan baal min ra galing i. ¹²Paat ra gili maalur kau intor ri Kristus. Akau ti nogondo' ra ulun latok am sala' ka tayar kau ru ulun pinili' ri Aki Kapuuno', am kolondo' tayar min ra atan ak nabantuan ondo' inaru' ri Aki Kapuuno' koson risilo. Kolondo' kalansanan kaapoam kaintutunan min ri Aki Kapuuno' ralalom ru kaayagan min. ¹³Kaa' raino, akau ondo' galing i maalur intor Riso, maaar kau bo ralalom pasisimpungan min ri Jisus Kristus, nga ra kapatayan Nano. ¹⁴Nga i Kristus noyo ondo' magi-

bit ra pabansayan takau. Io po nampasimpung ra ulun Jaudi am ulun sala' ka Jaudi ra rondo' bulu. Am mansail ra kapatayan Nano nangiru' lo ra pinongompong ondo' nampasuai am nangkinibit risilo nantutula'. ¹⁵Ioginio, pinuso No ngaangai' kaulayan am panusuban ru Ukum ri Musa', am mansail ra pasisimpungan nilo ri Kristus ruo ngambulu ti simpungon No rondo' bulu makabagu. Am gitio noyo magibit risilo ra pabansayan. ¹⁶Nga i Kristus nakapanngiru' ra nantulaan raginii mansail ra pinatayan No ra salip. Am gitio noyo nampasimpung ra ruo ngambulu ti masuk rondo' inan am nagibit risilo saguli' ri Aki Kapuuno'. ¹⁷Ginio bo i Kristus minatong am pampasaboi ra Tanou Moonsoi ondo' magibit ra pabansayan ra ngaangai' ulun; ioginio akau ulun sala' ka Jaudi, ondo' gili maalur intor ri Aki Kapuuno', am niak ra ulun Jaudi, ondo' gili maaar ri Aki Kapuuno'. ¹⁸Nga ra binaal ri Kristus am mansail ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' ulun Jaudi am sala' ka Jaudi niak makasamba ri Ama'. ¹⁹Ginio nai ra raino akau ondo' sala' ka ulun Jaudi kalo bo pasuayon, kaapoam karaan ra ulun latok. Raino nasauk kano ra ulun ri Aki Kapuuno', akau no niak anak Nano. ²⁰Koson ra baloi inimpuun ru batu, pangintapatan min inimpuun ra pangilaan ru rasul am nabi' rali.^d Am i Jisus Kristus noyo galama' koson ra batu maatang ru baloi no. ²¹Io no mampasauk ra

^d pangintapatan min inimpuun ra pangilaan ru rasul am nabi' rali, kaapoam. puun ru pangintapatan min am rasul am nabi' rali

ngaangai' ulun no koson ra rondo' baloi am ginio masuk ra sambayanan ondo' matulai ra Tuhan. ²²Ralalom pasisimpungan min ri Kristus, akau niak nababaya' ra ngaangai' ulun ra bokon pasaukon ra baloi ri Aki Kapuuno', ioginio randanan ru Ambiluo Nano.

Kandoi ri Paulus ra ulun sala' ka Jaudi

3 Ginio nai bo puun ra aku, i Paulus, inaput, nga aku sangulun mangangandoi ri Jisus Kristus koson ra kaatangan ramuyun ondo' sala' ka ulun Jaudi. ²Maaru' nakapandai kano ra maya' ra kataawan ri Aki Kapuuno' aku inanian ra kandoi ti koson ra kaatangan min. ³Ioginio atan kulaan i Aki Kapuuno' nampaintalang raki' ra inatang No ra kalo igondo' pinabala' i, koson binatikan ku noyo ginii kariwaa'. ⁴Am amun basaan min binatikan kunii, makarati' kau ra atan kulaan kaintutunan ku noyo ra sauk ondo' kalo igondo' pinabala', ioginio ondo' binaal ri Kristus. ⁵Gili gitio kalo igondo' pinabala' ra ulun, kaa' raino pinaintalang noyo ri Aki Kapuuno' mansail ra Ambiluo Nano ra rasul am nabi' ondo' matulai rano. ⁶Gitio io ti; nga Tanou Moonsoi no, ulun sala' ka Jaudi pana mokoowot ra barakat ri Aki Kapuuno' mabaya' ra ulun Jaudi. Ilo karuo ti masuk koson ra rondo' inan, koson ulun sala' ka Jaudi pana mokoowot ondo' binantu' ri Aki Kapuuno' mansail ra pasisimpungan nilo ri Jisus Kristus.

⁷Aku sinauk ra sangulun mampasaboi ra Tanou Moonsoi no nga ra kataawan ri Aki Kapuuno' raki' mansail ra ikang ru kuasa' Nano. ⁸Sotopot no, kabalu' pana ra aku ti nakatauli intor ra ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno', kaa' inanian aku niak ri Aki Kapuuno' ra kandoi mampasaboi ra ulun sala ka Jaudi ra Tanou Moonsoi intor ra kalangkayaan ri Kristus ondo' kalo noyo mauntob. ⁹Mampakito aku ra ngaangai' ulun ra inatang ri Aki Kapuuno' ondo' kalo igondo' pinabala' ti. Nga Io ondo' nampasauk ra ngaangai' limbowon am tana' ti, kalo nambala' Io ra inatang Nano intor ra gili. ¹⁰Maa' raginio koson ra raino ti, mansail ra pasisimpungan ulun Kristian, mampakito i Aki Kapuuno' ra kapintaran Nano ra mangunguasa' am kaikangan ru limbowon ti. ¹¹Am gitio binaal ri Aki Kapuuno' sumugut ra atan ondo' inatang No kalalair i mansail ri Jisus Kristus, Tuhan takau. ¹²Nga ra pasisimpungan am pangintapatan takau ri Kristus makakau' takau minggaar ri Aki Kapuuno' am intopoton noyo ra itakau rongogon No. ¹³Ginio ra pai' kano kaimamang kabalu' pana ra aku imboloon koson ra kaatangan min. Nga sotopot no, ngaangai' ru gitio mangindangan ramuyun.

Togom ri Kristus

¹⁴Ginio ra aku migulatur, koson makiasi' ri Ama'. ¹⁵Io no ondo' mangani' ra painawo ra ngaangai' maayag giu' ra suruga' am niak giti ra tana' ti. ¹⁶Makiasi'

aku Riso, ra intor ra kalangkayaan ru barakat Nano, mangani' lo ramuyun ra Ambiluo Nano, koson mampaikang ra guang minno, ¹⁷am koson ra i Kristus rumondon ra guang min mansail ra pangintapatan. Am makiasi' aku poyo koson togom Nano masuk ra puun ru paliso minno, ¹⁸koson akau am ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno' makaintutun ra kinapila', kinaawar, kinasawat am kinalandom ru togom ri Kristus no. ¹⁹Ginio maalur poyo intor ra pangkaraan ru ulun. Bagu no makapaliso kau ra moonsoi toojo, mogondo' ra ngaangai' ru kintanda' ri Aki Kapuuno'.

²⁰Koompor noyo i Aki Kapuuno', ondo' mansail ra kuasa' Nano ondo' mangandoi ra guang takau maalap kabaal mulu' poyo intor ra atan ak kitaakon kaapoam guangon takau. ²¹Koompor noyo lo ra pasisimpungan ulun Kristian mansail ri Kristus Jisus, suku' ra ati ak papag ra sabuoi-buoi no. Amin!

Rondo' inan

4 Nga raginio, aku ti ondo' inaput nga mangandoi ra Tuhan, makitaak tojojo ramuyun ra kaayag kano maya' ra atan ondo' inaru' noyo ri Aki Kapuuno' paat ra lo nampiau ramuyun. ²Painganaa' noyo guang min, kolomoi am kasalok kano mataan guang. Am pakitono' noyo kinotogom min ra mangindangan kau ra rondo' am bokon. ³Pirot kano pagalung ra pasisimpungan minno,

ondo' tinaakan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', mansail ra pabansayan ondo' mampasimpung ramuyun. ⁴Rondo' ak inan am rondo' ak Ambiluo ri Aki Kapuuno', mogondo' niak ra rondo' kalansanan minno ra akau piniau ri Aki Kapuuno'. ⁵Am niak rondo' ak Tuhan, pangintapatan am pamariwan. ⁶Rondo' ak i Aki Kapuuno', Ama' ru ngaangai' ulun. lo noyo maninggana' am manguasa' ra ngaangai', am sumoroi niayuk ra ngaangai'.

⁷Itakau sigagama' inanian ra kapandayan maya' ra kataawan ri Kristus. ⁸Koson binatang ra Alkitab,

“Paat nagaloi lo giu' ra rasawat kaga',
nampaaya' lo po ra masuang ulun inulipon No; am nangani' lo ra ulun ra taak.”

⁹Arati' ru “nagaloi lo giu' ra rasawat kaga'”, ioginio, kasaa' no timinuun lo ra tana' ti, am nakasuku' lo poyo ra ragana' toojo. ¹⁰lo ondo' timinuun i, lo niak ondo' nagaloi giu' ra rasawat, ondo' masawat poyo intor ra ngaangai' limbowon, koson sumoroi lo ra ngaangai' no. ¹¹lo no nangani' ra ulun ra taak; mokoondo' sinauk No ra rasul am bokon no nabi'; mokoondo' poyo sinauk No ra ulun mampasaboi ra Tanou Moonsoi, am bokon no magagalung kaapoam mangingila' ra pasisimpungan ulun Kristian. ¹²Gitio binaal No koson momongo ra ngaangai' ulun ri Aki

^e ra ragana' toojo, kaapoam: intok magana' kaga', ioginio tana' ti

Kapuuno' mangandoi ra Tuhan, koson mapaikang ra inan ri Kristus. ¹³Am koson raginio pangintapatan am kapandayan takau ngaangai' ra Anak ri Aki Kapuuno' no mogondo' ak. Masauk takau ra ulun maikang pangintapatan, ondo' buoi-kabuoi, makatilu ra paliso ri Kristus. ¹⁴Bagu no itakau kalo bo makapaliso koson ra lalaing, ondo' lilingganon ru kinulun am sisiabin ru angin, ioginio mangintopot ra mangingila' ondo' mapandai toojo mamparuung am mampalayau ra ulun. ¹⁵Sotopot no, kalo. Mindagu takau ra katapatan mabaya' ra togom, am koson ragino makatilu takau ra paliso ri Kristus, ondo' maninggalanai ritakau. ¹⁶Maya' ra paninggalanayan Nano, moonong tayar ru inan mokoondo' noyo ra intok sigagama', am inan no masimpung toojo ru parangaban rano. Am amun ru moonong tayar ti mambaal ra kandoi nano galama', ulun no sumukor bagu, koson maikang takau bo mansail ra togom.

Kaayagan bagu ralalom Kristus

¹⁷Nga raginio, mansail ra kua-sa' ru Tuhan, balain takamin tojojo koson ragitio: Pai' kano kaayag koson ra ulun ondo' kalo makaulig ri Aki Kapuuno', nga ilo makapangkaraan ak ra atan ondo' kolondo' onong. ¹⁸Am pangaratian nilo pana molondom. Kalo niak nakaliman ilo ra kaayagan ondo' taakin ri Aki Kapuuno', nga kalo masaga' ilo mintutun am

mokotog toojo ulu nilo. ¹⁹Kalo bo mapandai ilo mauyu'; saboi maya' ilo ak ra kasagaan ru inan nilo galama', io no mambaal ra atan ak kalaatan ondo' makauyuyu'.

²⁰Kaa' i Kristus ondo' nauligan min, sala' ka koson ragino. ²¹Naining min noyo Io, am koson ra maamaya' No rano, inila' kano ra katapatan ri Jisus. ²²Nga raginio, iruo' min noyo kaayagan ra nakalair i ondo' nangkinibit ramuyun ragili — ioginio kasagaan nakalair ondo' namuso ra paliso am nampalayau ramuyun i. ²³Talimbagui' min noyo guang am pangkaraan minno. ²⁴Sauk kano ra ulun nakabagu ondo' saukon mansalu ri Aki Kapuuno', ioginio kaayagan motopot, ondo' mabanis ra pagilangan ri Aki Kapuuno'.

²⁵Pai' kano bo pagabau! Mindagu kano ra motopot ra rondo' am bokon, nga itakau ngaangai' ti makatayar noyo ra inan ri Kristus. ²⁶Amun sumangit kau, pai' polosoo' sangit minno mangkinibit ramuyun makatula. Am pai' bulii' sangit minti suku' ra talapan ru orou. ²⁷Pai' min anii' Tingganai ru riwato no ra kaluagan mangkinam ramuyun. ²⁸Osoi ak mantatakou, moonsoi langgain no am mangandoi koson maginakan io galama' am niak makapangindangan bo ra ulun kunsikang. ²⁹Paat ra akau makimansunur, pai' ragu' ondo' makaruol ra guang. Indagu ak ra mookoonong, koson ra ragu mangila' am mangindangan, maa' raginio ondo' sinunur minno magibit ra kaansayan ra ulun ondo' mangkironogog. ³⁰Pai'

noyo pangiluko' Ambiluo ri Aki Kapuuno' no, nga ra lo sumoroi ramuyun noyo tinatanduan kau ri Aki Kapuuno' ra akau ti lo no tatangan. Am Ambiluo raginio noyo'ondo' mapakalansan ramuyun ra matong niak orou pampalabusan min ri Aki Kapuuno'.

³¹Langgai' noyo paliso ra mangu-solon, guang ra malaat am masa-sangit. Pai' kau pakimansangor kaapoam magasab ra ulun. Inggalur kano ra guang ra masisang. ³²Kaa' kataau am koonsoyo' noyo guang minno ra sangulun am bokon, am ampuno' noyo rondo' am bokon, mogondo' ri Aki Kapuuno' nangampun ramuyun nga i Kristus.

Maayag ralalom ra sinda

5 Tilu kano ri Aki Kapuuno' nga akau no anak ondo' tagamin No. ²Kaayag kano sumugut ra togom, mogondo' ri Kristus nonogom noyo ritakau ra lo nampataak ra painawo Nano nga itakau. Nasauk lo koson ra taak sinimbalui ra maamis owou ondo' mampakatasu' ra guang ri Aki Kapuuno'.

³Akau ti noyo ulun ri Aki Kapuuno'. Ginio ra atan ak baal ru pansasawaan, baal makauyuyu' kaapoam mangangkum, kalo masuk ra taatanga' min. ⁴Am poyo kalo moonsoi akau manabit ra ragu makauyuyu', sasambun-gon, kaapoam anja' ra jaajajou. Kaa' moonsoi ru mindagu kau ak ra paringkuanangan ri Aki Kapuuno'. ⁵Karaa' min gitio: osoi

ak makapaliso ra makauyuyu', malaat, kaapoam mangangkum (gitio mogondo' ak koson sumamba ra sinungkalalaing), ulun koson raginilo kalo makaliman ra pamarintaan ri Kristus am i Aki Kapuuno'.

⁶Pai' min polosoo' sangulun pana mamparuung' ramuyun ra abau. Nga paliso ragitio noyo mampakasalula' ra sangit ri Aki Kapuuno' ra ulun ondo' kalo gumagaya' Riso. ⁷Pai' kano pakimangkubayau risilo ti. ⁸Gili akau galama' lakat ak poyo ra kalandaman, kaa' raino nasauk kano ra ulun mangintopot ra Tuhan, ginio ra kaayag kano ralalom ru sinda. ⁹Nga maayag ralalom ra sinda^f no magibit ra ampos, ioginio nansalinut baal ra moonsoi, matanda' am motopot. ¹⁰Pirot kano maguyum ra atan ondo' mampakatasu' ra guang ru Tuhan. ¹¹Pai' pagibaya' ra sauk ru kalandaman ondo' kolondo' ampos moonsoi. Kaa' pabalaa' noyo baal koson raginio. ¹²⁻¹³Am paat ra ngaangai' no pabalaan, bagu no makito paliso nilo ra sotopot no. (Manabit ak ra baal ondo' nakasibuni nilai no pana am makauyuyu' toojo.) ¹⁴Nga atan ak pasalulaan ru sinda, makaintalang noyo.^g Ginio nga ragu ragitio, "Tirong kano, ondo' nombolong, am kaayag noyo saguli' intor ra kapatayan! Bagu i Kristus suminda ramuyun."

^f sinda; Kuukula' naskah nakalair: Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ^g Nga atan ak pasalulaan ru sinda, makaintalang noyo; kaapoam Nga atan ak pasalulaan, masuk ra sinda

¹⁵ Nga raginio ilai' min toojo atan kulaan baal ru kaayagan minno. Pai' kau koson ra ulun bungas, kaa' kapintar kano. ¹⁶ Moonong kaluagan ondo' mo-koondo' ramuyun, alapo' min ginio koson mambaal ra moonsoi, nga ra raino ti masuang kapaganan takau. ¹⁷ Ginio ra pai' kau koson ak bungas, kaa' uyumo' min noyo atan ondo' kasagaan ru Tuhan.

¹⁸ Pai' kau kagauk ra anggur, ginio magibit ra paliso malaat. Kaa' sotopot no, moonsoi amun ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' no mangusa' ramuyun. ¹⁹ Moonsoi mindagu kau ra sangulun am bokon ra ragu ru Mazmur, rimbai mongompor ri Aki Kapuuno' am poyo rimbai Kristian. Rimbayo' noyo gitio ra Tuhan mabaya' ra guang makaansuk. ²⁰ Nga ra pasisimpungan min ru Tuhan Jisus Kristus, kasalok kano maringkuanang ri Aki Kapuuno', Ama' takau, intor ra ngaangai' ondo' sauk.

Ralaki am andu'

²¹ Gagaya' kano ra sangulun am bokon, nga akau mangurumat ri Kristus.

²² Andu' kau ngai', gagaya' kano ra ralaki min, koson niak ra akau mangurumat ra Tuhan. ²³ Nga ralaki noyo ondo' maningganai ra andu' nano, mogondo' ri Kristus maningganai ra pasisimpungan ulun Kristian, ioginio inan Nano. ²⁴ Koson ilo gumagaya' ri Kristus, mogondo' niak sangulun andu' musiti' gumagaya'

ra ralaki nano ralalom ru ngaangai' baal.

²⁵ Ralaki kau ngai', tagami' noyo andu' minno, mogondo' ri Kristus nonogom noyo ra pasisimpungan ulun Kristian rano am niak nampataak ra painawo Nano nga ilo. ²⁶ Binaal ri Kristus raginio, maa' raginio maimpasawan ilo no mansail ra bala' Nano am poyo mabaya' ra pamariwan.^h ²⁷ Koson raginio noyo, ralalom pagilangan ri Kristus, ilo moonsoi, mapasau am niak matanda', am kolondo' bo malaat risilo. ²⁸ Mogondo' raginio, moonong ralaki musiti' motogom ra andu' nano koson io monogom ra inan no galama'. Osoi ak motogom ra andu' nano, kaayagan nano galama' niak tagamin no. (²⁹ Kolondo' sangulun pana masisang ra inan nano galama', kaa' paikangon am alungin no toojo, koson niak i Kristus magalung toojo ra pasisimpungan ulun Kristian no. ³⁰ Nga itakau ti noyo tayar ru inan ri Kristus no.) ³¹ Mokoondo' niak binatikan ru Alkitab ra, "Nga raginio sangulun ungkuyon sumuai ra matuo nano am masimpung ra andu' nano, bagu ilo karuo no masuk sambaloi." ³² Malandom kaga' arati' ru gitio, kaa' ondo' kon kuni, abig ru pabukatan ri Kristus am pasisimpungan ulun Kristian no. ³³ Am ginio pana makakulawit niak ramuyun: moonong ralaki musiti' motogom ra andu' nano koson riso galama', am niak moonong andu' musiti' gumagaya' ra ralaki nano.

^h pamanwan, kaapoam tumug

Anak am matuo

6 Anak kau ngai', koson ra maamaya' ri Kristus,¹ gagaya' kano ra matuo minno nga gitio noyo musiti' baalon. ²"Urumato' noyo karuo matuo muno." Gitio susuban kasaa' intor ri Aki Kapuuno' ondo' mabaya' ra bantu', ioginio: ³"Maa' raginio moonsoi ak kaayagan min am maawar bo umur min ra tana' ti."

⁴Matuo kau ngai', pai' kau pampakaruol ra guang ru anak minno suku' ra malikokot ilo. Kaa', sotopot no alungi' am ilaa' min ilo ra pangilaan ru Tuhan.

Ulipon am tuan

⁵Ulipon kau ngai', gagaya' am urumato' noyo tuan min rano; gagayaa' min ilo tojojo koson ak gumagaya' kau ri Kristus. ⁶Am pai' gagaya' ayuk paat akau tamungin, koson ra makiompur kau ak risilo. Kaa' suguto' min noyo tojojo ra kasagaan ri Aki Kapuuno', koson ulipon kau ri Kristus. ⁷Paugaro' noyo kandoi min mabaya' ra guang maansukan, koson sala' ka ulun ayuk, kaa' Tuhan noyo pangandayan min. ⁸Karaa' min noyo ra moonong ulun, iou pana ulipon kaapoam kalo, mokoowot ilo niak ra ampos intor ra Tuhan sumugut ra atan ondo' baalon nilo ra moonsoi.

⁹Tuan kau ngai', akau pana musiti' mampakito ra paliso matanda' ra ulipon min rano. Karaa' min ra akau am ulipon min rano mokoondo' sangulun Tuan giu' ra suruga', am lo kalo mampili' ra ulun.

Sanjata' pinongo ri Aki Kapuuno'

¹⁰Pupus no, kaikang kano ralam lom pasisimpungan min ra Tuhan mansail ra kuasa' Nano ondo' maayo kaga'. ¹¹Alapo' noyo ngaangai' sanjata' ondo' pinongo ri Aki Kapuuno' ramuyun, maa' raginio makagula' kau ra ruung ru Tingganai ru riwato. ¹²Nga sala' ka ulun anggalon takau, kaa' ngaangai' riwato giu' ra limbowon, ioginio mangunguasa' am kaikangan ru kalandaman ondo' raino mamarinta. ¹³Nga raginio, alapo' min noyo sanjata' ondo' pinongo ri Aki Kapuuno' ramuyun. Maa' raginio, paat malaat rali mantipagon ramuyun maalap min niak ilo kaangal. Am mpongo bo pantutulaan minno, lakat poyo maikang pangintapatan min.

¹⁴Nga raginio, tamos kano koson sangulun saujor; ragu min ra motopot koson ak ra abot min am guang min ra motopot koson ra bayang basi' min. ¹⁵Am poyo kapidatan ru guang min mampabala' ra Tanou Moonsoi ondo' magibit ra pabansayan ti, koson ra kasut min. ¹⁶Pangintapatan min koson ra parisai; gitio noyo makapampalasa' ra ngaangai' anak pana makaapui ondo' papanaan ru Tingganai ru Riwato. ¹⁷Apuo' min noyo pamayagan ti koson ra tupi' basi' am niak bala' ri Aki Kapuuno' koson ra ilang ondo' pinongo kalalair ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ¹⁸Pakayo' kuliamos ru

¹ Kuukula' naskah nakalar kolondo'. koson ra maamaya' ri Kristus

Saujor Roma am sanjata' nano (6.14)

saujor ti mabaya' ra pakiasian, koson makiindangan ri Aki Kapuuno'. Kasalok kano pakiasi' maya' ra panninganayan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Ilalai', pai' pombolong am kalo langgain pakiasian min. Kasalok kano pakiasi' ri Aki Kapuuno' ra ngaangai' ulun Nano. ¹⁹Am aku pana karaan ra pakiasian min, maa' raginio mangani' i Aki Kapuuno' raki' ra katandaan paat ra aku mindagu. Maa' raginio makakau' aku bo mampabala' ra atan ondo' kalo igondo' pinabala' intor ra Tanou Moonsoi no. ²⁰Nga kandoi mambala' ra Tanou Moonsoi ti pinakandayan raki' ri Jisus, kabalu' pana soroi aku ra panga-putan ti raino. Pakiasi' kano koson makakau' aku po mampabala' ra Tanou Moonsoi no maya' ra inaru' no.

Salam ra pamupusan

²¹I Tikikus mambala' ramuyun ra ngaangai' tanou ku, maa' raginio makapandai kau ra atan kulaan kaayagan ku. Io no sangulun mangangandoi ondo' tagamin am ondo' mampagagaya' ra kandoi ru Tuhan. ²²Ginio nga ra aku nanusub riso mongoi pambala' ramuyun ra atan kulaan kaayagan mai ragiti, koson mampaikang ra guang min.

²³Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau, am i Tuhan Jisus Kristus mangani' ra pabansayan, togom am pangintapatan ra ngaangai' pabukat Kristian. ²⁴Gama' ru i Aki Kapuuno' mamarakat ra ngaangai' ulun ondo' mantilayun monogom ri Jisus Kristus, Tuhan takau.

Surat ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra **PILIPI**

Pasiguluon

Pasisimpungan ulun Kristian ra Pilipi ioginio pasisimpungan kasaa' pinuunan ri Paulus ra Eropah. Pilipi sot ra pagun Makidonia, rondo' wilayah ru Empayar Roma. *Surat ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra Pilipi* binatikan nainamot ra i Paulus giu' ra lamin pangaputan. Maimamang io nga mokoondo' mangangandoi Kristian minanggal riso. Mokoondo' niak ulun nangila' ra pangilaan ondo' mampalayau ra ulun Kristian ra Pilipi. Kabalu' pana raginio, surat ri Paulus ti mambala' tojojo ra kaansukan am kalansanan ra pasisimpungan ulun Kristian ra giu' no, nga mangintopot tojojo i Paulus ri Jisus Kristus.

Kuayan kasaa' ri Paulus namatik ra surat ti ioginio koson mindagu ra paringkuanangan nano ra pasisimpungan ulun Kristian ra Pilipi nga nangindangan ilo riso ra paat io makakapaganan. Inalap ri Paulus kaluagan ti koson mampaikang risilo, maa' raginio baani am mataan guang paat makakapaganan. Nangitaak io ra pasisimpungan ulun Kristian no minggana' guang koson ri Kristus, am niak kalo magibaya' ra masumbang am mangkara' ak ra kaatangan galama'. Mampakara' io risilo mansail ra asi' ri Aki Kapuuno' masimpung ilo ri Kristus nga mangintopot ilo Riso, am sala' ka nga gumagaya' ra kaulayan ru ugama Jaudi. Namatik niak i Paulus ra kaansukan am kaansayan ondo' tinaakan ri Aki Kapuuno' risilo ondo' maayag masimpung ri Kristus.

Surat ti mampakaatang ra kaansukan, kaikangan ru guang, pasisimpungan am kataanan ru ulun Kristian ra kaayagan nilo koson ra maamaya' ri Jisus. Surat ti niak manulu' ra kinotogom ri Paulus ra pasisimpungan ulun Kristian ra Pilipi.

Suang

Panalimpuunan	1.1–11
Kaayagan galama' ri Paulus	1.12–26
Kaayagan ru ulun Kristian	1.27—2.18

Inanian i Timotius am i Ipaproditus ra inatangan	2.19–30
Pampakaraan intor ra pantula' ra liwar am ralalom ru pasisimpungan ulun Kristian	3.1—4.9
I Paulus am rangan no rano ra Pilipi	4.10–20
Pamupusan	4.21–23

1 Aku, i Paulus mabaya' ri Timotius, ondo' ulipon akai ti ri Jisus Kristus. Pabukat kau ngangai' giu' ra bandar Pilipi, ulun ri Aki Kapuuno' ondo' nakasimpung noyo ri Kristus am tingganai min rano am poyo ilo ondo' mangindangan risilo rano.

²Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau am Tuhan Jisus Kristus mangani' ramuyun ra barakat am kaansayan.

Pakiasian ri Paulus ra ulun Kristian rano

³Moonong aku mangkara' ramuyun, paringkuanangan paraguon ku ri Aki Kapuuno'. ⁴Am moonong aku makiasi' ri Aki Kapuuno' ramuyun, pakiasian kuno mabaya' ra guang makaansuk. ⁵Paringkuanangan ku ri Aki Kapuuno' nga intor ra talimpun ra aku nangandoi suku' raino mi-

Bandar Pilipi (1.1)

naya' kau pangindangan nampa-saboi ra Tanou Moonsoi ri Aki Kapuuno'. ⁶I Aki Kapuuno' noyo galama' nanalimpuun ra kandoi moonsoi ralalom ru kaayagan min. Am makakalansanan aku toojo ra lo po niak mamparayus ra kandoi ragitio saboi mopongo, suku' ri Jisus Kristus matong saguli'. ⁷Moonsoi noyo ra aku maansukan ramuyun, nga kabaluh' pana maalur ak ra mato, mamaar kau ak ra guang ku. Am itakau ngaangai' nakapagagapu poyo ra kataawan ri Aki Kapuuno', iou pana raino, ra aku inaput ra lamin pangaputan, kaapoam paat aku nakapampainono' am nampapiot poyo ra Tanou Moonsoi no ra ulun masuang rano. ⁸I Aki Kapuuno' noyo sasi' ra totopot moondom aku tojojo ramuyun mabaya' ra togom ru guang ri Jisus Kristus galama'.

⁹Gitio noyo pakiasian ku ri Aki Kapuuno' ra gama' ru mulu' poyo togom minno ri Aki Kapuuno', mogondo' niak ra mulu' poyo kapandayan min ra katapatan am kaintutunan no. ¹⁰Maa' raginio mapandai kau magilong ra ati kia moonsoi tojojo. Bagu makainggalur kau intor ra kalaatan kaapoam nansalinut panguuan ondo' mampakasala ramuyun, ioginio paat ri Kristus matong saguli'. ¹¹Intor raginio, kaayagan minno mauli' ra baal topot-topot moonsoi ondo' kondoyon ri Jisus Kristus, am bagu raginio katulayon am omporon bo i Aki Kapuuno'.

Kaintutunan galama' ri Paulus

¹²Pabukat ra Kristian kau, masaga' aku mapaintutun ramuyun ra atan ondo' nasauk raki' ti, sotopot no nangindangan poyo raki' ra papasabayan ra Tanou Moonsoi no. ¹³Intor ra baal raginii, ngaangai' saujor ru istana no am ulun ru bandar rati pana nakapandai ra inaput aku nga ra kandoi ku ri Kristus. ¹⁴Am nga ra kinibit ra aku inaput ti, masuang bo ulun Kristian intor ra bandar ragitio mangintopot poyo tojojo ra Tuhan, saboi mulu' ilo poyo makakau' mampasaboi ra bala' no^a ra kolondo' kalaanan nilo.

¹⁵Iou pana ginio, mokoondo' niak ulun mampabala' ra tanou ri Kristus nga sumolon am lumimbau ilo. Kaa' bokon no mampabala' ra tanou ri Kristus mabaya' ra guang motopot. ¹⁶Ilo napabala' ra tanou ri Kristus nga ra togom nilo ri Aki Kapuuno' am aku. Nakapandai ilo ra i Aki Kapuuno' noyo nanusub raki' mampakito ra Tanou Moonsoi no motopot. ¹⁷Kaa' ulun ra bokon rano mampabala' ra pangilaan ri Kristus no koson maguyum ak ra ampos nilo galama', pai' ru mabaya' ra guang motopot. Am intor ra ginio indos nilo ra mulu' poyo bagat ru kapaangan kuno ra aku inaput ti.

¹⁸Polosoon noyo ginio, nga ginio kalo niak mantipagon raki'. Mabaya' ra guang nilo ra motopot kaapoam malaat kia, pinatanou nilo niak pangilaan ri Kristus i; am

^a bala' no, Kuukula' naskah nakalar' bala' intor ri Aki Kapuuno'

gitio noyo kaansukan kutu. ¹⁹Ma- kapandai aku ra mansail ra pakia- sian min ri Aki Kapuuno' am ra kaindanganan Nano mansail ra Ambiluo ri Jisus Kristus makala- bus aku bo. ²⁰Nga gitio noyo kaandaman am kalansanan ru guang ku ra kolondo' rondo' pana kandoi kuno mampakauyu' raki'. Masalok aku niak moondom, am mulu' poyo raino, makakau' toojo mapatulai ri Kristus mansail ra kiralan ru kaayagan ku — iou ra maayag aku kaapoam matoi. ²¹Nga koson raki', pangkaraan ku am mintutun tojojo ri Kristus ak! Am matoi aku pana, mulu' poyo kinoonsoi ru ampos no. ²²Kaa' amun posoroyon aku poyo ra ta- na' ti koson mokoowot poyo ra ampos ru kandoi kutu, kalo noyo makapampili' aku ra ati kia rondo' bayaan ku. ²³Karuo-ruo ti mam- pakabunduk ra guang kutu. Ma- saga' aku niak mangiruan ra painawo kutu bagu makasimpung ri Kristus, nga ginio noyo moonsoi no. ²⁴Kaa' mulu' poyo kinaatang no ru soroi aku po giti ra tana' ti koson makapangindangan poyo ramuyun. ²⁵Am gitio noyo kapan- dayan am kalansanan kutu ra la- kat aku po niak sumoroi mabaya' ramuyun, maa' raginio panginta- patan min maikang bo mabaya' ra kaansukan. ²⁶Bagu raginio, paat ra aku mongoi poyo ramuyun, mulu' poyo kinasuang ru paringkuana- ngan min nga ra indangan kutu, ondo' nagibit noyo ramuyun ma- kasimpung ri Jisus Kristus.

²⁷Raino ondo' maatang toojo, kaayag kano sumugut ra Tanou Moonsoi ri Kristus. Maa' raginio, maampon ru moongoi takamin kailai' kaapoam kalo, morongog takamin niayuk ra mingkotog kau poyo koson rondo' ak pangintapa- tan am niak rondo' guang min. Maa' raginio, makakau' kau mam- pabala' ra pangintapatan ondo' inimpun ra Tanou Moonsoi no. ²⁸Pakakau' kano; pai' kalaa' risilo ondo' mangimbolo' ramuyun. In- tor ra ginio mampakito kau ra ilo ti maala am akau makagula', nga i Aki Kapuuno' galama' intor ru indangan minti. ²⁹Nga akau ina- nian ra kaluagan manguma' ra kaimboloon nga i Kristus am sala' ka mangintopot ak Riso. ³⁰Raino, akau pana mabaya' niak raki' mampakito ra katapatan ru Ta- nou Moonsoi ti: Am kandoi ti nogondo' ra pantutulaan ondo' nauma' ku am nakito min noyo ragili am ondo' maining min ra la- kat poyo.

Korondon am paingganaan guang mogondo' ri Kristus

2Ralalom ru kaayagan min su- mimpung ri Kristus mokoond- do' kano ra kaikangan. Makaan- suk guang minno nga tinagaman kau ri Kristus. Indanganon kau ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'^b am montotogom kau ra bokon am niak makaasi' kau ra rondo' am bokon. ²Ginio nai ra kinam kano papakaansuk toojo ra guang kuno koson ragitio: Korondoo' guang

^b Indanganon kau ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'; kaapoam: Ambiluo ri Aki Kapuuno' naningganai ramuyun maayag rondo' guang

am pangkaraan min, togom am kasagaan min. ³Pai' kano paguyum ra kaatangan ak galama' kaapoam paliso lumimbau. Kaa' soto-pot no paingganaa' min guang minno koson mangkara' ra ulun bokon maatang poyo intor ramuyun. ⁴Am pai' kano paguyum ra kasingkatan ak galama', kaa' kasingkatan niak ru ulun ra bokon. ⁵Tilu kano ra guang am pangkaraan koson mogondo' ri Kristus:

⁶Intor noyo ra talimpuun Io ti nogondo' ri Aki Kapuuno', kaa' kalo niak nampaguang Io ra nogondo' Nano ri Aki Kapuuno' ti gonggomon No.^c

⁷Kaa' ngaangai' tinatang No ak am siminauk koson ra ulipon am siminauk Io ra ulun, am kaayagan Nali mogondo' ritakau.

⁸Pinainggana' No guang am giminagaya' ra susuban ri Aki Kapuuno' suku' minatoi Io — ioginio pinatayan No ra salip.

⁹Ginio nga i Aki Kapuuno' nampainsawat noyo Riso ra intok maatang am nangani' Riso ra kuasa^d ondo' maayo poyo intor ra ngaangai' kuasa' ra bokon.

¹⁰Maa' raginio ngaangai' ondo' mayan ra suruga', kaapoam ra tana' ti am niak ra intok ru ulun namagatoi rali' pana

migulatur ra pinaguluan ri Jisus.

¹¹Am ngaangai' nilo pana mangiou ra i Jisus Kristus noyo Tuhan; Intor raginio katulayon bo i Aki Kapuuno', Ama' takau.

Parayus no gagaya' ra pangilaan ri Kristus

¹²Nga raginio pabukat ondo' tagamin ku, koson masalok kau niak giminagaya' raki' paat ra aku soroi ramuyun, mulu' poyo gagaya' minno ra raino ti ra itakau nakapaginggalur. Pirot kano mompogogot ra kaansayan ru pamayagan minti, ioginio mansail ra atan kulaan kinapirot ru guang min sumugut am mangurumat tojojo ri Aki Kapuuno'. ¹³Nga i Aki Kapuuno' no galama' magibit ra guang minno mangiou am poyo magagaya' min niak atan ondo' kasagaan Nano tojojo.

¹⁴Atan ak kondoyon min, moonsoi kalo mambulingot kau kaapoam makimansangor. ¹⁵Intor raginio nampakito kau ra akau ti anak ri Aki Kapuuno' ondo' kolondo' sala kaapoam tula am moonsoi kaayagan min ra taatanga' ru ulun malaat am makatularano. Am paat ra akau maayag koson raginio, mogondo' kau ra butitin suminda ra rondom ti, ¹⁶ra akau mampasaboi ra Tanou Moonsoi risilo. Amun ru koson raginio kaayagan min, tauli no, paat ra ratangan saguli' ri Jisus

^c Ayat 6b maalap kaalig kaa' kalo nampaguang Io ra sumauk Io mogondo' ri Aki Kapuuno' ^d kuasa'; Harfiah. inggalan. ^e Ilat' kamus.

mokoondo' paringkuanangan ku, nga ginio mampakito ra kinandoi kuli kalo malubat am sala' ka kolondo' ampos.

¹⁷Kaa' amun ru potoyon aku pana, am raraa' kuno masuk koson ra taak ri Aki Kapuuno', mabaya' ra pangintapatan min, maansayan aku ak am maansukan mababaya' ramuyun ngai'.

¹⁸Am mogondo' niak ramuyun ra moonsoi maansayan am maansukan kau mabaya' raki'.

I Timotius am i Ipaproditus

¹⁹Malansan aku ra mansail ra indangan ru Tuhan Jisus, poongoyon ku i Timotius ramuyun ra mataki' koson tanou minno mampaikang bo ra guang kuno.

²⁰Nga rorondo' ak i Timotius pogondo' ru guang kutu am topotopot mampaguang ra kasingkatan minno. ²¹Kaa' bokon rano sala' ka maguyum ra kaatangan ri Jisus Kristus, kaa' maguyum ak ra kasingkatan nilo galama'. ²²Akau galama' nakapandai noyo ra kinoonsoi ru paliso ri Timotius ti, koson ra sangulun anak mabaya' ra ama', nangindangan io raki' mampasaboi ra Tanou Moonsoi ri Aki Kapuuno'. ²³Malansan aku ra mapandayan ku ak ra atan ondo' masuk raki', am poongoyon ku noyo i Timotius ti ramuyun ra mataki'. ²⁴Am mangintopot aku niak ra Tuhan noyo mangindangan raki' koson kalo bo mabuoi aku pana mokoongoi pagilong ramuyun.

²⁵Kaa' koson ra pabukat takau i Ipaproditus ondo' sinusub min

mamparangan raki' koson mangindangan ra kandoi kutu, sumugut ra pamaguangan ku moonsoi atarin ku io saguli' ramuyun.

²⁶Noondom io kaga' ramuyun am maimamang guang nano ramuyun nga naala' kau ra narualan io.

²⁷Motopot ra bagu ti narualan io am mamaar noyo matoi, kaa' makaasi' i Aki Kapuuno' riso am sala' ka io ak kaa' aku niak, koson kalo bo gumaai kasilukan ru guang kuno.

²⁸Ginio ra maayo guang kuno manusub riso sumaguli' ramuyun ra mataki', bagu maansukan kau poyo muma' riso am guang kuno pana matasu' bo saguli'.

²⁹Apuo' min noyo io mabaya' ra kaansayan koson sangulun pabukat min ra Kristian am urumato' noyo ngaangai' ulun mogondo' riso ti.

³⁰Nga ra kandoi nano ri Kristus nampataak io ra painawo nali am mamaar io matoi, koson mangindangan io raki' ondo' akau galama' kalo makakaluangan mambaal.

Katapatan mansail ri Jisus Kristus

3 Pabukat kau, koson ra mamupus; pakaansuk kano nga nakasimpung kau noyo ra Tuhan. Kalo niak mantipagon raki' amun ru sagulion ku poyo atan ondo' binatik ku noyo ramuyun i, nga ginio mapasingkot poyo ramuyun. ²Koson ilalain min uku' masangit rano, pagilalai' min poyo ulun rano ondo' mampakalayau ak, ondo' lakat ak poyo mampajjou ra ulun rano sunatin, koson ra tatandu' ilo ti tojojo makaulig ri Aki Kapuuno'. ³Sotopot no

itakau noyo ondo' makaulig ri Aki Kapuuno' sala' ka ilo, nga itakau ti ondo' sumamba ri Aki Kapuuno' maya' ra indangan ru Ambiluo. Nano galama'. Am itakau niak maringkuanang nga nakasimpung noyo ri Jisus Kristus. Intor raginio kalo bo malansan takau ra kaulayan ondo' binaal ak ru ulun. ⁴Amun ru mokoondo' ulun mangkara' ra ilo motopot nga lumansan ra kaulayan kaa-poam nga ra kinamatuaan nilai, mulu' pi bo aku ka ilo. ⁵Atan nai ra kalupus ak nabaluan ra aku inanak, sinunatan aku no am intor aku ra pagun Israil, am papag aku po ru kinamatuaan takau i Benjamin. Ginio nai ra aku ti ulun kopoyo ru bulu Ibrani. Am poyo kinapirot ru gagaya' ku ra ukum ru ugama Jaudi noyo nagibit raki' saboi nakaaya' aku ra tayar Parisi no. ⁶Gitio noyo nangkinibit ra aku nangimbolo' ra ulun Kristian rano. Am intor ra katapatan poyo, ioginio atan kulaan aku giminagaya' ra susuban ru Ukum ri Musa', kalo igondo' aku pakasala. ⁷Kaa' nga gumagaya' aku ri Kristus, atan ondo' ginuang ku ragili ra maatang, karaan ku raino ra kolondo' bo onong. ⁸Am sala' ka ginio ak. Kaa' sotopot no ngaa-ngai' karaan ku koson ra kolondo' bo onong nga kalo noyo mokopogondo' ra atan kulaan kinologo ru intutun ku koson ri Kristus, Tuhan ku. Ngaangai' no tinatang ku noyo nga Io, am karaan ku ginio koson ra ginsamol ak, maa' raginio mulu' pi bo aku makain-

tutun ri Kristus am makasimpung Riso. ⁹Am ginio sala' ka bo intor ra katapatan ku galama' koson gumagaya' ra Ukum ri Musa', kaa' intor ra katapatan ri Aki Kapuuno' ondo' pinataak no raki' mansail ra pangintapatan ku ri Kristus. ¹⁰Am raino rorondo' ak gogoton kutu, ioginio maayag mintutun ri Kristus am makaliman ra kuasa' ondo' namayag Riso intor ra kapatayan, am masaga' poyo imboloon am potoyon koson Riso. ¹¹Nga raginio aku makakalansanan ra bayagon aku saguli' intor ra kapatayan.

Mompogot ra taak pinatamos

¹²Kalo noyo lair mindagu aku ra matanda' aku no am kolondo' sala ku. Kaa' rayuson ku ak mompogot ra taak ondo' pinatamos noyo raki' kalalair ri Jisus Kristus. Ginio bo puun ra Io namapasauk raki' ra maamaya' Nano. ¹³Pabukat kau, kalo' noyo mangkara' aku ra matanda' aku no, kaa' rondo' ak guangon ku, ioginio kalo bo karaan ku sauk ra nakasail i, kaa' mompogot aku ayuk momongo ra atan ondo' rayuson kutu saboi ra pupus no. ¹⁴Ginio bo puun ra aku marayus ak mompogot ra taak nangu-laan ti, ioginio kaayagan giu' ra suruga'. Am gitio noyo pampianwan ritakau ri Aki Kapuuno' mansail ri Jisus Kristus.

¹⁵Ginio ra itakau ondo' maikang pangintapatan, moonsoi makapangkaraan takau koson ra-

^f kalo; Kuukula' naskah nakalair kalo poyo

ginio. Kaa' amun ru sala' poyo pamaguangan min, makaalap kau niak ra papaintalangan ri Aki Kapuuno' ra ginuang min raginio. ¹⁶Baalo' takano maya' ra katapatan ondo' inila' noyo ritakau.

¹⁷Pabukat kau, tilu kano raki'. Nangani' akai no ramuyun ra tiluan matanda'. Ginio ra ilai' noyo tojojo ulun ondo' tumilu koson ramon no. ¹⁸Nga koson masalok aku no nakapambala' ramuyun am rai-no sagulion ku poyo mabaya' ra tangi', ra mokoondo' masuang niak ulun mansang ra pangilaan ra i Kristus minatoi ra salip. ¹⁹Kaa' pupus no ilo ti poongoyon ak ra naraka, nga kasagaan ru guang nilo galama' ti noyo ondo' alapon nilo koson ra tuhan nilai. Mongompor ilo tojojo ra baal nilai ondo' sotopot no makauyuyu' am mangkara' ilo ak ra atan ondo' guangon ru ulun ru tana' ti.

²⁰Kaa' itakau ti mamagun ru suruga' mogondo' ri Tuhan Jisus Kristus, Mamamayag takau ondo' matong poyo saguli'. Am lo no inaanin takau mabaya' ra guang moondom. ²¹Nga paat ratangan saguli' Nano, inan takati ondo' malawo am mapuso ti, kulawon No sumauk ra baguon mogondo' koson Riso. Mabaal No ginio nga lo mokoondo' ra kuasa' ondo' mapatinduku' ra ngaangai' no Riso.

Rayuso' noyo pasisimpungan minno ra Tuhan

4 Pabukat ondo' tagamin ku. Noondom aku ramuyun nga akau no mampakaansuk ra guang ku am maansayan aku magilong

ra kinoonsoi ru bayag min. Ginio nai ra rayuso' noyo pasisimpungan minno ra Tuhan.

²Gitio bilin ku ri luodia am Sintiki ra pogondoo' noyo guang minno nga mambukat kau ralalom pasisimpungan min ra Tuhan. ³Am okou niak Sunsugos, rangan ku mangandoi, bilin ku rirun ra indangano' noyo ruandu' ragitilo mobonsoi saguli'. Nga ilo ti mapiroto tojojo nangindangan raki' mampabala' ra Tanou Moonsoi; koson niak ra indangano' poyo i Kilimin am ngaangai' ondo' nangandoi nabaya' raki'. Inggalan nilai ti nakabatik noyo ra kitab ru Ulun Mokoowot ra Kaayagan Motopot.

⁴Gama' ru masalok kau makaansuk sumimpung ra Tuhan. Sagulion ku poyo; pakaansuk kano!

⁵Pakitono' min noyo kinoonsoi ru guang minno ra ngaangai' ulun, nga mamar noyo Tuhan sumaguli'. ⁶Pai' kano kaimamang ra atan ak pana, kaa' kasalok noyo pasalulaa' ak ri Aki Kapuuno' atan ondo' kitaakon minno. Am baalo' min gitio mabaya' ra pakiasian am paringkuanangan. ⁷Bagu raginio mokoondo' kau ra kaansayan intor ri Aki Kapuuno', ondo' maalur intor ra atan ondo' karaan ru ulun. Gitio noyo magalung ra guang am pangkaraan min mansail ra nasimpungan min ri Jisus Kristus.

⁸Pabukat kau, koson bilin ku ra pamupusan ti, guango' noyo ondo' moonsoi am moompor: ioginio ondo' motopot, ondo' matulai, mabanis guang, paliso

moonsoi, koson mokoondo' ra togom am poyo ragu ra moonsoi rongogon. ⁹ Suguto' min atan ondo' noowot min noyo intor raki', koson ra atan ondo' nakabala' kaapoam binaal ku. Am i Aki Kapuuno' ondo' manaak ra pabansayan mabaya' bo ramuyun.

Ragu Paringkuanangan

¹⁰ Ralalom pasisimpungan ku ra Tuhan, maayo tojojo kaansukan kuno, nga pupus no ra raino ti igondo' poyo makapangindangan kau raki'. Sotopot no nampanguang kano ragitio, kaa' kolondo' ak kaluagan min mangani' ra pangindangan ti. ¹¹ Pai' ru rinagu ku gitio koson ra kolondo' kon kaukapan ku: nga naubas aku no ra atan ayuk. ¹² Nakaili' aku no ra atan kulaan kaayagan ra nakaan kaapoam maulian. Am nakapandai aku niak ra ati kulaan maubas ra kabalu' pana mansalinut ondo' masuk raki', iou pana paat ra naasug kaapoam naitilan, ra aku langkaya' kaapoam kunsikang. ¹³ Am ngaangai' maalap ku kabaal mansail ri Kristus ondo' mangani' raki' ra kaikangan.

¹⁴ Kaa' moonsoi niak binaal minti ra nangindangan kau raki' paat ra aku makakapaganan. ¹⁵ Pabukat kau ra Kristian ra Pilipi, akau galama' noyo makapandai ra paat aku timinalimpun nampasaboi ra Tanou Moonsoi, ioginio ra aku nanatang ra Makidonia ragili, akau no rorondo' ak pasisimpungan ra Kristian ondo' na-

ngani' raki' ra ruit pangindangan.

¹⁶ Am poyo ra aku soroi ra bandar Tisalonika, mokoondo' ingkuukula' kano nangator raki' ra kaukapan, ioginio ruit pangindangan.

¹⁷ Sotopot no pai' ru mompogogot aku ra taak minno raginio, kaa' ondo' ak gogoton ku ioginio ampos ru kasingkatan minno.

¹⁸ Am raino suang ru pinataak min raki' i, mauli' poyo tojojo intor ra kaukapan kuno. Am ngaangai' no pinasuku' noyo raki' ri Ipaproditus. Ondo' pinataak minno raginio, mogondo' ra taak maamis owou, am koson ak ra taak simbaluyon pataakon ri Aki Kapuuno' ondo' mampakatasu' ra guang Nano. ¹⁹ Kalangkayaan ri Aki Kapuuno' ondo' sambaan kuno kalo mauntob, ginio ra mansail ri Jisus Kristus noyo Io mangukop ra atan ak kolondo' ramuyun sumugut ra katulayan Nano.

²⁰ Koompor noyo i Aki Kapuuno', Ama' takau suku' ra sabuoi-buoi no! Amin.

Ragu pupus

²¹ Pasukuo' noyo kaansayan kutu ra ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno' ondo' nakasimpung ri Jisus Kristus. Am poyo apuo' niak kaansayan intor ra pabukat Kristian ondo' mabaya' raki' ragiti.

²² Ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno' ragiti mampasaboi ra kaansayan nilo ramuyun, mulu' poyo ilo ondo' mayan ra istana ru Kaisar.

²³ Gama' ru Tuhan Jisus Kristus mamarakat ramuyun ngaangai'.

Surat ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra **KOLOSI**

Pasiguluon

Kolosi ti rondo' bandar ra Asia Boborok, tampilon ra sirangon ru bandar Ipius. Kalo pinuunan ri Paulus pasisimpungan ulun Kristian ra Kolosi, kaa' paat io nanusub ra mangangandoi intor ra Ipius, pusor bandar ru wilayah Roma ra Asia, nampaliman i Paulus niak ra pasisimpungan ulun Kristian ra Kolosi musiti' alungin no. Naala' i Paulus ra ralalom ru pasisimpungan ulun Kristian ra giu' no mokoondo' mangingila' ondo' nangila' ra pangilaan nasala. Mingkotog ilo ra mulig ri Aki Kapuuno' am mokoowot ra pamayagan ra matanda', ulun musiti' sumamba ra "ambiluo ondo' manguasa' am mamarinta". Liliwa' raginio, mangingila' rano minindagu ra ulun musiti' gumagaya' ra kaulayan ru sunat, mampali am bokon poyo.

Surat ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra Kolosi binatang koson mampagula' ra pangilaan raginilo am koson mambala' ra pangilaan ru Kristian ondo' motopot. Ragu maatang ru surat ti mambala' tojojo ra i Jisus Kristus makapanaak ra pamayagan ra matanda', am ra pangilaan ra bokon rano mampainggalur ak ra ulun intor ri Kristus. Mansail ri Kristus, namangun i Aki Kapuuno' ra tana' ti, am mansail ri Kristus niak mamayag i Aki Kapuuno' ra tana' ti. Mansail ra kasimpungan ri Kristus ak, tana' ti makakalansanan bayagon. Tauli mambala' tojojo i Paulus ra pangkitangan ru pangilaan no ra kaayagan ru ulun Kristian.

Maatang pabalaan ragiti ra i Tikikus, ondo' sinusub ri Paulus nagibit ra surat ti mongoi ra Kolosi, rinanganan ri Onisimus. I Onisimus no sangulun ulipon ondo' sinusub ri Paulus rumuli' ra tuan nano i Pilimon, sangulun intor ra pasisimpungan ulun Kristian giu' ra Kolosi.

Suang

Panalimpuunan

Paliso am kandoi maatang ri Kristus

1.1–8

1.9—2.19

Kaayagan bagu ondo' mailian ru ulun Kristian
Pamupusan

2.20—4.6

4.7—18

1 Aku i Paulus, sangulun rasul ondo' mampasaboi ra tanou ri Jisus Kristus am poyo i Timotius, pabukat takau ra Kristian.

²Gitio posoboyon ku ra ulun ri Aki Kapuuno' ondo' masisimpung ri Kristus giu' ra bandar Kolosi. Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau, manaak ramuyun ra barakat am pabansayan.

Pakiasian mabaya' ra paringkuanangan

³Masalok akai maringkuanang ri Aki Kapuuno', Ama' ru Tuhan takau i Jisus Kristus, ralalom moonong pakiasian mai ramuyun.

⁴Nga nakaining akai noyo ra atan kulaan ru pangintapatan min ri Jisus Kristus am togom min ra ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno'.

⁵Nga intor noyo ra Tanou Moonsoi ondo' motopot ti kasaa' pinabala' am nakasaboi ramuyun, makakalansanan kano. Mangintopot am motogom kau nga ra kalansanan makaapu ondo' pino-ngo noyo ramuyun giu' ra suruga'. ⁶Tanou Moonsoi ti nagibit ra barakat am nakatambual ra ati ak intok ra tana' ti, koson niak ra taatanga' min. Am kataawan ri Aki Kapuuno', ondo' naining min ra kasaa' i, maintutunan min ra atan ginio sotopot no. ⁷Inigigilaan min ragitio intor ra rangan mangangandoi mai i Ipapras, on-

^a maiti; Kuukula' naskah nakalar min

Makiasi' akai ri Aki Kapuuno' (1.9)

do' tagamin mai. Io sangulun mangangandoi ri Kristus ondo' sumugut toojo ra kandoi maatang maiti.⁸ Io ti niak ondo' nambala' ramon ra atan kulaan Ambiluo ri Aki Kapuuno' no magibit ramuyun mokopontotogom.

⁹Ginio nai ra intor poyo ra akai nakaining raginio, masalok akai bo mangkara' ramuyun ralalom pakiasian mai. Makiasi' akai ri Aki Kapuuno' ra makatutun kau ra atan sotopot no kasagaan Nano, ioginio aniin kau ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra kapintaran am kapandayan. ¹⁰Bagu raginio maayag kau sumugut ra

kasagaan nano am makapampakatasu' ra guang nano, ioginio kaayagan min magibit ra nansalinut baal moonsoi am mulu' poyo makaintutun kau ri Aki Kapuuno'. ¹¹Gama' ru kuasa' ri Aki Kapuuno' ondo' kolondo' paganda' mampaikang ramuyun saboi mataan kau ra atan ayuk masuk no mabaya' ra kaansayan am kalo malawo guang min. ¹²Am mabaya' ra kaansukan, paringkuanang kano ri Aki Kapuuno', Ama' takau, ondo' nampasauk ramuyun makatayar intor ra pinongo No ra ulun ondo' mangintopot Riso, giu' ra pamarintaan ru sinda Nano. ¹³Nga nampalabus lo no ritakau intor ra kuasa' ru kalandaman am pinongoi takau bo ra pamarintaan ru Anak tinagaman Nano. ¹⁴Mansail ra Anak ti noyo itakau pinalabus; ioginio naampun noyo tula takau.

Kaatangan ri Jisus Kristus am kandoi Nano

¹⁵I Jisus Kristus no mogondo' ri Aki Kapuuno' ondo' kalo maalap kakito. Io ti anak langkuir Nano ondo' maatang toojo intor ra ngaangai' ru sinauk Nano. ¹⁶Nga mansail Riso niayuk i Aki Kapuuno' nampasauk ra ngaangai' ondo' giu' ra suruga' am niak giti ra tana' ti: ioginio ngaangai' ondo' maalap kakito kaapoam kalo; ngaangai' ondo' manguasa' am mamarinta ra ati ak giu' ra rasawat kaapoam ra tana' ti. Ngaangai' ru tana' am limbowon sinauk ri Aki Kapuuno' mansail ri

Jisus Kristus koson mangurumat Riso. ¹⁷Am i Jisus Kristus noyo nakasigulu soroi intor ra ngaangai' no am mansail riso ngaangai' posoroyon ra intok nilo sigagama'. ¹⁸Io no maninggalanai ra inan, ioginio pasisimpungan ulun Kristian, am lo poyo puun ru kaayagan bagu nilono. Io po Anak Langkuir ri Aki Kapuuno' ondo' binayag saguli' intor ra kapatayan, koson nampasauk Riso ra maatang intor ra ngaangai'. ¹⁹I Aki Kapuuno' noyo galama' nangatang ra ngaangai' ru atan ak mokoondo' Riso, mokoondo' niayuk ra Anak Nano. ²⁰Am mansail Riso, i Aki Kapuuno' nangaru' ra ngaangai' mobonsoi saguli' Riso, ioginio atan ak suang ru tana' ti kaapoam atan mokoondo' giu' ra suruga'. Am gitio sinauk No mansail ra pinatayan ru Anak No ra salip.

²¹Akau pana ragili, timinalikur kau ri Aki Kapuuno'. Nakimantula' kau Riso nga paliso am guang minno malaat. ²²Kaa' raino, mansail ra pinatayan ru Anak No, i Aki Kapuuno' nopobonsoi ramuyun saguli' Riso. Bagu raginio maapu No kau koson ra ulun ondo' mapasau guang, kolondo' kasalaan am ondo' motopot. ²³Maalap min ginio amun ru gumagaya' kau toojo, koson mampaikang toojo ra pangintapatan min. Pai' min noyo impai' kalansanan ondo' tinaakan ramuyun paat ra akau nakaining ra Tanou Moonsoi i. Tanou ragitio nakatabual noyo ra ati ak ra tana' ti am aku i Paulus masuk ra ulipon koson mampaugar ra kandoi ragitio.

Kandoi ri Paulus ra pasisimpungan ulun Kristian

²⁴Raino maringkuanang aku ra kaimbloon ondo' nasauk raki' ti nga gitio mangindangan ramuyun. Nga gitio mangukop ra kaimbloon ri Kristus koson ra kaatangan ru pasisimpungan ulun Kristian ondo' karaan koson ra inan Nano. ²⁵Sumugut ra kasagaan ri Aki Kapuuno' aku nasauk sangulun ulipon ru pasisimpungan ulun Kristian, ioginio mampasaboi ra Tanou Moonsoi. ²⁶Am kuukula' noyo buoi tanou ti nakasibuni ra ngaangai' ulun, kaa' bagu raino ti pinabala' ra ulun ondo' mangintopot Riso. ²⁷Inatang noyo ri Aki Kapuuno' ra pabalaan No ondo' nakasibuni i risilo; ra mapara' bo boonsoi ru barakat ondo' pataakon No ra ngaangai' ulun, ioginio i Jisus Kristus rumondon ra guang min, ondo' arati' no magapu kau ra katulayan ri Aki Kapuuno'. ²⁸Ginio nai ra mampasaboi akai ra tanou ri Jisus Kristus ra ulun masuang. Mampakara' am mangila' akai ra moonong ulun mabaya' ra kapintaran. Bagu no moonong ulun maapu ri Aki Kapuuno' nga makapasimpung ilo ri Kristus koson ra ulun kolondo' bo sala. ²⁹Koson mampasingkot ra kandoi raginio, sumingkotog aku tojojo. Am maayo toojo kuasa' ri Kristus ondo' mabaya' ra kandoi kutu.

2 Masaga' aku mambala' ramuyun ra mapirok aku nangandoi koson mampaikang ra panginta-

patan min am poyo ra ulun giu' ra Laodikia am niayuk ngaangai' ulun ra bokon ondo' kalo poyo igondo' pakatum raki'. ²Bagu raginio, guang nilai ti baani am moko-pontogom ilo ra rondo' am bokon am niayuk makakalansanan ilo toojo nga makakaintutunan ilo ra katapatan. Am makaulig ilo poyo ra ondo' kalo igondo' pinabala' ri Aki Kapuuno', ioginio i Kristus galama'. ^b ³I Jisus Kristus noyo ondo' nampasalula' ra ngaangai' kalangkayaan ru kapintaran am kapan-dayan ri Aki Kapuuno' ra ondo' kalo natutunan ru ulun ra buoi ti.

⁴Ginio nai ra mambala' aku ramuyun: Pai' min polosoo' abau ru ulun mampalayau ramuyun, kabalulu' pana kula' gamis iningon ragu nilai no. ⁵Nga kabalulu' pana maalur kau ra mato ku, kaa' ma-maar kau ak ra guang ku, am maringkuanang aku toojo magilong ra akau tojojo mogogondo' guang am maikang pangintapatan minno ri Kristus.

Kaayagan ra Kristian ra matanda'

⁶Inapu min noyo i Jisus Kristus koson ra Tuhan min. Ginio ra kaayag kano sumimpung mabaya' Riso. ⁷Polosoo' lo no sumauk ra puun ru kaayagan min. Bagu pangintapatan minno mulu' poyo ikang Nano sumugut ra atan ondo' inila' ramuyun i. Ginio nga ra moonsoi masalok kau mongongompor mabaya' ra ragu paringkuanangan.

^b ondo' kalo igondo' pinabala' ri Aki Kapuuno', ioginio i Kristus galama', Kuukula' naskah nakalair ondo' kalo igondo' pinabala' ri Aki Kapuuno'; naskah ra bokon: ondo' kalo igondo' pinabala' ri Aki Kapuuno', Ama' ri Kristus; bokon poyo: ondo' kalo igondo' pinabala' ri Aki Kapuuno' am ri Kristus.

⁸Ginio nga ra ilalai' min, bagu kolondo' sangulun pana mamparuung ramuyun ra pangilaan ra ulun ondo' abau no ayuk am kolondo' onong, nga ginio mampakalayau ayuk. Sala' ka i Jisus Kristus intor ru gitio, kaa' binaal ayuk ru ulun kaapoam rondo' pangilaan ru kaulayan ak. ⁹Nga ngaangai' paliso ri Aki Kapuuno' rumondon ri Kristus, paat ra lo naayag ra tana' ti pana. ¹⁰Am mokoondo' kano ra kaayagan motopot nga ra pasisimpungan min ri Kristus, ondo' maayo kaga' kuasa' intor ra ngaangai' ru mangunguasa' am mamarinta rano.

¹¹Paat ra akau siminimpung ri Kristus, ginio koson ra kaulayan ru sunat, ioginio tula minno iniru' noyo. Gitio binaal No koson mampalabus ramuyun intor ra kinibit ru kuasa' ru tula minno. ¹²Nga paat ra akau riniu', ginio mogondo' ra linobong kau, koson niayuk i Kristus linobong. Am intor ra pampariwan ti, akau luaton bo saguli' mabaya' Riso, nga mangintopot kau ra kuasa' ri Aki Kapuuno' ondo' namayag ri Kristus saguli' intor ra kapatayan. ¹³Gili, akau ondo' sala' ka ulun Jaudi, koson ak ra minatoi kau nga ra kinibit ru tula min am nga kalo nakaulig kau ra Ukum ri Musa'. Kaa' akau binayag No saguli' mabaya' ri Kristus ra lo nangampun ra tula takau. ¹⁴Ginio nai ra linulu' ri Aki Kapuuno' ukum ru ngaangai' tula min i ra lo napapaku' risilo ra salip ri Kristus. ¹⁵Am giu' ra salip

i milabus i Kristus intor ra mangunguasa' am mamarinta malaat rano;^c tinauyu' No ilo ra ilo inulipon am inibit No ra pangiantakan kamanangan Nali.

¹⁶Ginio nga pai' min rongogo' ulun ondo' mambaal ra aturan ru ati kia moonsoi akanon kaapoam inumon, kaapoam aturan ru pangiantakan, bulan bagu kaapoam orou Sabat. Pai' kau pangkirongog ra ilo maguta' ra ngaangai' no kalo gagayaan min. ¹⁷Nga ngaangai' aturan rano kalo bo pana suguton takau nga nakasimpung takano ri Kristus. ¹⁸Ginio nai ra pai' polo-soo' ra akau ruungon ru ulun ondo' migiangu minggana' guang, am ondo' sumamba ra masundu. Ulun koson raginio masumbung nga rokoon nilo masuang baal ru suruga' pinakito risilo, kaa' pangkaraan ragitio sumugut ak ra paliso malaat nilo galama'. ¹⁹Ilo kalo bo mampaguut ra pangilaan motopot ra osoi i Kristus. I Kristus noyo ondo' maninggalanai ra inan, ioginio pasisimpungan ulun Kristian, am maya' ra paninggalanayan nano, ilo pogondoong guang am mulu' poyo kaayagan nilo tumilu ra kasagaan ri Aki Kapuuno'. Gitio mogondo' ra inan takati ondo' tingganayon ru ulu am pasimpungon ru parangaban, tumuu'.

Matoi am maayag mabaya' ri Kristus

²⁰Minatoi kano tupo mabaya' ri Kristus am pinalabus kano intor ra kalaatan ru tana' ti ondo' ma-

^c milabus i Kristus intor ra mangunguasa' am mamarinta malaat rano, kaapoam ginaau ri Kristus kuasa' ru mangunguasa' am mamarinta malaat rano.

ngunguasa' ra ulun. Ginio nai ra pai' kano kaayag koson ak ra ulun ondo' lakat ak poyo kinuasa' ru gitio. ²¹ Kamin ra "Pai' guuto' gitio, pai' kinami' ginio kaapoam pai' kombongo' bokon no." ²² Sotopot no ngaangai' aturan am pangilaan ti makapakuan ra ulun kaa' pai' ru pantilayunon nga binaal ayuk ru ulun. ²³ Motopot ra pangilaan ti ilain ak ra moonsoi, koson mampajajal ra ulun sumamba ra masundu, migiangku minggana' guang am miimbolo'. Kaa' sotopot no ngaangai' ru gitio kolondo' onong mongorot ra kasagaan malaat ru guang galama'.

3 Nga ra pasisimpungan min ri Kristus inanian kau ra kaayagan bagu ondo' mogondo' ra akau binayag saguli'. Ginio nai ra kaikango' ak toojo guang minno koson mompogogot ra kalangkayaan ru suruga', ioginio panturungan ri Kristus ra takhta ra tampilon pamiris ri Aki Kapuuno'. ² Moonsoi ru guango' min noyo kaatangan raginio, sala' ka kaatangan ru tana' ti. ³ Nga akau ti karaan koson ak ra minatoi noyo am kaayagan bagu min sumimpung ri Aki Kapuuno' mabaya' ri Kristus, kalo makito ru ulun. ⁴ Ginio nai ra i Kristus noyo puun ru kaayagan bagu minno. Am paat ra lo paintalangan saguli', makapasimpung kau Riso ra katulayan Nano.

Kaayagan bagu am kaayagan lair

⁵ Ginio ra patiri' noyo kasagaan ra pansasawaan, mansalinut

baal ra makauyuyu', kasagaan ru guang malaat am maringkumaa' (nga paliso raginio mogondo' ak koson sumamba ra sinungkalaing). ⁶ Nga ulun makapaliso koson ragitio noyo mampakasalula' ra sangit ri Aki Kapuuno'. ⁷ Ragili akau pana galama' siminugut ra paliso malaat koson raginio ra ionanguasa' ramuyun.

⁸ Kaa' raino inggaluri' min noyo paliso ragitio: masasangit, mataki' malasus' guang, guang masisang, ragu magasab am poyo ragu ondo' makauyuyu' iningon. ⁹ Ginio bagu ra pai' kau pagabau ra rondo' am bokon nga kaayagan am paliso nakalair min i iniruanan min noyo. ¹⁰ Raino inanian kau ra kaayagan bagu. Akau noyo ulun bagu ondo' masalok talimbaguin ri Aki Kapuuno' koson makatilu ra paliso Nano. Arati' no makaintutun kau bagu toojo ri Aki Kapuuno'. ¹¹ Nga raginio, kalo bo maatang mangkara' osoi ulun Jaudi kaapoam osoi sala' ka ulun Jaudi; osoi nasunatan kaapoam kalo; osoi bulu ra bokon kaapoam osoi bulu ra kolondo' guang; am poyo osoi ulipon kaapoam kalo. Kaa' ondo' maatang am i Kristus, nga lo puun ru ngaangai' no am sumimpung lo ra ngaangai'.

¹² Akau nakasimpung noyo ri Aki Kapuuno', nampili' lo no ramuyun am monogom lo ramuyun. Ginio nai ra pakitono' min noyo togom min, bonsoi ru guang min, inggana' ru guang min, kinolomoi ru guang min am poyo kinataan ru guang minno. ¹³ Pai'

kano kataki' sumangit ra rondo' am bokon am ampuno' noyo amun ru mokoondo' sumonsol ra ulun bokon. Mogondo' ra Tuhan nangampun noyo ramuyun, moonsoi ru akau pana mangampun ra rondo' am bokon. ¹⁴Kaa' ondo' maatang intor ra ngaangai' ru gitio io no togom, nga gitio noyo ondo' mampasimpung ramuyun ngaangai' masuk rondo' guang. ¹⁵Pobobonsoi kano ra rondo' am bokon ralalom ra pasisimpungan ulun Kristian, maya' ra pabansayan ondo' tinaakan ri Kristus ramuyun, nga gitio noyo pampiawan ri Aki Kapuuno' ramuyun. Kasalok kano maringkuanang. ¹⁶Kaayag kano sumugut ra bala' ri Kristus ondo' kolondo' paganda'. Pangila' am paminson noyo ra rondo' am bokon mabaya' ra kapintaran. Parimbai kano ra Mazmur, rimbai mongompur ri Aki Kapuuno' am rimbai Kristian. Pongompur kano ri Aki Kapuuno' mabaya' ra guang paringkuanangan. ¹⁷Ngaangai' ondo' baalon am raguon min sauko' no mansail ra inggalan ru Tuhan Jisus ayuk. Paringkuanang kano ri Aki Kapuuno', Ama' takau ra atan ondo' binaal ri Jisus Kristus ramuyun.

Baal ru pabukatan ralalom kaayagan bagu

¹⁸Andu' kau ngai', moonsoi ru mampagagaya' kau ra ralaki minno nga ginio maaru' baalon ru sangulun Kristian.

¹⁹Ralaki kau ngai', tagami' min noyo andu' minno am pai' min ilo ulipono'.

²⁰Anak kau ngai', moonsoi sumugut kau ra karuo matuo minno nga gitio noyo paliso ru sangulun Kristian ondo' mampakatasu' ra guang ri Aki Kapuuno'.

²¹Matuo kau ngai', pai' min sinduali' guang ru anak minno saboi malawo guang nilo.

²²Ulipon kau ngai', moonsoi ru gagaya' kano ra tuan minno ra atan ak kondoyon min. Sala' ka gumagaya' ayuk paat ra akau tamungin, koson makiompur kau ak risilo. Kaa' gagayaa' kano tojojo risilo mogondo' ra akau gumagaya' tojojo ra Tuhan. ²³Atan ayuk kondoyon minno, paugaro' min noyo tojojo mabaya' ra guang mabanis, koson ak mangandoi kau ra Tuhan am sala' ka ra ulun. ²⁴Karaa' min noyo ra aniin kau ru Tuhan ra ampos moonsoi ondo' pinongo No kalalair ramuyun. Sotopot no i Kristus noyo ondo' tuan pangandayan min. ²⁵Am osoi ayuk ondo' mambaal ra tula, io galama' magiba' ra balos ru tula nano nga ukum ri Aki Kapuuno' pagandaan ra ngaangai' ulun.

4 Tuan kau ngai', moonsoi panninganayan min ra ulipon min rano motopot am kalo mampili' ra ulun. Karaa' min ra akau pana makatuan giu' ra suruga'.

Panuluan

²Ralalom ru pakiasian min, pirot kano tojojo, ilalai' am paringkuanang ri Aki Kapuuno'.

³Am karaa' min niak akai ralalom ru pakiasian min, bagu i Aki Kapuuno' mangani' ramon ra kaluagan mampasaboi ra tanou ri

Kristus ondo' kalo igondo' pina-bala'. Nga kinibit ru kandoi ragitio noyo ra aku pinasubol ra pangaputan ti. ⁴Pakiasi' kano am bagu maalap ku pakasalula' tanou ragitio koson maratian bo ru ulun.

⁵Kapintar kano paat akau ru-matok ra ulun kalo mangintopot rano. Kaluagan raginio alapon min mampakito risilo ra akau maama-ya' ri Kristus. ⁶Kasalok kano ma-kimansunur ra ondo' mampakatasu' am makapamunduk ra guang. Am tutun kano atan kulaan tumaam ra matimpok ra atan ak pangkua-tan ru sasangulun.

Bilin kaansayan ra pupus

⁷I Tikikus ti noyo ondo' mam-bala' ramuyun ngaangai' ra atan kulaan aku ra giti. Io ti sangulun pabukat takau ra Kristian ondo' tagamin mai, sangulun mangangandoi ondo' kalansanin ralalom kandoi mai ra Tuhan. ⁸Ginio nai ra pinoongoi ku io ramuyun koson makaintutun kau ra atan kulaan mai ragiti, ra kalo bo magalabo kau. ⁹I Onisimus poyo sumama-baya' ri Tikikus. Akau niayuk ra ulun. Io sangulun kalansanin am tagamin mai. Ilo karuo ti noyo mambala' ramuyun ra ngaangai' ondo' masuk ragiti. ¹⁰I Aristar-kus ondo' inaput nabaya' raki' ti mampasaboi ra bilin kaansayan ramuyun. Am mogondo' niak ri Markus, pantukir ri Barnabas. (Nambilin aku no ra amun ru mongoi i Markus ramuyun, apuo' min io.) ¹¹I Josua, ondo' poyo sabiton ri Jus-tus, io pana mampasaboi ra bilin kaansayan ramuyun. Intor ra ulun

Jaudi ondo' nasauk ra Kristian, ilo talu ngaulun ti ayuk ondo' maba-ya' raki' mampaugar ra kandoi ru pamarintaan ri Aki Kapuuno'. Mangindangan ilo tojojo raki'.

¹²Bilin kaansayan poyo intor ri Ipapras. Akau niayuk ra ulun. Io ti ulipon ri Jisus Kristus am masa-lok io mapirok mangkara' ramu-yun ralalom pakiasian nano. Intor noyo ra pakiasian nano ri Aki Kapuuno' maikang kau am toto-pot makaintutun am poyo sumu-gut niak ra ngaangai' ru kasagaan ri Aki Kapuuno'. ¹³Aku noyo ga-lama' makapangani' ra kaintutu-nan intor ra kinapirot ru kandoi nano ramuyun am niayuk nama-gun ra bandar Laodikia am Irapo-lis rano. ¹⁴I Lukas pana, sangulun duktur ondo' tagamin mai, mam-pasaboi ra bilin kaansayan ramu-yun am mogondo' niak ri Dimas.

¹⁵Posoboyo' noyo bilin kaansa-yan mai ra pabukat ra Kristian giu' ra Laodikia, am poyo ri Nimpa am ulun ondo' sumambayang giu' ra baloi nano. ¹⁶Malupus surat ti ma-basa' min, painjulo' min poyo ra pasisimpungan ulun Kristian giu' ra Laodikia, koson bagu mabasa' nilo. Mogondo' ra surat ku ra bo-kon i ondo' painjulon bagu ramu-yun ru ulun Laodikia rano, basaa' min. ¹⁷Am balai' i Arkipus, "Ka-raa'. Pongoono' noyo ondo' pina-kandayan rirun ru Tuhan." ¹⁸Aku no galama' mamatik ragitio: Bilin kaansayan intor raki', i Paulus. Pai' liliani' ra kapaganaan kutu ra lakat aku ak poyo aputon.

Gama' ru i Aki Kapuuno' ma-marakat ramuyun.

Surat kasaa' ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra **TISALONIKA**

Pasiguluon

Tisalonika rondo' pusor bandar ru Makidonia, wilayah ondo' kinuasa' ru Empayar Roma. I Paulus namuun ra pasisimpungan ulun Kristian ra Tisalonika, kakairuan no ra Pilipi. Kaa' kalo nabuoi raginio, nangusolon ulun Jaudi ri Paulus am minanggal ilo ra kandoi ri Paulus mampabala' ra pangilaan Kristian ra ulun sala' ka Jaudi ondo' mintutun ra ugama Jaudi. Iruani' kalalaat ri Paulus Tisalonika am ongoi ra Biria. Pakasaboi i Paulus ra Korintus, nakaapu io ra surat ri Timotius, rangan mangandoi nano, ondo' nambala' ra ati kulaan pasisimpungan ulun Kristian ra Tisalonika.

Surat kasaa' ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra Tisalonika binatikan koson mampaikang ra ulun Kristian ra giu' no. Naringkuanang i Paulus nga nakaapu ra tanou ra pangintapatan am togom nilo. Tauli nanaam i Paulus ra pangkuatan ru pasisimpungan ulun Kristian no intor ra ratangan saguli' ri Kristus. Amun matoi sangulun Kristian ra kalo poyo matong saguli' i Kristus, makaalap kia ulun no ra kaayagan mantilayun am motopot intor ri Kristus? Sanggilan kia ratangan saguli' ri Kristus? Nambilin i Paulus risilo maa' raginio marayus mangandoi ra kalo ijojogon, liliwa' maginaa ra ratangan ri Kristus ra maayo kalansanan.

Suang

Panalimpuunan	1.1
Maringkuanang am mongompor	1.2—3.13
Bilin intor ra paliso ru ulun Kristian	4.1—12
Pambalaan tojojo intor ra ratangan saguli' ri Kristus	4.13—5.11
Bilin ra pamupusan	5.12—22
Pamupusan	5.23—28

1 Aku i Paulus, mabaya' ri Silas am i Timotius.

Surat ti posoboyon ra pasi-simpungan ulun Kristian ra bandar Tisalonika, ulun kau ri Aki Kapuuno', i Ama', am poyo ulun kau ru Tuhan Jisus Kristus:

Gama' ru i Aki Kapuuno' ma-naak ramuyun ra barakat am pa-bansayan.

Kaayagan am pangintapatan ru ulun Tisalonika

²Masalok akai maringkuanang ri Aki Kapuuno' nga akau ngai' am masalok niak mangkara' ramuyun ralalom pakiasian mai. ³Makara' mai ralalom pakiasian mai ri Aki Kapuuno', Ama' takau, atan kulaan akau mangintopot ri Kristus, motogom kau ra ulun bokon suku' mapirot toojo mangindangan risilo am poyo maikang

lansan minno ra Tuhan takau i Jisus Kristus. ⁴Pabukat kau ngai' ra Kristian, nakapandai akai ra motogom i Aki Kapuuno' ramuyun am nampili' ramuyun ma-sauk ra ulun Nano. ⁵Ginio nai ra pampatanawan mai ra Tanou Moonsoi ti ramuyun i, sala' ka raragu ak, kaa' mabaya' ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' am mabaya' poyo ra kapandayan ra Tanou Moonsoi no motopot. Nakapandai kano ati kulaan kiralan ru kaayagan maili paat ra akai soroi ramuyun, koson nampakaa-tang akai ayuk ramuyun. ⁶Timinilu kau ramon am niak ra Tuhan, am kabalu' pana naimbolo' kau toojo, inapu min niak bala' i mabaya' ra kaansukan ondo' tinaakan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ⁷Ginio nai ra nasauk kau bo ra tiluan ru ngaangai' ulun Kristian

Bandar Tisalonika am kapal rano (1.1)

giu' ra pagun Makidonia am Akaya. ⁸Nga tumalimpuun intor ramuyun, bala' ru Tuhan nakasaboi noyo ra Makidonia am Akaya. Am sala' ka ginio ak, kaa' tanou intor ra pangintapatan min ri Aki Kapuuno' nakasuku' noyo ra ati-ati ak intok, saboi akai kalo pana bo mindagu intor raginio. ⁹Nga ilo galama' mantunung bo ra ati kulaan nangapuan min ramon paat ra akai minongoi ramuyun gili. Mantunung ilo ati kulaan timinalikur kau intor ra sumamba ra sinungkalalaing, bagu mangingdoi bo ri Aki Kapuuno' ondo' maayag am motopot. ¹⁰Am ati kulaan maginaa kau ra ratangan ru Anak Nano intor ra suruga', lo ondo' binayag saguli' intor ra kapatayan. lo no i Jisus Kristus ondo' mampalabus ritakau intor ra sangit am ukum ondo' matong no.

Kandoi ri Paulus giu' ra Tisalonika

2 Pabukat ku ngai', akau galama' makapandai ra rinatangan maili ramuyun pai' ru kolondo' ampos. ²Nga kalo poyo nakaratong akai ramuyun ra Tisalonika, inimbolo' am inasaban akai giu' ra bandar Pilipi. Kaa' iou pana masuang ulun tumula' ramon ragili, inindangan akai ri Aki Kapuuno' ra makaatas akai mampasaboi ra Tanou Moonsoi ondo' intor Riso. ³Pangkimaitan maiti ramuyun pai' ru mampakalayau ramuyun kaapoam intor ra guang

mai malaat kaapoam mamparuung ramuyun. ⁴Kaa' sotopot no, pai' ru mampakaansuk akai ra guang ru ulun kaa' guang ri Aki Kapuuno', ondo' mangkinam ra guang mai. lo no ondo' nampasauk ramon koson maaya' akai mampasaboi ra Tanou Moonsoi no. ⁵Akau galama' nakapandai ra kalo igogondo' akai mindagu ra ragu mampagamis koson mambuni ra guang maringkumaa'. I Aki Kapuuno' galama' sasi' mai! ⁶Am kalo noyo igondo' akai pakiompor ra osoi ak pana, intor kia ramuyun kaapoam ulun ra bokon, ⁷kabalu' pana akai ti, koson ra rasul ri Jisus Kristus, maaya' akai makitaak ra atan-atan ayuk intor ramuyun. Kaa' kinolomoi mai guang mai paat ra akai soroi ramuyun, koson ra sangulun ina'^a ra io mantalana. ⁸Nga ra kinotogom mai ramuyun, nakatamos akai no sala' ka mampasaboi ra Tanou Moonsoi intor ri Aki Kapuuno' no ayuk, kaa' suku' mampataak ra painawo maiti pana ramuyun. Nga maayo tojojo togom maiti ramuyun! ⁹Pabukat ku ngai', maaru' makara' min noyo kandoi am bagui maili paat akai nampasaboi ra Tanou Moonsoi ri Aki Kapuuno' ti ramuyun. Mangalandaman akai nangandoi koson kalo nantipagon ra osoi ak pana intor ramuyun.

¹⁰Akau no sasi' mai, am koson niak i Aki Kapuuno', ra mapasau, mabanis am matanda' paliso mai ramuyun ondo' nangintopot noyo ri Kristus. ¹¹Nakapandai kano

^a paat ra akai soroi ramuyun, koson ra sangulun ina'; Kuukula' naskah nakalaur: paat akai soroi ramuyun, koson akai ra anak; koson akai ra ina'.

ra paliso mai ramuyun sigagama', ioginio mogondo' ra sangulun ama' am anak no rano. ¹² Sinawai, sinimayo am kinimaitan takamin koson maayag kau sumugut ra kasagaan ri Aki Kapuuno', ondo' mampiau ramuyun makaliman ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'^b am katulayan Nano.

¹³ Gitio rondo' poyo sasaban ra akai masalok maringkuanang ri Aki Kapuuno', nga nangkirongog am nangapu kau po ra tanou intor ri Aki Kapuuno' ondo' pinasaboi maili. Nangapu kau ra tanou no sala' ka koson ra tanou intor ra ulun, kaa' koson ra totopot i Aki Kapuuno' noyo intor ru tanou no. Am Io po nampasauk ramuyun nangintopot ri Kristus. ¹⁴ Pabukat ku ngai', akau pana nakaliman ra atan ondo' nasauk ra pasisimpungan ulun Kristian rano giu' ra Judia, ioginio ilo ondo' nangintopot ri Jisus Kristus. Kaimboloon ondo' malimanan min ti intor ra bulu min galama', mogondo' niak ra sauk ru ulun Kristian ru Judia ra ilo inimbolo' ru ulun Jaudi rali. ¹⁵ Ilo noyo namatoi ra Tuhan Jisus am nabi' rali am niak nangimbololo' ramon. Kalo gumagaya' ilo ri Aki Kapuuno' am makimantula' ilo ra ngaangai' ulun. ¹⁶ Am mulu' poyo ilo mongompong ramon mambala' ra bulu ondo' sala' ka Jaudi rano ra tanou ondo' mampakaayag risilo. Nga raginio gumaa'i poyo tula nilai saboi maukop suang no am raino matiu' ilo bo ra sangit am ukum ri Aki Kapuuno'.

Maayo guang ri Paulus tuum poyo ra ulun Tisalonika

¹⁷ Pabukat ku ngai', intor ra ita-kau nakapantuliar, maayo guang mai tuuum poyo ramuyun am noondom toojo guang maiti ramuyun, nga kabalu' pana maalur kau ra mato, mamaar ak ra guang. ¹⁸ Makaguang akai noyo mongoi tuum ramuyun, ra kaingkula' ku noyo nangkinam, kaa' inampangan akai ru Tingganai ru riwato no. ¹⁹ Akau no tojojo kalansanan am kaansukan mai. Nga paat ra ratangan saguli' ru Tuhan Jisus ra tuuum takau Riso, akau no sasaban ru paringkuanangan maino. ²⁰ Akau noyo puun ru paringkuanangan am kaansukan maiti!

3 Pupus i kalo bo moorot guang maiti. Ginio ra nampaguang akai ra moonsoi ru lumuur akai ak ra bandar Atina, ²liliwa' poongoyon mai ramuyun i Timotius, pabukat takau. Io no sangulun mangangandoi ra Tuhan ondo' mabaya' ramon mampasaboi ra Tanou Moonsoi ri Kristus. Io sinusub mai mampaikang ra guang am pangintapatan minno ri Kristus. ³ Bagu kolondo' sangulun pana intor ramuyun no lumonggo' mangintopot nga ra kaimboloon min ti. Akau galama' nakapandai ra gitio noyo tayar ru kasagaan ri Aki Kapuuno' ritakau. ⁴ Nga paat ra akai soroi ramuyun ragili, nambala' akai no kalalair ra makatuum takau ra kaimboloon; am ginio noyo ondo' nasauk koson ra natu-

^b Tana' Bagu ri Aki Kapuuno', Harfiah: Pamarntaan ri Aki Kapuuno'

tunan min. ⁵Ginio ra nompoongoi aku ri Timotius nga kalo bo moorot guang kuli am masaga' aku mintutun ra atan kulaan ru pangintapatan min. Nga naimamang aku ra mampon lair rinukuan kau ru pangkinaman ru Tingganai ru riwato, suku' kolondo' bo ampos ru kandoi maili ramuyun.

⁶Raino siminaguli' noyo i Timotius am nagibit ra tanou moonsoi intor ra pangintapatan am togom minno. Nambala' io ramon ra masalok kau moondom ramon am masaga' kau tumuum ramon, mogondo' ra akai masaga' tumuum ramuyun. ⁷Pabukat ku ngai', ginio noyo ondo' nampai-kang ra guang maiti, iou pana nakatum akai ra kapaganan am kaimboloon. Pangintapatan minti noyo nampai-kang ra guang mai, ⁸suku' ra maayag akai tojojo raino, ondo' amun ru rumondon kau toojo ra Tuhan. ⁹Raino maringkuanang akai tojojo ra pinaguluan ri Aki Kapuuno' nga ra kaansukan ru guang maiti ramuyun. ¹⁰Orou ronom akai makiasi' mabaya' ra kinapirot ru guang mai, koson makapantum takau poyo am makapampasingkot akai poyo ra atan ondo' kalo poyo naila' ramuyun intor ra pangintapatan min ri Kristus.

¹¹Gama' ru i Aki Kapuuno' galama', Ama' takau, am Tuhan takau i Jisus mangani' ra kaluagan koson makapantum poyo saguli' ramuyun. ¹²Gama' ru Tuhan mangindangan ramuyun topot-topot

motogom ra rondo' am bokon am niak ra ngaangai' ulun, saboi kinotogom min rumuang mogondo' ra kinotogom mai ramuyun. ¹³Maa' raginio mampaikang lo ramuyun, saboi guang minno mapasau am kolondo' sala ra pagilangan ri Aki Kapuuno', Ama takau, paat ra ratangan ru Tuhan takau, i Jisus, mabaya' ra ngaangai' ulun Nano.^c

Kaayagan ondo' mampakatasu' ri Aki Kapuuno'

4 Pabukat ku ngai', pupus no, nangani' akai no ramuyun ra tiluan moonsoi ra ati koson ru kaayagan ondo' mampakatasu' ri Aki Kapuuno' am ginagaya' min noyo ginio. Kaa' raino, mansail ra inggalan ri Tuhan Jisus, kitaakon am kimaitin takamin mirot poyo tojojo mampakatasu' ri Aki Kapuuno'. ²Nga napandayan min ra nanuluan maili ramuyun intor noyo ra kuasa' ru Tuhan Jisus. ³Nga masaga' i Aki Kapuuno' ra kaayagan minno mapasau, ginio ra inggalur kano ra baal ru pansasawaan. ⁴Moonong ungkuyon musiti' mapandai ati kulaan mangurumat ra andu' nano,^d bagu ginio mampakatasu' ri Aki Kapuuno' am poyo ra ulun. ⁵Pai' kano baya' ra kinibit lumapau, koson ra ulun ondo' kalo makaulig ri Aki Kapuuno'. ⁶Intor ra baal ragitio, pai' kano pambaal ra kasalaan kaapoam mamparuung ra pabukat min ri Kristian. Nga nakapansawai akai no tojojo ramu-

^c ngaangai' ulun Nano; kaapoam: ngaangai' masundu Nano. ^d ati kulaan mangurumat ra andu' nano; kaapoam: manguasa' ra inan nano.

yun ragili ra Tuhan noyo ondo' mangukum ra ngaangai' baal koson raginio. ⁷Nga pai' ru piniau takau ri Aki Kapuuno' koson maayag ra pansasawaan, kaa' koson maayag ra mapasau. ⁸Ginio nai ra osoi ak kalo mangapu ra pangilaan ti, sala' ka ulun ak ondo' kalo apuon nati, kaa' i Aki Kapuuno' galama', ondo' mangani' ra Ambiluo Nano ramuyun.

⁹Kalo pana bo mamatik akai ramuyun ra atan kulaan motogom ra pabukat min ra Kristian, nga akau galama' naila' noyo ri Aki Kapuuno' koson motogom ra rondo' am bokon. ¹⁰Am ginio pinakitomin noyo ra ulun Kristian rano ra tikop-tikop ru pagun Makidonia. Kaa' pabukat ku ngai', kitaakon takamin mirot poyo tojojo mampakatasu' ri Aki Kapuuno'. ¹¹Kaayag kano toojo ralalom pabansayan am pai' sombot ra atan ondo' baalon ru bokon. Sigagama' kano paginakan nga ginio noyo nambalaan mai ramuyun ragili. ¹²Amun kaayagan min koson noyo raginio, kalo pana bo lumansan kau ak ra bokon, am ilo ondo' kalo mangintopot ri Kristus pana magurumat bo ramuyun.

Ratangan ru Tuhan Jisus

¹³Pabukat ku ngai', masaga' akai ra akau makapandai ra sauk ru ulun namagatoi rali, bagu kalo mangiluk guang min, koson ra ulun ondo' kolondo' kalansanan rano. ¹⁴Mangintopot takau ra i Jisus minatoi am naayag saguli'. Am mangintopot takau niak ra bayagon saguli' ri Aki Kapuuno'

ulun namagatoi rali ondo' nangintopot ri Jisus, koson masimpung ilo Riso.

¹⁵Gitio noyo pangilaan ru Tuhan ondo' posoboyon mai ramuyun: paat i Tuhan Jisus matong saguli', itakau ondo' lakat ak poyo maayag paat raginio kalo noyo sumigulu ra ulun namagatoi rali. ¹⁶Nga tingganai ru masundu manusub ra bolos mosongou am tarumpit ri Aki Kapuuno' samputin, bagu Tuhan Jisus galama' tumuun intor ra suruga' am ulun namagatoi rali ondo' nangintopot ri Jisus pasiguluon bayago'. ¹⁷Bagu itakau ondo' maayag ak poyo paat raginio kayangon maya' ra gaun mababaya' risilo, mongoi tuum ra Tuhan giu' ra limbowon. Am bagu masimpung takau ra Tuhan ra sabuoi-buoi no. ¹⁸Ginio nga kaikango' noyo guang min ra rondo' am bokon ra ragu raginii.

Tamos kano manguma' ra Tuhan Jisus

5 Pabukat ku ngai', kalo pana bo mamatik akai ramuyun ra sanggulan baal raginio masuk. ²Nga akau galama' nakapandai tojojo ra ratangan ru Tuhan no ra pulali' kon ak, mogondo' ra ratangan ru sangulun mantatakou paat ra io rondon. ³Paat ulun mindagu ra, "Rainō nampalinos noyo ngaangai' am mokoondo' noyo pabansayan", paat raginio niak pulali' kon ilo pusoon. Pulali' kon lo matong koson ra ruol ru ruandu' matipaganak, am kalo makapagiru' ilo. ⁴Kaa' akau, pabukat ku ngai', pai' ru maayag

kau ra kalandaman, am Orou raginio sotopot no kalo mampaliar ramuyun koson ra sangulun mantatakou. ⁵Akau no ulun ondo' maayag ralalom ru sinda, ioginio maayag ra matawang. Itakau ti sala' ka maayag ra kalandaman. ⁶Ginio ra pai' takano pombobolong ak koson ra ulun bokon rano, kaa' ilalain am masalok takano tumampos. ⁷Nga paat ra rondon ti ulun mombobolong am rondon ti ulun gumauk. ⁸Kaa' itakau ti maayag ra matawang, am musiti' masalok takau tumampos. Musiti' takau mangintopot ra Tuhan am motogom ra ulun bokon, ginio koson migampin takau ra bayang basi'. Am poyo kalansanan ra bayagon takau koson migampin takau ra tupi' basi'. ⁹Nga pai' ru pinili' takau ri Aki Kapuuno' koson ra ukumon, kaa' koson mokoowot takau ra pamayagan mansail ri Jisus Kristus, Tuhan takau. ¹⁰Minatoi Io mamayag ritakau, koson paat ra ratangan Nano itakau ngaangai' maayag sumimpung Riso, iou pana lakat takau ak poyo maayag kaapoam minatoi noyo. ¹¹Ginio nga kaikango' am pangindangan kano ra rondo' am bokon mogondo' ra baalon min raino ti.

Bilin pupus am kaansayan

¹²Pabukat ku ngai', makitaak akai ra urumaton min noyo ilo ondo' mirot mangandoi koson ra kaatangan min, nga pinili' ilo no ru Tuhan koson maninggalanai am magalung ramuyun. ¹³Urumato' am tagami' noyo tojojo ilo nga ra

kandoi nilai ti. Kasalok kano mobonsoi ra rondo' am bokon.

¹⁴Pabukat ku ngai', makitaak akai poyo ramuyun ra sawayo' min noyo ulun ondo' mangatiar, kaikango' min noyo guang ru ulun ondo' malaa', indangano' min noyo ulun ondo' malawo am kataan kano ra ngaangai' ulun. ¹⁵Ilalai' min noyo ra kolondo' sangulun kon pana mambalos ra kalaatan risilo ondo' mambaal ra kalaatan riso. Kaa' pirot kano pambaal ra moonsoi ra rondo' am bokon am poyo ra ngaangai' ulun.

¹⁶Kasalok kano pakaansuk ¹⁷am pakiasi'. ¹⁸Paringkuanang kau ak ra ngaangai' ondo' matuum min, nga ginio noyo kasagaan ri Aki Kapuuno' ramuyun koson ra ulun ondo' sumimpung ri Jisus Kristus.

¹⁹Pai' min noyo ompongo' Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ²⁰Pai' kano pagasab ra pambalaan ondo' intor ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ²¹Ngaangai' ru atan ak baal ilain min galing, am ondo' moonsoi no ginio suguton min. ²²Inggalur kano ra atan ak baal malaat.

Pamupusan

²³Gama' ru i Aki Kapuuno' ondo' mangani' ritakau ra pabansayan, mampatimpok ra kaayagan minno Riso galama'. Am gama' ru magalung Io ramuyun ngai' — ioginio ambiluo, saliguor am poyo inan minno — saboi kolondo' sala min paat ratangan ru Tuhan takau, i Jisus Kristus. ²⁴I Aki Kapuuno' noyo mampiau ramuyun, am Io no makapambaal raginio nga Io totopot malansanan.

²⁵ Pabukat ku ngai', karaa' min niak akai ra pakiasian min.

²⁶ Paat akau manguma' ra pabukat Kristian indagu kano ra kaansayan mabaya' ra guang mapasau.

²⁷ Mansail ra kuasa' ru Tuhan, kitaakon takamin surat ti pabaan ra ngaangai' pabukat Kristian rano.

²⁸ Gama' ru Tuhan takau i Jisus Kristus mamarakat ramuyun.

Surat karuo ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra **TISALONIKA**

Pasiguluon

Ratangan saguli' ri Kristus lakat poyo masuk ra pangkuatan ra pasisimpungan ulun Kristian ra Tisalonika. *Surat karuo ri Paulus posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra Tisalonika* binatikan koson manalasai ra kapaganaan ti. Pasisimpungan ulun Kristian ra Tisalonika minindagu ra nakaratong noyo saguli' i Jisus. Nambala' tojojo i Paulus ra ragu raginio kalo motopot, nga ra kalo poyo matong saguli' i Jisus, kalaatan am paliso kalo makaasi' ra ulun lumanja'. Ginio ngai' tingganayon ru sangulun ondo' mauligan ra "Ulun Malaat" ondo' manggal ri Kristus.

Posoboyon ra mambabasa' rati, mambala' tojojo i Paulus ra kinaatang nilo tumaan ra ilo mangintopot ri Kristus, kabalu' pana kaayagan nilo mapagon am maimbolo' kaga'. Nambilin i Paulus nisilo maa' raginio mangindapu', koson ra binaal ri Paulus am rangan no rano. Ilo niak musiti' mirot mambaal ra baal moonsoi.

Suang

Panalimpuunan	1.1–2
Ompor am pakiasian	1.3–12
Pambalaan tojojo intor ra ratangan ri Kristus	2.1–17
Bilin intor ra paliso ru ulun Kristian	3.1–15
Pamupusan	3.16–18

1 Aku i Paulus, mabaya' ri Silas am i Timotius.

Surat ti posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Tisalonika, ulun kau ri Aki Kapuuno', Ama' takau, am

poyo ulun kau ru Tuhan Jisus Kristus:

²Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau am i Tuhan Jisus Kristus manaak ramuyun ra barakat am pabansayan.

Pangukuman paat ratangan ri Kristus

³Pabukat ku ngai', musiti' akai masalok maringkuanang ri Aki Kapuuno' nga akau. Am ginio noyo maaru' baalon mai, nga mulu' poyo bo akau mangintopot ri Kristus am motogom min ra ulun bokon. ⁴Ginio ra akai galama' maansukan mantunung ra pasimpungan ulun Kristian rano ra ati kulaan kinaikang ru pangintapatan minno ri Kristus paat ra maimbolo' am mapagon ondo' malimanan min.

⁵Am gitio noyo kakitanan ra kinabanis ru pangakiman ri Aki Kapuuno': ra naimbolo' kano nga ra pangintapatan min Riso, payaan kau makaliman ra Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'.^a ⁶Mabanis baalon ri Aki Kapuuno'. Mambalos lo ra ulun ondo' mangimbolo' ramuyun no. ⁷Am poyo mangani' lo ra katasuan ramuyun ondo' rai-no ti imboloon, mogondo' niak ramon. Gitio saukon No paat ra Tuhan Jisus mintalang intor ra suruga' mabaya' ra masundu mangaikang No rano, ⁸am mabaya' ra simbula' ru apui. Mangukum lo ra ulun ondo' kalo masaga' mintutun ri Aki Kapuuno' am ondo' kalo gumagaya' ra Tanou Moonsoi ri Jisus, Tuhan takau. ⁹Ukumon ilo ra kapatayan mantilayun, pasuayon ilo intor ra Tuhan am intor ra kuasa' matulai Nano. ¹⁰Paat ra Orou ratangan Nano katulayon lo ru ngaangai' ulun No rano, am

urumaton lo ru ngaangai' ulun ondo' mangintopot Riso. Am akau pana makasimpung risilo, nga nangintopot kano ra tanou ondo' pinasaboi maili.

¹¹Ginio nga ra masalok makiasi' akai ri Aki Kapuuno' koson mam-pasauk ramuyun ra ulun ondo' maaya' ra pampiwawan Nano. Gama' ru mabaya' ra kuasa' Nano, i Aki Kapuuno' makasauk ra kasa-gaan min mambaal ra moonsoi am mampaukop ra ngaangai' kinapir-rot ru pangintapatan min. ¹²Maa' raginio inggalan ru Tuhan takau, i Jisus, katulayon min am akau pana katulayon No, mabaya' ra ka-taawan ri Aki Kapuuno' takau am ru Tuhan Jisus Kristus.^b

Ulun Malaat

2 Koson ra ratangan ru Tuhan takau, i Jisus Kristus, am pantimungan takau mongoi simpung Riso, pabukat kau ngai' kitaakon takamin: ²Pai' kano kataki' kalingou kaapoam magalabo nga nakaining kau ra nasuku' kon noyo Orou ratangan ru Tuhan Jisus. Mokoondo' lair mindagu, ginio sinabit mai paat kinuasa' akai ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', kaapoam ralalom pangilaan kaapoam binatang mai. ³Pai' min noyo polosoo' osoi ak mamparuung ramuyun ra atan ak pana sasaban. Nga kalo poyo masuku' Orou ratangan ru Tuhan Jisus, maaru' gitio galing masuk: Masuang bo ulun tumula' ri Aki Kapuuno' am mintalang bo Ulun Malaat, io ondo' inaru'

^a Tana' Bagu ri Aki Kapuuno'; Harfiah pamarintaan ri Aki Kapuuno' ^b ri Aki Kapuuno' takau am ru Tuhan Jisus Kristus, kaapoam ri Aki Kapuuno' takau am Tuhan

noyo pasubolon ra naraka. ⁴Maki-mantula' am makiompor io ra ngaa-ngai' ondo' rokoon tuhan kaapoam atan ak ondo' sambaan ru ulun, saboi sumubol am manturung io ra Baloi Tuhan am migiangku ra io rokoon i Aki Kapuuno'.

⁵Kalo kia kinara' min ra aku so-roi ramuyun ragili, ra ingkula' aku noyo nambala' ramuyun ra ngaa-ngai' baal raginio? ⁶Am raino makapandai kau ra atan ondo' mongompong riso, nga paat ra inaru' ri Aki Kapuuno' mintalang io. ⁷Kuasa' ru Kalaatan ondo' kalo makito ti timinalimpuun noyo mamparuku' ra ulun, kabalu' pana kalo poyo minintalang io. Nga ondo' mongompong riso no, musiti' iruon pagulu ri Aki Kapuuno', ⁸bagu Ulun Malaat ti mintalang. Kaa' paat i Tuhan Jisus matong, potoyon No Ulun Malaat no ra sampuyon no ak am pusoon No io ra sinda ru ratangan Nano. ⁹Ulun Malaat ti mintalang mabaya' kua-sa' ru Tingganai ru riwato am mambaal io ra mansalinut sauk makakuasa', tatandu' am kaimua-gan ondo' abau ak ngaangai'. ¹⁰Mamparuung io ra mansalinut kalaatan ra ulun ondo' maaru' pusoon. Pusoon ilo nga kalo nangapu am nonogom ilo ra katapatan intor ri Aki Kapuuno' ondo' makapamayag risilo. ¹¹Ginio nga i Aki Kapuuno' mompoloso risilo ra palayawon, saboi mangintopot ilo ra atan sotopot no abau. ¹²Maa' raginio, ngaangai' ondo' kalo mangintopot ra katapatan intor ri

Aki Kapuuno', kaa' maansayan ak ra kalaatan, ukumon ilo.

Pinili' kano ra bayagon kau

¹³Pabukat ku ngai' ondo' tagamin ru Tuhan, musiti' akai masalok maringkuanang ri Aki Kapuuno' nga akau, nga pinili' kano ri Aki Kapuuno' ra kasaa' ra bayagon kau. ^cMansail ra Ambiluo Nano am pangintapatan min ra katapatan intor ri Aki Kapuuno', sinauk kau ri Aki Kapuuno' ra ulun Nano ondo' mapasau. ¹⁴Nga ragitio noyo nampiau lo ramuyun mansail ra Tanou Moonsoi ondo' pinabala' mai ramuyun. Nampiau lo ramuyun koson mokoowot kau ra katulayan ru Tuhan takau, i Jisus Kristus. ¹⁵Nga raginio, pabukat kau ngai', pirot kano pangintopot am suguto' noyo pangilaan maili ramuyun, iou pana ondo' rinagu kaapoam binatang mai ra surat.

¹⁶Gama' ru Tuhan takau, i Jisus Kristus galama', am i Aki Kapuuno', Ama' takau, ondo' nonogom ritakau am ondo' mansail ra kataawan Nano nangani' ritakau ra guang mataan am ra kalansanan moonsoi, ¹⁷mampakatasu' am mampaikang ra guang minno. Maa' raginio makapambaal am makapampatanou kau bo ra atan ondo' moonsoi.

Pakiasi' kano ramon ra Tuhan

3 Pupus ti, pabukat ku ngai' pakiasi' kano ramon ra Tuhan,

^c pinili' kano ri Aki Kapuuno' ra kasaa' ra bayagon kau; Kuukula' naskah nakalair: nga intor poyo ra talimpuun i pinili' kano ri Aki Kapuuno' ra bayagon kau

maa' raginio bala' ru Tuhan matak' makatanou am apuon mabaya' ra urumat, mogondo' koson ra intok min ragili. ²Pakiasi' kanq niak ri Aki Kapuuno' ra mampainggalur ramon intor ra ulun malaat rano, nga pai' ru ngaa-ngai' ulun mangintopot ra Tanou Moonsoi.

³Kaa' Tuhan no totopot malansanan. Mampaikang am magalung lo ramuyun intor ra kalaatan.

⁴Am mangintopot akai tojojo ra Tuhan ra atan ondo' pinabala' maili ramuyun, baalon min niak am rayusin min poyo.

⁵Gama' ru Tuhan mampaintutun poyo ramuyun ra togom ri Aki Kapuuno' am poyo atan kulaan i Kristus mangani' ramuyun ra guang mataan.

Pai' kano katiar

⁶Pabukat ku ngai', mansail ra inggalan ru Tuhan Jisus Kristus, manusub akai ra inggalur kano ra ulun Kristian ondo' mangatiar, koson kalo maya' ra pangilaan ondo' pinaatak maili risilo. ⁷Akau galama' nakapandai noyo ra musiti' kau tumilu ramon, nga paat akai soroi ramuyun ragili, pai' ru mangatiar akai. ⁸Kalo noyo naki-pakan akai ra osoi ak pana. Kaa' sotopot no orou-rondom minirot akai tojojo nangandoi, koson kalo nantipagon akai ra sangulun kon pana intor ramuyun. ⁹Sala' ka koson ra kolondo' sasaban mai maki-pakan ramuyun, kaa' nangani'

akai ak ramuyun ra rondo' tiluan moonsoi. ¹⁰Nga paat ra akai soroi ramuyun, nanusub akai no ra, "Osoi ak mangatiar maginakan, kalo paakanon."

¹¹Rinagu mai ginio nga naining mai, ra mokoondo' intor ramuyun no mangatiar. Kolondo' rondo' kon mabaal nilo, ondo' ayuk am kokosombot ak ra baalon ru bokon. ¹²Mansail ra inggalan ri Tuhan Jisus Kristus, mansusub am mapakara' akai ra ulun koson risilo ra musiti' ilo tumanda' am mangandoi maguyum ra paginakanan galama'.

¹³Pabukat ku ngai', pai' kano kalawo guang mambaal ra moonsoi. ¹⁴Amun ru mokoondo' ulun kalo gumagaya' ra pambalaan ru surat maiti, pagilalai' min am pai' kano latok risilo, maa' raginio mauyu' ilo. ¹⁵Kaa' pai' karaa' ra ilo pantula', kaa' sawayo' ilo no koson pabukat min ra Kristian.

Ragu Pupus

¹⁶Gama' ru Tuhan noyo galama', ondo' puun ru pabansayan, masalok manaak ramuyun ra pabansayan Nano ralalom ru ngaa-ngai' baal. Gama' ru Tuhan mabaya' ramuyun ngai'.

¹⁷Aku galama' namatik ragitio: Kaansayan intor raki', i Paulus. Gitio noyo tatandu' ru moonong surat ku; gitio noyo pinabatik ku.

¹⁸Gama' ru Jisus Kristus, Tuhan takau mamarakat ramuyun ngaa-ngai'.

Surat kasaa' ri Paulus posoboyon ri TIMOTIUS

Pasiguluon

I Timotius sangulun Kristian mamulok intor ra Asia Boborok. Ama' nano ulun Junani am ina' nano ulun Jaudi. Nasauk i Timotius ra rangan am mangingindangan ra kandoi ri Paulus. *Surat kasaa' ri Paulus posoboyon ri Timotius* mindagu ra talu baal ondo' nangkikitang.

Kasaa', surat ti mampakara' ri Timotius ra pangilaan magabau ondo' mokoondo' ra pasisimpungan ulun Kristian no. Pangilaan ti palatok ru pangaratian ru ulun Jaudi am pangaratian ru ulun sala' ka Jaudi ondo' mimpuun ra pangintapatan ra ngaangai' ru tana' ti malaat. Sumugut ra pangilaan ti, sasangulun maalap kabayag ra makakapandayan ra rahsia ra natimpok, am gumagaya' ra aturan koson kalo mangakan ra akanon ra natimpok am kalo matagandu'.

Karuo, surat ti manulu' intor ra atikulaan mangatang ra pasisimpungan ulun Kristian am atikulaan mampaugar ra sambayang. Nambala' tojojo i Paulus niak ra paliso ru ulun ondo' maaya' masuk ra tingganai am mangindangan ra pasisimpungan ulun Kristian.

Pupus no, mambilin i Paulus ri Timotius maa' raginio makasauk io ra ulipon ri Jisus Kristus ra moonsoi, am mampakara' riso ra kandoi maatang no ra pasisimpungan ulun Kristian ondo' mansalinut tayar.

Suang

Panalimpuunan	1.1–2
Panuluan intor ra pasisimpungan ulun Kristian am tingganai no rano	1.3—3.16
Bilin posoboyon ri Timotius intor ra kandoi nano	4.1—6.21

1 Aku i Paulus, sangulun rasul ri Jisus Kristus maya' ra susuban ri Aki Kapuuno', Mamamayag takau, am ri Jisus Kristus ondo' kalansanan takau. ²Timotius, pinakaanak tokou nga pangintapatan mu ri Kristus.

Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau, am i Jisus Kristus, Tuhan takau manaak rirun ra barakat, asi' am pabansayan.

Ilalai' pangilaan ra kalo motopot

³Masaga' aku ra sumoroi kou ak giu' ra Ipius koson ra naminanan ku rirun noyo paat ra aku minongoi ra Makidonia. Nga giu' ra Ipius mokoondo' kuukula' ngaulun mangila' ondo' kalo motopot, am musiti' palanggan mu gitio. ⁴Balai' ilo ra kalo babaya' ra tutunungon kaapoam intaran ru tuu'-lair rali ondo' kolondo' pupus. Ngaangai' ragitio mangkinibit ak ra pansasangan am kalo mampaintutun ritakau ra inatang ri Aki Kapuuno' ondo' mauligan mansail ra pangintapatan takau ayuk. ⁵Manusub aku ragitio koson ra togom min ra ulun bokon sumalula' intor ra guang moonsoi, bolos ru guang mapasau am pangintapatan ra kolondo' abau. ⁶Kaa' mokoondo' kuukula' ngaulun timalikur intor ra baal ragnio am nakalayau ilo bo ralalom pansusunuran ra kolondo' ampos i. ⁷Ilo ti masaga' sumauk ra mangingila' ra Ukum ri Musa', kaa' sotopot no ilo galama' kalo makarati' ra raguon nilai no ondo' inin-topot nilo tojojo.

⁸Napandayan takau ra moonsoi niak Ukum ri Musa' ti amun ru aration tojojo. ⁹Karaa' takau bo ra ukum ti pai' ru pinataak koson mampatanda' ra ulun moonsoi, kaa' ulun mangalaat ondo' manggal ra ukum, ioginio ondo' makatula, ondo' tumalukur am kalo mangurumat ri Aki Kapuuno', am poyo ulun ondo' mamatoi ra matuo nilai, kaapoam mamamotoi ra bokon. ¹⁰Am niayuk ulun mansawa' am lumapau, ulun homoseksual, ilo ondo' mantakou ra ulun, ulun ra maabau-abau, sasi' ra kalo motopot am poyo osoi ayuk ondo' manggal ra pangilaan motopot, ¹¹ioginio ondo' gumagaya' Tanou Moonsoi intor ri Aki Kapuuno' ondo' matulai am omponon. Am tanou ragitio noyo ondo' patanawin raki'.

Paringkuanangan ri Paulus ra asi' ri Aki Kapuuno'

¹²Maringkuanang aku ri Jisus Kristus, Tuhan takau, nga aku pinaikang am linansanan No sumauk ra mangangandoi Riso, ¹³kabalu' pana ragili aku nangalimut am nagasab Riso am nangimbolo' ra ulun No rano. Kaa' i Aki Kapuuno' nakaasi' raki', nga paat ragili kalo poyo nangintopot aku Riso am kalo natutunan ku sotopot no atan ondo' binaal kuli. ¹⁴Am maya' ra kinataau ru Tuhan takau ondo' kalo mauntob, nangani' lo raki' ra asi', pangintapatan am togom nga ra pasisimpungan takau ri Jisus Kristus. ¹⁵Motopot ragu ragitio koson maapu am maintopot toojo ra, "I

Jisus Kristus minatong ra tana' ti minongoi pamayag ra ulun maka-tula." Am aku ti noyo maayo kaga' tula intor ra ngaangai' ulun. ¹⁶Kaa' nakaasi' i Aki Kapuuno' raki', maa' raginio i Jisus Kristus mampakito ra ngaangai' guang mataan Nano mansail raki', aku ondo' maayo kaga' tula ti intor ra ngaangai' ulun. Ginio nasauk ra rondo' tiluan ra ngaangai' ulun ondo' mangintopot bo Riso am mokoowot ra kaayagan mantilayun. ¹⁷Io Raja' ra mantilayun, kalo mapuso am poyo kalo maalap kakito, lo no rorondo' ak i Aki Kapuuno'. Urumato' am omporo' takau i Aki Kapuuno' ra sabuoi-buoi no. Amin.

¹⁸Timotius ondo' pinakaanak ku, kandoi ragitio palansanon ku rirun: Anggalo' ilo ondo' maabau-abau ra okou mampabala' ra Tanou Moonsoi, maya' ra bilin ru nabi' rali rirun ragili. ¹⁹Guuto' noyo tojojo pangintapatan ra motopot no am bayaa' ak bolos ru guang muno ondo' mapasau. Mokoondo' kuukula' ngaulun kalo nangkirongog ra bolos ru guang nilo, saboi napuso bagu pangintapatan nilo. ²⁰Koson ragitio niayuk sauk ri Iminius am i Aliksandir. Ilo karuo ti pinakuasaan ku noyo ra tingganai ru riwato, maa' raginio malanggaan nilo bagu magasab ri Aki Kapuuno'.

Sambayang ru ulun Kristian

2 Pagulu, kitaakon ku tojojo ra pakitaakan, pakiasian, pamarakatan ra ulun bokon am paringkuangan posoboyon min ri Aki

Kapuuno' ra ngaangai' ulun; ²io-ginio raja' rano am ngaangai' ru ulun mangunguasa', maa' raginio maayag takau ralalom pabansayan, sumambayang takau ri Aki Kapuuno' am makapaliso takau ra matanda'. ³Ginio noyo ondo' moonsoi am mampakatasu' ri Aki Kapuuno', Mamamayag takau, ⁴ondo' masaga' ra ngaangai' ulun bayagon am makaulig ra katapatan. ⁵Nga rorondo' ayuk i Aki Kapuuno' am rondo' niayuk ondo' mompobonsoi ritakau ri Aki Kapuuno', io no i Jisus Kristus, ondo' nasauk ra ulun. ⁶Io nampa-taak ra painawo Nano koson mampalabus ra ngaangai' ulun ondo' makatula ra paat inaru' ri Aki Kapuuno'. Gitio noyo tatan-du' ra i Aki Kapuuno' masaga' ra ngaangai' ulun bayagon. ⁷Am ginio nai ra aku ti pinasauk ra rasul am mangingila' ra tayar ru ulun sala' ka Jaudi, koson mampatanou ra pangintapatan ondo' motopot. Am motopot ngaangai' rinagu kutu, pai' ru magabau aku.

⁸Paat ra akau sumambayang, masaga' aku ra ungkuyon rati makiasi' mabaya' ra guang mapasau ra kolondo' kasisangan am niak kolondo' pansasangaran.

⁹Am masaga' aku ra ruandu' rati mambayang ayuk ra ondo' sama' tantangin am kalo mampakauyu' ra pagilangan ru ulun; io-ginio kalo majanjayan sikot ru abuk, mampakai ra maas, mutiara' kaapoam bayang ra mongologo. ¹⁰Kaa' sotopot no, moonsoi ruandu' rati mambaal ayuk ra moonsoi, nga ginio noyo katalu-

ran ru ruandu' ondo' mangintopot ri Aki Kapuuno'. ¹¹ Am poyo moonsoi ru migigila' ilo ra makapaliso mongkoror am minggana' guang. ¹² Am manginggalar aku ra ruandu' mangila' kaapoam manguasa' ra unguayon, kaa' ilo ti musiti' mongkoror. ¹³ Nga i Adam ondo' pinasauk pagulu am sunu' bagu i Awa. ¹⁴ Am pai' ru i Adam naruung kaa' ruandu' i, saboi kalo bo ginagaya' no susuban ri Aki Kapuuno'. ¹⁵ Kaa' ruandu' pana bayagon ra io maganak,^a amun ru mangintopot io^b ak, motogom ra ulun bokon, mapasau guang am makapaliso ondo' sama' bayaan.

Tingganai ru pasisimpungan ulun Kristian rano

3 Ragu ragitio maintapatan: Amon sangulun makaguang maningganai ra pasisimpungan ulun Kristian, masaga' io ra rondo' kandoi ondo' mookoonong tojojo. ² Sangulun tingganai ru ulun Kristian no musiti' kolondo' sala, sangulun ak andu' nano,^c makapantataan ra guang, mapintar, makapaliso matanda', mataau mangapu ra tambului am makapangila' ra ulun. ³ Am poyo kalo gagaukon, kalo makimansangor kaa' sotopot no lumomoi ak am makimobonsoi am kalo maringkumaa' ra kalangkayaan. ⁴ Io musiti' makapakan ra sambabaloi nano am mangila' ra anak no rano gumagaya' am mangurumat riso. ⁵ Nga amun ru mailo io magalung

ra sambabaloi nano galama', ati kulaan io makapaningganai ra pasisimpungan ulun Kristian? ⁶ Musiti' io ti poyo sala' ka bagu ak siminauk ra Kristian, nga bagu minsawat lair guang nati am maukum io mogondo' ra Tingganai ru riwato ra galing i. ⁷ Io musiti' no sangulun ondo' urumaton ru mamagun ondo' sala' ka Kristian pana, maa' raginio kalo tauyon io saboi marukuan ru Tingganai ru riwato no.

Mangingindangan ru pasisimpungan ulun Kristian rano

⁸ Mangingindangan ru pasisimpungan ulun Kristian rano musiti' makapaliso ra moonsoi am mabanis guang; kalo gagaukon kaapoam kalo maringkumaa' ra kalangkayaan. ⁹ Mabaya' ra guang mabanis ilo musiti' sumugut tojojo ra pangintapatan ra motopot ondo' pinaintalang ri Aki Kapuuno'. ¹⁰ Ilo ti kinamin galing am amun makasail ilo, bagu pasaukon ilo ra mangingindangan ru pasisimpungan ulun Kristian. ¹¹ Andu' nilo^d pana musiti' makapaliso ra moonsoi, sala' ka masaga' mansunur ra bokon, mataan guang am malansanan ra atan ayuk baal. ¹² Sangulun mangingindangan musiti' sangulun ak andu' nano^e am makapagalung ra sambabaloi nano. ¹³ Mangingindangan ra mapandai makaalap ra inggalan moonsoi am

^a ruandu' pana bayagon ra io maganak; kaapoam: ruandu' pana ampinin ra io maganak. ^b io; kaapoam: ilo.
^c sangulun ak andu' nano, kaapoam. igondo' ak naguot ^d andu' nilo, kaapoam. mangingindangan ra ruandu'
^e Ila' 3.2

makakau ilo mampatanou ra pangintapatan nilo intor ri Jisus Kristus.

Papaintalangan ra pangilaan motopot

¹⁴Kabalu' pana batikin tokou niayuk ra surat ti, malansan aku ra kalo bo mabuoi mongoi aku tuum rirun. ¹⁵Kaa' amun ru kalo makaratong aku ra mataki', okou mokoondo' noyo ra kaintutunan ra atan kulaan musiti' takau maayag koson ra anak ri Aki Kapuuno', ioginio pasisimpungan ru ulun ondo' mangintopot ri Aki Kapuuno' ondo' Maayag. Itakau noyo ondo' mampabala' am manungka' ra katapatan. ¹⁶Kolondo' sangulun pana makapagali' ra mumpara' bo bonsoi ru pangilaan motopot ondo' kalo igondo' pinabala' i, ioginio:

Minintalang i Jisus Kristus
am nasauk ra ulun,
iniou Io ru Ambiluo ri
Aki Kapuuno',^f
nakito Io ru masundu rali.
Pinatanou Io ra ngaangai'
bulu,
inintopot Io ru ulun ra
ngaangai' libung ru tana' ti,
am kinayang Io minuli'
ra katulayan ru suruga'.

Mangingila' ra maabau-abau

4 Mindagu Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra totopot paat orou ra tauli, mokoondo' ulun tumalikir intor ra pangintapatan ri Jisus Kristus; sumugut ilo ra ambiluo ondo' mampakalayau rano

am maya' ra pangilaan ru riwato rano. ²Pangilaan raginio posoboyon ru ulun maabau-abau rano, ondo' kalo makaliman ra makatula nga kolondo' bo bolos ru guang nilai. ³Ilo ti mangila' ra kalo matagandu' am kalo makaakan ra kuukula' akanon. Kaa' sotopot no, akanon raginio sinauk ri Aki Kapuuno' koson apuon mabaya' ra paringkuanangan ru ulun ondo' mangintopot am makatutun ra katapatan. ⁴Ngaangai' ondo' sinauk ri Aki Kapuuno' no moonsoi am kolondo' ra rondo' kon malaat amun ru apuon mabaya' ra pakiasian ru paringkuanangan. ⁵Nga ngaangai' raginio kinapasau mansail ra bala' ri Aki Kapuuno' am ra pakiasian ru paringkuanangan.

Ulipon ri Jisus Kristus ondo' moonsoi

⁶Amon ru mangila' kou ra ngaangai' ti ra pabukat Kristian rano, okou sangulun ulipon ri Jisus Kristus ondo' moonsoi. Am pangintapatan muno pana ika-ngon poyo mansail ra pangilaan ra motopot ondo' sinugut mu noyo ra buoi ti. ⁷Kaa' inggaluri' noyo tutunungon ondo' binaal-baal ayuk ra kolondo' onong no. Igigila' no ra kaayagan ondo' kasagaan ri Aki Kapuuno'. ⁸Nga mampalanat ra inan ak kalo kula' onong no, kaa' igigilaan ra kasagaan ri Aki Kapuuno' no mookonong ra ngaangai' baal, nga ginio mangani' ritakau ra kaayagan bagu raino am kaayagan mantilayun ra tauli

^f iniou Io ru Ambiluo ri Aki Kapuuno', kaapoam ralam baal rohani, iniou ra motopot

no. ⁹Motopot ragu raginio koson maapu am maintopot toojo. ¹⁰Gitio nai puun ru bagui^g am kandoi takau: malansan takau tojojo ri Aki Kapuuno' ondo' Maayag; Io Mamamayag ru ngaangai' ulun, mulu' poyo ilo ondo' mangintopot Riso.

¹¹Ilaa' am susubo' noyo ngaangai' ru pangilaan raginio. ¹²Pai' polosoo' osoi ak mataman ra pangilaan mu ra lakat kou poyo mamulok. Kaa' sauk no ra tiluan ru ulun Kristian rano ralalom ra sunur, paliso, togom, pangintapatan am kapasawan ru guang muno. ¹³Am buoi ra aku kalo poyo makaratong, pirototo' noyo pabasaa' Alkitab, potonowo' Tanou Moonsoi am ilaa' poyo ulun Kristian rano. ¹⁴Pai' polosoo' ayuk kandoi tinaakan ri Aki Kapuuno' no rirun, paat ra tingganai rali napabanta' ra kalindu' nilai ra ulu muli liliwa' nabi' rali nampabala' ondo' inaru' rirun ri Aki Kapuuno'. ¹⁵Pirototo' baalo' ngaangai' ru ginio, maa' raginio makito bo ru ulun masuang kasingkatan muno. ¹⁶Ilalai' kaayagan muno am niayuk pangilaan muno. Porondono' ak ngaangai' ti, maa' raginio okou galama' am niayuk ilo ondo' mangkirongog ra pangilaan muno bayagon.

Paliso paningganayan ra ulun Kristian

5 Ilalai' tojojo ragu muno ra okou mansawai ra ungkuyon ondo' matuo ka okou, porongogon mu io koson ra ama' mu galama'. Ungkuyon ondo' mamu-

lok ka okou karaan mu koson ak ra boborok muno, ²ruandu' matuo koson ak ra ina' muno am ruandu' ondo' mamulok ka okou koson ra boborok muno mabaya' ra kapasawan.

³Pakaraa' noyo ulun mangintopot rano ra napuor rano ondo' tojojo kolondo' magalung risilo. ⁴Kaa' amun ru sasangulun napuor no makaanak kaapoam aku-pu, ilo ti musiti' lansanin koson magalung ra sambabalo'i nilai galama'. Nga gitio ralan nilo mamalos ra indangan ru matuo am aki-aru' nilo am niak mampakatasu' ri Aki Kapuuno'. ⁵Napuor ondo' totopot misasangulun ayuk, koson kolondo' magalung riso, malansan io ayuk ri Aki Kapuuno'. Am orou-rondom kalo lulumonggo' io makiasi' koson makitaak ra kaindanganan Nano. ⁶Kaa' napuor ondo' maringkumaa' ak ra kalangkayaan, io ti karaan koson ra pangintapatan nano minatoi noyo, kabalu' pana naayag io. ⁷Ginio ra pakaraa' noyo ulun mangintopot rano raginio, maa' raginio kolondo' bagu makapanguu' risilo. ⁸Kaa' osoi ak kalo magalung ra pabukat nano, mulu' poyo pinongkotob no galama', ulun ragitio karaan ra nagali' noyo ra pangintapatan am mulu' poyo malaat io ka ulun ondo' kalo mangintopot ri Kristus.

⁹Napuor ondo' iowon mangapu ra tayar ru indangan musiti' koson ragitio: umur nano nakasail noyo onom ngoopor ngambilor, igondo' ayuk pangindalaki^h ¹⁰am

^g bagui, Kuukula' naskah nakalaur asab ^h igondo' ayuk pangindalaki, kaapoam: gumagaya' ra ralaki nano

kauligan mambaal ra moonsoi koson; matanda' nampasukor ra anak nano, mataau mangapu ra tambului, maluoi mangindangan ra ulun Kristian suku' ra kandoi kalo maatang, mangindangan ra ulun makakapaganan am mapiroto io mambaal ra atan ak kandoi moonsoi.

¹¹Kaa' napuor ondo' lakat ak poyo mamulok, pai' iowo' ilo mangapu ra tayar ru indangan; nga amun makaguang ilo poyo mangindalaki kalo bo mangandoi ilo ayuk ri Kristus, ¹²am ginio karaan koson lumungkang ilo ra atan ondo' binantu' nilo i. ¹³Am poyo maindalom ilo bo magayam ak gagalapon; mulu' poyo raginio ilo ti mansunur ak ra ulun gagalapon, kokosombot ra baalon ru bokon am poyo magindagu ra ondo' kalo sama' iningon. ¹⁴Ginio ra moonsoi niak ru napuor ra mamulok rati mangindalaki am maganak poyo, am mirot ak pampaugar ra kandoi nilo koson ra sangulun andu', maa' raginio ulun mangkalaat ritakau kolondo' bagu kaluagan mampakalaat ra inggalan takau. ¹⁵Nga mokoondo' niak kuukula' ngaulun napuor ondo' nangiruan ritakau am siminugut bo ra Tingganai ru riwato. ¹⁶Kaa' amun ru sangulun ruandu' Kristian makapabukat ra napuor, moonsoi io magalung risilo am pai' noyo pantipagon ra pasisimpungan ulun Kristian. Maa' raginio maalap nilo kaindangan napuor rano ondo' kolondo' magalung risilo.

¹⁷Magagalung ra pasisimpungan ulun Kristian rano ondo' ma-

tanda' toojo mampaugar ra kandoi nilo, musiti' urumaton am gajiin, mulu' poyo ilo ondo' mapiroto toojo mampatanou am mangila'. ¹⁸Nga mokoondo' noyo binatikan ra Alkitab, "Pai' noyo bongkoso' kabang ru sapi' paat ra io mangagik," am poyo ra, "Mangangandoi no maaya' mangapu ra ampos ru kandoi nano." ¹⁹Amun sangulun magagalung ra pasisimpungan ulun Kristian uuin, pai' pangintopot amun kalo sungkaan ru ruo kaapoam talu ngaulun sasi'. ²⁰Sawayo' noyo ra pinaguluan ru ulun masuang ilo ondo' mambaal ra tula, maa' raginio bokon rano pana malaa' bagu tumilu.

²¹Am ra pinaguluan ri Aki Kapuuno' am i Jisus Kristus am poyo ra masundu matulai rano, maminson aku toojo rirun ra suguto' noyo ngaangai' pangilaan ragitio, am pai' inggio' bokon, kaa' pogogondo' mu ayuk. ²²Pai' kaluoi papabanta' ra kalindu' ra ulu ru sasangulun, koson ra tatandu' ra mangiou riso ra mangangandoi ru Tuhan. Amun ru ulun ra bokon mambaal ra tula, pai' no pakaayaya'. Kaa' alungi' ak tojojo kapasawan ru kaayagan muno.

²³Pai' luuro' ak timug no inumo', kaa' inum niak kasanganu ra ruu' ru anggur nga okou magail ayuk marualan ra tinai'.

²⁴Mokoondo' niak tula ru sasangulun ondo' makito toojo am ukumin ra mataki', kaa' mokoondo' niak tula ru ulun bokon ondo' maintutunan ayuk ra tauli no. ²⁵Mogondo' niak ra baal moon-

soi, maluoi makito ru ulun; kaa' ondo' kalo maluoi makito pana, kalo niak mabuni'.

6 Osoi ak ulun Kristian ondo' nasauk ra ulipon musiti' mangurumat ra tuan nilai no. Maa' raginio kalo bagu kalaaton inggalan ri Aki Kapuuno' am poyo pangilaan takau. ²Ulipon ondo' makatuan ra Kristian, pai' min karaa' ra pabukatan min ra Kristian sasaban ra kalo mangurumat ra tuan minno. Kaa' sotopot no, pasingkoton poyo kinoonsoi ru kandoi min risilo, nga tuan ondo' mokoowot ra ampos ru kandoi min, pabukat poyo ra Kristian ondo' tagamin.

Pangilaan ra maabau-abau am kinibit ru kalangkayaan

Musiti' ilaan am pabalaan mu tojojo ngaangai' binatang ku rirun. ³Osoi ak mangila' ra pangilaan ra bokon am kalo mangiou ra pangilaan motopot intor ra Tuhan Jisus Kristus kaapoam pangilaan ru ugama takau, ⁴io no ulun masumbung am kolondo' tojojo kapidayan. Ulun koson ragitio kalo matanda', magail ak mantataam ra arati' ru rorondo' ragu, saboi mampasalula' ra kaingatan, pagangangan, pangalimutan, panalaan malaat, ⁵am poyo pansasangan ra kalo malalangkaan. Pamaguanan ru ulun ragitio kalo matanda', kolondo' bo katapatan nilo am mangkara' ilo ugama ti rondo' ralan panginduitan.

⁶Motopot niak ra ugama ti mangani' ra ampos maayo ritakau, amun ru masamaan takau ra atan

ak mokoondo' noyo. ⁷Kolondo' inibit takau ra tana' ti am kolondo' ibiton takau poyo paat ra itakau mangiruan ra tana' ti! ⁸Ginio nga ra amun ru mokoondo' takana' ra akanon am bayang, sama' noyo. ⁹Ulun ondo' maguyum ak ra kalangkayaan, maingkinibitan bagu ru gogot ru guang nilo ondo' kalo matanda' am makalalaa', ginio ondo' mamparatu' am mamuso ak ra ulun. ¹⁰Nga maringkumaa' ra kalangkayaan ti noyo puun ru mansalinut kalaatan. Mokoondo' ulun naingkinibitan ru ginio saboi nakalayau intor ra pangintapatan takau am pupus no migimbolo' ilo ra mansalinut kapaganan.

Bilin posoboyon ri Timotius

¹¹Kaa' okou ulun noyo ri Aki Kapuuno', ginio nai ra inggaluri' noyo ngaangai' baal malaat raginii. Singkotog no sumauk ra ulun motopot, matanda', makapangintapatan, motogom, tumaan guang am molomoi. ¹²Gogot no gumagaya' ri Kristus ra sotopotopot ru guang suku' moowot mu kaayagan mantilayun. Nga ginio noyo nampiwawan ri Aki Kapuuno' rirun paat ra okou nangiou ra mangintopot kou no ri Jisus Kristus ra pinaguluan ru masuang sasi'. ¹³Am raino ra pagilangan ri Aki Kapuuno', ondo' puun ru ngaangai' kaayagan, am i Jisus Kristus, ondo' nampaintutun ra katapatan ri Pontius Pilatus, manusub aku rirun, ¹⁴su-guto' noyo toojo ngaangai' panusuban ragitio mabaya' ra guang

mapasau koson kolondo' maka-panguu' rirun, suku' ra Orou ratangan ru Tuhan takau i Jisus Kristus. ¹⁵Ratangan Nano sulton ri Aki Kapuuno' galama', ondo' rorondo' ayuk Mangunguasa' ru ngaangai', Matulai Io, Raja' ru ngaangai' raja' am Tuhan ru ngaangai' tuan. ¹⁶Io no rorondo' ayuk mantilayun. Io maayag ra ralalom ru sinda ondo' kalo maalap kaingaari' ru ulun makatula. Kolondo' sangulun pana nakaili' nakakito Riso kaapoam makakito Riso. Gama' ru urumaton am mangusa' Io ra sabuoi-buoi! Amin.

¹⁷Pinsono' noyo ilo ondo' langkaya' ra kalo noyo minsawat guang am kalo lumansan ayuk ra kalangkayaan nilai ti, ondo' kalo noyo makapantilayun. Kaa' moonsoi ru lumansan ilo ak ri Aki Kapuuno' ondo' mangani' ritakau ra ngaangai' ru kalangkayaan

Nano koson ra katasuan takau. ¹⁸Pinsono' ilo poyo mambaal ra moonsoi, koson maluoi mangani' ra indangan am maansayan mantayar ra ulun ra bokon. ¹⁹Maa' raginio makapanimung ilo bagu ra kalangkayaan ondo' sumauk ra puun ru kaayagan nilo ra orou tauli no. Am koson raginio mo-koowot ilo ra kaayagan ondo' motopot am mantilayun.

²⁰Timotius, rayuso' poyo kandoi ondo' pinalansan noyo rirun. Inggaluri' noyo pantataaman ra kolondo' onong am ondo' magasab ri Aki Kapuuno', pagagansangan ondo' piawon rokoon "kapandayan", kaa' sotopot no kalo. ²¹Nga mokoondo' kuukula' ngaulun migiangku raginio, saboi timinalikur ilo ra pangintapatan ra Kristian.

Gama' ru i Aki Kapuuno' mamarakat ramuyun ngaangai'.

Surat karuo ri Paulus posoboyon ri TIMOTIUS

Pasiguluon

Santayaran maayo intor ra *Surat karuo ri Paulus posoboyon ri Timotius* makabilin ra natimpok pasukuon ri Timotius koson ra rangan mangandoi am mangingindangan ondo' lakat poyo mamulok. Puun kasaa' nano mataan guang. Binilinan i Timotius am inunsu' maa' raginio masalok mangani' ra kaintutunan intor ri Jisus Kristus, am niak gumuut ra pangilaan motopot intor ra Tanou Moonsoi am Nabantuan Lair. Musiti' io mampaugar ra kandoi koson ra mangingila' am mampabala' ra Tanou Moonsoi, kabalu' pana manguma' ra kaimboloon am panganggalan.

Pinakara' tojojo i Timotius ra kalo magibaya' ra pagansangan ra kolondo' onong. Baal raginio mampajajou ak ra pangkaraan ru ulun mangining no.

Inalap ri Paulus kaayagan nano galama' koson ra tiluan ri Timotius — ioginio pangintapatan nano, guang mataan nano, togom nano, kaaratan nano am kaimboloon nano paat io nakaili' ra imbolo'.

Suang

Panalimpuunan	1.1–2
Ompor am unsu'	1.3—2.13
Billin am pampakaraan	2.14—4.5
Baal ru bayag ri Paulus	4.6–18
Pamupusan	4.19–22

1 Aku i Paulus ondo' sinauk ri Aki Kapuuno' ra sangulun rasul ri Jisus Kristus, koson mampatanou ra kaayagan ondo' binantu' ri Aki Kapuuno', ioginio pasisimpungan takau ri Jisus Kristus.

² Timotius, ondo' tagamin ku:

Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau am i Jisus Kristus, Tuhan takau manaak rirun ra barakat, asi' am pabansayan.

Mampaikang i Paulus ri Timotius

³ Maringkuanang aku ri Aki Kapuuno' ondo' sinugut ku mabaya' ra guang mapasau, mogondo' ra kinamatuaan ku rali. Orou-rondom niak masalok aku mangkara' rirun ralalom moonong pakiasian ku. ⁴ Makakara' aku ak ra kalumpusan ru guang muli am ginio bo ra aku masaga' toojo mongoi tuum rirun, bagu maansukan aku toojo. ⁵ Am makakara' aku poyo ra pangintapatan muno ondo' mabanis, mogondo' ra pangintapatan ru aru' mu i Lois am niak ina' mu i Unis. Nakatainu aku ra okou pana mangintopot mogondo' risilo. ⁶ Nga ruginio, mampakara' aku rirun ra rayuso' noyo kandoi tinaakan ri Aki Kapuuno' rirun paat ra aku napabanta' ra kalindu' ku ra ulu muli. ⁷ Nga pai' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' magibit ra guang takau malaa', kaa' sotopot no mangani' io ritakau ra kaikangan, togom am kinataan ru guang.

⁸ Ginio nai ra pai' kauyu' mapabala' intor ra sauk ru Tuhan takau

am pai' niayuk kauyu' nga aku ondo' inaput ti nga i Kristus. Kaa' sotopot no, maya' ra kaikangan intor ri Aki Kapuuno', musiti' kou maya' maimbolo' nga ra papasabayan ru Tanou Moonsoi no. ⁹ I Aki Kapuuno' nampakaayag am nampiau ritakau koson gumagaya' toojo Riso. Am gitio sala' ka intor ra atan ondo' binaal takau ra moonsoi, kaa' sotopot no nga ra pangatangan am kataawan Nano galama'. Am ginio sinauk No mansail ri Jisus Kristus ra kalo poyo tana' ti biningkal, ¹⁰ kaa' raino bagu pinaintalang mansail ra ratangan ru Mamamayag takau, i Jisus Kristus. Io no naman-dak ra kuasa' ru kapatayan ondo' manguasa' ra ngaangai' ulun am nagibit ra kaayagan mantilayun mansail ra Tanou Moonsoi ti.

¹¹ Sinauk aku ri Aki Kapuuno' ra sangulun rasul am mangingila', koson mampasaboi ra Tanou Moonsoi ti. ¹² Ginio bo puun ru aku maimbolo' ra ngaangai' ti, kaa' kalo lumawo pangintapatan ku nga naintutunan ku toojo osoi Io ondo' inintopot kuli. Am mangintopot aku toojo ra mampalayun Io ra kandoi ondo' pinalansan No raki' i,^a saboi ra Orou Pupus no. ¹³ Guuto' noyo pangilaan motopot ondo' inila' kuli rirun koson alapon mu ra tiluan. Pasingkoto-go' noyo pangintapatan am togom ondo' intor ra pasisimpungan takau ri Jisus Kristus i. ¹⁴ Mansail ra indangan ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' maayag ra ralalom takau, rayuso' noyo tojojo

^a ondo' pinalansan No raki' i; kaapoam: ondo' pinalansan ku Riso

kandoi moonsoi ondo' pinalansan
rirun.

¹⁵Nakaintutun kou noyo ra ngaangai' ulun ru pagun Asia nangingiruan raki', am nakaaya' niak i Pigilus am i Irmoginis. ¹⁶Gama' ru Tuhan mangani' ra asi' Nano ri Onisiporus ilo sambaloi, nga ingkuukula' io no nampakatasu' ra guang kutu. Io kalo mauyu' raki' kabalu' ra aku inaput. ¹⁷Pakasuku' io ak ra bandar Roma, mapirot io naguyum raki' saboi nakatuum. ¹⁸Okou galama' noyo nakapandai ra ingkuukula' io no nangindangan raki' giu' ra bandar Ipusus. Gama' ru Tuhan mangani' riso ra asi' paat ra Orou Pupus no.

Saujor ri Kristus ondo' gumagaya' Riso

2 Timotius ondo' tagamin ku, mikang kou toojo ra kataawan ondo' moowot takau nga ra pasisimpungan takau ri Jisus Kristus. ²Pangilaan kuli ondo' naining mu noyo ra pinaguluan ru masuang sasi', ilaan mu gitio ra ulun ondo' malansanan am ondo' matasik mangila' poyo ra bokon.

³Musiti' kou maya' maimbolo' koson sangulun saujor ri Kristus ondo' gumagaya' Riso. ⁴Sangulun saujor kalo sumiang io mambaal ra kaatangan nano galama' paat lakat poyo mangandoi ra saujor, nga masaga' io mampakaansuk ra tingganai nano. ⁵Sangulun masisimbul kalo mokoowot ra kamanangan amun ru kalo maya' io ra undang no. ⁶Sangulun mantatanom ondo' mingkotog toojo mangandoi, io no tojojo magulu

makaalap ra tayar ru ampos ru tatanom nano. ⁷Guango' noyo pagabigan kuni, bagu Tuhan mangindangan rirun makarati' ra ngaangai' raginio.

⁸Karaa' noyo i Jisus Kristus, anak ru raja' Daut ondo' binayag noyo saguli' intor ra kapatayan. Ginio inila' ku ra Tanou Moonsoi ondo' pinasaboi kuli. ⁹Nga ra pampasabayan ku ra Tanou Moonsoi i noyo aku naimbolo', saboi ra aku binangkal koson ak ra sangulun malaat. Kaa' bala' ri Aki Kapuuno' ti kalo noyo maalap kabangkal. ¹⁰Ginio nga tumaan aku ra ngaangai' ti koson ra kaatangan ru ilo ondo' pinili' noyo ri Aki Kapuuno', bagu ilo pana mokoowot ra pamayagan ondo' taakin mansail ri Jisus Kristus am ondo' mabaya' ra urumat mantilayun.

¹¹Motopot toojo ragu ragitio:

“Amun ru matoi takau
mabaya' Riso,
maayag takau niak
mabaya' Riso.

¹²Amun ru tumaan takau,
makapamarinta takau
niak mabaya' Riso.

Amun ru magali' takau Riso,
Io pana magali' ritakau.

¹³Kabalu' pana kalo
mampagagaya' takau Riso,
intopoton No bantu' Nali
ritakau,
nga kalo noyo maungga'
bantu' Nano.”

Mangangandoi ondo' moompor

¹⁴Ngaangai' baal ragitio pakaan mu ra pasisimpungan ulun

Kristian am pinsonon mu ilo ra pinaguluan ri Aki Kapuuno' ra kalo bo mantataam ra arati' ru rorondo' ragu. Kolondo' tojojo onong ru gitio, ondo' ak am mam-pakajajou ayuk ra ulun ondo' mangkironog no. ¹⁵ Singkotog no toojo ra iowon kou ri Aki Kapuuno' koson sangulun mangangandoi ondo' kalo mauyu' ra baal ru kondoyon nano, kaa' makapangila' tojojo ra katapatan intor ri Aki Kapuuno'. ¹⁶ Inggaluri' noyo pantaaman ra kolondo' onong no am ondo' magasab ri Aki Kapuuno'. Raragu koson ragitio mampainggalur ak risilo intor ri Aki Kapuuno'. ¹⁷ Pangilaan ru ulun raginilo rumalat ra ulun ka ulun koson ra kinso gumaai ra inan. I Iminius am i Pilitus noyo ruo ngaulun intor risilo ti. ¹⁸ Ilo kalo bo minaya' ra pangilaan ondo'

motopot am mampakalayau ilo bagu ra santayaran ru ulun ondo' mangintopot. Kon nilo, kaayagan saguli' intor ra kapatayan nasauk noyo. ¹⁹ Kaa' ondo' binaal ri Aki Kapuuno' no ra guang ru ulun No rano kalo maalap kauyog. Am minidagu Io noyo, "Tuhan makaulig ra osoi ulun Nano," am poyo ra, "Osoi ak mangiou ra io ulun ru Tuhan, musiti' io tumalikir intor ra kasalaan nano."

²⁰ Ralalom ru baloi ru ulun langkaya' nansalinut kakamot. Mo-koondo' binaal intor ra pirok am maas, am niayuk ondo' binaal intor ra tataun kaapoam tana'-labu'. Masuai niayuk ondo' masalok pakayon am ondo' pakayon paat ra tambuluyon. ²¹ Koson ra osoi ak ondo' mangandoi ra Tuhan, amun tumalikir intor ra ngaangai' kalaatan, saukon io ba-

Nansalinut kakamot (2.20)

gu mambaal ra maatang. Pilion io nga mokoong ra pagilangan ru tuan nano. Nakatampos io noyo pongondoyon ra atan ak baal moonsoi.

²²Inggaluri' noyo kalaayan ru guang ru mamulok rati. Singkotog no sumauk ra ulun mabanis guang, ulun mangintopot ra Tuhan, motogom am mobonsoi risilo ondo' masalok makiindangan ra Tuhan mabaya' ra guang mapasau. ²³Pai' noyo baya' ra pantataaman ondo' kolondo' onong. Nakatutun kou noyo ra ngaangai' ti mampasalula' ayuk ra pansasangan. ²⁴Kalo noyo moonsoi ulipon ru Tuhan no makapaliso makimansangor. Kaa' sotopot no moonsoi masamba io ayuk ra ngaangai' ulun, am sumauk ra mangingila' ra moonsoi ondo' mataan guang. ²⁵Musiti' molomoi ragu nano ra io mampakatanda' ra ulun ondo' maanggalanggal riso. Nga maaru' lair i Aki Kapuuno' mangani' risilo ra kaluagan tumalikur intor ra tula nilo am makaulig bo ra katapatan. ²⁶Bagu makatutun am makalabus ilo intor ra kuasa' ru tingganai ru riwato no, ondo' namparakop am nampajajal risilo mambaal ra kasaan nano.

Orou pupus

3 Karaan mu gitio! Mokoondo' masuang kapaganan masuk paat ra orou pupus no. ²Mokoondo' masuang ulun mangkara' ak bo ra kasingkatan nilo galama', maringkumaa' ra kalangkayaan, masumbang am lumimbau. Ma-

gasab ilo ra ulun, manggal ra matuo nilai, kolondo' paliso nilo ra paringkuanangan am kalo mangurumat ra ugama. ³Kalo motogom kaapoam mangampun ilo ra ulun bokon am masaga' ak mangimbaal ra ragu. Am poyo mataki' ilo malasus' guang, malaat ilo am masisang poyo ra kaansayan. ⁴Ilo mapandai mamparuung, jajajou am masumbang ak. Ilo maansayan ak ra katasuan ru kaayagan nilo galama', intor monogom ri Aki Kapuuno'. ⁵Kabalu' ra ilain ra sumugut ilo niayuk ra kaulayan ru ugama, kaa' marara' ilo ra kuasa' ru Tuhan ralalom kaayagan nilai. Moonsoi ru minggalur kou ra ulun koson raginio. ⁶Mokoondo' intor risilo ti mongoi ra baloi kabaloi koson mamunduk ra guang ru ruandu' ondo' masuang tula am ondo' kinuasa' ru nansalinut kalaayan ru guang. ⁷Ruandu' ra gitilo magail ak makiila', kaa' kalo noyo makarati' ilo toojo ra katapatan. ⁸Mogondo' ra i Janis am i Jambris minanggal ilo ri Musa' ra galing i, koson niayuk ulun raginii manggal ilo ra pangilaan motopot. Kalo matanda' pangkaraan nilo am pangintapatan nilo pana kolondo' onong. ⁹Kaa' kalo makasauk ilo ra atan ak pana, nga makasalula' niak bo ra ulun masuang ra kolondo' noyo tojojo katandaan nilo. Gitio mogondo' ra atan ondo' nasauk ri Janis am i Jambris ragili.

Pambilinan ra pupus

¹⁰Kaa' okou nakaintutun noyo ra atan kulaan pangilaan ku, paliso

ku am kiralan ru kaayagan kuno. Am poyo nakaintutun kou ra togom kuno, pangintapatan kuno am guang mataan kuno am kaaran kuno pana. ¹¹ Okou nakakito noyo ra atan kulaan ru kaimboloon am kapaganan kuli. Nakaintutun kou no ra ngaangai' atan ondo' nasauk giu' ra Antiokia, giu' ra Ikonium, giu' ra Listra am ngaangai' ru kaimboloon kuli. Kaa' binayag aku ru Tuhan intor ra ngaangai' ruginio. ¹² Sotopot no, ngaangai' ulun ondo' masaga' gumagaya' am sumimpung ri Jisus Kristus, makatum niak ra kaimboloon. ¹³ Kaa' ondo' mangalaat am mamparuung rano, gumaai

poyo kinalaat nilai no. Ilo mamparuung ra ulun ra bokon, kaa' ilo pana galama' maruung niak. ¹⁴ Kaa' okou Timotius, guuto' noyo tojojo atan ondo' inila' i noyo rirun am ondo' inintopot mu. Nga nakaintutun kou no ra osoi nangila' rirun i ¹⁵ am nakaulig kou ra Alkitab intor ra okou boborok ak poyo. Ginio makapangani' rirun ra kapintaran koson mokoowot ra pamayagan mansail ra pangintapatan mu ri Jisus Kristus. ¹⁶ Ngaangai'^b ondo' binatang ra Alkitab inimpun ri Aki Kapuuno' am mookoonong toojo, ioginio mangila' ra atan ondo' motopot, koson mansawai am mampatanda' on-

Ngaangai' ondo' binatang ra Alkitab (3.16)

^b ngaangai'; kaapoam. moonong.

do' sala, am manulu' ra ulun koson makaaya' toojo ra kasagaan ri Aki Kapuuno'. ¹⁷Maa' raginio osoi ak mangangandoi ri Aki Kapuuno' makatamos tojojo mampaugar ra atan ayuk kandoi moonsoi.

4 I Jisus Kristus matong poyo saguli' mongoi pangukum ra ulun maayag am ulun ondo' namagatoi noyo. Io ti matong mamarinta koson ra raja'. Mansail rainggalan Nano am poyo ri Aki Kapuuno', gitio kitaakon ku toojo rirun; ²kasalok no pakatamos mampabala' ra Tanou Moonsoi ra apuon kia ru ulun kaapoam kalo. Painonoo' noyo ulun rano, sawayo' amun ru makasala am paikango' ilo po. Ilaa' ilo toojo mabaya' ra kaaratan ru guang muno. ³Nga masuku' paat nano ra kalo bo masaga' ulun mangapu ra pangilaan motopot. Kaa' sotopot no maya' ilo bo ra kasagaan ru guang nilo galama' am mampalulur ilo bagu ra masuang mangingila' ondo' mampakabunduk ra guang nilai. ⁴Am kalo bo mangkirongog ilo ra ondo' motopot no, kaa' mangkirongog bagu ra ondo' tutunungon ra binaal-baal ayuk. ⁵Kabalu' koson raginio, okou Timotius musiti' guangon mu tojojo atan ayuk ondo' baalon muno. Oroton ayuk ra okou imboloan. Paugaro' noyo kandoi muno koson mampasaboi ra Tanou Moonsoi ti am pongoono' noyo ngaangai' ondo' pinalansan rirun koson ra sangulun ulipon ri Aki Kapuuno'.

⁶Kaa' koson raki' ti, maar noyo aku simbaluyon pataakin ri Aki

Kapuuno'. Kalo bo mabuoi aku mangiruan ra tana' ti. ⁷Siminingkotog aku no koson sangulun masisimbul am nakasuku' aku no ra pamupusan, am pinongo ku^c ngaangai' kandoi ondo' pinalansan raki'. ⁸Am raino, taak kamanangan maginaa noyo raki'. Tuhan ondo' mangakim ra motopot, mangani' raki' ra taak ti paat ra Orou Pupus no. Am pai' ru aku ayuk ondo' mokoowot raginio, kaa' ngaangai' ulun ondo' maginaa ra ratangan Nano.

Bilin posoboyon ri Timotius

⁹Kinam no tojojo ongoi raki' ra mataki', ¹⁰nga nanatang noyo i Dimas raki' nga nampakaatang io ra kaayagan ru tana' ti. Minongoi io noyo ra bandar Tisalonika. I Kriskis pana minongoi noyo giu' ra libung Galatia am i Titus poyo minongoi giu' ra libung Dalmatia. ¹¹Sangulun ak i Lukas rangan kutu ragiti. Ongoyo' raki' alapo' i Markus am paayaan mu io, nga makapangindangan io ra kandoi kutu. ¹²Am i Tikikus pana pinoongoi ku noyo giu' ra bandar Ipusus. ¹³Paat ra okou matong ragiti, ibito' raki' bayang maawar kuli ondo' tintang ku giu' ra bandar Troas, intok ri Karpus. Am ibito' niayuk raki' naskah rinulun ku rali, mulu' poyo ondo' binaal intor ra kungkung i.

¹⁴I Alikandar ondo' tukang basi' no, masuang kalaatan no raki'. Kaa' Tuhan mambalos riso maya' ra kalaatan ondo' binaal nano. ¹⁵Ilalain mu io ti, nga anggalon no toojo pangilaan takati.

^c pinongo ku; kaapoam ginagaya' ku.

¹⁶Paat ra aku binisara' ra kasaa' i, kolondo' sangulun kon pana nangindangan raki'. Ngaangai' ak nangiruan raki'. Kaa' malansan ak koson ri Aki Kapuuno' kalo noyo mampakasala risilo ra baal ragitio. ¹⁷Kaa' Tuhan noyo ondo' nangampin raki' am nampaikang raki' mampabala' ra ngaangai' ru Tanou Moonsoi no, suku' maining bagu ru ulun sala' ka Jaudi. Ginio ra pinalabus aku niayuk intor ra potoyon raan. ¹⁸Am mampainggalur niak Tuhan raki' ra moonong kalaatan am magibit Io raki' ra pamarintaan Nano ra suruga' mabaya' ra kaansukan. Katulayon Io ak

suku' ra sabuoi-buoi no! Amin.

¹⁹Mampasaboi aku ra bilin kaansayan ku ri Priskila am i Akwila am i Onisiporus ilo sambaloi. ²⁰I Irastus timinatang giu' ra bandar Korintus, kaa' i Tropimus pinatatang ku giu' ra Militus nga narualan io.

²¹Kinam no ongoi raki' ra mataki' ra kalo poyo musim masimu'.

I Ibulus, i Pudis, i Linus am poyo i Klaudia mampasaboi ra bilin kaansayan rirun, koson niayuk ra ngaangai' pabukat ra Kristian ragiti. ²²Gama' ru Tuhan mabaya' rirun.

Gama' ru i Aki Kapuuno' mamarakat ramuyun ngaangai'.

Surat ri Pæulus posoboyon ri TITUS

Pasiguluon

I Titus sala' ka ulun Jaudji. Siminubol io ra Kristian am nasauk ra rangan am mangindangan ra kandoi ri Paulus. *Surat ri Paulus posoboyon ri Titus* pinakirim no ri Titus ondo' soroi ra Krita. Tinatang io ri Paulus ra giu' koson magalung ra pasisimpungan ulun Kristian intok raginio. Makataku baal ondo' rinagu ri Paulus ralalom surat nati.

Kasaa', nampakara' i Paulus ri Titus ra paliso ondo' musiti' soroi ra ulun ondo' masuk ra tingganai ru pasisimpungan ulun Kristian. Baal raginio rinagu nga masuang ulun Krita ondo' malaat paliso. Karuo, nanulu' i Paulus ri Titus ra ralan mangila' ra mansalinut ulun ru pasisimpungan no: ungkuyon mangatutuo, ruandu' mangatutuo (ondo' musiti' no mangila' ra ruandu' mangamulok), ulun mangamulok am ulipon rano. Pupus, nambilin i Paulus ri Titus intor ra paliso ru ulun Kristian. Musiti' ilo makapaliso ra masamba am masaga' ra kaansayan; kalo masisang ilo ra ulun, kalo masaga makimansangor, kaapoam mangkinibit ra pantulianan ra pasisimpungan ulun Kristian.

Suang

Panalimpuunan	1.1–4
Tingganai ru pasisimpungan ulun Kristian	1.5–16
Kandoi ru mansalinut ulun ralalom	
pasisimpungan ulun Kristian	2.1–15
Bilin am pampakaraan	3.1–11
Pamupusan	3.12–15

1 Aku i Paulus mamatik ra surat ti koson sangulun ulipon ri Aki Kapuuno' am sangulun rasul ri Jisus Kristus.

Aku pinili' koson mampaingkotog ra pangintapatan ru ulun pinili' ri Aki Kapuuno' am mamaintutun risilo ra pangilaan motopot sumugut ra ugama takau. ²Am pangilaan raginio noyo puun ru kalansanan takau ra mokoo-wot takau ra kaayagan mantilayun ondo' binantu' ri Aki Kapuuno' ra kalo poyo tana' ti biningkal. Am kalo noyo magabau i Aki Kapuuno'. ³Paat ra inaru' i, pinaintalang ri Aki Kapuuno' ra bala' Nano mansail ra Tanou Moonsoi ti. Pampatanawan ragitio noyo pinalansan raki' am posoboyon ku noyo maya' ra susuban ri Aki Kapuuno', Mamamayang takau.

⁴Titus, pinakaanak tokou niak nga mogondo' ak pangintapatan tati.

Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama takau am i Jisus Kristus, Mamamayag takau, manaak' rirun ra barakat am pabansayan Nano.

Kandoi ri Titus giu' ra pulu' Krita

⁵Gitio noyo ra aku nanatang rirun ra Krita, maa' raginio moko-pongo kou ra kandoi ondo' kalo poyo nopongo tali am mampasauk ra tingganai ru pasisimpungan ulun Kristian ra tukir-tukir pamagunan ra giu'. Karaa' noyo nambilinan kuli rirun: ⁶Sangulun tingganai no musiti' kolondo' sa-

la; musiti' sangulun ak andu' nano,^a am anak no rano pana musiti' mangintopot ri Kristus am kalo niak kauligan ilo ra maanggalanggal kaapoam mailo balain. ⁷Sangulun tingganai musiti' kolondo' sala nga mangatang io ra kandoi ri Aki Kapuuno'. Kalo mabuli io minsawat guang, kalo mataki' malasus' guang kaapoam gagaukon, am poyo kalo maangkal-angkol kaapoam maringkumaa' ra kalangkayaan ru tana' ti. ⁸Kaa' sotopot no, musiti' io ti sangulun ondo' mataau mangapu ra tambului am maansayan mambaal ra motopot. Musiti' io mataan guang, mabanis guang, gumagaya' tojojo ri Aki Kapuuno' am niak matanda'. ⁹Io ti poyo musiti' mangintopot tojojo ra bala' ondo' malansanan am ondo' naila' noyo riso. Maa' raginio makapangikang io ra guang ru ulun bokon rano mansail ra pangilaan motopot am poyo makapampainono' ra kasalaan ru ulun ondo' manggal rano.

¹⁰Ginio maaru' baalon no nga mokoondo' masuang ulun ondo' masaga' ak manggal am ragu nilai pana kolondo' onong; mulu' poyo ulun Jaudi ondo' nangintopot ri Kristus. ¹¹Moonsoi sonsongon kabang nilai no, nga mampakalayau ilo ra sambabaloi ra pangilaan nilai ra kalo motopot ti. Baal nilo ti makauyuyu' tojojo nga maguyum ilo ak ra panginduitan galama'. ¹²Nakaili' niak sangulun nabi' nilo galama' minindagu ra: "Ulun Krita masalok maabau-

^a sangulun ak andu' nano, kaapoam igondo' ak naguot.

abau, malaat ilo kaga' koson ra maayag masigo, moroot kaga' am mangatiar tojojo." ¹³ Motopot tu-po kaintutunan nali. Ginio nga sawayo' noyo tojojo ilo, bagu pangintapatan nilai ti kalo makalaya-yau. ¹⁴ Am kalo bagu makaaya' ilo ra pangilaan ru ugama Jaudi kaapoam tutunungon ondo' binaal ak ru ulun ondo' timinalikur intor ra pangilaan motopot. ¹⁵ Ngaangai' niak karaan mapasau ru ulun ondo' mapasau guang, kaa' kolondo' rondo' pana karaan mapasau ru ulun ondo' malaat guang am kolondo' pangintapatan. Nga pangkaraan am bolos ru guang nilo malaat ayuk. ¹⁶ Migiangku ilo ra mangintopot kon ri Aki Kapuuno', kaa' naimumuyan bagu intor ra baal nilo ra kalo noyo mangintopot ilo. Mangalaat ilo kaga', kalo gumagaya' ri Aki Kapuuno' am kalo makaangun ra baal moonsoi.

Puun ru pangilaan motopot

2 Kaa' okou Titus, musiti' kou mangila' ak ondo' mimpuun ra pangilaan motopot. ² Ragui' noyo unguyon matutuo rati ra mapintar, tumanda' am mongorot. Musiti' ilo ti mangintopot ra Kristus, motogom am poyo mataan guang. ³ Ragui' niak ruandu' matutuo rati ra tumanda' ilo sumugut ra tiluan ru sangulun ondo' mapasau. Kalo noyo mansunur ra bokon kaapoam gagaukon, kaa' makapangila' poyo ra moonsoi, ⁴ maa' raginio makapangila' ilo ra ruandu' mamulok rati ra atan kulaaan tumogom ra ralaki am niak

anak nilai no, ⁵ mongorot am mapasau guang, am mapandai mam-paugar ra kandoi nilo koson sangulun andu' ondo' mampagagaya' ra ralaki nano. Maa' raginio kolondo' sangulun pana makapagasab ra bala' ri Aki Kapuuno'.

⁶ Ragui' niak tuu'-bagu rati koson ilo ti pana mapandai mongorot. ⁷ Ralalom ngaangai' baal okou musiti' masuk ra tiluan moonsoi toojo am pangilaan muno pana musiti' mabanis am mapiro. ⁸ Raguo' noyo pangilaan motopot ayuk ondo' kalo mauwan ru ulun, bagu pantula' mu rano mangayu' nga kolondo' rondo' pana panguwan ritakau.

⁹ Ragui' niak ulipon rati ra gaga-yaan nilo tojojo tuan nilai no, am poyo katasuon nilo guang ru tuan nilai ralalom ru ngaangai' baal. ¹⁰ Kalo noyo manggal kaapoam mantakou intor risilo. Kaa' sotopot no, musiti' ilo mabanis guang am mampagagaya'. Maa' raginio, ralalom ru ngaangai' baalon nilo, pangilaan ri Aki Kapuuno', Mama-mayag takau, omporon ru ulun.

¹¹ Nga nampaintalang noyo i Aki Kapuuno' ra kataawan Nano koson ra pamayagan ru ngaangai' ulun. ¹² Am ginio noyo makapanulu' ritakau mangulau ra kaayagan ondo' kalo sumugut ra kasagaan Nano, ioginio kasagaan ru tana' ti. Bagu mabanis guang am mongorot takau am makapampagagaya' takau tojojo ri Aki Kapuuno' ra tana' ti. ¹³ Nga raino ti magiginaa takau ra Orou Kalansanan takau, ioginio papaintalangan ru katulayan ru Tuhan

ondo' Maayo Kaga' Kuasa', i Jisus Kristus, Mamamayag takau.^b ¹⁴Pinataak No painawo Nano, maa' raginio makapamayag Io ritakau am mampainggalur ritakau intor ra nansalinut kalaatan am makapagibit ritakau masuk ra ulun Nano ondo' mirot poyo mambaal ra kandoi moonsoi.

¹⁵Ilaa' noyo ngaangai' raginio mabaya' ra paningganayan mu ra okou mampaikang ra guang kaapoam mansawai ondo' mangkiro-ngog rirun rano. Am pai' polosoo' osoi ak pana intor risilo magasab rirun.

Paliso ru ulun Kristian

3 Pakaraa' noyo ulun mu ondo' mangintopot rano ra gumagaya' ra tingganai am pamarinta rano, koson masaga' tojojo mambaal ra atan ak kandoi moonsoi. ²Ragui' ilo no ra pai' pangalimut kaapoam pakimansangor, kaa' masalok makimingkawan am molo-moi ra ngaangai' ulun. ³Itakau pana galama' ragili sasambungan, maanggal-anggal am makasala. Inulipon takau ru nansalinut kalaayan am kasagaan ru guang saboi kaayagan takali napanu' ra solon am ingot. Ulun nasisang ritakau am itakau pana galama' nasisang niak risilo. ⁴Kaa' paat i Aki Kapuuno', Mamamayag takau, nampaintalang ra kataawan ru togom Nano, ⁵namayag Io ritakau. Ginio pai' ru intor ra binaal takau ra moonsoi, kaa' intor ra asi' Nano galama'. Mamamayag i

Aki Kapuuno' ritakau mansail ra Ambiluo Nano, bagu inanak takau saguli' am inanian No itakau ra kaayagan bagu mansail ra pampariwan. ⁶Intor ra kinataau Nano, pinataak ri Aki Kapuuno' Ambiluo Nano mansail ri Jisus Kristus, Mamamayag takau. ⁷Bagu, intor ra katawaan Nano mobonsoi takau saguli' ri Aki Kapuuno' am poyo mokoowot takau ra kaayagan mantilayun ondo' lansanin takau raino. ⁸Motopot ragu raginii.

Masaga' aku ra mampakaatang kou toojo ra kaintutunan raginio, maa' raginio ilo ondo' mangintopot ri Aki Kapuuno' makapambaal ra kandoi moonsoi. Ngaangai' ti moonsoi toojo am mokoongong ra ngaangai' ulun. ⁹Kaa' inggaluri' noyo pantataaman ra kolondo' onong, tutunungon ondo' binaal-baal ak ru ulun, pantutulaan am pansasangan intor ra Ukum ri Musa'. Nga ginio ngai' kolondo' onong kaapoam ampos no. ¹⁰Moonsoi ru induain mu mansawai ra ulun ondo' mangkinibit ra pantutulian ra pasisimpungan ulun Kristian. Am amun kalo niak gumagaya' io, pai' noyo pamaringan riso. ¹¹Napandayan mu noyo ra ulun koson raginio malaat am tula nano noyo tatandu' ra io ti makasala.

Bilin pupus

¹²Paat mompoongi aku i Artimas kaapoam i Tikikus rirun, kinam ongoi uma' raki' ra bandar

^b katulayan ru Tuhan ondo' Maayo Kaga' Kuasa', i Jisus Kristus, Mamamayag takau, kaapoam. katulayan ru Tuhan ondo' Maayo Kaga' Kuasa', am i Jisus Kristus, Mamamayag takau

Nikopolis. Nga ginuang ku noyo ra paat ra musim masimu", masaga' aku mayan ra giu' no. ¹³Pirot kono toojo pamintor ri Jinás, peguam i am niak i Apolos. Am ilain mu toojo ra mokoondo' ngaangai' ondo' maatang ibiton nilo. ¹⁴Ulun takau musiti' migigila' atan kulaan mambaal ra moonsoi. Ginio makapangindangan toojo ra ulun

ondo' kolondo' kaukapan am mambaal ra kaayagan nilo pana makaampos.

¹⁵Ngaangai' ulun ragiti mampasaboi ra bilin kaansayan rirun. Am posoboyo' niak bilin kaansayan mai ra ngaangai' pabukat Kristian.

Gama' ru i Aki Kapuuno' mamarakat ramuyun ngaangai'.

Surat ri Paulus posoboyon ri PILIMON

Pasiguluon

I Pilimon sangulun Kristian nauligan tojojo ondo' lair ulun ru pasisimpungan ulun Kristian ra Kolosi. Mokoondo' io sangulun ulipon makainggalan ri Onisimus. Nagiru' io intor ra tuan nano am tawa ati kulaan nakapagulig ri Paulus ondo' paat ragili giu' ra lamin pangaputan. Intor ra ila' ri Paulus, nasauk i Onisimus ra maamaya' ri Kristus.

Surat ri Paulus posoboyon ri Pilimon nangitaak koson makimansaung i Pilimon ra ulipon nano, ondo' paat ragili sinusub ri Paulus muli'. Nangitaak i Paulus ri Pilimon mangapu ri Onisimus, sala' ka koson ra ulipon ondo' inampun ayuk, kaa' koson sangulun pabukat ra Kristian niayuk.

Suang

Panalimpuunan	1–3
Togom am pangintapatan ri Pilimon	4–7
Mangitaak i Paulus ri Pilimon koson makaasi' ri Onisimus	8–22
Pamupusan	23–25

1 Aku i Paulus ondo' inaput nga ra pampatanawan ku ri Jisus Kristus. Am intor niak ra pabukat takau i Timotius.

Okou ti Pilimon papasabayan ku ra surat ti, okou ondo' tagamin mai am niak rangan mai mangandoi.

²Am posoboyon ku niayuk gitio ra pasisimpungan ulun Kristian ondo' maya' sambayang giu' ra baloi muno, am niayuk sangulun ruan-du' pabukat takau ra Kristian i Apia

am poyo i Arkipus, rangan mai mangandoi.

³Gama' ru i Aki Kapuuno', Ama' takau am Tuhan Jisus Kristus manaak ramuyun ra barakat am pabansayan.

Togom am pangintapatan ri Pilimon

⁴Masalok ra aku makiasi' am mangkara' rirun, maringkuanang aku ri Aki Kapuuno'. ⁵Nga mo-

koondo' noyo naining ku intor ra pangintapatan mu ra Tuhan Jisus Kristus am poyo togom mu ra ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno'.⁶ Makiasi' aku gama' ru pabukatan takau koson ra ulun mangintopot ri Kristus, manangampos ra makatutun kou ra ngaangai' barakat ondo' noowot takau intor ra nasisimpungan takau ri Jisus Kristus. ⁷ Pilimon, pabukat ku ra Kristian, togom mu raginio noyo ondo' nampakaansuk toojo raki' am niak nampaikang ra guang kutu! Nga nampakaansuk kou no ra guang ru ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno'.

I Paulus mangitaak ri Pilimon koson makaasi' ri Onisimus

⁸ Kabalu' pana mokoondo' aku ra kuasa' intor ri Jisus Kristus koson manusub rirun ra ati rondo' sotopot no moonsoi baalon mu, kaa' kalo noyo. ⁹ Kaa' nga ra togom ti, makitaak aku ak rirun. Aku ti duta ri Jisus Kristus am raino inaput poyo nga Io.^a ¹⁰ Gitio noyo kitaakon ku rirun, pakaasi' no ri Onisimus ondo' pinakaanak kutu. Nga aku ti noyo ondo' nagibit riso minintopot ri Jisus Kristus giti ra pangaputan ti. ¹¹ Ragili io ti kolondo' onong rirun, kaa' raino mookoonong^b io rirun am raki' niayuk.

¹² Kabalu' pana motogom aku toojo riso, kaa' raino pootoron ku io niayuk saguli' rirun. ¹³ Sotopot no, moogot aku riso mampara-

ngan poyo raki' koson malit rirun mangindangan raki' buoi ra aku giti ra pangaputan ti, nga ra pampatanawan ku ra Tanou Moonsoi ti. ¹⁴ Kaa' kalo masaga' aku mambaal ra atan ak pana amun ru kolondo' ragu mu mangiou. Sotopot no, moonsoi ru okou ak galama' mangapu riso saguli' maya' ra kasagaan mu am sala' ka jajalin tokou.

¹⁵ Ginio lair ra i Onisimus ti nakatuliar rirun ra sangkinolor ayuk, nga masaguli' mu io ra sabuoi-buoi no. ¹⁶ Am raino sala' ka sangulun ulipon io ayuk, kaa' mulu' poyo intor raginio, io sangulun pabukat mu ra Kristian ondo' tagamin mu. Mokonong io raki' am mulu' poyo rirun, koson ra sangulun ulipon am niak ra sangulun pabukat mu ondo' mangintopot ra Tuhan.

¹⁷ Ginio nga ra amon ru maki-mabukat kou raki' ra Kristian, apuo' io no mogondo' raki'. ¹⁸ Am amon ru namparuung io lair rirun kaapoam nakaira' rirun, polosoo' ayuk ra aku mangani' panampilon ra ngaangai' no. ¹⁹ Ilai', gitio noyo tinatanduan kutu: Aku i Paulus, ondo' mambayar ak saguli' ra ngaangai' no! (Kaapoam pakaraan tokou po kia ra sotopot no okou galama' makautang raki', ioginio kaayagan bagu mu koson sangulun Kristian). ²⁰ Pilimon, pabukat ku ra Kristian, nga ra Tuhan indangano' aku noyo. Katasuo' noyo guang kutu nga ra pangintapatan tati ri Kristus.

^a Aku ti duta ri Jisus Kristus am raino inaput poyo nga Io, kaapoam: Aku ti matutuo noyo am raino inaput poyo nga i Jisus Kristus ^b ralamo ragu ru Junari inggalan ri Onisimus ti makarati' 'mookoonong'.

²¹ Binatikan tokou ra surat ti nga mangintopot aku ra suguton mu niayuk kitaakon kutu. Am napandayan ku ra mulu' poyo baalon muno. ²² Liliwa' raginio, pongoono' raki' kalalair rondo' lamin giu' ra baloi muno, nga malansan aku i Aki Kapuuno' mangiou niak ra pakiasian min ngaangai', koson mokoongoi aku po tum saguli' ramuyun.

Bilin pupus

²³ I Ipapas, ondo' inaput naba-ya' raki' nga ra pampatanawan ri Jisus Kristus, mampasaboi niak ra bilin kaansayan rirun. ²⁴ Mogondo' niayuk ra rangan mangandoi ku rati i Markus, i Aristarkus, i Dimas am poyo i Lukas. ²⁵ Gama' ru Tuhan Jisus Kristus mamarakat ramuyun ngaangai'.

Surat posoboyon ra ulun

IBRANI

Pasiguluon

Surat posoboyon ra ulun Ibrani pasukuon ra santimungan ulun Kristian ondo' natiu' ra imbolo' ra najanjayan. Mokoondo' lair risilo lumawo pangintapatan. Mamamatik ra surat ti mirot mampaikang risilo, maa' raginio rumayus ilo mangintopot ri Jisus. Nanulu' io ra i Jisus Kristus noyo pinaintalang ri Aki Kapuuno' ra matanda'. Mamamatik ra surat ti mindagu ra talu baal:

- (1) I Jisus noyo Anak ri Aki Kapuuno', Anak ra mantilayun. Giminagaya' lo ra Ama' mansail ra kaimboloon ondo' inuma' No ra guang mataan. Koson Anak ri Aki Kapuuno', maatang poyo i Jisus intor ra nabi rano ra Nabantuan Lair, maatang poyo intor ra masundu rano, am niak maatang poyo intor ri Musa'.
- (2) Nambala' tojojo i Aki Kapuuno' ra i Jisus imam ra mantilayun, ondo' maatang poyo intor ra imam rano ra Nabantuan Lair.
- (3) Mansail ri Jisus, ulun ondo' mangintopot Riso bayagon intor ra tula, kalaanan, am kapatayan. Koson ra Tingganai maayo imam Jaudi, manaak i Jisus ra ulun ra pamayagan ra motopot, ondo' maasil ra kaulayan am taak simbaluyon ralalom ugama Jaudi.

Tauli mamamatik ra surat ti nanabit ra pangintapatan ru kuukula' ngaulun ondo' nauligan tojojo ralalom sejarah Israil koson ra tiluan (tayar 11). Ralalom tayar 12, nangunsu' io ra mambabasa' rati maa' raginio gumagaya' saboi ra pupus ra magail tumutun ri Jisus. Nangunsu' io risilo maa' raginio mataan guang mangu-ma' ra kapaganan am kaimboloon. Pinupusan surat ti ra bilin am pampakaraan.

Suang

Panalimpuunan: I Kristus noyo pinaintalang ri Aki Kapuuno' ra matanda'	1.1–3
Maatang poyo i Kristus intor ra malaikat	1.4–2.18
Maatang poyo i Kristus intor ri Musa' am i Josua	3.1–4.13
Kinaatang ru intok ri Kristus koson ra Imam	4.14–7.28
Kinaatang ru nabantuan ri Kristus	8.1–9.28
Kinaatang ru taak ri Kristus	10.1–39
Kinaatang ru pangintapatan	11.1–12.29
Bilin am pamupusan	13.1–25

**Bala' ri Aki Kapuuno'
mansail ra Anak Nano**

1 Paat ra galing i, ingkuukula' noyo i Aki Kapuuno' nampasaboi ra bala' ra nansalinut bayaan ra kinamatuaan takali mansail ra nabi' rali. ²Kaa' paat ra puupupus ti, posoboyon No bala' Nano mansail ra Anak Nano. Nansail ra Anak Nati noyo limbowon am tana' ti biningkal No am Anak Nano tatangan ra ngaangai' no. ³Io noyo mampakito ra kuasa' ri Aki Kapuuno' am paliso Nano mogondo' tojojo ri Aki Kapuuno'. Io noyo niak magalung ra limbowon am tana' ti mansail ra bala' Nano ondo' makakuasa'. Malupus Io namasau ra ulun intor ra tula nilai, nanturung Io ra takhta ra suruga' ra tampilon pamiris ri Aki Kapuuno' ondo' Maayo Kaga' Kuasa'.

**Anak ri Aki Kapuuno'
maayo kuasa' Nano intor
ra masundu**

⁴Anak Nano nasauk ra maatang poyo intor ra masundu rano mogondo' ra inggalan ondo' tinaakan ri Aki Kapuuno' no Riso pana maayo kaga' intor ra inggalan nilai. ⁵Kalo igondo' i Aki Kapuuno' no minindagu ra ati ak pana masundu koson ragitio:

“Okou no Anak Ku; orou raiti' ngaangai' balain ra Aku Ama' Mu.”

Kalo poyo niak i Aki Kapuuno' minindagu ra ati ak pana masundu ra:

“Aku masauk ra Ama' Nano, am Io masauk ra Anak Ku.”

⁶Kaa' paat i Aki Kapuuno' nanusub ra Anak langkuir Nano mongoi ra tana' ti, minindagu Io koson ragitio:

“Polosoo' noyo ngaangai' masundu ri Aki Kapuuno' sumamba Riso.”

⁷Am intor ra masundu rano mindagu i Aki Kapuuno' kon ragitio:

“Saukon takamin mogondo' ra angin, am ulipon Ku rano mogondo' ra simbularu apui.”

⁸Kaa' intor ra Anak no mindagu Io koson ragitio,

“Takhta Mu, i Aki Kapuuno',^a mantilayun ra sabuoi-buoi no. Am Okou mamarinta ra ulun Mu rano^b mabaya' ra guang mabanis.

⁹Maansayan Kou ra katapatan am masisang Kou ra kalaatan.

Ginio nga ra Aku, i Aki Kapuuno', Tuhan Mu, nampili' am nangurumat Rirun am nangani' Rirun ra kaansukan maayo intor ra rangan Mu rano.”

¹⁰Minindagu poyo i Aki Kapuuno' ra Anak Nano:

“Okou noyo Tuhan, ondo' namingkal ra tana' ti ra talimpuun i, am Okou galama' nambaal ra limbowon.

^a Takhta Mu, i Aki Kapuuno'; kaapoam. i Aki Kapuuno', pamanntaan Mu. ^b ulun Mu rano; Kuukula' naskah nakalar: ulun No rano.

¹¹ Ngaangai' ti maliom niak
am maapu' koson ra bayang,
kaa' Okou Tuhan soroi
ak mantilayun.

¹² Limbowon am tana' ti
purunon Mu saguli'
am aligin Mu poyo ra
baguon.

Kaa' Okou Tuhan kalo
makulau am soroi Kou ak
ra mantilayun."

¹³ Kalo igondo' i Aki Kapuuno' no
minindagu ra ati ak pana masun-
du koson ragitio:

"Panturung no ra pamiris
Kutu,
saboi mampasauk Aku ra
ngaangai' pantula' Mu
rano gumagaya' Rirun."

¹⁴ Nga sotopot no masundu no
rano mangangandoi ri Aki Kapuuno'
am ilo sinusub No mangindangan
ra ulun ondo' makaapu ra pama-
yagan.

Pamayagan maayo

2 Nga ra kuasa' ru Anak Nano
maayo intor ra masundu,
mingkotog takau poyo tojojo
gumuut ra pangilaan ondo' no-
rongog takau noyo, bagu kalo
mangiruan takau ra katapatan.
² Motopot bala' ondo' pinasaboi
ru masundu rali ra kinamatuaan
takali am osoi ak kalo giminaga-
ya' kaapoam siminugut no, bina-
lasan maya' ra binaal nilai no.
³ Bagu atan kulaan makapagiru'
takau intor ra pangukuman amun
impayin takau pamayagan maayo
no. Nga Tuhan no galama' ondo'

kasaa' nampabala' ra pamayagan
no, am ulun ondo' nokorongog
kasaa' rano napaintopot ritakau
raginio. ⁴ Am i Aki Kapuuno'
nampaikang poyo ra kaintutunan
ru ulun rano mansail ra nansali-
nut tatandu', kaimuagan am baal
makakuasa' am mansail poyo
pantayaran ra taak ru Ambiluo ri
Aki Kapuuno' 'c maya' ra kasagaan
Nano galama'.

Io ondo' magibit ra ulun ra pamayagan

⁵ Am masundu rano kalo noyo
inanian ra kuasa' mamarinta ra
tana' bagu ondo' matong no,
ondo' sunuron takati. ⁶ Kaa' mo-
koondo' binatikan noyo ra Alki-
tab:

"Aki Kapuuno', osoi kia ulun,
saboi akai karaan Mu?
Kaapoam anak ru ulun,
saboi akai alungin Mu?"

⁷ Pinainggana' Mu kuasa' mai
intor ra kuasa' ru masundu,
kaa' ra kuukula' ayuk buoi,
bagu nangani' Kou ramon
ra kuasa' am urumat.^d

⁸ Am niak nampasauk Kou
ramon ra mangunguasa' ra
ngaangai'."

Amun i Aki Kapuuno' nampa-
sauk ritakau ra 'mangunguasa' ra
ngaangai'', arati' no kolondo' ro-
rondo' pana ondo' kalo makuasa'
takau. Kaa' raino kalo poyo maki-
to takau ra itakau manguasa' ra
ngaangai' no. ⁹ Kaa' makito takau
i Jisus, ondo' pinainggana' kuasa'
Nano intor ra kuasa' ru masundu

^c Ambiluo n Aki Kapuuno', Harfiah: Ambiluo Matulai. ^d Kuukula' naskah nakalair mamparuang ragu ragitio-
Mampasauk Kou ra ulun manguasa' ra ngaangai' ondo' binaal Mu (Ilai' Mazmur 8.7).

ra kuukula' ayuk buoi. Nga mansail ra kataawan ri Aki Kapuuno' matoi lo ra kaatangan ru ngaangai' ulun. Am raino makatutun takau ra lo inanian ra kuasa' am urumat nga naimbolo' lo noyo saboi minatoi. ¹⁰Sumugut ra inatang ri Aki Kapuuno' ondo' nambaal am niak magalung ra ngaangai', matimpok niak i Jisus saukon ra matanda' mansail ra kaimboloon. Maa' raginio urumaton ri Aki Kapuuno' masuang anak Nano mababaya' ri Jisus ondo' magibit risilo ra pamayagan. ¹¹I Jisus noyo namasau ra ulun intor ra tula nilono, am lo am niak ulun pinasau no, rondo' ak Ama'. Ginio ra kalo mauyu' i Jisus mangiou risilo ra pabukat No.

¹²Minindagu lo ri Aki Kapuuno':

“Mapaintutun Aku ra pabukat Ku rano ra inggalan Munu;

Am mongompor Aku Rirungiu' ra pasisimpungan nilo.”

¹³Minindagu lo poyo: 'Aku lumansan ri Aki Kapuuno'.' Am poyo: 'Ilai', Aku giti mabaya' ra pabukat Ku rano ondo' pinataak ri Aki Kapuuno' Raki'.'

¹⁴Nga ilo ondo' sabiton ra pabukat, ioginio ulun, ilo mapandai matoi, ginio ra i Jisus pana nasauk ra ulun toojo mogondo' risilo. Binaal No ginio, bagu mansail ra pinatayan Nano mamuso lo ra kuasa' ru Tingganai ru riwato ondo' makapampatoi ra ulun.

¹⁵Mansail raginio noyo mampalabus lo ra ulun ondo' moonong orou malaa' ra matoi. ¹⁶Mapandayan noyo ra sala' ka masundu

indanganon No, kaa' itakau, papag ri Abraam. ¹⁷Ginio nga ra musiti' lo masuk ra ulun koson ra pabukat No rano ralalom ngaangai' baal. Bagu nasauk lo ra Tingganai maayo imam ondo' makaasi' tojojo ritakau am masalok gumagaya' ra susuban ri Aki Kapuuno'. Intor ra kandoi Nano raginio tula ru ulun ampunon bo ri Aki Kapuuno'. ¹⁸Am raino makapangindangan lo ra ulun ondo' kinamin, nga lo galama' nakaili' noyo ra kaimboloon am pangkinaman.

I Jisus maayo kuasa' intor ri nabi' Musa'

3 Pabukat kau ngai' ra Kristian ondo' piniau noyo ri Aki Kapuuno', pampaguang kano ri Jisus ondo' nasauk koson ra rasul am Tingganai maayo imam ru pangintapatan takau. ²Giminagaya' lo ri Aki Kapuuno' ondo' nampili' noyo Riso. Ginio mogondo' ri Musa' ra galing i ra giminagaya' io ri Aki Kapuuno' koson mangindangan ra ulun No rano. ³Kaa' sotopot no i Jisus noyo mauli' omporon ka i Musa', koson niak ra sangulun manambaloi mauli' omporon ka ondo' tinambaloi nano. ⁴Maaru' moonong baloi mokoondo' manambaloi, kaa' sotopot no i Aki Kapuuno' galama' ondo' mampasauk ra ngaangai' no. ⁵I Musa' giminagaya' ri Aki Kapuuno' koson ra sangulun ulipon mangindangan ra ulun No rano, am nampabala' poyo ra atan ondo' raguon ri Aki Kapuuno' ra tauli no. ⁶Kaa' i Kristus gumaga-

ya' koson ra Anak ondo' maning-
ganai ra ngaangai' ulun ri Aki
Kapuuno'. Am itakau ti noyo
ulun Nano amun ru makakau'
takau am mangintopot ra makaa-
lap atan ondo' lansanin takau.

Pampatangusan ra ulun ri Aki Kapuuno'

⁷ Nga raginio, koson ra bala' ru
Ambiluo ri Aki Kapuuno', kon
No:

"Amun ru orou raiti'
makaining kau ra bolos ri
Aki Kapuuno',

⁸ pai' noyo kotogo' guang
minno,

koson ra kinamatuaan
mini,

paat ilo minanggal am
nangkinam Raki' giu' ra
intok masiluk.

⁹ Giu' i nangkinam ilo Raki',
kon ri Aki Kapuuno',
kbalu' pana nakaliman
ilo atan ondo' binaal Kuli
buoi apat ngoopor
ngambilor.

¹⁰ Ginio nai ra Aku siminangit
risilo am minindagu:
'Masalok makalayau
pamaguangan nilai
am kalo noyo
giminagaya' ilo ra
panusuban Ku.'

¹¹ Ginio ra nasisang Aku saboi
nagibot risilo:
'Kalo noyo makasubol ilo
ra pagun nilai
am tumangus mabaya'
Raki'.' "

¹² Pabukat kau ngai' ondo' taga-
min ku, ilalai' min koson ra ko-

londo' sangulun intor ramuyun
no makaguang malaat ra kalo bo
mangintopot, saboi tumalikul
bo ri Aki Kapuuno' ondo' manti-
layun no. ¹³ Kaa' pangindangan
kano ra rondo' am bokon ra moo-
nong orou, buoi ondo' sabiton ra
'Orou Raiti'' ralalom ru Alkitab,
lakat poyo soroi. Bagu kolondo'
sangulun pana mingkotog guang
nga maruung io ru tula. ¹⁴ Itakau
ngai' rangan mangangandoi noyo
ri Kristus amun ru mirot takau
pampaguut ra pangintapatan sa-
boi ra orou pupus, mogondo' ra
talimpuun i.

¹⁵ Gitio noyo ondo' binatang ra
Alkitab:

"Amun orou raiti'
makaining kau ra bolos ri
Aki Kapuuno',
pai' noyo kotogo' guang
minno

koson ra kinamatuaan
min rali,

paat ra ilo minanggal ri
Aki Kapuuno'."

¹⁶ Osoi kia nakaining ra bolos ri
Aki Kapuuno' kaa' minanggal bo
Riso? Ilo tupo ondo' inibit ri Mu-
sa' miningkual intor ra pagun Mi-
sir. ¹⁷ Am osoi kia sinangitan No
buoi apat ngoopor ngambilor? Ilo
tupo ondo' nambaal ra tula am
minatoi giu' ra intok masiluk.

¹⁸ Am osoi kia inibatan No ra kalo
makasubol ra pagun nilai am
tumangus mabaya' Riso? Ilo tu-
po ondo' kalo giminagaya' Riso.

¹⁹ Intor raginio maratian takau ra
ilo ti kalo noyo nakasubol ra pa-
gun, nga kalo nangintopot ilo ri
Aki Kapuuno'.

4 Raino, bantu' ri Aki Kapuuno' ni lakat poyo soroi ra tumangus takau mabaya' Riso. Intor raginio, ilalai' takau noyo ra kolondo' ra sangulun kalo makatangus mabaya' Riso. ²Nga Tanou Moonsoi no pinabala' noyo ritakau mogondo' ra ulun ra galing i. Kaa' koson risilo, tanou no kolondo' onong, nga paat ilo nakaining kalo inapu nilo mabaya' ra pangintapatan. ³Kaa' itakau ondo' mangintopot, makatangus mabaya' Riso koson ra rinagu Nali:

“Masisang saboi nagibot

Aku risilo:

kalo noyo makasubol ilo

ra pagun nilai

am tumangus mabaya' Raki'.”

Minindagu lo koson raginio kabalu' pana kandoi Nali nopongo noyo intor ra tana' ti biningkal.

⁴Nga koson ra orou katulu', mokoondo' binatikan ra Alkitab: “Timinangus i Aki Kapuuno' ra orou katulu' intor ra ngaangai' kandoi Nali.” ⁵Am tunggul no poyo: “Kalo noyo makasubol ilo ra pagun nilai am tumangus mabaya' Raki'.” ⁶Bagu ilo ondo' kasaa' nakaining ra Tanou Moonsoi no, kalo tumangus mabaya' Raki', nga ilo kalo nangintopot. Amun ru ginio poyo, mokoondo' bo ulun ra bokon ondo' makatangus mabaya' Raki'. ⁷Motopot noyo ginio nga mokoondo' noyo inaru' ri Aki Kapuuno' rondo' orou ra bokon poyo ondo' sabiton, “Orou Raiti'.” Ginio pinabala' No mansail ra raja' Daut ra kuukula' ngaatus ngambilor kalupus raginii, ralam tayar Alkitab ni:

“Amun orou raiti'
makaining kau ra bolos ri
Aki Kapuuno',
pai' noyo kotogo' guang
minno.”

⁸Amun ra galing i maninggalanai raan i Josua risilo tumangus, kalo pana bo i Aki Kapuuno' mambala' poyo ra rondo' orou ra bokon. ⁹Kaa' mokoondo' poyo tangusan ra ulun ri Aki Kapuuno' rano, mogondo' ra lo timinangus ra orou katulu' i. ¹⁰Nga osoi ak tumangus mabaya' Riso, tumangus io niak intor ra kandoi nano, mogondo' ri Aki Kapuuno' galama' timinangus intor ra kandoi Nali. ¹¹Nga raginio, pirot' noyo saboi makatangus takau mabaya' Riso. Pai' saboi sangulun pana intor ritakau kalo makatangus mabaya' Riso koson risilo ra galing i, nga kalo nangintopot ri Aki Kapuuno'.

¹²Bala' ri Aki Kapuuno' maka kuasa' am maayag koson Riso. Mogondo' ra ilang ondo' inasa' ruo larom manguntas saboi bungul am utok nano suayon, koson niak ra bala' ri Aki Kapuuno' tumunsok ra salibuor am ambiluo saboi mampatalang ra kasagaan am pamaguangan ru ulun. ¹³Kolondo' atan-atan inangun ri Aki Kapuuno' makasibuni intor Riso, nga ngaangai' maukab am makito No. Am ri Aki Kapuuno' niak musiti' takau mangakun ra ngaangai' ondo' binaal takau.

I Jisus noyo Tingganai maayo imam

¹⁴Ginio nga ra pirot takau poyo gumuut ra pangintapatan ondo'

pinatanou takau. Nga mokoondo' takau sangulun Tingganai maayo imam ondo' makakuasa' am ondo' nakasuku' noyo ra intok ri Aki Kapuuno', io no i Jisus Kristus, Anak ri Aki Kapuuno'.¹⁵ Nga Tingganai maayo imam takano sala' ka sangulun ondo' kalo nakaliman ra paliso takau, kaa' sotopot no kininaman lo ralalom ngaangai' baal koson ritakau, kaa' kalo makatula lo. ¹⁶Intor raginio makakau' takau minggaar ra takhta ri Aki Kapuuno' ondo' maayo kaga' togom, koson makitaak ra asi', kataawan am indangan Nano paat ra itakau makakapaganan.

5 Moonong Tingganai maayo imam pinili' ri Aki Kapuuno' intor ra ulun am inaru' io mangandoi ri Aki Kapuuno' ra ulun masuang: ioginio mampataak ra taak ru ulun am poyo taak simbaluyon koson pakampunan ra tula. ²Molomoi io ra ulun ondo' kalo kuukula' kaintutunan am ondo' palayawon bo ru ulun ra bokon, nga io galama' masuang kalawaan. ³Ginio ra paat io mampataak ra taak simbaluyon, pai' ru pakampunan ra tula ru ulun bokon ayuk, kaa' koson ra tula nano galama' niak. ⁴Kolondo' sangulun galama' mampili' sumauk ra Tingganai maayo imam, kaa' piawon io ri Aki Kapuuno', koson i Arun piniau ra galing i.

⁵Koson niak ri Kristus. Sala' ka lo galama' nampili' sumauk ra Tingganai maayo imam, kaa' i Aki Kapuuno' minindagu Riso:

“Okou no Anak Ku,
orou raiti' ngaangai'
balain ra Aku Ama' Mu.”

⁶Am mokoondo' poyo binatikan ra Alkitab:

“Okou no masuk ra imam
ra sabuoi-buoi no,
koson imam Milkisidik ra
galing i.”^e

⁷Paat i Jisus soroi ra tana' ti, nakiasi' lo tojojo ri Aki Kapuuno' nabaya' ra bolos mapuor liliwa' nantangi'. Nakiasi' lo ri Aki Kapuuno' ondo' makapampakaa-yag Riso intor ra kapatayan, am rinongog lo ri Aki Kapuuno' nga pinainggana' No guang Nano Riso. ⁸Kabalu' pana Anak lo ri Aki Kapuuno', kaa' minigigila' lo niak gumagaya' mansail ra kaimbo-loon. ⁹Am kalupus lo pinasauk ra mamamayag ra kolondo' sala, nasauk lo bo ra puun ru pamayagan mantilayun ra ngaangai' ulun ondo' gumagaya' Riso. ¹⁰Am inaru' lo ri Aki Kapuuno' masuk ra Tingganai maayo imam, koson imam Milkisidik ra galing i.^f

Pampakaraan

¹¹Masuang poyo raguon mai ramuyun intor ra baal raginio, kaa' mapagon toojo mampabala' ramuyun nga mototoi kau makarati'. ¹²Sotopot no raino mangila' kano raan ra ulun bokon, kaa' kalo poyo makapandai kau. Lakat kau ak poyo musiti' ilaan ra puun ru pangilaan intor ri Aki Kapuuno'. Lakat kau ak poyo manginum ra susu nga kalo poyo maangkan. ¹³Akau ti koson ak

^e koson imam Milkisidik; kaapoam ralalom papag n Milkisidik. ^f Ila' 5.6.

poyo ra lalagang ondo' tumiti' ra gatas am kolondo' poyo katutunan no ra atan motopot am atan nasala. ¹⁴Kaa' pangilaan malandom intor ri Aki Kapuuno' maratian ayuk ru ulun ondo' siminingkot ra pangintapatan, ginio mogondo' ra akanon ondo' sapaan ru ulun nasukor ak, ondo' nakaili' noyo am makaulig ra atan moonsoi am atan malaat.

6 Intor poyo raginio, tatango' takau noyo puun ru pangilaan Kristian no am sumingkot poyo ra pangilaan malandom. Am pai' takau noyo ruli'-ruli' makiila' poyo ra puun pangilaan, koson tumalikur intor ra baal ra kolondo' onong, mangintopot ri Aki Kapuuno', ²pampariwan,⁸ mapabanta' ra kalindu' ra ulu ru ulun, sauk ru kaayagan saguli' ru ulun minatoi am poyo ra pangukuman mantilayun. ³Singkot takano. Am gitio baalon takau amun iowon ri Aki Kapuuno'.

⁴Itakau musiti' sumingkot, nga ulun ondo' lumugut intor ri Kristus, kalo bo lair makatalikur saguli' Riso. Ilo ti nakatutun noyo ra pambalaan intor ri Aki Kapuuno', am nakaili' ilo no ra taak intor ra suruga' am poyo nakaapu am kinuasa' ilo ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ⁵Am nakatutun ilo noyo ra atan kulaan kinoonsoi ru bala' ri Aki Kapuuno' am nakaili' ilo noyo ra kuasa' ri Aki Kapuuno' mogondo' ra kuasa' ra lo mamarinta ra tauli no. ⁶Amun nakaili' ilo ngaangai' raginii, bagu liminugut ilo intor ri Kristus, kalo

bo lair makatalikur ilo saguli', nga gitio koson ak ra manalip ilo poyo saguli' ra Anak ri Aki Kapuuno' saboi asabin nilo lo ra pinaguluan ru ulun masuang.

⁷Tana' ondo' monosop ra rasam ondo' masalok rumatu', am mampatuu' bo ra tatanom ru mantatanom rano, tana' raginio niayuk barakaton ri Aki Kapuuno'. ⁸Kaa' amun ru sakot am kusingan bo patuon no, tana' no kolondo' onong am ibatin lair ri Aki Kapuuno' koson ra pusoon solobo'.

⁹Pabukat kau ngai' ondo' tagamin ku, kalo magalabo akai ra lumugut kau koson risilo ondo' kon mai ra raitii' ni. Makapandai akai ra ondo' baalon min mampakito ra akau binayag noyo ri Aki Kapuuno'. ¹⁰Io mabanis guang am kalo malilianan No ati koson nangandoi kau Riso, monogom kau Riso am nangindangan kau ra ulun Kristian ragili suku' raino. ¹¹Maayo guang mai ra akau sigagama' mirot pangindangan saboi ra pupus, suku' moowot min lalansanin minni. ¹²Ginio nai ra kalo masaga' akai ra akau sumauk ra ulun matiar, kaa' ra akau tumilu ra ulun bokon ondo' mangintopot ri Aki Kapuuno' am poyo mataan guang. Maa' raginio makaapu kau ra ondo' binantu' ri Aki Kapuuno'.

Bantu' ri Aki Kapuuno' kalo makulau

¹³Paat i Aki Kapuuno' nangani' ra bantu' ri Abraam, nagibot lo ra

⁸ pampariwan, kaapoam kaulayan pangimpasawan.

atan ondo' baalon Nano totopot masuk. Kolondo' sangulun pana maayo kuasa' intor Riso, ginio ra inggalan No ak galama' inalap No ra lo nagibot i: ¹⁴“Barakaton tokou am aniin tokou ra sayat masuang.” ¹⁵Naginaa ayuk i Abraam ra guang mataan, saboi nakaapu io ra atan ondo' binantu' ri Aki Kapuuno' i riso. ¹⁶Paat ulun magibot, alapon nilo inggalan ru ondo' maayo kuasa' intor risilo, bagu kolondo' bo pantataaman. ¹⁷Nga ra maayo guang ri Aki Kapuuno' mampainono' ra ulun bantuin Nano ra kalo kulawon No bantu' Nano, rinuangan. No bantu' i ra nagibot lo ra atan ondo' baalon Nano totopot masuk. ¹⁸Nga i Aki Kapuuno' kalo mapandai magabau, bantu' am ibot Nano kalo maalap kakulau. Intor raginio itakau ondo' nakialung Riso, maikang kalansanan takau ra bantu' Nano suluton No. ¹⁹Koson ra simbatu mampauog ra parau ra kalo maabas, koson niak kalansanan takau mambaal ritakau kalo minggalur intor ri Aki Kapuuno'. Am koson ra Tingganai imam rali nakarampus ra tabir ru Intok Matulai Kaga' giu' ra Baloi Tuhan, i Jisus niak nakarampus ra suruga'. ²⁰Io noyo nangukab galing ra ralan mongoi ra giu' koson ra suali ritakau. Io nasauk ra Tingganai maayo imam ra mantilayun, koson imam Milkisidik ra galing i.^h

Imam Milkisidik

7 Ra galing i, i Milkisidik ti raja' ru bandar Salim am poyo sa-

ngulun imam ri Aki Kapuuno' Ondo' Masawat Kaga'. Kalupus i Abraam minuli' intor ra pantutulaan ra io nangala ra apat ngaulun raja', inuma' am barakato' io ri Milkisidik ti. ²Tatayaro' ri Abraam arata' ginaau no am mopor piatus pinataak no ri Milkisidik. (Arati' ru inggalan ri Milkisidik no ra kasaa', “Raja' mamarinta ondo' mabanis guang.” Am poyo, nga io raja' ru bandar Salim, ondo' arati' no ‘pabansayan’, ginio ra arati' karuo ru inggalan nano, “Raja' magaibit ra pabansayan.”) ³Kolondo' binatikan koson ra inggalan ru ama', ina' am kinamatuaan nali kampoam naganakan am niak pinatayan nali. Kaa' io ti koson ra Anak ri Aki Kapuuno', ra sumauk io ra imam ra mantilayun.

⁴Guango' min i Milkisidik ti. Io sangulun maatang kaga' saboi kinamatuaan takali i Abraam nantayar riso ra mopor piatus arata' ginaau nali ra pantutulaan i. ⁵Maya' ra Ukum ri Musa', imam ru papag Liwi rano mangapu ra mopor piatus intor ra ampos ru kandoi ru ulun Israil, ioginio bulu nilo galama', kabalu' pana mogondo' ilo ra papag ri Abraam. ⁶I Milkisidik ti sala' ka papag ru Liwi, kaa' inanian io mopor piatus intor ra arata' ginaau ri Abraam, am io ti niak ondo' namarakat ri Abraam ondo' nakaapu noyo ra bantu' ri Aki Kapuuno'. ⁷Motopot noyo ra ulun ondo' mamarakat maatang intor ra ulun ondo' barakaton no. ⁸Imam ru papag Liwi rano ondo'

makaapu ra mopor piatus no, ilo ti ulun mapandai matoi. Kaa' kon ru Alkitab, i Milkisidik ondo' inanian niak ra mopor piatus i, maayag io poyo. ⁹Sama' raguon ra mansail ri Abraam, i Liwi pana nakaili' nambayar ra mopor piatus (kbalu' pana papag ru Liwi mampalulur ra mopor piatus intor ra ulun Israil) . ¹⁰Nga, iou pana i Liwi kalo poyo naanak, naratian poyo ra soroi io ra inan ri Abraam, kinamatuaan nali, paat i Milkisidik nanguma' ri Abraam.

¹¹ Mansail ra kaulayan ru imam ri Liwi rali Ukum ri Musa' pinaatak ra ulun Israil. Amun kandoi ru imam papag ri Liwi i mampakatanda' raan ra ulun, kalo pana pasalulaan sangulun imam ra bokon koson i Milkisidik, ondo' sala' ka papag ri Arun. ¹² Nga amun kaulayan pangaruan ra imam aligin, Ukum ri Musa' musiti' aligin niayuk. ¹³⁻¹⁴ Itakau ngaangai' nakapandai noyo ra Tuhan takau papag ri Juda, am kalo igondo' sinabit ri Musa' ra papag raginio masuk ra imam. Io sala' ka papag ri Liwi am kalo igondo' sangulun pana intor risilo siminauk ra imam.

Sangulun imam ra bokon koson ri Milkisidik

¹⁵ Ratangan ru sangulun imam ra bokon koson ri Milkisidik mampainono' ondo' paraguon ku ramuyun. ¹⁶ Nasaukan no ra sangulun imam, sala' ka sumugut ra kaulayan ru ulun kaa' sumugut ra

ⁱ Hai' 56.

Imam papag ri Liwi (7.11)

kaayagan nano ondo' makakuasa' am mantilayun. ¹⁷ Nga binatang noyo ra Alkitab: "Okou no masuk ra imam ra sabuoi-buoi no, koson i Milkisidik ra galing i."ⁱ ¹⁸ Ragino kaulayan nakalair i inimpayan, nga kolondo' kuasa' am kolondo' onong. ¹⁹ Nga Ukum ri Musa' kalo mampakatanda' ra osoi ak pana. Ginio ra inanian takau ra kalansanan moonsoi poyo am mansail raginio makaing-gaar takau ri Aki Kapuuno'.

²⁰ Mulu' poyo raginio, mo-koondo' ibot i Aki Kapuuno'. Paat nangaruan ru imam ra galing

i, naaru' kalo minindagu i Aki Kapuuno' risilo kon raginii. ²¹Kaa' i Jisus sinauk koson ra imam ra nagibot i Aki Kapuuno' Riso, kon No:

“Aku noyo Tuhan bantu'
Ku Rirun,
am kalo kulawon ragu
Kuno,
'Okou no imam ra
mantilayun.' ”

²²Intor raginio i Jisus noyo maka-pampasauk ra nabantuan ondo' moonsoi poyo.

²³Am poyo: ra galing i masuang noyo imam, kaa' kalo nakapanunggul ilo ra kandoi nilono nga minatoi ilo ngai'. ²⁴Kaa' i Jisus ti maayag ra mantilayun am kandoi No koson ra imam kalo palitin ru ulun ra bokon. ²⁵Intor raginio makapamayag Io ra mantilayun ra ulun ondo' matong ri Aki Kapuuno' mansail Riso, nga maayag Io ra mantilayun koson makitaak ri Aki Kapuuno' mangindangan risilo.

²⁶I Jisus ti noyo Tingganai maayo imam ondo' makapangindangan ritakau. Sala' ka Io koson ra ulun makatula, matulai Io, kolondo' sala kaapoam tula, am kinayang Io giu' ra suruga'. ²⁷Moonong orou Tingganai maayo imam ra bokon rano mampataak ra taak simbaluyon nga tula ru ulun rano am tula nilo galama', kaa' i Jisus sala' ka koson raginio. Igondo' ayuk nampataak Io ra kaayagan Nano galama' am ginio sama' ra sabuoi-buoi no. ²⁸Ukum ri Musa' mangaru' ra ulun ondo' kalo matanda' masuk ra Tingga-

nai maayo imam. Kaa' malupus Ukum ni, namantu' am nagibot i Aki Kapuuno' ra mampili' Io ra Anak Nano ondo' pinasauk ra kolondo' sala, masuk ra Tingganai maayo imam ra sabuoi-buoi no.

I Jisus Tingganai maayo imam takau

8 Puun ru ngaangai' ondo' rina-gu ti, ioginio: mokoondo' takau no ra sangulun Tingganai maayo imam ondo' manturung ra tampilon pamiris ru takhta ri Aki Kapuuno' Ondo' Masawat Kaga' giu' ra suruga'. ²Giu' no mampaugar Io ra kandoi koson ra Tingganai maayo imam ra Intok Matulai Kaga', ioginio Kim Sambayanan ra motopot ondo' binaal ru Tuhan am sala' ka ulun.

³Moonong Tingganai maayo imam inaru' mampataak ri Aki Kapuuno' ra taak simbaluyon kaapoam taak ra bokon. Koson niak ra Tingganai maayo imam takau, io pana sopotopot no musiti' mokoondo' pataakon. ⁴Amun ru soroi Io giti ra tana' ti, Io kalo pana masuk ra imam, nga giti mokoondo' noyo ra imam ondo' mampataak ra taak ru ulun sumugut ra Ukum ri Musa'. ⁵Kaa' kandoi nilai no sopotopot no koson ra asilan kaapoam babara' ayuk am ginio tumilu ondo' baalon giu' ra suruga'. **Mogondo' ra galing i, paat i Musa' nambaal ra Kim Sambayanan i, binalaan io ri Aki Kapuuno', kon No: “Karaa' noyo gitio. Baalo' noyo ngaangai' no sumugut ra tiluan ondo' pinatalang rirun giu' ra gunung i.”** ⁶Kaa'

raino i Jisus no inanian ra kandoi ru sangulun imam ondo' matulai toojo intor ra kandoi ru imam ra bokon. Nga nabantuan ri Aki Kapuuno' ondo' pinasuku' No ra ulun, moonsoi poyo intor ra nakalair i, nga inimpun No ra bantu' ondo' mangkinibit ra baal-baal moonsoi poyo.

⁷ Amun ru nabantuan kasaa' i naukop noyo, atan pakuan maki-mabantu' poyo ra kainduo. ⁸ Kaa' manguu' i Aki Kapuuno' ra ulun No rano, kon No:

“Masuku' niak orou no ra bantuin Ku ra nakabagu ra bulu ru Israil am niak bulu ru Juda.

⁹ Nabantuan nakabagu no sala' ka koson ra bantu' Kuli ra kinamatuaan nilai ondo' ragili inibit Ku mingkual intor ra pagun Misir.

Kalo giminagaya' ilo ra binantu' Kuli.

Ginio nai ra pinolososo Ku ilo ak.

¹⁰ Kaa' raino gitio noyo bantu' Ku ra ulun Israil paat ra orou matong no, kon ru Tuhan: Pakaraan Ku ukum Kuno risilo am pabatikon Ku poyo ra guang nilono. Masauk Aku ra Tuhan nilo am masauk ilo noyo ra ulun ondo' tagamin Ku.

¹¹ Am kalo pana bo mangila' ilo ra bulu nilo galama' kaapoam pabukat nilai no ra 'Ulig no ra Tuhan.'

Nga ilo ngai', intor ra ulun kunsikang suku' ra langkaya', makaulig niak Raki'

¹² Am ampunon Ku tula nilono am kalo bo karaan Ku sala nilono."

¹³ Paat ra pinabala' No ondo' nakabagu i, binantu' ra nakalair i kolondo' bo onong. Am atan ak ondo' tumuo kaapoam maapu', mapuso ra maagu.

Baal sambayang ra tana' ti am baal sambayang ra suruga'

9 Nabantuan kasaa' i mokoondo' kaulayan sambayang am mokoondo' niak ra Kim Sambayanan ondo' binaal ru ulun.

² Mokoondo' ra kim ondo' lamin ra pinaguluan no ininggalanan ra Intok Matulai, am giu' no papatampakan ra pilasut am mija' papabantaan ra ruti' ondo' paatakon ri Aki Kapuuno'. ³ Am lamin ra ralalom ru kim no, ondo' sinilian ru tabir, ininggalanan ra Intok Matulai Kaga'. ⁴ Giu' no mokoondo' panalaban ra kemenyan ondo' binaal intor ra maas, am poyo Kaban Nabantuan ondo' inangkupan ra maas. Ralalom no mokoondo' rarapu' maas boborok makasuang ra akanon inggalanin ra manna, am poyo jujuga' ri Arun ondo' nanalantar ragili am ruo ngampila' batu ondo' binatikan ra mopor panusuban. ⁵ Rasawat ru kaban no mokoondo' ruo sinungkalalaing binaal intor ra maas ondo' ininggalanan ra kirub. Ilo no tatandu' ra i Aki Kapuuno'

soroi ra giu' no. Kawo nilai nanili ra pananaub ru kaban no, ondo' tinakistan ra raraa'. koson mangampun ra tula ru ulun. Kaa' kalo lair makabala' ku ngaangai' ra raino ti.

⁶Nakatampos noyo ngaangai' ti, bagu moonong orou mumpos imam rano ra lamin ra pinaguluan ru kim no koson mampaugar ra kandoi nilono. ⁷Kaa' Tingganai maayo imam ak ondo' makaumpoos ra lamin ra ralalom no ra igondo' ak sambilor. Am magibit io ra raraa' am pataakon no ri Aki Kapuuno' koson pakampunan ru tula no galama' am niak ra tula ondo' kalo natutunan ru ulun rano. ⁸Intor raginio, Ambiluo ri Aki Kapuuno' mambala' ritakau ra umpasan mongoi ra Intok Matulai Kaga' ti kalo poyo maukab, paat ra lakat ak poyo soroi lamin ra pinaguluan ru kim no. ⁹Ngaangai' raginio rondo' tatandu' ra atan baalon ri Kristus paat ra raino ti. Atan ak taak kaapoam taak simbalui rano ondo' pinataakan ri Aki Kapuuno', kalo noyo nampakatanda' ra guang ru ulun. ¹⁰Ngaatan ondo' sinugut nilo intor ra akanon, inumon am nansalinut pambaguan ginio kaulayan ayuk. Ngaangai' ti sumugut ak ra kaulayan ru ulun am paugaron ra buoi ti saboi ngaangai' no talimbaguin ri Aki Kapuuno'.

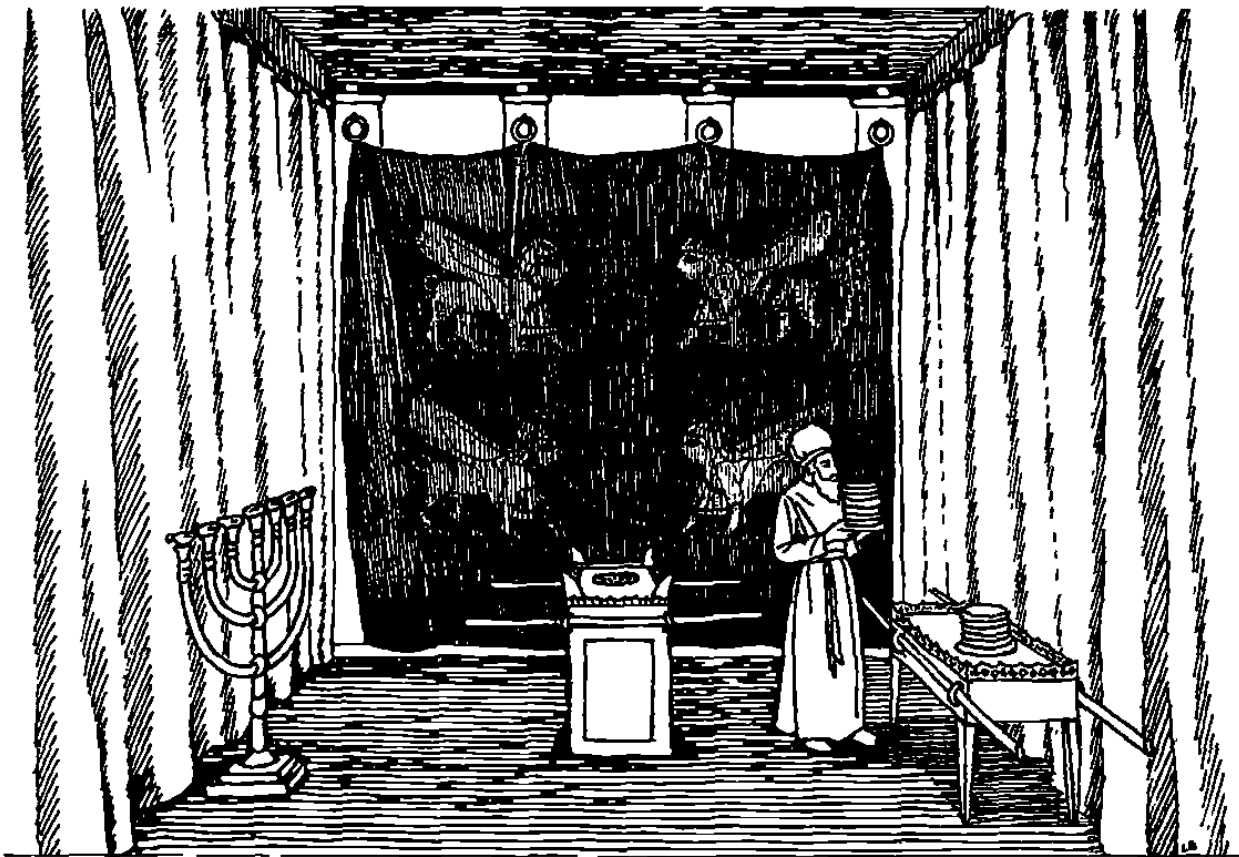
¹¹Kaa' i Kristus nakaratong noyo koson ra Tingganai maayo imam am nangindangan ra ulun ra minumpos lo ra kim giu' ra suruga', ondo' gitio matulai am

moonsoi poyo intor ra ondo' binaal ru ulun ragil. ¹²Igondo' ayuk i Kristus minumpos ra Intok Matulai Kaga' ti am ginio sama' ra sabuoi-buoi no. Kalo nagibit lo ra raraa' ru kambing am raraa' ru sapi' ungkuyon, kaa' inibit No raraa' Nano galama' ondo' nasauk ra puun ru pamayagan mantilayun takau. ¹³Maya' ra kaulayan ru ugama, ulun majamol impasawin ra takisin ulu nilo ra raraa' ru kambing am raraa' ru sapi' ungkuyon am poyo taukin ra kaau ru sapi' ruandu' mamulok sinimbalui. ¹⁴Mulu' poyo raraa' ri Kristus ondo' makapangimpasau ra tula ru ulun. Nga mansail ra Ambiluo mantilayun, i Kristus nampataak ra painawo Nano ri Aki Kapuuno' koson ra taak kolondo' sala. Am nga ra raraa' Nano pinasasar, mampaintopot i Aki Kapuuno' ritakau ra kalo bo makasala takau intor ra binaal takau ra kolondo' onong i, bagu makapangandoi takau ri Aki Kapuuno' ondo' maayag.

¹⁵Intor raginio, mansail ri Kristus noyo i Aki Kapuuno' nakapambaal ra nabantuan bagu, maa' raginio ulun ondo' pinili' No makaapu ra barakat mantilayun ondo' binantu' Nali. Ngaangai' raginio masuk nga i Kristus minatoi noyo koson mampakaa-yag ra ulun intor ra sala ondo' binaal nilono nakapaat ra nabantuan kasaa' i iniou.

¹⁶Gitio mogondo' ra surat waris, ra musiti' aruon galing ra topot-topot minatoi noyo ulun

/ ondo' binaal ru ulun ragil; Kuukula' naskah nakalaur: ondo' matong no.

Intok Matulai (9.25)

nampawaris no. ¹⁷ Nga surat waris ti kolondo' kuasa' paat ra ulun nambaal no lakat poyo maayag, suai ak ra amun ru minatoi io noyo. ¹⁸ Ginio ra nabantuan^k kasa' i pana iniou mansail ra raraa' ayuk. ¹⁹ Pakapambala' i Musa' ra ngaangai' ukum ri Aki Kapuuno' ra ulun Israil, alapo' no tutuu' hisop ondo' pinabangkos no ra bulu malia' ru domba, bagu pososopo' no ra raraa' ru sapi' am raraa' ru kambing ondo' pinalatok no ra timug, am patakiso' no galing ra Kitab ru Ukum ri Musa' i am bagu ra ngaangai' ulun Israil. ²⁰ Liliwa' nampatakis, minindagu i Musa': "Mansail ra raraa' ti saukon ri Aki Kapuuno' ra naban-

tuan ondo' pasugutin No ramuyun." ²¹ Mogondo' ra raitii' ni ra patakiso' poyo ri Musa' raraa' no ra Kim Sambayanan am niak ra ngaangai' kuliamos sambayanan. ²² Sumugut ra Ukum ri Musa', maar ngaangai' no takisin ra raraa' koson impasawin; tula ru ulun kalo ampunon amun kolondo' raraa' pasasaron.

Pinatayan ri Kristus mamuso ra tula

²³ Ngaangai' sinabit ku ra raitii' ni, ondo' musiti' impasawin ru raraa' ru maayag, tumilu niak ra baal giu' suruga'. Kaa' baal giu' ru suruga' impasawin poyo ra taak simbaluyon ondo' moonsoi poyo

^k nabantuan; Ralalom ragu Junani, ragu ragitio makarat: 'bantu' kaapoam 'surat waris'.

ra bokon i. ²⁴Ginio nga i Kristus kalo minumpos ra Intok Matulai binaal ru ulun ondo' tumilu ra Intok Matulai ra sotopot no. Kaa' minumpos lo ra suruga' am soroi lo ra giu' no raino koson makiindangan lo ri Aki Kapuuno' rita-kau. ²⁵Moonong bilor Tingganai maayo imam Jaudi mumpos ra Intok Matulai Kaga' magibit ra raraa' ru taak simbaluyon. Kaa' i Kristus kalo misasaguli' mampataak ra painawo Nano galama'. ²⁶Nga amun koson poyo raginio misasaguli' lo potoyon intor ra tana' ti biningkal. Kaa' sotopot no, raino maaar noyo ra pamupusan, riminatong noyo i Kristus igondo' ayuk koson mampataak ra painawo Nano mamuso ra tula ru ulun am ginio sama' ra sabuoi-buoi no. ²⁷Inaru' noyo ri Aki Kapuuno' ra igondo' ak ulun matoi am malupus raginio akimin No. ²⁸Koson niak i Kristus igondo' ak nampataak ra painawo Nano koson mamuso ra tula ru masuang ulun. Matong lo poyo ra kainduo, sala' ka koson mangampun ra tula, kaa' koson mampakaayag risilo ondo' maginaa Riso.

10 Ukum ri Musa' no koson ra babara' ak ru baal giu' ra suruga', kaapoam asilan ak ru barakat moonsoi ondo' matong ra tauli no. Gumagaya' ra ukum raginio kalo makapangindangan ra ulun ondo' matong ri Aki Kapuuno' masuk ra matanda', kabalu' pana moonong bilor ruli-ruli' ilo magibit ra taak simbaluyon. ²Amun ulun ondo'

sumamba ri Aki Kapuuno' rano tootopot inimpasau intor ra tula, kalo bo mangkara' ra makatula ilo am kalo pana bo magibit ilo ra taak. ³Kaa' sotopot no taak ondo' simbaluyon ra moonong bilor mampakara' ayuk ra ulun ra makatula ilo. ⁴Nga sotopot no raraa' ru sapi' ungkuyon am kambing ungkuyon kalo noyo makapangiru' ra tula.

⁵Ginio bo i Kristus minindagu ri Aki Kapuuno' paat ra lo minatong ra tana' ti, kon No:

"Sala' ka taak simbaluyon am poyo taak ra bokon ondo' kasagaan Mu, kaa' inaru' Mu noyo ra Aku sumauk ra ulun am mapataak ra painawo Ku Rirun.

⁶Kalo noyo maansayan Kou ra taak simbaluyon ondo' solobon' kaapoam taak pangampunan ra tula.

⁷Am indagu lo poyo, 'O Aki Kapuuno', nakatamos Aku no mambaal ra kasagaan Mu, koson binatang noyo intor Raki' ra Alkitab.' "

⁸Kasaa' i minindagu i Kristus: "Marara' Kou ra taak simbaluyon am taak ra bokon, taak simbaluyon ondo' solobon am taak pangampunan ra tula. Ngaangai' ragitio kalo noyo kasagain Mu." Minindagu lo koson raginio iou pana ngaangai' ti pataakon sumugut ra Ukum ri Musa'. ⁹Indagu lo poyo: "O Aki Kapuuno', naka-

¹ taak simbaluyon ondo' solobon, kaapoam: taak simbaluyon ondo' mampakatasu' ra guang ru Tuhan.

tamos Aku no mambaal ra kasa-
gaan Mu." Ginio bagu ra batalo'
ri Aki Kapuuno' ngaangai' taak
nakalair am aligi' No ra taak ri
Kristus. ¹⁰ Nga paat i Jisus Kristus
nampataak ra painawo Nano ra
igondo' ayuk, itakau ngai' inim-
pasau intor ra tula am ginio sama'
ra sabuoi-buoi no. Giminagaya' Io
ra kasagaan ri Aki Kapuuno'.

¹¹ Tukir-tukir orou, moonong
imam Jaudi ruli'-ruli' ak mampau-
gar ra kandoi nilono, ioginio magi-
bit ra taak simbaluyon ondo' ginio
am ginio ayuk. Kaa' ginio kalo no-
yo makapangampun ra tula ru
ulun. ¹² Kaa' i Kristus igondo' ak
nampataak ra painawo Nano ko-
son pangampunan ra tula, am gi-
nio makakuasa' ra mantilayun.
Kopongo raginio, nanturung Io ra
tampilan pamiris ri Aki Kapuuno'.
¹³ Am maginaa Io ayuk saboi sau-
kon ri Aki Kapuuno' pantula' No
rano gumagaya' Riso. ¹⁴ Nga ra Io
nampataak ra painawo Nano ra
igondo' ayuk, tandaan No ra man-
tilayun ulun ondo' inimpasau no-
yo intor ra tula. ¹⁵ Am Ambiluo ri
Aki Kapuuno' niak mangani' rita-
kau ra kaintutunan, kon No:

¹⁶ "Gitio noyo nabantuan
ondo' baalon Ku risilo
paat ra orou matong no,
kon ru Tuhan:

'Pakaraan Ku ukum Kuno
risilo

am pabatikon Ku poyo ra
guang nilono.' "

¹⁷ Am mindagu Io poyo: "Kalo bo
karaan Ku tula kaapoam kalaatan
nilono. ¹⁸ Nga amun tula am ka-
laatan inampun noyo, kalo pana

bo magibit ra taak pangampunan
ra tula."

Pagindagu takau no ri Aki Kapuuno'

¹⁹⁻²⁰ Pabukat kau ngai', ragili
malaa' ilo rumampus ra tabir am
mumpos ra Intok Matulai Kaga',
kaa' raino, mansail ra pinatayan
ri Jisus, nangukab Io ra ralan
nakabagu am makakau' takau
ngai' magindagu ri Aki Kapuuno'.

²¹ Am i Jisus ti noyo imam maa-
yo kuasa' ondo' maningganai ra
ulun ri Aki Kapuuno'. ²² Intor ra-
ginio, pagindagu takau no ri Aki
Kapuuno' mabaya' ra guang ma-
banis am pangintapatan maikang;
mabaya' ra guang kolondo' sala
am pampariwan ondo' mampaki-
to ra itakau mapasau noyo. ²³ Gi-
nio ra pirot takano mampaguut ra
kalansanan takau, nga tootopot
suluton ri Aki Kapuuno' atan on-
do' binantu' Nali. ²⁴ Am guango'
takau, ati koson mangindangan
ra ulun montotogom ra rondo'
am bokon am poyo mambaal ra
moonsoi. ²⁵ Pai' takano impayi'
mantitimung koson ra kaindala-
man ru santayaran ulun. Pampa-
kara' takano ra rondo' am bokon
intor ra baal raginio, nga mapan-
dayan takau noyo ra kalo bo ma-
buoi ratangan saguli' ru Tuhan.

²⁶ Nga amun ru nakatutun ta-
kau noyo toojo ra katapatan ri
Kristus, kaa' sumingon takau po-
yo ruli'-ruli' ak mambaal ra tula,
kolondo' noyo taak pangampu-
nan ra tula raginio. ²⁷ Ondo' ak
inaanin takau ioginio pangaki-
man ri Aki Kapuuno' am apui ra

makalalaa' ondo' mampaluus ra pantula' No rano. ²⁸Ra galing i, osoi ak kalo giminagaya' ra Ukum ri Musa' am mokoondo' ruo kaa-poam talu ngaulun sasi' ra makasala io, ulun no pinatoi ra kalo asiin. ²⁹Mumpara' bo bagat paukumon ra ulun ondo' magasab ra Anak ri Aki Kapuuno' am mangkara' ra kolondo' noyo onong ru raraa' nabantuan ri Aki Kapuuno' ondo' mangampun ra tula nano, am magasab poyo ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' mangasi' riso. ³⁰Nga napandayan takau noyo osoi minindagu: "Aku no mambalos risilo am mangukum risilo." Am kon No poyo: "Mangakim Tuhan no ra ulun No rano." ³¹Aibui bo ra ilo ondo' akimin ri Aki Kapuuno' ondo' maayag no.

³²Karaa' min noyo atan kulaan min paat ragili ra akau kasaa' nakarati' ra Tanou Moonsoi. Kabalu' pana inimbolo' kau, kaa' timinaan kau. ³³Gili tinauyu' kau niak am inimbolo' kau ra taatanga' ru ulun masuang. Am poyo minaya' kau niak ra rangan minno paat ilo inimbolo' koson raginio. ³⁴Am nakaasi' kau risilo ondo' inaput ra lamin pangaputan, am paat ra arata' mini kinai' gaawo' ru ulun, inapu min ginio mabaya' ra kaansukan niak, nga napandayan min ra mokoondo' kau ra arata' moonsoi poyo ondo' soroi ra sabuoi-buoi no. ³⁵Intor raginio, pai' polosoo' pangintapatan minno lumawo, nga maayo ampos nano. ³⁶Musiti' pantataan ak guang min, maa' raginio makapampagaya' kau ra kasagaan ri

Aki Kapuuno' am makaalap kau ra atan ondo' binantu' Nali. ³⁷Nga mokoondo' binatang noyo ra Alkitab:

"Kalo bo mabuoi am sumuku' Io;

kalo kabuoyon No ratangan Nano.

³⁸Am ulun Ku rano ondo' gumagaya' ra kasagaan Kuno,

mangintopot am maayag ilo,

kaa' osoi ak lumugut,

kalo maansayan Aku riso."

³⁹Kaa' itakau ti sala' ka ulun ondo' lumugut am makalayau. Itakau ti makapangintapatan am bayagon.

Pangintapatan

11 Pangintapatan ti makaarati' ra mangintopot tojojo atan ondo' kalansanin am niayuk mangintopot ra atan ondo' kalo makito. ²Nga intor ra pangintapatan noyo kinamatuaan takali iniou ri Aki Kapuuno'.

³Mansail ra pangintapatan noyo, itakau makaintutun ra limbowon am tana' ti pinasauk ru bala' ri Aki Kapuuno'. Ginio ra ngaa-ngai' ondo' makito nasauk intor ra atan ondo' kalo makito.

⁴Mansail ra pangintapatan noyo, i Abil nampataak ri Aki Kapuuno' ra taak simbaluyon ondo' moonsoi poyo intor ra taak ri Kain. Mansail ra pangintapatan nali iniou io ri Aki Kapuuno' koson sangulun motopot, nga taak nali nampakatasu' ri Aki Kapuuno'.

Kabalu' pana lair noyo io minatoi, kaa' lakat poyo migigila' takau ra tiluan ru pangintapatan nali.

⁵Mansail ra pangintapatan noyo i Inok kalo minatoi, kaa' kalo bo nakito io ru ulun, nga kinayang io ri Aki Kapuuno' ra suruga'. Nga binatikan noyo ra Alkitab ra nampakatasu' io ri Aki Kapuuno' ra io kalo poyo kinayang ra suruga'. ⁶Kolondo' sangulun pana makapampakatasu' ri Aki Kapuuno' amun ru kalo mangintopot io Riso. Osoi ak masaga' mulig ri Aki Kapuuno', musiti' mangintopot galing ra i Aki Kapuuno' tootopot soroi am mambalos ra ulun ondo' tojojo masaga' mulig Riso.

⁷Mansail ra pangintapatan noyo, i Nuh binalaan ri Aki Kapuuno' intor ra sauk ondo' matong no, ondo' kalo poyo nakito nali. Ginio bo ra io giminagaya' ra ragu ri Aki Kapuuno' am nambaal ra kapal maayo, am mansail raginio noyo ilo ngaangai' sambaloi binayag. Nampakito i Nuh ra ulun ru tana' ti ra ukumon ilo ri Aki Kapuuno', am nga ra pangintapatan nali, iniou io ri Aki Kapuuno' koson sangulun motopot.

⁸Mansail ra pangintapatan noyo, i Abraam giminagaya' ra susuban ri Aki Kapuuno' mongoi ra sampagunan ondo' binantu' No riso. Iniruanan no pagun nali galama' kabalu' pana kalo nakatutun io ra ati angayan no. ⁹Am mansail ra pangintapatan poyo, minayan io koson ra sangulun latok giu' ra sampagunan ondo' bi-

nantu' riso i. Minayan io ra kim ayuk mogondo' ra anak nali i Isak am akupu nali i Jakub. Ilo pana nakaapu ra bantu' nogondo' naapu ri Abraam i. ¹⁰Io ti naginaa ra bandar ondo' mantilayun, ioginio intok ondo' inaru' am saukon ri Aki Kapuuno'.

¹¹Mansail ra pangintapatan noyo, i Abraam nasauk ra ama', kabalu' pana matutuo io tojojo am i Sara galama' tabanang, nga nangintopot io^m ra suluton ri Aki Kapuuno' bantu' Nano. ¹²Intor ra sangulun ak, io ginio i Abraam ondo' sotopot no kalo bo makapangani' ra sayat, masuang bo tojojo sayat. Suang nilo koson ra suang ru butitin giu' ra limbowon am koson ra suang ru agis giu' ra kiing ru raat ra kalo maalap kauntob.

¹³Ngaangai' ulun raginii nampaguut ra pangintapatan saboi ra ilo minatoi, kabalu' ra kalo nokoo-wot ra atan ondo' binantu' ri Aki Kapuuno' risilo. Nakito ilo intor ak ra maalur am apuo' nilo. Ginio ra nangiou ilo ra giti ra tana' ti, ilo ti ulun latok ondo' kolondo' intok karandanan galama'. ¹⁴Nga ulun ondo' mindagu koson raginio, mampaintutun tojojo ra maguyum ilo poyo ra pagun galama'. ¹⁵Nga amun ru pagun ondo' iniruanan nilai i ondo' guangon nilai ti, maaru' makauli' ilo noyo ra intok raginio. ¹⁶Kaa' sotopot no, mompogogot ilo ra pagun ondo' moonsoi poyo ka inayanan nilo i, io no suruga'. Intor raginio i Aki Kapuuno' pana kalo mauyu' ra Io

^m Mansail ra pangintapatan. nangintopot io; Kuukula' naskah nakalair. nga nangintopot i Sara maapang io, kabalu' pana matutuo io tojojo koson maganak.

no piawon i Aki Kapuuno' nilo, nga nokopomongo Io noyo ra rondo' bandar risilo.

¹⁷ Mansail ra pangintapatan noyo, i Abraam nampataak ra anak nali i Isak koson ra rondo' taak simbaluyon paat i Aki Kapuuno' nangkinam riso. Am nanaak io niak ra anak langkuir nano, kabalu' pana binantuan io ri Aki Kapuuno' ra: ¹⁸ "Mansail ri Isak ti noyo okou makaalap ra sayat ondo' binantu' Kuli rirun," kon No. ¹⁹ Nga makakalansanan i Abraam ra i Aki Kapuuno' makapamayag ra ulun ondo' minatoi noyo. Ginio ra maaya' raguon ra io ti nngapu noyo ri Isak saguli' intor ra kapatayan.

²⁰ Mansail ra pangintapatan noyo, i Isak nambala' ri Jakub am i Isau, anak no rali, ra barakaton ilo ri Aki Kapuuno' ra orou matong no.

²¹ Mansail ra pangintapatan noyo, i Jakub nakapamarakat ra ruo anak ri Jusup ra io kalo poyo minatoi. Liliwa' namarakat, sungka' io ra jujuga' nano am samba io ri Aki Kapuuno'.

²² Mansail ra pangintapatan noyo, paat i Jusup maaar matoi minindagu io ra papaingkualan ru ulun Israil intor ra pagun Misir, am nambilin poyo risilo ra tulang nano pana payaan ibito'.

²³ Mansail ra pangintapatan noyo, matuo ri Musa' nampasibuni riso buoi talu ngambulan ra io naanak, nga ilai' nilo ra moonsoi kaga' lalagang no. Am kalo nalaa' ilo gumula' ra susuban ru raja'.

²⁴ Mansail ra pangintapatan noyo, ra i Musa' nasukor, marara' io piawon ra anak ru putri raja' Misir. ²⁵ Nga masaga' io ak ra imboolon mabaya' ra ulun ri Aki Kapuuno' intor ra mampagagaya' ak ra kalaayan ru guang makatula ondo' sangkinolor ayuk moonsoi. ²⁶ Nangkara' io ra moonsoi poyo matiu' ra kaimboloon mogondo' ra Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno',²⁷ intor ra mokoo-wot ra ngaangai' arata' ru pagun Misir. Nga gitio noyo kalansanan nano ra makaampos io ra tauli no.

²⁷ Mansail ra pangintapatan noyo, i Musa' nagiru' intor ra pagun Misir am kalo nalaa' io ra sangit ru raja' Misir. Inorot no ayuk, koson ak ra nakito no noyo i Aki Kapuuno', Io ondo' kalo maalap kakito ru ulun. ²⁸ Mansail ra pangintapatan noyo, nangimpun io ra pangiantakan ra Paska. Sinusub no ulun Israil nampatakis ra raraa' ra kulobon ru baloi nilai, maa' raginio masundu ondo' inanian ra kuasa' mamatoi, kalo makapamatoi ra anak katuaan nilai ra unguyon.

²⁹ Mansail ra pangintapatan noyo, ulun Israil nakalaup ra Raat Malia' koson mantana' ak ra ralan mapua'. Kaa' ulun Misir rali nolosor ngai' paat ilo liminaup siminunu' ra ulun Israil rali.

³⁰ Mansail ra pangintapatan noyo, tembok ru kota Jiriko nalun-sai, nalupus ulun Israil liminiput ra intok ti buoi natuluan. ³¹ Mansail ra pangintapatan noyo, i Raab, ondo' gili nantalan ra inan

²⁷ Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno', Harfiah: Kristus.

nali, kalo minatoi nabaya' ra magun ru kota Jiriko ondo' kalo giminagaya' ri Aki Kapuuno', nga nangapu io ra ulun Israil ondo' minongoi pansigo ra kota i.

³²Tunggulin ku poyo kia? Kaa' kalo niak makai' ku katunung baal ru ulun Israil rali, koson i Gidion, i Barak, i Simson, i Jipta, raja' Daut, i Samuil am poyo nabi' ra bokon rali. ³³Mansail ra pangintapatan noyo nagula' nilo pagun ra bokon rano am namanang ilo. Nambaal ilo ra motopot am no-koowot ra atan ondo' binantu' ri Aki Kapuuno' risilo. Kinuasa' nilo singa saboi kalo nansaam risilo.

³⁴Mokoondo' niak nampalasa' ra apui makalalaa', mokoondo' nakapagiru' paat inuupan ru ulun makakinandoi. Malawo ilo kaa' nasauk ilo ra maikang, am makakau' ilo saboi nangala ilo ra saujor ru pagun ra bokon. ³⁵Mansail ra pangintapatan noyo, mokoondo' ruandu' napulian ra pabukat nilo ondo' minatoi noyo, nga binayag saguli' ri Aki Kapuuno'.

Kaa' mokoondo' poyo nangintopot ondo' inimbolo' saboi minatoi, nga marara' ilo palabuson, maa' raginio bayagon ilo saguli' ra kaayagan ondo' moonsoi poyo. ³⁶Mokoondo' poyo inasaban am linapos, am mokoondo' binangkil am inaput. ³⁷Mokoondo' poyo pinatoi bobolo' ra batu am niak piniruo garagajio' kaapoam tinobok saboi minatoi. Am poyo mokoondo' jaajawot ayuk ra kolondo' intok randanan nilai; kungkung ru domba kaapoam kambing ayuk bayang nilai nga

kunsikang ilo toojo. Nansalinut kapaganan am imbolo' ondo' natuum nilo. ³⁸Ulun ru tana' ti kalo maaya' lumatok risilo. Kolondo' intok randanan nilai, giu' ilo ak ra kabuluran am intok masiluk am minayan ra luang batu am luang ru tana'.

³⁹Mumpara' bo gayo ru pangintapatan nilai ngaangai', kaa' kabalu' raginio, i Aki Kapuuno' kalo nangani' risilo ra atan ondo' binantu' Nali, ⁴⁰nga nangaru' lo noyo ra rondo' baal moonsoi poyo ritakau ngai', ioginio, ra mabaya' ayuk ritakau, ilo no saukon ra matanda'.

I Aki Kapuuno', Ama' takau

12 Ngaangai' sasi' ra raitii' ni makakito ritakau; intor raginio tatango' takano ngaangai' ondo' mongompong ritakau am niak tula ondo' masalok mumbir ritakau, am pirot takano baya' ra pasimbulan ondo' inaru' ri Aki Kapuuno' ritakau. ²Am 'guango' takano tojojo i Jisus, nga lo noyo intaran am mampakatanda' ra pangintapatan takau. Tinaanan No ak kauyuan paat ra lo sinalip, nga nangkara' lo ak ra kaansukan ondo' apuon No ra tauli no. Am rai-no manturung lo ra tampilon pamiris ru takhta ri Aki Kapuuno'.

³Guango' min noyo ati koson lo inimbolo' am kasisangin ru ulun makatula, bagu kalo lumawo kau saboi mangkaus. ⁴Ra akau mantutula' ra kuasa' ru tula, kalo poyo igondo' sangulun intor ramuyun giminula' suku' potoyon. ⁵Nakalilian kano kia ra bala'

ri Aki Kapuuno' ra lo minindagu ramuyun koson ra anak No rano? Kon No:

"Anak Ku, guango' min ra akau loposon am ilaan ru Tuhan,
am pai' pangkaus amun ru mansawai lo ramuyun.

⁶Nga moonong ulun tagamin No
loposon am ilaan No poyo, am mampakaruol lo niak ra moonong ulun ondo' sabiton No ra anak Nano."

⁷Ginio ra tataani' min ayuk ra akau loposon am ilaan ri Aki Kapuuno', nga akau ti sabiton No ra anak. Nga maaru' moonong anak loposon am ilaan niak ru ama' nano. ⁸Nga amun kalo loposon am ilaan kau mabaya' ra ngaangai' ondo' sabiton No ra anak, arati' no akau ti sala' ka anak Nano galama', kaa' koson kau ak ra anak sawa'. ⁹Itakau sigagama' makaama' ra tana' ti ondo' mampalapos am mangila' ritakau am mangurumat takau risilo. Amun ru ginio noyo, sotopot no musiti' mangurumat takau ri Aki Kapuuno' giu' ra suruga', maa' raginio maayag takau ra mantilayun. ¹⁰Lapos am ila' ru ama' takau rano, ondo' maya' ra pamaguangan nilo moonsoi, sotopot no kalo mantilayun; kaa' lapos am ila' ri Aki Kapuuno' inatang No ritakau, maa' raginio kolondo' bo tula takau mogondo' Riso. ¹¹Paat itakau loposon am ilaan koson raginio, mangiluk

guang takau am sala' ka maansukan. Kaa' tauli no ilo ondo' loposon am ilaan ri Aki Kapuuno' koson raginio mokoowot ra kaansayan am masuk ra ulun ra motopot.

Paniluan am pansawayan

¹²Kaikango' noyo rondo' am bokon koson ra kalindu' malami' kaapoam atur monontol kaikangon. ¹³Parayus kano baya' ra ralan mabanis am pangindangan ra bokon, koson ra ulun pakira' no kalo masilik, kaa' mapali' bo.

¹⁴Gogot kano pobonsoi ra ngaa-ngai' ulun am poyo kaayag kano ra mapasau, nga kolondo' sangulun pana makakito ra Tuhan, amun ru kalo maya' io raginio. ¹⁵Ilalai' noyo ra kolondo' sangulun no tumalikur ra kataawan ri Aki Kapuuno'. Bagu kolondo' sangulun pana mantipagon ra bokon mogondo' ra tutuu' maka-tuwo ondo' makaanit ra ulun. ¹⁶Ilalai' noyo ra kolondo' sangulun mansawa' kaapoam tumilu ri Isau ondo' kalo nangurumat ri Aki Kapuuno' ra gili. Tayar tungkuson nali koson ra anak katuaan inaligan no ra samangkuk akanon ayuk. ¹⁷Napandayan min ra tauli i, nakibarakat niak i Isau ra ama' nali, kaa' kalo binarakat io, kabalul' pana nangkinam io pangulau ra binaal nali^o saboi nantangi', kaa' kalo niak naalap no.

¹⁸Akau sala' ka koson ra ulun Israil ra galing i. Ilo nakainggaar ra gunung Sinai ondo' makambong ru ulun, makaapui nanimbula',

^o nangkinam io pangulau ra binaal nali; kaapoam: nangkinam io mokoowot ra barakat no.

makakalandaman am poyo angin mapuor ondo' nalimanan nilo. ¹⁹Am nakaining ilo ra bolos ru tarumpit am poyo ragu ra mapuor, saboi ra palanggain nilo bagu. ²⁰Nga kalo tumaan ilo mangkironogog ra panusuban Nano ra lo minindagu, kon No: "Amun sanginan maayag ak pana manginjang ra gunung ti, musiti' io bobolon ra batu saboi matoi." ²¹Ngaangai' ru ginii makalalaa' toojo, saboi i Musa' pana minindagu ra: "Nonontol aku ra laa'!"

²²Kaa' sotopot no nakainggar kau ra Bulur Sion am bandar ri Aki Kapuuno' ondo' maayag no, ioginio Jirusalim am poyo riribu masundu giu' ra suruga'. ²³Nakasaang kau noyo ra bunsag maayo mabaya' ra anak katuaan ri Aki Kapuuno' rali, ondo' inggalan nilono binatikan noyo giu' ra suruga'. Mininggar kau ri Aki Kapuuno' ondo' mangakim ra ngaangai' ulun, am poyo ra ambiluo ru ulun motopot rano ondo' tinanda' ri Aki Kapuuno'. ²⁴Mininggar kau ri Jisus ondo' nampasuk ra nabantuan nakabagu ti, am pinatayan Nali magibit ritakau mobonsoi ri Aki Kapuuno', sala' ka koson ra pinatayan ri Abil ra galing i ondo' makimambalos.

²⁵Ilalai' noyo ra kasalok kano mangkironogog Riso ondo' mindagu. Nga ilo ondo' kalo nangkiro-nogog Riso ondo' nampasaboi ra bala' ri Aki Kapuuno' ra tana' ti, kalo noyo nakapagiru' ilo. Mulu' pi bo ritakau, ra kalo makapagiru' takau amun ru kalo mangkiro-nogog Riso ondo' minindagu intor

ra suruga'. ²⁶Paat ragili, bolos Nano nanguyog ra tana' ti, kaa' raino mokoondo' poyo bantu' Nano ra: "Igondo' poyo uyogon Ku tana' ti. Am sala' ka ginio ak, kaa' limbowon poyo." ²⁷Ragu ra "Igondo' poyo" ti mampaintutun ra ngaangai' ondo' sinauk No ra tana' ti, uyogon am kulawon, maa' raginio baal ru suruga' ondo' kalo mauyog ak bo tumilayun.

²⁸Intor raginio, paringkuanang takau noyo ri Aki Kapuuno', nga inanian takau ra rondo' pagun ondo' kalo maalap kauyog. Pongompor am samba takano Riso maya' ra kasagaan Nano, ioginio mabaya' ra urumat am inggana' ru guang. ²⁹Nga i Aki Kapuuno' takau mangukum ra pantula' No rano mogondo' ra apui ondo' mangumpo.

Atan kulaan mampakatasu' ra guang ri Aki Kapuuno'

13 Pontotogom kano ra rondo' am bokon, nga mabubukat takau ralalom ri Kristus. ²Pai' kano karara' tambuluyon ru ulun ondo' kalo nauligan min. Nga mokoondo' tinambului koson raginio am kalo nakatutun ilo ra sotopot no masundu tambului nilai i. ³Indangano' noyo pabukat min ra Kristian ondo' inaput no, am limani' min koson ra akau pana inaput mabaya' risilo. Am poyo karaa' min niak ilo ondo' imboloon, koson ra akau pana imboloon mabaya' risilo.

⁴Kaulayan ru pagaganduan sotopot no urumaton ru ngaangai'

ulun, ra moonong ralaki kaapoam andu' kalo iowon sumimpung ra bokon. Nga ulun ondo' lumapau kaapoam mansawa' pana, ukumin ri Aki Kapuuno'. ⁵Pai' noyo pangingkaut ak ra ruit, kaa' karaan min ayuk ra sama' noyo atan ondo' soroi ramuyun no. Nga minindagu noyo i Aki Kapuuno', "Kalo noyo tojojo polosoon kaapoam iruanin takamin." ⁶Intor raginio makakau' takau mindagu ra,

"Tuhan noyo
mangindingan ku,
ginio ra kalo noyo malaa'
aku.

Kolondo' noyo maalap
kabaal raki' ru ulun."

⁷Karaa' noyo tingganai min rali ondo' napasaboi ramuyun ra bala' ri Aki Kapuuno', ra atan kulaan kiralan am ampos ru kaayagan nilai, am tilu kano risilo. ⁸I Jisus Kristus kalo makulau, intor ra galing i, raino am ra sabuoi-buoi no. ⁹Nga raginio, pai' kano karuung ra nansalinut pangilaan ondo' mampakalayau, kaa' musiti' mangapu takau ra kataawan ri Aki Kapuuno', maa' raginio kaikangon guang takau Riso. Pai' takano bo baya' ra kaulayan intor ra atan kia maakan kaapoam kalo, nga ginio kalo noyo nakapangindingan risilo ondo' sumugut raginio.

¹⁰Imam Jaudi rano ondo' mangandoi ra Kim Sambayanan, kalo makaaya' ritakau mampataak ra taak paringkuanangan ra sambayanan takau. ¹¹Raraa' ru maayag ondo' alapon ra taak pangampunan ra tula ibiton ru

Tingganai maayo imam giu' ra Intok Matulai Kaga'. Kaa' bangkai ru maayag no solobon patiri' ra liwar ru kim. ¹²Ginio nai i Jisus pana minatoi giu' ra liwar ru bandar i, maa' raginio, mansail ra raraa' Nano galama' ondo' pinasasar makapamasau lo ra ulun intor ra tula. ¹³Intor raginio, ongoi takano Riso giu' ra liwar ru bandar, kabaluu' pana tauyuon takau mabaya' Riso. ¹⁴Nga giti ra tana' ti itakau kolondo' pagun randanan, kaa' sotopot no maguyum takau poyo ra randanan ondo' matong no. ¹⁵Ginio ra mansail ra inggalan ri Jisus, kasalok takano pongompur ri Aki Kapuuno'; gitio noyo koson ra taak paringkuanangan ondo' mangiou ra lo no Tuhan takau. ¹⁶Pai' kano pakalilian mambaal ra moonsoi am mangindingan ra rondo' am bokon, nga ginio noyo koson ra taak ondo' mampakatasu' ra guang ri Aki Kapuuno'.

¹⁷Gagaya' kano ra tingganai min rano am niak urumato' min ilo. Nga ilo ti noyo linansanan ri Aki Kapuuno' magalung ra pangintapatan min. Amun gumagaya' kau risilo, makapangandoi ilo ra guang maansukan, kaa' amun ru kalo, maagat bo guang nilo am kolondo' onong no ginio ramuyun.

¹⁸Kasalok kano pakiasi' ri Aki Kapuuno' ramon. Mangintopot akai ra bolos ru guang mai no mapasau, nga mirot akai mambaal ra motopot ra ngaangai' baal. ¹⁹Am maminson aku poyo ramuyun koson kiasii' min aku toojo ri

Aki Kapuuno', maa' raginio poongoyon aku bo ri Aki Kapuuno' ramuyun ra mataki'.

Pakiasian ra pupus

²⁰I Aki Kapuuno', ondo' puun ru pabansayan, namayag noyo saguli' ra Tuhan takau i Jisus intor ra kapatayan. I Jisus noyo koson ra Magagalung Maayo takau am akai domba No rano. Mansail ra pinatayan Nano nangaru' lo ritakau ra nabantuan mantilayun. ²¹Gama' ru mangani' lo ramuyun ra moonong baal moonsoi, koson makapambaal kau ra kasagaan Nano. Am mansail ri Jisus Kristus noyo, mampasauk lo ra kasagaan Nano ralalom kaayagan takau. Intor raginio, omporo' takano i Kristus ra sabuoi-buoi no! Amin.

Ragu pupus

²²Pabukat kau ngai' ra Kristian, maminson aku po ra posoroto' min noyo pambalaan kutu ra guang pantataan, nga surat kutu ragitio kalo kuukula' maawar. ²³Mambala' aku ramuyun ra pabukat takau i Timotius pinaingkual noyo ra lamin pangaputan. Amun ru mataki' io matong ragiti, paayaan ku io mongoi uma' ramuyun.

²⁴Posoboyo' min noyo bilin kaansayan mai ra tingganai min rano am poyo ra ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno' rano. Am pabukat ra Kristian intor ra Itali pana mampasaboi ramuyun ra bilin kaansayan nilai. ²⁵Gama' ru i Aki Kapuuno' mamarakat ramuyun ngaangai'.

Surat ri JAKUBUS

Pasiguluon

Surat ri Jakubus mangani' ra panuluan koson ra kaayagan songongorou, am posoboyon ra "ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno' ondo' soroi ra titikop ru tana' ti." Inalap ri Jakubus masuang panginuuyan koson mambala' tojojo ra panuluan am bilin ra kaayagan songongorou ru ulun Kristian. Intor ra pagilangan ru Kristian, mindagu i Jakubus ra kuukula' tajuk koson ra kunsikang am langkaya', pamarundukan, paliso moonsoi, manginggi' ra ulun, pangintapatan am baal moonsoi, ondo' raguon, kapintaran, mansangor, masumbung am minggana' guang, baal mangakim ra ulun bokon, malilimbau, mataan guang am pakiasian.

Mambala' tojojo surat ti ra maya' ra ugama Kristian, pangintapatan musiti' sumbayaan ru baal moonsoi.

Suang

Panalimpuunan	1.1
Pangintapatan am kapintaran	1.2–8
Kunsikang am langkaya'	1.9–11
Pangkinaman am pamarundukan	1.12–18
Mangkirongog am mambaal	1.19–27
Pampakaraan ra kalo manginggi' ra ulun	2.1–13
Pangintapatan am baal moonsoi	2.14–26
Ulun Kristian am raguon nilo	3.1–18
Ulun Kristian am tana' ti	4.1–5.6
Mansalinut panuluan	5.7–20

1 Aku i Jakubus, sangulun ulipon ri Aki Kapuuno' am niak ulipon ru Tuhan Jisus Kristus. Kaansayan ku ra ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno' ondo' soroi ra titikop ru tana' ti.

Pangintapatan am kapintaran

²Pabukat kau ngai'. Paat akau makatuum ra nansalinut pangkinaman, karaa' min gitio koson ra rondo' kaantakan, ³nga na-

pandayan min noyo ra ampos ru akau makagula' ra pangkinaman rano, io no guang pantataan. ⁴Ginio ra moonsoi pirot kano pantataan am pai' kano noyo kalawo, saboi matanda' kau toojo am kolondo' bo kalawaan min ra atan ak pana. ⁵Amun ru mokoondo' intor ramuyun no kalo mapintar, moonsoi ru makiasi' io ayuk ri Aki Kapuuno', am bagu aniin io ra kapintaran; nga i Aki Kapuuno' ti noyo manaak ra osoi ak ulun mabaya' ra asi' am kinataau ru guang Nano. ⁶Kaa' osoi makiasi' no musiti' mangintopot tojojo, sala' ka pagindoon guang. Nga osoi ak maginduo guang, io ti koson ra kinulun ru raat ondo' maibit ayuk ru angin. ⁷⁻⁸Ulun koson raginio kalo maaru' pamaguanagan kaapoam kiralan ru kaayaan nano. Ginio ra kalo pana malansan io ra mokoowot no atan-atan intor ra Tuhan.

Kunsikang am langkaya'

⁹Moonsoi sangulun Kristian ondo' kunsikang makaansuk amun ru pasingkoton io ri Aki Kapuuno'. ¹⁰Am moonsoi sangulun Kristian ondo' langkaya' makaansuk amun ru paratuon io ri Aki Kapuuno'. Nga pupus no kalangkayaan no mapuso niak, mogondo' ra busak ru sakot no molonot. ¹¹Paat ra mato ru orou sumirang ra mapangit toojo, lumonot bo sakot no am busak nano pana matagag, am kolondo' bo kinoonsoi nano. Koson niak ra ulun langkaya', pusoon ra taatanga'

io mirot mampaugar ra kandoi nano.

Pangkinaman am Pamarundukan

¹²Pakaansuk noyo ulun ondo' tumaan paat ra io makatiu' ra pangkinaman. Nga amun ru magula' no ra io kinamin, makaapu io ra ampos no, ioginio, kaayagan ondo' binañtu' ri Aki Kapuuno' ra ulun ondo' motogom Riso. ¹³Amun sasangulun marunduk ru pangkinaman, pai' indagu ra, "Pamarundukan ti intor noyo ri Aki Kapuuno'." Nga i Aki Kapuuno' kalo noyo maalap karunduk ru kalaatan, am kalo niak igondo' lo mamarunduk ra osoi ak pana. ¹⁴Kaa' moonong ulun marunduk amun maibit am mimaya' io ru kasagaan malaat ru guang nano galama'. ¹⁵Bagu, paat kasagaan malaat ru guang imayaan ru sasangulun, makatula io; am amun ru kalo lumonggo' io mambaal ra tula, ginio bo magibit riso ra kapatayan.

¹⁶Pabukat kau ngai' ondo' tagamin ku, pai' kano karuung! ¹⁷Ngaangai' taak ra moonsoi am kolondo' sala, intor noyo ra suruga'; ioginio intor ri Aki Kapuuno' ondo' nampasauk ra ngaangai' sinda ru limbowon. Am lo ti kalo noyo makulau koson ra babara' ondo' kalo rumoro'. ¹⁸Sumugut ra kasagaan Nano galama', itakau pinakaanak No mansail ra bala' Nano ra motopot ondo' pinasaboi ritakau. Am nangani' lo poyo ritakau ra intok kasaa' intor ra ngaangai' sinauk Nano.

Mangkirongog am manginsugut

¹⁹Pabukat kau ngai' ondo' tagamin ku, karaa' min tojojo gitio! Moonsoi ru makapaliso kau ra maluoi mangkirongog, kaa' kalo mataki', manulu' ra bokon am poyo kalo mataki' malasus' guang. ²⁰Nga ulun ondo' mataki' malasus' guang, kalo noyo makapambaal ra atan ondo' mampakatasu' ra guang ri Aki Kapuuno'. ²¹Intor poyo raginio, patiri' noyo ngaangai' kaindalamana ra majamol kaapoam malaat. Am mabaya' ra guang minggana', apuo' noyo bala' ri Aki Kapuuno' ondo' porondonon No ra guang min. Nga bala' ragitio noyo ondo' makapamayag ramuyun.

²²Kaa' suguto' min toojo atan ondo' pinabala' noyo ramuyun ri Aki Kapuuno', am sala' ka rongongon ayuk. Nga amun ru koson raginio, akau ak galama' miruruung. ²³Ulun ondo' mangkirongog ayuk ra bala' ri Aki Kapuuno', kaa' kalo suguton no, koson io ra ulun ondo' magilong ra bulos nano galama' ra asilan, ²⁴kaa' kailai' no raiti, mugar io am malilianan no bo baal ru bulos nani. ²⁵Ukum ri Aki Kapuuno' motopot am poyo makakuasa' mampalabus ra ulun. Am ulun ondo' masalok migigila' am manginsugut toojo ra ukum Nano, arati' no, sala' ka mangkirongog ayuk am lilianin bagu, io no barakaton ri Aki Kapuuno' ralalom ru ngaangai' ondo' baalon nano.

²⁶Amun mokoondo' sasangulun mangkara' ra io ti noyo ma-

nginsugut toojo ri Aki Kapuuno', kaa' kalo panantulangon rila' ra io mindagu, io galama' ayuk miruruung am panginsugutan nati pana kolondo' onong. ²⁷Kaa' panginsugutan ra motopot ondo' moonsoi toojo ra pagilangan ri Aki Kapuuno', Ama' takau, ioginio; mangindangan ra lalaing ra kolondo' matuo am poyo napuor ondo' makakapaganan, am niak magalung ra guang galama' koson ra kalo jamalin ru kalaatan ru tana' ti.

Pai' min inggio'

2 Pabukat kau ngai', pai' min noyo inggio' ulun ra bokon, nga mangintopot kano ri Jisus Kristus, Tuhan ondo' urumaton tojojo. ²Amun sangulun langkaya' nanasinsing ra maas am nambayang ra moonsoi kaga' sumaang ra pantimungan minno, am poyo sangulun kunsikang nambayang ra malaat niayuk sumaang, ³am urumaton min bo ulun nambayang ra moonsoi no, ragu min riso, "Tuan, umpos ayuk am giti ra intok moonsoi ti panturungan mu." Kaa' ragu min ra ulun kunsikang ti, "Bigor ak ra giu' no," kaapoam, "Panturung kou ak ra sulig ti, tuma' ru kalayam kutu." ⁴Amun ru makapaliso kau ra inggion ti, akau mampili' ra ulun am mangukum risilo maya' ra pamaguangan min ra malaat.

⁵Pabukat kau ngai' ondo' tagamin ku, karaa' min gitio! Ulun kunsikang giti ra tana ti, pinili' noyo ri Aki Kapuuno' sumauk ra langkaya' ru pangintapatan. Am

makaliman ilo ra pamarintaan ri Aki Kapuuno', sumugut ra atan ondo' binantu' Nali ra ulun ondo' motogom Riso. ⁶Kaa' akau ti manauyu' bo ra ulun kunsikang. Salla' ka kia ulun langkaya' ti noyo ondo' mangimbolo' am mamparalaat ramuyun saboi giu' ra makama? ⁷Ilo ti niak magasab ra inggalan min moonsoi, ioginio Kristian, ondo' naapu min intor ri Aki Kapuuno'.

⁸Gitio noyo moonsoi, amun ru tootopot suguton min Ukum ru pamarintaan ri Aki Kapuuno', ondo' binatang ra Alkitab; "Tagami' noyo rondo' am bokon mogondo' ra akau mitotogom galama'." ⁹Kaa' amun ru inggion min poyo ulun ra bokon makatula kau, am Ukum ri Aki Kapuuno' noyo mapainono' ra akau matulaan. ¹⁰Ulun ondo' manggal ra rondo' pana panusuban intor ra Ukum ri Aki Kapuuno', manggal io niayuk ra ngaangai' panusuban. ¹¹Nga Io ondo' minindagu ra, "Pai' no lapau," Io no niak ondo' minindagu ra, "Pai' pampatoi." Ginio ra amun ru kalo lumpau kau, kaa' mampatoi kau niak, ginio karaan ra minanggal kano ra Ukum no. ¹²Polosoo' noyo ngaangai' ondo' raguon am baalon minno sumugut ra panusuban ri Aki Kapuuno' ondo' makapampalabus ra ulun. ¹³Nga kalo noyo makaasi' i Aki Kapuuno' ra ulun ondo' kalo makaasi' ra ulun bokon. Kaa' ilo ondo' makaasi' bokon, asi' ri Aki Kapuuno' risilo no mauli' poyo intor ra ukum Nano.

Pangintapatan am baal moonsoi

¹⁴Pabukat kau ngai'! Mookoonong kia ulun mindagu ra, "Mangintopot aku no," amun ru kalo mampakito io ginio ralalom atan ondo' baalon no? Pangintapatan koson raginio kia makapamayag riso? ¹⁵Maampon lair ru mookoondo' pabukat min ra Kristian ondo' kolondo' ralinan kaapoam kalo maukop ilo ra akanon ra mookoonong orou. ¹⁶Atan onong no mindagu kau risilo, "Tumoojo kau ak! Pambayang am pangkan kau toojo!" amun ru kalo lutuin min ilo ra atan ondo' kolondo' risilo ti? ¹⁷Koson niak ra pangintapatan: amun ru kalo sumbayanin no ra baal moonsoi, pangintapatan ti kolondo' noyo onong.

¹⁸Kaa' mookoondo' lair mindagu ra, "Sangulun lumansan ra pangintapatan nano am bokon no poyo lumansan ra atan ak baal nano ra moonsoi." Makataam aku niak ra, "Pakitono' noyo raki' ati koson sangulun mangintopot amun kolondo' baal nano ra moonsoi. Kaa' aku mampakito ra pangintapatan kutu mansail ra baal ku ra moonsoi rati." ¹⁹Mangintopot kou no alia ra rondo' ak i Aki Kapuuno'. Motopot! Riwarano pana mangintopot ragitio am malaa' ilo Riso, suku' ra monontol. ²⁰Bungas kou nai tojojo! Makitulu' kou pi bo kia ra kolondo' noyo onong^a ru pangintapatan, amun ru kolondo' baal ra moonsoi? ²¹Karaa' ak i Abraam,

^a kolondo' noyo onong; Kuukula' naskah nakalair: iminato' noyo.

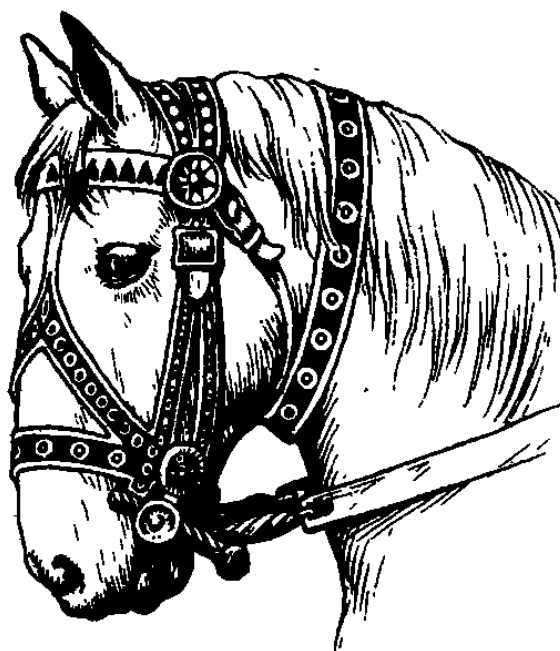
kinamatuaan takali. Io pana inapuri Aki Kapuuno' mansail ra atan ondo' binaal no ragili. Nangiou io ra anak nano, i Isak, simbaluyon, koson pataakon ri Aki Kapuuno'. ²² Makito noyo toojo pangintapatan nano naba'ya' niak ra ondo' binaal nali ra moonsoi; am mansail ra ondo' kinandoi nali pangintapatan nali norontop. ²³ Ginio ra nontopot tojojo ragu ru Alkitab ra, "I Abraam nangintopot ri Aki Kapuuno', am nga ragitio i Aki Kapuuno' nangapu riso koson sangulun motopot." Ginio bo puun i Abraam ti sinabit ra 'Rangan ri Aki Kapuuno'.' ²⁴ Ginio nga ra itakau ti apuon ri Aki Kapuuno' mansail ra atan ondo' baalon takati, am sala' ka mansail ayuk ra pangintapatan takau.

²⁵ Koson niak i Raab ragili, sangulun ruandu' mantatalan ra inan. Inapu io ri Aki Kapuuno' nga baal moonsoi nali. Nambuni io giu' ra baloi nali kuukula' ngaulun Jaudi ondo' minongoi pansigo i, am nanulu' io poyo risilo ra ralan pagiruan.

²⁶ Intor poyo raginio, koson ra ulun mairuan ra painawo matoi ayuk, koson niak ra ulun ondo' mangintopot kaa' kalo mambaal ra moonsoi, io ti koson minatoi noyo, ioginio pangintapatan nano kolondo' onong.

Panantulangun rila'

3 Pabukat kau ngai'! Moonsoi ru kalo niak masuang intor ramuyun makaguang masuk ra mangingila'. Nga kalo kia nakapandai

Kakang ru kuda' (3.3)

kau ra itakau ondo' mangila' ra bokon, maagat poyo paukumon ri Aki Kapuuno' ritakau. ² Itakau ngai' kalo noyo makapagiru' intor ra mansalinut kasalaan. Kaa' ulun ondo' kalo igondo' pakasala nga ra kinibit ru raguon nano, io sangulun matanda' am makapagalung io ra ngaangai' sauk ru kaayagan nano. ³ Patakino' takau noyo kakang ra kabang ru kuda' no, maa' raginio gumagaya' io bagu am maalap takau kaibit io maya' ra kasagaan ru guang takau. ⁴ Koson niak ra rondo' kapal. Iou pana kapal no maayo am maibit niak ru angin mapuor, kaa' maya' io ayuk ra ati kabuiran ru kamudi' ondo' boborok kaga'. Gitio noyo magibit ra kapal ti mugar, maya' ra kasagaan ru ulun mampaugar no. ⁵ Kon niak ra rila' takati. Kabalu'

pana ra io boborok ayuk, kaa' lumimbau io.

Karaa' noyo kula' gayo ru katanan, kaa' maalap niak kosolob ru apui boborok pana. ⁶Rila' ti mogondo' ra apui. Ralalom ru inan takau, io no puun ru laat am mampakasalula' ra kalaatan nano ra ngaangai' ru kaayagan takau. Kinalaat nano intor noyo ra narka, am makapampakalaat io poyo ra ngaangai' ru kaayagan takau. ⁷Ngaangai' ru maayag, koson ra maayag masigo am ondo' mamuntana', susuit am poyo papait, ilo ti ngai' maalap niak kakaup am kinaup noyo ru ulun. ⁸Kaa' rila' takati kalo noyo maalap kakaup ru osoi ak pana. Nga kinalaat nati mailo kuasaan, am mapanu' io ra tuwo ondo' makapatoi tojojo. ⁹Rila' takati noyo ondo' mongompor ra Tuhan, i Ama' takau, kaa' magasab niak poyo ra ulun, ondo' sinauk mansalu ri Aki Kapuuno' galama'. ¹⁰Mokoondo' pangamparan am poyo pagasaban mingkual intor ra kabang takati. Pabukat kau ngai', ginio kalo noyo moonsoi masuk! ¹¹Mokoondo' kia mingkual ra timug mapasau am timug maasin intor ra rondo' ak taur? ¹²Pabukat kau ngai', puun ru ara kalo noyo mangkawa' ra jaitun; kaapoam puun ru anggur kalo noyo mangkawa' ra ara. Am poyo kalo noyo lair taur makatimug maasin mapaingkual ra timug mapasau.

Kapintaran intor ra suruga'

¹³Osoi ak intor ramuyun ondo' mangkara' ra makaintutun am

mapintar io, moonsoi ru pakitonon no ginio mansail'ra kaayagan am baal moonsoi nano, mabaya' ra guang minggana' am kapintaran. ¹⁴Kaa' amun ru lakat kau poyo magusolon, maruol guang am maguyum ak ra kaatangan galama', pai' noyo limbau ra kapintaran minti nga ngaangai' ti abau ayuk. ¹⁵Ginio sala' ka kapintaran intor suruga'. Kaa' intor io ak ra tana' ti, intor ak ra paliso ru ulun am intor poyo ra riwato rano. ¹⁶Ati ak mokoondo' ra ulun magusolon kaapoam maguyum ra kaatangan ak galama', giu' no niak mokoondo' bo pagugulaan am poyo nansalinut sauk malaat. ¹⁷Kaa' kapintaran ondo' intor ra suruga', kasaa' no io mapasau am kolondo' sala; am poyo masaga' ra pabansayan, masamba, minsugut; mapanu' ra asi' am baal moonsoi; kalo mainggi' io am mabanis ak guang. ¹⁸Amon unor ru pabansayan tonomon ru ulun ondo' motogom ra pabansayan, kaansayan niak kumoson no.

Kasagaan ru tana' ti

4Atan kia puun ru pantataaman am pansangaran min? Sala' ka kia ginio intor ra kasagaan ru guang malaat min ondo' masalok mantipagon ramuyun. ²Mansalinut gogoton min, kaa' ra io kalo moowot min, makimapatoi kau bo. Maayo toojo guang min sumolon ra atan ayuk, kaa' ra io kalo masuku' min kaalap, ginio bo puun ra akau makimantaam am makimansangor ti. Kalo noyo makaalap kau ra atan ak

pana, nga kalo makiasi' kau ri Aki Kapuuno'. ³Am ra makiasi' kau pana, kolondo' niak moowot min, nga malaat kinitaak minno. Katasuan ru guang ayuk ondo' karaan ralalom pakiasian min. ⁴Akau no ulun kalo malansanan. Nakapandai kano ra maguyum ra kasagaan ru tana' ti mogondo' ak ra makimantula' ri Aki Kapuuno'. Ginio ra osoi ak maguyum ra kasagaan ru tana' ti, io masuk ra pantula' ri Aki Kapuuno'. ⁵Kaa' indos min kia ra raragu ayuk ondo' binatang ru Alkitab ra, "Pino-rondon noyo ri Aki Kapuuno' Ambiluo Nano ra guang takau sigagama', am maayo toojo kasagaan Nati ra Io ayuk tagamin takau." ⁶Am mulu' poyo bo kataawan Nano ritakau. Ginio ra binatang ra Alkitab ra, "Ampangin ri Aki Kapuuno' ulun ondo' minsawat guang, kaa' mataau Io ra ulun ondo' minggana' guang."

⁷Ginio ra gagaya' kano ri Aki Kapuuno'. Anggalo' min noyo Tingganai ru riwato no, am magiru' io bo intor ramuyun. ⁸Inggari' noyo i Aki Kapuuno', bagu i Aki Kapuuno' pana minggaar ramuyun. Ulun kau ra makatula, langgai' min noyo baal ra malaat. Ulun kau ra maginduo guang, kapasawo' noyo guang minno! ⁹Panasal, pantangi' am panulaboi kau ra baal malaat min i. Polosoo' noyo kinuritan min masuk ra tinganian am kaansukan min masuk ra kasilukan. ¹⁰Paingganaa' noyo guang minno ra pinaguluan ru Tuhan, bagu painsawaton kau ru Tuhan.

Pai' kano pampalaat ra ulun bokon

¹¹Pabukat kau ngai', pai' kano pagasab ra rondo' am bokon. Osoi ak magasab kaapoam mangukum ra pabukat nano ra Kristian, soto-pot no magasab kaapoam mangukum io ra Ukum ri Aki Kapuuno'. Am amun Ukum ti salaan no poyo, arati' no kalo bo suguton no io, kaa' Ukum salaan no bo. ¹²Kaa' soto-pot no rondo' ak ondo' nambaal ra Ukum am poyo makapangukum ra ulun, Io no i Aki Kapuuno'. Am Io ti ayuk ondo' makapamayag am mamatoi ra ulun. Ginio ra, osoi kia akau ti, suku' ra makakau' kau magasab ra pabukat min ra Kristian?

Pai' kano limbau

¹³Am raino ti, rongogo' noyo gitio, akau ondo' mindagu ra, "Orou raiti' kaapoam susuab, manding akai po ra rondo' bandar am mayan ra giu' no buoi sambilor. Giu' no mantatalan akai koston maguyum ra ruit masuang toojo." ¹⁴Inatang min ginio, kabalul' pana kalo mapandayan min atan ondo' masuk ralalom ru kaayagan min susuab pana! Koston kau ak ra lisun ondo' makito ak ra sangkinolor, bagu kalio. ¹⁵Soto-pot no moonsoi ru mindagu kau kon ragino, "Amun ru Tuhan mangiou, maayag akai am baalon mai gitio kaapoam ginio." ¹⁶Kaa' raino minsawat bo guang min am lumimbau kau ak. Ngangai' ragu lumimbau ti kalo noyo moonsoi.

¹⁷Intor raginio, ulun ondo' nakapandai ra ati rondo' moonsoi baalon no, kaa' kalo niak suguton no baalo', ginio karaan ra makatula io.

Papakaraan ra ulun langkaya'

5 Am raino, ulun langkaya' kau ngai', rongogo' min gitio! Pantangi' am pangiluk kano nga mokoondo' kapaganan maagat matuum min. ²Kalangkayaan minno mapuso am bayang min ra moonsoi pana obobon ru lipos. ³Maas am pirok minno monontogol, am togol ti bo koson ra sasi' ondo' manguu' ramuyun. Kumokot io ra inan minno koson ra apui, nga nanimung kau ayuk ra kalangkayaan ru tana' ti, kabalu' pana mamaar noyo pamupusan. ⁴Kalo nampagaji' kau ra ulun ondo' nanantab ra bilor minno. Rongogo' noyo tangi' ru nangkausan nilai ti! Bobolos ru nanantab rali no naining noyo ri Aki Kapuuno' Ondo' Maayo Kaga' Kuasa'. ⁵Kaayagan min ra tana' ti liminangkaya' am nabubunsag kau ayuk, am milolomok kau ak maginaa ra orou panimbalyan, ioginio Orou Pangukuman. ⁶Nangukum am namatoi kau ra ulun ondo' kolondo' sala, am kalo manggal ilo ramuyun.^b

Guang mataan am pakiasian

⁷Nga raginio, pabukat kau ngai', kataan kano saboi Tuhan no matong saguli'. Karaa' min noyo sangulun nanangumo; ati koson guang mataan nano ra io maginaa ra ampos ondo' lansanin

nati tojojo. Mabaya' ra guang mataan maginaa io ayuk ra rasam. ⁸Moonsoi ru akau pana mataan am pai' kano kalawo guang, nga orou ratangan saguli' ru Tuhan mamaar noyo.

⁹Pai' kano pagasab ra rondo' am bokon, maa' raginio akau pana kalo ukumin ri Aki Kapuuno'. Karaa'! Akim no mamaar noyo, makatampos lo no. ¹⁰Pabukat kau ngai', karaa' min noyo nabi' rali ondo' nampasaboi ra bala' ru Tuhan ra galing i. Mataan guang am noorot nilo paat nakatuum ra kaimboloon. Ilo ti noyo alapon min ra tiluan moonsoi. ¹¹Ilo no piawon takau ra ulun makaansuk nga ra kinataan ru guang nilai i. Norongog min noyo atan kulaan ru guang pantataan ri Ayub, am nakapandai kano pupus ru intang ru Tuhan koson riso. Nga Tuhan no maluoi makaasi' am maayo toojo guang.

¹²Kasaa' tojojo, pabukat kau ngai', ioginio: Paat ra makimabantu', pai' kau pagibot koson manabit ra suruga', tana' ti kia, kaapoam atan ak pana. "Iou" kamin ayuk, amun ru mabaal min, kaapoam "Kalo" amun ru kalo mabaal min; maa' raginio kalo maukuman kau ri Aki Kapuuno'.

¹³Amun ru mokoondo' intor ramuyun makakapaganan, moonsoi ru makiasi' io. Am osoi ak maansukan, moonsoi marimbai io mongompor ri Aki Kapuuno'. ¹⁴Amun ru mokoondo' intor ramuyun marualan, moonsoi ru mampiau io ra tingganai pasisimpungan ulun

^b am kalo manggal ilo ramuyun; kaapoam Kalo kia anggalon kau ri Aki Kapuuno'?

Kristian rano. Matong am makiasi' ilo koson io babason am pipilin io poyo ra umau mamakai ra inggalan ru Tuhan. ¹⁵ Am pakiasian ondo' mabaya' ra pangintapatan, maalap kapali' maruol ru ulun no; babason ulun no ru Tuhan, am amun ru makatula lair, ampunon io. ¹⁶ Nga raginio, pabalaa' noyo ra rondo' am bokon tula ra binaal min am pakiasi' noyo ra Tuhan ra rondo' am bokon, bagu maalap kau kababas. Nga pakiasian ru sangulun motopot, maayo kaga' kuasa' nano. ¹⁷ Koson ra nabi' Ilia ra galing i, ulun io ak toojo mogoondo' ritakau. Kaa' nakiasi' io tojojo koson kalo parasamon, am

tootopot rasam no kalo noyo riminatu' buoi talu ngambilor naintanga'. ¹⁸ Am ra io nakiasi' poyo koson parasamon, bagu mokoondo' limbowon namparatu' ra rasam am tana' ti pana nampasalula' ra ampos ru tinanom.

¹⁹ Pabukat kau ngai', amun ru mokoondo' sangulun intor ramuyun no kalo bo maya' ra pangilaan ri Aki Kapuuno', bagu ulun bokon magibit riso sumaguli', ²⁰ karaa' min gitio: Osoi ak magibit ra ulun makatula tumalikur intor ra kaayagan nakalayau, makapamayag io ra ulun makatula no^c intor ra kapatayan am masuang tula pana ampunon.

^c makapamayag io ra ulun makatula no; kaapoam: mibayag io.

Surat kasaa' ri

PITRUS

Pasiguluon

Surat kasaa' ri Pitrus posoboyon ra ulun Kristian ondo' nakapantuliar ra titikop intok ralayo ru Asia Boborok. Piawon ilo ra "ulun pinili' ri Aki Kapuuno'". Surat ti makakuayan koson mampaikang ra mambabasa' rati ondo' taatanga' natiu' ra kapaganan am kaimboloon nga mangintopot ri Kristus. Nampakara' i Pitrus ra mambabasa' rati ra Tanou Moonsoi intor ri Jisus. Pinatayan, kaayagan saguli' am bantu' ra i Jisus matong saguli' mangani' risilo ra kalansanan. Nga raginio musiti' ilo tumaan ra kaimboloon, am makatutun ra kaimboloon no rondo' pangkinaman ra kinabanis ru guang nilo mangintopot ri Kristus. Musiti' ilo niak mangintopot tojojo ra makabalos ilo paat ri Jisus matong saguli'.

Liliwa' mampaikang ra mambabasa' rati ondo' natiu' ra kapaganan, nangitaak niak i Pitrus ra maayag ilo koson ra maamaya' ri Kristus.

Suang

Panalimpuunan	1.1–2
Pampakaraan intor ra i Aki Kapuuno' mamayag ra ulun	1.3–12
Bilin koson maayag ra mapasau	1.13—2.10
Ondo' musiti' baalon ru ulun Kristian paat ra kaimboloon	2.11—4.19
Minggana' guang am kandoi ru ulun Kristian	5.1–11
Pamupusan	5.12–14

1 Aku i Pitrus, sangulun rasul ri Jisus Kristus. Posoboyon ku gitio ra ulun Kristian ondo' nakapansusuai giu' ra libung ru Pontus, Galatia, Kapadokia, Asia am Bitinia!
² Pinili' kau ri Aki Kapuuno', Ama' takau, sumugut ra pangatangan Nano, am pinasauk kau ru Ambiluo Nano ra ulun matulai, maa' raginio

gumagaya' kau bo ri Jisus Kristus am maimpasawan kau ru raraa' Nano.

Gama' ru ruangin poyo ri Aki Kapuuno' no barakat am pabansayan Nano ramuyun.

Kalansanan ondo' mantilayun

³ Paringkuanang takau no ri Aki Kapuuno', Ama' ru Tuhan takau i

Jisus Kristus! Nga intor ra asi' Nanno ondo' maayo kaga', nangani' lo ritakau ra kaayagan nakabagu nga lo nampaluat saguli' ri Jisus Kristus intor ra kapatayan. Gitio noyo mangani' ritakau ra kalansanan maayo ondo' mantilayun. ⁴Ginio noyo puun ru barakat maayo ondo' pinatampos kalalair ritakau giu' ra suruga'. Am taak ragitio kalo maalap kalunsai, kapuso kaapoam kairu'. ⁵Nga mansail ra pangintapatan minti noyo akau maalungan ru kuasa' ri Aki Kapuuno'. Am koson raginio noyo mokoowot kau bo ra pamayagan ondo' pinatampos noyo kalalair i, kaa' ondo' paintalangan ayuk ra Orou Pupus no.

⁶Nga ra paintalangan nano pakansuk kano, iou pana raino ti mangiluk guang min ra buoi, nga makaliman kau ra nansalinut pangkinaman. ⁷Sotopot no, ginio rondo' pangkinaman ayuk ru tojojo kau kia mangintopot ri Aki Kapuuno' kaapoam kalo. Maas pana, ondo' maalap kalunsai, solobon niak ra apui. Atan poyo ra pangintapatan minno ondo' mologo poyo intor ra maas, maaru' kinamin niak, maa' raginio maikang bo. Am intor raginio maaya' kau koompor am kaurumat ra Orou Papaintalangan ri Jisus Kristus. ⁸Motogom kau Riso, iou pana kalo poyo nakakito kau Riso. Mangintopot kau Riso, kabalu' ra kalo makakito kau Riso raino. Am maansukan kau kaga' mabaya' ra bansuk ondo' kalo noyo maalap

karagu. ⁹Nga noowot min noyo ampos ru pangintapatan minno, ioginio pamayagan min.

¹⁰Pamayagan ragitio noyo ondo' inintutunan am inimumuyan tojojo ru nabi' rali. Am nambala' ilo poyo ra atan kulaan kataawan ri 'Aki Kapuuno' no ramuyun. ¹¹Nangimumuyan nilo ra ati kulaan am sanggilan ginio masuk,^a sumugut ra bolos ru Ambiluo ri Kristus ralalom ru guang nilo. lo no nambala' risilo intor ra kaimboloon ondo' inaru' matuum ri Kristus am poyo intor ra katulayan ra tauli no. ¹²Am pinaintalang noyo ra nabi' rali ra atan ondo' kinandoi nilai i, sala' ka kaatangan nilo galama' ayuk, kaa' sotopot no akau. Am ondo' pinabala' nilo ragili, mogondo' niak ra atan ondo' pinabala' tojojo ramuyun ra raino ti ru ilo ondo' mampasaboi ra Tanou Moonsoi intor ri Jisus Kristus. Am kandoi nilo ragitio mansail ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'^b ondo' inataran intor ra suruga'. Am masundu rano pana mompogogot niak toojo mintutun ra baal-baal ragitio.

Pampiwawan ra kaayagan mapasau

¹³Nga ra ngaangai' ondo' binaal ri Aki Kapuuno' no ramuyun, kasalok pororoo' pangkaraan min. Pagilalai' min noyo am poyo lansan kano tojojo ra kataawan ri Aki Kapuuno' ramuyun paat ra papaintalangan ri Jisus Kristus. ¹⁴Gagaya' kano ri Aki Kapuuno'

^a Nangimumuyan nilo ra ati kulaan am sanggilan ginio masuk; kaapoam: osoi ulun no am sanggilan ratangan Nano ^b Ambiluo ri Aki Kapuuno'; Harfiah: Ambiluo Matulai.

am pai' min polosoo' kinibit ru guang malaat no manguasa' ramuyun koson ragili ra akau kalo poyo nakaulig ri Aki Kapuuno'.¹⁵ Sotopot no, kaayag kano ra mapasau ralalom ngaangai' baalon minno, koson i Aki Kapuuno' ondo' nampiau ramuyun no mapasau. ¹⁶Nga mokoondo' binatikan ra Alkitab, "Kaayag kano ra mapasau, nga Aku noyo mapasau."

¹⁷Makiamama' kau ri Aki Kapuuno' ralalom ru pakiasian min. Io no niayuk ondo' mangakim ra ulun maya' ra binaal nilono, am kalo mampili' ra ulun. Nga raginio, urumato' noyo i Aki Kapuuno' buoi ra akau lakat ak poyo soroi ra tana' ti. ¹⁸Nakapandai kano ra logo ondo' binayaran nampalabus ramuyun intor ra kaulayan ra kolondo' onong ondo' sinugul min intor ra kinamatuaan min i. Pai' ru koson ra pirok kaapoam maas ra maalap kalunsai no ondo' nakapampalabus ramuyun; ¹⁹kaa' ondo' mologo toojo no, ioginio raraa' ri Kristus. Io sinauk ra rondo' taak, mogondo' ra anak domba simbaluyon ondo' kolondo' noyo kalaatan kaapoam sala. ²⁰I Kristus ti pinili' noyo ri Aki Kapuuno' ra tana' ti kalo poyo biningkal, kaa' rai-no bagu ra io mamar noyo Orou Pupus, pinaintalang Io noyo ramuyun. ²¹Am mansail Riso ti noyo makapangintopot kau ri Aki Kapuuno'. Io no ondo' namayag saguli' ri Kristus intor ra kapatayan am nangurumat bo Riso. Ginio ra i Aki Kapuuno' ti bo puun ru pangintapatan am kalansanan min.

²²Nga gumagaya' kau ra pangilaan ri Aki Kapuuno' ti noyo, migimpasau kano, saboi mokoPONOGOM kau bagu ra pabukat min ra Kristian. Intor raginio, tagami' noyo rondo' am bokon mabaya' ra guang mapasau.^c ²³Nga mansail ra bala' ri Aki Kapuuno' ondo' maayag am mantilayun, akau sinauk ra ulun nakabagu ondo' sala' ka sayat ru ulun, kaa' sotopot no sayat kau ri Ama' ondo' mantilayun. ²⁴Mokoondo' binatikan ra Alkitab;

"Ngaangai' ulun koson ra sakot, kalo mabuoi maayag, am atan ak pana kinoonsoi nilo mogondo' niak ra busak.

Sakot no lumonot, am busak no mapasa',

²⁵ kaa' bala' ru Tuhan kalo makulau am mantilayun."

Am bala' ragitio noyo Tanou Moonsoi ondo' pinasaboi mai ramuyun.

I Jisus Kristus noyo batu naayag

2 Ginio nai patiri' min noyo ngaangai' kalaatan ru guang min; pai' kano pamparuung, pai' pagabau, pai' kaingot am pai' pagasab ra ulun bokon. ²Mogondo' ra sangulun lalagang ondo' kakaa-nak ra masalok maguyum ak ra gatas, akau pana musiti' masalok maguyum ak ondo' mampaikang ra pangintapatan min. Maa' raginio mapiot pangintapatan min am bayagon kau. ³Nga binatikan noyo ra Alkitab, "Nakaliman kano ra mupara' bo kinoonsoi guang ru Tuhan."

^c mabaya' ra guang mapasau; kaapoam: ra tootopot ru guang.

⁴Intor poyo raginio, ibok am ratong kano ra Tuhan. Io ti mogondo' ra batu naayag, ondo' pinatiran noyo ru ulun ra kolondo' onong; kaa' lo no ondo' pinili' ri Aki Kapuuno' ra mokologo toojo. ⁵Akau pana mogondo' ra batu naayag. Ginio ra polosoo' noyo kaayagan min alapon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' mambaal ra Baloi Tuhan. Bagu masuk kau koson ra imam Nano ondo' mapasau, am mansail ri Jisus Kristus makapangani' kau ri Aki Kapuuno' ra taak ondo' iowon No, maya' ra indangan ru Ambiluo Nano. ⁶Nga binatang noyo ra Alkitab kon ragino,

"Ilai', pinabanta' ku noyo giu' ra bandar Sion^d
rondo' batu ra mokologo,
ondo' pinili' ku ra batu
maatang:
am kalo noyo igondo' lo
pangkinibit
ra pangkausan ra ulun
ondo' mangintopot Riso."

⁷Koson ra akau ondo' mangintopot, batu ti mokologo toojo. Kaa' koson ra ulun ondo' kalo mangintopot:

"Batu ra kolondo' onong ru mananambaloi rano,
io bo nakasauk ra batu
ondo' maatang kaga'."

⁸Am binatang poyo ra Alkitab,
"Gitio noyo batu kasaruan
ru ulun,
batu kalauban nilo."

Koson ilo ra ulun makasaru ra batu, nga kalo gumagaya' ilo ra bala' ri Aki Kapuuno'. Ginio noyo

ondo' inaru' ri Aki Kapuuno' no risilo.

⁹Kaa' akau ti noyo bulu ondo' pinili' ri Aki Kapuuno', imam ru Raja', bulu inaru' mangandoi Riso, ulun No rano. Pinili' kau ri Aki Kapuuno' am piniau kau intor ra kalandaman sumubol ra sinda Nano ondo' makaimuag, koson mampatanou kau ra baalon No ondo' makaimuag. ¹⁰Ragili, akau sala' ka ulun ri Aki Kapuuno', kaa' raino siminauk kano bo ra ulun No rano. Am poyo ragili, pai' ru nakaulig kau ra asi' Nano, kaa' raino ti inasian kau bo.

Pakapaliso kano koson ra ulipon ri Aki Kapuuno'

¹¹Pabukat ondo' tagamin ku, akau koson ra ulun latok ondo' kolondo' karandanan ra tana' ti, maa' raginio kitaakon ku ramuyun: inggaluri' min noyo kinibit malaat, ondo' masalok gumula' ra kasagaan min gumagaya' ri Aki Kapuuno'. ¹²Kaayag kano ra moonsoi ra sasanggilan akau lumatok ra ulun ondo' kalo nakaulig ra Tuhan. Maa' raginio, paat ilo manguu' ramuyun ra akau ti ulun malaat, makamakito ilo ra sotopot no moonsoi ak baalon min i, suku' mokopongompur ilo ri Aki Kapuuno' paat ra orou pangukuman Nano ondo' matong.

¹³Nga mangintopot kano ra Tuhan, gagaya' kano ra osoi ak ondo' maninggalanai ramuyun; ioginio Kaisar ondo' tingganai maa-yo kaga', ¹⁴kaapoam gabenor rano ondo' sinusub mangukum ra ulun

^d Ilai' kamus.

ondo' mambaal ra malaat am niak mangurumat ra ulun ondo' mambaal ra moonsoi. ¹⁵ Nga kasagaan ri Aki Kapuuno' noyo ginio, ra mambaal kau ak ra moonsoi, koson mopolonggo' kau ra panguuan ru ulun bungas ondo' kolondo' onong no. ¹⁶ Kaayag kano koson ra ulun ondo' kalo bo uliponon ru tula, kaa' pai' polosoo' pampalabusan min ti mapasibuni ra tula min, kaa' pakapaliso kano koson ra ulipon ri Aki Kapuuno'. ¹⁷ Urumato' noyo ngaangai' ulun am tagami' noyo pabukat minno ra Kristian. Kalaa' kano ri Aki Kapuuno' am urumato' noyo i Kaisar.

Kaimboloon ri Kristus rondo' tiluan moonsoi

¹⁸ Ulipon kau ngai'; Gagaya' kano ra susuban ru tuan minno, sala' ka ilo ak ondo' molomoi am moonsoi guang, kaa' ilo ondo' malaat rano pana. ¹⁹ Amun pantataan ak guang min ra akau kalaa-ton ru ulun ra kolondo' sasaban, nga makatutun kau ra kasagaan ri Aki Kapuuno', barakaton No akau. ²⁰ Atan noyo maalap koompor amun ru mataan guang minno ra akau ukumon nga makasala kau tupo? Kaa' amun pantataan guang min ra akau imboloon nga ra binaal min ra moonsoi, barakaton kau ri Aki Kapuuno'.

²¹ Nampiau i Aki Kapuuno' ramuyun pantataan ra akau imboloon nga mambaal ra moonsoi. I Kristus galama' inimbolo' nga akau, am ruginio nakapangani' lo ramuyun ra tiluan ondo' moonsoi

suguton min. ²² Kalo noyo igondo' lo makatula am kolondo' sangulun pana nakaili' nokorongog ra magabau lo. ²³ Paat ra lo inasaban, kalo niak namalos lo pagasab. Paat lo sinindualan, kalo noyo nompolob lo risilo. Kaa' liminansan lo ak ri Aki Kapuuno', Akim ondo' mabanis guang no. ²⁴ I Kristus galama' nansaan ra tula takau giu' ra salip. Ginio nai ra nakalabus takau intor ra kuasa' ru tula am maayag takau sumugut ra kasagaan ri Aki Kapuuno'. Pilat ri Kristus ti noyo ondo' namabas ramuyun. ²⁵ Ruginio, koson kau ra domba ondo' timinangau, kaa' raino inibit kano sumaguli' koson maya' kau ra Magagalung am Mangangampin min.

Kaayagan ru mansawo

3 Mogondo' niak ramuyun andu' kau ngai', ra gagaya' kano ra ralaki minno. Maa' ruginio amun ru mokoondo' lair intor risilo kalo mangintopot ra bala' ri Aki Kapuuno', kaayagan min ruginio noyo magibit risilo mangintopot. ² Am kabalu' pana ra kalo mindagu kau risilo intor ruginio, makakito ilo no ra kaayagan min ra mapasau no am atan kulaan gagaya' minno ri Aki Kapuuno'. ³ Pai' kano pampakaatang ak ra kataluran, koson mopokoonsoi ra abuk kaapoam mompokono' ra maas kaapoam mambayang ra mongologo. ⁴ Kaa' kataluran ondo' sotopot no, iuginio guang min, ra makapaliso kau ra molomoi am guang pantataan. Gitio nai bo ondo' mantilayun no am mokologo toojo ra pagilangan ri

Aki Kapuuno'. ⁵Nga ra galing i ruandu' mangapasau guang rali ondo' liminansan ri Aki Kapuuno', kataluran nilo ioginio ra gimina-gaya' ilo ra ralaki nilai. ⁶Koson niak i Sara giminagaya' ri Abraam, saboi nanabit io riso ra "tuanku". Am akau ti koson ak ri Sara raino, amun ru mambaal kau ra moonsoi am kalo malaa' ra atan ak pana.

⁷Am mogondo' niak ramuyun ralaki kau ngai', pakaintutun kano ra intor ra akau mansawo, andu' min ti noyo ondo' karaan ra molomoi. Urumato' noyo ilo ti, nga ilo pana mogondo' ramuyun makaapu ra taak, ioginio kaayagan intor ri Aki Kapuuno'. Gagayaa' min ginio, maa' raginio kolondo' bo mokopongompong ra pakiasian minno.

Imboloon nga mambaal ra motopot

⁸Pamupusan raginio: korondoo' noyo guang min am pakaasi' kano ra rondo' am bokon. Pongom kano ra rondo' am bokon mogondo' ra akau tumogom ra pabukat min galama'. Am poyo musiti' kau mataau am minggana' guang. ⁹Pai' min noyo balasi' kalaatan ru ulun ra kalaatan niak, kaapoam unjaka' ra unjaka' niak; kaa' sotopot no kitaaki' min ilo ra barakat. Nga binarakat kano ri Aki Kapuuno' paat lo nampiau ramuyun. ¹⁰Koson binatang ra Alkitab;

"Osoi ak masaga' ra
kaansayan
am maguyum ak ra

katasuan ra orou-koorou,
moonsoi ru palanggain
kabang nano
ra kalo mindagu ra
malaat am poyo abau.

¹¹Moonsoi ru inggalurin no kalaatan
am mambaal ak ra moonsoi;
Am poyo gumogot toojo
paguyum ra pabansayan,
suku' moowot no.

¹²Nga Tuhan masalok
magalung ra ulun ondo'
sumugut ra kasagaan Nano
am masalok mangkirongog
ra pakiasian nilai no;
kaa' gumula' lo ra ulun
ondo' mambaal ra kalaatan."

¹³Osoi kia masaga' mampakalaat ramuyun, amun ru masalok kau mambaal ra moonsoi? ¹⁴Kaa' amun ru imboloon kau nga mambaal kau ra motopot, pakaansuk kano. Pai' kano kalaa' ra osoi ak pana am pai' pagalabo poyo. ¹⁵Kaa' urumato' noyo i Kristus ralamom ru guang minno koson ra lo noyo manguasa' ra kaayagan min. Am tamos kano kalalair koson makapangani' ra taaman ra osoi ak ulun ondo' makibala' ramuyun ra puun ru kalansanan minno. ¹⁶Kaa' baalo' noyo gitio mabaya' ra guang minggana' am urumat. Musiti' bolos ru guang min mapasau, maa' raginio sasanggihan ak ra akau asabin, ulun magasab rano galama' mauyu', nga ra kaayagan moonsoi minno koson ra sangulun Kristian. ¹⁷Nga moonsoi poyo maimbolo' nga ra mambaal ra moonsoi — amun ru ginio noyo kasagaan ri Aki Kapuuno' — intor

ra maimbolo' nga ra mambaal ra malaat. ¹⁸Nga i Kristus galama' igondo' ak patoi^e nga tula ru ulun am ginio sama' ra sabuoi-buoi no. Sangulun motopot minatoi koson ra alig ru ulun makasala, koson mompoongoi lo ramuyun ri Aki Kapuuno'. Pinatoi lo ru ulun, kaa' binayag lo saguli' ri Aki Kapuuno'. ¹⁹Am mansail ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' noyo nampabala' lo ra Tanou Moonsoi ra ambiluo ru ulun ondo' inaput rano, ²⁰ioginio ambiluo ru ulun ondo' kalo giminagaya' ri Aki Kapuuno' ra galing i, nakaintuma' ri nabi' Nuh. Paat ragili naginaa i Aki Kapuuno' risilo ra guang mataan, buoi ri Nuh nomongo ra kapal maayo nali. Balu' ngaulun ak ringai' siminakoi am gitilo ak ondo' binayag ru rosob i. ²¹Baal raginio noyo abig ru pampariwan ondo' raino ti mamayag ramuyun. Pampariwaan ti sala' ka manginjaki ra inan, kaa' ginio noyo bantu' min gumagaya' ri Aki Kapuuno' intor ra guang mapasau. Am pampariwan ti mamayag ramuyun nga i Jisus Kristus binayag saguli' intor ra kapatayan, ²²am kinayang mongoi ra suruga'. Raino soroi lo ra tampilon pamaris ri Aki Kapuuno' am mamarinta lo ra ngaangai' masundu, mangungusa' am ikang ra limbowon.

Kaayagan bagu

4 Nga i Kristus naimbolo', akau pana musiti' mangikang noyo ra pamaguangan min am tumilu kau Riso. Nga ulun ondo' naimbolo' noyo, mininggalur io bo ra tula.

^e patoi; Masuang naskah nakalar: nimbolo'.

²Gagaya' kano ra kasagaan ri Aki Kapuuno' buoi ru kaayagan min am pai' noyo bayaa' kinibit ru guang min. ³Paat ragili, kaayagan min koson niak ra ulun ondo' kalo poyo makaulig ra Tuhan. Kalo noyo moonsoi kiralan ru kaayagan min: Minaya' kau ra guang mansasawa', mangagauk, magiginum ra majanjayan saboi mokoondo' baal makauyuyu' masuk am poyo siminamba kau ra sinungkalaing ondo' kasisangin ru Tuhan. ⁴Kaa' raino maliangan bagu ulun ondo' kalo mangintopot ra Tuhan ra kalo bo maya' kau ra jajou nilo. Ginio nai puun ra ilo magasab bo ramuyun. ⁵Kaa' tauli no, ilo galama' mampataam ri Aki Kapuuno' intor ra binaal nilai, nga nakatampos lo noyo mangakim ra ulun naayag am poyo ulun namagatoi rali. ⁶Ginio nga ra Tanou Moonsoi ti pinabala' ra ulun namagatoi rali niayuk. Kabalu' pana ra inakim ilo ri Aki Kapuuno' paat ilo naayag koson itakau ngai', kaa' bayagon ilo niak ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' sumugut ra kasagaan Nano.

Alungi' min taak ri Aki Kapuuno'

⁷Nga ra pumupusan ru tana' ti mamar noyo sumuku', pagilalai' am pantataan guang, maa' raginio makapakiasi' kau bagu. ⁸Kaa' kasaa' tojojo ti, tagami' noyo toojo rondo' am bokon, nga intor raginio tula minno ra masuang ampunon noyo ri Aki Kapuuno'. ⁹Apuo' noyo rondo' am bokon

giu' ra baloi minno ra kalo mama-
rui. ¹⁰Akau sigagama' inanian no-
yo ra nansalinut taak intor ri Aki
Kapuuno'. Nga raginio, alungi'
toojo taak ti, am kondoyo' noyo
ginio koson ra kaatangan min ra
rondo' am bokon. ¹¹Osoi ak ina-
nian ra kapandayan mindagu,
moonsoi ru mampasaboi io ra ba-
la' intor ri Aki Kapuuno'; am osoi
ak mangindangan ra ulun bokon,
musiti' io mangindangan mabaya'
ra ikang intor ri Aki Kapuuno'.
Maa' raginio, ralalom ngaangai'
ondo' kondoyon min, i Aki
Kapuuno' urumaton mansail ri
Jisus Kristus. Io no makakuasa'
am maaya' omporon ra sabuoi-
buoi no. Amin.

Kaimboloon ru sangulun Kristian

¹²Pabukat ondo' tagamin ku,
raino maimbolo' kau tojojo am
ginio mangkinam ra pangintapa-
tan min. Kaa' pai' kau pakatigog
nga ginio maaru' masuk ramu-
yun. ¹³Kaa' sotopot no, pakaan-
suk kano nga makaaya' kaimbolo'
kau mogondo' ri Kristus. Bagu ra-
ginio mulu' poyo kinaansuk min
paat kuasa' ri Kristus paintala-
ngon. ¹⁴Pakaansuk kano kabalu'
pana ra asabin kau nga maamaya'
kau ri Kristus. Arati' no, mokoondo'
noyo Ambiluo Maayo Kaga'
Kuasa', ioginio Ambiluo ri Aki
Kapuuno' rumondon ramuyun.
¹⁵Amun mokoondo' intor ramu-
yun mampatoi, mantakou, mang-
kalaat, kaapoam sumombot ra
atan ondo' baalon ru bokon, am
bagu imboloon io, ginio noyo ba-

los no. ¹⁶Kaa' amun ru maimbo-
lo' kau nga akau ulun Kristian,
pai' kau kauyu' raginio. Paring-
kuanang kano ri Aki Kapuuno' ra
akau inggalanin ulun Kristian.

¹⁷Maar noyo masuku' paat i Aki
Kapuuno' mangakim ra ulun ru
tana' ti, am Ulun No rano akimon
No galing. Am amun ru itakau no-
yo talimpuunan No, atan masuk
ra tauli no risilo ondo' kalo na-
ngintopot ra Tanou Moonsoi in-
tor ri Aki Kapuuno' i? ¹⁸Koson
binatikan noyo ra Alkitab;

“Amun mapagon ra ulun
moonsoi bayagon,

mulu' poyo mapagon ru
ulun makatula ondo' kalo
makaulig ra Tuhan!”

¹⁹Ginio nai ra osoi ak maimbolo'
nga gitio noyo inatang ri Aki
Kapuuno', rayusin nilo ayuk
mambaal ra moonsoi am pataa-
kon nilo bo kaayagan nilo galama'
Riso ondo' nampasauk risilo am
Io maalap kalansani'.

Alungi' noyo ulun ondo' mangintopot ri Aki Kapuuno'

5 Mambilin aku ramuyun ma-
gagalung ru pasisimpungan
ulun Kristian rano. Nga aku pana
sangulun magagalung mogondo'
ramuyun am sasi' noyo ra kaim-
boloon ri Kristus, am aku pana
urumaton mabaya' ri Kristus paat
Io paintalangon ra ulun. ²Alungi'
min tojojo domba ondo' pina-
lansan noyo ramuyun ri Aki
Kapuuno'. Pai' kano kaagat
guang, kaa' alungi' ilo no maba-
ya' ra guang matasu', nga gitio
noyo kasagaan ri Aki Kapuuno'.

Am pai' min noyo kondoyo' gitio koson maguyum ak ra gaji' galama', kaa' alungi' ilo no ra totopot ru guang min. ³Pai' kano mamarinta mamisi' risilo ondo' pinaintopot noyo ramuyun ti, kaa' sauk kano koson ra tiluan moonsoi risilo. ⁴Bagu paat ra ratangan ru Tingganai Magagalung, makapangapu kau ra karaun matulai ondo' manguliat ra mantilayun.

⁵Koson niak ramuyun tuu'-bagu kau ngai', gagaya' kano ra ulun matutuo. Pabukat kau ngai', paingganaa' noyo guang minno am pangindangan kano ra rondo' am bokon. Nga mokoondo' binatikan ra Alkitab, "I Aki Kapuuno' gumula' ra ulun mangasumbung, kaa' motogom io ra ulun minggana' guang." ⁶Nga raginio, paingganaa' noyo guang minno ra kuasa' ri Aki Kapuuno' ondo' maikang kaga', bagu mapainsawat lo ramuyun paat ra inaru' No. ⁷Pataaki' noyo ngaangai' pagalabaan minno ri Aki Kapuuno', nga maayo toojo guang Nano magalung ramuyun.

⁸Tamos kano am pagilalai' min! Nga Tingganai ru riwato, pantula' minno, mijajawot am mampagala' koson ra singa' maguyum ra osoi ak mapatoi no. ⁹Gulaa' io no mabaya' ra kinai-kang ru pangintapatan min, nga nakapandai kano ra pabukat min

ra Kristian ra tikop-tikop ru tana' ti maimbolo' niak mogondo' ramuyun. ¹⁰Kaa' kaimboloon ragitio sangkinolor ayuk, bagu i Aki Kapuuno' mapatanda' ramuyun, mapakataan am mampaikang ramuyun am poyo moporondon lo ra guang min. Nga i Aki Kapuuno' ti noyo puun ru ngaangai' kataawan, am mansail ri Kristus, lo nampiau ramuyun makaliman ra urumat Nano ondo' mantilayun. ¹¹Io no makakuasa' ra sabuoi-buoi no! Amin.

Bilin pupus

¹²Mamatik aku ra surat mariwa' ti ramuyun mansail ra indangan ri Silas. Io karaan ku sangulun pabukat ra Kristian ondo' malansanan. Pambilinan ru surat kutu ioginio intor ra kataawan ri Aki Kapuuno'. Pai' min noyo labusi' taak raginio.

¹³Pasisimpungan ulun Kristian rano intor ra Babil,^f ondo' pinili' niak ri Aki Kapuuno', mampasabo'i ra bilin kaansayan nilai ramuyun. Koson niak anak ku i Markus. ¹⁴Paat akau manguma' ra rondo' am bokon indagu kano ra kaansayan mabaya' ra guang mapasau.

Gama' ru i Aki Kapuuno' manak ra pabansayan ramuyun ngaangai' ondo' mangintopot ri Kristus.

^f Babil. Koson giu' ra Kitab Pinaintalang, Babil ti maratian lair 'bandar Roma'.

Surat karuo ri

PITRUS

Pasiguluon

Surat karuo ri Pitrus posoboyon ra mansalinut popolos ru ulun Kristian ra kasaa'. Surat ti binatikan koson mampagula' ra pangilaan ru ulun migiangku ra mangingila' rano am ondo' binaal ra makauyuyu' kinibit ru pangilaan nilo. Koson kalo magibaya' ra pangilaan raginilo, ulun Kristian musiti' maya' ra pangilaan motopot intor ri Aki Kapuuno' am i Tuhan Jisus Kristus. Pangilaan no posoboyon nilo ondo' nakatainu am nangining galama' ri Jisus nangila'.

Maimamang kaga' i Pitrus ra pangilaan ru ulun ondo' minindagu ra i Kristus kalo bagu matong saguli' ra tana' ti. Nambala' tojojo i Pitrus ra ratangan ri Kristus no ilain mabuoi nga i Aki Kapuuno' "kalo masaga' ra sangulun pana pusoon, kaa' masaga' ra ngaangai' ulun tumalikur intor ra tula."

Suang

Panalimpuunan	1.1–2
Pampiwawan ri Aki Kapuuno' ra ulun Kristian	1.3–21
Ulun migiangku ra mangingila' rano	2.1–22
Bantu' intor ra ratangan ru Tuhan	3.1–18

1 Surat ti intor raki', i Simon Pitrus, sangulun ulipon am rasul ri Jisus Kristus.

Gitio posoboyon ku ramuyun, pabukat kau nga mansail ra katapatan ri Jisus Kristus io no i Aki Kapuuno', Mamamayag takau, mangintopot kau tojojo mogondo' ramon.²Gama' ru ruangin poyo ri Aki Kapuuno' barakat am pabansayan Nano ramuyun, nga nakaulig kano Riso am niak i Jisus, Tuhan takau.

Pampiwawan am pampilian ru Tuhan

³Mansail ra kuasa' galama' Nano am niak ra kauligan takau Riso, nangani' i Aki Kapuuno' ritakau ra ngaangai' kaukapan, koson kaayagan takau mampakatasu' Riso. Nampiau lo ritakau mangapu^a ra urumat am kinoonsoi Nano galama'. ⁴Ginio noyo ralan ri Aki Kapuuno' mangani'

^a mangapu; Kuukula' naskah nakalaur: mansail.

ritakau ra barakat ondo' maayo am ondo' kaansayin takau, sumugut ra bantu' Nano. Am mansail ra barakat ti noyo makapagiru' takau intor ra kalaayan malaat ra tana' ti am mokopogondo' bo paliso takau ri Aki Kapuuno'.

⁵Nga raginio, pirot kano koson pangintapatan min ri Kristus ruangin ra kaayagan matanda'; am kaayagan matanda' min ruangin ra kaintutunan. ⁶Am kaintutunan ruangin ra guang pantataan. Am guang pantataan ruangin ra guang tumaan ra kaimboloon. Am guang tumaan ra kaimboloon ruangin ra kaayagan ondo' mampakatasu' ri Aki Kapuuno'. ⁷Am kaayagan min kasagain ri Aki Kapuuno' no, ruangin ra guang motogom ra ulun Kristian; am ginio ruangin ra guang motogom ra ngaangai' ulun. ⁸Amun ngaangai' ru ginio ruangin ra kaayagan min, maaru' kapandayan min intor ri Jisus Kristus, Tuhan takau, sumingkot am mokoonong. ⁹Kaa' osoi ak kolondo' paliso raginio, io ti mogondo' ra ulun kalo makakito, nga nalilianan no ra inampun noyo tula nali ragili.

¹⁰Nga raginio pabukat kau ngai', pirot kano mampakito ra kaayagan min ra piniau am pinili' kau ri Aki Kapuuno'. Nga amun ru gitio noyo baalon min, kalo noyo lumugut kau.^b ¹¹Am iowon kau niak mumpos ra suruga', ioginio pamarintaan ru Tuhan am Mamamayag takau, i Jisus Kristus ¹²Ginio puun ra aku masalok mampakara' ramuyun ra baal raginii,

iou pana makapandai kano am niak mangintopot tojojo ra katapatan ondo' inila' noyo ramuyun. ¹³Buoi ra aku maayag, moonsoi niak ru mampakara' aku ramuyun intor ra baal raginii. ¹⁴Nga nakapandai aku ra kalo bo mabuoi am matoi aku no, sumugut ra atan ondo' pinabala' raki' ri Jisus Kristus, Tuhan takau. ¹⁵Ginio ra mirot aku toojo mampakara' ramuyun ra pangilaan raginio, kabaluh' pana ra aku kalio bagu.

Sasi' ru katulayan ri Kristus

¹⁶Paat akai nambala' ramuyun ra kuasa' am ratangan saguli' ru Tuhan takau i Jisus Kristus, kalo noyo liminansan akai ra tutunungon ondo' binaal-baal ak ra ulun. Nga akai noyo galama' nakakito ra kuasa' ri Jisus Kristus no. ¹⁷Soroi akai ra giu' i paat Io inurumat am inanian ra kuasa' ri Aki Kapuuno', Ama' takau. Paat ragili, norongog ra bolos ru Io Ondo' Matulai Kaga', kon No, "Gitio noyo Anak tagamin Ku am Io no kaansayan Ku toojo." ¹⁸Akai galama' nakaining ra bolos intor ra suruga' paat akai nababaya' Riso giu' ra gunung matulai. ¹⁹Am mangintopot akai no tojojo ra bala' ondo' pinasaboi ru nabi' rali ragili. Ginio ra moonsoi' ru karaan min tojojo bala' ti, ondo' koson ra pilasut suminda ra intok molondom. Am karaan ginio suku' ratangan saguli' Nano, ondo' koson ra butitin ru sirangon paat matawang — Io mampaulig tojojo ramuyun ri Aki Kapuuno'. ²⁰Kasaa'

^b lumugut kau; kaapoam: makatula kau.

~~tojojo~~ karaa' min gitio: Arati' ru ~~bala'~~ ondo' pinasaboi ru nabi' rali ~~ralalalem~~ ru Alkitab kalo noyo maalap kaintutuni' maya' ra pama-guangan takau galama'. ²¹ Nga kalo noyo igondo' bala' ri Aki Kapuuno' pinasaboi maya' ra kasagaan ru guang ru ulun ak. Kaa' Ambiluo ri Aki Kapuuno'^c noyo ondo' nanguasa' ra ulun paat ra ilo nampasaboi ra bala' intor ri Aki Kapuuno' ragili.

Ulun migigianguku ra mangingila'

2 Paat ra galing i, mokoondo' noyo ulun migigianguku ra nabi' intor ra bulu ru Jaudi, am mogondo' niak ra taatanga' minno ra mokoondo' sumalula' niak ulun migigianguku ra mangingila'. Mangila' ilo ondo' kalo motopot am ondo' mampalayau ra ulun. Magali' ilo ra Tuan ondo' nampalabus risilo. Ginio bo mangkinibit risilo mapuso ra maagu no. ² Kabalu' pana koson raginio, masuang ulun tumilu ra kinibit ru guang malaat nilai i. Am binaal nilai ti noyo mangkinibit ra masuang bo ulun magasab ra Ralan Katapatan. ³ Ulun migigianguku ra mangingila' rano maringkumaa' am mansail ra tutunungon nilai ti noyo maguyum ilo ayuk ra ampos nilo galama'. Kaa' pinatampos noyo kalalair ukum pataakin risilo am kapusaan ondo' inaru' no, maginaa noyo risilo.

⁴ Masundu ondo' nambaal ra tula' rano pana kalo pinoloso ri

Aki Kapuuno', kaa' inukuman No, am pinatiran ra naraka. Binangkil ilo ra intok molondom^d suku'. Orou Pangakiman.

⁵ Koson niak ra ulun malaat ra galing i, kalo pinoloso ri Aki Kapuuno'. Paat ragili namparotong lo bo ra rosob maayo risilo. I Nuh ayuk am poyo tulu' ngaulun ra bokon ondo' binayag, nga io noyo ondo' napatanou ra katapatan ri Aki Kapuuno'.

⁶ Mogondo' niak ra atan kulaan sauk ru ulun bandar Sodom am Gomora: Inukum ilo solobo' ri Aki Kapuuno' karuruo bandar i. Ginio binaal No koson ra pampakaraan atan kulaan balos Nano ra ulun malaat. ⁷ Kaa' i Lot binayag, nga io sangulun motopot; sinindualan guang nano ru ulun malaat ondo' nambaal ra pansasawaan. ⁸ I Lot ti ulun moonsoi toojo. Kaa' siminimpung io risilo, am moonong orou makito am morongog no ra baal malaat nilai i, saboi sinindualan guang nali.

⁹ Ngaangai' raginio mampakito ra Tuhan noyo makapandai atan koson mamayag ra ulun ondo' mampakatasu' Riso paat ilo makatum ra pangkinaman. Am mangaru' lo niak ra kalo labusin no ulun malaat rano intor ra ukum ru Orou Pangakiman ra tauli no; ¹⁰ mulu' poyo ukumin ulun ondo' mampagagaya' ak ra kinibit ru guang nilo ra majamol am ondo' manalaing ra kuasa' ri Aki Kapuuno'.

Ulun migigianguku ra mangingila' rano makakau' am mangasum-

^c Ambiluo ri Aki Kapuuno', Harfiah Ambiluo Matulai. nakalair: inapat ilo ra luang molondom.

^d binangkil ilo ra intok molondom; Kuukula' naskah

bung, saboi kalo mangurumat ilo ra mangunguasa' matulai rano. ¹¹Kaa' masundu rano pana kalo noyo makakau' manguu' am magasab ra ulun migiangku ra mangingila' rano ra pinaguluan ru Tuhan, kabalu' pana maayo poyo kinaikang am kuasa' nilai no intor ra ulun. ¹²Kaa' ulun migigianguku ra mangingila' rano kolondo' guang. Ilo ti koson ak ra maayag mangasigo ondo' rokopon am potoyon ak. Magasab ilo ayuk ra atan ondo' kalo naratian nilai no. Gitio bo kinibit ra ilo ti pusoon. ¹³Nga nangimbolo' ilo ra ulun bokon, ginio ra imboloon ilo. Makapaliso ilo ra majanjayan, saboi paat ra matawang pana masaga' ilo ayuk mambaal ra atan ak kinibit ru guang nilai galama'. Makataataman am makauyuyu' ilo paat rumamai ra jajajou. Ondo' kaansayan nilai ti sotopot no, masaga' ayuk mamparuung ramuyun. ¹⁴Ilo ti kalo majaajala' mambaal ra tula am makapaliso ilo ra pansasawaan. Am osoi ak malawo pangintapatan, rukuon nilo palayawo'. Maringkumaa' ilo am ginio kailandalaman nilo. Kaa' ibot ri Aki Kapuuno' no sumoroi risilo. ¹⁵Ilo ti nakalayau nga kalo siminugut ra ralan motopot. Timinilu ilo ra ralan ri Biliam, anak ri Bior ra galing i. I Biliam ti naringkumaa' ayuk ra ruit intor ra kalaatan binaal no. ¹⁶Kaa' sinawai io toojo nga ra kalaatan nali ra kaladai nano minindagu riso mogondo' ra bolos ru ulun. Am ginio nompolonggo' ra baal sasambungon ru nabi' ti.

¹⁷Ulun migigianguku ra mangingila' rano mogondo' ra taur napua' kaapoam gaun. ondo' sinia-ban ru angin mapuor. Pinatamos noyo ri Aki Kapuuno' risilo rondo' intok molondom toojo. ¹⁸Ragu nilai masumbung am sasambungon. Pansasawaan nilono mamparuku' ra ulun ondo' bagu ak poyo timalalikur intor ra kaayagan nakalayau. ¹⁹Ulun migigianguku ra mangingila' rano mambantu' ra ulun rano ra ralan kalabusan, kaa' ilo galama' inulipon noyo ru kinibit malaat ondo' mamuso risilo ra tauli no. Nga osoi ak kuasaan ru atan ak pana kalaatan, ulipon io niak ru ginio. ²⁰Ulun ondo' nakaulig noyo ri Jisus Kristus, Tuhan am Mamamayag takau, kalo bo kuasaan ilo ru kalaatan ru tana' ti ondo' mampajamol ra kaayagan ru ulun. Kaa' amun sumaguli' ilo ra kalaatan nilai, saboi kalaan ilo ru kuasa' malaat no, pupus no lumaaat poyo kaayagan nilo intor ra talimpuun i. ²¹Moonsoi poyo ru ulun koson raginio kalo igogondo' pakaulig ra ralan katapatan ri Aki Kapuuno', intor ra ilo makaulig tojojo, kaa' ra tauli kalo bo sumugut ra panusuban ri Aki Kapuuno' ondo' pinasaboi noyo risilo. ²²Atan ondo' nasauk risilo ti, norontop bo ra abig ragitio: "Uku' mampalua', akanon no saguli'," am "Bauwi ra pinariu', lumuoi saguli' ra losok."

Ratangan saguli' ru Tuhan

3 ¹⁻²Pabukat kau ngai' ondo' tagamin ku, gitio noyo surat karuo ondo' pinabatik ku ramuyun.

Ralalom ru karuruo surat kutu giminogot aku ra guangon tojojo ondo' natutunan min noyo. Mampakara' aku toojo ramuyun ra ondo' pinabala' ru nabi' matulai rali ra galing i, am atan kia poyo panusuban ru Tuhan am Mamamayag ondo' pinasaboi ramuyun mansail ra rasul rano.

³Kasaa' ti, pakarati' kano ra orou pupus no mokoondo' sumalula' ulun ondo' kuasaan ru guang mansasawa' nilai am mangiis ilo poyo ramuyun. ⁴Kon nilo ra, "Bantu' ru Tuhan ra matong lo saguli'. Ati lo? Kalio nai. Kinamatuaan takali namagatoi noyo, kaa' ngaangai' ti mogondo' ak koson ra talimpuun i, paat tana' ti biningkal!" ⁵Ilo ti sumingon mangimpai ra mansail ra bala' ri Aki Kapuuno' noyo limbowon am tana' ti nasauk ra galing i. Sinauk No tana' ti intor ra timug am nagayantanga' poyo ra timug; ⁶am pinuso No ngaangai' suang ru tana' ti mansail ra rosob ra galing i. ⁷Am alungin No limbowon am tana' ondo' soroi ra raino ti, suku' ra Orou Pangukuman, ioginio paat ilo solobon ra apui am ulun malaat pusoon.

⁸Kaa' pabukat kau ngai' ondo' tagamin ku, pai' min liliani' gitio: songorou ra pangkaraan ru Tuhan mogondo' ak ra buoi saribu ngambilor am saribu ngambilor mogondo' ak ra buoi songorou; karuruo no mogondo' ayuk Riso. ⁹Tuhan kalo igondo' kabuoi manulut ra atan ondo' binantu' Nano. Kabalu' pana mokoondo' niak ulun

mangkara' ra koson raginio. Kaa' sotopot no maginaa lo ra guang pantataan, nga kalo masaga' lo ra sangulun pana pusoon, kaa' ngaangai' ulun tumalikir intor ra tula.

¹⁰Kaa' ratangan ru Tuhan no koson ra mantatakou rumatong. Paat orou raginio, limbowon lumiom^e mabaya' ra bolos mapuor kaga' am ngaangai' suang ru limbowon mosolob kapuso am ngaangai' suang ru tana' ti pana maliom. ¹¹Amun ru koson ragitio noyo sauk ru pamupusan ra ngaangai' ti, kaayag kano mabaya' ra guang mapasau am mampakatasu' ri Aki Kapuuno', ¹²liliwa' ra akau magiginaa am mampakatiki' ra orou pangukuman ri Aki Kapuuno'. Nga paat raginio limbowon makai' kosolob am intor ra lasu' ru apui ti lumiou bagu ngaangai' suang nati. ¹³Kaa' itakau ti maginaa ra atan ondo' binantu' noyo ri Aki Kapuuno'; ioginio limbowon am tana' bagu, ayanan ru ulun mongotopot.

¹⁴Intor poyo raginio, pabukat kau ngai' ondo' tagamin ku, liliwa' ra akau maginaa ra orou no, pirot kano mokoondo' ra guang mapasau koson kolondo' sala min ra pinaguluan ri Aki Kapuuno' am mobonsoi kau Riso. ¹⁵Karaa' min noyo guang pantataan ru Tuhan no rondo' kaluagan ondo' tinaakan ramuyun ra makaalap kau ra pamayagan. Gitio niak suang ru surat ri Paulus, pabukat ondo' tagamin takali, ra io namatik ramuyun maya' ra kapintaran ondo' tinaakan ri Aki Kapuuno' no riso.

^e lumiom, kaapoam. matuum, kaapoam. mosolob, kaapoam. malunsa.

¹⁶Ralalom ru ngaangai' surat nana, masalok i Paulus namatik intor ra baal raginio. Mokoondo' kuukula' mapagon aration ralalom ru surat no rano, am tayar raginio noyo kinulau ru ulun ondo' kalo makarati' toojo am ondo' kalo maikang pangintapatan. Baal raginio kalo makaimuag, nga tayar ra bokon pana ralalom ru Alkitab kulawon nilo niak koson raginio, kaa' gitio mangkinibit bo ra ilo galama' mapuso.

¹⁷Pabukat kau ngai' ondo' tagamin ku, nga nakapandai kano kalalair ra baal ragitio, ginio ra pagilalai' min. Pai' kau makinibitan ru kalayawan ru ulun maalat, saboi tatangon min bo pangintapatan min ra maikang no. ¹⁸Kaa' pai' min noyo labusi' togom tinaakan ri Jisus Kristus, Tuhan am Mamamayag takau, am pakaulig poyo tojojo Riso. Gama' ru omporon Io raino am ra sabuoi-buoi no. Amin.

Surat kasaa' ri

JUANIS

Pasiguluon

Surat kasaa' ri Juanis mokoondo' ruo arati' ra maatang, ioginio mampai-kang ra mambabasa' koson maayag sumimpung ri Aki Kapuuno' am Anak Nano, i Jisus Kristus, am mampakara' risilo ra pangilaan mampalayau ondo' mamuso ra pabukatan nilo ri Aki Kapuuno' am Anak Nano. Inimpuun pangilaan mampalayau no ra pangintapatan ra kalaatan matong intor ra kasagaan ra tana' ti. Ginio ra i Jisus, Anak ri Aki Kapuuno', kalo lair nasauk ra ulun. Mangingila' rano ondo' nampatabual ra pangilaan mampalayau no mindagu ra osoi ak bayagon, musiti' lumabus intor ra kaimamangan ru kaayagan ra tana' ti. Mangila' ilo niak ra ulun ra pamayagan ti nansala' intor ra adat kaapoam togom ra sangulun am bokon.

Koson mampagula' ra pangilaan no, nambala' toojo i Juanis ra totopot i Jisus nasauk ra ulun. Nampakaatang io niak toojo ragitio: Ulun ondo' mangintopot ri Jisus am motogom ri Aki Kapuuno' musiti' montotogom.

Suang

Panalimpuunan	1.1–4
Sinda am Kalandaman	1.5—2.29
Anak ri Aki Kapuuno' rano am Anak ru Tingganai ru riwato rano	3.1–24
Ondo' motopot am Ondo' kalo motopot	4.1–6
Musiti' monogom	4.7–21
Pangintapatan ondo' magibit ra kamanangan	5.1–21

Ragu ru Tuhan ondo' maayag

1 Mamatik akai ramuyun intor ra Ragu ru Tuhan ondo' mangani' ra kaayagan. Ragu ru Tuhan mokoondo' noyo intor ra

talimpuun i. Norongog am nakito mai noyo galama' am naguut ru kalindu' mai. ²Paatikaa' kaayagan no pinabala', nakakito akai Riso. Ginio nga akai mantunung ra ondo' nakito mai intor Riso, koson ra

kaayagan mantilayun ondo' soroi nabaya' ri Ama', am ondo' pina-bala' ramon. ³Atan ondo' nakito am norongog mai, ginio niak pabalaan mai ramuyun. Maa' raginio makaaya' kau ramon ra kaayagan moonsoi, masisimpung ri Ama' am Anak Nano, i Jisus Kristus. ⁴Batikin mai gitio koson guang takau^a topot-topot maansukan.

I Aki Kapuuno' noyo sinda takau

⁵Gitio noyo tanou ondo' norongog mai intor ra Anak Nano am ondo' posoboyon mai ramuyun, ra i Aki Kapuuno' noyo sinda takau am ralalom Riso kolondo' kalandaman. ⁶Amun mindagu takau ra itakau ti siminimpung ra bayag Nano, kaa' sotopot no itakau maayag ralalom kalandaman, atan ondo' raguon am baalon takau no abau ayuk. ⁷Kaa' amun maayag takau ralalom ru binusasal ru sinda, koson ri Aki Kapuuno' soroi ralalom ru binusasal no, moonsoi kaayagan takau ra rondo' am bokon. Am nga ra raraa' ri Jisus, Anak Nano, pinasar, mampakapasau Io ritakau intor ra ngaangai' tula. ⁸Amun mindagu takau ra kolondo' tula takau, ragu ragitio abau ayuk, am kolondo' katapatan soroi ra guang takau. ⁹Kaa' amun mangiou takau ra tula takau ri Aki Kapuuno', intopoton No bantu' Nali ritakau am mambaal Io ra atan ondo' motopot; ampunon No tula takau am mangimpasau ritakau intor ra

ngaangai' kalaatan. ¹⁰Kaa' amun mindagu takau kolondo' tula takau, manguu' takau ra i Aki Kapuuno' magabau am Ragu Nano kalo soroi ra guang takau.

I Jisus mangindangan ritakau

2 Pabukat kau ngaangai'! Bati-kin takamin ragitio, maa' raginio kalo bo mambaal kau ra tula. Kaa' amun mokoondo' poyo mambaal ra tula, mokoondo' mangingindangan ritakau, ioginio i Jisus Kristus ondo' motopot. I Jisus Kristus mangindangan ritakau makiasi' ri Aki Kapuuno'. ²I Jisus galama' pabansayan ra tula takau. Sala' ka tula takau ayuk, kaa' tula ru ngaangai' ulun. ³Amun gumagaya' takau ra ngaangai' susuban ri Aki Kapuuno', ginio tatandu' ra itakau ti nakaulig ri Aki Kapuuno'. ⁴Ulun ondo' mindagu, "Nakaulig aku ri Aki Kapuuno'," kaa' kalo gumagaya' io ra susuban ri Aki Kapuuno', magabau io ayuk am kolondo' katapatan soroi ra guang nano. ⁵Kaa' ulun ondo' gumagaya' ra Ragu ri Aki Kapuuno', ulun no motogom ri Aki Kapuuno'. Ginio noyo tatandu' ra itakau maayag sumimpung ri Aki Kapuuno'. ⁶Osoi ak mindagu ra maayag io sumimpung ri Aki Kapuuno', musiti' io maayag koson ra bayag ri Jisus Kristus.

Panusuban nakabagu

⁷Pabukat ondo' tagamin ku! Ondo' batikin kutu sala' ka rondo' panusuban nakabagu. Gitio

^a takau; Kuukula' naskah nakalar: min.

susuban nakalair ondo' pinasaboi ramuyun intor ra akau nangintopot i. Io ti am pambalaan nakalair intor ri Aki Kapuuno' ondo' norongog min noyo. ⁸Kabalu' pana koson raginio, panusuban ra batin kin kutu nakabagu niak. Katapatan ra panusuban ragitio makito intor ra kaayagan ri Jisus Kristus am niak kaayagan min. Molondom tumalimpuun noyo mairu' am binusasal ondo' motopot pabulowo. ⁹Ulun ondo' mindagu ra soroi io ralalom ru binusasal kaa' masisang io ra pabukat nano, arati' no soroi io ra kalandaman saboi raino. ¹⁰Ulun ondo' motogom ra pabukat nano, maayag ulun no ralalom ru binusasal. Saboi kolondo' intor riso no mangkinibit ra ulun bokon^b makatula. ¹¹Kaa' ulun ondo' masisang ra pabukat nano, soroi io ak poyo ralalom ru kalandaman. Mugar io ralalom ru kalandaman am kalo napandayan ati angayan no, nga kalandaman no mambaal riso kalo makakito. ¹²Anak kau ngaangai', batikin takamin ra tula min inampun noyo nga ondo' binaal ri Jisus Kristus. ¹³Ama' kau ngaangai', batikin takamin nga nakaulig kano ri Jisus Kristus ondo' soroi intor ra talimpuun i. Kamulakan kau ngaangai', batikin takamin nga naanggal min noyo Tingganai ru riwato no. ¹⁴Anak kau ngaangai', batikin takamin nga nakaulig kau ri Ama', io no i Aki Kapuuno'. Ama' kau ngaangai', batikin takamin nga nakaulig kau noyo ri Aki Kapuuno'

ondo' soroi intor ra talimpuun i. Kamulakan kau ngaangai', batikin takamin nga akau maikang. Ragu ri Aki Kapuuno' soroi ra ralalom ru guang minno. Am naanggal kano ra Tingganai ru riwato. ¹⁵Pai' min tagami' suang ru tana' ti, kaapoam atan ak moondo' ra tana' ti. Amun motogom kau ra suang ru tana' ti, kalo motogom kau ri Ama'. ¹⁶Ngaangai' suang ru tana' ti: ondo' papaliso ru ulun makatula, ondo' makito no am kasagaan ak ru guang, ondo' makiompur nga masuang kuliamos; ginio ngai' sala' ka intor ri Aki Kapuuno', kaa' intor ra tana' ti. ¹⁷Tana' ti am ngaangai' suang nano ondo' gogoton ru ulun, tumalimpuun mapuso. Kaa' ulun ondo' gumagaya' ra susuban ri Aki Kapuuno', maayag io ra sabuoi-buoi no.

Pantula' ri Jisus Kristus

¹⁸Pabukat kau ngaangai', pamupusan nasuku' noyo! Pinabala' noyo ramuyun ra pantula' ri Jisus Kristus maaru' matong. Am raino masuang noyo pantula' ri Jisus Kristus ondo' makito. Gitio tatandu' ra Orou Pupus maaru' noyo. ¹⁹Pantula' ri Jisus Kristus ondo' nangiruan ritakau, sotopot no sala' ka ilo ulun takau. Nga amun ulun ilo ru itakau, maaru' sumimpung ilo ritakau. Kaa' ilo ti nangiruan ritakau. Gitio mampakito ra kolondo' sangulun pana intor risilo topot-topot ulun takau. ²⁰Kaa' nakaapu kano ra Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' pinataak ri Jisus

^b ulun bokon; kaapoam: riso

Kristus. Ginio nga ra akau nakaulig toojo ra pangilaan ri Aki Kapuuno' ondo' motopot. ²¹ Batikin ku gitio ramuyun sala' ka kalo nakaulig kau ra pangilaan motopot ri Aki Kapuuno', kaa' nauligan min noyo am kolondo' abau ra pangilaan ri Aki Kapuuno' ondo' motopot no. ²² Ulun magabau no, io no ulun ondo' mindagu ra i Jisus sala' ka Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'.^c Ulun no pantula' ri Jisus Kristus. Kalo mangintopot io ra Ama' kaapoam Anak. ²³ Ulun ondo' kalo mangapu ra Anak, arati' no kalo niak mangapu io ra Ama'. Am ulun ondo' mangapu ra Anak, arati' no mangapu io niak ra Ama'. ²⁴ Ginio nga, pambalaan ondo' norongog minni intor ra talimpuun i, musiti' buliin min toojo ra guang. Amun gumuut kau ak ra pambalaan ondo' norongog minni, akau maayag masisimpung ra Anak am Ama'. ²⁵ Am gitio binantu' galama' ri Jisus Kristus ritakau, io no kaayagan mantilayun. ²⁶ Batikin ku pambalaan ragitio ramuyun koson ra ulun rali ondo' mangkinam mamparuung ramuyun. ²⁷ Kaa' akau galama', inanian noyo ri Jisus Kristus ra Ambiluo Nali. Am buoi ru Ambiluo no soroi ramuyun, kalo pana ilaan kau ru ulun. Ambiluo no mangila' ramuyun ra atan-atan ayuk am pangilaan Nano motopot, sala' ka magabau. Ginio nga, akau musiti' gumagaya' ra pangilaan ru Ambiluo no, am maayag kau sumimpung ri

Jisus Kristus. ²⁸ Pabukat kau ngaa-ngai', ongoi kano simpung ri Jisus Kristus! Paat ratangan Nano, makakau' takau toojo muma' Riso, am kalo mansibuni nga mauyu'. ²⁹ Nakapandai kano ra i Jisus Kristus naayag maya' ra kasagaan ri Aki Kapuuno'. Ginio nga ra akau musiti' makapandai ra moonong ulun ondo' maayag maya' ra kasagaan ri Aki Kapuuno', io no anak ri Aki Kapuuno'.

Anak ri Aki Kapuuno'

3 Ilai'! Mumpara' pi bo gayo ru togom ri Ama' saboi piawon takau ra anak ri Aki Kapuuno'. Am sotopot no, itakau ti anak ri Aki Kapuuno'. Ginio nga ra ulun ru tana' ti kalo makaulig ritakau, nga kalo makaulig ilo ri Aki Kapuuno'. ² Pabukat kau ngaa-ngai' ondo' tagamin ku! Itakau raino ti anak ri Aki Kapuuno'. Kaa' kalo poyo natutunan toojo atan masuk ritakau ra tauli no. Kaa' nakapandai takau, paat i Jisus Kristus matong saguli', masuk takau koson Riso, nga itakau makakito ra baal ru inan Nano toojo. ³ Moonong ulun ondo' malansan ri Kristus, magalung io ra kapasawan ru kaayagan nano mogondo' koson ri Kristus mapasau.

⁴ Osoi ak mambaal ra tula, io no kalo sumugut ra susuban ri Aki Kapuuno'. Tula ti kalo sumugut ra susuban ri Aki Kapuuno'. ⁵ Nakapandai kano ra rinatangan ri Jisus Kristus ra tana' ti koson mamuso ra tula ru ulun.^d Am i

^c Mamamayag ondo' sinusub ri Aki Kapuuno'; Harfiah: Kristus ^d tula ru ulun, Kuukula' naskah nakalair: tula takau.

Jisus galama' kolondo' tula. ⁶Ngaangai' ulun ondo' maayag sumimpung ri Jisus Kristus, kalo marayus ilo mambaal ra tula. Ulun ondo' marayus mambaal ra tula, io ti kalo igondo' nakakito am nakaulig ri Jisus Kristus.

⁷Pabukat kau ngaangai', pai' min polosoo' osoi ak pana mamparuung ramuyun. Ulun ondo' mambaal ra kasagaan ri Aki Kapuuno', io ti ulun motopot koson ri Jisus Kristus niak motopot. ⁸Kaa' osoi ak marayus mambaal ra tula, io no anak ru Tingganai ru riwato. Nga naintaran noyo ra talimpuun i, Tingganai ru riwato no makatula. Ginio nga ra Anak ri Aki Kapuuno' rimitong, mongoi pamuso ra kandoi ru Tingganai ru riwato no.

⁹Ulun ondo' nasauk ra anak ri Aki Kapuuno' kalo marayus mambaal ra tula. Paliso ri Aki Kapuuno' soroi riso am ginio ra io ti kalo marayus mambaal ra tula. ¹⁰Gitio ra kalo nogondo' anak ri Aki Kapuuno' am anak ru Tingganai ru riwato. Osoi kalo mambaal ra motopot, kaapoam kalo motogom ra pabukat no rano, io ti sala' ka anak ri Aki Kapuuno'.

Kotogom no ra rondo' am bokon

¹¹Naintaran noyo ra talimpuun i, pambalaan ragitio pinasaboi ramuyun. Musiti' motogom takau ra rondo' am bokon. ¹²Pai' takau tiluo' paliso ri Kain. Nakaaya' io ra Tingganai ru riwato am namatoi io ra boborok no galama' ondo' ininggalanan ri Abil. Kua

potoyo' ri Kain boborok nali? Nga ondo' binaal nali kalo motopot kaa' ondo' binaal ru boborok nali motopot.

¹³Ginio nga pabukat kau ngaangai', pai' kau pangimuag amun ulun ru tana' ti masisang ramuyun. ¹⁴Nakapandai takau no ra iniruanan takau noyo kapatayan am minanding takau no ra kaayagan mantilayun. Napandayan takau gitio nga motogom takau ra rondo' am bokon. Osoi ayuk kalo motogom, io no lakat ak poyo inonggom ru kapatayan. ¹⁵Osoi ak masisang ra rondo' am bokon, io no sangulun mamamotoi. Am maaru' kaayagan mantilayun kalo sumoroi ra sangulun mamamotoi. ¹⁶Atan togom no? Koson ragitio itakau makaulig ra togom ri Aki Kapuuno' no, ra i Jisus Kristus nampataak ra painawo Nano ritakau. Itakau pana musiti' manaak ra painawo takau ra pabukat takau rano. ¹⁷Amun sangulun langkaya' makakito ra pabukat kunsikang nano, kaa' maagat guang nano mangindangan, atan kulaan motogom io rokoon ri Aki Kapuuno'? ¹⁸Pabukat kau ngaangai'! Togom minno sala' ka raragu ayuk. Itakau musiti' motogom intor ra guang mabanis, ondo' makito ru ulun ralalom baalon takau.

Makakau' takau ra pinaguluan ri Aki Kapuuno'

¹⁹Gitio noyo ralan takau mangulig ra itakau ti anak ri Aki Kapuuno', saboi guang takau makakaansayan ra pinaguluan ri Aki

Kapuuno'. ²⁰Amun guang takau sumonsol ritakau, nakapandai takau ra i Aki Kapuuno' maayo guang Nano intor ra sonsol ru guang takau, am makapandai lo ra ngaangai' no. ²¹Pabukat kau ngaangai' ondo' tagamin ku! Amun guang takau kalo sumonsol ritakau, makakau' takau makiasi' ra pinaguluan ri Aki Kapuuno'. ²²Am atan ak kitaakon takau intor Riso makaapu takau, nga gumagaya' takau ra susuban Nano am mambaal niak ra kaansukan ru guang Nano. ²³Gitio noyo nanusuban Nali, musiti' takau mangintopot ra Anak Nano, i Jisus Kristus, am kotogom takau no ra rondo' am bokon koson ra nanusuban ri Jisus Kristus i ritakau. ²⁴Ngaangai' ulun ondo' maya' ra susuban ri Aki Kapuuno', maayag sumimpung ri Aki Kapuuno', am i Aki Kapuuno' pana sumimpung risilo. Am nakapandai takau ra i Aki Kapuuno' maayag sumimpung ritakau, nga nangani' lo ritakau ra Ambiluo Nano.

**Ambiluo ri Aki Kapuuno' am
ambiluo ru pantula' ri
Jisus Kristus**

4 Pabukat kau ngaangai' ondo' tagamin ku! Pai' kau pangintopot ra ngaangai' ulun ondo' mindagu ra mokoondo' ilo ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Kaa' kinami' min ilo po galing ru mokoondo' ilo ra Ambiluo intor ri Aki Kapuuno' kaapo am kolondo'. Nga raino ti masuang nabi' magabau soroi ra ati-ati ak. ²Gitio ralan min koson mangulig ra

Ambiluo ri Aki Kapuuno': Ulun ondo' mindagu ra i Jisus Kristus minatong intor ri Aki Kapuuno' am siminauk ra ulun, ulun no mokoondo' ra Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ³Kaa' ulun ondo' kalo mangintopot ra i Jisus no minatong ra tana' ti am siminauk ra ulun, ulun raginio kolondo' Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Ulun no mokoondo' ra ambiluo ru pantula' ri Jisus Kristus. Nokorongog kau ra ambiluo raginio matong am raino soroi io ra tana' ti.

⁴Kaa' pabukat kau ngaangai', akau intor ri Aki Kapuuno'. Naanggal min nabi' magabau rano nga mokoondo' kau ra Ambiluo ondo' makakuasa' toojo intor ra ambiluo ru ulun ru tana' ti. ⁵Nabi' ra magabau rano mantunung ra tutunungon ru tana' ti. Am ondo' mangkironogog risilo ulun ru tana' ti, nga ilo intor ra tana' ti. ⁶Kaa' itakau ti anak ri Aki Kapuuno'. Ulun ondo' makaulig ri Aki Kapuuno', mangkironogog ra raguon takau. Ulun ondo' kalo makaulig ri Aki Kapuuno', kalo mangkironogog ra raguon takau. Gitio noyo rondo' ralan takau mangulig ra ambiluo motopot kaapoam ambiluo mapalayau.

I Aki Kapuuno' noyo togom

⁷Pabukat kau ngaangai' ondo' tagamin ku! Kotogom kano ra rondo' am bokon, nga togom ti intor ri Aki Kapuuno'. Ulun ondo' motogom, io no anak ri Aki Kapuuno' am nakaulig io ri Aki Kapuuno'. ⁸Ulun kalo motogom, kalo makaulig io ri Aki Kapuuno',

nga i Aki Kapuuno' noyo togom. ⁹Gitio noyo ralan ri Aki Kapuuno' nampakito ra togom Nano ritakau: nanusub lo ra Anak langkuir Nano minatong ra tana' ti, bagu mokoowot takau ra kaa-yagan mansail Riso. ¹⁰Gitio noyo togom: sala' ka itakau nonogom ri Aki Kapuuno', kaa' i Aki Kapuuno' nonogom ritakau. Am nanusub lo ra Anak Nano sumauk ra pabansayan ru tula takau.

¹¹Pabukat kau ngaangai' ondo' tagamin ku! Amun motogom toojo i Aki Kapuuno' no ritakau, itakau pana musiti' motogom ra rondo' am bokon. ¹²Kolondo' sangulun pana nakakito ri Aki Kapuuno'. Kaa' amun motogom takau ra rondo' am bokon, sumimpung i Aki Kapuuno' ritakau am togom Nano tumilayun ritakau.

¹³Nakapandai takau noyo ra maayag takau sumimpung ri Aki Kapuuno' am maayag lo sumimpung ritakau, nga nangani' lo noyo ritakau ra Ambiluo Nano. ¹⁴Akai galama' nakakito ra Anak ri Aki Kapuuno'. Am pinatanou mai ra ulun bokon ra sinusub lo ru Ama' no masuk ra Mamamayang ra ulun ru tana' ti. ¹⁵Osoi ak mangintopot ra i Jisus no Anak ri Aki Kapuuno', i Aki Kapuuno' maayag sumimpung ra ulun no am niak ulun no maayag sumimpung ri Aki Kapuuno'. ¹⁶Nakapandai takau galama' am nangintopot ra motogom i Aki Kapuuno' ritakau.

I Aki Kapuuno' noyo togom. Osoi ondo' bayag nano inong-

gom ru togom, ulun no siminimpung ri Aki Kapuuno' am i Aki Kapuuno' siminimpung riso. ¹⁷Togom tumilayun ralalom kaa-yagan takau, io no mampasauk ritakau makakau' paat ra Orou Pangukuman. Makakau' takau nga bayag takau ra tana' ti mogondo' ra bayag ri Jisus Kristus. ¹⁸Ulun ondo' nakaliman ra togom ri Aki Kapuuno' kalo malaa'. Nga togom ra tumilayun no mamuso ra ngaangai' pangkaraan ra malaa'. Intor ra ginio, osoi ak malaa' no, kalo poyo nakaliman ra togom ri Aki Kapuuno' tumilayun riso, am ulun raginio malaa' ra pangukuman no.

¹⁹Mokotogom takau nga i Aki Kapuuno' nakapagulu motogom ritakau. ²⁰Amun mokoondo' sangulun mindagu, "Motogom aku ri Aki Kapuuno'," kaa' masisang io ra pabukat no rano, ulun no magabau. Ulun ondo' kalo motogom ra pabukat ondo' makito no, mulu' pi nai bo ri Aki Kapuuno' ondo' kalo makito no. ²¹Gitio noyo panusuban ondo' pinataak ri Jisus Kristus ritakau: osoi ak motogom ri Aki Kapuuno' musiti' motogom ra pabukat no rano.

**Pangintapatan magibit
ritakau makaanggal ra
kalaatan ru tana' ti**

5 Ulun ondo' nangintopot ra i Jisus noyo Mamamayang ondo' sinusub ri Aki Kapuuno', io no anak ri Aki Kapuuno'. Am ulun ondo' motogom ra sangulun ama', motogom niak ra anak nano. ²Gitio noyo napandayan ta-

kau ra itakau ti motogom ra anak ri Aki Kapuuno' rano: motogom takau ri Aki Kapuuno' am mintopot ra susuban no rano. ³Motogom ri Aki Kapuuno', arati' no, gumagaya' ra susuban Nano. Am susuban Nano kalo niak mapagon baalon takau, ⁴nga moonong anak ri Aki Kapuuno' makaanggal ra kalaatan ru tana' ti. Am mansail ra pangintapatan takau ri Aki Kapuuno' naanggal takau noyo kalaatan ru tana' ti. ⁵Osoi kia makaanggal ra kalaatan ru tana' ti? Ilo ayuk ondo' nangintopot ra i Jisus noyo Anak ri Aki Kapuuno'.

Kaintutunan intor ra i Jisus Kristus

⁶I Jisus Kristus noyo ondo' minatong ra tana' ti mansail ra timug pinampariu' am raraa' ru pinatayan Nali. Minatong lo sala' ka nansail ak ra timug, kaa' nansail ra timug am raraa'. Am Ambiluo ri Aki Kapuuno' galama' mapaintutun ragitio motopot, nga Ambiluo raginio niak motopot. ⁷⁻⁸Am mokoondo' talu kaintutunan.^e Ambiluo ri Aki Kapuuno', timug am raraa'. Kaintutunan ru katalu-talu ragitio rondo' ayuk. ⁹Mangintopot takau ra kaintutunan ru ulun, kaa' mulu' poyo kaintutunan ri Aki Kapuuno'. Am ginio noyo kaintutunan ri Aki Kapuuno' intor ra Anak Nano, i Jisus Kristus. ¹⁰Ginio ra osoi ak mangintopot ra Anak ri Aki Kapuuno', nakaapu io noyo ra

kaintutunan ragitio ralalom ru guang nano. Kaa' osoi ak kalo mangintopot ri Aki Kapuuno', manguu' io ri Aki Kapuuno' magabau; nga kalo nangintopot io ra atan ondo' rinagu ri Aki Kapuuno' intor ra Anak Nano, i Jisus Kristus. ¹¹Gitio noyo kaintutunan i: nangani' noyo i Aki Kapuuno' ritakau ra kaayagan motopot am mantilayun am Anak Nano puun ru kaayagan ti. ¹²Osoi ak mokoondo' ra Anak, mokoondo' io poyo ra kaayagan ragitio. Kaa' osoi ak kolondo' ra Anak, kolondo' io poyo ra kaayagan ragitio.

Kaayagan motopot am mantilayun

¹³Batikin ku gitio ramuyun ondo' mangintopot ra Anak ri Aki Kapuuno', maa' raginio mapandayan min ra akau no mokoondo' ra kaayagan motopot am mantilayun. ¹⁴Makakau' takau muma' ri Aki Kapuuno', nga mangintopot takau ra rongogon No pakiasian takau amun ru makiasi' maya' ra kasagaan Nano. ¹⁵Nakapandai takau no ra rongogon No paat itakau makiasi' Riso. Am nakapandai takau ragitio motopot, mapandayan takau niak ra mangani' lo ritakau ra atan ak kitaakon takau Riso.

¹⁶Amun makakito kau ra osoi ak pabukat min mambaal ra tula ondo' kalo magibit ra kapatayan, moonsoi makiasi' kau ri Aki Kapuuno'. Maa' raginio bayagon bagu ulun no ri Aki Kapuuno',

^e talu kaintutunan; Kuukula' naskah nakalar mamparuang: Kaintutunan gu' ra suruga' am i Ama', Ragu am Ambiluo Matulai — katalu-talu no rondo'. Kaintutunan gití ra tana' ti am...

ioginio ulun ondo' tula nilono kalo magibit ra kapatayan. Kaa' mokoondo' niayuk tula ondo' magibit ra kapatayan, am kalo mindagu aku ra makiasi' kau ri Aki Kapuuno' koson raginio. ¹⁷Ngaangai' baal makasala no tula. Kaa' mokoondo' tula kalo magibit ra kapatayan.

¹⁸Nakapandai takau ra ngaangai' ulun ondo' nasauk ra anak ri Aki Kapuuno' kalo marayus mambaal ra tula. Nga Anak ri Aki Kapuuno' mangampin riso am Tingganai ru riwato no kalo magaguut riso. ¹⁹Nakapandai takau

ra itakau ti intor ri Aki Kapuuno', kabalu' pana ngaangai' ulun ru tana' ti kinuasa' ru Tingganai ru riwato.

²⁰Nakapandai takau ra minatong noyo Anak ri Aki Kapuuno' am nangani' ritakau ra kaintutunan koson makaulig takau ri Aki Kapuuno'. Maayag takau sumimpung ri Aki Kapuuno' am niayuk i Jisus Kristus. Io noyo i Aki Kapuuno' am kaayagan motopot am mantilayun.

²¹Pabukat kau ngaangai', inggalur kano intor ra tuhan ondo' kalo motopot rano!

Surat karuo ri

JUANIS

Pasiguluon

Surat karuo ri Juanis binatikan ru “tingganai ru pasisimpungan ulun Kristian” am posoboyon ra “ina' ondo' pinili' ri Aki Kapuuno'” am ra anak no rano. Arati' ru “ina' am anak no rano” iou lair pasisimpungan ulun Kristian galama'. Surat mariwa' ti makitaak koson montotogom ilo am niak pagilalain mangingila' mangaababau am pangilaan nilono.

Suang

Panalimpuunan	1-3
Kinaatang ru togom	4-6
Pampakaraan ra pangilaan ondo' kalo mongotopot	7-11
Pamupusan	12-13

1 Okou ina' ondo' pinili' ri Aki Kapuuno' am niayuk akau anak rano.⁴ Aku magagalung ra pasisimpungan ulun Kristian ondo' topot-topot motogom ramuyun. Sala' ka aku ak sangulun kaa' ngaa-ngai' ulun ondo' makaulig ra katapatan motogom ramuyun.² Katapatan minayan ralalom ru guang takau am tumilayun io sumimpung ritakau ra sabuoi-buoi no.

³Gama' ru Ama' takau, i Aki Kapuuno', am Anak Nano i Jisus Kristus manaak ritakau ra barakat, asi' am pabansayan: Gama' ru ngaangai' ragitio maapu takau ra guang motopot am motogom.

Katapatan am togom

⁴Ina', naansukan aku kaga' naala' ra mokoondo' intor ra anak mu rano ondo' kaayagan nilo maya' ra ralan motopot, koson ra nanusuban ri Aki Kapuuno' ritakau.⁵ Ginio nga Ina', kimaitin tokou ra motogom takau ra rondo' am bokon. Ondo' batikin kutu rirun sala' ka susuban nakabagu; susuban ragitio pinataak ritakau intor poyo ra talimpuun i.⁶ Motogom, arati' no, maayag sumugut ra susuban ri Aki Kapuuno'. Am susuban ondo' norongog min intor ra talimpuun i, ioginio, mu-

⁴ ina'...am niayuk akau anak rano. Ginio lair maratian ra pasisimpungan ulun Kristian ra intok no (poyo ra ayat 4-5).

siti' kau masalok motogom ra rondo' am bokon.

⁷Masuang noyo mamparuung ra ulun ra tikop-tikop ru tana' ti. Ilo ti ulun ondo' kalo mangintopot ra i Jisus Kristus minatong ra tana' ti siminawk ra ulun. Ulun raginio mamparuung am tumula' ri Jisus Kristus. ⁸Ginio nga ilalai' min! Maa' raginio kalo matatakan kau ra atan ondo' kinandoi maili ramuyun,^b kaa' makaalap kau ra atan ondo' taakin ri Aki Kapuuno' ramuyun.

⁹Osoi ondo' kalo gumagaya' ra pangilaan ri Jisus Kristus am tumalansiang ra nangilaan Nano, ulun raginio kalo nakaulig ri Aki Kapuuno' am i Aki Kapuuno' sala' ka io tatangan. Osoi ondo' lumayun ak ra nangilaan ri Jisus Kristus, arati' no, i Aki Kapuuno'

am niak i Jisus Kristus io tatangan: ¹⁰Amun mokoondo' sasanguulun matong ramuyun am kalo mambala' ra pangilaan ri Jisus Kristus, pai' min apuo' ulun no ralalom ru baloi min, am pai' min io tabio'. ¹¹Osoi ondo' mangapu am tumabi' ra ulun ra raitii' nii, arati' no, maya' io ra ulun raginio mambaal ra kalaatan.

Ragu pupus

¹²Masuang poyo musiti' pabalaan ku ramuyun. Kaa' guang ku moonsoi sala' ka batikin ra surat. Malansan mokoongoi aku galama' tuum am makimansunur ramuyun, bagu guang takau topotopot maansukan.

¹³Posoboyon ku ramuyun kaansayan intor ra anak ru pabukat min.

^b ondo' kinandoi maili ramuyun; Kuukula' naskah nakalar: ondo' kinandoi min.

Surat katalu ri

JUANIS

Pasiguluon

Surat katalu ri Juanis binatikan ru “tingganai ru pasisimpungan ulun Kristian” am posoboyon ri Gayus, sangulun kauligan toojo intor ra pasisimpungan ulun Kristian. Mamamatik ra surat ti nongompom ni Gayus nga ra indangan no ra ulun Kristian ra bokon. Nampakara' io niak ni Gayus ra sangulun ungkuyon makainggalan ri Diotripis.

Suang

Panalimpuunan	1-4
Inompom i Gayus	5-8
Sinonsol i Diotripis	9-10
Inompom i Dimitrius	11-12
Pamupusan	13-15

1 Pabukat ku i Gayus, ondo' tagamin ku! Aku magagalung ra pasisimpungan ulun Kristian ondo' topot-topot motogom rirun.

²Pabukat ondo' tagamin ku, malansan aku ra kalo marualan kou am ra ngaangai' ondo' baalon muno matanda', mogondo' ra pangintapatan muno ondo' maikang. ³Naansukan aku kaga' nokorongog ra tanou ru kuukula' ngaulun pabukat ra Kristian, ondo' nakasuku' am nambala' raki' ra sumugut kou toojo ra katapatan — ioginio bayag muno masalok gumagaya' ra susuban ri Aki Kapuuno'. ⁴Kolondo' atan-atan mapakaansuk ra guang kuno intor ra nangkirongog ra bayag ru

pabukat ku rali maya' ra susuban ri Aki Kapuuno'.

Inompom i Gayus

⁵Pabukat ondo' tagamin ku! Nangindangan kou toojo ra pabukat muno ra Kristian, kabalu' pana mokoondo' intor risilo kalo nauligan mu. ⁶Togom muno tinunung nilo ra pasisimpungan ulun Kristian giti ra intok maigalama'. Moonsoi indangano' ilo manunggul ra pangkiralanan nilono, maa' raginio maansukan i Aki Kapuuno'. ⁷Nga paat pangkiralanan nilo mapatanduous ra kasagaan ri Jisus, kalo nakiindangan ilo ra ulun ondo' kalo mangintopot ri Jisus Kristus. ⁸Ginio

ra itakau ulun Kristian musiti' mangindangan ra ulun Kristian ti, koson makapangindangan ra kondoyon nilo mampatanou ra pambalaan motopot intor ri Aki Kapuuno'.

I Diotripis am i Dimitrius

⁹Namatik aku no ra rondo' surat mariwa' pataakin ra pasisimpungan ulun Kristian. Kaa' i Diotripis, ondo' masaga' sumauk ra tingganai ru pasisimpungan ulun Kristian, kalo masaga' mangkirongog raki'. ¹⁰Kaa' amun makaratong aku, balain takamin ra binaal nali. Magabau am mansunur io ramon! Kaa' kalo poyo nasamaan io raginio. Paat pabukat Kristian no rali minatong, kalo inapu no ilo. Ininggalaran no poyo ulun ondo' masaga' mangapu ra pabukat Kristian rali, am nanusub io risilo mingkual intor ra pasisimpungan ulun Kristian no.

¹¹Pabukat ondo' tagamin ku ngaangai'! Pai' min tiluo' paliso ra malaat, kaa' tiluo' min ondo' matanda' no. Ulun ondo' mambaal ra matanda', io anak ri Aki Kapuuno'. Am ulun ondo' mambaal ra malaat, io no kalo poyo nakaulig ri Aki Kapuuno'.

¹²Ngaangai' ulun mongompor ri Dimitrius. I Aki Kapuuno' pana mongompor riso. Akai pana mongompor riso am napandayan min noyo ra kaintutunan maiti motopot.

Ragu pupus

¹³Masuang poyo paraguon ku rirun, kaa' guang ku moonsoi kalo batikin ra surat. ¹⁴Malansan aku makapaguma' to ra mataki' am makapansunur to.

¹⁵Kaansayan rirun!

Rangan min ragiti mapasaboi ra kansayan nilo rirun. Posoboyo' noyo kansayan kutu ra ngaangai' rangan takano sigagama'.

Surat ri JUDAS

Pasiguluon

Surat ri Judas binatikan mampakara' ra mambabasa' rati koson pagilalain nilo mangingila' ra mangaabau-abau ondo' migigianguku ra ilo mangintopot ri Kristus. Ralalom surat mariwa' ti, ondo' suang nati maar mogondo' ra surat karuo ri Pitrus, mamamatik ti mampaikang ra mambabasa' rati maa' raginio "anggalon min ilo ondo' tumula' ra pangilaan motopot intor ri Aki Kapuuno', ondo' pinataak ra igondo' ak ra ulun No rano ra sabuoi-buoi no."

Suang

Panalimpuunan	1-2
Paliso, pangilaan am osowon ru mangingila' ra mangaabau-abau	3-16
Bilin rumayus-rayus mangintopot	17-23
Pakiasian mongompor	24-25

1 Aku i Judas, sangulun ulipon ri Jisus Kristus am pabukat niak ri Jakubus.

Pabukat kau ondo' piniau am ondo' tagamin ri Aki Kapuuno', Ama' takau, am ondo' alungin ri Jisus Kristus: ²Gama' ru mauli' i Aki Kapuuno' manaak ramuyun ra asi', barakat^a am pabansayan Nano.

Mangingila' ra mangaabau-abau

³Pabukat kau ngai' ondo' tagamin ku! Mokoondo' noyo guang ku ra buoi ti koson mamatik raan

ramuyun intor ra pamayagan ti ondo' inapu takali. Kaa' raino ti malimanan ku ra moonsoi ru mamatik aku noyo ramuyun ra surat ti koson anggalon min ilo ondo' tumula' ra pangilaan motopot intor ri Aki Kapuuno', ondo' pinataak ra igondo' ak ra ulun No rano ra sabuoi-buoi no. ⁴Nga mokoondo' kuukula' ngaulun mangapuka' suminok ak simpung ritakau. Ilo ti ulun malaat ondo' manumbalik ra togom tinaakan ri Aki Kapuuno', koson sumibat ilo pambaal ra atan ak pansasawaan. Ilo ti kalo mangapu ri Jisus

^a barakat; harfiah: togom.

Kristus, ondo' lo ak rondo'-rondo' Nanguasa' am Tuhan takau. Intor ra galing i ukum pataakin risilo inala' noyo ru Alkitab.

⁵Napandayan min noyo ngaa-ngai' ru gitio. Kaa' masaga' aku poyo mampakara' ramuyun ati kulaan Tuhan^b namayag ra bulu Israil intor ra pagun Misir, kaa' nopongo raginio, pinuso No niak ulun intor risilo ondo' kalo nangintopot Riso i. ⁶Karaa' min niak atan kulaan sauk ru masundu rali ondo' nanguang ra kinai-kang ru kuasa' ondo' tinaakan noyo risilo, saboi nangiruan bo ra inayanan nilo. Rinantai ilo ri Aki Kapuuno' ra mantilayun giu' ra intok molondom ra ragana' ru tana' ti. Giu' noyo nangaputan risilo suku' ra Pangukuman Maayo ra tauli no. ⁷Karaa' min niak mamagun ru kota Sodom, Gomora am kota ra naginggaar rali, ilo pana mogondo' ra masundu ra raitii' ni. Nambaal ilo ra pansasawaan am baal makauyuyu'. Inukum ilo ra apui mantilayun koson ra rondo' pangkaraan ru ngaa-ngai' ulun.

⁸Am mogondo' niak ra mangingila' ra mangaabau-abau ondo' mokoondo' rokoon ra papaintalangan saboi mangkinibit risilo ra baal makauyuyu' raginii. Talai-ngon nilo kuasa' ri Aki Kapuuno' am poyo asabin nilo ondo' mangatulai giu' ra suruga'. ⁹Kaa' Tingganai ru masundu rano, i Mikail galama', kalo noyo igondo' pakakau' nambaal koson raginio. Paat ra io am Tingganai ru riwato

no nagaau ra bangkai ri nabi Musa' i, kalo noyo nakakau' i Mikail ti nagibot riso ra ragu magasab. Minindagu io ak ra, "Tuhan galama' mangukum rirun!" ¹⁰Kaa' ulun koson ra ginilo magasab ra ngaangai' ondo' kalo napandayan nilono. Ilo ti koson ak ra maayag masigo rano ondo' maya' ak ra kinibit ru pamalimanan nilai no. Am paliso ragitio noyo mangkinibit risilo ra kapusaan. ¹¹Mumpara' bo usung nilono! Nga nakatilu ilo ra ralan malaat ri Kain am mogondo' ilo poyo ri Biliam, ra liminayau ra kaayagan matanda' nga ra kinibit ru kalangkayaan. Am pusoon ilo nga makapaliso ilo ra maanggal-anggal, koson i Kora ragili. ¹²Paat ra pagakanan min ra Kristian, moroot ilo am mampakaatang ra kasagaan galama' ayuk. Ilo ti koson ra gaun ondo' siabin ak ru angin, kaa' kalo niak mamparasam. Mogondo' ilo niak ra puun tataun ondo' kalo mangkawa' paat ru pangkawaan nano. Koson ilo ra puun tataun ondo' binubul noyo ra bakat nano pana — minatoi bo tojojo. ¹³Koson ra kinulun mapuor ru raat manamputa', ilo mampakito ra baal nilo ondo' makauyuyu'. Am ilo ti koson ra butitin ondo' mabanding-banding, ilo inaru' noyo ri Aki Kapuuno' ra intok molondom kaga' suku' ra mantilayun.

¹⁴I Inok, papag ri Adam ra katulu', ondo' ra galing i noyo nana-la' raginio intor risilo, kon no, "Ilai' noyo, makito Tuhan matong mabaya' ra kuukula' ngaribu

^b Tuhan; Kuukula' naskah nakalair' Jesus (ondo' mogoondo' ra 'Josua' ralalom ragu Junani).

masundu Nano. ¹⁵ Mongoi Io pangukum ra ngaangai' ulun. Mangukum Io ra ulun makatula rano nga baal malaat nilo am nga ra ngaangai' asab nilai Riso!" ¹⁶ Ulun ragitilo masalok ak butok-butok am mampasala poyo ra ulun bokon. Maya' ilo ak ra kasagaan malaat ru guang nilai ti. Migigiompur ilo ak am gamisin nilo ulun ra bokon koson ra kaatangan nilo ak galama'.

Bilin rumayus-rayus mangintopot

¹⁷ Kaa' koson ramuyun, pabukat kau ngai', karaa' min niak atan ondo' naragu noyo ru rasul ru Tuhan takau i Jisus Kristus. ¹⁸ Nakapambala' ilo noyo ramuyun ra masuku' paat pamupusan ru tana' ti, mokoondo' ulun sumalula' koson manayu' ramuyun, nga maya' ilo ak ra kasagaan malaat ru guang nilai no. ¹⁹ Ulun ragitilo noyo ondo' mangkinibit ra pantutuliaran ra ulun Kristian. Ilo ti kalo kinuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno',^c kaa' maingkinibitan ak ru guang malaat nilai no. ²⁰ Kaa' koson ramuyun, pabukat kau ngai', kaikango' ak pangintapatan minno ri Jisus Kristus, ondo' gitio noyo rondo'-rondo' ak matulai. Am poyo pakiasi' kano

mansail ra kuasa' ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. ²¹ Am porondon kano ra kinotogom ri Aki Kapuuno' buoi ra akau maginaa ra i Jisus Kristus Tuhan takau, mangani' ramuyun ra kaayagan motopot am mantilayun mansail ra asi' Nano.

²² Paintopoto' noyo ulun Kristian ondo' maginduo guang nilai no. ²³ Bayago' ilo ondo' makaili' ra baal makapatoi, koson mama-yag ra ulun intor ra apui. Am ra bokon poyo, pakaasi' kano risilo, kaa' ilalai' min niayuk kaayagan minno galama', koson minggalur kau poyo intor ra baal malaat nilai ondo' maya' ak ra kasagaan ru guang makatula nilai.

Pakiasian mongompur

²⁴ Gama' ru i Aki Kapuuno' ondo' makakuasa' magalung ramuyun intor ra kinibit ru tula, am poyo mompoongoi ramuyun ra katulayan Nano mabaya' ra kaansukan ru guang, ²⁵ Io no i Aki Kapuuno' ondo' namayag ritakau, mansail i Jisus Kristus, Tuhan takau. Io no rorondo' ak i Aki Kapuuno', Io no matulai, maatang kaga' am Io no mangu-nguasa' ra ngaangai' no, intor ra puun i, paat ra raino am suku' ra sabuoi-buoi no. Amin.

^c Ambiluo ri Aki Kapuuno'; Harfiah: Ambiluo Matulai.

Baal

PINAIN TALANG

ri Juanis

Pasiguluon

Baal pinaintalang ri Juanis binatikan paat ulun Kristian tinipagon nga nangintopot ilo ra i Jisus Kristus noyo Tuhan. Kuayan kasaa' ru mamamatik ti io no, mangani' io ra kalansanan am mampaikang ra mambabasa' rati. Nanusub io risilo rumayus-rayus gumagaya' paat matiu' ra kaimboloon am kapaganan.

Santayaran maayo ra kitab ti makamansalinut baal pinaintalang am nampakitanan, ondo' rinagu namakai ra tatandu' ondo' maratian ru ulun Kristian paat ragili, kaa' kalo maratian ru ulun ra bokon. Puun ru kitab ti rinuli'-ruli' ra mansalinut ralan mansail ra masuang nampakitanan. Kabalu' pana mansasala' ginuang intor ra tafsiran nasusui ra kitab ti, kaa' puun maatang no mapandayan tojojo: Mansail ri Kristus, pupus no kalaan ri Aki Kapuuno' ngaangai' pantula' No rano, makaaya' Tingganai ru riwato. Masulut kamanangan no, manaak i Aki Kapuuno' ra suruga' am tana' bagu ra ulun No rano ondo' mampagagaya' Riso.

Suang

Panalimpuunan	1.1—8
Nampakitanan kasaa' am surat posoboyon	
ra pasisimpungan ulun Kristian giu' ra tulu' intok	1.9—3.22
Surat purunon am tulu' segel	4.1—8.1
Tulu' tarumpit	8:2—11:19
Tambuakal am ruo ngainan maayag masigo no	12.1—13.18
Mansalinut nampakitanan	14.1—15.8
Tulu' sangkir ru sangit am ukum ri Aki Kapuuno'	16.1—21
Kalunsayan ru kota Babil, kalaan maayag masigo,	
migiangku ra nabi' am Tingganai ru riwato	17.1—20.10
Pangukuman pamupusan	20.11—15
Suruga' bagu, tana' bagu am Jirusalim' bagu	21.1—22.5
Pamupusan	22.6—21

1 Gitio noyo ondo' pinaintalang ri Jisus ra baal ondo' masuk no. Ioginio, tinaakan ri Aki Kapuuno' mansail ri Jisus koson mampakito ra ulun pinili' No ra atan ondo' saukon No kalo bo mabuoi tumalimpuun. Nambala' i Kristus ra baal ragitio ra ulipon Nali i Juanis, mansail ra sangulun masundu ondo' sinusub No, ² am i Juanis mampaintutun ra ngaangai' ondo' nakito no. Gitio noyo pambalaan nano ra atan ondo' pinatanou ri Aki Kapuuno' am katapatan ondo' pinatalang ri Jisus Kristus. ³ Pakaansuk noyo osoi ondo' mambasa' am mangkirongog ra tanou pinaintalang ti am niak gumagaya' ra atan ondo' binatang ragitio. Nga kalo bo mabuoi ngaangai' baal ragitio masauk.

Bilin kaansayan ra tulu' pasisimpungan ulun Kristian

⁴ Intor raki', i Juanis, posoboyon ra tulu' nasisimpungan ulun Kristian giu' ra pagun ru Asia! Gama' ru taakin kau ra barakat am pabansayan ri Aki Kapuuno', ondo' soroi raino, galing i am pupus no pana. Am intor ra tulu' ambiluo ondo' soroi ra pinagulan ru takhta Nano. ⁵ Am intor ri Jisus Kristus, sasi' ondo' lansanin, lo no kasaa' ondo' binayag intor ra kapatayan am ondo' niak mamarinta ra raja' ru tana' rati.

Motogom i Jisus ritakau am mansail ra pinatayan Nali pinalabus takau noyo intor ra tula takau. ⁶ Nampasauk lo ritakau koson ra imam ondo' mabaya'

Riso makapamarinta takau am poyo mangandoi ra Ama' Nano, i Aki Kapuuno'. I Jisus Kristus noyo ondo' matulai am makakuasa' ra mantilayun. Amin!

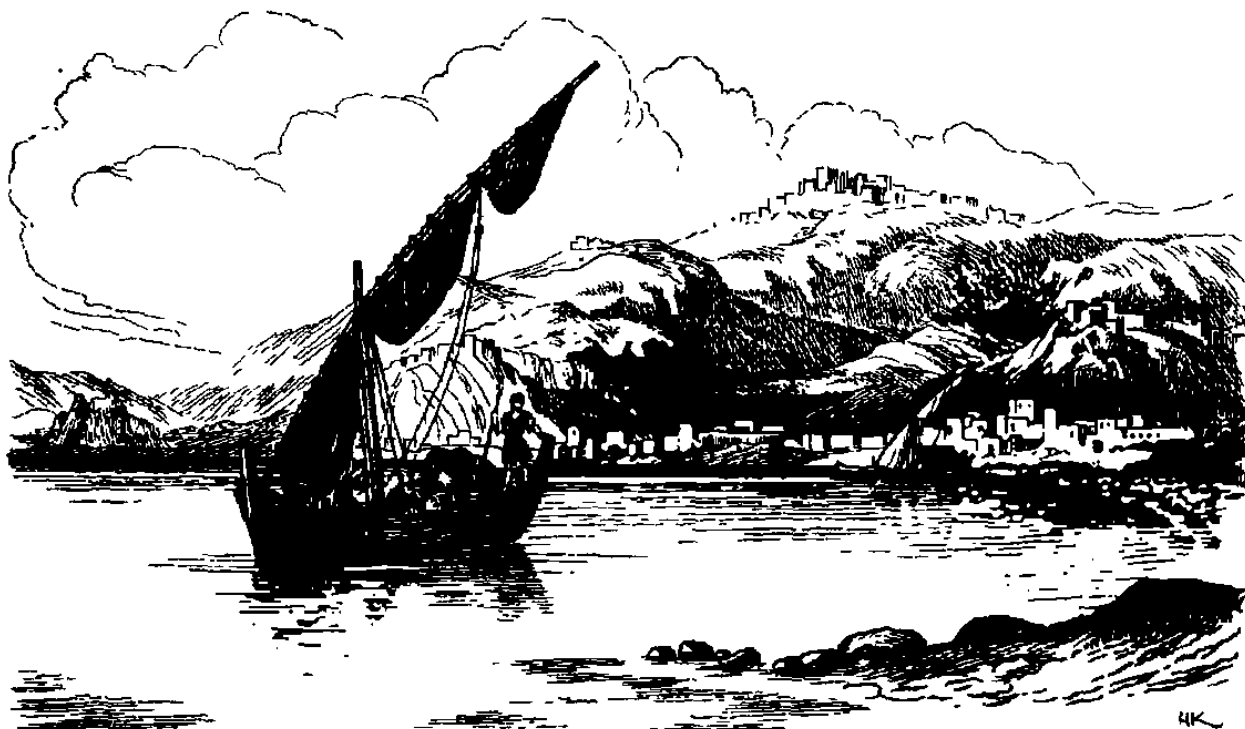
⁷ Am ilai', matong lo intor ra limbowon! Ngaangai' ulun makakito Riso, am niak ilo ondo' nanura' Riso i. Ngaangai' bulu ru tana' ti mantatangi' nga ondo' binaal Riso i. Sotopot no ginio noyo! Amin.

⁸ "Aku noyo talimpuun am Aku noyo pupus," kon ru Tuhan, i Aki Kapuuno' Maayo Kaga' Kuasa', ondo' soroi raino, galing i am pupus no pana.

Minintalang i Jisus ri Juanis

⁹ Aku, i Juanis, pabukat min ondo' nogondo' niak ramuyun maimbolo' nga gumagaya' ri Jisus, am maginaa poyo ra rancangan ru pamarintaan Nano ra guang mataan. Inaput aku ra Pulu' Patmos nga mampatanou ra bala' ri Aki Kapuuno' am ra katapatan ondo' pinakito ri Jisus. ¹⁰ Paat ra orou sumambayang ra Tuhan, Ambiluo ri Aki Kapuuno' nanguasa' raki'. Bagu pokorongog aku ra rondo' bolos ondo' mosongou kaga', koson ra bolos ru tarumpit ra bakulung kunii. ¹¹ Kon no, "Batiki' noyo ondo' makito muno, am paatari' surat no ra tulu' pasisimpungan ulun Kristian giu' ra bandar Ipius, bandar Simirna, bandar Pargamum, bandar Tiatira, bandar Sardis, bandar Piladilpia am bandar Laodikia."

¹² Ginio ra pangkaili' aku koson magilong ra osoi kia minindagu

Pulu' Patmos (1.9)

raki' nii, am kakito ku tulu' papa-tampakan ra pilasut ondo' binaal intor ra maas. ¹³ Am taatanga' no mokoondo' minigor koson ra ulun. Nambayang Io ra maawar polos ra kalayam am kubab Nano inangkupan ra maas. ¹⁴ Abuk Nano mapulak koson ra bulu kanawai, kaapoam koson ra salji, am mato Nano mapaang koson ra apui. ¹⁵ Kalayam Nano makabinusasal koson ra tambaga' mangu-liat ra Io luuon am bolos Nano koson ra kinapuor ru bosoi maayo. ¹⁶ Kalindu' pamiris Nano nampaguut ra tulu' butitin am intor ra kabang Nano miningkual rondo' ilang ruo larom. Bulos Nano makasinda koson ra pangit ru mato ru orou. ¹⁷ Paat nakito ku Io, pa-

kalaub aku ra kalayam Nano koson ra ulun minatoi. Bagu pabanta' No kalindu' ra pamiris Nano raki' am indagu, "Pai' no kalaa'! Aku noyo talimpuun am Aku noyo pupus. ¹⁸ Aku noyo kaayagan! Minatoi Aku noyo, kaa' ilai', maayag Aku ra mantilayun. Makakuasa' Aku ra kapatayan am intok ru ulun namagatoi rali.^a ¹⁹ Nga raginio, batiki' noyo baal ondo' makito mu no, baal soroi ra raino ti am baal masuk ra maagu no. ²⁰ Gitio noyo arati' ru tulu' butitin ondo' makito mu ra kalindu' pamiris Kutu, am intor ra tulu' papatampakan ra pilasut binaal intor ra maas no: Tulu' butitin raginio io no masundu ru tulu' pasisimpungan ulun Kristian no,

^a Harfiah: Hades (Ilai' kamus).

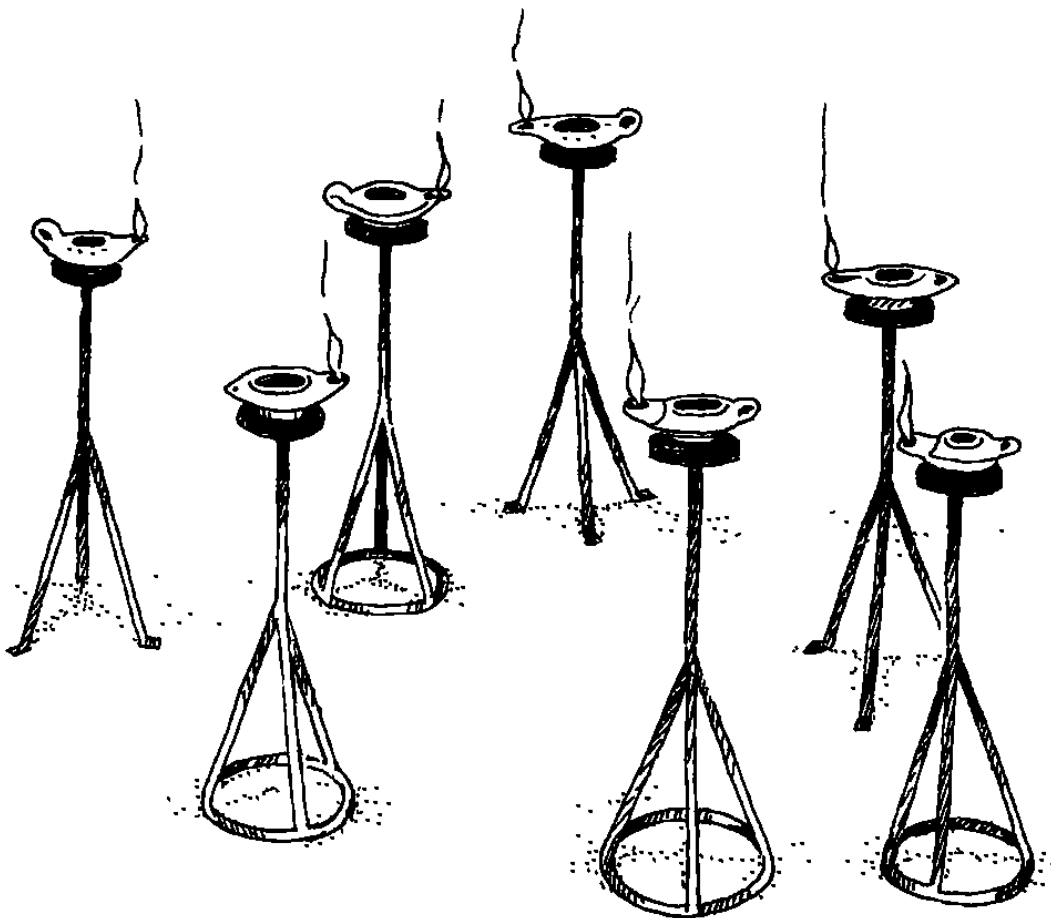
am tulu' papatampakan ra pilasut no ioginio tulu' pasisimpungan ulun Kristian.”

Bilin posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Ipusus

2 “Batiki' koson ragitio ra masundu ru pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Ipusus:

Gitio noyo bilin intor Riso ondo' mampaguut ra tulu' butitin ra kalindu' pamiris Nano, ondo' mugar ra taatanga' ru tulu' papatampakan ra pilasut maas. ²Nakapandai Aku atan noyo binaal minno; nakapandai Aku ra mumpara' bo pirot min mangan-do'i am atikoson ra akau tumaan paat imboloon. Nakapandai Aku

ra kalo mangapu kau ra ulun ma-laal. Am kininaman min noyo ilo ondo' migianguku ra rasul saboi na-pandayan min ilo ti ra maabau-abau. ³Kataan guang minno ra akau imboloon nga Aku am kalo lumu-gut kau. ⁴Kaa' gitio kalo kaansa-yan Ku ramuyun; raino kalo bo nai motogom kau Raki' koson ra ta-limpuun i. ⁵Karaa' noyo ra kalo bo motogom kau! Talikur kano intor ra tula minno am baalo' noyo atan ondo' binaal min ra talimpuun i. Amun kalo tumalikul kau, ma-tong Aku ramuyun am mangiru' ra papatampakan ra pilasut minno. ⁶Kaa' mokoondo' kaansayan Ku ramuyun, ioginio; masisang kau ra atan binaal ru maamaya' ri Niko-laus rali, ondo' kasisangin Ku niak.

Tulu' pilasut maas (2.1)

⁷Rongogo' am karaa' noyo atan kon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra pasisimpungan ulun Kristian rano!

Osoi ak mangala ra kuasa' ru kalaatan paakanon Ku io ra kawa' intor ra puun ru mampakaayag ondo' tumuu' ra Pirdaus."^b

Bilin tinaakan ra pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Simirna

⁸"Batiki' koson ragitio ra masundu ru pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Simirna:

Gitio noyo bilin intor Riso ondo' talimpun am pupus, ondo' minatoi am naayag saguli'. ⁹Nakapandai Aku ra kapaganan minno; nakapandai Aku ra kunsikang kau, kaa' sotopot no langkaya' kau ra pangintapatan! Nakapandai Aku ra inuan kau ru ulun migiangku ra ulun Jaudi, ondo' sotopot no sala' ka Jaudi; ilo ti maamaya' ru Tingganai ru riwato! ¹⁰Pai' kano kalaa' ra kaimbloon ondo' malimanan min ra maagu no. Karaa'! Tingganai ru riwato no mangkinam ramuyun. Mangkinibit io ra kuukula' intor ramuyun pasubolon ra pangaputan am mopor ngourou buoi ru kapaganan minno. Gagaya' ak tojojo Raki' saboi ra potoyon kau pana, am aniin takamin ra kaayagan mantilayun koson ra ampos ru kamanangan minno.

¹¹Rongogo' am karaa' noyo atan kon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra pasisimpungan ulun Kristian rano!

Osoi ak mangala ra kuasa' ru kalaatan kalo makaliman ra kapatayan karuo."

Bilin posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Pirmamum

¹²"Batiki' koson ragitio ra masundu ru pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Pirmamum:

Gitio noyo bilin intor Riso ondo' makailang ruo larom. ¹³Makapandai Aku ati inayanan minno. Ioginio giu' ra panguasaan ru Tingganai ru riwato no. Nangintopot kau tojojo Raki' am kalo inali' min Aku kabalu' pana i Antipas, sasi' Ku ondo' malansanan, pinatoi ra pinaguluan min, giu' ra nanguasaan ru Tingganai ru riwato i. ¹⁴Kaa' mokoondo' kalo kaansayan Ku ramuyun; mokoondo' kuukula' ramuyun minaya' ra pangilaan ri Biliam. Nga nangila' i Biliam ri Balak ra mangkinibit ra ulun Israil rano mambaal ra tula, koson mangkinibit risilo mangakan ra akanon ondo' pinataak ra sinungkalalaing am inila' ra mansasawa'. ¹⁵Koson niak ra kuukula' intor ramuyun no ondo' minaya' ra pangilaan ri Nikolaus. ¹⁶Nga raginio, talikur kano intor ra tula minno! Amun ru kalo tumalikur kau, matong Aku ramuyun ra mataki' am tumula' ra ulun rano ra ilang ondo' mingkual ra kabang Kuno.

¹⁷Rongogo' am karaa' noyo atan kon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra pasisimpungan ulun Kristian rano!

^b Ilat' kamus

Osoi mangala ra kuasa' ru kalaatan, aniin Ku io ra ruti' ondo' nakasibuni no — ondo' sabiton ra manna. Am mangani' Aku riso ra rondo' batu mapulak ondo' binitikan ra inggalan nakabagu ondo' kalo mauligan ru ulun bokon kaa' ulun mangapu no ayuk."

Bilin posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Tiatira

¹⁸ "Batiki' koson ragitio ra masundu ru pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Tiatira:

Gitio noyo bilin intor ra Anak ri Aki Kapuuno', ondo' mato Nanno mapaang koson ra apui am kalayam Nanno makabinusasal koson ra tambaga' ondo' manguliat. ¹⁹ Nakapandai Aku ra atan binaal minno, togom minno, gagaya' minno, kandoi minno am kaaratant minno ra akau imboloon. Nakapandai Aku ra raino kandoi minno moonsoi poyo ka ragili.

²⁰ Kaa' mokoondo' kalo kaansayan Ku ramuyun: mompoloso kau ri Ijabil, ruandu' no ondo' mi-giangku ra nabi'. Mansail ra pangilaan nano mampakalayau io ra ulipon Ku rano koson mansasawa' am mangakan ra akanon ondo' pinataak ra sinungkalalaing. ²¹ Nangani' Aku noyo riso ra kaluagan tumalikur intor ra tula nano, kaa' marara' io tumalikur intor ra pansasawaan nano. ²² Nga ginio rualin Ku io mababaya' ra ulun ondo' nansasawa' riso am imboloon ilo ra makalalaa'. Saukon Ku noyo gitio raino ru kalo tumalikur ilo intor ra tula nilo. ²³ Potoyon Ku niak

maamaya' no rano, bagu ngaa-ngai' pasisimpungan ulun Kristian makatutun ra Aku noyo lo ondo' makapandai ra pangkaraan am guang ru sasangulun. Balasin takamin maya' ra binaal minno sigagama'.

²⁴ Kaa' ondo' bokon rano ra bandar Tiatira, ondo' kalo minaya' ra pangilaan malaat no am kalo mila' ra kapandayan ru Tingganai ru riwato, balain takamin: kalo bo ruangin Ku kapaganan maagat min. ²⁵ Kaa' guuto' min noyo pangintapatan minno Raki' saboi ra Aku matong.

²⁶⁻²⁷ Osoi ak mangala ra kuasa' ru kalaatan am kalo lumonggo' mambaal ra kasagaan Kuno saboi ra pupus no, aniin Ku ilo ra kuasa' mogondo' ra tinaakan Raki' ru Ama' Ku. Aniin Ku ilo ra kuasa' mamarinta ra ulun ru tana' ti ra kalo makaasi', am mampalunsai ilo risilo koson ra pagangan tana' pipilangon. ²⁸ Makapangani' Aku niak risilo ra butitin ru sirangon.

²⁹ Rongogo' am karaa' noyo atan kon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra pasisimpungan ulun Kristian rano!"

Bilin posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Sardis

3 "Batiki' koson ragitio ra masundu ru pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Sardis:

Gitio noyo bilin intor Riso ondo' mokoondo' tulu' Ambiluo intor ri Aki Kapuuno' am mampagut ra tulu' butitin no. Makapandai Aku atan baalon minno.

Akau ti maayag rokoon kaa' soto-
pot no minatoi kau! ² Nga raginio,
karat no am kaikango' saguli' on-
do' soroi poyo ramuyun ra kalo
poyo matoi tojojo. Nga napanda-
yan Ku atan binaal minno kalo
poyo matanda' ra pagilangan ri
Aki Kapuuno' Kuno. ³ Karaa' atan
ondo' inila' ra galing i ramuyun-
am atan ondo' rinogog min. Ga-
gayaa' noyo gitio am talikur no
intor ra tula minno. Amun ru kalo
kumarat kau, matong Aku ramu-
yun koson ra mantatakou no am
kalo mapandayan min sanggilan
ratangan Ku. ⁴ Kaa' mokoondo'
intor ramuyun ra bandar Sardis
ondo' kalo minaya' mambaal ra
tula, ioginio kalo jinamalan kau.
Mababaya' kau Raki' am pamba-
yangon kau ra mapulak nga maa-
ya' kau noyo.

⁵ Osoi ak mangala ra kuasa' ru
kalaatan pambayangan Ku ilo ra
mapulak, am kalo luluon Ku ing-
galan nilono intor ra kitab ru
Ulun Mokoowot ra Kaayagan
Motopot. Giu' ra pinaguluan ri
Ama' Ku am ra masundu No ra-
no, iowon Ku ilo ti maamaya' Ku.

⁶ Rongogo' am karaa' noyo
atan kon ru Ambiluo ri Aki
Kapuuno' ra pasisimpungan ulun
Kristian rano!"

**Bilin posoboyon ra
pasisimpungan ulun Kristian
ra bandar Piladilpia**

⁷ "Batiki' koson ragitio ra ma-
sundu ru pasisimpungan ulun
Kristian giu' ra bandar Piladilpia:

Gitio noyo bilin intor Riso on-
do' matulai am motopot, am kun-

si' ru raja' Daut soroi Riso; paat
No ukabin kulobon no, angabin
ru osoi ak pana kalo maangaban,
am paat No angabin, ukabin ru
osoi ak pana kalo maukaban.

⁸ Makapandai Aku atan baalon
minno. Makapandai Aku ra ikang
minno kalo kuukula', kaa' mina-
ya' kau ra pangilaan Kuno am
gumagaya' kau Raki'. Nangukab
Aku ra umpasan min am angabin
ru osoi ak pana kalo maangaban.

⁹ Karaan min gitio! Maamaya' ru
Tingganai ru riwato am migiang-
ku ra ulun Jaudi, ondo' sotopot
no sala' ka Jaudi, saukon Ku ilo ti
matong ramuyun am sumamba'
ra pinaguluan minno. Bagu no
makapandai ilo ra motogom Aku
ramuyun. ¹⁰ Nga giminagaya' kau
ra panusuban koson tumaan rala-
lom kaimboloon, bagu alungin ta-
kamin ra kapaganan maayo ondo'
matong mangkinam ra ngaangai'
ulun ru tana' ti. ¹¹ Kalo bo mabuoi
am matong Aku! Alungi' noyo
ondo' soroi poyo ramuyun no,
bagu kalo matakou ru ulun bokon
ampos ru kamanangan minno.

¹² Osoi ak mangala ra kuasa' ru
kalaatan, baalon Ku io ra lugu'
ralalom Baloi ri Aki Kapuuno' Ku-
no, am mantilayun io ra giu'. Pa-
batikon Ku riso inggalan ri Aki
Kapuuno' am inggalan ru bandar
ri Aki Kapuuno', ioginio bandar
Jirusalim bagu ondo' tumuun in-
tor ra suruga', intor ri Aki
Kapuuno' Ku. Am inggalan ra na-
kabagu Kuno niak pabatikon Ku
riso.

¹³ Rongogo' am karaa' noyo
atan kon ru Ambiluo ri Aki

Kapuuno' ra pasisimpungan ulun Kristian rano!"

Bilin posoboyon ra pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Laodikia

¹⁴ "Batiki' koson ragitio ra masundu ru pasisimpungan ulun Kristian ra bandar Laodikia:

Gitio noyo bilin intor Riso ondo' sabiton Amin, ioginio sasi' ondo' malansanan am motopot, lo no puun^c ru ngaangai' ondo' sinauk ri Aki Kapuuno'. ¹⁵ Makapandai Aku noyo atan ondo' binaal minno. Makapandai Aku ra kalo masalui kaapoam masalus' kau. Mumpara' bo bobonsoi no amun ru masalui kaapoam masalus' kau! ¹⁶ Kaa' akau ti momomonor, masalus' kalo, masalui kalo, luaan takamin intor ra kabang Kuno. ¹⁷ Minindagu kau, 'Langkaya' aku; kalo nalimusan aku ra atan ak pana.' Kaa' kalo nakapandai kau ra makaasi'-asi' baal minno! Kunsikang kau, nagibabaang am bolou. ¹⁸ Nga raginio balain takamin, balio' maas Kuno, maas kopoyo, bagu langkaya' kau! Bayang mapulak pana balio', koson mampasibuni ra nagibabaang kau ra makauyuyu'! Tatapis ra mato pana balio', bagu makakito kau! ¹⁹ Sawayon am patandaan Ku ngaangai' ondo' tagamin Ku. Nga raginio, pirot no am talikur no intor ra tula minno. ²⁰ Iningo'! Migor Aku ra kulobon am manitik. Amun ru mokoondo' makaining ra bolos Kuno am mangukab ra kulobon no, mumpos Aku ra

baloi nano am mangakan magulung riso, am mangakan io magulung Raki'.

²¹ Osoi ak mangala ra kuasa' ru kalaatan, panturungan Ku io ra sapapa' Ku ra takhta Kuno. Gitio mogondo' ra Aku nangala ra kuasa' ru kalaatan am raino pinaturung Aku ra sapapa' ru Ama' Ku ra takhta Nano.

²² Rongogo' am karaa' noyo atan kon ru Ambiluo ri Aki Kapuuno' ra pasisimpungan ulun Kristian rano!"

Ondo' minayan ra suruga' rano sumamba ri Aki Kapuuno'

4 Kalupus raginii, pakitono' aku po. Ilai' ku naukab rondo' kulobon giu' ra suruga' no. Am naining ku bolos koson ra tarumpit, ondo' minindagu raki' ra talimpun i, kon no, "Pagaloi. Tuluin tokou atan ondo' inaru' masuk malupus ragitio." ² Bagu kuasaa' aku ru Ambiluo ri Aki Kapuuno'. Giu' ra suruga' no mokoondo' takhta, am mokoondo' sangulun nanturung no. ³ Bulos Nano makabinusasal koson ra batu baiduri masasansam am koson ra batu delima. Am takhta no liniputan ru rondo' bulitung makabatikbatik masansam koson ra batu zamrud. ⁴ Am ralalom liniputan no mokoondo' poyo ruo ngoopor am apat takhta ra bokon no. Giu' no nanturung ruo ngoopor am apat tingganai nambayang ra mapulak am nangkaraun ra maas. ⁵ Intor ra takhta no makabinusa-

^c puun; kaapoam: mangunguasa'

sal ru ganit am mokobolos ra tingkalur am timpalak mapuor. Am giu' ra pinaguluan no mokoondo' tulu' titiu simininda. Ginio noyo tulu' Ambiluo ri Aki Kapuuno' no. ⁶Am giu' ra pinaguluan ru takhta no, makito koson ra raat asilan, maniol koson ra kristal.

Giu' ra takhta ra taatanga' no, mokoondo' apat baal maayag. Baal ru pinaguluan am bakulung nilono natitip ra mato. ⁷Baal maayag kasaa' no makabulos ra singa'. Karuo no makabulos ra sapi' ungkuyon. Katalu no makabulos ru ulun. Kaapat no makabulos ra kanui taatanga' mansiab. ⁸Moonong ru apat baal maayag no mokoondo' onom kawo nilo sigagama', ondo' ralimbou am ralalom pana natitip ra mato. Orou-rondom kalo lumonggo' ilo marimbai:

“Mapasau, mapasau,
 mapasau noyo Tuhan,
 i Aki Kapuuno' Maayo
 Kaga' Kuasa',
 ondo' galing i soroi, raino
 am pupus no pana soroi.”

⁹Kaapat-apat baal maayag ti marimbai ra mangurumat, mongompor am maringkuanang Riso ondo' manturung ra takhta no am ondo' maayag ra mantilayun. Am paat kaapat-apat nilo marimbai, ¹⁰karuo ngoopor am apat ngaulun tingganai no lumaub ra pinaguluan ru lo ondo' nanturung ra takhta no am niak sumamba Riso ondo' maayag ra mantilayun. Bagu papatiro' nilo karaun maas nilono ra pinaguluan ru takhta no am indagu,

¹¹“Iou Aki Kapuuno' am

Tuhan mai.

Okou maaya' makaapu ra urumat am ompor am kuasa'.

Nga Okou noyo nambaal ra ngaangai' no,
 am maya' ra kasagaan
 Muno niak ngaangai' no
 nasauk am naayag.”

Naskah rinulun am Anak Domba

5 Kakito ku rondo' naskah rinulun soroi ra kalindu' pamiris ra lo ondo' nanturung ra takhta no. Sapapa' mansapapa' no natitip ra binatik. Naskah no ginaam ra tulu' segel. ²Bagu kakito ku sangulun masundu maikang ondo' napabala' ra mosongou, kon no, “Osoi kia iowon mampalungkab ra segel ti am niak mamingkal ra naskah rinulun ti?” ³Kaa' kolondo' sangulun pana ra suruga' kaapoam giu' ra tana', kaapoam giu' ra intok ru ulun namagatoi rali, ondo' makapamingkal ra naskah rinulun no am mailayan no suang nano. ⁴Bagu pantangi' aku ra guang mangiluk, nga kolondo' sangulun pana iowon mamingkal ra naskah rinulun no am mailayan suang nano. ⁵Bagu sangulun intor ra tingganai rano minindagu raki', “Pai' pantangi'! Ilai' noyo! Singa' intor ra bulu Juda, papag maayo ru raja' Daut no, nangala lo noyo ra kuasa' ru kalaatan. Mamalungkab lo ra tulu' segel am mamingkal ra naskah rinulun no.”

⁶Bagu kakito ku sanginan Anak Domba minigor ra taatanga' ru takhta no ondo' liniputan ru apat

baal maayag am tingganai no rano. Makito ku Io ti koson pinatoi. Mokoondo' Io tulu' sangau am tulu' mato, ioginio tulu' Ambiluo ri Aki Kapuuno' ondo' sinusub mongoi ra tikop-tikop ru tana' ti. ⁷Bagu ongoi alapo' ru Anak Domba naskah rinulun no intor ra kalin-du' pamiris ru Io ondo' nanturung ra takhta no. ⁸Am paat raginio niak apat baal maayag no am ruo ngoopor am apat tingganai rano liminaub ra pinaguluan ru Anak Domba no. Moonong tingganai no nampaguut ra rondo' gitar kecapi am rondo' sangkir maas ondo' makasuang ra kemenyan, ginio pakiasian ru ulun ri Aki Kapuuno'.

⁹Narimbai ilo ra rimbai bagu:

“Okou no maaya' mangalap
ra naskah rinulun no
am mampalungkab ra
segel no.

Nga pinatoi Kou noyo am mansail ra pinatayan Muno namayag Kou ra ulun intor ra moonong papag, ragu, bulu am pagun, koson ilo ti pataakon ri Aki Kapuuno'.

¹⁰Nampasauk Kou risilo koson ra imam ondo' mabaya' Rirun mangandoi ri Aki Kapuuno'.

Am mamarinta ilo ra tana' ti.”

¹¹Bagu kakito ku poyo, am korongog ku bolos ru masundu rano, ondo' riribu am jujuta' suang no. Liminiput ilo bigor ra takhta no nabaya' ra kaapat baal maayag am tingganai no rano. ¹²Narimbai ilo ra bolos mosongou:

“Anak Domba ondo' pinatoi ragili

maaya' noyo mangapu ra kuasa', kalangkayaan, kapintaran, ikang, urumat am ompor!”

¹³Am morongog ku moonong maayag ru suruga' no, tana' no, intok ru ulun namagatoi am ralalom ru raat no — ilo ngaangai' marimbai:

“Koompor am kaurumat noyo, kuasa' am ikang ra mantilayun, ra Io ondo' manturung ra takhta am ra Anak Domba no!”

¹⁴Am kaapat baal maayag no timinaam, “Amin!” Am tingganai no rano liminaub am niak siminamba.

Anak Domba mamalungkab ra segel no rano

6 Bagu kakito ku Anak Domba no namalungkab ra segel kasaa' intor ra tulu' segel no. Am korongog ku sangulun intor ra kaapat baal maayag no, ondo' bolos nano koson ra timpalak, minindagu, “Ibok!” ²Bagu ilai' ku sanginan kuda' mapulak am ondo' siminakoi no nampaguut ra panah am io ti inanian ra rondo' karaun. Minugar io koson ra sangulun ondo' nangala noyo ra pantula' no rano.

³Bagu lungkabo' ru Anak Domba no segel karuo am korongog ku baal maayag ra karuo no minindagu, “Ibok!” ⁴Bagu sanginan kuda' malia' poyo miningkual am ondo' siminakoi no inanian ra kuasa' mambaal ra pantutulaan ra tana' ti. Inanian io ra ilang maayo am

baalon no ulun ru tana' ti mam-papatoi ra rondo' am bokon.

⁵ Bagu lungkabo' ru Anak Domba no segel katalu am korongog ku baal maayag ra katalu no minindagu, "Ibok!" Bagu kakito ku sanginan kuda' maitom am ondo' siminakoi no nampaguut ra timbangan. ⁶ Am korongog ku koson ra bolos ru ulun miningkual intor ra taatanga' ru kaapat baal maayag no, kon no, "Kumboo' noyo gandum nilo, suku' sakilo gandum kaapoam talu ngakilo gandum barli talanon ra gaji' ru kandoi songorou — mologo kaga'. Kaa' pai' noyo jamari' umau jaitun am ruu' ru anggur no!"

⁷ Bagu lungkabo' ru Anak Domba no segel kaapat am korongog ku baal maayag kaapat no minindagu, "Ibok!" ⁸ Am kakito ku sanginan kuda' ondo' mabula' am ondo' siminakoi no ininggalanan ra 'Patayan' am minutut riso no Nabalu,^d ioginio intok ru ulun namagatoi rali. Inanian ilo ra kuasa' koson mampatoi ra seperempat ulun ru tana' ti ra pantutulaan, bitilan, tiranga' am saamon ru maayag masigo.

⁹ Bagu lungkabo' ru Anak Domba no segel kalimo am kakito ku maaar ra panalaban ra taak no mokoondo' ambiluo ru ulun pinatoi rali. Ilo ti pinatoi nga nampatanou ra bala' ri Aki Kapuuno' am nga ra kaintutunan nilono. ¹⁰ Giminolok ilo ra mapuor, "O Tuhan Maayo Kaga' Kuasa', mapasau am motopot! Kula' poyo buoi no bagu akimon Mu ulun ru tana' ti

am mangukum risilo nga namatoi ramon?" ¹¹ Moonong risilo ti inanian ra bayang maawar ra mapulak. Am sinusub ilo tumangus ra kula' buoi poyo saboi suang ru rangan mangangandoi am pabukat nilono ondo' potoyon koson risilo no, ukopon galing.

¹² Bagu kakito ku Anak Domba no namalungkab ra segel koonom no. Ginio ra muyog bo tana' ti ra makalalaa' am mato ru orou liminitom koson ra konoon maitom am bulan liminia' koson ra raraa'. ¹³ Butitin ru limbowon no liminapar ra tana' ti koson ra kinawa' ru ara kalo poyo maansak laparon ru angin mapuor. ¹⁴ Limbowon no riminulun koson ra naskah rinulun am ngaangai' bujuk am pulu' uyogon intor ra intok nilono. ¹⁵ Bagu ngaangai' ulun, raja' ru tana' ti rano, pamarinta rano, tingganai ru saujor rano, ulun langkaya' am ulun makakuasa' rano, ulipon kaapo am ulun kalo inulipon rano, mansibuni ilo ti ra luang batu am ra sisipan ru batu giu' ra gunung. ¹⁶ Kon nilo ra gunung am batu, "Intupi' akai no. Sibunio' akai no intor ra pagilangan ru lo ondo' nanturung ra takhta no, am intor ra ukuman ru Anak Domba no. ¹⁷ Nga orou ilo mangukum no tumalimpun noyo am osoi kia tumaan no?"

**Maatus apat ngoopor am
apat ngaribu ngaulun intor
ra bulu ru Israil**

7 Kalupus ginii, kakito ku apat masundu minigor ra kaapat pi-

^d Harfiah: Hades

suk ra tana' ti. Ginuut nilo kaapat angin no koson kalo bagu mansiob ra lantur, raat kaapoam ra puun tataun. ²Am kakito ku masundu ra bokon poyo siminalula' intor ra sirangon nagibit ra cap ri Aki Kapuuno' ondo' maayag. Nampiau masundu no ra bolos mosongou ra kaapat masundu ondo' inanian ri Aki Kapuuno' ra kuasa' mampalunsai ra lantur am raat ti. ³Indagu masundu no, "Pai' poyo lunsayo' lantur, raat kaapoam puun rano saboi tinatanduan takau noyo rabas ru ulipon ri Aki Kapuuno' rano." ⁴Am binalaan aku ra suang ru ulun ondo' tinanduan ra tatan-du' ri Aki Kapuuno' ra rabas nilono, mokoondo' 144,000 ngaulun. Ioginio intor ra ngaangai' tayar ru bulu ru ulun Israil. ⁵⁻⁸12,000 ngaulun intor ra moonong tayar ru bulu ru ulun Israil, ioginio; Juda, Rubin, Gad, Asir, Naptali, Manasi, Simion, Liwi, Isakar, Jibulun, Jusup am Binjamin.

Tinimungan ru ulun ra kalo mauntob

⁹Kalupus ginii, kakito ku poyo rondo' tinimungan ru ulun masuang ondo' kalo maalap ra untob ru osoi ak pana! Ilo ti intor ra ngaangai' bulu, papag, pagun am ragu. Am minigor ilo ra pinagulangan ru Io ondo' nanturung ra takhta am ra Anak Domba no. Nambayang ilo ra bayang maawar ra mapulak am nampaguut ra raun palma. ¹⁰Giminolok ilo ra mapuor, "Pamayagan takau intor Rirun Aki Kapuuno' ondo' nanturung ra takhta, am intor Rirun

Anak Domba no!" ¹¹Ngaangai' ru masundu rano minigor liminiput ra takhta no, tingganai rano am apat baal ru maayag no. Ilo ti liminaub ra pinagulangan ru Io ondo' nanturung ra takhta am siminamba ri Aki Kapuuno', ¹²kon nilo, "Amin! Koompor noyo kapintaran, paringkuanangan, urumat, kuasa' am ikang Mu, i Aki Kapuuno' takau ra sabuoi-buoi no! Amin!"

¹³Sangulun intor ra tingganai rano nangkuot raki', "Osoi kia ulun ondo' nambayang ra mapulak rano, am ati intor nilono?"

¹⁴Taam ku riso, "Tuan, kalo nakapandai aku. Okou no nakapandai." Bagu indagu io raki', "Ilo ti noyo ondo' nakalabus intor ra kaimboloon makalalaa' i. Pinupuan nilo noyo bayang maawar nilono saboi mapulak nga raraa' ru Anak Domba pinasasar risilo.

¹⁵Ginio nga ra ilo ti migor ra pinagulangan ru takhta ri Aki Kapuuno' no, am mangandoi Riso ra orou-rondom ralalom Baloi Nano. Io ondo' nanturung ra takhta no sumambaya' am mangampin risilo.

¹⁶Am kalo bo maitilan kaapoam pinaason ilo; am kalo bo malinsu ilo ru mato ru orou kaapoam lasu'. ¹⁷Nga Anak Domba ondo' soroi ra taatanga' ru takhta no magalung risilo am maningganai risilo mongoi ra taur ru timug ondo' mampakaayag. Am i Aki Kapuuno' mamiir ra lomou ru tangi' intor ra mato nilai no."

Segel katulu'

8 Paat ra Anak Domba no namalungkab ra segel katulu'

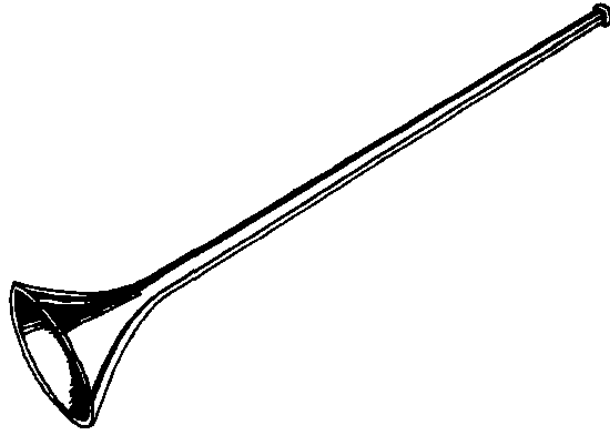
no, masiluk bo suruga' no buoi naintanga' jam. ²Bagu kakito ku katulu'-tulu' masundu rano ondo' minigor ra pinaguluan ri Aki Kapuuno' no am inanian ilo sigagama' ra tarumpit. ³Kalupus ragili ratong masundu ra bokon ondo' nagibit ra pambulian ra kemenyan ondo' binaal intor ra maas, am bigor io ra pinaguluan ru panalaban no. Inanian io ra kimi-nyan masuang koson polotokon ra pakiasian ru ulun ri Aki Kapuuno' rano. Bagu solobon no ginio ra panalaban ra kemenyan ondo' binaal intor ra maas ondo' soroi ra pinaguluan ru takhta no. ⁴Lisun ru kemenyan ondo' ginuut ru masundu no maloi mabaya' ra pakiasian ru ulun rano ra pinaguluan ri Aki Kapuuno'. ⁵Kalupus ginii alapo' bo ru masundu no pambulian ra kemenyan no; suangi' no ra baa ru apui ondo' inalap intor ra panalaban no am papati-ro' no ra tana' ti. Am mokoondo' bo bolos ru timpalak, nabaya' ra ganit am tana' ti uyogon.

Baal ru tulu' tarumpit no

⁶Kalupus ginii, tulu' masundu rano ondo' nampaguut ra tulu' tarumpit no nakatamos noyo manarumpit.

⁷Masundu kasaa' no nanarumpit. Bagu ratu' ais-batu am apui nararatok ra raraa' ra tana' ti, koson ra rasam maawas. Sepertiga ru tana' ti, tataun am ngaangai' makaraun masansam nongosolob.

⁸Masundu karuo no nanarumpit. Bagu mokoondo' koson ra gu-

Tarumpit (8.7)

nung maayo siminimbula' pina-patir ra raat. Sepertiga ru raat no masuk ra raraa'. ⁹Bagu sepertiga ru ngaangai' maayag ralalom raat no minatoi am sepertiga ru kapal rano naluus.

¹⁰Masundu katalu no nanarumpit. Bagu rondo' butitin maayo ondo' siminimbula' koson ra titiu, riminatu' intor ra limbowon ra sepertiga ru sungoi am taur. ¹¹Ing-galan ru butitin no "Mapait". Sepertiga ru timug no siminimpait am masuang ulun minatoi nga nanginginum ra timug mapait raginio.

¹²Kalupus ragili masundu kaa-pat no nanarumpit. Sepertiga ru mato ru orou no, bulan no am butitin rano nangakulau bagu. Ioginio saboi sepertiga ru sinda nilai mairu' am sepertiga ru orou am rondom kolondo' sinda.

¹³Bagu kakito am korongog ku sanginan kanui nansiab ra masawat, kon no, "Aibui bo ngaangai' ulun ru tana' ti paat morongog nilo bolos ru tarumpit ondo' samputin ru talu masundu ra bokon ra maagu no."

9 Kalupus ragili masundu kalimo no nanarumpit. Bagu kaito ku rondo' butitin ondo' rimitatu' ra tana' i am butitin no inanian ra kungsi' ru intok ru ulun namagatoi.^e ² Ginio ra ukabo' ru butitin no intok no am buun ru lisun intor ra ralalom no koson ra lisun ru kataunan mosolob. Mato ru orou am limbowon no liminondom nga suang ru lisun intor ra giu' i. ³ Am intor ra lisun no kumuliampun gapu' rano ra tana' ti am ilo ti inanian ra kuasa' koson ra lingait. ⁴ Ilo ti binalaan ra kalo mampalunsai ra sakot, puun taun kaapoam tutuu' ra tinanom rano. Mampasinduol ilo ayuk ra ulun ondo' kolondo' tatandu' ri Aki Kapuuno' ra rabas nilono. ⁵ Gapu' rano kalo pomotoyon ra ulun kolondo' tatandu' no, kaa' nangimbolo' ilo risilo ak buoi limo ngambulan. Maruol ru nangimboolon ru gapu' rano koson ra ruol ru singot ru lingait. ⁶ Buoi ru limo ngambulan no maguyum ulun rano ra patayan, kaa' kalo matoi ilo; moogot ilo matoi kaa' kapatayan maalur intor risilo.

⁷ Gapu' rano koson ra kuda' ondo' nakatamos noyo mongoi pantula'. Ulu nilono mokoondo' kookoson ra karaun maas. Bulos nilono koson ra bulos ru ulun. ⁸ Abuk nilono maawar koson ra abuk ru ruandu' am ripon nilono malarom koson ra ripon ru singa'. ⁹ Kubab nilono inangkupan koson ra bayang basi' ru saujor, am bolos ru kawo nilono koson ra kina-

suang ru karita' kuda' ondo' magiribok mongoi ra pantutulaan.

¹⁰ Ilo ti makaiku' am makasisingot koson ra lingait. Iku' nilono mampasinduol ra ulun rano buoi limo ngambulan. ¹¹ Ilo ti mokoondo' ra sangulun raja' ondo' mamarinta risilo, am raja' ti noyo masundu ondo' makakungsi' ra intok ru ulun namagatoi. Inggalan nati ralalom ragu ru Ibrani, Abaddon, am ralalom ragu ru Junani, Apolion (ondo' arati' no 'i Mampalunsai'.)

¹² Sauk malaat kasaa' nakasail noyo. Malupus raginio ruo poyo sauks malaat rumatong.

¹³ Kalupus ginii masundu koonom no nanarumpit. Bagu korogog ku bolos intor ra kaapat sangau ru panalaban ra kemenyan ondo' binaal intor ra maas no giu' ra pinaguluan ri Aki Kapuuno'.

¹⁴ Indagu bolos ti ra masundu koonom no, "Labusi' noyo apat masundu ondo' nabangkil giu' ra sungoi ru Iprat no!" ¹⁵ Kaapat masundu no pana linabusan. Pinatamos ilo no ra jam, orou, bulan am bilor raginio koson mamatoi ra sepertiga ru ngaangai' ulun ru tana' ti. ¹⁶ Binalaan aku ra suang ru sampulalai ondo' nanangkuda' rano mokoondo' 200 ngajuta'. ¹⁷ Am ralalom pagilangan ku, nakito ku kuda' rano am ondo' siminakoi no rano: kubab nilo inangkupan ra bayang basi' koson ra kinalia' ru baa ru apui, kinatomou ru batu nilam, am kinasilou ru balirang. Ulu ru kuda' rano ko-

^e intok ru ulun namagatoi: Kon ru ulun Jaudi, nwato aputon ra luang malandom liliwa' magna' ra ukuman nilo ra pamupusan.

son ra ulu ru singa' am intor ra kabang nilono miningkual apui, lisun am niak balirang. ¹⁸ Sepertiga ru ngaangai' ulun rano minatoi ra talu kapaganan malaat no: intor ra apui, lisun am balirang ondo' miningkual ra kabang ru kuda' rano. ¹⁹ Kuasa' ru kuda' rano soroi ra kabang am niak ra iku' nilono. Iku' rano koson ra kukuo makaulu ondo' mampasinduol ra ulun.

²⁰ Kaa' ulun ra bokon rano ondo' kalo napatoi ra talu kapaganan malaat no, kalo niak timinalikur intor ra ondo' binaal ru kalindu' nilo galama'. Kalo liminonggo' ilo sumamba ra riwato am sinungkalalaing ondo' binaal nilo ra maas, pirok, tambaga', batu am tataun. Ginilo kalo makakito, mokorongog kaapoam makaugar. ²¹ Am kalo niak timinalikur ilo ra mama-toi, kapandayan intor ra riwato, mansasawa' am mantatakou.

Masundu am naskah rinulun boborok

10 Bagu kakito ku rondo' poyo masundu maikang tumuun intor ra suruga'. Am kinulumpu' io ru gaun no am liminiput bulintung no ra ulu nano. Bulos nano makabinusasal koson ra mato ru orou am kalayam nano koson ra sinimbula' ru apui. ² Mokoondo' io ra rondo' naskah rinulun boborok nabingkal ra kalindu' nano. Am kimininjang kalayam ra pamiris nano ra raat am kalayam ra kait nano ra lantur. ³ Bagu golok io ra bolos mosongou, koson ra kuukula' ngainan singa' nampagala'. Pokopompogolok io,

taam tulu' timpalak no ra ma-puor. ⁴ Pakataam ilo ak am pabatikon ku, kaa' korongog ku rondo' bolos intor ra limbowon minindagu ra, "Sibunio' noyo atan ondo' rinagu ru tulu' timpalak ni, am pai' batiki'."

⁵ Bagu masundu ondo' nakito ku minigor ra raat am lantur no nangakat ra kalindu' pamiris nano patuluon ra suruga'. ⁶ Bagu pagibot io ralalom inggalan ri Aki Kapuuno' ondo' maayag ra mantilayun, am ondo' nampasauk ra suruga', tana' ti, raat no am ngaangai' suang nilono. Kon ru masundu no, "Orou ra inaanin i kalo noyo painjulon. ⁷ Paat ra masundu katulu' no manarumpit, pasaukon bagu ri Aki Kapuuno' inatangan ondo' sinibuni No, ondo' pinabala' noyo ra galing i ra nabi' rali, ioginio ulipon No rali."

⁸ Bagu bolos intor ra suruga' ondo' minindagu raki' nii, nambala' poyo raki', kon no, "Ongoyo' noyo alapo' naskah rinulun boborok ondo' nabingkal intor ra kalindu' ru masundu no ondo' migor ra raat am lantur no."

⁹ Ginio ra ongoi aku ra masundu no am kitaako' ku naskah rinulun boborok no. Indagu io raki', "Alapo' noyo am akano'. Ralalom ru kabang muno koson io ra kinaamis ru ruu' maningot, kaa' sumimpait io ra tinai' muno."

¹⁰ Bagu alapo' ku naskah rinulun boborok no intor ra kalindu' nano am akano' ku. Ralalom ru kabang kuno koson io ra kinaamis ru ruu' maningot, kaa' io notolon ku siminimpait io ra tinai' kuno.

¹¹Binalaan aku poyo, "Pabalaa' noyo saguli' tanou intor ri Aki Kapuuno' ti ra pasisimpungan pagun rano, bulu rano, ragu rano am raja' rano."

Ruo ngaulun sasi' no

11 Kalupus ginii anii' aku ra rondo' tataun tutuku' maawar am binalaan, "Ongoyo' noyo tukuo' tayar ru Baloi ri Aki Kapuuno' am panalaban no. Am untobo' kula' suang ru ulun ondo' sumambayang ra giu' no. ²Kaa' pai' tukuo' liliut ru Baloi Tuhan no, nga tayar raginio tinaakan noyo ra ulun sala' ka Jaudi rano. Kikinjangin nilo Kota Mapasau no buoi apat ngoopor am ruo ngambulan. ³Manusub Aku ra ruo ngaulun sasi' Kuno ondo' mambayang ra karung nga magalabo ilo, am ilo ti mampabala' ra tanou intor ri Aki Kapuuno' 1,260 ngoorou."

⁴Sasi' ra ruo ngaulun no soroi ra pinagulangan ru Tuhan ondo' manguasa' ra tana' ti, am ilo no koson ra ruo ngampuun jaitun am ruo lampung. ⁵Amun ru mokoondo' mangkinam mampalaat risilo, mingkual apui no intor ra kabang nilo am mangumpo ra pantula' no rano. Am intor raginio, osoi ak mangkinam mampalaat risilo no potoyon. ⁶Mokoondo' ilo ra kuasa' mangangob ra limbowon ti saboi kalo bo rumasam buoi ilo mampabala' ra tanou intor ri Aki Kapuuno'. Mokoondo' ilo niak ra kuasa' ra ngaangai' taur ru timug, koson makapangulau ra timug no masuk ra raraa'. Am mokoondo'

ilo niak ra kuasa' mambaal ra nansalinut kapaganaan malaat ra tana' sasanggilan ak maya' ak ra kasagaan nilo galama'.

⁷Pakapambala' ilo ra tanou no, maayag masigo ondo' mingkual intor ra intok ru ulun namagatoi no tumula' risilo. Mangala am mamatoi io risilo. ⁸Am bangkai nilono makalampik ra ralan ru kota maayo, ioginio nanalipan ra Tuhan nilono. Pagabigan ra kota raginio Sodom kaapoam Misir. ⁹Ulun intor ra moonong pagun, bulu, ragu am papag pagilong ak ra bangkai rano buoi talu ngoorou naintanga' am kalo mataak nilo bangkai rano lobongan. ¹⁰Ngaangai' ilo no maansukan ra pinatayan ru ruo ngaulun sasi' no. Mabunsag ilo am magagator ilo ra taak ra rondo' am bokon, nga ruo ngaulun nabi' no nangimbolo' tojojo ra ulun ru tana' ti. ¹¹Kalupus talu ngoorou naintanga' ratong poyo painawo intor ri Aki Kapuuno' am subol ra bangkai nilo. Bagu bigor ilo am ngaangai' ru ulun nagilong risilo no nalaa' kakaga'. ¹²Bagu korongog ru karuo ngaulun nabi' no bolos mapuor intor ra suruga' minindagu risilo, "Ibok no, pagaloi ragiti!" Liliwa' pantula' nilono magilong, kulumputo' ruo ngaulun nabi' no ru gaun mongoi ra suruga'. ¹³Am paat raginio niak muyog tana' ti ra makalalaa'. Am mopor piatus ru kota no linunsai am tulu' ngaribu ngaulun pinatoi. Ulun ra bokon rano malaa' bo kakaga', bagu nongongompur ilo ra kuasa' ri Aki Kapuuno' ra suruga'.

¹⁴Sauk malaat karuo nakasail noyo. Kaa' ilai' min! Sauk malaat katalu no sumunu' noyo.

Tarumpit katulu' no

¹⁵Kalupus ragili masundu katulu' no nanarumpit. Bagu bolos mosongou rano morongog giu' ra suruga', kon nilo, "Kuasa' mamarinta ra tana' ti soroi raino ra Tuhan takau am ra Mamamayag Nano. Mamarinta lo no ra sabuoi-buoi no." ¹⁶Bagu karuo ngoopor am apat tingganai rano ondo' nanturung ra takhta ra pinagulangan ri Aki Kapuuno' no, laub am samba ilo ri Aki Kapuuno'. ¹⁷Am indagu,

"O Tuhan, i Aki Kapuuno'
Maayo Kaga' Kuasa',
ondo' raino am galing i
pana soroi.

Maringkuanang akai Rirun
nga nampaintalang Kono
ra kuasa' maayo Muno,
am tumalimpuun noyo
mamarinta!

¹⁸Am ngaangai' ulun ondo'
kalo nangintopot Rirun
siminangit tojojo,
nga nasuku' noyo orou
Okou mamalos,
am pangakiman Muno ra
ulun namagatoi rali
nasuku' noyo.

Nasuku' noyo orou Okou
mangani' ra ampos ra
ulipon Mu rano,
ioginio nabi' rali,
am ra ngaangai' ondo'
mangintopot am
mangurumat Rirun,
maatang am kalo maatang.

Nasuku' noyo orou
mampalunsai risilo ondo'
mampalunsai ra tana' ti."

¹⁹Bagu kaukab Baloi ri Aki Kapuuno' no giu' ra suruga' am Kaban Nabantuan i pana makito ra ratalom no. Bagu nampaganit, nanimpalak, tana' ti minuyog am riminalasam ais-batu ra maawas.

Ruandu' am tambuakal

12 Bagu giu' ra limbowon no makito ra rondo' tatandu' makaimuag. Sangulun ruandu' nambayang ra mato ru orou am koson kimininjang io ra bulan. Nanasampak io ra karaun ondo' binaal ra mopor am ruo butitin. ²Ruandu' no maapang am momogolok nga matipaganak noyo. ³Bagu giu' ra limbowon no makito rondo' poyo tatandu' makaimuag. Mokoondo' sanginan tambuakal malia' ondo' maayo kaga', makaulu tulu' am makasangau mopor. Rorondo' ra ulu nano makakaraun. ⁴Sepertiga ru butitin ra limbowon no angkuyuron ru iku' nano am papatiron no ra tana' ti. Tambuakal no minigor ra pinagulangan ru ruandu' ondo' matipaganak no koson maginaa monolon ra anak no ra io anakon. ⁵Bagu paganak ruandu' no ra sangulun anak untkuyon ondo' inaru' mamarinta ra ngaangai' bulu ra kuasa' kalo makaasi'. Kaa' anak no ginaau intor ra ruandu' no am inibit mongoi ri Aki Kapuuno' ra pinagulangan ru takhta Nano. ⁶Bagu pagiru' ruandu' no ra intok masiluk, ioginio intok ondo' pinatamos noyo ri Aki

Kapuuno' no riso. Giu' no alungin ruandu' no buoi 1,260 ngoorou.

⁷ Bagu mantutula' giu' ra suruga' no. I Mikail am masundu no rano mantula' ra tambuakal no. Am tambuakal no inindangan ru masundu no rano galama', ⁸ kaa' kinala ilo. Tambuakal am masundu no rano kalo bo paayanon ra suruga' no. ⁹ Ginio nai ra tambuakal maayo no pinatiran ra liwar! Io ti kukuo intor ra galing i ondo' ininggalanan ra "Tingganai ru riwato", kaapoam "Ambiluo Maalat", ondo' nampakalayau ra ngaangai' ulun ru tana' ti. Pinatiran io ra tana' ti nabaya' ra ngaangai' masundu no rano.

¹⁰ Bagu korongog ku bolos mapuor giu' ra suruga' minindagu, "Raino noyo i Aki Kapuuno' mamayag ra ulun No rano. Raino i Aki Kapuuno' mampakito ra kuasa' Nano koson ra raja'. Raino Mamamayag ondo' sinusub No mampakito niak ra kuasa' maayo Nano. Nga io ondo' orou-rondom nanguu' ra pabukat takau rali ra pinaguluan ri Aki Kapuuno', pinatiran noyo intor ra suruga'.

¹¹ Pabukat takau rano nangala noyo riso nga ra Anak Domba nampasasar ra raraa' Nano, am nga ra katapatan intor ri Aki Kapuuno' ondo' pinatanou nilo:

am nakatamos ilo pampataak ra painawo nilono ra potoyon.

¹² Nga raginio, pakaansuk noyo suruga' am ngaangai' ondo' minayan no.

Kaa' aibui bo ra tana' ti am raat,

nga Tingganai ru riwato no timinuun ra giu' am sumangit io toojo, nga nakatutun io ra kaluagan nano kalo mabuai."

¹³ Paat ru tambuakal no nakaliman ra pinatiran io noyo ra tana' ti, timinalimpuun io bagu mangilou ra ruandu' ondo' naganak ra lalagang ungkuyon no. ¹⁴ Kaa' ruandu' no inanian ruo kawo ru kanui maayo, bagu pansiab io mongoi ra intok inaru' i riso, giu' ra intok masiluk. Alungin io ra giu' no koson minggalur ra kalaatan ru tambuakal no buoi talu ngambilor maintanga'. ¹⁵ Bagu luaa' ru tambuakal no liur timparang intor ra kabang nano ra ruandu' no koson mangabas riso. ¹⁶ Kaa' pangindangan tana' no ra ruandu' no koson ukabon kabang nano am tolono' no timug ondo' miningkual ra kabang ru tambuakal no. ¹⁷ Tambuakal no siminangit kaga' ra ruandu' no, saboi ongoyo' no tulaa' papag ra bokon intor ra ruandu' no; ioginio ngaangai' ulun ondo' gumagaya' ra panusuban ri Aki Kapuuno' am ondo' mangani' ra kaintutunan intor ri Jisus. ¹⁸ Bagu bigor tambuakal no^f ra lantur ru raat.

^f bigor tambuakal no; Kuukula' naskah nakalar: bigor aku; koson mampatunggul ayat ragitio am ondo' sumunu' no

Ruo ngainan maayag masigo no

13 Bagu kakito ku sanginan maayag masigo siminalula' intor ra ralalom ru raat. Mokoondo' io ra mopor sangau am bulu' ulu. Rorondo' ra sangau no mokoondo' karaun am rorondo' ra ulu no makabatik ra inggalan magulas ri Aki Kapuuno'. ²Am maayag masigo ondo' nakito kuno, baal nano koson ra rimau am kalayam nano koson ra kalayam ru baawang am kabang nano koson ra kabang ru singa'. Am tambuakal ni nangani' ra ikang nano galama' ra maayag masigo no am takhta nano am kuasa' ra maayo. ³Rondo' intor ra bulu' ulu no makito koson mokoondo' pilat maayo ondo' makapatoi, kaa' pilat no napali' noyo. Ngaangai' ulun ru tana' ti nangimuag ra maayag masigo no, bagu baya' ilo riso. ⁴Am sambaan nilo tambuakal no nga nakapangani' io ra kuasa' no ra maayag masigo no. Am sambaan nilo niak maayag masigo no, kon nilo, "Kolondo' noyo kuasa' mokogondo' ra maayag masigo ti. Kolondo' makagula' riso."

⁵Maayag masigo no iowon lumimbau am migiangku ra io i Aki Kapuuno'. Iowon io poyo manguasa' apat ngoopor am ruo ngambulan. ⁶Am migiangku io ri Aki Kapuuno' am magulas ra inggalan Nano, ra inayanan Nano am ra ngaangai' ondo' minayan ra suruga'. ⁷Iowon io mantula' ra ulun ri Aki Kapuuno' am niak mangala' risilo. Am inanian io ra kuasa' marinta ra ngaangai' papag, ragu,

bulu am pagun. ⁸Ngaangai' ulun ondo' mayan ra tana' ti sumambaris. Kaa' mokoondo' niayuk ondo' kalo sumambaris, ioginio ilondo' inggalan nilono binatikan noyo ra kitab ru Ulun Mokoowot ra Kaayagan Motopot paat ra tana' ti kalo poyo biningkal. Kitab no ampu' ru Anak Domba ondo' pinatoi ru ulun.

⁹"Rongogo' am karaa' min gitio. ¹⁰Osoi ak inaru' noyo rokopon, maaru' marakop. Am osoi ak inaru' potoyon ra ilang, maaru' matoi ra ilang. Ginio nga ra ulun ri Aki Kapuuno' musiti' tumaan ra kaimboloon am gumagaya'."

¹¹Bagu kakito ku poyo sanginan maayag masigo ra bokon siminalula' intor ra ralalom ru tana'. Mokoondo' io ra ruo sangau koson ra sangau ru anak domba am bolos nano koson ra bolos ru tambuakal. ¹²Am ngaangai' kuasa' ru maayag masigo kasaa' no pinaugar no ra pinagulangan no. Ngaangai' minayan ra tana' no jajalin no sumamba ra maayag masigo kasaa' no, ondo' pilat makapatoi i kaa' napali' noyo. ¹³Maayag masigo karuo no nambaal ra kaimuagan maayo. Mambaal io ra apui intor ra limbowon tumuun ra tana' ti ra pagilangan ru ulun. ¹⁴Am ngaangai' ulun ra tana' ti ruungon no mansail ra kaimuagan ondo' iniou mabaal no ra pinagulangan ru maayag masigo kasaa' no. Am ilo ngaangai' ti susubon no mambaal ra sinungkalalaing koson sumamba ra maayag masigo ondo' napilatan noyo ra ilang, kaa' lakat poyo

maayag. ¹⁵Maayag masigo karuo no inanian ra kuasa' mamayag ra sinungkalalaing no, saboi sinungkalalaing no makaindagu am makapamotoi ra ngaangai' ondo' kalo masaga' sumamba riso. ¹⁶Ngaangai' ru ulun, malawo am maikang, langkaya' am kunsikang, ulipon am kalo inulipon, jajalin ilo ru maayag masigo no ra tatandu in kalindu' ra pamiris kaapoam rabas nilono. ¹⁷Kolondo' sangulun pana makapambali kaapoam makapantalan amun ru kolondo' ilo ra tatandu' ti, ioginio inggalan ru maayag masigo no galama' kaapoam numbur ondo' magabig ra inggalan nano.

¹⁸Gitio tandaan tojojo guango'. Osoi ak mapintar makaulig ra arati' ru numbur ru maayag masigo no. Nga numbur no inggalan ru ulun. Numbur no 666.

Anak Domba am ulun No rano

14 Bagu ilai' ku, am makito Anak Domba no minigor ra rasawat ru Bulur Sion.⁸ Nabaya' Riso no mokoondo' 144,000 ngaulun ondo' rabas nilono tinatanduan ra inggalan Nano am inggalan ru Ama' Nano. ²Bagu giu' ra limbowon korongog ku bolos koson ra kinapuor ru bosoi maayo am koson ra timpalak mapuor. Bolos nano morongog koson ra bolos ru gitar kecapi paat io kullion. ³Giu' ra pinaguluan ru takhta, kaapat-apat baal maayag am tingganai no rano, minigor poyo 144,000 ngaulun no am marimbai

ra rimbai nakabagu. Rimbai raginio kalo maalap kaigigila' ru osoi ak pana, kaa' maatus apat ngoo-por am apat ngaribu ngaulun no ayuk nga binayag ilo noyo ri Aki Kapuuno'. ⁴Ilo ti ungkuyon ondo' kalo igondo' siminamba ra tuhan ra bokon. Ilo ti ungkuyon mapasau toojo ondo' kalo igondo' lampit ra ruandu'. Mapasau ilo mogondo' ra rala. Ilo ti sumunu' ak ra Anak Domba no ra ati ak angayan Nano. Binayag ilo intor ra ngaangai' ulun koson ilo ti kasa' pataakin ri Aki Kapuuno' am ra Anak Domba. ⁵Ilo ti kalo igondo' pagabau am kolondo' sala.

Talu ngaulun masundu

⁶Bagu kakito ku sangulun masundu ra bokon mansiab ra masawat. Masundu no nagibit ra Tanou Moonsoi ondo' mantilayun koson pabalaan ra ulun ru tana' ti, ioginio ra moonong pagpag, ragu, bulu, am pagun. ⁷Minindagu io ra bolos mosongou, "Urumato' i Aki Kapuuno' am omporo' min kuasa' Nano. Nga nasuku' noyo orou pangakiman ri Aki Kapuuno' ra ulun. Sambaa' noyo Io ondo' nampasauk ra limbowon, tana', raat am ngaangai' taur ru timug."

⁸Kalupus masundu kasaa' no sunu' poyo masundu karuo ondo' minindagu, "Nalunsai io noyo. Kota Babil ondo' maayo no nalunsai noyo. Mamagun no rano mangkimit ra ngaangai' bulu ra pansasawaan nilo, mogondo' ra ulun jajalin gauko' ra ruu' ru anggur."

⁸ I lai' kamus.

⁹Kalupus masundu karuo no sunu' masundu katalu ondo' minindagu ra bolos mosongou, "Osoi ak sumamba ra maayag masigo no mabaya' ra sinungkalaing nano am tinatanduan ra rabas kaapoam kalindu' nano; ilo no ukumin tojojo ri Aki Kapuuno' — mogondo' ra ulun jajalin gauko' ra ruu' ru anggur mabisa'.

¹⁰Ginio pinauar No noyo ra sangkir ru sangit Nano am sanganu pana kalo tigowon No! Ngaangai' ondo' manginum no imboloon ralalom ru apui am balirang giu' ra pinaguluan ru masundu mapasau rano am ra Anak Domba no.

¹¹Mantilayun buun ru lisun ru apui ondo' mangimbolo' ra ulun rano. Ilo ondo' sumamba ra maayag masigo no am sinungkalaing nano, am ondo' tinatanduan ra inggalan ru maayag masigo no, imboloon ilo orou-rondom ra kalo lalanggain!"

¹²Ginio nga ra ulun ri Aki Kapuuno' ondo' gumagaya' ra panusuban Nano am niak gumagaya' ri Jisus, musiti' ilo tumaan ra kaimboloon. ¹³Bagu korongog ku bolos intor ra limbowon mindagu, "Batiki' noyo gitio: Pakaansuk noyo ilo ondo' intor raino matoi nga mampaugar ra kandoi ru Tuhan." Taam Ambiluo ri Aki Kapuuno', "Motopot. Ilo ti patanguson intor ra kaimboloon, am aniin ilo ra ampos nga ra kandoi nilono ra Tuhan."

Ulun ru tana' no ukumin

¹⁴Bagu ilai' ku am mokoondo' gaun mapulak am ondo' nantu-

rung rasawat ru gaun no makito koson ra ulun. Nangkaraun Io ra karaun maas am nampaguut Io ra tantab malarom. ¹⁵Bagu sangulun masundu ra bokon miningkual intor ra Baloi Tuhan. Giminolok io ra mapuor ra Io ondo' nanturung ra rasawat ru gaun no, kon no, "Ulun ru tana' ti sama' noyo ukumin. Patantabo' noyo raino, nga nasuku' noyo orou pangkumasan." ¹⁶Bagu Io ondo' nanturung ra rasawat ru gaun no ukumin no ulun ru tana' ti, mogondo' ra bilor tantabon ra tantab.

¹⁷Bagu kakito ku sangulun masundu ra bokon poyo miningkual intor ra Baloi Tuhan giu' ra suruga'. Io pana nampaguut ra tantab malarom.

¹⁸Kalupus ginii, sangulun masundu ra bokon, ondo' manguasa' ra apui, minatong intor ra panalaban ra kemenyan. Giminolok io ra bolos mapuor ra masundu ondo' nampaguut ra tantab malarom no, kon no, "Ulun ru tana' ti sama' noyo ukumin, mogondo' ra kawa' ru anggur no impunguon tantabo'." ¹⁹Bagu patantabo' ru masundu no tantab nano ra tana' am katantab bo kawa' ru anggur no. Kawa' ru anggur no pinatiran no ra intok pamagaan ru anggur ondo' maayo, ioginio sangit am ukum ri Aki Kapuuno'. ²⁰Kawa' ru anggur no pagaan ra liwar ru kota. Am intor ra intok pamagaan no nampaliur raraa' koson ra sungoi ondo' galur no talu ngaa-tus kilometer am landom no ruo meter.

**Masundu am kapaganan
malaat rano ra pupus**

15 Bagu giu' ra limbowon no makito ku rondo' poyo tatandu' ondo' makaimuag am maayo. Mokoondo' tulu' masundu nabaya' ra tulu' sauk malaat ra pupus. Gitio noyo pamupusan ri Aki Kapuuno' mapaingkual ra sangit am ukum Nano.

²Kalupus ginii, kakito ku poyo rondo' baal koson ra raat asilan naratok ra apui. Nakito ku niak ilo ondo' nangala ra maayag masigo, sinungkalalaing no am riso ondo' inggalan nano tinatanduan ra numbur. Minigor ilo ra kiing ru raat asilan liliwa' nampaguut ra gitar kecapi ondo' pinataak ri Aki Kapuuno' risilo. ³Am narimbai ilo ra rimbai ru nabi' Musa', ulipon ri Aki Kapuuno' no, ondo' mongompor ra Anak Domba no,

"Tuhan, i Aki Kapuuno'
Maayo Kaga' Kuasa',
mumpara' bo gayo am
bonsoi ru binaal Munu!
Raja' ru ngaangai' bulu,^h
mumpara' bo banis am
topot ru binaal Munu!

⁴Osoi kia ondo' kalo malaa'
Rirun, Tuhan?
Osoi kia ondo' kalo masaga'
mampatanou ra urumat
Muno.
Okou ak mapasau toojo.
Ngaangai' bulu rumatong
samba Rirun,
nga binaal Munu ondo'
mabanis nakito ru
ngaangai' ulun."

⁵Kalupus ginii, kakito ku Baloi Tuhan giu' ra suruga', naukab am Kim Sambayanan ralalom no.

⁶Am miningkual katulu' masundu rano nagibit ra tulu' kapaganan malaat. Binayang nilo konoon linon kopoyo am manguliat am kubab nilono inangkupan ra maas. ⁷Bagu rondo' intor ra apat baal maayag no nanaak ra tulu' masundu rano ra tulu' sangkir maas ondo' napanu' ra sangit am ukum ri Aki Kapuuno' ondo' maayag ra matilayun. ⁸Am Baloi Tuhan no kinuliampun ra lisun ru katulayan am kuasa' ri Aki Kapuuno'. Am kolondo' sangulun pana makasubol ra Baloi Tuhan no buoi ru katulu' kapaganan malaat ondo' inibit ru tulu' masundu no kalo poyo makai'.

**Sangkir ru sangit am ukum
ri Aki Kapuuno' rano**

16 Bagu korongog ku bolos mosongou intor ra Baloi Tuhan minindagu ra tulu' masundu no, "Ugar no am pasasaro' suang ru sangkir ru sangit am ukum ri Aki Kapuuno' no ra tana'."

²Bagu ugar masundu kasaa' no am pasasaro' no suang ru sangkir nano ra tana' ti. Am salula' bo talipos ondo' makalalaa' am maruol kaga' ra inan ru ngaangai' ulun ondo' tinatanduan ra cap ru maayag masigo no am ilo ondo' siminamba ra sinungkalalaing nano.

³Bagu pasasaro' ru masundu karuo no suang ru sangkir nano ra

^h ru ngaangai' bulu; Kuukula' naskah nakalair: ra sabuoi-buoi no.

raat. Timug ru raat no nasauk koson ra raraa' ru bangkai am ngaangai' ondo' maayag ra raat no minatoi.

⁴Kalupus raginii pasasaro' ru masundu katalu no suang ru sangkir nano ra sungoi am taur ru timug rano am ngaangai' timug rano nasauk ra raraa'. ⁵Bagu korongog ku masundu ondo' nanguasa' ra timug no minindagu, "O Aki Kapuuno' Mapasau Toojo, ondo' galing i am raino soroi. Ukum ondo' pinaratu' Muno motopot. ⁶Nampasasar ilo noyo ra raraa' ru ulun ri Aki Kapuuno' am ra raraa' ru nabi' rali; kaa' raino binaal Mu ilo manginum ra raraa' no. Matimpok ukum Muno risilo." ⁷Bagu korongog ku bolos intor ra panalaban ra kemenyan no minindagu, "O Tuhan, i Aki Kapuuno' Maayo Kaga' Kuasa'. Motopot am mabanis ukum pinaatak Mu risilo."

⁸Bagu pasasaro' ru masundu kaapat no suang ru sangkir nano ra mato ru orou suku' lasu' nano ra makalalaa' makapangumpo ra ulun. ⁹Maumpo ulun rano ra kinalasu' no am magulas ilo ra inggalan ri Aki Kapuuno', ondo' manguasa' ra kapaganan malaat rano. Kaa', ilo ti kalo tumalikur intor ra tula nilo am kalo masaga' mongompor ra kuasa' ri Aki Kapuuno'.

¹⁰Bagu pasasaro' ru masundu kalimo no suang ru sangkir nano ra takhta ru maayag masigo no. Ginio ra intok kinuasa' ru maayag masigo no liminondom am ulun rano nongokot ra rila' nilai gala-

ma' nga maruol no. ¹¹Intor raginio magugulas ilo bo ri Aki Kapuuno' ondo' mayan ra suruga' nga maruol am talipos nilono. Kaa' kalo tumalikur ilo intor ra baal malaat nilono.

¹²Bagu pasasaro' ru masundu konom no suang ru sangkir nano ra sungoi Iprat ondo' maayo no. Ginio ra sungoi no liminasak saboi nasauk ra intok pansailan ru raja' ondo' intor ra sirangon rano. ¹³Kalupus raginii kakito ku poyotalu riwato ondo' kookoson ra antit. Miningkual ilo intor ra kabang ru tambuakal no, intor ra kabang ru maayag masigo am intor ra kabang ru migiangku ra nabi' no. ¹⁴Sotopot no, ilo ti riwato ondo' mambaal ra kaimuagan. Katalu-talu riwato no mongoi panimung ra ngaangai' raja' ru tana' ti koson mantutula' paat ra Orou maayo ri Aki Kapuuno' ondo' Maayo Kaga' Kuasa'.

¹⁵"Rongogo' min. Aku matong koson ra sangulun mantatakou. Pakaansuk noyo ulun ondo' kalo mombolong am ondo' magalung ra bayang nano. Pagilalain no saboi kalo magibabaang io am mauyu' ra pinaguluan ru ulun." ¹⁶Bagu riwato rano nanimung ra raja' rano giu' ra intok ondo' ralalom ragu ru Ibrani inggalanin ra Armagidon.

¹⁷Kopongo ginii, pasasaro' ru masundu katulu' no suang ru sangkir nano ra limbowon. Bolos mosongou morongog intor ra takhta no giu' ra Baloi Tuhan, kon no, "Nopongo noyo." ¹⁸Bagu nampaganit, nanimpalak am tana' ti muyog ra makalalaa'. Intor

ra talimpuun ru ulun ti sinauk, kalo igondo' tana' ti muyog koson raginio. Gitio ak poyo kain-saa' ru tana' ti muyog ra makalalaa' kaga'. ¹⁹Intor raginii, kota ondo' maayo no napitalu, am nalunsai niak kota ru ngaa-ngai' pagun ra tana' ti. Bagu kakara' ri Aki Kapuuno' kota Babil ondo' maayo no am painumo' No io ra ruu' ru anggur intor ra sangkir Nano — ioginio ruu' ru anggur ru sangit am ukum Nano ondo' makalalaa'. ²⁰Ngaangai' pulu' am gunung pana maliom. ²¹Intor ra limbawon no riminatu' ra ulun rasam ais batu ra maayo ondo' rorondo' makabagat limo ngoppor ngakilo no. Am magulas ilo ri Aki Kapuuno' nga baal ru rasam ais-batu no makalalaa'.

Ruandu' mantatalan ra inan ondo' kauligan kaga'

17 Kalupus ginii, sangulun intor ra katulu' masundu no ondo' nampaguut ra tulu' sangkir no, uma' raki' am indagu, "Ibok, tuluin tokou ati koson ruandu' mantatalan ra inan ondo' kauligan kaga' no ukumin. Ioginio, kota maayo no ondo' binaal ma-maar ra sungoi ondo' masuang kaga'. ²Am ngaangai' raja' am ulun ru tana' ti nansasawa' ilo ra mamagun ru kota i, koson ra ulun mangagauk ra ruu' ru anggur."

³Bagu Ambiluo ri Aki Kapuuno' no nanguasa' raki' am ibito' aku ru sangulun masundu ra intok masiluk. Giu' no makito ku sangulun ruandu' nanturung ra rasawat ru sanginan maayag

masigo malia' ondo' natitip niak ra batik inggalan magulas ri Aki Kapuuno'. Maayag masigo no makaulu tulu' am makasangau mopor. ⁴Ruandu' no nambayang ra matanggilung am kasumba' am nanantakin ra maas, permata am sisigot mutiara. Nampaguut io ra sangkir maas ondo' napanu' ra baal makauyu' am majamol, ioginio ampos intor ra pansasawaan nano. ⁵Rabas nano binatang ra inggalan ondo' arati' nano kalo mapandayan ru ulun: Inggalan no am, "I Babil ondo' maayo, ina' ru ngaangai' mantatalan ra inan am ulun homoseks am lesbian." ⁶Am kakito ku ruandu' no nagauk ra raraa' ru ulun ri Aki Kapuuno' am raraa' ru ulun ondo' pinatoi nga giminagaya' ri Jisus.

Paat nakito ku ruandu' no, nangimuag aku kakaga'. ⁷Bagu masundu no nangkuot raki', "Kua pangimuag kou? Balain tokou atan kalo napandayan ru ulun ra ruandu' no am ra maayag masigo ondo' sinakayan nano — ioginio maayag masigo makaulu tulu' am makasangau mopor. ⁸Maayag masigo ondo' nakito munii, naayag ra galing i, kaa' raino kalo bo. Kalo bo mabuoi am mingkual io intor ra intok ru ulun namagatoi no am pusoon. Ulun ru tana' rano ondo' inggalan nilo kalo binatang ra kitab ru Ulun Mokoowot ra Kaayagan Motopot ra kalo poyo tana' ti biningkal, makatigog ilo makakito ra maayag masigo no. Maayag masigo no naayag ra galing i; raino kalo bo, kaa' sumalula' io poyo saguli'.

⁹Ralalom baal ragitio musiti' mapintar am makarati'. Tulu' ulu ti ioginio tulu' bulur, ioginio nanturungan ru ruandu' no. Am tulu' ulu no io niak tulu' ngaulun raja'. ¹⁰Limo intor ra tulu' ngaulun raja' no minatoi noyo; sangulun no lakat ak poyo mamarinta am sangulun kalo poyo sumalula'. Ondo' sumalula' no sangkinolor ak io mamarinta. ¹¹Am maayag masigo ondo' galing i naayag kaa' raino kalo bo, io no raja' kabalu' ondo' sotopot no sangulun intor ra tulu' ngaulun raja' i, am io ti pusoon.

¹²Mopor sangau ondo' nakito mu ioginio mopor ngaulun raja' ondo' kalo poyo nakatalimpuun mamarinta. Kaa' aniin ilo ra kuasa' mamarinta koson ra raja' mabaya' ra maayag masigo no buoi sanjam. ¹³Pogogondo on ru mopor ngaulun raja' ti guang nilono; ngaangai' ikang am kuasa' nilono pataakin ra maayag masigo no. ¹⁴Tumula' ilo ra Anak Domba no. Kaa' Anak Domba no am ilo ondo' gumagaya' Riso no, ondo' piniau No am ondo' pinili' No, mangala ra raja' no rano, nga Io no Tuhan ru ngaangai' tuan am Raja' ru ngaangai' raja'."

¹⁵Bagu minindagu masundu no raki', "Timug ondo' nakito muno, ondo' tinurungan ru ruandu' mantatalan ra inan no, ioginio papag, bulu, ragu, am pagun rano. ¹⁶Mopor sangau am poyo maayag masigo ondo' nakito muno masisang ilo ra ruandu' ondo' mantatalan ra inan nano. Gaawon nilo atan ondo' soroi riso no am irua-

nin nilo io ra magibabaang. Akanon nilo umas nano am umpoon io ra apui. ¹⁷Nga i Aki Kapuuno' nakapangulau noyo ra guang nilono mampaugar ra kasagaan Nano. Pogogondo on ri Aki Kapuuno' guang nilono koson mampataak ra kuasa' nilono ra maayag masigo no, ondo' mamarinta saboi masuk atan ondo' pinabala' ri Aki Kapuuno' i. ¹⁸Ruandu' ondo' nakito muno ioginio kota maayo, io no raja' ondo' mamarinta ra raja' ru tana' ti."

Kalunsayan ru kota Babil

18 Kalupus ginii, kakito ku rondo' poyo masundu ra bokon timinuun intor ra suruga'. Mokoondo' io ra kuasa' ra maayo am katulayan nano siminirang ra tana' ti. ²Bagu pambala' io ra bolos mosongou, "Nalunsai noyo! Kota Babil ondo' maayo nalunsai noyo! Raino nasauk io ra inayanan ru riwato, ambiluo malaat am ngaangai' susuit malaat ondo' kasisangin ru ulun. ³Nga ngaangai' bulu am raja' ru tana' rano nansasawa' ilo ra mamagun ru kota i, koson ra ulun mangagauk ra ruu' ru anggur. Am intor raginio ulun mantatalan no rano lumangka-ya'."

⁴Kalupus ginii, korongog ku poyo bolos ra bokon intor ra suruga', kon no,

"Ulun mangintopot Raki',
ingkual no intor ra kota
Babil no.

Pai' kano baya' ra tula nilo
am pai' baya' risilo ra
maukuman poyo.

⁵Nga tula nilo natuntur noyo suku' ra limbowon, am kalaatan nilo makara' ri Aki Kapuuno'.

⁶Baalo' noyo risilo maya' ra binaal nilo ramuyun; balasi' noyo ra suang mainduaan ra ngaangai' binaal nilo. Suangi' noyo sangkir nilo ra inumon ondo' mainduaan bisa' intor ra inumon ondo' pinasulung nilo ramuyun.

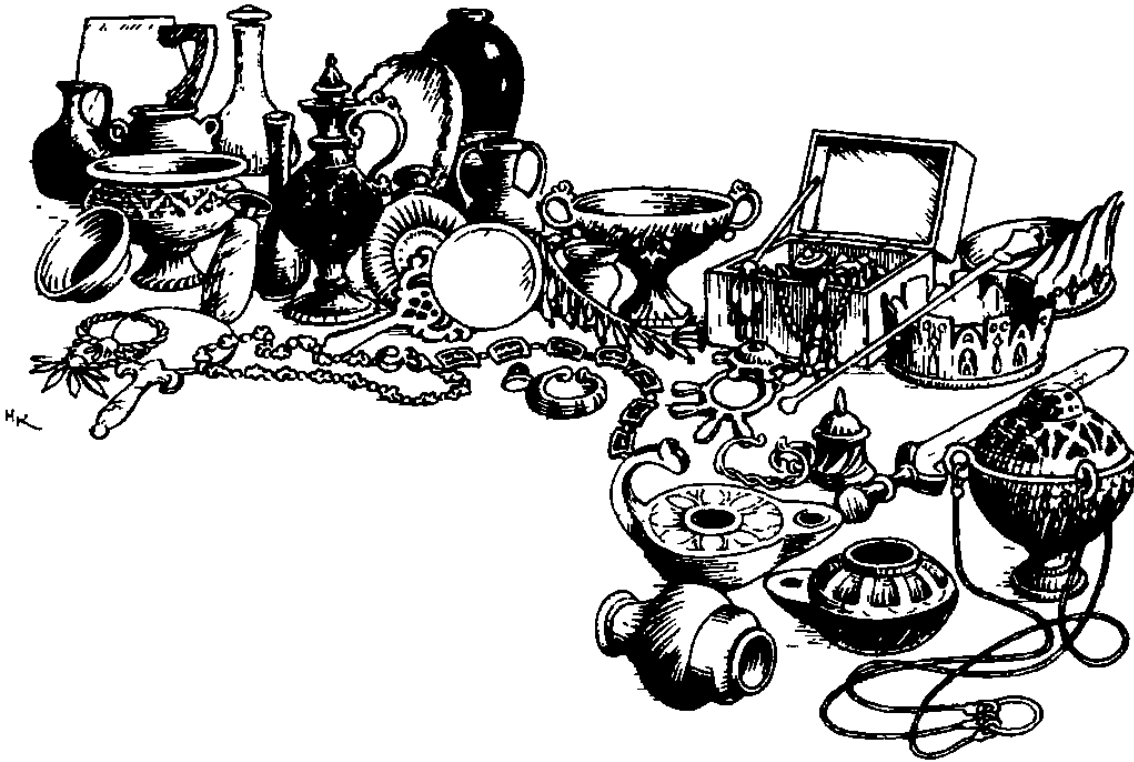
⁷Imboloo' ilo saboi mangiluk guang nilo, saboi kangilukan nilo mogondo' ak ra kauligan am kalangkayaan nilai. Nga masalok ilo mangkara': 'Akai ti maayag koson ra raja'. Pai' ru makaliman akai ra guang mangiluk.'

⁸Nga raginio, ralalom songorou ak matiu' ilo ra sauk malaat: maruol, guang mangiluk am bitilan. Am kota nilo umpoon ra apui, nga i Aki Kapuuno', Tuhan ondo' Maayo Kaga' Kuasa', mangukum risilo."

⁹Raja' ru tana' rano ondo' nansasawa' am liminangkaya' intor risilo, mantatangi' ilo ra kota no paat makito nilo lisun ru apui ondo' mangumpo no. ¹⁰Migor ilo ra maalur nga malaa' ilo maingkinibitan ra kaimboloon no, kon nilo, "Aibui, kota ondo' nauligan toojo ru ulun. Aibui, kota Babil

ondo' maayo. Ralalom sanjam ak pangukuman muno."

¹¹Ulun mantatalan rano mantangi' am mangiluk guang nga kota i, nga kolondo' bo mambali ra kuliarnos talanon nilono. ¹²Kolondo' bo mambali ra maas, pirok, permata am sisigot mutiara nilono; niak konoon linon, konoon matanggilung, sutra' am konoon kasumba'; ngaangai' bansa' ru tataun maamis owou, kuliarnos binaal intor ra ripon ru gaja am intor ra tataun ondo' mongologo; kuliarnos binaal intor ra tambaga', basi' am pualam. ¹³Am kani-ngau, pampagamis ra akanon, salong, mur am kemenyan; ruu' ru anggur am umau; tapung am gandum; sapi' am domba, kuda' am kurita', am ulun pana tinalan, ioginio ulipon. ¹⁴Ulun mantatalan rano mindagu ra mamagun rano, "Ngaangai' kuliarnos ondo' ginogot minno naliom bo am kalangkayaan am kauligan minno matatak. Am kalo bo matuum min ginio." ¹⁵Ulun mantatalan rano ondo' nakalangkaya' nga nantalan ra ralalom kota raginio, migor ilo bagu ra maalur, nga malaa' ilo maingkinibitan ra kalunsayan nano. Mantatangi' am mangiluk guang nilono. ¹⁶Kon nilo, "Aibui, kota ondo' nauligan toojo ru ulun. Buoi ti mamagun rano mambayang ra konoon linon kopoyo, konoon matanggilung am konoon kasumba'; am manakin ra maas, paramata' am sisigot mutiara. ¹⁷Kaa' ralalom sanjam ak matatakan io ra kalangkayaan nano."

Arata' am kuliámos mologo (18.12)

Ngaangai' tingganai ru kapal, ondo' siminakoi am ondo' mangandoi ra kapal am ngaangai' ru ulun ondo' kandoi nilono giu' ra raat no; migor ilo ra maalur. ¹⁸ Am paat nakito nilo lisun ru apui ondo' mangumpo ra kota no, golok ilo, kon nilo, "Kolondo' kota ra bokon koson ra kota ondo' maayo ti." ¹⁹ Bagu patauko' nilo kaau ra ulu nilai koson tatandu' ra ilo ti mangiluk guang, pantangi' am pompogolok ilo, "Aibui, kota ondo' nauligan toojo ru ulun. Akai tatangan ra kapal rano liminangkaya' intor ra kalangkayaan ru kota ni. Kaa' ralalom sanjam ak matatakan mamagun ru kota no ra ngaangai'."

²⁰ Pakaansuk mamagun ru suruga' ra kalunsayan ru kota no. Pakaansuk ulun ri Aki Kapuuno',

rasul am nabi'. Nga linunsai noyo ri Aki Kapuuno' kota no koson balos ra atan ondo' binaal ramuyun ru mamagun raginio.

²¹ Bagu rondo' masundu ra maikang nangkayang ra rondo' batu kinsaran maayo am patiri' no ra raat am indagu, "Koson noyo ragitio baal ru kota Babil ondo' maayo, lunsayon saboi mapuso am kalo bo makito io. ²² Bolos ru gitar kecapi, rimbai, tulali am tarumpit kalo bo rongogon ra intok no. Kolondo' bo sangulun mangandoi ra giu' no am bolos ru batu kinsaran pana kalo bo rongogon. ²³ Kalo bo makito sinda ru pilasut ra intok muno am kalo niak ~~motongog~~ bolos ru unguyon am ruandu' ~~uoton~~ ra giu' no. Ulun mantatalan ru kota rali nauligan toojo ru ulun ra tana' ti; am

intor ra kapandayan malaat ru mamagun rano ngaangai' bulu ra tana' ti rinuung."

²⁴Kota Babil no linunsai nga mamagun rano nampatoi ru nabi' am ulun ri Aki Kapuuno' rali ra giu' no — ioginio nampatoi ilo ra ulun ra tiitikop ru tana' ti.

19 Kalupus ginii, morongog ku koson ra bolos mapuor ru ulun masuang giu' ra suruga' minindagu ra, "Koompor noyo i Aki Kapuuno'. Io ayuk Mamamayang takau. Io ayuk matulai am Io no makakuasa'. ²Motopot am mabanis pangukuman Nano. Nakapangukum Io no ra ruandu' mantatalan ra inan nano ondo' nampakalayau ra ulun ru tana' ti ra pansasawaan nano. Nakapangukum Io noyo riso nga namatoi io ra ulipon ri Aki Kapuuno' rali." ³Ginio ra golok poyo ulun masuang rano, "Koompor noyo i Aki Kapuuno'. Lisun ru apui ondo' nangumpo ra kota no buubuun ra mantilayun." ⁴Bagu karuo ngoopor am apat ngaulun tingganai am kaapat baal maayag no laub am samba ilo ri Aki Kapuuno' ondo' nanturung ra takhta no. Kon nilo, "Amin. Koompor noyo i Aki Kapuuno'."

Bunsag paguatan ru Anak Domba

⁵Bagu intor ra takhta no morongog bolos mindagu, kon no, "Akau ngaangai'; ulipon No rano am ngaangai' ulun, langkaya' am kunsikang am ondo' mangurumat Riso; Koompor noyo i Aki Kapuuno'." ⁶Bagu norongog ku

koson ra bolos ru ulun masuang; koson ra kinapuor ru bosoi maayo am koson ra timpalak mapuor. Norongog ku ilo minindagu ra, "Koompor noyo i Aki Kapuuno'. Nga Tuhan takau i Aki Kapuuno' Maayo Kaga' Kuasa' no mamarinta. ⁷Ibok takano pakaansuk am pangiantak; omporo' takau kuasa' Nano. Nga nasuku' noyo orou paguatan ru Anak Domba no, am ruandu' uoton no nakatamos noyo. ⁸Pinataak noyo riso ra bayang linon ondo' manguliat." (Bayang linon no ioginio baal moonsoi ru ulun ri Aki Kapuuno'.) ⁹Bagu indagu masundu no raki', "Batiki' noyo gitio: Pakaansuk noyo ilo ondo' piniau ra bunsag paguatan ru Anak Domba no." Tungguli' poyo ru masundu no, "Gitio noyo pambalaan motopot intor ri Aki Kapuuno'." ¹⁰Bagu laub aku ra pinaguluan ru masundu no am samba riso, kaa' indagu io, "Pai' aku sambaa'. Sambaa' noyo i Aki Kapuuno'. Nga aku pana rangan mangangandoi muno, am ra ngaangai' pabukat muno ondo' gumagaya' ra kaintutunan intor ri Jisus." Nga katapatan ondo' pinakito ri Jisus mapaikang ra ulun mampabala' ra tanou intor ri Aki Kapuuno'.

Ondo' nangura' ra kuda' mapulak

¹¹Bagu kakito ku suruga' no naukab am mokoondo' sanginan kuda' mapulak. Ondo' nangura' no ininggalanan i Mampagagaya' am i Motopot. Mabanis Io ra mangukum kaapoam mantutula' ra

bokon. ¹²Mato Nano mapaang koson ra apui am nangkaraun lo ra masuang karaun. Binatikan lo ra rondo' inggalan ondo' lo galama' ak nakapandai ra arati' no. ¹³Bayang maawar ra binayang Nano natakisan ra raraa'. Am sabiton lo "Bala' ri Aki Kapuuno'." ¹⁴Masuang saujor ru suruga' siminunu' Riso ra nanangkuda' ilo ra kuda' mapulak am nambayang ra linon kopoyo ondo' mapulak. ¹⁵Intor ra kabang Nano miningkual rondo' ilang malarom ondo' mampakaala ra bulu rano. Parintaan No ilo ra kalo makaasi' mogondo' ra kawa' ru anggur kikinjangin ra intok pamagaan, ioginio sangit am ukum ri Aki Kapuuno' Maayo Kaga' Kuasa'. ¹⁶Bayang maawar Nano am ra paa Nano makabatik ra inggalan koson ragitio, "Raja' ru ngaangai' raja' am Tuhan ru ngaangai' tuan."

¹⁷Bagu kakito ku rondo' masundu minigor ra mato ru orou. Giminolok io ra bolos mosongou ra ngaangai' kanui, "Ibok ongoi akan ra bunsag maayo ondo' pinatamos ri Aki Kapuuno'." ¹⁸Ioginio bangkai ru raja', tingganai ru saujor am saujor rano; ondo' nanangkuda' mabaya' ra kuda' rano; bangkai ru ngaangai' ulun ru tana', langkaya' am kunsikang, ulipon am kalo inulipon."

¹⁹Bagu kakito ku maayag masigo no am raja' ru tana' rano, nababaya' ra saujor no rano natimung noyo koson mantutula' Riso ondo' nangura' ra kuda' mapulak no am saujor No rano. ²⁰Ba-

gu maayag masigo no narakop nabaya' ra migiangku ra nabi' no ondo' nakapambaal ra kaimuagan ra pinaguluan ru maayag masigo no. (Intor ra kaimuagan raginio namparuung io ra ulun ondo' tinatanduan ra cap ru maayag masigo no am ilo ondo' siminamba ra sinungkalalaing no poyo.) Bagu maayag masigo no am migiangku ra nabi' no pinatiran ra tasik ru apui ondo' naratok ra balirang mapaang. ²¹Am saujor nilono napatoi ra ilang ondo' miningkual intor ra kabang ru nangura' ra kuda' mapulak no. Bagu ngaangai' kanui pana minatong am nangakan ra bangkai ru namagato' rali suku' naasug.

Pamarintaan buoi saribu ngambilor

20 Bagu kakito ku rondo' masundu tumuun intor ra suruga'. Nampaguut io ra kungsi' ru intok ru ulun namagato' am rondo' rantai maayo kaga'. ²Bagu rokopo' no tambuakal no — io ti kukuo intor ra galing i, ioginio Tingganai ru riwato kaapoam Iblis — am rantayo' no buoi saribu ngambilor. ³Bagu papatiro' io ru masundu no ra intok ru ulun namagato' no am kunsio' am tandui' no angob no ra segel. Intor raginio tambuakal no kalo bo makapamparuung ra bulu rano suku' saribu ngambilor no makai'. Malupus ginio palabuson io ra kalo kuukuda' bsoi.

⁴Bagu kakito ku takbit rano, am ondo' nanturung rano inarian ra kuasa' mangukum. Nakito ku

niak ambiluo ru ulun rano ondo' iningguluan nga nangani' ilo ra kaintutunan intor i Jisus am nampatanou ra pambalaan ri Aki Kapuuno'. Ulun rano kalo siminamba ra maayag masigo kaapoam sinungkalalaing no am kalo igondo' tinatanduan ra cap ru maayag masigo no ra rabas am kalindu' nilono. Bagu naayag ilo saguli' am namarinta ilo koson ra raja' mababaya' ri Kristus buoi saribu ngambilor. ⁵Gitio noyo kaayagan saguli' ra kasaa'. (Kaa' ulun namagatoi ra bokon rali kalo bayagon saguli' buoi saribu ngambilor ti.) ⁶Pakaansuk no ulun ondo' paayaan bayagon saguli' ra kasaa' ti. Kapatayan karuo kalo manguasa' risilo. Am masuk ilo koson ra imam ri Aki Kapuuno' am ri Kristus, am mamarinta ilo mababaya' Riso buoi saribu ngambilor.

Tingganai ru riwato kinala

⁷Malupus saribu ngambilor no, palabuson Tingganai ru riwato no intor ra pangaputan no. ⁸Mongoi io pamparuung ra ngaangai' bulu rano ra tikop-tikop ru tana' polos ra pagun Gog am Magog. Timunon ilo ru Tingganai ru riwato no mongoi pantula' am suang nilono mogondo' ra suang ru agis giu' ra kiing ru raat. ⁹Bagu nakaralat ilo ra tikop-tikop ru tana' ti saboi liputin nilo kim ru ulun ri Aki Kapuuno', ioginio kota ondo' tinagaman Nano. Kaa' timinuun apui intor ra suruga' mangumpo risilo. ¹⁰Bagu Tingganai ru riwato

ondo' namparuung risilo no pinatiran ra tasik ru apui ondo' naratok ra balirang mapaang. Gili, gitio noyo namatiran ra maayag masigo am migianguku ra nabi' no am imboloon ilo orou-rondom ra sabuoi-buoi no.

Pangukuman pamupusan

¹¹Bagu kakito ku rondo' takhta ondo' maayo am mapulak am lo ondo' nanturung no. Limbowon am tana' maliom ra pinaguluan Nano, saboi kalo bo makito saguli'. ¹²Am nakito ku ulun namagatoi rali, langkaya' am kunsikang, minigor ra pinaguluan ru takhta no. Bagu ukabo' kitab rano. Am rondo' poyo inukab, ioginio kitab ru Ulun Mokoowot ra Kaayagan Motopot. Bagu inakiman ulun namagatoi rano maya' ra binaal nilono koson nabatikan ra kitab: ¹³ulun minatoi giu' ra raat, intor ra Patayan kaapoam giu' ra Nabalu;' ngaangai' inakiman maya' ra binaal nilono. ¹⁴Bagu Patayan am Nabalu' pinatiran ra tasik ru apui. (Tasik ru apui ti ioginio kapatayan ra kainduo.) ¹⁵Osoi ak ondo' inggalan nano kalo binatang ra ralalom ru kitab ru Ulun Mokoowot ra Kaayagan Motopot, patirin io ra tasik ru apui.

Limbowon am tana' bagu

21 Kalupus ginii, kakito ku limbowon am tana' bagu. Limbowon am tana' kasaa' naliom noyo am raat no kalio bo. ²Bagu kakito ku Kota Matulai no, ioginio bandar Jirusalim bagu, tu-

¹ Harfiah: Hades. ¹ Harfiah: Hades.

mun intor ra suruga' intor ri Aki Kapuuno'. Kota no pinatampos noyo koson ra ruandu' uoton nakatampos noyo mongoi uma' ra raki nano. ³ Bagu korongog ku bolos mosongou intor ra takhta no, kon no, "Raino i Aki Kapuuno' masimpung ra ulun. Mayan lo mabaya' risilo am masuk ilo ra ulun Nano. I Aki Kapuuno' galama' sumimpung risilo am masuk ra Tuhan nilo. ⁴ Am mamiir lo ra ngaangai' lomou intor ra mato nilono. Kolondo' bo kapatayan, guang mangiluk, pantangian kaapoam karualan pana. Baal ondo' nakalair rali naliom noyo."

⁵ Bagu lo ondo' manturung ra takhta no minindagu, "Raino baalon Ku ngaangai' no baguon." Minindagu lo niak raki', "Batiki' noyo gitio, nga ragu Kuti motopot am malansanan." ⁶ Am indagu lo, "Nopongo noyo. Aku noyo talimpun am pupus; Aku noyo kasaa' am pangayaan. Osoi ak pinaason, aniin Ku io ra inumon ra kalo kilagain intor ra taur ru timug mampakaayag. ⁷ Osoi ak mangala ra kalaatan gitio saukon Ku riso; Masauk Aku ra Tuhan nano am masuk io ra anak Kuno. ⁸ Kaa' ulun matalou, ulun kalo bo mangintopot, ulun homoseks am lesbian ra makauyu' am majamol, mamamotoi, mansasawa', ulun makakapandayan malaat, sumamba ra sinungkalahang am ngaangai' magagabay. ⁹ am pos nilono giu' ra tasik ru apu ondo' naratok ra balirang mapaang, ioginio kapatayan ra kainduo."

Kota Jirusalim bagu

⁹ Rondo' intor ra katulu' masundu no ondo' nampaguut ra tulu' sangkir makasuang ra tulu' kapaganan malaat ra pupus no, ratong raki' am indagu, "Ibok: Fuluin tokou ra ruandu' uoton no, ioginio andu' ru Anak Domba." ¹⁰ Bagu Ambiluo ri Aki Kapuuno' nanguasa' raki' am imbit aku ru masundu no tumama pak ra rondo' gunung masawat kaga'. Nanulu' io raki' ra kota Jirusalim, Kota Matulai no. Kota no tumuun intor ra suruga', intor ri Aki Kapuuno'. ¹¹ Nga ra katulayan ri Aki Kapuuno' soroi ra giu', kota no nanguliat koson ra batu permata, koson batu baiduri masasansam, am mamiol' koson ra kristal. ¹² Kota no liniputan ru tembok ondo' maayo am masawat. Gerbang no mopor am ruo am moonong rondo' tinamungan ru rondo' masundu. Rasawat ru moonong gerbang no binatikan inggalan ru rondo' intor ra mopor am ruo tayar ru bulu ru Israil. ¹³ Tembok kota no makaapat pisuk. Moonong tampilon makagerbang talu; talu ra sirangon, talu ra kalasaan, talu ra ralayo am talu ra rabugus. ¹⁴ Tembok kota no pinaturung ra mopor am ruo batu maayo ondo' binatikan ra inggalan ru mopor am ruo rasul ru Anak Domba no.

¹⁵ Masundu ondo' minindagu raki' no nampagintu' ra tutuku' binaal intor ra mas. Manuku' io ra kota no, gerbang am tembok no. ¹⁶ Baal ru kota no makaapat pisuk

am gawar nano nogondo' ra pila' no. Bagu tukuo' ru masundu kota no ra tutuku' no; gawar nano 2,400 kilometer. Pila' am sawat nano nogondo' ra gawar nano. ¹⁷Tukuo' poyo ru masundu no tembok. no; sawat no^k onom ngoopor meter. Tutuku' ru masundu no ioginio tutuku' kailandaman ru ulun. ¹⁸Tembok no binaal intor ra batu baiduri masansam am kota no binaal intor ra maas kopoyo, maniol koson ra galas. ¹⁹Am batu nampaturungan ra tembok kota no rano rinamayan ra nansalinut permata mologo. Kasaa' no batu baiduri masansam, karuo batu nilam, katalu batu akik am kaapat batu zamrud. ²⁰Kalimo batu oniks, konom batu delima, katulu' batu ratna cempaka, kabalu' batu beril, kasiam batu topaz, koopor batu kalsedoni, koopor am rondo' batu firus am koopor am ruo batu kecubung. ²¹Am koopor am ruo umpasan no, ioginio mopor am ruo mutiara. Moonong umpasan no binaal intor ra rondo' mutiara. Ralan ru kota no binaal intor ra maas kopoyo, maniol koson ra galas.

²²Kalo nakito ku Baloi Tuhan giu' ra kota no, nga Tuhan galama' soroi ra giu', i Aki Kapuuno' Maayo Kaga' Kuasa' am Anak Domba no. ²³Kota no kalo pana sirangin ru mato ru orou kaapoam bulan, nga masindaan noyo ru katulayan ri Aki Kapuuno', am Anak Domba no galama' lampung nano. ²⁴Bulu ru tana' rati mangkiralan ralalom sinda nano

am raja' ru tana' rati pana ibiton nilo kalangkayaan nilono ra kota no. ²⁵Umpasan ru kota no monsongorou ukabin; am kalo angabin nga kolondo' rondom ra giu' no. ²⁶Kalangkayaan ru bulu rano ibiton ra kota no. ²⁷Kolondo' atan-atan malaat iowon sumubol ra kota no, kaapoam osoi ak pana mambaal ra makauyuyu' kaapoam magagabau. Ondo' ak iowon sumubol no ioginio ilo ondo' inggalan nilai binatikan noyo ralalom ra kitab ru Ulun Mokoowot ra Kaayagan Motopot. ru Anak Domba no.

22 ¹⁻²Masundu no niak nanulu' raki' ra sungoi ondo' mampakaayag. Sungoi no mangu-liat koson ra kristal am mugar intor ra takhta ri Aki Kapuuno' am Anak Domba no ra taatanga' ralan ru kota no. Sapapa'-mansapapa' ra kiing ru sungoi no, mo-koondo' puun ru mampakaayag ondo' mangkawa' inggopor am ruo sambilor, ioginio igondo' sambulan. Raun nano alapon pambas ra bulu rano. ³Giu' ra kota no kolondo' rondo' pana ondo' inibatian ri Aki Kapuuno'.

Takhta ri Aki Kapuuno' am Anak Domba no sumoroi ra kota no am ulipon No rano sumamba Riso ra giu' no. ⁴Makakito ilo ra bulos Nano am inggalan Nano pabatikon ra rabas nilono. ⁵Kolondo' bo kalandaman ra giu' no. Pilasut am mato ru orou kalo bo makapakuan ilo, nga i Aki Kapuuno', Tuhan galama', sumauk ra sinda nilo, am mamarin-

^k sawat no; kaapoam: kapal no.

~~ra~~ koson ra raja' ra sabuoi-buoi
no

Ratangan ri Jisus

⁶ Bagu indagu masundu no raki', "Ragu ragitio motopot am malansanan. I Aki Kapuuno', Tuhan ondo' mansail ra Ambiluo Nano manguasa' ra nabi' rano, nanusub ra masundu no mampakito ra ulipon No rano atan maaru' masuk ra maagu no."

⁷ Bagu indagu i Jisus, "Rongogo' min gitio. Kalo bo mabuoi am matong Aku. Pakaansuk no ilo ondo' gumagaya' ra ondo' binatikan ra kitab ti, ioginio ondo' masuk ra maagu no."

⁸ Aku i Juanis, nokorongog am nakakito aku noyo ra ngaangai' ragitio. Am kalupus pokorongog am pakakito, pakalaub aku ra kalam ru masundu ondo' nampakito noyo ra ngaangai' ti raki'. Sumamba aku raan riso ⁹ kaa' indagu io raki', "Pai' aku sambaa'. Sambaa' noyo i Aki Kapuuno'. Nga aku pana rangan mangangan-doi muno, am koson ra pabukat mu rano ioginio nabi' rano, am ngaangai' ondo' gumagaya' ra bala' binatikan ra kitab ragitio."

¹⁰ Bagu indagu io poyo raki', "Pai' noyo pasibunio' bala' ondo' pinaintalang ralalom kitab ti, nga mamar noyo orou ngaangai' baal ragitio masuk. ¹¹ Maaru' ulun malaat marayus mambaal ra malaat; am maaru' makauyuyu' marayus mampakauyu'. Maaru' ulun motopot marayus mambaal ra motopot; am maaru' ulun mapasau marayus maayag ra mapasau."

¹² Indagu poyo i Jisus, "Rongogo' min gitio, kalo bo mabuoi am matong Aku am balasin Ku moonong ulun maya' ra atan ondo' binaal' nali. ¹³ Aku noyo talim-pufi am pupus; Aku noyo kasaa' am pangayaan."

¹⁴ Pakaansuk noyo ilo ondo' mampupu' ra bayang maawar nilono suku' mapasau, bagu makaakan ilo ra kawa' intor ra puun ru mampakaayag am maya' ra umpasan sumubol ra kota no.

¹⁵ Kaa' ulun mambaal ra makauyuyu' am majamol, ulun makaka-pandayan malaat, mansasawa', mamamotoi, ondo' sumamba ra sinungkalalaing, am ulun magagabau — iou pana maya' ra ragu kaapoam binaal nano; ngaangai' ulun ragitio intok nilo ra liwar ru kota no.

¹⁶ "Aku, i Jisus, nakapanusub Aku no ra masundu Kuno mongoi pampabala' ramuyun ra baal ragitio ra pasisimpungan ulun Kristian rano. Aku ti papag ru raja' Daut; Aku no butitin sirangon ondo' mapaang no."

¹⁷ Ambiluo ri Aki Kapuuno' am Ruandu' Uoton ru Anak Domba mindagu, "Ibok no."

Moonong ulun ondo' mangining ragitio musiti' mindagu, "Ibok no."

Osoi ak pinaason am osoi ak masaga', ibok am apuo' noyo timug ondo' mampakaayag ra kalo kilagain.

Pamupusan

¹⁸ Aku, i Juanis, mampakara' tojojo ra moonong ulun ondo'

mokorongog ra bala' ondo' binatang ra kitab ragitio; osoi ak mamparuang ra bala' ti, ruangin ri Aki Kapuuno' ukum ru ulun no ra kapaganan malaat ondo' pina- bala' ralalom kitab ragitio. ¹⁹ Am osoi ak mangiruru' ra bala' ondo' binatang ra kitab ragitio; irton niak ri Aki Kapuuno' tayar nano intor ra kawa' ru puun ru mam-

pakaayag am intor ra Kota Matulai no, ondo' pinabala' ralalom kitab ragitio.

²⁰ Io ondo' mampasaboi ra ngaangai' kaintutunan ti mindagu, "Motopot, kalo bo' mabuoi am matong Aku." Amin. Ratong no, Tuhan Jisus:

²¹ Gama' ru Tuhan Jisus mamarakat ra ngaangai' ulun.¹

¹ ngaangai' ulun; Kuukula' naskah nakalair; ulun ri Aki Kapuuno'. Naskah ra bokon: ngaangai' ulun ri Aki Kapuuno'.